

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ**

Φωτεινή Κ. Μαρμάνη

«Κέντρα Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών. Η διάσταση του φύλου στη διερεύνηση αναγκών και τη συγκριτική ευρωπαϊκή προσέγγιση».

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Καθηγήτρια Αρτινοπούλου Βάσω: Επιβλέπουσα

Καθηγήτρια Κορωναίου Αλεξάνδρα: Μέλος

Καθηγήτρια Κυριαζή Νότα: Μέλος

Αθήνα, 2013

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
- Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗ
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
----------------------	-----------

Α. ΜΕΡΟΣ:ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ -ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΜΕ
ΒΑΣΕΙ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ
ΤΑΞΗ.

1.ΓΕΝΙΚΑ.....	19
----------------------	-----------

2. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.....	24
---	-----------

2.1. Έννοια και διάκριση από συναφείς θεσμούς	24
---	----

3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ

ΕΠΙΠΕΔΟ.....	26
---------------------	-----------

3.1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΣΥΛΟΥ	26
--------------------------------------	----

3.1.1. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948).....	26
---	----

3.1.2. Η Σύμβαση της Γενεύης περί του Νομικού Καθεστώτος των Προσφύγων (1951) και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967).....	27
---	----

3.1.3. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ, 1966).....	29
--	----

3.1.4. Διακήρυξη για το εδαφικό άσυλο (1967).....	30
---	----

3.1.5. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	30
--	----

3.2. Η ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.....	31
--	----

3.2.1. Ο ρόλος της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ.....	31
---	----

3.2.2. Πορίσματα της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο.....	32
--	----

4.ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΕΝΩΣΗΣ.....	33
--------------------	-----------

4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	33
------------------------------------	----

4.2. Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΣΥΛΟΥ.....	34
4.2.1. Συμφωνία Schengen και Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας.....	34
4.2.2. Η Σύμβαση του Δουβλίνου.....	36
4.2.3. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992).....	37
4.3. Η ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΠΟΡΕΙΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	38
5.ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.....	43
5.1. Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001.....	43
5.2. Ελληνική Εσωτερική Νομοθεσία 38 1. Νόμος 1975/1991 38 2. Νόμος 2452/1996 39.....	45
6. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ Π.Δ. 61/1999,90/2008,81/2009 και 114/2010.....	47
6.1. Αφιξη αλλοδαπού και υποβολή αίτησης στις αρμόδιες αρχές	47
6.2. Κέντρα Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών.....	48
6.3. Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο	48
6.4. Παραμονή πρόσφυγα για ανθρωπιστικούς λόγους (καθεστώς ειδικής προστασίας)	51
6.5. Καθεστώς αναγνωρισμένου πρόσφυγα - Συνέπειες της ιδιότητας του πρόσφυγα	51
α) Ευνοϊκότερη μεταχείριση σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς.	
β) Κοινωνική πρόνοια προσφύγων	
γ) Εργασία προσφύγων	
δ) Εκπαίδευση	
ε) Οικογενειακή συνένωση	
6.6. Τα π.δ.90/2008, 81/2009 και το πρόσφατο 114/2010.....	53
6.7. Ο νόμος 3907/2011 και το μεταβατικό στάδιο.....	61
6.8. Η Κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου στα Ευρωπαϊκά Συντάγματα.....	62
7.ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	63
7.1. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΛΑΥΡΙΟΥ-Διοικητική Υπαγωγή και Λειτουργία του Υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων με βάση το Π.Δ. 266/1999 και το Π.Δ. 80/2002.....	64

8.ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ :ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ (ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΕΝΤΡΑ) ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	68
1.ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ.....	68
1.1.Χωροταξική Δομή των Κέντρων.....	68
1.2.Ετερογένεια.....	70
1.3.Λειτουργικότητα.....	70
1.4.Διάκριση των Κέντρων Προσωρινής Διαμονής (ή Κέντρων Υποδοχής) Αιτούντων Άσυλο (Κέντρα Ανοιχτού Τύπου) και Κέντρων Κράτησης Μεταναστών (ή Αλλοδαπών) (Κέντρα Κλειστού Τύπου).....	71
2. ΚΕΝΤΡΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ή ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ) ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	72
2.1.Συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης μεταναστών χωρίς έγγραφα στην Ελλάδα.....	72
2.2. Ασυνόδευτοι ανήλικοι.....	78
2.3. Νέα Κέντρα Κράτησης Παράνομων Μεταναστών.....	79
3.ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	81
4. ΚΕΝΤΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΑΝΟΙΧΤΑ ΚΕΝΤΡΑ).....	86
4.1. Εισαγωγή.....	86
4.2. Διαφορετικοί τύποι ανοικτών κέντρων.....	89
4.3. Συνθήκη διαβίωσης στα κέντρα.....	91
4.4. Υλική κατάσταση και συνθήκες.....	92
4.4.1. Γεωγραφική θέση και μέγεθος των κέντρων.....	92
4.4.2. Υλικό και όροι υγιεινής.....	93
4.4.3. Περιορισμοί στη ελευθερία κινήσεων.....	93
4.5. Δραστηριότητες /εργασία.....	93
4.5.1. Δικαίωμα στην εργασία.....	93
4.5.2. Δραστηριότητες στα κέντρα.....	94
4.6. Εκπαίδευση για τα παιδιά.....	94

4.7. Το άνοιγμα των Κέντρων προς τον έξω κόσμο- Το ζήτημα της ασφάλειας των Κέντρων.....	95
4.8. Διάρκεια της παραμονής στα κέντρα.....	95
4.9. Κοινωνική βοήθεια.....	96
4.10. Πρόσβαση στα δικαιώματα.....	96
4.11. Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη.....	97
4.12. Δυνατότητα ψυχολογικής υποστήριξης.....	98
4.13. Πράξεις βίας ή /και κατάχρηση, ενδοοικογενειακή βία.....	99
4.14. Διαφορετική βία, επεμβάσεις αστυνομίας και ανάπτυξη των παράνομων δραστηριοτήτων.....	99
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΥΑΛΩΤΟΥΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ ΣΤΑ ΑΝΟΙΚΤΑ ΚΕΝΤΡΑ.....	100
5.1. Ανήλικοι.....	100
5.2. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι.....	101
5.3. Άτομα με ειδικές ανάγκες/ άτομα τρίτης ηλικίας/ έγκυοι γυναίκες.....	101
5.4.Θύματα βασανιστηρίων και άλλες μορφές βίας: ψυχολογική, σεξουαλική.....	101
5.5. Μονογονεϊκές οικογένειες.....	102
5.6. Μονές Γυναίκες.....	102
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	103
6.1. Συγκριτική ανασκόπηση του καθεστώτος και των συνθηκών υποδοχής αιτούντων άσυλο σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες.....	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΣΥΓΚΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ.....	107
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	107
Μειονοτικές ομάδες και Κοινωνικό φύλο.....	112
ΚΟΙΝΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ.....	114
1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ.....	114
1.1. Συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού	117
1.1.1. Η φτώχεια, η ένδεια.....	117
1.1.2. Ο φαύλος κύκλος των διακρίσεων.....	117
1.1.3. Ψυχολογικές συνέπειες.....	118

2. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΑΣΥΛΟ.....	119
3. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ.....	125
4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	128
ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ.....	129
1. ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	130
1.1. Σεξουαλική βία.....	132
1.2. Trafficking.....	134
1.3. Ενδοοικογενειακή βία.....	137
1.3.1. Διαπολιτισμική διάσταση της ενδοοικογενειακής βίας	139
1.3.2. Η διαδικασία της μετανάστευσης και η υποδοχή στη νέα χώρα ως παράγοντες πρόκλησης της ενδοοικογενειακής βίας.....	141
1.4. Σεξουαλική παρενόχληση.....	143
2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.....	146
3. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΗ.....	147
3.1. Δικαίωμα στην εργασία και στην κοινωνική ασφάλιση.....	147
4. ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ.....	152
4.1. Εμπόδια στην πρόσβαση στις Υπηρεσίες Υγείας.....	154
4.2. Σωματικές ανάγκες.....	156
4.3. Ψυχικές ανάγκες.....	157
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	159
ΜΕΡΟΣ Β΄ Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ.....	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	166
1. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	166
1.1. Ερευνητικές υποθέσεις σε σχέση με το ερωτηματολόγιο των αιτούντων άσυλο.....	166
1.2. Ερευνητικές υποθέσεις σε σχέση με το ερωτηματολόγιο των επαγγελματιών των Δομών φιλοξενίας.....	167
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	168
3. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	171
4. ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	171

5. Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	172
6. ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	173
7. ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	175
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	177
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ:ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	217
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	247
ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	254
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	254
1.1.Γενικά Συμπεράσματα Θεωρητικού μέρους.....	254
1.2. Γενικά Συμπεράσματα Ερευνητικού μέρους.....	257
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	260
2.1.Προτάσεις προς την Ελληνική Πολιτεία.....	260
2.2.Ειδικές προτάσεις προς την Ελληνική Κυβέρνηση και τις ΜΚΟ που διοικούν κέντρα υποδοχής (ελάχιστα κριτήρια και σχετικά θέματα).....	262
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	265
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	277

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διατριβής μου, θα ήθελα να απευθύνω ένα βαθύ και ολόψυχο ευχαριστώ σε όσους στάθηκαν δίπλα μου σ' αυτή την επίπονη προσπάθεια και με βοήθησαν να τη φέρω εις πέρας.

Από την αρχή της περιπέτειας αυτής, μεγάλος συμπαραστάτης υπήρξε η Καθηγήτριά μου κα. Βάσω Αρτινοπούλου, την οποία ευχαριστώ ιδιαίτερα, καθώς με την καθοδήγηση, τις συμβουλές, την ηθική παρότρυνση αλλά και την ψυχολογική στήριξη που μου προσέφερε σε ορισμένες δύσκολες στιγμές, που αναπόφευκτα παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια ενός διδακτορικού, με βοήθησε στο να ολοκληρώσω αυτήν μου την προσπάθεια.

Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τα άλλα δύο μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, την Αν.Καθηγήτρια κ. Κορωναίου Αλεξάνδρα και την Καθηγήτρια κ. Κυριαζή Νότα για τις σημαντικές συμβουλές, τη συμπαράσταση και την άμεση ανταπόκριση κάθε φορά που χρειαζόμουν τη βοήθειά τους.

Αισθάνομαι επίσης την ανάγκη να απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ προς το διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό των Κέντρων και Δομών Φιλοξενίας των Αιτούντων Άσυλο που συμμετείχαν στην έρευνα αλλά και στους ίδιους τους αιτούντες και αιτούσες άσυλο, που δέχτηκαν να αφιερώσουν λίγο από τον χρόνο τους μιλώντας μαζί μου.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω από καρδιάς τους συναδέλφους μου, που με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια της προσπάθειάς μου, και ιδιαίτερα τον κύριο Νικόλαο Συρρή, καθώς επίσης και όλους τους φίλους και τις φίλες, που έδειχναν κατανόηση κάθε φορά που ο όγκος της δουλειάς με ανάγκαζε να απομακρύνομαι από εκείνους.

Τέλος, ένα πολύ μεγάλο, βαθύ και θερμό ευχαριστώ οφείλω στους δικούς μου ανθρώπους, που χωρίς την αγάπη και τη συμπαράστασή τους, η εκπόνηση και η ολοκλήρωση της διατριβής μου δε θα ήταν ποτέ δυνατή: τους γονείς μου Βάσω και Κώστα, οι οποίοι δεν βρίσκονται πια στη ζωή, την αδερφή μου Μαριλένα και την οικογένειά της και τον σύζυγό μου Παναγιώτη.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΓΧΣ	Γιατροί Χωρίς Σύνορα
ECRE	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για Πρόσφυγες και Εξόριστους
ΓτΚ	Γιατροί του Κόσμου
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΠ	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
ΔΚΥ	Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία
ΜΚΟ	Μη-Κυβερνητική Οργάνωση
Π.Δ	Προεδρικό Διάταγμα
ΡΚΚ	Κουρδικό Κομμουνιστικό Κόμμα
Η.Ε	Ηνωμένα Έθνη
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Υ.Α.	Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
Ο.Δ.Δ.Α	Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Υ.Δ.Τ	Υπουργείο Δημόσιας Τάξης
Ε.Ε.Σ	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
ΔΣΕ	Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας
ΕΛ.ΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΚΕ.Π.Υ	Κέντρα Προσωρινής Υποδοχής
UNHCHR	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΔΣΑΠΔ	Εταιρεία Κοινωνικής και Πολιτιστικής Στήριξης Παλινοστούντων Ομογενών Κέντρο Θεμάτων Ισότητας
ΕΚΠΟΣΠΟ	Κέντρο Ελέγχου Πρόληψης Νοσημάτων
ΚΕ.Θ.Ι	Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου
ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ	Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης
Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Α	Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Λαυρίου
Γ.Γ.Δ.Β.Μ	Ποινικός Κώδικας
Δ.Ε.Α.Α	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Π.Κ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΕΟΚ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΦΕΚ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ο.Α.Ε.Δ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
Ο.Τ.Α	Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης
ΕΣΣΔ	Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως
Ε.ΚΕ.ΠΙΣ	Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΠΙΚΠΑ	/Ινστιτούτο Εργασίας Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΚΕΚ/ΙΝ.Ε ΓΣΕΕ	

CGEC	Κυβερνητική επιτροπή για ξένους υπηκόους
UNRWA	<i>United Nations Relief and Works Agency</i>
BOO	Γραφείο για την οργάνωση των κέντρων για τους ξένους υπηκόους
URIC	Γραφείο για τον επαναπατρισμό και την οργάνωση των κέντρων για τους ξένους υπηκόους
CAVITOP	Κέντρο υποστήριξης θυμάτων βασανιστηρίων
CETI	Centro d'Estancia Temporal de Inmigrantes
JRS	Serviso Jesuita aos Refugiados
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
CPT	European committee for the prevention of torture and inhuman or degrading treatment or punishment
NAM	New Asylum Model

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα ,από χώρα αποστολής μεταναστών καθ' όλο τον 20^ο αιώνα ,έχει μεταβληθεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών και αποτελεί μία από τις ζώνες μετανάστευσης. Γεωγραφικές ,ιστορικές, οικονομικές ,πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της Ελλάδας προσδιόρισαν σε μεγάλο βαθμό την προτίμησή της ως χώρα υποδοχής τμήματος των πληθυσμών που εγκατέλειψαν οριστικά ή προσωρινά τις περιοχές καταγωγής τους στην προσπάθεια να αποφύγουν κάθε είδους κίνδυνο, καταπίεση και οικονομική ανέχεια, την οποία ωστόσο αντιμετωπίζουν πλέον και στη χώρα μας λόγω της οικονομικής κρίσης,

Η μετανάστευση στην Ελλάδα προέρχεται από πολλές χώρες , όπως είναι: Βαλκανικές, χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης ,Συρία, Ιράκ, Ιράν, Τουρκία, Αίγυπτο, Πακιστάν, Φιλιππίνες. Το κύριο χαρακτηριστικό των μεταναστών από αυτές τις χώρες είναι ότι σε μεγάλο βαθμό είναι λαθρομετανάστες ή παράνομοι μετανάστες. Παράλληλα εντοπίζεται ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών, ελληνικής καταγωγής που προέρχονται από χώρες μέλη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τη Νότια Αλβανία. Ωστόσο υπάρχει και ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων και αιτούντων άσυλο αλλοδαπών ,οι οποίοι επιθυμούν να εισέλθουν στην χώρα μας ζητώντας άσυλο καθώς κινδυνεύει η σωματική τους ακεραιότητα σε περίπτωση επιστροφής τους στην πατρίδα τους.

Οι τρόποι με τους οποίους αντιμετωπίζονται οι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες στην καθημερινή πραγματικότητα, αναδεικνύουν έντονες τάσεις κοινωνικού αποκλεισμού .Παρά την βραχύχρονη σχετικά παρουσία προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα παρατηρείται έντονη δυσπιστία απέναντι στο «διαφορετικό» και το «ανοίκειο» .Οι συνθήκες ζωής των μεταναστών και των προσφύγων στην Ελλάδα είναι άθλιες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλά. Οι γυναίκες μετανάστριες και πρόσφυγες ,από την άλλη πλευρά, δεν αντιμετωπίζονται μόνο με τα στερεότυπα της φυλετικής και εθνικής καταγωγής αλλά και με τα στερεότυπα του φύλου πράγμα που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο τις συνθήκες ζωής και εργασίας τους.

Σε όλα τα μεταναστευτικά ρεύματα οι διαδρομές των ανδρών και των γυναικών ήταν διαφορετικές , διέφεραν οι χώρες αποστολής , διαφορετικοί ήταν οι λόγοι της μετανάστευσης και άλλες οι σχέσεις με τις χώρες αποστολής .

Διαφοροποιούνταν και οι συνθήκες ζωής και εργασίας ,καθώς και οι όροι κοινωνικής ένταξης των ανδρών και των γυναικών που μετανάστευσαν . Οι έμφυλες σχέσεις στις χώρες αποστολής επηρέασαν τις ιεραρχίες φύλου και εθνικής καταγωγής στις χώρες υποδοχής.

Την τελευταία δεκαετία εμφανίζεται η τάση να αποτελούνται τα μεταναστευτικά ρεύματα όλο και περισσότερο από γυναίκες.. Η τάση αυτή αναφέρεται κυρίως σε ποιοτική παρά σε ποσοτική διαφορά της σημερινής μετανάστευσης των γυναικών από εκείνη του παρελθόντος. Πρόκειται συγκεκριμένα για την τάση της συμμετοχής των γυναικών στα μεταναστευτικά ρεύματα ως αυτόνομων μεταναστών παρά ως εξαρτημένων ατόμων που συνοδεύουν άντρες μετανάστες. Η αυτόνομη μετανάστευση των γυναικών διαφαίνεται και στην περίπτωση των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα¹.

Ωστόσο, ο ρόλος των γυναικών στη μετανάστευση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι παραμελημένος. Η γυναίκα αντιμετωπίζεται ως δεύτερο τμήμα της οικογένειας που μεταναστεύει. Οι γυναίκες εντάσσονται μέσα στην ευρύτερη μετακινούμενη οικογένεια και δεν αντιμετωπίζονται ως άτομα που δρουν για τον εαυτό τους. Τα γυναικεία μεταναστευτικά ρεύματα προς την σύγχρονη Ελλάδα αποτελούν εγγενές στοιχείο των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών . Η μεγάλη έκταση του φαινομένου συνδέεται άμεσα με την πατριαρχική οικογένεια, την αυξανόμενη ζήτηση αμειβόμενης οικιακής εργασίας και το χαμηλό επίπεδο κοινωνικών υποδομών .

Η εξέταση του φαινομένου των γυναικών αιτουσών άσυλο και των αναγκών τους αποτελεί ένα κρίσιμο θέμα και έχει ως στόχο να εξετάσει τα ζητήματα της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας των πολιτικών για την ένταξη των αιτούντων άσυλο, κυρίως των γυναικών. Η εξέταση της θα συμβάλλει στην χάραξη εφαρμόσιμης πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το αναμενόμενο αποτέλεσμα αυτής της έρευνας είναι οι τεκμηριωμένες προτάσεις για αλλαγές στη πολιτική για τους αιτούντες άσυλο και τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν ώστε να ικανοποιούνται οι ειδικότερες ανάγκες των γυναικών.

---

¹ Η αριθμητική υπεροχή των γυναικών σε ορισμένες εθνικότητες ή υπηκοότητες είναι ενδεικτική της ανεξάρτητης αυτής μετανάστευσης. Δυστυχώς για γυναίκες κάποιων υπηκοοτήτων δεν μπορεί να ανιχνευτεί η τάση αυτή μιας και τα στοιχεία για τον αριθμό των προστατευόμενων μελών δεν επιτρέπουν τον διαχωρισμό των παιδιών από τη συνοδεύουσα σύζυγο.

Η μελέτη θα κινηθεί σε ένα ευρύ πεδίο, όπου οι ενέργειες από την επίσημη πολιτεία για τους χώρους φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, την κάλυψη των αναγκών τους, την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας διασταυρώνονται με τα πολιτισμικά και τα ιστορικοκοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων ή των ομάδων που αναζήτησαν άσυλο στη χώρα μας. Γίνεται χρήση της βιβλιογραφίας που έχει σκοπό να παρουσιάσει στον αναγνώστη με δομημένο τρόπο την οργάνωση της περιοχής που διερευνάται και πιο συγκεκριμένα:

- τα γενικά χαρακτηριστικά του ευρύτερου προβλήματος ,
- τις σχετικές υποπεριοχές του ζητήματος,
- τις κρίσιμες εργασίες σε κάθε περιοχή και τι κάνουν,
- την εικόνα της ερευνητικής προσπάθειας μέχρι στιγμής στην παγκόσμια βιβλιογραφία,
- τα ζητήματα που μένουν ανοιχτά προς διερεύνηση.

Για τη συγκέντρωση του βιβλιογραφικού υλικού, το οποίο, αν και ανήκει στο χώρο των κοινωνικών επιστημών παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία θεματικών προσεγγίσεων και ερευνητικών μεθόδων, έγινε συστηματική χρήση του διαδικτύου , πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε ερευνητικά κέντρα (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας-ΚΕΘΙ) και σε βιβλιοθήκες (του Παντείου Πανεπιστημίου των Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, του ΚΕΘΙ). Πρόκειται στην πλειοψηφία τους για εργασίες/ μελέτες με τη μορφή μονογραφιών, οι οποίες είναι δημοσιευμένες στον επιστημονικό περιοδικό τύπο ή υπάρχουν σε ειδικές ιστοσελίδες του διαδικτύου (για παράδειγμα οι έρευνες του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας).. Οι κοινωνιολογικές θεωρητικές προσεγγίσεις και οι κοινωνιολογικής κατεύθυνσης έρευνες αλλά και οι ανθρωπολογικές αναλυτικές προσεγγίσεις χαρακτηρίζουν το σώμα της βιβλιογραφίας και προσανατολίζουν το ερευνητικό ενδιαφέρον σε πολύ συγκεκριμένες ερμηνευτικές σκοπιές.

Στην έρευνά μας θα γίνει προσπάθεια να καταγραφεί με αντικειμενικότητα και πληρότητα η σύγχρονη πραγματικότητα της διαβίωσης των αιτούντων άσυλο μέσα από την οπτική των ιδίων καθώς και του επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού των δομών φιλοξενίας τους.

Το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται στις γυναίκες αιτούσες άσυλο, που διαβιούν σε Δομές Προσωρινής Διαμονής. Είναι γνωστό ότι σε πολλές χώρες οι γυναίκες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, καθώς υφίστανται σοβαρές διακρίσεις εξαιτίας του φύλου τους, τόσο από τις τοπικές κοινότητες, όσο και από την επίσημη εξουσία-κράτος. Πολλές, μάλιστα, εξ αυτών διώκονται γιατί, πιθανώς, παραβίασαν συγκεκριμένα ήθη των κοινωνιών τους. Άλλες πάλι πέφτουν θύματα στρατιωτικών επιθέσεων ή υπόκεινται σε βασανισμούς που σχετίζονται αποκλειστικά με το φύλο τους (σεξουαλική κακοποίηση -βιασμός)².

Σύμφωνα με πολλούς μελετητές οι γυναίκες -πρόσφυγες πέρα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλοι οι πρόσφυγες ανεξαρτήτως φύλου, αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα και διακρίσεις που σχετίζονται άμεσα με το φύλο τους. Ο συνδυασμός της ιδιότητας του πρόσφυγα και της γυναίκας οδηγεί τις γυναίκες- πρόσφυγες σε ιδιαίτερα δεινή θέση³, καθώς υφίστανται διακρίσεις εξαιτίας του φύλου τους, κατά τη διάρκεια της φυγής από τη χώρα τους, κατά την διάρκεια των διαδικασιών απόκτησης της προσφυγικής ιδιότητας, κατά την παραμονή τους στους προσφυγικούς καταυλισμούς και στις χώρες ασύλου, καθώς και κατά τον επαναπατρισμό τους⁴.

Στο διεθνή ορισμό του πρόσφυγα δεν γίνεται καμία αναφορά στο φύλο σαν αιτία δίωξης. Έτσι οι γυναίκες που έχουν διωχθεί για λόγους που σχετίζονται με το φύλο τους είναι δύσκολο να αποκτήσουν την προσφυγική ιδιότητα. Πολλές φορές πέφτουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης στους δρόμους της φυγής από συνοριακούς φρουρούς, από υπεύθυνους στα πλαίσια αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, από το προσωπικό των προσφυγικών καταυλισμών, αλλά και από τους ίδιους τους πρόσφυγες⁵.

---

² Βλ υπ. 3, σελ 235

³ Βλ Λαζαρίδου Γ., "Μετανάστριες στην Ελλάδα- Οικιακές βοηθοί από Φιλιππίνες και Αλβανία - μια επιτόπια μελέτη" στο Εθνικισμός, Ρατσισμός και Κοινωνικό Φύλο, παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1995, σελ

⁴ Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών σε συνεργασία με Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, Μελέτη Βιβλιογραφικής Επισκόπησης με τίτλο Φύλο και Κοινωνικά Αποκλεισμένες Ομάδες, Αθήνα 2001 σελ 112

⁵ Μαγγανάρα Ι, "Η θέση των γυναικών προσφύγων ανά τον κόσμο. Πολιτικές των Ην. Εθνών για βοήθεια και προστασία" στο ο αγώνας της γυναίκας, τευχ., 49-50, Αθήνα, 1992, σελ. 31

Τα προβλήματα βέβαια δε σταματούν, καθώς οι διακρίσεις συνεχίζονται και στους προσφυγικούς καταυλισμούς, όπου για παράδειγμα στο θέμα της διανομής της τροφής δε λαμβάνονται καθόλου υπόψη οι ειδικές ανάγκες των γυναικών ή όταν η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας είναι δύσκολη όπως σε περιπτώσεις που οι πολιτισμικές αξίες δεν επιτρέπουν στις γυναίκες να επισκεφθούν άνδρα ιατρό και όταν τα εξαντλητικά ωράρια εργασίας και η φύλαξη των παιδιών δεν τους αφήνουν καθόλου ελεύθερο χρόνο⁶.

Επίσης, παράγοντες, όπως διαφορετικές πολιτισμικές αξίες, εξαντλητικές ώρες εργασίας, έλλειψη παιδικών σταθμών για τη φύλαξη των παιδιών τους, εμποδίζει τις γυναίκες πρόσφυγες να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα κατάρτισης⁷ που πιθανώς να τους έδιναν μία εναλλακτική πορεία στη δύσκολη ζωή τους. Από την άλλη πάλι πλευρά οι αρμόδιοι τείνουν να προτιμούν να χορηγήσουν την άδεια εργασίας στον άνδρα γιατί θεωρούν ότι είναι αναγκαιότερη σε εκείνον⁸.

Γίνεται αντιληπτό πως η διερεύνηση της θέσης της γυναίκας σε σχέση με εκείνη του άνδρα αιτούντα άσυλο κρίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και σκόπιμη.

Συγκεκριμένα ,λοιπόν, αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση των διαδικασιών άφιξης και παραμονής σε Δομές φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο ,με έμφαση στις γυναίκες, στα κοινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν ανεξαρτήτως φύλου αλλά και στις επιμέρους διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις γυναίκες αιτούσες άσυλο και τους άνδρες).Επιχειρείται να διερευνηθεί το πλαίσιο και οι λειτουργίες του πολιτικού ασύλου με βάση τις διεθνείς συμβάσεις και την ελληνική έννομη τάξη, ταυτόχρονα με την παρουσίαση και ανάλυση των ,ανοικτού και κλειστού τύπου, κέντρων στην Ευρώπη με έμφαση στην Ελλάδα.

Συνεπώς, η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα προσωρινής διαμονής και στις ισχύουσες δομές των κοινωνικών σχέσεων ,όπως αυτές διαμορφώνονται στα κέντρα, με ιδιαίτερη έμφαση στη διάσταση του κοινωνικού φύλου(**γυναίκες μόνες, μητέρες μόνες**). Στόχος της έρευνας ήταν να συλλέξει τεκμηριωμένο έγγραφο υλικό και μαρτυρίες σχετικά με τις ισχύουσες

---

⁶ βλ. υπ. 30, σελ. 32

⁷ βλ υπ. 30, σελ. 32

⁸ βλ υπ. 35, σελ 34

πρακτικές που αφορούν τις συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες, δεδομένου ότι οι ομάδες αυτές παραμένουν κατά κάποιο τρόπο στην αφάνεια και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό για την επιβίωσή τους από ατομικές πρωτοβουλίες και μη-οργανωμένη βοήθεια.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για τις ισχύουσες πρακτικές υποδοχής αφορούν σε μόνες γυναίκες , σε πυρηνικές οικογένειες ,καθώς και σε γυναίκες επικεφαλής μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίες φιλοξενούνται:

α. στο Κέντρο Προσωρινή Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών του Λαυρίου ,που διοικείται από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό,

β. στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου,

γ. στο πρόγραμμα Στέγη (αυτόνομα διαμερίσματα) της ΜΚΟ Πράξις ,

δ. στην νεοσύστατη Εστία Προσφύγων της ΜΚΟ Άρσις και

ε. στον επίσης νεοσύστατο Ξενώνα του Ε.Κ.Πο.Σ.Π.Ο. Νόστος κατά την περίοδο μεταξύ **Νοεμβρίου 2011 και Μαρτίου 2012.**

Η παρούσα έρευνα δύναται να συμβάλει:α) σε μια πρώτη απεικόνιση της διάστασης του φύλου στον χώρο των προσφύγων, β) στον εντοπισμό των αναγκών του πληθυσμού των γυναικών προσφύγων και στην επισήμανση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, γ) στην εκτίμηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και δομών υποστήριξης των προσφύγων και δ) στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και των πορισμάτων για το σχεδιασμό πολιτικών.

Οι δυσκολίες κατά την συγγραφή του θεωρητικού μέρους έγκεινται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει βιβλιογραφία που να αποτυπώνει τα ιδιαίτερα προβλήματα των προσφύγων και αιτούντων άσυλο αλλά τους συμπεριλαμβάνει στο γενικότερο μεταναστευτικό ζήτημα και τις επιπτώσεις του. Η όποια αναφορά σε πρόσφυγες παραπέμπει στην Μικρασιατική καταστροφή ενώ είναι ελάχιστες και οι έρευνες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν βάση του θεωρητικού μας ενδιαφέροντος.

Οι δυσχέρειες κατά την διάρκεια της έρευνας ήταν αρκετές με βασικότερη την επιφυλακτική έως απρόθυμη συμπεριφορά των ανδρών αιτούντων άσυλο, οι οποίοι λόγω της κακής ψυχολογικής κατάστασής τους δεν επιθυμούσαν αρχικά να συμμετάσχουν αλλά και των γυναικών, που χρειάζονταν την συγκατάθεση του συζύγου τους, προκειμένου να λάβουν μέρος .Επίσης ,η μη γνώση της ελληνικής γλώσσας από την πλευρά του μεγαλύτερου μέρους των φιλοξενούμενων και η έλλειψη χρόνου των διερμηνέων που εργάζονται στις δομές επιβράδυνε την εξέλιξη της έρευνας.

Η παρούσα διατριβή αποτελείται από τρία μέρη: το θεωρητικό μέρος, την εμπειρική διερεύνηση και τα γενικά συμπεράσματα-προτάσεις. Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τρία κεφάλαια, η εμπειρική διερεύνηση από πέντε και, τέλος, το τρίτο μέρος, που περιλαμβάνει δύο κεφάλαια, το μεν πρώτο αναφέρεται στα γενικά συμπεράσματα και το δεύτερο στις προτάσεις.

Στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους γίνεται αναφορά στις σημαντικότερες διεθνείς συνθήκες που αφορούν στον καθορισμό του καθεστώτος των προσφύγων, στις διμερείς συμβάσεις που υπογράφηκαν ανάμεσα σε κράτη για την προστασία των προσφύγων, στον ρόλο της Έπαυσης Αρμοστείας του ΟΗΕ και έχει σκοπό να καταδείξει πόσο διαπλεκόμενα και αλληλοεπηρεαζόμενα είναι, αφενός το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο και, αφετέρου η ελληνική εσωτερική νομοθεσία, στον τομέα του πολιτικού ασύλου. Επίσης, στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στο βαθμό εναρμόνισης με τις κατακτήσεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει επιτύχει η χώρα μας, σύμφωνα με τα ισχύοντα στην ελληνική έννομη τάξη, αλλά και στην ελληνική πρακτική καθώς και ότι η πολιτική ασύλου προσδιορίζεται από κανόνες διεθνούς δικαίου και διεθνών υποχρεώσεων, από ηθικούς κανόνες και πολιτικές σκοπιμότητες της χώρας υποδοχής.

Στο δεύτερο, το οποίο αναφέρεται στις Δομές φιλοξενίας της Ευρώπης, γίνεται συγκριτική ανασκόπηση του καθεστώτος και των συνθηκών υποδοχής αιτούντων άσυλο σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς επίσης παρουσιάζονται οι συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα βάσει των δεδομένων που έχουμε από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί. Στόχος είναι να γίνουν γνωστές οι πρακτικές και ρυθμίσεις ως προς την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στις ευρωπαϊκές χώρες.

Στο τρίτο γίνεται μια σύντομη αναφορά στην έννοια του φύλου και τα στερεότυπα που σχετίζονται με τους ρόλους που κάθε φύλο αναλαμβάνει να διαδραματίσει στην κοινωνία. Στην συνέχεια του κεφαλαίου γίνεται μια επίσης σύντομη αναφορά στις γυναίκες των μειονοτήτων και σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, που ανήκουν σε τέτοιες κοινωνικές ομάδες. Ωστόσο, θα ήταν ενδιαφέρουσα μια μελλοντική μελέτη των ομοιοτήτων και διαφορών σε κοινωνικό, επαγγελματικό, οικογενειακό επίπεδο του τρόπου ζωής των γυναικών αυτών και των αιτουσών άσυλο. Τέλος, το βασικό θέμα στο οποίο επικεντρώνεται το κεφάλαιο αυτό είναι τα κοινά στοιχεία αλλά και οι διαφοροποιήσεις στις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και οι άνδρες

αιτούντες άσυλο. Στο τέλος του κεφαλαίου αναφέρονται τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήγουμε.

Το δεύτερο μέρος της διατριβής, που αποτελεί το ερευνητικό διαρθρώνεται στο κεφάλαιο ,όπου αναφέρονται το αντικείμενο και οι στόχοι της έρευνας. Ακολουθεί το κεφάλαιο της μεθοδολογίας, όπου παρουσιάζονται οι ερευνητικές υποθέσεις σε σχέση με το ερωτηματολόγιο των αιτούντων άσυλο και σε σχέση με τους επαγγελματίες των δομών φιλοξενίας και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε .Γίνεται αναφορά στο δείγμα, τα ερευνητικά εργαλεία, τις μεθοδολογικές δυσχέρειες και τους περιορισμούς της έρευνας.

Το τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο αναφέρονται στα ευρήματα της έρευνας, δηλαδή στα αποτελέσματα που συνάγονται από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων των αιτούντων άσυλο και στα αποτελέσματα που συνάγονται από τους επαγγελματίες ,δηλαδή το διοικητικό και ειδικό επιστημονικό προσωπικό των Δομών μετά την επεξεργασία των ερωτηματολογίων αλλά και από συνεντεύξεις με τις Διοικήσεις και το προσωπικό .Επίσης, το πέμπτο κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη συναγωγή των συμπερασμάτων της έρευνας.

Το τρίτο μέρος της διατριβής αποτελείται από δυο κεφάλαια ,το μεν πρώτο αναφέρεται στα γενικά συμπεράσματα του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους και το δε δεύτερο στις προτάσεις –συστάσεις που αφορούν σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις και παροχή υπηρεσιών και απευθύνονται στην Ελληνική Πολιτεία και ειδικότερες στις ΜΚΟ.

A. ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ -ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΜΕ ΒΑΣΕΙ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.

1.ΓΕΝΙΚΑ

Για πολλούς αιώνες δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι σε ολόκληρο τον πλανήτη εγκαταλείπουν τις εστίες τους και καταφεύγουν σε άλλες χώρες προς αναζήτηση προστασίας ή καλύτερης τύχης.

Οι λόγοι που τους οδηγούν σε αυτή την απόφαση ποικίλουν: θρησκευτική και φυλετική μισαλλοδοξία, πολιτικοί λόγοι, αναδιανομές εδαφών. Το φαινόμενο φαίνεται να εντείνεται ιδιαίτερα ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς παρατηρούνται μαζικές μετακινήσεις και τεράστια κύματα προσφύγων. Από την εποχή εκείνη βρισκόμαστε πλέον μπροστά σε μια σημαντικότερη διάκριση ανάμεσα σε εκείνους που αναγκάζονται να εγκαταλείπουν τον τόπο τους για λόγους μη ιδεολογικούς, αλλά οικονομικούς (οικονομικοί μετανάστες), καθώς και εξαιτίας πολιτικών πεποιθήσεων και απόψεων (πολιτικοί πρόσφυγες). Προκειμένου τα κράτη να ανταποκριθούν στην πραγματική πρόκληση της αντιμετώπισης των κυμάτων προσφύγων, που εισρέουν εντός των τειχών τους, αναπτύχθηκαν συνεργασίες και διεθνείς μηχανισμοί προστασίας αυτών των προσώπων, με την παράλληλη υιοθέτηση νομικών κειμένων, συμβατικού ή μη χαρακτήρα.

Ωστόσο, τα παγκόσμια δεδομένα δεν παύουν να μεταβάλλονται. Ήδη, από τα τέλη του περασμένου αιώνα η ανθρωπότητα βιώνει κοσμοϊστορικές αλλαγές και γεγονότα τεράστιας σημασίας. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε την κατάρρευση των χωρών του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού, τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας με τις συνέπειες που αυτή συνεπάγεται, αλλά και τις πρόσφατες ένοπλες συρράξεις σε Αφγανιστάν και Ιράκ, ύστερα από τα δραματικά γεγονότα των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Ως αναπόφευκτη συνέπεια των γεγονότων που προαναφέραμε, δημιουργήθηκαν νέα και μαζικότερα κύματα μεταναστών και προσφύγων που κατευθύνονται προς τις χώρες της Ευρώπης. Μια από τις χώρες υποδοχής είναι φυσικά και η Ελλάδα, λόγω της

ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης ανάμεσα σε τρεις ηπείρους⁹ και πολλών άλλων παραγόντων που ευνοούν μια τέτοια εισροή προσφυγικών και μεταναστευτικών πληθυσμών.

Στο παρόν κεφάλαιο, θα επικεντρωθούμε στις σημαντικότερες διεθνείς συνθήκες που αφορούν στον καθορισμό του καθεστώτος των προσφύγων, στις διμερείς συμβάσεις που υπογράφηκαν ανάμεσα σε κράτη για την προστασία των προσφύγων, στον ρόλο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ που βρίσκεται εκ του ρόλου της πάντοτε ή τουλάχιστον τις περισσότερες φορές στο πλευρό των ανθρώπων αυτών.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη επισκόπηση στην πορεία του νομοθετικού και κοινοτικού πλαισίου για την μετανάστευση, παρόλο που δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας διατριβής, καθώς θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τη γενικότερη φιλοσοφία που επικρατεί στη θεσμοθέτηση κανόνων σχετικών με τις μεταναστευτικές ομάδες.

Τα δικαιώματα των μεταναστών από τρίτες χώρες, μη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατοχυρώνονται είτε μέσω διμερών συμβάσεων¹⁰ μεταξύ της Ελλάδας και

---

⁹ A. Lyberaki, Balkan migration to Greece: A success story, στο συλλογικό τόμο Olympia IV: Human Rights in the 21st Century, Migrants and Refugees, Vangelis Kyriakopoulos (Ed.), Human Rights Defence Centre, Ant.N. Sakkoulas Publishers, Athens-Komotini, 2004, σελ. 115 επ

¹⁰ Οι βασικότερες διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης που έχει συνάψει η Ελλάδα είναι οι εξής (σε παρένθεση ο κυρωτικός νόμος):

- Σύμβαση Ελλάδας- ΗΠΑ: ισχύει από 01.09.1994 (N. 2186/94),
- Αναθεωρημένη Σύμβαση Ελλάδας-Καναδά: ισχύει από 01.12.1997 (N.2492/97),
- Σύμβαση Ελλάδας-Κεμπέκ: ισχύει από 01.09.1983 (N.1317/83),
- Σύμβαση Ελλάδας-Αργεντινής: ισχύει από 01.05.1988 (N.1602/86),
- Σύμβαση Ελλάδας-Βραζιλίας: ισχύει από 01.09.1988 (N.1533/85),
- Σύμβαση Ελλάδας-Βενεζουέλας: ισχύει από 01.02.1995 (N. 2259/94),
- Σύμβαση Ελλάδας-Ουρουγουάης: ισχύει από 01.03.1997 (N.2258/94),
- Σύμβαση Ελλάδας-Ελβετίας: ισχύει από το 1975 (N.Δ. 20/74), αλλά έπαυσε να ισχύει από 01.06.2002, οπότε για τη ρύθμιση των σχέσεων κοινωνικής ασφάλισης μεταξύ Ελλάδας και Ελβετίας εφαρμόζονται οι Κανονισμοί (ΕΟΚ) 1408/71 και (ΕΟΚ) 574/72,
- Σύμβαση Ελλάδας-Κύπρου: ισχύει από 01.07.1991 (N.1910/90),
- Συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου για τη ρύθμιση της μεταφοράς εισφορών και συντάξεων (κυρώθηκε με το Ν. 1595/86 και ισχύει από 26.09.1986),
- Συμφωνία Ελλάδας-Λιβύης για τη ρύθμιση της μεταφοράς εισφορών και συντάξεων (κυρώθηκε με το Ν. 1909/90 και ισχύει από 01.03.1991),
- Συμφωνία Ελλάδας-Οντάριο για τη ρύθμιση των εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών (κυρώθηκε με το Ν. 1550/85 και ισχύει από 01.07.1985),
- Συμπληρωματική Συμφωνία Ελλάδας - Κεμπέκ για τη ρύθμιση της ασθένειας, των εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών (κυρώθηκε με το Ν. 1588/86 και ισχύει από 01.01.1988)
- Συμφωνία Ελλάδας-Πολωνίας για τη ρύθμιση της ασφάλισης των αποσπασμένων και την περίθαλψη (κυρώθηκε με το Ν. 1601/86 και ισχύει από 01.09.86),

της χώρας προέλευσης, οι οποίες διέπονται από το καθεστώς της αμοιβαιότητας¹¹ είτε μέσω πολυμερών διεθνών συμβάσεων.

Από τις διεθνείς αυτές συμβάσεις άλλες θέτουν ένα πλαίσιο αρχών και άλλες προστατεύουν με κυμαινόμενο βαθμό δεσμευτικότητα επιμέρους δικαιώματα¹². Κλασικό παράδειγμα κειμένου της πρώτης κατηγορίας αποτελεί η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των ΗΕ (10 Δεκεμβρίου 1948), η οποία ρητά αποδέχεται τη σύγχρονη αντίληψη περί κοινωνικής ασφάλειας και εγγυάται τα βασικά δικαιώματα ανεξαρτήτως ιθαγένειας¹³.

Τα σημαντικότερα, πάντως, διεθνή κείμενα προστασίας δικαιωμάτων των μεταναστών σε οικουμενικό επίπεδο είναι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους, και η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων και, σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης, η Συνθήκη-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, καθώς και ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια. Σε αυτά τα διεθνή κείμενα αρχών καταγράφονται οι κατευθυντήριες αρχές για την ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών σε επίπεδο εσωτερικής έννομης τάξης.

-
- Συμφωνία Ελλάδας-Ρουμανίας για την τελική ρύθμιση της αποζημίωσης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των επαναπατριζομένων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων από τη Ρουμανία (κυρώθηκε με το Ν. 2467/97 και ισχύει από 22.05.1997),
  - Σύμβαση Ελλάδας-Συρίας για τη ρύθμιση θεμάτων υπαγωγής στην ασφάλιση εργαζομένων στις δύο χώρες (κυρώθηκε με το Ν. 2922/01 και ισχύει από 27.06.2001).

¹¹ Οι διμερείς συμβάσεις αφορούν αποκλειστικά πολίτες χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον ο Κανονισμός 1408/71/ΕΟΚ σχετικά με το συντονισμό των μηχανισμών κοινωνικής πολιτικής και ο Κανονισμός 574/72, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, αντικατέστησαν τις υπάρχουσες διμερείς και πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις μεταξύ των κρατών μελών, εκτός εάν το προϋφιστάμενο καθεστώς ήταν ευνοϊκότερο για τους μετανάστες. Βλ. σχετικά τις ΔΕΚ υποθ.227/1989 Ronfeld (1991), ΔΕΚ υποθ.С-475/1993 Thevenon, πρβλ. Γ. Ψηλού, ΗασφάλισητωναλλοδαπώνΕιδικέςεξαιρέσεις απότην ασφάλιση των απασχολούμενων αλλοδαπών, ΔΕΝ 1990,1310 και του ίδιου, Η ασφάλιση των αλλοδαπών στο ΙΚΑ ΔΕΝ/1985,649.

¹² . Κ. Κρεμαλή, Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας, Α. Σάκκουλας, Αθήνα, 1996, σελ. 29.

¹³ Α. Πετρόγλου, Η κοινωνική ασφάλεια και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΕΔΚΑ, 1989. σελ49

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για ¹⁴την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους (18 Δεκ. 1990) εγγυάται ίση προστασία των δικαιωμάτων σε όλους τους μετανάστες. Σημαντική είναι επίσης και η Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (7 Μαρτίου 1966). Η Ελλάδα, ωστόσο, δεν έχει υπογράψει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους ούτε έχει υποβάλει την δήλωση του Άρθρου 14 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, η οποία επιτρέπει την εξέταση ατομικών αναφορών από την Επιτροπή για την Εξάλειψη Φυλετικών Διακρίσεων.

Το τελευταίο διάστημα γίνεται προσπάθεια αντιμετώπισης ρατσιστικών φαινομένων σε επίπεδο διαδικτύου. Στο πλαίσιο αυτό συνάφθηκε Σύμβαση για το Έγκλημα στον Κυβερνοχώρο στις 23 Νοεμβρίου 2001 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλό της που αφορά στην ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικού και ξενοφοβικού χαρακτήρα που διαπράττονται μέσω συστημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών¹⁵. Η Ελλάδα έχει υπογράψει, δεν έχει όμως ακόμη κυρώσει τα δύο αυτά νομικά κείμενα¹⁶. Οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας (ΔΣΕ) της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) κατοχυρώνουν γενικά ίση προστασία των δικαιωμάτων που αφορούν, ανεξαρτήτως ιθαγένειας.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) αποτελεί το βασικό κείμενο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο επίπεδο της ευρωπαϊκής ηπείρου¹⁷. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης περιέχει ένα άρθρο (18), που κατοχυρώνει για τους διακινούμενους εργαζομένους το δικαίωμα να συμμετέχουν στην επαγγελματική ζωή στο έδαφος άλλων συμβαλλόμενων μερών, υπό περιορισμούς για οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους¹⁸. Εντούτοις, το

---

¹⁴ www.un.org/

¹⁵ Ρατσιστικό και ξενοφοβικό υλικό προσδιορίζεται κάθε είδους γραπτό κείμενο, εικόνα ή άλλη αναπαράσταση ιδεών και θεωριών που συνηγορεί, προωθεί ή προκαλεί έχθρα, διακρίσεις ή βία εις βάρος κάποιου ατόμου ή ομάδας ατόμων, χρησιμοποιώντας ως πρόφαση για οποιαδήποτε από τις παραπάνω πράξεις τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή, την εθνική προέλευση και τη θρησκεία

¹⁶ όπ σελ 27

¹⁷ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΑΤΣΟΥY σελ. 28

¹⁸ Σε ό,τι αφορά στα κοινωνικά δικαιώματα, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961, τροπ. 1991, 1996, Κυρώθηκε με το νόμο 1426/84, ενώ ακόμη δεν έχει επικυρωθεί το πρόσθετο πρωτόκολλο του 1988. Βλ. σχετικά Δ. Βενιέρη, Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, Ελληνικά

παράρτημα δηλώνει σαφώς ότι η πρόβλεψη αυτή δεν κατοχυρώνει δικαίωμα εισόδου στο εθνικό έδαφος και ισχύει μόνο για τους αλλοδαπούς που βρίσκονται ήδη νομίμως εκεί.

Για την προστασία τους, αλλά και για την προστασία των λοιπών δικαιωμάτων, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (άρθρο 12) υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να παρέχουν την ελάχιστη προστασία κοινωνικής ασφάλειας, τουλάχιστον στα επίπεδα της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 102 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, συνδυάζοντας την όμως και με την υποχρέωσή του να βελτιώνουν διαρκώς το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών¹⁹.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό για τα δικαιώματα μεταναστών και αλλοδαπών είναι το 12^ο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η Ελλάδα έχει υπογράψει το 12^ο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, δεν το έχει όμως ακόμη κυρώσει.

Ιδιαίτερης σπουδαιότητας είναι και οι εξής συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης: Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων (1977), η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια, η Ευρωπαϊκή Συνθήκη για την Κοινωνική Ασφάλιση (1972) και ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Κοινωνικής Ασφάλισης (1964). Τα δύο τελευταία κείμενα εξασφαλίζουν για τους υπηκόους όλων των συμβαλλόμενων μερών και για τους πρόσφυγες ισότητα

Γράμματα, Αθήνα, 2002 D. Harris, *The European Social Charter*, University of Virginia Press, Ed. Charlottesville, 1984 F. Fabricius, *Die Europäische Sozialcharta*, στο Όψεις της προστασίας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου, ό.π., σελ. 187, N. Valticos, *La Charte sociale européenne, Sa structure son contenu, le contrôle de son application*, *Droit Social*, 1964, σελ. 466, K. Fuchs, (Προέδρου του Τμήματος Κοινωνικού Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης), *The European Social Charter: Its role in present-day Europe and its reforms*, στο A. Rosas et al. (Eds), *Social Rights as Human Rights*, ό.π., σελ. 151. Το συμπληρωματικό του Πρωτόκολλο (ETS no 142) είναι ανοιχτό για υπογραφή από τις 21/10/1991, αλλά δεν έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ) αποτέλεσε το πρώτο σφαιρικά περιεκτικό διεθνές κείμενο προστασίας κοινωνικών δικαιωμάτων, και μάλιστα προηγείται κατά πέντε χρόνια του Συμφώνου του Ο.Η.Ε. Αντίθετα, πάντως, από την ΕΣΔΑ, ο Χάρτης ισχύει μόνο για τους μετανάστες και διακινούμενους εργαζομένους που είναι υπήκοοι των υπογραφόντων κρατών. Στο πρώτο μέρος του Χάρτη καθορίζονται, σε επίπεδο αρχών, οι σκοποί της κοινωνικής πολιτικής, ενώ στο δεύτερο μέρος αναγνωρίζονται ρητά δικαιώματα και συναφείς υποχρεώσεις των κρατών μελών. Τα τελευταία μπορούν να μην επικυρώσουν το σύνολο του δεύτερου μέρους, έχουν όμως την υποχρέωση να αποδεχθούν τουλάχιστον έξι από τα άρθρα 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 και 20.

¹⁹ N. Valticos, *The European Social Charter and International Labour Standards*, *International Labour Review*, LXXXIX, no 5-6

μεταχείρισης στην κοινωνική ασφάλεια ²⁰. Η Ελλάδα έχει υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια, δεν τις έχει όμως ακόμη κυρώσει.

2. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

2.1. Έννοια και διάκριση από συναφείς θεσμούς

Τα νέα κύματα προσφύγων κατέδειξαν με τον πλέον εκφραστικό τρόπο την ανάγκη υιοθέτησης σύγχρονων κειμένων και δημιουργίας ενός πιο ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού συστήματος υποδοχής και προστασίας όσων από τους μετακινούμενους αλλοδαπούς το έχουν ανάγκη, καθώς οι ήδη υφιστάμενοι μηχανισμοί προστασίας αποδεικνύονταν ανεπαρκείς και αναχρονιστικοί.

Οι πρόσφυγες είναι άτομα τα οποία αναγκάζονται, χωρίς να έχουν νομική υποχρέωση προ τούτο, να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και να αναζητήσουν καταφύγιο σε άλλη χώρα, ιδιαίτερα γιατί καταζητούνται ή διώκονται για λόγους πολιτικούς. Στη χώρα που καταφεύγουν για να διαφύγουν τις πολιτικές διώξεις, διατηρούν μεν την υπηκοότητά τους αλλά δεν απολαμβάνουν πλέον της διπλωματικής προστασίας του κράτους της ιθαγένειάς τους. Κάτω από αυτούς τους όρους τίθεται το πρόβλημα της προστασίας τους, το δικαίωμά τους για πολιτικό άσυλο.²¹

Πολιτικό άσυλο²² (political asylum) είναι γενικά το δικαίωμα που παραχωρείται σε έναν αλλοδαπό να εισέλθει και να παραμείνει σε μια χώρα υπό

---

²⁰ Βλ. ιδίως το άρθρο 77 του Κώδικα.

²¹ www.unhcr.org

²² Η λέξη άσυλο, το οποίο με τη σειρά του αναλύεται προέρχεται ετυμολογικά από το ρήμα ασυλάω-ω, που σημαίνει λαφυραγωγώ, στα ακόλουθα συνθετικά: α (στερητικό) και συλάω-ω αφαιρώ, αρπάζω. Πρόκειται για έναν θεσμό που παρατηρείται ήδη από την ελληνική αρχαιότητα και είχε διττή σημασία: αφενός προστασία που παρέχεται σε χώρους λατρείας και αφετέρου προστασία που παρέχεται στο έδαφος της πόλης – κράτους.

Κατά τους χρόνους του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης ο θεσμός του ασύλου μάλλον αγνοείται και επανεμφανίζεται μόλις τον 18ο αιώνα, διατηρώντας τον θρησκευτικό του χαρακτήρα. Κατά τους χρόνους της Γαλλικής Επανάστασης – οπότε και η αναγκαιότητά του είναι μεγάλη δεδομένης αφενός της έκδοσης όσων κατοίκων γειτονικών κρατών αγωνίζονται κατά τα πρώτα χρόνια υπέρ της ελευθερίας και αφετέρου της παροχής πολιτικού ασύλου από γειτονικές χώρες σε όσους Γάλλους αγωνιστές εκδιώχθηκαν από την πατρίδα τους – εκκινεί η διαμόρφωση του θεσμού του πολιτικού ασύλου. Δεδομένης της θεσμοποίησης του πολιτικού εγκλήματος αρχικά στον Γαλλικό Π.Κ. του 1810 και στον βαυαρικό του 1813, κατοχυρώνεται στο Γαλλικό Συνταγματικό Χάρτη του 1830 (αρ-69) μια ευνοϊκότερη αντιμετώπιση του πολιτικού εγκληματία, μέσω του θεσμού του πολιτικού ασύλου. Η διεθνής νομοθετική του κατοχύρωση εγκαινιάζεται με ανταλλαγή δήλωσης μεταξύ Γαλλίας και Ελβετίας Δίνοντας δυνατότητα χορήγησης πολιτικού ασύλου τους πολιτικούς εγκληματίες. Εξάλλου, στην ελληνική πραγματικότητα, η νομοθετική

όρους πιο ευνοϊκούς από αυτούς που ισχύουν για τους αλλοδαπούς, κυρίως λόγω της πραγματικής αδυναμίας να διαβίωσει στη χώρα της ιθαγένειάς του. Διακρίνεται αφενός σε εδαφικό άσυλο (territorial asylum), το οποίο παρέχεται στον αλλοδαπό που αφικνείται στα σύνορα και αφετέρου σε διπλωματικό άσυλο (diplomatical asylum) , το οποίο παρέχεται στους χώρους της πρεσβείας. Και στις δυο περιπτώσεις πρόκειται για πολιτικό άσυλο. Η ιδιότητα του συμβατικού πρόσφυγα απονέμεται για την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων που θέτει η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 διαφέρει όμως από το θεσμό του πολιτικού ασύλου κατά το ότι αυτό το δεύτερο χορηγείται από το κράτος υποδοχής κατ' απόλυτη διακριτική ευχέρεια (ακόμα και σε πρόσωπα που ίσως να μην πληρούν τους συμβατικούς όρους. Επιγραμματικά μπορούμε να πούμε πως το καθεστώς πρόσφυγα συνεπάγεται το άσυλο, το δε πολιτικό άσυλο προϋποθέτει πρόσφυγα). Ουσιαστικές διαφοροποιήσεις εντοπίζονται και μεταξύ προσφύγων και αλλοδαπών εν γένει. Στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την αίτηση παροχής ασύλου μέχρι και την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες, αυτοί δεν απολαμβάνουν κανένα από τα ευεργετήματα που παρέχει η χώρα υποδοχής στους αλλοδαπούς που νόμιμα διαμένουν στα εδάφη της. Από τη στιγμή, όμως, που αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες απολαμβάνουν τόσα ευεργετήματα, ώστε σχεδόν να εξομοιώνονται σε κάποιους τομείς με τους ημεδαπούς. Την ιδιότητα του πρόσφυγα διεκδικούν και επικαλούνται και πρόσωπα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους, για λόγους όχι ιδεολογικούς, αλλά οικονομικούς

κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου συναντάται για πρώτη φορά στο αρ. 21 του Συντάγματος της Τροιζίνας σε εμβρυακή ακόμα κατάσταση : Εις την Ελληνική Επικράτειαν , ούτε πωλείται ούτε αγοράζεται άνθρωπος. Αργυρώνητος δε ή δούλος παντός γένους και πάσης θρησκείας, καθώς πατήσει το Ελληνικόν Έδαφος, είναι ελεύθερος και από τον δεσπότην αυτόν καταζήτητος.

Η διεθνής κινητοποίηση υπέρ των προσφύγων άρχισε μόλις κατά τη δεκαετία του 1920. Το 1921, ο Νορβηγός Φριντγιοφ Νάνσεν διορίστηκε από την Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ) ύπατος αρμοστής υπεύθυνος για τους πρόσφυγες και επινόησε το λεγόμενο διαβατήριο της ΚτΕ (ή Διαβατήριο Νάνσεν) , ένα είδος άδειας ταξιδιού που επέτρεπε στον κάτοχό της να περνά πιο ελεύθερα τα εθνικά σύνορα των κρατών. Μετά το θάνατο του Νάνσεν (1930) η προστασία των προσφύγων ανατέθηκε στο Διεθνές Γραφείο Νάνσεν για τους Πρόσφυγες (Nansen International Office for refugees) αλλά η υπηρεσία αυτή ελάχιστα προσέφερε ως τη λήξη της εντολής της το 1938. Ανάμεσα σε άλλους οργανισμούς βοήθησε προς τους πρόσφυγες που συστάθηκαν κατά καιρούς περιλαμβάνονται: η Διακρατική Επιτροπή για τους Πρόσφυγες (1938-1947), ο Οργανισμός Περίθαλψης και Επαναπατρισμού Προσφύγων του ΟΗΕ (1947-1952) και η Υπηρεσία του Υπάτου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, που συστάθηκε το 1950. Το 1951 ιδρύθηκε η Διακρατική Επιτροπή για τη Μετανάστευση στην Ευρώπη, που μετονομάστηκε το 1980 σε Διακρατική Επιτροπή Μεταναστεύσεων. Έχουν Επίσης συσταθεί πολλές μη κρατικές και εθελοντικές υπηρεσίες σε διάφορα σημεία του κόσμου με σκοπό των συντονισμό της αποκατάστασης των προσφύγων.

(απόλυτη ή σχετική αδυναμία πορισμού τροφής ή ποιοτικών παροχών ζωής) πρόκειται για τους λεγόμενους οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι μετακινούνται κατά εκατοντάδες χιλιάδες και με οποιονδήποτε νόμιμο ή παράνομο τρόπο από τις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου τρέφοντας ελπίδες επιβίωσης καταρχήν, και πλουτισμού ενδεχομένως. Αυτοί, όμως, νομικώς δεν έχουν το status των προσφύγων και δεν προστατεύονται επομένως από τους διεθνείς οργανισμούς και την διεθνή νομοθεσία²³.

3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΣΥΛΟΥ

Τα σχετικά με το άσυλο και τους πρόσφυγες ζητήματα γνώρισαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές εξελίξεις. Σ' αυτό συνετέλεσε σε μεγάλο βαθμό η ανάπτυξη στο διεθνές και ιδιαίτερα ευρωπαϊκό επίπεδο πολιτικής, με νομοθεσιακά και άλλα στοιχεία που επιχειρεί να απαντήσει στις νέες προκλήσεις που εμφανίζονται μαζί με τα κύματα προσφύγων και αιτούντων άσυλο. Σε αυτόν τον τομέα εντυπωσιακή εμφανίζεται η παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προωθεί αρχικά με τη Συνθήκη του Δουβλίνου, με τη Συνθήκη του Μάαστριχ και στη συνέχεια με τη συνθήκη του Άμστερνταμ για ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, που μετά τη σύνοδο κορυφής του Tampere φιλοδόξησε να δημιουργήσει έναν κοινό κώδικα συμπεριφοράς για τους εταίρους της Ε.Ε απέναντι στους πρόσφυγες και στο άσυλο²⁴. Τα σημαντικότερα από τα νομικά κείμενα, συμβατικά και μη, που αποδεικνύουν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για τη διαμόρφωση συστηματικού πλαισίου και κοινής πολιτικής στο ζήτημα του πολιτικού ασύλου είναι τα ακόλουθα:

3.1.1. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948)²⁵

²³ όπ

²⁴ Η Συνθήκη της Ρώμης²⁴ (1957), πράγματι, δεν περιείχε αναφορές σχετικά με το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών, εκτός βέβαια από την παράγραφο που αναφερόταν στην ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, πολιτών μιας από τις χώρες μέλη, στο εσωτερικό της ΕΕ. Είναι μόλις το 1986 που με την Κοινή Ευρωπαϊκή Σύμβαση τίθεται ο στόχος να καταργηθούν οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα (δηλαδή ανάμεσα στις χώρες μέλη) έως τις 31/1/1992, ώστε να εξασφαλίζεται η ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Αναδύεται έτσι η ανάγκη συνεργασίας για έναν αποτελεσματικό έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και για την εναρμόνιση των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών σχετικά με την είσοδο πολιτών από τρίτες χώρες. Πρόκειται για μια διακυβερνητική συνεργασία, τα αποτελέσματα της οποίας ήταν όργανα του διεθνούς και αστικού δικαίου (συνθήκες, συμβάσεις...) και όχι του κοινοτικού δικαίου, επειδή ακόμα δεν υπήρχε καμία σχετική αρμοδιότητα της ΣΕ.

²⁵ www.un.org

Το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει πως κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες. Θα πρέπει βέβαια και στο σημείο αυτό να διευκρινίσουμε πως παρά το όσα αναφέρονται στο παραπάνω άρθρο το δικαίωμα του ασύλου είναι δικαίωμα του κράτους και η χορήγησή του συνιστά μια μονομερή προστατευτική πράξη του κράτους και ένα φυσικό προνόμιο της κυριαρχίας του. Πρόκειται για ένα κείμενο που παρά το μη δεσμευτικό του χαρακτήρα φέρει αδιαμφισβήτητο κύρος και θεωρείται ότι αποτελεί πλέον μέρος του διεθνούς εθνικού δικαίου.

3.1.2. Η Σύμβαση της Γενεύης περί του Νομικού Καθεστώτος των Προσφύγων (1951) και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967)

Πρόκειται ίσως για τα δυο σημαντικότερα νομικά κείμενα που αναφέρονται μεν ρητά στους πρόσφυγες αλλά συνδέονται άμεσα με το θεσμό του πολιτικού ασύλου (εξάλλου οι δυο αυτές έννοιες είναι αλληλένδετες). Ήδη στο άρθρο 1 Α 2 της Σύμβασης της Γενεύης βρίσκουμε τον ορισμό της έννοιας του πρόσφυγα²⁶, ενώ στη

---

²⁶ Στο άρθρο 1 Α2 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων συναντούμε τον ορισμό της έννοιας πρόσφυγα: Παν πρόσωπο που για δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, ευρίσκεται εκτός της χώρας ης οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύσει της προστασίας της χώρας ταύτης ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενο συνέπεια τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να επιστρέψει σ' αυτήν. Μάλιστα, ύστερα από το Πρωτόκολλο του 1967 και για όσες χώρες το έχουν επικυρώσει δεν ισχύει ο χρονικός και γεωγραφικός περιορισμός του άρθρου 1, με αποτέλεσμα να εμπίπτουν στην έννοια του πρόσφυγα όλοι οι πρόσφυγες, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης και την ημερομηνία κατά την οποία την εγκατέλειψαν.

Πέρα από τον ορισμό του άρθρου 1Α2 της Σύμβασης της Γενεύης που προαναφέρθηκε, στο διεθνές προσκήνιο αναφέρονται συχνά κάποιες υποκατηγορίες προσφύγων, που είναι συνοπτικά οι ακόλουθες:

- De jure πρόσφυγες: Πρόκειται για εκείνους που χαρακτηρίζονται ως πρόσφυγες σύμφωνα με τη Συνθήκη της Γενεύης από τη στιγμή που θα έλθουν νόμιμα ή παράνομα σε μια χώρα και ζητήσουν πολιτικό άσυλο. Μετά την αναγνώρισή τους απολαμβάνουν όλων των δικαιωμάτων που προβλέπει η Σύμβαση για τους πολιτικούς πρόσφυγες.

- Πρόσφυγες sur place: Πρόκειται για τα άτομα εκείνα που βρέθηκαν σε μια δεδομένη στιγμή σε μια χώρα εκτός της χώρας ιθαγένειάς τους, αλλά λόγω των γεγονότων που επισυνέβησαν εν τω μεταξύ στη χώρα καταγωγής τους ή στη χώρα της προηγμένης συνήθους διαμονής, αδυνατούν πλέον να επιστρέψουν λόγω αιτιολογημένου φόβου δίωξης ή βασανισμού.

- De facto πρόσφυγες: Πρόκειται για άτομα που δεν έχουν αναγνωριστεί ως πρόσφυγες, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης, αλλά είτε το αίτημά τους έχει απορριφθεί από τις αρμόδιες αρχές, είτε από φόβο και έλλειψη εμπιστοσύνης σε κάθε θεσμοθετημένη εξουσία – δεν υπέβαλαν ακόμα αίτημα χορήγησης ασύλου ή –τέλος – εγκατέλειψαν τη χώρα τους όχι για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 Α2 της Σύμβασης, αλλά λόγω π.χ. φυσικών καταστροφών.

συνέχεια η Σύμβαση αναφέρει τις ρήτρες υπαγωγής²⁷, παύσης²⁸ και αποκλεισμού²⁹, αλλά και τα σχετικά με την προσωπική κατάσταση των προσφύγων και το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα και την αρχή της μη επαναπροώθησης.

· Boat people: Είναι όσοι εγκαταλείπουν τη χώρα τους επιβιβαζόμενοι σε πλοία. Οι πρόσφυγες αυτοί (πρόκειται κυρίως για βιετναμέζους) αναγνωρίζονται από τις χώρες υποδοχής κατόπιν ειδικής εισήγησης της Υπάτης Αρμοστείας, ενώ το νομικό τους καθεστώς διαφέρει τόσο από εκείνο των άλλων προσφύγων όσο και από αυτό των αλλοδαπών, καθώς απολαμβάνουν επιπλέον δικαιώματα.

· Πρόσφυγες in orbit ή σε τροχιά: Πρόκειται για τα άτομα που περιφέρονται συνεχώς από χώρα σε χώρα, καθώς δεν καταφέρνουν σε καμιά χώρα να γίνουν δεκτά²⁶.

²⁷Κριτήριο 1ο : Δικαιολογημένος φόβος δίωξης Το κριτήριο αυτό αναλύεται περαιτέρω σε δυο στοιχεία: ένα υποκειμενικό (φόβος) κι ένα αντικείμενο (δικαιολογημένος). Το πρώτο από αυτά πρέπει να εξετάζεται με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς συνδέεται άμεσα με την προσωπικότητα του πρόσφυγα και κάθε προσωπικότητα είναι μοναδική. Το δεύτερο στοιχείο λειτουργεί ως τροχοπέδη, έτσι ώστε να αποκλείονται όσοι αναιτιολόγητα ή από υπερβολή εγκαταλείπουν την εστία τους. Αφού τονίσουμε πως δεν απαιτείται δίωξη, αλλά αιτιολογημένος φόβος δίωξης, πρέπει να αναφέρουμε πως ο φόβος αυτός μπορεί να σχετίζεται με γεγονότα γνωστά στη διεθνή κοινότητα, ή και άγνωστα, οπότε απαιτείται σχετική απόδειξη του αιτούντα.

Κριτήριο 2ο : Η δίωξη να βασίζεται στη φυλή, θρησκεία, εθνικότητα κοινωνική τάξη ή πολιτικές πεποιθήσεις: Ο όρος δίωξη – χωρίς να προσδιορίζεται σαφώς στη Σύμβαση της Γενεύης – αναφέρεται στην έλλειψη προστασίας από τη χώρα καταγωγής, από την οποία απορρέει και ο δικαιολογημένος φόβος δίωξης και εμφανίζεται με ποικίλες και διαφοροποιούμενες μορφές. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η δίωξη πρέπει να βασίζεται σε κάποια από τις ακόλουθες αιτίες (χωρίς να αποκλείεται η σάρωση αυτών): α) φυλή β) θρησκεία γ) εθνικότητα δ) κοινωνική τάξη ε) πολιτικές πεποιθήσεις

Κριτήριο 3ο : Ο αιτών να βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειας του ή αν είναι ανιθαγενής, εκτός της χώρας της τελευταίας αυτού διαμονής. Ρητά τονίζεται στο άρθρο 1 Α2 της Σύμβασης ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγνώριση κάποιου ως πρόσφυγας είναι να βρίσκεται έξω από τη χώρα της ιθαγένειας του. Στο σημείο αυτό αναφερόμαστε τόσο στα άτομα που αναγκάστηκαν να φύγουν από το φόβο της δίωξης όσο και σε εκείνους που βρίσκοντας ήδη εκτός της χώρας ιθαγένειας τους, αλλά λόγω γεγονότων που μεσολάβησαν αρνούνται να επιστρέψουν από φόβο μήπως διωχθούν (πρόσφυγες sur place). Σε ότι αφορά εκείνους που διατηρούν παράλληλα περισσότερες ιθαγένειες για να θεωρήσουν ως πρόσφυγες θα πρέπει να βρίσκονται έξω από όλες τις χώρες της ιθαγένειας του και να αρνείται να επιστρέψει σε οποιαδήποτε απ' αυτές. Μια ακόμη κατηγορία είναι όσοι έχουν απωλέσει την ιθαγένειά τους, για τους οποίους αρκεί να βρίσκονται έξω από τη χώρα της τελευταίας συνήθως διαμονής. Σε αυτήν την περίπτωση εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι ο σύνδεσμος ανάμεσα στην τελευταία συνήθη διαμονή και στην αρχική δίωξη κατά του συγκεκριμένου ατόμου.

Κριτήριο 4ο : Ο αιτών να μην μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού να μην επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή. Απαραίτητη προϋπόθεση – σύμφωνα με το γράμμα της Σύμβασης – είναι ο αιτών να έχει πραγματικά ανάγκη διεθνούς προστασίας, είτε διότι εμποδίζεται για λόγους αντικειμενικούς να επιστρέψει στη χώρα της ιθαγένειας του είτε διότι δεν επιθυμεί λόγω του φόβου δίωξης. Και στις δυο περιπτώσεις βρίσκεται εκτός της προστασίας του κράτους ιθαγενείας του²⁷.

²⁸ Στο άρθρο 1 Γ (1-6) της Σύμβασης του 1951 απαριθμούνται οι προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες παύει να υπάρχει σε κάποιον η ιδιότητα του πρόσφυγα και ως εκ τούτου παύει το εν λόγω άτομο να απολαμβάνει τα δικαιώματα που συνεπάγεται το ειδικό καθεστώς του πρόσφυγα. Οι λόγοι παύσης της προσφυγικής ιδιότητας είναι οι ακόλουθοι: · εκούσια χρήση

3.1.3. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ, 1966)

Το ΔΣΑΠΔ υιοθετήθηκε το 1966 από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, αλλά επικυρώθηκε από την Ελλάδα μόλις το 1997 (N2462/1997). Το σημαντικότερο ίσως άρθρο του είναι το 7ο, με το οποίο απαγορεύεται ρητά να υποβληθεί οποιοσδήποτε σε βασανιστήρια ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Το άρθρο αυτό, σε συνδυασμό με την αρχή της μη επαναπροώθησης ή non refoulement³⁰ αναδεικνύεται σε σημαντική εγγύηση προστασίας, των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Μάλιστα, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του ΔΣΑΠΔ προβλέπει την ατομική

της προστασίας της χώρας της οποίας είχε την ιθαγένεια · εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειάς του, την οποία είχε απωλέσει · απόκτηση νέας ιθαγένειας και κατ' επέκταση υπαγωγή στην προστασία που του παρέχει η νέα χώρα, μια και πλέον δεν έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας · εκούσια επάνοδος στη χώρα την οποία είχε εγκαταλείψει ή παρέμενε εκτός για λόγους δικαιολογημένου φόβου διώξης · αδυναμία αποποίησης της προστασίας της χώρας της ιθαγένειάς του, διότι οι συνθήκες που τον οδήγησαν να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας έπαιναν να υπάρχουν. · Δυνατότητα επιστροφής στη χώρα της συνήθους διαμονής του, εφ' όσον ο πρόσφυγας δεν έχει ιθαγένεια διότι δεν υφίστανται πλέον οι προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας²⁸.

²⁹ Ορισμένα άτομα αποκλείονται από το καθεστώς του πρόσφυγα, εάν πληρούν κάποια από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: · απολαμβάνουν ήδη προστασίας ή βοήθειας από τα Ηνωμένα Έθνη – από όργανα ή οργανώσεις π.χ. UNRWA · δεν έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας διότι ήδη απολαμβάνουν ειδικό καθεστώς στη χώρα υποδοχής ως ημεδαποί π.χ. Κύπριοι · δεν αξίζουν να τύχουν διεθνούς προστασίας λόγω διάπραξης εγκλήματος κατά της ειρήνης, εγκλήματος πολέμου ή εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας · είναι ένοχοι ενεργειών αντιθέτων προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ²⁹.

³⁰ Στο άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης διατύπωσης η αρχή της μη επαναπροώθησης ή non refoulement³⁰. Πρόκειται για μια από τις βασικότερες αρχές του δικαίου των προσφύγων, που προστατεύεται μάλιστα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης (άρθρο 3), ενώ υιοθετείται ρητά ή ερμηνευτικά και από τις υπόλοιπες Διεθνείς Συμβάσεις (π.χ. Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων ή άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπων ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, άρθρο 3, Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, άρθρο 7, κ.α). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, απαγορεύεται η επαναπροώθηση ενός πρόσφυγα σε χώρα όπου υπάρχει έστω και η υπόνοια πως αυτός θα διωχθεί, θα απειληθεί, βασανισθεί ή κακοποιηθεί με οποιονδήποτε τρόπο (είτε πρόκειται για τη χώρα της καταγωγής του είτε για τη χώρα της συνήθους διαμονής του. Η αρχή αυτή είναι ευρύτερη της έννοιας του ασύλου και καλύπτει και εκείνους ακόμη που δεν ζητούν άσυλο αλλά χρειάζεται να προστατευτούν από ενδεχόμενης διώξης στη χώρα προέλευσής τους. Η αρχή της μη επαναπροώθησης θα πρέπει να γίνεται δεκτή σε κάθε περίπτωση. Ωστόσο το άρθρο 33 αναφέρει στη δεύτερη παράγραφο δυο εξαιρέσεις στην αρχή της μη απέλασης και της μη επαναπροώθησης. Πρόκειται για τα άτομα που θεωρούνται επικίνδυνα για τη χώρα υποδοχής και για εκείνα που έχουν καταδικασθεί για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα. Τα ζητήματα αυτά ερμηνεύονται σε σχέση με την συγκεκριμένη περίπτωση από κάθε συμβαλλόμενη χώρα κατά τη νομοθεσία της³⁰.

προσφυγή ενώπιον ενός οργάνου ελέγχου, της επιτροπής ΔΣΑΔΠ, η οποία έχει αναπτύξει αξιοσημείωτη νομολογία³¹.

3.1.4. Διακήρυξη για το εδαφικό άσυλο (1967)³²

Πρόκειται για ένα ακόμα κείμενο μη συμβατικού χαρακτήρα που υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και χαράσσει μια γενική πολιτική που πρέπει να ακολουθούν τα κράτη σε σχετικά με το εδαφικό άσυλο ζητήματα. Στόχος της Διακήρυξης είναι η ανάπτυξη ενός συστηματικού πλαισίου επεξεργασίας των σχετικών με το άσυλο θεμάτων και η πραγματοποίηση διεθνούς συνεργασίας και σύγκλισης στον τομέα αυτόν. Στα πλαίσια του αρ. 14 της ΟΔΔΑ τονίζει για άλλη μια φορά πως η χορήγηση ασύλου εναπόκειται στην απόλυτη διακριτική ευχέρεια του κράτους υποδοχής, ενώ εισάγει άλλες σημαντικές ρυθμίσεις, όπως αυτή του αρ. 1 παρ. 1 που αποκλείει από το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου τους εγκληματίες κατά της ειρήνης και της ανθρωπότητας, του αρ. 4 που αναφέρεται σε όσους δραστηριοποιούνται κατά των σκοπών του ΟΗΕ, αλλά και του αρ. 2 παρ. 2 που προβλέπει το πνεύμα διεθνούς αλληλεγγύης που απαιτείται στις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

3.1.5. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Πολλά από τα άρθρα της Σύμβασης αυτής αγγίζουν ζητήματα σχετικά με την αντιμετώπιση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, με σημαντικότερα τα εξής άρθρα: το Άρθρο 3³³, καθώς θεωρείται πως η προστασία που παρέχει το άρθρο 3 ΕυρΣΔΑ είναι ευρύτερη της προστασίας που παρέχουν τα άρθρα 32 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, το Άρθρο 5³⁴, το Άρθρο 8, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Σε σχέση με τους πρόσφυγες το δικαίωμα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι επανασυνδέει τις οικογένειες τους, ιδίως μετά την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα σ' ένα μέλος της οικογένειας, το Άρθρο 13, όπου ο αιτών άσυλο, του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες παραβιάστηκαν έχει το δικαίωμα

---

³¹ όπ

³² όπ

³³ Δεν χωρεί έκδοσις αλλοδαπού εάν η αξιόποινος πράξις, δι' ην αιτείται η έκδοσις, θεωρείται υπό του ετέρου μέρους, ως πολιτική τοιαύτην ή ως πράξις συναφής προς τοιαύτην παράβασην.

³⁴ Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα εις την ελευθερία και την ασφάλεια ουδείς επιτρέπεται να στερηθεί της ελευθερίας του ειμή εις ακολούθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν: εάν πρόκειται περί νόμιμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπώ όπως εμποδισθή από τον να εισέλθει παρανόμως εν τη χώρα ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως.

πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω κι αν η παραβίαση διαπράχθηκε από πρόσωπα που ενεργούσαν κατά την εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων τους. Χαρακτηρίζεται ως μια από τις σοβαρότερες εγγυήσεις στην προστασία των προσφύγων, διότι προσπαθεί να προστατεύσει τον αλλοδαπό πρόσφυγα παρέχοντας του τη δυνατότητα να προβλέπει τις συνέπειες που θα έχει μια απόφαση απέλασής του και τον κίνδυνο που τον αναμένει να βασανιστεί ή να εκτεθεί σε κακή μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 3 Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων Ανθρώπου και το Άρθρο 50 ,το οποίο προβλέπει την επιδίκαση δικαίας ικανοποίησης στο αδικηθέν μέρος, όταν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου κρίνει ότι το συμβαλλόμενο κράτος παραβίασε διάταξη της Σύμβασης , υπό τον όρο ότι το εσωτερικό δίκαιο δεν επιτρέπει την πλήρη επανόρθωση των συνεπειών της απόφασης αυτής³⁵.

3.2. Η ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

3.2.1. Ο ρόλος της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ

Η Υπάτη Αρμοστεία αποτελεί βοηθητικό όργανο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, εξουσιοδοτημένο από το Πρωτόκολλο του 1967 να φροντίζει για το συντονισμό των ανθρωπιστικών ενεργειών του ΟΗΕ και των συμβαλλομένων κρατών για τους πρόσφυγες (United National High Commissioner for Refugees). Η έδρα της βρίσκεται στη Γενεύη, αλλά διατηρεί διάφορα γραφεία ανά την υφήλιο και στην Ελλάδα υπάρχει το γραφείο της Υπάτης Αρμοστείας των Αθηνών. Αυτό συντονίζει τις προσπάθειες του με το ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), το οποίο αποτελεί φιλανθρωπικό σωματείο και παρέχει νομική αλλά και άλλο είδους βοήθεια στους πρόσφυγες που καταφεύγουν στην Ελλάδα. Το έργο της Υπάτης Αρμοστείας είναι ανθρωπιστικό και κοινωνικό και δεν φέρει σε καμιά περίπτωση πολιτικό χαρακτήρα. Παρά το ότι τα άρθρα 35 και 36 της Σύμβασης της Γενεύης δεν της αφήνουν πολλά περιθώρια δράσης, τα Πορίσματα της (μέσω του Υπάτου Αρμοστή, που λογοδοτεί απ' ευθείας στον Γενικό Γραμματέα) κατευθύνουν σε σημαντικό βαθμό την πολιτική που ακολουθούν τα κράτη στα σχετικά με τους πρόσφυγες και το άσυλο ζητήματα. Αποστολή της Υπάτης Αρμοστείας³⁶ είναι η αναζήτηση

³⁵ Εμμανουήλ Ρούκουνα, Διεθνής προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείο της εστίας, Αθήνα 1955, σελ. 245

³⁶ Κάθε χώρα-μέλος της ΕΕ δεσμεύεται από τις διεθνείς επιταγές της Σύμβασης της Γενεύης, που περιλαμβάνονται στα άρθρα 32 και 33. Στα πλαίσια των υποχρεώσεων αυτών αναπτύσσεται συνεργασία ανάμεσα στα αρμόδια όργανα των εθνικών κρατών και την Υπάτη

μακροπρόθεσμων λύσεων στα προβλήματα των προσφύγων, με στόχο να επιτευχθεί είτε ο άμεσος και ομαλός επαναπατρισμός τους, είτε ή μετεγκατάστασή τους σε άλλες χώρες υποδοχής ή τέλος η καθ' όλα ενσωμάτωσή τους στις χώρες που τους παρέχουν άσυλο. Επεμβαίνει όμως και σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, παρέχοντας μέσω των εκπροσώπων και συνεργατών της υλική βοήθεια³⁷.

3.2.2. Πορίσματα της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και τους αιτούντα άσυλο

Η Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 δεν ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα απονεμηθεί στον αιτούντα η ιδιότητα του πρόσφυγα. Αυτό επαφίεται στην εσωτερική νομοθεσία κάθε χώρας. Ωστόσο, και χάρη της ύπαρξης μιας κάποιας ομοιομορφίας στην αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, η Εκτελεστική Επιτροπή για το Πρόγραμμα του Υπάτου Αρμοστή – που εδρεύει στο Γραφείο του κι έχει συμβουλευτικό ρόλο – εκδίδει κάθε χρόνο Πορίσματα³⁸, που δεν διαθέτουν

Αρμοστεία, με σκοπό τη διευκόλυνση της τελευταίας να επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης από τα κράτη. Τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνεργάζονται με το Γραφείο του Υπάτου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, παρέχοντας πληροφορίες και στατιστικά στοιχεία σε θέματα όπως η κατάσταση των προσφύγων, ο αριθμός των αιτήσεων παροχής ασύλου, η Εφαρμογή της Σύμβασης και οι τυχόν επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί και τα σχετικά νομικά κείμενα που κατά τόπους υιοθετούνται. Πρέπει, βέβαια, να τονίσουμε πως η εν λόγω συνεργασία επαφίεται στην καλή θέληση κάθε κράτους, καθώς του άρθρο 35 της Σύμβασης είναι ένα από τα σημεία για τα οποία μπορούν να διατυπωθούν επιφυλάξεις. Μέσα από αυτή τη συνεργασία η υπάτη Αρμοστεία εποπτεύει την εφαρμογή της Σύμβασης, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα στα συμβαλλόμενα κράτη να ενημερώνονται για τις σχετικές εξελίξεις.

³⁷Μεταξύ αυτών που απολαμβάνουν της φροντίδας των οργάνων της Υπάτης Αρμοστείας περιλαμβάνονται και οι ανιθαγενείς, οι εσωτερικά εντοπισμένοι, αλλά και όσοι επαναπατρίζονται (πρώην πρόσφυγες). Αξίζει να σημειώσουμε πως για τους παλαιστίνιους πρόσφυγες προβλέπεται ειδικό καθεστώς μέριμνας, με τη δραστηριοποίηση της Υπηρεσία Αρωγής και Έργων (UNRWA) για τους παλαιστίνιους πρόσφυγες στην εγγύς ανατολή, που ιδρύθηκε ήδη από το 1948, www.unhcr.gr

³⁸ Κάποια από αυτά είναι επιγραμματικά και τα ακόλουθα :

· **Πόρισμα αρ. 8 (1977):** Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα. Βασικά στοιχεία του τα ακόλουθα: 1) Σεβασμός της αρχής του NON-REFOULEMENT από τους αρμοδίους υπαλλήλους, 2) Παροχή στον αιτούντα των απαραίτητων οδηγιών και διευκολύνσεων, όπως για παράδειγμα διερμηνέα, συνήγορο και επαφή με έναν αρμόδιο υπάλληλο της Υπάτης Αρμοστείας. Νεότερα πορίσματα με αναφορά στο ίδιο ζήτημα τα: αρ. 22 (1981), αρ. 82 (1997), αρ. 85 (1998).

· **Πόρισμα αρ. 12 (1978):** Υπερεδαφικό αποτέλεσμα του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. · **Πόρισμα αρ. 15 (1979):** Πρόσφυγες χωρίς χώρα ασύλου. Απαγορεύεται στα ίσα κράτη η απόρριψη μονομιάς μιας αίτησης με μόνο αιτιολογία την μη τήρηση μιας τυπικής προϋπόθεσης ή το ότι θα μπορούσε να ζητήσει άσυλο ο εν λόγω πρόσφυγας σε κάποια άλλη χώρα.

βέβαια απόλυτη δεσμευτικότητα, αλλά χαρακτηρίζονται εξαιρετικά χρήσιμα, διαμορφώνοντας ορισμένες βασικές προϋποθέσεις που θα πρέπει να τηρούνται από τα κράτη κατά την εξέταση της αίτησης του πρόσφυγα.

4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στα πλαίσια της, με συνεχείς ρυθμούς, αυξανόμενης κοινοτικής συνεργασίας και με δεδομένη την προοπτική ανοίγματος των ενδοκοινοτικών συνόρων, αλλά και την έξαρση του φαινομένου της μετανάστευσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εμφανίζεται ως ανάγκη το ζήτημα της από κοινού αντιμετώπισης των αιτήσεων παροχής ασύλου και της ανάπτυξης μιας συντονισμένης και ενοποιημένης πολιτικής στο εν λόγω θέμα. Ήδη λοιπόν, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 τα κοινοτικά όργανα, με πρωτεργάτη την Επιτροπή δραστηριοποιούνται στην υιοθέτηση ομοιόμορφων κανόνων στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου, με αποτέλεσμα την υπογραφή αρχικά της Συμφωνίας του Schengen (1985) και της συμπληρωματικής αυτής Σύμβασης Εφαρμογής (1990), ύστερα της Σύμβασης του Δουβλίνου (1990) που μετά την τροποποίηση της αποτελεί πλέον τον Κανονισμό (ΕΚ) 343/2003 και τελικά της Συνθήκης του Μάαστριχ (1991), αλλά και σειράς άλλων τροποποιητικών πράξεων, κανονισμών, οδηγιών, προτάσεων και ψηφισμάτων. Η δεσμευτικότητα του Κανονισμού αφενός και των οδηγιών αφετέρου, ιδίως από τη

· **Πόρισμα αρ. 19 (1980):** Προσωρινό άσυλο. Σε περίπτωση μαζικής άφιξης ατόμων αιτούντων άσυλο, με εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροϋπόθεσης, εμφανίζεται ως ανάγκη η παροχή προσωρινού ασύλου για την κάλυψη άμεσων αναγκών.

· **Πόρισμα αρ. 23 (1981):** Διάσωση αιτούντων που κινδυνεύουν στη θάλασσα. Σύμφωνα με την αρχή της Διεθνούς Αλληλεγγύης τα πρόσωπα που διασώζονται στη θάλασσα οδηγούνται στο επόμενο λιμάνι προορισμού και τα κράτη παρέχουν κάθε δυνατή προσπάθεια διευκόλυνσης.

· **Πόρισμα αρ. 29 (1982):** Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα και ιδίως ως προς το ρόλο του Υπάτου Αρμοστή στις εθνικές διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος τους πρόσφυγα (σε συνέχεια προηγούμενων αποφάσεων της Επιτροπής για τη διεθνή Προστασία)

· **Πόρισμα αρ. 30 (1983):** Το πρόβλημα των προφανώς αβάσιμων ή καταχρηστικών αιτήσεων για το καθεστώς του πρόσφυγα ή (παροχής) ασύλου. Προτείνεται η εξέταση με ταχύρρυθμες διαδικασίες (N2452/1996)

· **Πόρισμα αρ. 47 (1987) και 59 (1989):** Παιδιά πρόσφυγες και ασυνόδευτοι ανήλικοι. Συνίσταται στα κράτη να λαμβάνουν ειδική μέριμνα για την ασφάλεια, κοινωνική πρόνοια και μελλοντική ανάπτυξη των ατόμων που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες, δεδομένων των ιδιαίτερων αναγκών τους.

· **Πόρισμα αρ. 64 (1990):** Οι γυναίκες αιτούντες άσυλο. Επειδή συχνά παρατηρείται πως αντιμετωπίζουν διαφορετικές συνθήκες δίωξης, απαιτείται η ανάπτυξη κατάλληλων οδηγιών και η ίση μεταχείριση με τους άνδρες πρόσφυγες.³⁸

στιγμή που οι τελευταίες ενσωματώνονται μέσω νόμων ή Προεδρικών Διαταγμάτων στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών, οδηγούν στην εναρμόνιση σε μεγάλο βαθμό των σχετικών κανόνων των κρατών μελών, εκτοπίζοντας παράλληλα τους μέχρι τότε ισχύοντες εθνικούς κανόνες στα θέματα της μετανάστευσης και του ασύλου.

4.2. Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΣΥΛΟΥ

4.2.1. Συμφωνία Schengen και Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Πρόκειται για μια Συμφωνία³⁹ που υπογράφηκε το 1985 αρχικά με πρωτοβουλία πέντε κρατών

---

³⁹ Με βάση την οποία οι νέοι κοινοτικοί πολίτες θα μπορούν να κυκλοφορούν στο έδαφος της Ένωσης απλώς με το διαβατήριό ή την ταυτότητά τους, αλλά οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα δεν θα καταργηθούν μέχρι να υπάρξει μια σχετική απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Κατά συνέπεια, η διεύρυνση της Συνθήκης του Σένγκεν, η οποία όντως καταργεί τους ελέγχους στα σύνορα μεταξύ δυο χωρών μελών) στα νέα κράτη - μέλη, δεν λαμβάνει χώρα αυτόματα με τη διεύρυνση του 2004, όπως εξάλλου δεν είχε συμβεί ούτε κατά τις προηγούμενες διευρύνσεις: για παράδειγμα, η Ελλάδα εισήλθε στο σύστημα του Σένγκεν μόλις το 1999, ενώ η Δανία, η Σουηδία και η Φιλανδία το 2001.

Η βασική ιδέα είναι ότι η κατάργηση των ελέγχων για τα άτομα που διασχίζουν τα εσωτερικά σύνορα, θα λάβει χώρα μόνο όταν δεν θα υπάρχει πια ο κίνδυνος μείωσης του επιπέδου της ασφάλειας για την Ευρώπη. Τα νέα κράτη μέλη, των οποίων τα σύνορα έγιναν τώρα τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, θα μπορέσουν να συμμετέχουν στο σύστημα του Σένγκεν μόνο όταν τα δικά τους σύνορα θα πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, και θα αποκτήσουν το ίδιο επίπεδο ασφάλειας που εγγυώνται σήμερα οι έλεγχοι που γίνονται από τα κράτη μέλη της Συνθήκης του Σένγκεν.

Για το λόγο αυτό, πολλά νέα κράτη-μέλη έχουν ήδη προχωρήσει στην ψήφιση περιοριστικών μέτρων για τη μετανάστευση, ενώ παράλληλα έχουν υιοθετήσει σύγχρονα και πιο αποτελεσματικά συστήματα ελέγχου των συνόρων³⁹.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, απέστειλε μέρος των κονδυλίων του προγράμματος PHARE, στην διωπηρεσιακή συνεργασία των οργανισμών ελέγχου των συνόρων, ενώ ταυτόχρονα ψήφισε τη χρηματοδότηση δύο νέων προγραμμάτων υποστήριξης, με την ονομασία Schengen facility και Transition facility, για τα οποία διατέθηκαν, για την περίοδο 2004-2006, 900 και 380 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα.

Η Σύμβαση της ένταξης προβλέπει ακόμα, για όλα τα νέα μέλη, με εξαίρεση την Κύπρο και τη Μάλτα, μια σταδιακή εφαρμογή του καθεστώτος της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων. Οι περιορισμοί, που αφορούν μονάχα την είσοδο για εξαρτημένη εργασία, και που κατά συνέπεια αφήνουν πλήρη ελευθερία για τη διακίνηση και παραμονή για λόγους σπουδών ή ελεύθερου επαγγέλματος, επαφίενται στις αποφάσεις που κάθε-κράτος μέλος θα λάβει σχετικά, και διαρθρώνονται ως εξής:

- μέχρι το 2006 η πρόσβαση στην εθνική αγορά εργασίας από μέρους των πολιτών των νέων κρατών μελών της ΕΕ, θα ρυθμίζεται από τις εθνικές νομοθεσίες, ή από διμερείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών
- σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, αν μπορεί να αποδειχθεί ότι η διεύρυνση του καθεστώτος ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων θα απειλούσε ή θα προκαλούσε σοβαρή

– μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθιερώνοντας ένα καθεστώς κοινής αντιμετώπισης των συμβαλλομένων κρατών στα ζητήματα παροχής αδειών εισόδου και διαμονής στους υπηκόους τρίτων χωρών, με απώτερο σκοπό την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στις μετακινήσεις μεταξύ των κρατών – μελών. Ο συντονισμός της πολιτικής θεώρησης επιτυγχάνεται σε δυο διαδοχικά στάδια και πάντοτε σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης. Για την παροχή πολιτικού ασύλου ακολουθούνται κάποιες βασικές αρχές που έχουν τεθεί, με κυριότερες: α) το σεβασμό της αρχής της μη επαναπροώθησης, που καθιερώνει το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951, β) την εξέταση κάθε αίτησης ασύλου που

αναστάτωση στην εθνική αγορά εργασίας ενός κράτους, κάθε χώρα ξεχωριστά θα μπορεί να ζητήσει την παράταση της προθεσμίας μέχρι το 2011 αντί του 2009 που είχε οριστεί.

Οι θέσεις των κρατών ποικίλουν: η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία δεν εφαρμόζουν κανένα περιορισμό, εκτός από εκείνον που αφορά την πρόσβαση στο welfare από μέρους των πολιτών των νέων κρατών - μελών. Αντίθετα, η Γαλλία και η Αυστρία έχουν ήδη δηλώσει ότι θα παρατείνουν την προθεσμία μέχρι το 2011.

Η Ελλάδα θα εφαρμόσει τους περιορισμούς μέχρι το 2006, όπως και η Ιταλία. Πώς μπορούμε να κρίνουμε αυτούς τους περιορισμούς οι οποίοι, παρόλο που αναφέρονται μόνο στα κριτήρια πρόσβασης στην αγορά εξαρτημένης εργασίας, διακρίνουν σαφώς σε τρεις πλέον κατηγορίες τους πολίτες που ζουν στην ΕΕ και τα αντίστοιχα πολιτικά δικαιώματα που τους αφορούν; Πράγματι, απ' τη μια πλευρά γεννιέται ένα τρίτο καθεστώς πολιτών, εκτός από τους ευρωπαίους και τους εξωκοινοτικούς πολίτες, ενώ από την άλλη, αυτό το tertium genus εξαρτάται αποκλειστικά από τις αποφάσεις του κάθε κράτους, που θα μπορεί να είναι διαφορετικές σύμφωνα με τη χώρα προέλευσης των νέων πολιτών³⁹.

Πρόκειται για μια προσεχτική και μετρημένη συμπεριφορά της ΕΕ προς τα νέα μέλη της, γεγονός που δεν αποτελεί καινοτομία. Ήδη το 1986, με την είσοδο της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, είχε οριοθετηθεί μια μεταβατική περίοδος για την εφαρμογή της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων, και σίγουρα ο μεγάλος αριθμός των υποψηφίων χωρών για την ένταξη, και η οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετώπιζον, συντέλεσαν στην δημιουργία ενός κλίματος φόβου σχετικά με μια πιθανή εισβολή των μεταναστών που προέρχονται από τις χώρες αυτές.

Στην πραγματικότητα, πολλές μελέτες που έγιναν σχετικά, θεωρούν ότι η φοβούμενη εισβολή δε θα συμβεί: ύστερα από μια αρχική μεταναστευτική πίεση, η κατάσταση θα σταθεροποιηθεί χάρη στις συνέπειες της οικονομικο-κοινωνικής σύγκλισης, της εναρμόνισης της αγοράς εργασίας και της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης στα νέα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, μια έρευνα που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Κομισιόν, το Φεβρουάριο του 2004, από το ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Εργασίας και Διαβίωσης, υποθέτει ότι, ακόμα και σε μια αγορά εργασίας εντελώς απελευθερωμένη, τα μεταναστευτικά ρεύματα από τα νέα κράτη μέλη δεν θα αντιπροσώπευαν περισσότερο απ' το 1% του συνόλου του ευρωπαϊκού ενεργού πληθυσμού. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, λαμβάνοντας υπόψη το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των πιθανών μεταναστών, υπογραμμίζεται το γεγονός ότι το πρόβλημα δεν θα ήταν τόσο οι συνέπειες της άφιξής τους στις χώρες προορισμού, όσο η φυγή εγκεφάλων από τις χώρες προέλευσης. Επίσης, μια άλλη μελέτη του Christian Dustmann του 2003, την οποία αναφέρει το ανθρωπιστικό ιταλικό ίδρυμα Caritas, υπολογίζει ότι θα είναι 1,1 εκατομμύρια οι μετανάστες από τις νέες χώρες μέλη που θα τείνουν να μονιμοποιήσουν την κατάστασή τους και να ριζώσουν στη χώρα προορισμού, ενώ 2,2 εκατομμύρια θα είναι εκείνοι που θα μεταναστεύσουν για περιορισμένα χρονικά διαστήματα.

υποβάλλεται σε οποιοδήποτε από τα κράτη – μέλη και γ) τον ορισμό του υπεύθυνου κράτους για την εξέταση μιας αίτησης και την επεξεργασία αυτής αποκλειστικά και μόνον από το συγκεκριμένο κράτος. Στα πλαίσια της κοινοτικής συνεργασίας κρίνεται αναγκαία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, ώστε να εξασφαλίζεται τόσο η τήρηση της αρχής που αναφέρθηκε παραπάνω υπό γ) όσο και η προστασία στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα. Για τον σκοπό αυτό έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο τραπεζών πληροφοριών, το λεγόμενο Σύστημα Πληροφοριών Schengen – SIS.

4.2.2. Η Σύμβαση του Δουβλίνου

Αναφέραμε προηγουμένως πως μια από τις βασικές αρχές που προβλέπονται από τη Συμφωνία Schengen για την παροχή πολιτικού ασύλου είναι και η εξέταση κάθε αίτησης από ένα μόνο κράτος. Τίθεται, επομένως, στο σημείο αυτό το ζήτημα του τρόπου καθορισμού του υπεύθυνου κράτους, στο οποίο δίνει απάντηση η Σύμβαση του Δουβλίνου του 1990. Στη Σύμβαση αυτή περιέχονται διατάξεις παρόμοιες με εκείνες της Συνθήκης Schengen, ενώ τονίζεται για άλλη μια φορά η ανάγκη αρμονικής συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφορίας. Το σύστημα καθορισμού του υπεύθυνου για την εξέταση της αίτησης ασύλου κράτους είναι μάλλον περίπλοκο και για το λόγο αυτό προβλέπεται από τη Σύμβαση πως η εξέταση οφείλει να περατώνεται κατά το δυνατόν έγκαιρα. Η συνθήκη βαρύνει αρχικά το πρώτο κράτος στο οποίο εμφανίζεται ο αιτών, ενώ προβλέπεται μια Επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους όλων των συμβαλλόμενων κρατών με αποστολή την ερμηνεία σημεία της Σύμβασης που θεωρούνται αμφιλεγόμενα. Η αρμοδιότητα των διακυβερνητικών οργάνων στη διαδικασία της εξέτασης παραμερίζεται. Από τις σπουδαιότερες επιτυχίες αυτής της Σύμβασης είναι η διευκόλυνση και η διαφύλαξη μιας σημαντικής κατηγορίας προσφύγων, των ονομαζόμενων *in orbit* ή σε τροχιά, δηλαδή εκείνων που μετακινούνται από χώρα σε χώρα της Ένωσης χωρίς να καταφέρνουν να αποκτήσουν άσυλο σε κάποια απ' αυτές.

4.2.3. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ – που υπογράφηκε το 1992 – και συγκεκριμένα το άρθρο 100Γ αυτής περιλαμβάνει κάποιες διατάξεις που αναφέρονται στο ζήτημα της μετανάστευσης από ορισμένες χώρες του τρίτου κόσμου⁴⁰. Οι υπήκοοι των

---

⁴⁰ Το 1992 η Συνθήκη του Μάαστριχτ μεταμορφώνει την πολιτειακή δομή των Κοινοτήτων, με την αλλαγή από Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σε Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπογράφεται, τότε, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (TEU), η οποία

κρατών αυτών – που περιλαμβάνονται σε έναν κατάλογο και είναι κατά κύριο λόγο χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της πρώην Γιουγκοσλαβίας – οφείλουν να διαθέτουν άδεια εισόδου, προκειμένου να περνούν τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών. Μάλιστα προβλέπεται σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης τα κράτη να γίνονται (με απόφαση της Επιτροπής) πιο ελαστικά στην παροχή αδειών. Σε μια άλλη σειρά διατάξεων σχετικών με τη Συνεργασία στους Τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων δίνεται η δυνατότητα στο Συμβούλιο να επεξεργάζεται και να διαμορφώνει κοινές θέσεις των κρατών – μελών σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής⁴¹.

4.3. Η ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΠΟΡΕΙΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ⁴² καθιερώθηκε η αρμοδιότητα της Κοινότητας στους τομείς του ασύλου και της μετανάστευσης. Το 1991, το Ευρωπαϊκό

μαζί με τη ιδρυτική Συνθήκη της ΕΕ (ΤΕΚ) θα αποτελέσει το νομικό σκελετό του οργανισμού, που θα έχει πολυσύνθετη δομή και θα στηρίζεται σε τρεις άξονες⁴⁰.

- ο πρώτος άξονας είναι η ευρωπαϊκή Κοινότητα, δηλαδή το σύνολο των κοινοτικών ζητημάτων, που ρυθμίζονται από την Ιδρυτική Συνθήκη (ΤΕΚ) και από το κοινοτικό δίκαιο που πηγάζει από αυτήν
- ο δεύτερος άξονας είναι η Εξωτερική Πολιτική και Κοινή Ασφάλεια
- ο τρίτος άξονας ορίζεται απ' τη συνεργασία στα ζητήματα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, στην οποία εντάσσονται τα πολιτικά δικαιώματα, η μετανάστευση και το πολιτικό άσυλο.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ εντάσσει στον Πρώτο Άξονα (και επομένως στην Ιδρυτική Συνθήκη) το αρθ.100, τη νομική βάση δηλαδή, για την υιοθέτηση κοινοτικών μέτρων σχετικά με τις βίζες, μέτρα που πηγάζουν απ' τους κανόνες του Συμβουλίου.

Τα ζητήματα του Τρίτου Άξονα, αντιθέτως, ρυθμίζονται από το Κεφάλαιο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΤΕΥ) και περνούν έτσι από ένα ανεπίσημο σύστημα διαχείρισης σε ένα πολιτειακού χαρακτήρα, με τον καθορισμό συγκεκριμένων διαδικασιών και ρόλων για την πραγματοποίηση της συνεργασίας.

Τα όργανα που χρησιμοποιούνται συνεχίζουν να είναι διακυβερνητικά: κοινές θέσεις, κοινή δράση, συμφωνίες, όλα όμως χωρίς άμεση νομική ισχύ για κάθε χώρα⁴⁰.

Η νομοθετική διαδικασία για την υιοθέτηση των μέτρων που προαναφέρθηκαν είναι αρκετά σύνθετη, και καθρεφτίζει την απόλυτη δυσκολία των κρατών να παραχωρήσουν στην ΕΕ ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία της εθνικής τους κυριαρχίας.

⁴¹ Π. Στάγκος, Η συνεργασία των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους Τομείς της Δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων στο Η Συνθήκη του Μάαστριχ, Συνθετική θεώρηση, Ι. Σιδέρης Αθήνα 1993

⁴² Το 1999 η εφαρμογή της Συνθήκης του Άμστερνταμ μεταφέρει από τον Τρίτο στον Πρώτο Άξονα το ζήτημα της μετανάστευσης, του ασύλου, των ελέγχων στα εσωτερικά και εξωτερικά σύνορα, της βίζας και της συνεργασίας των νομικών σε θέματα αστικού δικαίου. Το Κεφ.4 της Ιδρυτικής Συνθήκης (αρθ. 61-69), που καθορίζει ένα σχέδιο δράσης για τη δημιουργία, μέχρι το 2004, ενός «τόπου

Συμβούλιο του Τάμπερε⁴³ ζήτησε την κατάσχεση κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου της Ε.Ε, η οποία να περιλαμβάνει, ειδικότερα την καθιέρωση κοινού

ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» στην Ευρώπη, αποτελεί τη βάση για την υιοθέτηση μέτρων ικανών να διαμορφώσουν ένα κοινό νομικό πλαίσιο για τις χώρες μέλη. Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, τα ζητήματα της θεώρησης εισόδου, της μετανάστευσης και των άλλων πολιτικών που σχετίζονται με την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, όπως η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, μεταφέρονται από τον τρίτο πυλώνα της ΕΕ στον αντίστοιχο πρώτο, ενώ οι διατάξεις σχετικά με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που περιλαμβάνονται στο τίτλο VI της Συνθήκης παραμένουν στον τρίτο πυλώνα. Πέρα από τις αλλαγές αυτές ως προς τις αρμοδιότητες, η Συνθήκη του Άμστερνταμ χάραξε τις γραμμές δράσης για τα θέματα που εντάχθηκαν στον τρίτο πυλώνα.⁴² Τα ζητήματα της μετανάστευσης, των ελέγχων των εξωτερικών συνόρων και του ασύλου συγκαταλέγονται στα «παράπλευρα (της ελεύθερης διακίνησης προσώπων) μέτρα» που οφείλει να λάβει και να εφαρμόσει το Συμβούλιο της ΕΕ σύμφωνα με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (Τίτλος IV, 61 επ. Το άρ. 63 § 3,4 επιβάλλει ρητά τη λήψη από το Συμβούλιο μέτρων μεταναστευτικής πολιτικής. Ορίζεται ότι για τα πέντε (5) έτη που τίθενται για την υλοποίηση του σκοπού της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων, η ανάληψη πρωτοβουλιών θα μοιράζεται μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών-μελών για ζητήματα που μεταφέρονται στο κοινοτικό πλαίσιο. Επίσης, ορίζεται ότι υπάρχει η υποχρέωση να ληφθούν μέτρα εντός πέντε (5) ετών στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου όσον αφορά τόσο σε ουσιαστικά όσο και σε διαδικαστικά ζητήματα, μη συμπεριλαμβανομένων ωστόσο των μέτρων σχετικά με τους όρους εισόδου και παραμονής και των δικαιωμάτων υπηκόων τρίτων χωρών που διαβιούν στην ΕΕ.

Μία από τις κύριες θεσμικές παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας είναι η νομική κατοχύρωση των δράσεων κατά του αποκλεισμού, που επιτεύχθηκε με την προσθήκη σχετικής διάταξης στη Συνθήκη του Άμστερνταμ: Πρόκειται για το άρθρο 137, που ρυθμίζει πλέον την υιοθέτηση ειδικών μέτρων κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, προωθώντας της ενσωμάτωσή τους σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές. Η κοινοτικοποίηση όμως θα είναι τελικά μερική: πράγματι, παραμένουν στο χώρο του Τρίτου Άξονα (Κεφ.6 TEU) τα ζητήματα που σχετίζονται με τη δημόσια τάξη και την ποινική δικαιοσύνη.

⁴³ Η πολιτική γραμμή ορίζεται από το Συμβούλιο με την υιοθέτηση πενταετών ειδικών προγραμμάτων. Μέχρι σήμερα, τα προγράμματα αυτά είναι δύο, και παίρνουν το όνομά τους από τον τόπο όπου συνεδρίασε το Συμβούλιο όταν πήρε τη σχετική απόφαση: το Πρόγραμμα του Ταμπερέ, του 1999, και το Πρόγραμμα της Χάγης, του 2004/15.

Το Πρόγραμμα του Ταμπερέ, που προέβλεπε τη σύσταση ενός κοινού νομικού πλαισίου ως τις 11 Μαΐου 2005, περιελάμβανε –μεταξύ άλλων– τα ακόλουθα σημεία:

- συνεργασία με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών και των προσφύγων, με την έννοια της συνέπειας και της κοινής πολιτικής κατά τη διαχείριση των ζητημάτων αυτών
- ισότιμη μεταχείριση των πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην ΕΕ

-
- αποτελεσματική και συντονισμένη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων από μέρους του κάθε Κράτους (με εξαίρεση την πιθανή υιοθέτηση αριθμητικών ορίων εισόδου που θα αποφασίζεται ξεχωριστά από την κάθε χώρα), περιλαμβάνοντας και την τεχνική υποστήριξη και τη συνεργασία στον αγώνα κατά της λαθρομετανάστευσης και του εγκλήματος που σχετίζεται με αυτήν.

Μεταξύ των διαφόρων εγγράφων που εγκρίθηκαν ή απλά συζητήθηκαν στο Πρόγραμμα του Ταμπέρε, αναφέρουμε τρεις οδηγίες και μία πρόταση, οι οποίες καθορίζουν (ή προτείνουν) τις αρχές με τις οποίες όλες οι χώρες πρέπει να συμμορφωθούν.

α) Οδηγία 2003/86 του Συμβουλίου της 22/09/2003 σχετικά με το δικαίωμα της οικογενειακής επανασύνδεσης (GUCEL 251/12, 3/10/2001). Η οδηγία έπρεπε να έχει εγκριθεί από την κάθε χώρα έως τις 3/10/2005. Η οδηγία αναφέρεται στις συνθήκες άσκησης του δικαιώματος της οικογενειακής επανασύνδεσης από μέρους πολιτών τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα στην ΕΕ.

β) Οδηγία 2003/109/CE του Συμβουλίου της 25/11/2003, σχετικά με το καθεστώς των πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν στην ΕΕ για χρονικό διάστημα μακράς διάρκειας (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ν.14/44 της 3/01/2004)

γ) Οδηγία του Συμβουλίου 2004/114/CE της 13/12/2004 σχετικά με τα κριτήρια εισόδου και παραμονής των πολιτών τρίτων χωρών για λόγους σπουδών, κατάρτισης και εθελοντικής εργασίας (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 23/10/04).

δ) Πρόταση οδηγίας COM (2001) της 11/07/2001 του Συμβουλίου σχετικά με τα κριτήρια εισόδου και παραμονής των πολιτών τρίτων χωρών για λόγους εργασίας εξαρτημένης ή ελεύθερης.

Η οδηγία πάνω στο καυτό ζήτημα της εισόδου στην ΕΕ για λόγους εργασίας, είναι η μόνη που δεν έχει ακόμα επικυρωθεί και για την οποία δεν τηρήθηκε η προθεσμία της 1/05/2004. Το Συμβούλιο εξέτασε μόνο μια φορά την πρόταση, ενώ αντίθετα τα άλλα κοινοτικά όργανα έχουν ήδη εκφράσει θετική γνώμη.

Ύστερα από τα συμπεράσματα των Συνεδρίων της Θεσσαλονίκης (Ιούνιος 2003) και των Βρυξελλών (Ιούνιος 2004), σύμφωνα με τα οποία η ΕΕ θα πρέπει να υιοθετήσει μια αποτελεσματική κοινή πολιτική για τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το δικαίωμα του κάθε κράτους να ορίζει το μέγιστο αριθμό εισερχομένων μεταναστών, το Συμβούλιο εξέδωσε ένα Πράσινο Βιβλίο για την προσέγγιση της ΕΕ στη διαχείριση των οικονομικών μεταναστεύσεων, COM (2004) 811 της 11/01/2005. Πρόκειται για ένα έγγραφο που παραθέτει μια σειρά από σοβαρά ζητήματα σχετικά με την οικονομική μετανάστευση, ζητώντας από τα κοινοτικά όργανα και απ' τους διάφορους συμμετέχοντες, να συνδράμουν στην προσπάθεια διαλόγου, ώστε να αναζωογονηθεί το ενδιαφέρον για την έγκριση ενός κοινού νομικού πλαισίου, σχετικά με τα κριτήρια εισόδου και με το εργασιακό καθεστώς των εξωκοινοτικών εργαζομένων.

Το Πρόγραμμα της Χάγης στη συνέχεια επανεξετάζει τα πιο καυτά στοιχεία των αποφάσεων που πάρθηκαν στο Ταμπέρε το 1999, τα οποία ήδη είχαν υπογραμμιστεί στην Ανακοίνωση της Κομισιόν COM (2004) 4002 της 2/06/2004, σχετικά με τη δημιουργία ενός τόπου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: αξιολόγηση του προγράμματος του Τάμπερε και μελλοντικοί ορίζοντες. Για παράδειγμα, ένα από τα στοιχεία που εξετάζονται είναι η βραδύτητα του συστήματος των αποφάσεων και η έλλειψη μιας κοινής προσέγγισης στη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων.

ευρωπαϊκού καθεστώτος για το άσυλο, με μακροπρόθεσμη κατάληξη της θέσης της κοινής διαδικασίας για το άσυλο και ομοιόμορφου καθεστώτος που να ισχύει σε ολόκληρη την Κοινότητα για τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται άσυλο. Το Δεκέμβριο του 2000 θεσπίστηκε πανηγυρικά ο Χάρτης των Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα άρθρα 18 και 19 του οποίου αφενός κατοχυρώνουν το δικαίωμα ασύλου και αφετέρου προβλέπουν την παροχή προστασίας σε περίπτωση απέλασης ή έκδοσης. Εν τω μεταξύ, με απόφαση του Συμβουλίου, συστήνεται το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες ένα Ταμείο οικονομικής αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών για τα μέτρα που λαμβάνουν στον τομέα του ασύλου⁴⁴.

Με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2725/2000 θεσπίζεται το νομικό καθεστώς του Eurodac για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της Σύμβασης του Δουβλίνου. Πρόκειται σε γενικές γραμμές για ένα σύστημα αντιπαραβολής δακτυλικών αποτυπωμάτων. Η οδηγία 2001/55/ΕΚ προβλέπει την παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων, ενώ τον Οκτώβριο του 2001 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το πρόγραμμα ARGO, με στόχο την κάλυψη της ζωτικής ανάγκης για ενίσχυση της διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών – μελών. Έμφαση έχει δοθεί στην καταπολέμηση των διακρίσεων, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στα πλαίσια του προγράμματος EQUAL, ενώ έχει συσταθεί ήδη από το 1998 η Ομάδα Εργασίας υψηλού επιπέδου για το άσυλο και τη μετανάστευση, που αποστολή της έχει την επεξεργασία ζητημάτων παροχής ασύλου στα πλαίσια της συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τρίτες χώρες⁴⁵.

Στην πρώτη κριτική σημείωση που έγινε, απάντησε μια απόφαση του Συμβουλίου στις 22/11/2004, η οποία, όπως είδαμε προηγουμένως, διεύρυνε σχεδόν σε όλα τα ζητήματα που αφορούν τη μετανάστευση και το πολιτικό άσυλο, τη διαδικασία της συναπόφασης. Αναφορικά με τη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων, το Πράσινο Βιβλίο αφήνει να φανεί ένα σχετικό άνοιγμα προς λύσεις που θα διευκολύνουν τα κανάλια της νόμιμης μετανάστευσης. Μπορούμε, επομένως, να ελπίζουμε ότι μέσα στην ερχόμενη πενταετία θα επικυρωθεί και θα μπει στη φάση υλοποίησης το Πρόγραμμα, ικανό να δέχεται και να εντάσσει με αποτελεσματικό τρόπο τους μετανάστες που φτάνουν στο ευρωπαϊκό έδαφος, ευαισθητοποιώντας ταυτόχρονα, κατ' ανάγκη, και τους νομοθέτες κάθε χώρας.

⁴⁴ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΑΤΣΟΥ σελ. 34

⁴⁵ Η Οδηγία 2003/9/ΕΚ για τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των προσώπων που ζητούν άσυλο στα κράτη μέλη. Η ελληνική νομοθεσία δεν έχει εναρμονισθεί με την εν λόγω οδηγία (που εκδόθηκε ήδη στις 27.1.2003- η προθεσμία εναρμόνισης έληξε στις 6.2.2005) αλλά αξίζει να παρουσιασθεί συνοπτικά στο πλαίσιο του παρόντος, επειδή θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές ως προς το σημερινό νομικό καθεστώς των αιτούντων άσυλο στην

Ελλάδα . Η οδηγία αφορά τους αιτούντες άσυλο αλλά η ισχύς της μπορεί να επεκταθεί ,από τα κράτη –μέλη ,και σε άτομα που ζητούν άλλες μορφές διεθνούς προστασίας , εκτός της Σύμβασης της Γενεύης (άρθρ.3 παρ .4).Η Ελλάδα θα μπορούσε να εξετάσει το ζήτημα επέκτασης της εφαρμογής της οδηγίας σε αλλοδαπούς με ανθρωπιστικό καθεστώς ,αφού βέβαια συστηματοποιήσει νομοθετικά το «ανθρωπιστικό καθεστώς» και ορισμένες δυνατότητες απευθείας αιτήματος για τέτοιο καθεστώς , έτσι ώστε να «αποσυμφορηθούν» και οι διαδικασίες του ασύλου (σημειώνεται πάντως ότι η εν λόγω οδηγία εξαιρεί ρητά από το πεδίο εφαρμογής της την περίπτωση εφαρμογής της οδηγίας 2001/55/EK του Συμβουλίου της 20ής Ιουλίου 2001 σχετικά με τις «ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών-μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων»⁴⁵.

Η Οδηγία εισάγει μια σειρά υποχρεώσεων ενημέρωσης των αιτούντων άσυλο από τους αρμόδιους φορείς των κρατών –μελών και υπογραμμίζει ότι ο αιτών θα πρέπει εντός 15 ημερών από την υποβολή του αιτήματος να ενημερώνεται γραπτώς και σε γλώσσα κατανοητή σε αυτόν για «τις παροχές που προβλέπονται και τις υποχρεώσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνεται»,καθώς και για τις οργανώσεις στις οποίες μπορεί να απευθύνεται για νομική ή κοινωνική στήριξη (άρθρ.5 παρ .2). Ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική πρακτική έχει και η πρόβλεψη της οδηγίας ότι «εντός τριημέρου από την υποβολή του αιτήματος « θα πρέπει να δίδεται στον αιτούντα έγγραφο που εκδίδεται στο όνομά του και πιστοποιεί ότι πρόκειται για αιτούντα άσυλο και ότι επιτρέπεται αυτός να παραμένει στο έδαφος του κράτους –μέλους επί όσο διάστημα εκκρεμεί το αίτημα ασύλου (άρθρ.6 παρ .1)⁴⁵.

Με βάση αυτή τη ρύθμιση της εν λόγω οδηγίας ,καθίσταται σαφές ότι η ελληνική πρακτική των «υπηρεσιακών σημειωμάτων» σε αιτούντες άσυλο θα πρέπει να εγκαταλειφθεί ,αφού δεν επιτρέπεται πλέον η διάκριση ανάμεσα σε «υπηρεσιακό σημείωμα» και «ειδικό δελτίο ταυτότητας αιτούντος άσυλο» και συνεπώς θα πρέπει να τροποποιηθεί και το άρθρο 2 παρ. 13 του Π.Δ. 61/1999.Επιπλέον , η Οδηγία καθιερώνει (άρθρ.6 παρ .5) την υποχρέωση χορήγησης από το κράτος-μέλος ταξιδιωτικού εγγράφου σε αιτούντες άσυλο «οσάκις ανακύπτουν σοβαροί ανθρωπιστικοί λόγοι οι οποίοι υπαγορεύουν την παρουσία τους σε άλλο κράτος», συνεπώς θα πρέπει και η χώρα μας να εγκαταλείψει τη συναφή της ,απόλυτα αρνητική μέχρι σήμερα, πρακτική και να τροποποιήσει το άρθρο 24 παρ.1 του ν.1975/1991 όπως τροποποιήθηκε από το ν.2452/1996 με την προσθήκη εδαφίου για την χορήγηση ταξιδιωτικού εγγράφου και σε αιτούντες άσυλο⁴⁵.

Αξιοσημείωτη είναι εξάλλου και η πρόβλεψη της οδηγίας για την εντός τριμήνου, από την ημερομηνία υποβολής του αιτήματος ασύλου, πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ως προς το δικαίωμα στην εργασία, η νέα Οδηγία επιτρέπει απαγόρευση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας επί ένα έτος ,ενώ στην Ελλάδα αντίστοιχη απαγόρευση υφίσταται μόνο για όσους «φιλοξενούνται σε ειδικά προς τούτο λειτουργούν Κέντρο Προσωρινής Διαμονής» (άρθρ.4 παρ.1 εδ.α Π.Δ.189/1998)⁴⁵.

Ως προς τις υλικές συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο(άρθρ.13 επ. της Οδηγίας) πρέπει να σημειωθεί ότι η πραγματικότητα στην Ελλάδα απέχει αρκετά από τις απαιτήσεις που θέτει η νέα αυτή ενωσιακή ρύθμιση⁴⁵, αφού λίγοι είναι εκείνοι που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους στα Κέντρα Υποδοχής ,ενώ πολύ μεγάλος είναι ο αριθμός εκείνων που κρατούνται υπό απαράδεκτες συνθήκες σε κρατητήρια της αστυνομίας ,όπου συχνά δυσχεραίνεται η πρόσβαση στις διαδικασίες του ασύλου. Ως προς την επικοινωνία των φιλοξενούμενων και την πρόσβαση τρίτων στα Κέντρα Υποδοχής ,αξίζει να σημειωθεί ότι η Οδηγία προβλέπει ρητά (άρθρ.14 παρ.2) τη δυνατότητα επικοινωνίας των φιλοξενούμενων όχι μόνον με την Ύπατη Αρμοστεία και τους από αυτή εξουσιοδοτημένους αλλά και με συγγενείς ,νομικούς συμβούλους , καθώς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις που αναγνωρίζει το κράτος – μέλος. Ως προς την πρόσβαση η οδηγία προβλέπει την παροχή συνδρομής στους φιλοξενούμενους από συνηγόρους ή νομικούς συμβούλους ,εκπροσώπους της Ύπατης Αρμοστείας και εξουσιοδοτημένες από αυτήν μη κυβερνητικές οργανώσεις (άρθρ. 14 παρ.7).

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως έχει τεθεί ως στόχος η ανάπτυξη αποτελεσματικού συστήματος ασύλου το οποίο θα προστατεύει εκείνους που το έχουν ανάγκη, με σεβασμό της πλήρους και σφαιρικής εφαρμογής της σύμβασης της Γενεύης⁴⁶.

5.ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

5.1. Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001

Συνεχίζοντας μια παράδοση προστασίας των ευρισκομένων στο ελληνικό έδαφος προσφύγων, που ξεκινά ήδη από το Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος κατά την Εν Άστρει Β' Εθνικήν Συνέλευσιν του Έτους 1823 , το ισχύον Σύνταγμα καθιερώνει την ίση μεταχείριση ημεδαπών και αλλοδαπών ενώπιον των νόμων και απαγορεύει τις διακρίσεις ανάλογα με το φύλο, τη θρησκεία ή την καταγωγή, με μια σειρά θεμελιωδών διατάξεων για την προστασία των αλλοδαπών που βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια και ζητούν πολιτικό άσυλο από το ελληνικό κράτος. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, προβλέπεται στο αρ. 2 παρ. 1 του ελληνικού συντάγματος, που καθιερώνει μια από τις θεμελιωδέστερες αρχές στην ελληνική έννομη τάξη, σε συνδυασμό με αυτήν του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας του νέου άρθρου 25 παρ. 1. Με τις δυο αυτές διατάξεις διασφαλίζεται η προστασία και ο σεβασμός όλων ανεξαιρέτων των ανθρώπων, ενώ ταυτόχρονα απαγορεύεται ρητά η κακομεταχείριση των αλλοδαπών αιτούντων άσυλο από τις κρατικές αρχές. Σε ότι αφορά στα Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα επιβάλλεται να αναφερθούμε στη ρύθμιση ανάπτυξης της προσωπικότητας, υπό τον όρο της μη προσβολής των δικαιωμάτων άλλων και της μη αντίθεσης στο Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.⁴⁷ Κάθε φυσικό πρόσωπο, λόγω της

Ιδιαίτερα σημαντική είναι μια άλλη διάταξη της εν λόγω Οδηγίας (άρθρ.14 παρ .6), η οποία προβλέπει τη «δυνατότητα» κρατών –μελών «να επιτρέπουν στους αιτούντες άσυλο να συμμετέχουν στη διαχείριση των υλικών μέσων και των άυλων παραμέτρων της ζωής στο Κέντρο, μέσω μιας συμβουλευτικής επιτροπής ή ενός αντιπροσωπευτικού συμβουλευτικού οργάνου των διαμενόντων».

⁴⁶ Σημειώσεις στα πλαίσια του μαθήματος :Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική με διδάσκοντα τον Αν. Καθηγητή Χατζόπουλο Β.του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου.

⁴⁷ Ν. Χλέπα, Δ. Σπυράκου, Ο νόμος 1975/1991 περί αλλοδαπών και το Σύνταγμα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, Τα δικαιώματα των αλλοδαπών, όπως πηγάζουν από το νόμο 1975/1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995, Σ. Βρέλλη, Δίκαιο αλλοδαπών, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1999, Θ. Παπαθεοδώρου, Ν. Κουλούρη, Ο οδηγός του μετανάστη, Δικαιώματα και υποχρεώσεις των μεταναστών στην Ελλάδα, ΙΣΤΑΜΕ- Α. Παπανδρέου, Αθήνα, 2000

ανταξίας του ως ανθρώπου (αρ. 2 παρ. 15), είναι φορέας του εν λόγω δικαιώματος κατά συνέπεια και οι αλλοδαποί. Εξάλλου και στην β' παράγραφο του αρ. 5 θεσπίζεται συμπληρωματικά η απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Πρόκειται για μια διάταξη απόλυτα εναρμονισμένη με εκείνες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την θέσπιση σε οικουμενικό επίπεδο της προστασίας του δικαιώματος της προσωπικότητας του ανθρώπου χωρίς καμιά διάκριση. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται με το αρ. 5 παρ. 2⁴⁸ στην προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας των

---

⁴⁸ Το αρ. 5 παρ. 2 εδ. β' του ισχύοντος ελληνικού Συντάγματος ορίζει τα ακόλουθα: Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας. Πρόκειται για μια διάταξη ζωτικής σημασίας για τους αιτούντες πολιτικό άσυλο στην ελληνική επικράτεια και εκφράζει την αρχή της διεθνούς αλληλεγγύης στα θέματα της προσωπικής ελευθερίας. Όπως προαναφέραμε, με το αρ. 5 ορίζεται ως πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας ο σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης αξίας και επιβάλλεται η διαφύλαξη της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του ανθρώπου. Η θεμελιώδης αυτή διάταξη είναι ίσως προϊόν της τραγικής πολιτικής εμπειρίας που βίωσε η Ελλάδα κατά τη διάρκεια της επταετίας 1967-1974, με αποκορύφωμα τη νομοθετική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου για πρώτη φορά στην παρ. 2 εδ. β' του παραπάνω άρθρου.

Πρόκειται ουσιαστικά για μια εξαίρεση από το γενικό κανόνα της έκδοσης των εγκλημάτων με την προστασία που παρέχεται μέσω του πολιτικού ασύλου. Κάθε αλλοδαπός που βρίσκεται σε σύγκρουση με την έννομη τάξη της χώρας του επικαλείται την πολιτική ελευθερία και νομιμοποιεί με τον τρόπο αυτό την παραμονή του σε μια ξένη χώρα. Κατά το παρελθόν, και με αφορμή τις πολιτικές ανακατατάξεις που πραγματοποιούνται κατά καιρούς, καταβλήθηκε προσπάθεια δημιουργίας ενιαίου νομοθετικού πλαισίου προστασίας των προσφύγων στην Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως. Το δικαίωμα του πολιτικού ασύλου κατοχυρώνεται στην ελληνική αλλά και τη διεθνή έννομη τάξη μόνο με την έννοια του δικαιώματος του κράτους. Έγκειται, επομένως, στην διακριτική ευχέρεια του τελευταίου η απονομή ή όχι της ιδιότητας του πρόσφυγα στους αιτούντες άσυλο. Η απαγόρευση έκδοσης αλλοδαπού διωκόμενου για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας, προβλέπεται στο αρ.5 παρ. 2 εδ. β' υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Να πρόκειται για αλλοδαπό, συμπεριλαμβανομένων και των ανιθαγενών. Σε αντίθετη περίπτωση, το κράτος που ζητά την έκδοση υπηκόου του θα μπορούσε να παρακάμψει την συνταγματική απαγόρευση, αφαιρώντας την ιθαγένεια. Δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την έκδοση ημεδαπών, αν και αυτή απαγορεύεται από τον ΚΠΔ. β) Να διώκεται ο αλλοδαπός στη χώρα που ζητά την έκδοση (και που δεν χρειάζεται να είναι η χώρα της υπηκοότητάς του). Απαιτείται να έχει αρχίσει η δίωξη, χωρίς να προϋποθέτει καταδίκη. Με τον όρο δράση υπέρ της ελευθερίας εννοείται οποιαδήποτε δραστηριότητα, από την απλή έκφραση γνώμης ως την ένοπλη αντίσταση, αρκεί αυτή να συνδέεται με την προσπάθεια κατάλυσης πολιτικής εξουσίας που δεν έχει δημοκρατική νομιμοποίηση. Σύμφωνα πάντοτε με την ελληνική θεωρία, η λέξη ελευθερία ερμηνεύεται κατά το πνεύμα του ελληνικού συνταγματικού πλαισίου, έστω και αν η δράση υπέρ αυτής είχε και εγκληματικό αποτέλεσμα (σύνθετο πολιτικό έγκλημα).

Δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο η αξιολόγηση από το δικαστή των πράξεων του αλλοδαπού ως δράση υπέρ της ελευθερίας να συντελέσει εμμέσως στην διαμόρφωση της

ευρισκομένων στην ελληνική επικράτεια αλλοδαπών, με την κατοχύρωση της γενικής ικανότητας δικαίου. Στους αλλοδαπούς επιφυλάσσει το ελληνικό Σύνταγμα την ίδια ακριβώς προστασία που παρέχεται και στους ημεδαπούς, χωρίς καμιά διαφοροποίηση⁴⁹.

5.2. Ελληνική Εσωτερική Νομοθεσία 38 1. Νόμος 1975/1991 38 2. Νόμος 2452/1996 39

1. Νόμος 1975/1991: Ο Νόμος 1975/1991⁵⁰ περί εισόδου – εξόδου , παραμονής, εργασίας, απέλασης αλλοδαπών, διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις αφιερώνει στους αλλοδαπούς – αιτούντες άσυλο δυο από τα άρθρα του κεφαλαίου Στ' (άρθρα 24 και 25). Το πρώτο από αυτά ρυθμίζει τα σχετικά με την αναγνώριση και περίθαλψη προσφύγων, ενώ το δεύτερο καθορίζει τη διαδικασία αναγνώρισης των προσφύγων. Αξιοσημείωτο είναι πως στην ελληνική

εξωτερικής πολιτικής της χώρας και να περιπλέξει τις σχέσεις της Πολιτείας με τα άλλα κράτη. Ως ερμηνευτικό βοήθημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί η επίσημη γνώμη του υπουργείου εξωτερικών ή της διαπιστευμένης αρχής στη χώρα από την οποία ο αλλοδαπός διέφυγε, για την πολιτική κατάσταση. Αρκετές είναι οι σχετικές υποθέσεις που απασχόλησαν τη νομολογία. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί η ουσιώδης ποιοτική αντιδιαστολή ανάμεσα σε δράση υπέρ της ελευθερίας και σε τρομοκρατική δράση. Η τρομοκρατική ενέργεια δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει εμπόδιο για την έκδοση αλλοδαπού. Μάλιστα, για την καταπολέμηση του εγκλήματος της τρομοκρατίας διαπιστώθηκε η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ κρατών, η οποία επιτυγχάνεται ήδη με τη συνυπογραφή και κύρωση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως της 27ης Ιανουαρίου 1977 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στην οποία συνέπραξε και η χώρα μας. Στο 1ο άρθρο της παραπάνω Σύμβασης προβλέπονται τα εγκλήματα εκείνα που δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να θεωρηθούν πολιτικά ή εγκλήματα συναφή προς το πολιτικό έγκλημα ή εγκλήματα που εμπνέονται από πολιτικά κίνητρα.

Το δικαϊκό πλαίσιο της απαγόρευσης έκδοσης συμπληρώνουν οι ακόλουθες διατάξεις: · Το άρθρο 438 περ. γ' ΚΠΔ , το οποίο προβλέπει την απαγόρευση έκδοσης αν πρόκειται για έγκλημα που κατά τους ελληνικούς νόμους χαρακτηρίζεται πολιτικό, στρατιωτικό, φορολογικό... · Το άρθρο 438 περ. ε' ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η έκδοση αν πιθανολογείται ότι εκείνος για τον οποίο ζητείται η έκδοση θα καταδιωχθεί από το κράτος στο οποίο παραδίδεται για πράξη διαφορετική από εκείνη που ζητείται η έκδοση.

⁴⁹ Στο σημείο αυτό δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφερθούμε στις ακόλουθες συνταγματικές διατάξεις (σχετικές με την προστασία των αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια): το άρθρο 6, που αφορά στην απαγόρευση σύλληψης και φυλάκισης χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, καθώς και το άρθρο 20, που παρέχει σε όλους το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, όπου μπορεί ο καθένας να αναπτύξει τις απόψεις ή τα συμπεράσματά του, όπως ο νόμος ορίζει.

⁵⁰ Ο Νόμος 1975/1991 ήλθε να επιβεβαιώσει τις περισσότερες από τις διατάξεις της Υπουργικής απόφασης 540/1-1669 58 της 10/28.5.1977 σύμφωνα με την οποία αναγνωριζόταν η ιδιότητα του πρόσφυγα πριν από την εφαρμογή της Συνθήκης της Γενεύης.

νομοθεσία δεν υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για τους αιτούντες άσυλο, αλλά όσες διατάξεις αναφέρονται στους τελευταίους περιέχονται στο νόμο περί αλλοδαπών (μαζί δηλαδή με εκείνες για τους πρόσφυγες, λόγω της ιδιαίτερης σχέσης των δυο θεσμών). Με το Νόμο αυτό προβλέφτηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα παραμονής στην Ελλάδα ορισμένων προσφύγων που δεν έχουν αναγνωριστεί ως τέτοιοι σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης. Πρόκειται για τους λεγόμενους *de facto* πρόσφυγες⁵¹.

Στο άρθρο 24 του Ν. 1975/91 προαναγγέλλεται η έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα καθορίζει επακριβώς τη διαδικασία αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας και χορήγησης πολιτικού ασύλου. Δυο χρόνια αργότερα εκδόθηκε το Π.Δ. 83/1993 που ορίζει τη διαδικασία εξέτασης αίτησης αλλοδαπού για τη χορήγηση ασύλου, την ανάκλησή της, καθώς και τη συνεργασία με την Υπάτη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες⁵².

2. Νόμος 2452/1996. Ο Νόμος 1975/1991 περί αλλοδαπών τροποποιήθηκε ως προς τα άρθρα 24 και 25 που αφορούν στους πρόσφυγες και στη χορήγηση πολιτικού ασύλου, με την έκδοση του Νόμου 2452/1996 (άρθρα 1 και 2 αντίστοιχα). Η έκδοση του τροποποιημένου Ν1975/91 κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να εξαλειφθούν οι υπάρχουσες αδυναμίες, αλλά και να επιτευχθεί η εναρμόνιση της πολιτικής ασύλου της χώρας μας με τη Σύμβαση του Δουβλίνου και τα σχετικά Ψηφίσματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 1 του Ν 2452/1996 αντικαθιστά το άρθρο 24 του Ν1975/91 προβλέποντας τα σχετικά με την αναγνώριση και περίθαλψη των προσφύγων. Το άρθρο 2 Ν2452/1996 αντικαθιστά το άρθρο 25 Ν.1975/91, ορίζοντας τη διαδικασία αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας. Η αίτηση του αλλοδαπού πρέπει να υποβληθεί στις αρμόδιες κατά τόπους αρχές, προκειμένου να εξεταστεί σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης του Δουβλίνου. Το αρ. 25 παρ. 2 β του τροποποιημένου Ν. 1975/91 προσφέρει στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα μιας γρήγορης απόρριψης των αιτήσεων ασύλου που υποβάλλονται από αλλοδαπούς, προερχόμενους από τρίτες ασφαλείς χώρες. Με τα δυο νέα άρθρα του τροποποιημένου Ν.1975/1991 καταβάλλεται προσπάθεια βελτίωσης της θέσης του

---

⁵¹ Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, Τα δικαιώματα των αλλοδαπών, όπως πηγάζουν από το νόμο 1975/1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995

⁵² Το Π.Δ. 83/1993 καταργήθηκε λίγο αργότερα και αντικαταστάθηκε από το Π.Δ. 61/99 (αρ.9)

πρόσφυγα στη χώρα μας, ταυτόχρονα με την προσπάθεια εναρμόνισης με τις επιταγές της Σύμβασης του Δουβλίνου⁵³.

6. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ Π.Δ. 61/1999,90/2008,81/2009 και 114/2010.

6.1. Αφιξη αλλοδαπού και υποβολή αίτησης στις αρμόδιες αρχές

Οι αρμόδιες για την εξέταση των αιτήσεων χορήγησης πολιτικού ασύλου αρχές είναι από το Νόμο υποχρεωμένες να εξετάσουν οποιαδήποτε αίτηση, ακόμα και αν αυτή προέρχεται από αλλοδαπό που έχει εισέλθει στη χώρα μας κατά τρόπο παράνομο. Εξάλλου, το άρθρο 31 της Σύμβασης της Γενεύης ορίζει πως απαγορεύεται η επιβολή ποινικών κυρώσεων σε πρόσφυγες λόγω παράνομης εισόδου ή διαμονής, εξαιτίας της ιδιαίτερης φύσης των λόγων που τους αναγκάζουν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους⁵⁴.

Στο πρώτο άρθρο του Π.Δ. 61/1991⁵⁵ αναφέρονται τρεις κατηγορίες ατόμων που μπορούν να θεωρηθούν ως αιτούντες πολιτικό άσυλο : α) ο αλλοδαπός που δηλώνει προφορικά ή εγγράφως ενώπιον οποιασδήποτε ελληνικής αρχής; Στα σημεία εισόδου της ελληνικής Επικράτειας πως ζητά άσυλο στη χώρα ή ζητά να μην απελαθεί σε κάποια χώρα εκ φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, β) ο αλλοδαπός ο ευρισκόμενος εντός της Ελληνικής Επικράτειας που δηλώνει προφορικά ή εγγράφως ενώπιον οποιασδήποτε ελληνικής αρχής ότι ζητά άσυλο στη χώρα ή ζητά να μην απελαθεί για τους άνω λόγους σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης και γ) ο αλλοδαπός, ο οποίος εισέρχεται στη χώρα μας κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του Δουβλίνου.

Με την υποβολή της αίτησης χορηγείται στον αιτούντα ενημερωτικό φυλλάδιο σε γλώσσα που κατανοεί, το οποίο εκδίδεται με μέριμνα του Υπουργείου

---

⁵³ όπ σελ 125

⁵⁴ Απαιτείται, μάλιστα, να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη λειτουργία των συνοριακών και άλλων αστυνομικών αρχών, προκειμένου να αποφευχθούν παράνομες προσαγωγές, φυλακίσεις και επαναπροωθήσεις αλλοδαπών – αιτούντων άσυλο, που για κάποιο λόγο δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των προσφύγων.

⁵⁵ Οι διατάξεις του Π.Δ. 61/99 διέπονται σε όλη τους την έκταση από τις θεμελιώδεις αρχές της Συνθήκης της Γενεύης του 1951 αλλά και του Πρωτοκόλλου του 1967, με στόχο την πλέον αποτελεσματική και δίκαιη εξέταση των αιτήσεων πολιτικού ασύλου, πάντοτε με τη συνεργασία της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Οι αρμόδιες αρχές συνοριακού ελέγχου και οι κατά τόπον αρχές φροντίζουν καταρχήν να διαθέτουν ικανό και επαρκές προσωπικό, για να εξασφαλίσουν την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία τους.

Δημόσιας Τάξης. Σε αυτό περιγράφεται η διαδικασία εξέτασης ασύλου, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του, οι συνέπειες από τη μη συμμόρφωση του καθώς και οργανισμοί και φορείς που συνδράμουν τους πρόσφυγες (με κυριότερη την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ)⁵⁶.

6.2. Κέντρα Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών

Με το Π.Δ. 266/1999 ιδρύθηκε στο Λαύριο το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών, που υπάγεται διοικητικά και λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Σκοπός λειτουργίας του είναι η παροχή φιλοξενίας στους αλλοδαπούς που καταφεύγουν στο ελληνικό έδαφος και υποβάλλουν αίτηση παροχής ασύλου.

Οι αιτούντες άσυλο οδηγούνται στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής με την ακόλουθη σειρά προτεραιότητας: πρώτα οι αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση κρίνεται με τη κανονική διαδικασία, ύστερα από τους υπόλοιπους κατά προτεραιότητα οι ηλικιωμένοι που στερούνται οικογένειας, οι πολυμερείς οικογένειες και οι οικογένειες με ανήλικα παιδιά. Εξάλλου, για εκείνους τους αιτούντες άσυλο που είτε παρουσιάζουν ψυχολογικά προβλήματα, είτε είναι ηλικίας κάτω των 15 ετών και δεν συνοδεύονται από γονέα ή κηδεμόνα, είτε είναι υπερήλικες ή άτομα με ειδικές ανάγκες, υπάρχει η δυνατότητα φιλοξενίας και σε κρατικά ιδρύματα. Η παραμονή των αλλοδαπών αιτούντων άσυλο στο Κέντρο συνεπάγεται μια σειρά υποχρεώσεων με επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση μη τήρησης τους, αλλά και δικαιωμάτων, όπως π.χ. η νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη⁵⁷.

6.3. Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο

Στο Ψήφισμα του Συμβουλίου της 20ης Ιουνίου 1995 αναγράφονται αναλυτικά τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο στα πλαίσια των διαδικασιών

---

⁵⁶ Σε περίπτωση που τα παραπάνω δεν πληρούνται ή ο αιτών είναι αναλφάβητος, η αρμόδια αρχή φροντίζει για την ενημέρωση του μέσω διερμηνέα. Εάν το αίτημα παροχής ασύλου υποβληθεί σε μη αστυνομική αρχή, η τελευταία οφείλει να ειδοποιήσει άμεσα την αρμόδια αστυνομική αρχή και να παραπέμψει τον αιτούντα με τη σχετική αλληλογραφία για τα περαιτέρω. Εάν ο αλλοδαπός συνοδεύεται από την οικογένειά του, το αίτημα παροχής ασύλου περιλαμβάνει και αυτή. Εάν ο αιτών είναι ασυνόδευτος ανήλικος 14-18 ετών, η αίτηση κρίνεται κατά περίπτωση και γίνεται δεκτή μόνο εφόσον διαπιστωθεί η πνευματική ωριμότητά του παιδιού. Εξάλλου, στην περίπτωση ανηλικού ενημερώνεται αμέσως ο Εισαγγελέας ανηλίκων, ή ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών για να ενεργήσει ως ειδικός προσωρινός επίτροπος του ανηλικού μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματος του (αρ. 1 παρ. 3 και 4). Σε περίπτωση που ο αλλοδαπός φτάσει σε σημείο εισόδου λιμένα ή αερολιμένα και εκεί ζητήσει άσυλο από τις αρχές, η αίτησή του εξετάζεται με την ταχύρυθμη διαδικασία του αρ. 2 Ν.2452/1996⁵⁶.

⁵⁷ ΠΔ. 366/2002 όπ σελ 96

εξέτασης της προσφυγής και επανεξέτασης, σε περίπτωση απόρριψης. Αρχικά θα πρέπει να παρέχεται στον αιτούντα η δυνατότητα υποβολής αίτησης με τον ταχύτερο δυνατό τρόπο. Από τη στιγμή εκείνη και ύστερα μέχρι και την τελική απόφαση από τις αρμόδιες αρχές ο αιτών έχει δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους στο οποίο υπέβαλε την αίτηση. Ο αιτών άσυλο απολαμβάνει μιας σειράς δικαιωμάτων: α) να ενημερώνεται για τη διαδικασία που ακολουθείται, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχει, σε γλώσσα κατανοητή σε αυτόν, β) να ζητά διερμηνέα που θα αμείβεται από το δημόσιο, εφόσον διορίζεται από αυτό γ) να συμβουλευέται δικηγόρο που θα τον επικουρεί καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας δ) να έρχεται σε επαφή με την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες ή άλλες οργανώσεις αρωγής προσφύγων που εξουσιοδοτούνται από την Υπάτη Αρμοστεία, ε) να έχει τη δυνατότητα να ομιλεί ιδιαιτέρως με εξειδικευμένο υπάλληλο αρμόδιο βάσει της εθνικής νομοθεσίας. στ) να λαμβάνει την απόφαση επαρκώς αιτιολογημένη και να ενημερώνεται για τη δυνατότητα άσκησης ειδικού μέσου⁵⁸, ζ) να ζητά της

---

⁵⁸ Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης χορήγησης πολιτικού ασύλου, ο αιτών δικαιούται να προσφύγει ενώπιον του Υπουργού ΔΤ εντός 30 ημερών από την ημερομηνία επίδοσης της απόφασης. Στην απορριπτική απόφαση θα πρέπει να περιλαμβάνονται: α) όλοι οι λόγοι της απόρριψης, β) να μνημονεύεται η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής και γ) οι συνέπειες της παρόδου άπρακτης της ανωτέρω προθεσμίας. Το περιεχόμενο της απόφασης ανακοινώνεται προφορικά στον αιτούντα σε γλώσσα που κατανοεί και περί της ανακοίνωσης γίνεται μνεία στο αποδεικτικό επίδοσης.

Ο αιτών προσφεύγει ενώπιον της αρμόδιας Αστυνομικής Αρχής του τόπου κατοικίας ή προσωρινής διαμονής, η οποία διαβιβάζει τη προσφυγή στο ΥΔΤ. Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης οφείλει να αποφανθεί μέσα σε προθεσμία 90 ημερών από την ημερομηνία άσκησης της. Η απόφαση του Υπουργού λαμβάνεται μετά από γνωμοδότηση 6μελούς επιτροπής, η σύνθεση της οποίας έχει ως ακολούθως: ο Νομικός Σύμβουλος του ΥΔΤ ή ο νομικός αναπληρωτής του ως Πρόεδρος, ένας υπάλληλος του Διπλωματικού Κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, ένας Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών, ένας ανώτερος αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ., που διορίζονται από τους Υπουργούς τους με τους αναπληρωτές τους. Ένας εκπρόσωπος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών με τον αναπληρωματικό του που διορίζεται από το Δ.Σ.Α. και ο Σύμβουλος Νομικής Προστασίας του Γραφείου της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες στη χώρα μας ή ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο άτομο. Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται κατά πλειοψηφία, και σε περίπτωση ισοψηφίας υπερέχει η ψήφος του Προέδρου. Την Επιτροπή προσκαλεί ο Πρόεδρος με έγγραφη γνωστοποίηση 5 ημέρες πριν την συνεδρίαση. Στην διάταξη δεν αναφέρεται ρητά εάν ο Υπουργός δεσμεύεται από την γνώμη της Επιτροπής.

Ο προσφεύγων ενημερώνεται έγκαιρα για τον τόπο και την ημερομηνία εξέτασης της προσφυγής του και για το δικαίωμα του να παραστεί αυτοπροσώπως ή μετά δικηγόρου ενώπιον της για να εκθέσει προφορικά τα επιχειρήματα και να δώσει διευκρινήσεις ή να υποβάλει τυχόν συμπληρωματικά στοιχεία. Η διατύπωση έγκαιρα δεν διευκρινίζει εντός ποιου χρονικού διαστήματος πρέπει να πραγματοποιηθεί. Θεωρείται ότι ισχύει και για τον αλλοδαπό πρόσφυγα η 5νθήμερη προθεσμία που ισχύει και για την ενημέρωση των μελών της Επιτροπής ως εύλογος χρόνος για την προετοιμασία του αιτούντα άσυλο. Στην όλη διαδικασία επικουρείται από κατάλληλο διερμηνέα.

επανεξέταση της υπόθεσης του⁵⁹ και η) να μην απομακρύνεται μέχρις ότου εκδοθεί η τελική απόφαση.

Σε περίπτωση αυθαίρετης απομάκρυνσής του και διακοπής της διαδικασίας εξέτασης της αίτησής του με απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, θα έχει τη δυνατότητα να επανεμφανιστεί στις αρμόδιες αρχές, δικαιολογώντας την απομάκρυνσή του και να ζητήσει την επανεξέταση της αίτησής του κατ' ουσίαν⁶⁰.

Επί θετικής απόφασης του υπουργού, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 3, σε περίπτωση απόρριψης της προσφυγής ο αιτών υποχρεούται να αναχωρήσει από τη χώρα εντός ορισμένης προθεσμίας ή να παραμείνει για ανθρωπιστικούς λόγους. Η απορριπτική της προσφυγής απόφαση του Υπουργού πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Σε κάθε περίπτωση η υπουργική απόφαση κοινοποιείται στον Αντιπρόσωπό της με ποινή αιωρότητας, λόγω της ρητής πρόβλεψης στο άρθρο 3, 10 του Π.Δ. 61/1999. Εάν αποδειχθεί ότι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου είναι άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε, σύμφωνα με το άρθρο 3, 2 της Σύμβασης του Δουβλίνου, η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας του ΥΔΤ μέριμνα για τον εφοδιασμό του με το ταξιδιωτικό έγγραφο (laisser – passer) www.unhcr.gr και Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2005 σελ 218-219

⁵⁹ Δυνατότητα επανεξέτασης της αίτησης ασύλου υπάρχει εφόσον η αίτησης η απορρίφθηκε από την Διοίκηση σε τελευταίο βαθμό μόνο σε μια περίπτωση: εάν ο αιτών προσκομίσει νέα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν το πρόσωπο ή μέλη της οικογένειάς του και τα οποία εάν ήταν γνωστά θα αποτελούσαν βασικό κριτήριο αναγνώρισής του ως πρόσφυγα. Η εξέταση του αιτήματος αυτού γίνεται από το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 2 και 3 του Π.Δ. 61/99.

Οι αιτήσεις που εκδικάστηκαν με την ταχύρρυθμη και απορρίφθηκαν, δεν δύνανται να επανεξεταστούν. Η άρνηση επανεξέτασης των αιτήσεων συνιστά αδικαιολόγητο περιορισμό των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο σύμφωνα με το πνεύμα της Σύμβασης της Γενεύης και παρέχει δυνατότητα προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ για παράβαση του αρ. 13 ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνει το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι η απορριπτική απόφαση της Διοίκησης δύναται να προβληθεί ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας με αίτηση ακυρώσεως, σύμφωνα με τα άρθρα 20 και 95, 1 του Συντάγματος, Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2005 σελ 93

⁶⁰ Στην περίπτωση που συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης σύμφωνα με το άρθρο 32.1 της Σύμβασης της Γενεύης ή ο προσφεύγων θεωρείται επικίνδυνος για την ασφάλεια της χώρας ή καταδικάστηκε για ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα κι αποτελεί κίνδυνο για το κράτος, η ιδιότητα του πρόσφυγα δύναται να ανακληθεί. Για την ανάκληση της εφαρμόζεται η διαδικασία των άρθρων 2 και 3 του Π.Δ. 61/99. Συνέπεια της ανάκλησης της προσφυγικής ιδιότητας είναι ότι ο αλλοδαπός δύναται να απελαθεί. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως στο σημείο αυτό ότι ακόμη και σ' αυτήν την περίπτωση όπου π.χ. ο πρόσφυγας έχει εμπλακεί σε τρομοκρατικές ενέργειες και το κράτος θεωρεί ότι η παρουσία του είναι απειλή για την ασφάλεια της χώρας, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η περίπτωση δίωξης του στη χώρα καταγωγής του, αλλιώς το κράτος θα βρεθεί να παραβιάζει το άρθρο 3 ΕΣΔΑ⁶⁰.

Τέλος, μιλήσαμε προηγουμένως για τα δικαιώματα του αιτούντα άσυλο στην οικογενειακή συνένωση, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ακόμα και αν τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειας του αιτούντα άσυλο εισέλθουν στη χώρα μεταγενέστερα, υπάρχει δυνατότητα εισόδου και παραμονής τους, εφόσον βέβαια πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις⁶¹.

6.4. Παραμονή πρόσφυγα για ανθρωπιστικούς λόγους (καθεστώς ειδικής προστασίας)

Σύμφωνα με το αρ. 8 Π.Δ. 61/99, ο αλλοδαπός του οποίου η αίτηση για χορήγηση πολιτικού ασύλου έχει απορριφθεί οριστικά, δύναται να παραμείνει στην ελληνική επικράτεια για ανθρωπιστικούς λόγους⁶². Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εφοδιαστεί ατελώς, από την αρμόδια αστυνομική αρχή, με ειδικό δελτίο παραμονής ετήσιας διάρκειας. Παρόμοιο δελτίο χορηγείται και στα μέλη της οικογένειας του. Με τη λήξη της ετήσιας αυτής ειδικής άδειας παραμονής ο αλλοδαπός οφείλει να αναχωρήσει από την Ελλάδα, εκτός εάν δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από την εκπνοή της προθεσμίας υποβάλει αίτηση στην καθ' ύλη αρμόδια Αστυνομική Αρχή του τόπου κατοικίας του για ισόποση παράταση της ισχύος του δελτίου του, επί της οποίας αποφαινεται ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

6.5. Καθεστώς αναγνωρισμένου πρόσφυγα - Συνέπειες της ιδιότητας του πρόσφυγα

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, η χώρα που αναγνωρίζει την ιδιότητα του πρόσφυγα παρέχει σε αυτόν μια σειρά από δικαιώματα πλην εκείνων για τα οποία

---

⁶¹ www.unhcr.gr

⁶² σύμφωνα με το άρθρο 15,4 Ν. 1975/91 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 Ν. 2452/96. Οι ανθρωπιστικοί λόγοι βάσει των οποίων δύναται να χορηγηθεί άδεια παραμονής είναι η αντικειμενική αδυναμία απομάκρυνσης ή επιστροφής του αλλοδαπού στη χώρα καταγωγής ή συνήθως διαμονής του λόγω: · Σοβαρής ή συνήθους της υγείας του · Προβλημάτων υγείας μελών της οικογένειάς του · Διεθνούς αποκλεισμού της χώρας του · Εμφυλίων συρράξεων συνοδευομένων από μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων · Συνδρομής στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου της ρήτρας μη επαναπροώθησης στα πλαίσια του αρ. 3 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή του αρ. 3 ΕΣΔΑ, Εμμανουήλ Ρούκουνα, Διεθνής προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βιβλιοπωλείο της εστίας, Αθήνα 1955

η ίδια διατύπωσε επιφυλάξεις κατά την υπογραφή ή την κύρωσή της. Η Ελλάδα είχε διατυπώσει κατά την υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης δυο επιφυλάξεις που αφορούσαν στ' άρθρα 17 και 26 της Διεθνούς αυτής Σύμβασης για τους πρόσφυγες. Επρόκειτο για το δικαίωμα μισθωτής εργασίας και το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας στη χώρα. Σήμερα, η χώρα μας διατηρεί μόνο την τελευταία από τις δυο.

α) Ευνοϊκότερη μεταχείριση σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς. Η ελληνική πολιτεία δείχνει τη διάθεσή της να μεταχειρισθεί συνολικότερα τους πολιτικούς πρόσφυγες σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς που διαμένουν νόμιμα στο έδαφός της, (i) με τη διάταξη του αρ. 2 παρ. 1 β' περιπτ. Β' του Ν. 2910/2001 περί αλλοδαπών και (ii) με τη διάταξη του αρ. 58 παρ. 2 α' περιπτ. Β' του ίδιου νόμου. Συγκεκριμένα, με την πρώτη διάταξη δίνεται η δυνατότητα στους πρόσφυγες να συνεχίσουν να παραμένουν στην Ελλάδα και μετά την παύση της ιδιότητάς τους ως πολιτικών προσφύγων, εάν λόγω της μακράς διαμονής τους στη χώρα απέκτησαν ισχυρούς κοινωνικούς, οικονομικούς και οικογενειακούς δεσμούς με αυτήν. Με τη δεύτερη διάταξη δίνεται η δυνατότητα τόσο στον ανιθαγενή όσο και στον αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα να υποβάλλουν αίτηση κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση, εφόσον το επιθυμούν, με την προϋπόθεση ότι διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα επί πέντε συνολικά έτη μέσα στην τελευταία δωδεκαετία πριν την υποβολή της αίτησης για πολιτογράφηση. Για τους υπόλοιπους αλλοδαπούς ο νόμος απαιτεί παραμονή διαρκείας διότι δέκα ετών στην τελευταία δωδεκαετία⁶³. **β) Κοινωνική πρόνοια προσφύγων** Όσον αφορά στην κοινωνική πρόνοια των προσφύγων και στη νοσοκομειακή τους περίθαλψη, στην Ελλάδα οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες απολαμβάνουν των πλεονεκτημάτων της κοινωνικής ασφάλισης και έχουν τη δυνατότητα εισόδου στα νοσοκομεία της χώρας. Εάν, μάλιστα, ο αλλοδαπός, αναγνωρισμένος πρόσφυγας, βρει εργασία και εργάζεται νόμιμα, τότε αυτός έχει τα ίδια κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα με τον Έλληνα εργαζόμενο⁶⁴. **γ) Εργασία προσφύγων.** Με το Π.Δ. 189/1998 δόθηκε η δυνατότητα

⁶³ Π. Νάσκου-Περράκη στο Περί Ασύλου και Προσφύγων 1999, σελ. 37

⁶⁴ Επιπλέον, μπορεί να επωφεληθεί του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ο οποίος στη διάταξη του αρ. 2 παρ. 1 αυτού ορίζει ότι ο εν λόγω κανονισμός (για την κοινωνικοασφαλιστική προστασία των διακινούμενων εργαζομένων υπηκόων κρατών – μελών μέσα στην Ε.Ε.) ισχύει για μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη – μέλη και είναι υπήκοοι ενός από αυτά ή απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους – μέλους.

παροχής άδειας εργασίας στους πολιτικούς πρόσφυγες, με αποτέλεσμα να ανατραπεί η επιφύλαξη που είχε διατυπώσει η Ελλάδα κατά την υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης και να αποφευχθούν φαινόμενα μαύρης αγοράς εργασίας⁶⁵. Με το διάταγμα αυτό ο Έλληνας νομοθέτης έδειξε το ανθρωπινό και δημοκρατικό προσώπειο και φάνηκε να συναισθάνεται την ανάγκη του πρόσφυγα για απασχόληση και εξασφάλιση των προς το ζην⁶⁶. **δ) Εκπαίδευση** Σύμφωνα με το αρ. 40 Ν. 2910/2001 παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης στην υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση των ανηλίκων παιδιών όλων των αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα μας. Μάλιστα, κατ' εξαίρεση μπορεί να εγγράφονται με ελλιπή δικαιολογητικά στα δημόσια σχολεία της χώρας, μεταξύ άλλων και τα παιδιά όσων τελούν υπό τη προστασία της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, δηλαδή τόσο των αναγνωρισμένων προσφύγων, όσο και εκείνων που έχουν υποβάλει σχετική αίτηση⁶⁷. **ε) Οικογενειακή συνένωση** Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 1 εδ. α' του Π.Δ. 61/1999 αλλοδαπός, στον οποίο έχει αναγνωρισθεί η προσφυγική ιδιότητα δύναται να ζητήσει στα πλαίσια της οικογενειακής συνένωσης την έλευση και εγκατάσταση πλησίον του των μελών της οικογένειάς του, όπως αυτή καθορίζεται κατά την ελληνική έννομη τάξη. Ως μέλη της οικογένειας του πρόσφυγα θεωρούνται ο/η σύζυγος αυτού, τα κάτω των 18 ετών άγαμα τέκνα, καθώς επίσης και οι γονείς αυτών, εφόσον συννοικούσαν και συντηρούνταν από αυτόν πριν από την άφιξή τους στη χώρα⁶⁸.

6.6. Τα Π.Δ.90/2008, 81/2009 και το πρόσφατο 114/2010

Στις διατάξεις του Π.Δ. 61/1999⁶⁹ για τη διαδικασία επίδοσης απορριπτικής απόφασης εκδοθείσας με την ταχύρυθμη⁷⁰ διαδικασία και τις προθεσμίες κατάθεσης

---

⁶⁵ Με το Π.Δ. 189/98 δόθηκε, λοιπόν, η δυνατότητα παροχής άδειας εργασίας τόσο στον αναγνωρισμένο πρόσφυγα, όσο και στα μέλη της οικογένειάς του, χωρίς μάλιστα να λαμβάνεται υπόψη προηγουμένως η δυνατότητα κάλυψης της υπάρχουσας κενής θέσης εργασίας από τυχόν ανέργους άλλων περιοχών της χώρας, όπως συνέβαινε κατά το προϊσχύσαν καθεστώς. Το Π.Δ. 89/98, εκτός από τη μισθωτή εργασία, αναγνωρίζει τη δυνατότητα για χορήγηση άδειας εργασίας στον αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα και για άσκηση από αυτόν ελεύθερου επαγγέλματος ή ίδρυσης επιχείρησης.

⁶⁶ Π. Νάσκου-Περράκη στο Περί Ασύλου και Προσφύγων 1999, σελ. 37

⁶⁷ Π. Νάσκου-Περράκη στο Περί Ασύλου και Προσφύγων 1999, σελ. 37

⁶⁸ Π. Νάσκου-Περράκη στο Περί Ασύλου και Προσφύγων 1999, σελ. 37

⁶⁹ Μια σειρά από προεδρικά διατάγματα ακολούθησαν το συγκεκριμένο με σκοπό να εναρμονιστεί η ελληνική νομοθεσία με τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τα οποία είναι τα εξής:

προσφυγής κατά αυτής, προβλεπόταν ότι «ο αιτών δικαιούται να προσφύγει ενώπιον του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης εντός ανατρεπτικής ημερομηνίας δέκα (10) ημερών από την ημερομηνία επίδοσης σ' αυτόν της απόφασης» (άρθρο 4), ενώ στην περίπτωση εξέτασης του αιτήματος με την κανονική διαδικασία⁷¹ «ο αιτών δικαιούται να προσφύγει ενώπιον του Υπουργού Δημόσιας

-
- **πδ 220/2007** προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9 ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο
  - **πδ 167/2008** συμπληρώνει το **πδ 131/2006** που αφορά την οικογενειακή επανένωση
  - **πδ 80/2008** Ενσωμάτωση Οδηγίας 2005/85/ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης του καθεστώτος του πρόσφυγα
  - **πδ 96/2008** Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/ΕΚ του Συμβουλίου της 29.4.2004 για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως
  - **πδ 81/2009** τροποποιεί το ΠΔ 90/2008, καταργώντας το δεύτερο βαθμό διοικητικής εξέτασης της διαδικασίας ασύλου και ανατίθεται η αποφασιστική αρμοδιότητα εξέτασης αιτημάτων ασύλου στους Διευθυντές των κατά τόπους αστυνομικών διευθύνσεων

⁷⁰ Ο νόμος 1975/91 όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2452/96, προβλέπει την εξέταση αίτησης ασύλου με την κατά προτεραιότητα και με ταχύρυθμη διαδικασία σε τρεις περιπτώσεις, οι οποίες μνημονεύονται στη νέα διάταξη του αρ. 25 παρ. 2 και 3 αυτού και αναλύονται στη διάταξη αρ. 4 Π.Δ. 61/1999. Οι περιπτώσεις αυτές είναι: α) όταν η αίτηση ασύλου είναι προδήλως αβάσιμη, οι δε περί διώξεων ισχυρισμοί του αιτούντος είναι σαφώς ανυπόστατοι, δόλιοι ή καταχρηστικοί των διαδικασιών ασύλου β) όταν ο αιτών προέρχεται από τρίτη ασφαλή χώρα υποδοχής, στο έδαφος της οποίας δεν κινδυνεύει να διωχθεί για κάποιον από τους προβλεπόμενους στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 λόγους, ούτε να επαναπροωθηθεί στη χώρα υπηκοότητας του ή συνήθους διαμονής του. Η Ελλάδα θεωρεί όλες τις χώρες εκτός Ε.Ε. ως μη ασφαλείς και εξετάζει ανάλογα τα αιτήματα ασύλου γ) όταν ο αλλοδαπός υποβάλλει την αίτηση ασύλου κατά την άφιξή του σε σημείο εισόδου λιμένος ή αερολιμένος. Στην περίπτωση αυτή ο αιτών άσυλο αλλοδαπός παραμένει στη ζώνη αναμονής καθ' όλο το χρόνο εξέτασης της αίτησής του, που όμως δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 15 ημέρες. Ως ζώνη αναμονής θεωρείται ο χώρος που εκτείνεται από το σημείο επιβίβασης και αποβίβασης, μέχρι το σημείο του διαβατηριακού ελέγχου. Σε αυτή τη ζώνη επιτρέπεται η πρόσβαση της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες για συνένωση μαζί τους. Η εξέταση του αιτήματος του κλάδου αστυνομίας και τάξης του ΥΔΤ και εάν η αίτηση απορριφθεί, ο αιτών έχει δικαίωμα να προσφύγει μέσα σε έντε ημέρες στον Γενικό Γραμματέα του ΥΔΤ, ο οποίος πρέπει να αποφανθεί μέσα σε διάστημα 15 ημερών⁷⁰.

⁷¹ Τα άρθρα 24 και 25 του τροποποιημένου Ν. 1975/91, σε συνδυασμό με το π.δ. 61/99, προβλέπουν δυο ειδών διαδικασίες εξέτασης αιτημάτων αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας σε αιτούντες άσυλο αλλοδαπούς την κανονική διαδικασία και την ταχύρυθμη διαδικασία. 1. Κανονική διαδικασία Στο άρθρο 3 π.δ. 61/99 καθιερώνονται δυο βαθμοί κρίσης της αίτησης ασύλου, ενώ μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης του Υπουργού Δημόσιας Τάξης αναστέλλεται κάθε μέτρο απομάκρυνσης του αιτούντος άσυλο αλλοδαπού. Με την αναγνώριση του αλλοδαπού και της οικογένειάς του χορηγείται σε αυτούς δελτίο ταυτότητας πρόσφυγα (αρ. 27 Σύμβαση Γενεύης) και άδεια παραμονής πενταετούς ισχύος, με δυνατότητα ανανέωσης για ίσο χρόνο. Αρμόδιες για την εξέταση του αιτήματος Αρχές είναι οι Υποδιευθύνσεις ή Τμήματα Αλλοδαπών, τα Τμήματα Ασφαλείας των Κρατικών

Τάξης, εντός ανατρεπτικής προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία επίδοσης της απόφασης (άρθρο 3)⁷².

Ωστόσο οι ανωτέρω διατάξεις καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από τις σχετικές διατάξεις του Π.Δ. 90/2008 (ΦΕΚ Α 138 11.7.2008), με το οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες, με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα». Συγκεκριμένα, με το άρθρο 32 του ΠΔ 90/2008 καταργήθηκαν ρητώς οι προαναφερόμενες διατάξεις του Π.Δ. 61/1999⁷³. Τέλος, στο άρθρο 33 προβλέπεται η αναδρομική εφαρμογή των διατάξεων του ισχύοντος προεδρικού διατάγματος από 01.12.2007⁷⁴.

Αερολιμένων και οι Υποδιευθύνσεις ή τα Τμήματα Ασφαλείας των Αστυνομικών Διευθύνσεων.

Η εξέταση των αιτήσεων γίνεται σε διάστημα τριών μηνών από την υποβολή τους, εκτός από τις περιπτώσεις που ο αλλοδαπός παραμένει σε χώρους λιμένων και αερολιμένων, τα οποία εξετάζονται αυθημερόν. Μέρος της διαδικασίας είναι η συνέντευξη του αιτούντα με τη βοήθεια διερμηνέα, προκειμένου να επιβεβαιωθούν τα όσα αναγράφονται στην αίτηση και να δοθούν επιπλέον πληροφορίες και εξηγήσεις, κυρίως για τους λόγους που τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει την πατρίδα του. Στη συνέχεια συντάσσεται σχετική έκθεση, η οποία και προσυπογράφεται από τον αιτούντα. Η αίτηση με τα δικαιολογητικά και την έκθεση διαβιβάζονται στην προϊσταμένη Αστυνομική Διεύθυνση ή Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών και εν συνεχεία στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης.

Σε περίπτωση απόρριψης δίνεται προθεσμία 30 ημερών για την άσκηση προσφυγής επί της οποίας αποφαιίνεται ο Υπουργός μέσα σε 90 ημέρες, ύστερα από γνώμη εξαμελούς επιτροπής. Η απόφαση του Υπουργού υπόκειται στο αναιρετικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ο δεύτερος αυτός βαθμός κρίσης υπάγεται στην αυτή υπηρεσία (Γεν. Γραμματέας του ΥΑΓ πρώτος βαθμός και Υπουργός ΔΤ σε δεύτερο). Σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης επί της προσφυγής, οφείλει ο αλλοδαπός να αναχωρήσει από τη χώρα μέσα σε ορισμένη προθεσμία που θα του ορισθεί, ή δύναται να παραμείνει με βάση τη διάταξη του αρ. 8 Π.Δ. 61/99, δηλ. για ανθρωπιστικούς λόγους.

⁷² Επίσης, στην προαναφερόμενη διάταξη του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος ρητώς προβλεπόταν ότι : «Στην απορριπτική απόφαση αιτιολογούνται πλήρως οι λόγοι της απόρριψης και γίνεται μνεία για την προθεσμία προς άσκηση προσφυγής καθώς και τις συνέπειες της παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής. Το περιεχόμενο της απόφασης ανακοινώνεται προφορικά στον αιτούντα σε γλώσσα που κατανοεί και περί της ανακοινώσεως αυτής γίνεται μνεία στο αποδεικτικό επιδόσεως».⁷²

⁷³ «Ο αιτών δικαιούται να προσφύγει ενώπιον της οριζόμενης από το άρθρο 26 Επιτροπής Προσφυγών: α. κατά της απόφασης που απορρίπτει αίτηση ασύλου ή μεταγενέστερη αίτηση ως αβάσιμη ή ανακαλεί το καθεστώς ασύλου εντός τριάντα (30) ημερών από της επιδόσεως, β. κατά της απόφασης που κρίνει την αίτηση ασύλου ως απαράδεκτη εντός δέκα (10) ημερών από της επιδόσεως. γ. κατά της απόφασης που απορρίπτει αίτημα ασύλου στις περιπτώσεις του άρθρου 24 εντός οκτώ (8) ημερών από της επιδόσεως». Όσον αφορά τις προϋποθέσεις, τις έννομες συνέπειες της άσκησης προσφυγής και τα δικαιώματα του προσφεύγοντος προβλέπεται στο ίδιο άρθρο (αρθρ 25 παρ. 2) ότι :«Η ως άνω προσφυγή κατατίθεται αυτοπροσώπως στις αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης. Κατά το χρόνο που επιτρέπεται η άσκηση προσφυγής ως και μετά την άσκησή της αναστέλλεται κάθε μέτρο απέλασης του

Τέλος, όσον αφορά τη χορήγηση του Ειδικού Δελτίου Αιτήσαντος Άσυλο Αλλοδαπού, οι σχετικές διατάξεις περιέχονται στο Π.Δ. 220/2007 «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη» αναφέρεται ότι: «Στον αιτούντα άσυλο, η αρμόδια αρχή παραλαβής και εξέτασης αμέσως μετά το αποτέλεσμα της δακτυλοσκόπησης και σε κάθε περίπτωση εντός τριών (3) ημερών από την υποβολή της αίτησης, χορηγεί ατελώς δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού με το οποίο του επιτρέπεται η παραμονή στην ελληνική επικράτεια για όσο διάστημα εξετάζεται η αίτηση του» (άρθρο 5 παρ. 1).

Μέχρι και την 3-10-09 το Υπουργείο Εσωτερικών είχε τη συνολική διαχείριση της μετανάστευσης στην Ελλάδα (νόμιμης – παράνομης και ασύλου).

Η νέα κυβέρνηση, μετονόμασε το Υπουργείο Εσωτερικών, στο εξής Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, το οποίο δια των αρμοδίων Υπηρεσιών του θα είναι αρμόδιο για τη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας σε θέματα νόμιμης μετανάστευσης - κοινωνικής ένταξης και

αιτούντος μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης της Επιτροπής Προσφυγών.» Επίσης προβλέπεται, όπως και στις προϊσχύουσες διατάξεις, ότι κατά την επίδοση της απορριπτικής απόφασης, οι αιτούντες «ενημερώνονται σχετικά με το αποτέλεσμα της απόφασης επί της αιτήσεως ασύλου σε γλώσσα που ευλόγως θεωρείται ότι κατανοούν, αν δεν τους παρέχει νομική συνδρομή ή εκπροσώπηση νομικός ή άλλος σύμβουλος και όταν δεν διατίθεται δωρεάν νομική συνδρομή. Η παρεχόμενη ενημέρωση περιλαμβάνει πληροφορίες για τη δυνατότητα προσβολής της αρνητικής απόφασης» (άρθρο 8 παρ. 1 ε’).

⁷⁴ Σύμφωνα με τις διατάξεις του προαναφερόμενου άρθρου προβλέπεται ότι: «Όταν ο αιτών άσυλο προβαίνει σε περαιτέρω ενέργειες ή υποβάλει μεταγενέστερη αίτηση, οι αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης, εξετάζουν τις ενέργειες αυτές ή τα στοιχεία της μεταγενέστερης αίτησης, σε συνδυασμό με τα στοιχεία της αρχικής αίτησης ή και της προσφυγής (άρθρο 23 παρ. 1). Αναφορικά δε με τη διαδικασία εξέτασης της μεταγενέστερης αίτησης προβλέπεται ότι: «Η μεταγενέστερη αίτηση εξετάζεται κατ’ αρχήν σε προκαταρκτικό στάδιο κατά το οποίο ερευνάται εάν ο αιτών έχει υποβάλει νέα ουσιώδη στοιχεία. Ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας αποφασίζει επ’ αυτού και παρέχεται στον ενδιαφερόμενο η δυνατότητα άσκησης προσφυγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 25» (άρθρο 23 παρ. 2). Προβλέπεται επίσης ότι: «Οι αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης διασφαλίζουν στους αιτούντες, των οποίων η αίτηση εξετάζεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην προηγούμενη παράγραφο ότι απολαμβάνουν τις εγγυήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 8» (άρθρο 23 παρ. 3), όπως επίσης ότι: «μέχρι την έκδοση οριστικής κατά το προκαταρκτικό στάδιο απόφασης, αναστέλλεται η εκτέλεση κάθε μέτρου απέλασης ή μέτρου απομάκρυνσης που υφίσταται σε βάρος τους (άρθρο 23 παρ. 4). Ειδικότερα για την άσκηση προσφυγής κατά της απορριπτικής απόφασης επί αιτήματος ασύλου ορίζεται πλέον στο άρθρο 25 παρ 1 του νέου Π.Δ. 90/2008 και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 του Π.Δ. 90/2008 προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής μεταγενέστερης αίτησης.

ιθαγένειας. Για τον καλύτερο δε συντονισμό των Υπηρεσιών αποφασίστηκε η σύσταση Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής και δρομολογήθηκαν οι σχετικές κανονιστικές πράξεις

Συνέστησε Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, (Π.Δ.184/09 ΦΕΚ Α' 213/7-10-09) στο οποίο μεταφέρθηκαν από το πρώην Υπουργείο Εσωτερικών, η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Τάξης στην οποία υπάγεται η Ελληνική Αστυνομία η οποία είναι αρμόδια για τη διαχείριση των θεμάτων της παράνομης μετανάστευσης, επιτήρησης συνόρων και ασύλου. Από το πρώην Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, το Λιμενικό Σώμα το οποίο είναι αρμόδιο για την επιτήρηση των θαλασσιών συνόρων. Το νεοσύσταθέν Υπουργείο θα έχει πλέον τις αρμοδιότητες των μεταφερομένων Υπηρεσιών.⁷⁵

Με δεδομένο ότι είχαν παρατηρηθεί δυσλειτουργίες κατά το διάστημα εφαρμογής του Π.Δ. 90/2008 με το οποίο μεταφέρθηκε στην ελληνική νομοθεσία η Οδηγία 2005/85/ΕΚ και κυρίως του προβλήματος της χρονοβόρας διεκπεραίωσης των αιτημάτων ασύλου, ύστερα και από τη μελέτη έκθεσης κοινής ομάδας εργασίας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για του Πρόσφυγες και της αρμόδιας υπηρεσίας ασύλου του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, με τίτλο «Προς μια δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του Πρόσφυγα στην Ελλάδα», τροποποιήθηκε το παραπάνω Π.Δ. με το Π.Δ. 81/09 (ΦΕΚ Α' '99/30-06-09).

Με το νέο θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή με το αποκεντρωμένο σύστημα και την πρόβλεψη σύστασης Επιτροπών σε κάθε Νομό και ιδιαίτερα στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών Αττικής και Θεσσαλονίκης, όπου θα λαμβάνεται απόφαση σε Α' και τελευταίο βαθμό, επιχειρήθηκε η αναβάθμιση, η επιτάχυνση της διαδικασίας υποδοχής, συνέντευξης και λήψης απόφασης επί αιτημάτων ασύλου, εξασφαλίζοντας υψηλές ποιοτικές εγγυήσεις εξέτασης σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς, τόσο με τη σύνθεση των μελών των Επιτροπών και την υποστήριξη τους με Γραμματείες και διερμηνείς.⁷⁶

Για τη νέα αυτή διαδικασία, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες διαπίστωσε με ιδιαίτερη ανησυχία ότι οι θεσμικές αλλαγές που υιοθετήθηκαν με το Προεδρικό Διάταγμα 81/2009 δεν εξασφαλίζουν επαρκώς μια δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα στην Ελλάδα

⁷⁵ «Ετήσια Έκθεση Πολιτικής 2009»ΥΠ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

⁷⁶ «Ετήσια Έκθεση Πολιτικής 2009»ΥΠ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

σύμφωνα με τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία, επισημαίνοντας ότι, το νέο Προεδρικό Διάταγμα αποκεντρώνει τη λήψη αποφάσεων για τα αιτήματα ασύλου σε πρώτο βαθμό σε πάνω από 50 αστυνομικές διευθύνσεις ανά την επικράτεια, οι οποίες αντιμετωπίζουν σοβαρές ελλείψεις σε θέματα εξειδικευμένου προσωπικού, υπηρεσιών διερμηνείας και νομικής συνδρομής. Επιπλέον καταργεί την υπάρχουσα επιτροπή προσφυγών, που ήταν η αποφαινόμενη αρχή με αποφασιστική αρμοδιότητα σε δεύτερο βαθμό, διατηρώντας περιορισμένη δικαστική επανεξέταση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, χωρίς να διασφαλίζεται έτσι το δικαίωμα σε μια «πραγματική προσφυγή». Τέλος, ο ορισμός του Αναπληρωτή Υπουργού Δημόσιας Τάξης ως της αποφαινόμενης αρχής σε δεύτερο βαθμό για εκείνες τις προσφυγές των οποίων η εξέταση εκκρεμεί, δεν θα συμφωνούσε με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που απαιτεί ένα όργανο ανεξάρτητο από αυτό που αποφασίζει σε πρώτο βαθμό.⁷⁷

Επισημαίνεται ότι το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) κατέθεσε στις 16/11/09, προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά του Προεδρικού Διατάγματος 81/2009 καθώς και η ριζική αναδιάρθρωση του συστήματος ασύλου στην Ελλάδα⁷⁸.

Με βάση τα παραπάνω, η Ύπατη Αρμοστεία δήλωσε ότι δεν μπορεί να συμμετάσχει τόσο στις Γνωμοδοτικές Επιτροπές Προσφύγων για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου σε πρώτο βαθμό, όσο και στις γνωμοδοτικές επιτροπές για την εξέταση των περίπου 40.000 προσφυγών που εκκρεμούν σε δεύτερο βαθμό.

Πέραν τούτου όμως ανέφερε ότι στην περίπτωση που οι Ελληνικές αρχές κινηθούν στο μέλλον στην κατεύθυνση δομικών αλλαγών που να διασφαλίζουν μια δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, η Ύπατη Αρμοστεία θα ήταν έτοιμη να εμπλακεί πλήρως και να αναλάβει έναν αποτελεσματικό ρόλο στο πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου στην Ελλάδα και ότι θα συνεχίσει τη στενή της συνεργασία με τις Ελληνικές αρχές όσον αφορά την εκπαίδευση και κατάρτιση, την παροχή τεχνικής εμπειρογνωμοσύνης και νομικής συμβουλευτικής, την παρακολούθηση της διαδικασίας αναγνώρισης του καθεστώτος

---

⁷⁷ www.unhcr.gr

⁷⁸ Επί πλέον ο Laurens Jolles, Περιφερειακός Αντιπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας, δήλωσε τα ακόλουθα: «Οι νέες αυτές εξελίξεις είναι πιθανό ότι θα καταστήσουν την προστασία στην Ελλάδα ακόμα πιο δύσκολη για εκείνους που τη χρειάζονται».

του πρόσφυγα όπως αρμόζει στο ρόλο της, και την υποβολή προτάσεων και συστάσεων προς την Κυβέρνηση για μελλοντικές βελτιώσεις.⁷⁹

Επίσης, υπήρξαν επικριτικά σχόλια από τον τύπο σχετικά για το παραπάνω Προεδρικό Διάταγμα αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι, όχι μόνο παραβιάζει βασική αρχή της κοινοτικής νομοθεσίας (κατάργηση του β' βαθμού εξέτασης αιτημάτων) αλλά έως σήμερα έχει καταφέρει και το ακριβώς αντίθετο από το επιδιωκόμενο: Αν και στόχος ήταν η επίσπευση εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, τελικά έχουν εξετασθεί μόλις μερικές δεκάδες αιτήματα. Η χώρα βρίσκεται στον προθάλαμο του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), αφού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε στην Ελλάδα προειδοποιητική επιστολή για σοβαρές παραβιάσεις στη μεταχείριση προσφύγων και αιτούντων άσυλο. Ακολούθησε, δε και δριμεία επιστολή προς την Επιτροπή από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ECRE) και 20 ευρωπαϊκές οργανώσεις.⁸⁰

Στην συνέχεια δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης ένα νέο Προεδρικό Διάταγμα, το 114/2010 (ΦΕΚ Α' 195/22.11.2010)⁸¹, "Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 26 /13.12.2005)".

Το εν λόγω Προεδρικό Διάταγμα ρυθμίζει εκ νέου τις διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα για τη μεταβατική περίοδο μέχρι τη δημιουργία της νέας Υπηρεσίας Ασύλου, η οποία πρόκειται να συσταθεί.

Το νέο ΠΔ 114/2010 αποτέλεσε το πρώτο νομοθέτημα που εκπόνησε η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή που είχε συσταθεί στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη σε συνέχεια απόφασης του Γενικού Γραμματέα Δημόσιας Τάξης, μέλη της οποίας είναι στελέχη του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, εκπρόσωποι της

---

⁷⁹ [UNHCR will not participate in the new asylum procedure in Greece unless structural changes are made \(English\)](#).

⁸⁰ <http://www.kathimerini.gr>

⁸¹ Το ΠΔ 114/2010 αντικατέστησε το παλαιότερο ΠΔ 90/2008 και καταργεί το ΠΔ 81/2009 που είχε εκδοθεί το καλοκαίρι του 2009. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το ΠΔ 81/2009 είχε δεχθεί οξεία κριτική τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από την Ύπατη Αρμοστεία και άλλους ευρωπαϊκούς φορείς, όσον αφορά τη συμφωνία του με τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Σε συνέχεια αυτού, η Ύπατη Αρμοστεία είχε αποφασίσει να μην συμμετέχει στα γνωμοδοτικά όργανα στη διαδικασία του ασύλου, όπως αυτά είχαν θεσπισθεί με το ΠΔ 81/2009.

Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες.

Μεταξύ άλλων, το νέο ΠΔ 114/2010 άνοιξε το δρόμο για την επανασύσταση και τη βελτίωση της λειτουργίας των επιτροπών προσφυγών⁸² ενώ αποκέντρωσε τα όργανα εξέτασης σε πρώτο βαθμό των αιτημάτων ασύλου σε 14 Αστυνομικές Διευθύνσεις της χώρας.

Προέβλεπε τη συνέχιση της εξέτασης των αιτημάτων ασύλου από την αστυνομία σε πρώτο βαθμό⁸³, με ορισμένες βελτιώσεις ως προς τις διαδικαστικές εγγυήσεις.

Τα θετικά βήματα είναι εμφανή, ιδιαίτερα στο δεύτερο βαθμό⁸⁴: ποιοτική αναβάθμιση των συνεντεύξεων ενώπιον των Επιτροπών Προσφυγών, σημαντική βελτίωση των υπηρεσιών διερμηνείας, σε βάθος εξέταση και διεξοδική ανάλυση των λόγων που οδηγούν στην τελική κρίση, αποφάσεις επαρκώς αιτιολογημένες, είτε είναι θετικές είτε απορριπτικές. Βελτιώσεις παρατηρούνται και σε ορισμένες αστυνομικές διευθύνσεις, όσον αφορά τις συνεντεύξεις σε πρώτο βαθμό⁸⁵.

---

⁸² Το κυριότερο, προέβλεπε την επανασύσταση Επιτροπών Προσφυγών, με αποφασιστική αρμοδιότητα, για να κρίνουν οριστικά τις υποθέσεις: τόσο αυτές που εκκρεμούν εδώ και χρόνια σε δεύτερο βαθμό (47.000), όσο και τις νέες προσφυγές που κατατίθενται κατά απορριπτικών αποφάσεων πρώτου βαθμού. Η εκκαθάριση των εκκρεμών υποθέσεων αποτελεί επιτακτική ανάγκη, ώστε να δοθεί τέλος στο καθεστώς αναμονής και αβεβαιότητας στο οποίο βρίσκονται εγκλωβισμένοι χιλιάδες αιτούντες άσυλο εδώ και πολλά χρόνια

Με τη λειτουργία των Επιτροπών Προσφυγών αποκαταστάθηκε ένα σημαντικότατο στάδιο της διαδικασίας, αυτό της «ενδικοφανούς προσφυγής». Στους 4 μήνες λειτουργίας τους, οι Επιτροπές έχουν εξετάσει πάνω από 800 προσφυγές, συμπεριλαμβανομένων αυτών που εκκρεμούν εδώ και χρόνια.

⁸³ Μέχρι εκείνη τη στιγμή οι Διευθύνσεις Αλλοδαπών των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων ήταν υπεύθυνες για ολόκληρη την διαδικασία ασύλου, από την κατάθεση δηλαδή της αίτησης μέχρι την τελική απόφαση. Με το νέο νόμο αρμόδιες θα είναι πλέον οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Ασφαλείας.

⁸⁴ Στη δευτεροβάθμια διαδικασία ενώπιον των Επιτροπών Προσφυγών, τα ποσοστά των θετικών αποφάσεων (δηλαδή αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα ή χορήγησης καθεστώτος επικουρικής προστασίας) είναι ιδιαίτερα υψηλά σε σύγκριση με αυτά των προηγούμενων ετών: συμπεριλαμβανομένης της χορήγησης του καθεστώτος για ανθρωπιστικούς λόγους, υπερβαίνουν το 30%. Τα ποσοστά αυτά ξεπερνούν το 50%, εάν δεν συμπεριληφθούν οι υποθέσεις που αναβλήθηκαν ή διακόπηκαν (κυρίως λόγω μη προσέλευσης των ενδιαφερομένων).

⁸⁵ Στην πρωτοβάθμια διαδικασία, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των θετικών εισηγήσεων για χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας, χωρίς όμως να είναι γνωστές οι τελικές αποφάσεις.

Ωστόσο οι χιλιάδες εκκρεμούσες αιτήσεις ασύλου, οι οποίες επιβραδύνουν την συνολική διοικητική λειτουργία του συστήματος είναι αρκετά δύσκολο να διευθετηθούν επί της ουσίας μετά από τόσα χρόνια.

6.7. Ο νόμος 3907/2011 και το μεταβατικό στάδιο.

Με το νόμο 3907/2011 θεσμοθετήθηκε η σύσταση μιας αυτόνομης Υπηρεσίας Ασύλου, στελεχωμένης από πολιτικό προσωπικό και υπαγόμενης στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, με πλήρη απεμπλοκή της αστυνομίας από τις σχετικές διαδικασίες. Η νέα Υπηρεσία Ασύλου, καθώς και τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου, άρχισαν να στελεχώνονται στις αρχές του 2012.

Η βελτίωση ορισμένων θεμάτων ,κατά το μεταβατικό στάδιο με το Π.Δ.114/2010, όπως είναι η παραλαβή και καταγραφή των αιτημάτων ασύλου, η κράτηση των αιτούντων άσυλο, η ταχύτητα διαδικασίας σε δεύτερο βαθμό, η διερμηνεία, η εκπαίδευση των αστυνομικών που διενεργούν συνεντεύξεις ,θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια ομαλή μετάβαση στο νέο σύστημα ασύλου. Στην αντίθετη περίπτωση, η Υπηρεσία Ασύλου θα κληρονομούσε προβλήματα και αδυναμίες του παρελθόντος.

Αποστολή της Υπηρεσίας σύμφωνα με τον νόμο είναι η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας για την παροχή πολιτικού ασύλου και άλλων μορφών διεθνούς προστασίας σε αλλοδαπούς που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, εθνικής καταγωγής, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, οι οποίοι δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Όπως προβλέπει ο νόμος, η Υπηρεσία θα παραλαμβάνει, εξετάζει και αποφασίζει, βάσει της εθνικής νομοθεσίας και των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας, για τα αιτήματα ασύλου που υποβάλλονται στη χώρα μας. Η Υπηρεσία επίσης θα συμβάλει στην διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής για την διεθνή προστασία και την συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και την Ευρωπαϊκή Ένωση στους τομείς δραστηριότητάς της.

Τέλος, η Υπηρεσία αυτή θα παρέχει την διοικητική υποστήριξη στην νέα Αρχή Προσφυγών που ιδρύθηκε επίσης με τον νόμο 3907/2011 και θα εξετάζει σε

δεύτερο βαθμό τις προσφυγές κατά αιτημάτων διεθνούς προστασίας που απορρίφθηκαν σε πρώτο βαθμό⁸⁶.

Η Υπηρεσία Ασύλου υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Προϊσταται αυτής Διευθυντής, σε επίπεδο Ειδικού Γραμματέα, ο οποίος ορίζεται από τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, ύστερα από δημόσια πρόσκληση ενδιαφέροντος, με θητεία τριών ετών.

6.8. Η Κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου στα Ευρωπαϊκά Συντάγματα

* **Ελλάδα:** αρ. 5 § 2 εδ. β' του Συντ/τος 1975/86. «Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας». Έμμεση κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου⁸⁷.

* **Γαλλία:** Στο προοίμιο του Γαλλ. Συντ/τος 1946 (επανάληψη στο Σ. του 1958): «Κάθε άνθρωπος που διώκεται λόγω της δράσης του υπέρ της ελευθερίας έχει δικαίωμα ασύλου στα εδάφη της Δημοκρατίας». Εδώ έχουμε άμεση και ρητή κατοχύρωση του δικαιώματος του πολιτικού ασύλου⁸⁸.

* **Γερμανία:** Εύστοχη ως προς την πλήρη κατοχύρωση του θεσμού είναι η διάταξη του θεμελιώδους Νόμου της Βόννης του 1949, αρ. 16§ 2 «οι πολιτικοί πρόσφυγες απολαμβάνουν δικαίωμα ασύλου». Εκτός από το δικαίωμα κατοχυρώνεται ρητά και το υποκείμενο (πολιτικός πρόσφυγας, και όχι αλλοδαπός πολιτικός εγκληματίας ή αγωνιστής της ελευθερίας)⁸⁹.

* **Ιταλία:** Συντ. 1948: αρ. 10 § 3: «Ο αλλοδαπός που εμποδίζεται στη χώρα του να ασκήσει ενεργά τις δημοκρατικές ελευθερίες που εγγυάται το ιταλικό Σύνταγμα, έχει δικαίωμα δούλου στο έδαφος της Δημοκρατίας, υπό τους όρους του νόμου»⁹⁰.

---

⁸⁶ Επίσης, με την υιοθέτησή της Τροποποίησης της Οδηγίας για τους Επί Μακρόν Διαμένοντες (ΕΚ/2011/51), πριν από κάποιο διάστημα, διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της ως προς τα πρόσωπα, ώστε να περιλαμβάνει τους πρόσφυγες και τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας, οι οποίοι εφεξής θα έχουν δικαίωμα να αναγνωρισθούν ως «επί μακρόν διαμένοντες». Οι «επί μακρόν διαμένοντες» αποκτούν δικαίωμα εγκατάστασης σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ.

⁸⁷ Α. Μπρεδήμα, Η αρχή του non-refoulement, θεωρητικές όψεις και ελληνική πρακτική ΝοΒ 38 (1996), σελ. 561-580.

⁸⁸ Εμ. Ρούκουνας, Διεθνής προστασία των ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1995

⁸⁹ Π. Νάσκου – Περράκη, , Περί ασύλου και προσφύγων - Ανάλεκτα, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1999 σελ29

⁹⁰ . Σπ. Βρέλλη, Δίκαιο Αλλοδαπών, Αθήνα 2002, σελ. 134

* **Σοβιετική Ένωση:** αρ. 38 του σοβιετικού Συντ/τος του 1977 «η Ε.Σ.Σ.Δ. παρέχει δικαίωμα ασύλου στους ξένους που διώκονται για την υπεράσπιση των συμφερόντων των εργαζομένων και την υπόθεση της ειρήνης, για τη συμμετοχή τους στο επαναστατικό και απελευθερωτικό κίνημα, για προοδευτική, κοινωνική, επιστημονική ή άλλη δημιουργική δράση». Εδώ το δικ. του ασύλου είναι πλήρως αποσυνδεδεμένο από την απαγόρευση έκδοσης. Αναλόγως και οι διατάξεις των αρ. 65 του βουλγαρικού, 88 του πολωνικά και 38 του ρουμανικού Συντάγματος⁹¹.

7.ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Σε επίπεδο διοικητικών διευθετήσεων, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (Γραφείο Ασύλου) ήταν μέχρι πρόσφατα υπεύθυνο για όλα τα θέματα που αφορούν στην καταγραφή των αιτούντων άσυλο και τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, ενώ το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας υπεύθυνο για τη στέγαση και τα περισσότερα από τα ζητήματα υποδοχής⁹². Ωστόσο, όπως αναφέραμε και παραπάνω με το νόμο 3907/2011 θεσμοθετήθηκε η σύσταση μιας αυτόνομης Υπηρεσίας Ασύλου, στελεχωμένης από πολιτικό προσωπικό και υπαγόμενης στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, με πλήρη απεμπλοκή της αστυνομίας από τις σχετικές διαδικασίες.

Η δημιουργία Κέντρων Πρώτης Υποδοχής στα σημεία εισόδου, που προβλέπεται στο Νόμο 3907/2011, θέτει τις βάσεις για μια διαφορετική αντιμετώπιση των μικτών μεταναστευτικών ροών. Στόχος είναι να αντιστρέψει την πρακτική της αδιάκριτης, μακροχρόνιας και αναποτελεσματικής κράτησης λόγω «μη νόμιμης» εισόδου, με αυτή της λειτουργίας μηχανισμών εξακρίβωσης του «προφίλ» και των αναγκών, ολιγοήμερης στέρησης της ελευθερίας για την ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών, και παραπομπή των νεοεισερχομένων σε περαιτέρω διαδικασίες, ανάλογα με το καθεστώς ή τις ανάγκες του κάθε ατόμου: διαφορετική μεταχείριση για τους αιτούντες άσυλο, τα ασυνόδευτα παιδιά, τα θύματα βασανιστηρίων ή εμπορίας ανθρώπων, και διαφορετική για αυτούς που πρόκειται να κρατηθούν ενόψει απέλασης. Κρίσιμα, βέβαια, ζητήματα για την επιτυχία των Κέντρων Πρώτης

---

⁹¹ όπ

⁹² Για παράδειγμα η ευθύνη της εκπαίδευσης των παιδιών ανήκει στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Παιδείας ενώ η τεχνική κατάρτιση που αφορά στους ενήλικες ανήκει στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Εργασίας.

Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.) είναι η ποιότητα και αλληλοσυμπλήρωση των λειτουργιών τους, με ευρύ φάσμα εξειδικευμένου προσωπικού, η αποτελεσματικότητα του συστήματος παραπομπών, καθώς και η διασφάλιση των δικαιωμάτων των νεοεισερχομένων για όσο χρόνο παραμένουν στα ΚΕ.Π.Υ. Οι αντιδράσεις τοπικών αρχών και κοινωνιών στις περιοχές όπου προβλέπεται να λειτουργήσουν ΚΕ.Π.Υ. (σε υπάρχουσες ή νέες εγκαταστάσεις), καταδεικνύουν την ανάγκη διαλόγου και αποσαφήνισης του ρόλου τους, καθώς και του καθεστώτος των πρόσκαιρα διαμενόντων σε αυτά.

7.1. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΛΑΥΡΙΟΥ-Διοικητική Υπαγωγή και Λειτουργία του Υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων με βάση το Π.Δ. 266/1999 και το Π.Δ. 80/2002.

Σύμφωνα με το άρθρο 1. του Π.Δ. 266/1999 το υφιστάμενο στο Λαύριο Αττικής Κέντρο Προσφύγων που φέρει στο εξής τον τίτλο «Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών», υπάγεται διοικητικά και λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Σκοπός του Κέντρου είναι η παροχή φιλοξενίας στους αλλοδαπούς που καταφεύγουν στο Ελληνικό έδαφος και υποβάλουν αίτηση για αναγνώριση προσφυγικής ιδιότητας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 25 παρ. 1 του Ν. 1975/1991, όπως τροποποιήθηκε μεταγενέστερα από τον Ν. 2452/1996. Μέσα στο συγκεκριμένο ΠΔ καθορίζεται η διάρθρωση των υπηρεσιών του Κέντρου, οι αρμοδιότητες του Διευθυντή, οι υποχρεώσεις των φιλοξενουμένων, οι κυρώσεις που επιβάλλονται σε τυχόν μη τήρηση των υποχρεώσεων, οι κατηγορίες των δικαιούχων, οι κανόνες εισόδου και αναχώρησης από το κέντρο, καθώς και ο τρόπος κάλυψης των δαπανών, ο προϋπολογισμός κλπ⁹³.

8.ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

---

⁹³ Βλέπε παράρτημα Α για περισσότερα.

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρήθηκε η ανάλυση του θεσμού του πολιτικού ασύλου ως κατεξοχήν θεσμού του δημοσίου δικαίου. Για το σκοπό αυτό μελετήθηκαν και αναλύθηκαν κείμενα τόσο συμβατικού, όσο και απλά διακηρυκτικού χαρακτήρα, που επιβεβαιώνουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για τα άτομα που αναγκάζονται για ποικίλους λόγους να εγκαταλείψουν τη χώρα τους. Παρατηρήθηκε, λοιπόν, η καταβαλλόμενη προσπάθεια διαμόρφωσης ενός κοινού πλαισίου νομικής προστασίας και στήριξης των ατόμων αυτών, αλλά και η προσπάθεια διαμόρφωσης κοινής πολιτικής στην υποδοχή και στην εξέταση των αιτήσεων χορήγησης πολιτικού ασύλου, σε επίπεδο διεθνές και ευρωπαϊκό.

Με βάση τα παραπάνω οδηγούμαστε σε πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα και περισσότερο ουσιαστικές διαπιστώσεις σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα. Κατ' αυτόν τον τρόπο σημειώνεται το πόσο διαπλεκόμενα και αλληλοεπηρεαζόμενα είναι, αφενός το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο και, αφετέρου η ελληνική εσωτερική νομοθεσία, στον τομέα του πολιτικού ασύλου. Στη συνέχεια αξίζει να παρατηρήσουμε το βαθμό εναρμόνισης με τις κατακτήσεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει επιτύχει η χώρα μας, σύμφωνα με τα ισχύοντα στην ελληνική έννομη τάξη, αλλά και στην ελληνική πρακτική, όπως αυτή καταδεικνύεται από τη νομολογία που παρουσιάζεται. Ίσως εκείνο που έχουμε να καταθέσουμε ως έλλειψη στην σχετική με το πολιτικό άσυλο ελληνική νομοθεσία είναι το γεγονός πως δεν υπάρχει ρητή καταχώρηση του δικαιώματος πολιτικού ασύλου στο ελληνικό Σύνταγμα. Ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πρόκειται για μια χώρα μικρή κι όχι ιδιαίτερα αναπτυγμένη. Τη στιγμή, λοιπόν, που άλλες πολύ μεγαλύτερες, πλουσιότερες και αναπτυγμένες χώρες αρνούνται κατηγορηματικά να αποδεχθούν ένα τέτοιο αίτημα, εμείς ελπίζουμε πως η χώρα μας θα συνεχίσει να μεριμνά για την προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και να αναδεικνύεται σε ένα πραγματικά σύγχρονο κράτος που τηρεί τις προϋποθέσεις και τα δικαιώματα περί ασύλου.

Είναι, άλλωστε, σαφές, ότι η πολιτική ασύλου προσδιορίζεται από κανόνες διεθνούς δικαίου και διεθνών υποχρεώσεων, από ηθικούς κανόνες και πολιτικές σκοπιμότητες της χώρας υποδοχής. Η τελευταία αποφασίζει σε τελικό βαθμό και εξατομικευμένα για την αναγνώριση ή την απόρριψη της αίτησης ασύλου βάσει του κυριαρχικού της δικαιώματος να καθορίζει ποιος θα εισέρχεται και θα διαμένει στην επικράτειά της, σύμφωνα με πάγια αρχή του διεθνούς δικαίου. Στην περίπτωση του ασύλου θα πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα ποια είναι η σχέση που διέπει τον

αλλοδαπό με την πολιτεία υποδοχής. Το έθνος – κράτος διατηρεί κατ' αποκλειστικό τρόπο την αρμοδιότητα αναγνώρισης της ιδιότητας του πολίτη σε ξένους. Με την είσοδο του πρόσφυγα στην πολιτεία υποδοχής γεννιέται μια ατελής πολιτειότητα που ορίζεται με πολιτειακούς και όχι εθνικούς όρους⁹⁴.

Σήμερα, οι βασικές χώρες υποδοχής προσφύγων δεν είναι προφανώς διατεθειμένες να μεταβάλλουν την «ιδιότητα του ξένου» σε «ιδιότητα του πολίτη» (citizenship), ούτε ως ατελή πολιτειότητα και επιδιώκουν τη διακοπή της σχετικής διαδικασίας πριν αυτή ξεκινήσει με την απόρριψη της αίτησης ασύλου και με την πρόθεσή τους να ιδρύσουν κέντρα υποδοχής αιτούντων άσυλο σε τρίτες χώρες. Η απότομη αύξηση των αιτούντων άσυλο στην Ε.Ε. τα τελευταία 25 χρόνια συνοδεύεται από τη σταδιακή εγκαθίδρυση ενός κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος για το άσυλο και προσπάθειες για σύμμετρη κατανομή των σχετικών βαρών. Η ολοκλήρωση όμως της πολιτικής ασύλου σχετίζεται αρνητικά με το ποσοστό αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας⁹⁵.

Στη χώρα μας πολλά από τα σημερινά προβλήματα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν σε ικανοποιητικό βαθμό μέσα από τη βελτίωση της νομοθεσίας, των διαδικασιών και της οργάνωσης για τα ζητήματα που αφορούν στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο. Η αναμόρφωση και η συστηματοποίηση του «καθεστώτος ανθρωπιστικής προστασίας» θα μπορούσε να συμβάλει στην αποσυμφόρηση των διαδικασιών ασύλου, αλλά και στην επίλυση αρκετών κοινωνικών και νομικών προβλημάτων. Η υλοποίηση των διαδικασιών του ασύλου πρέπει επίσης να διευκολυνθεί με την επιστράτευση του απαιτούμενου εκπαιδευτικού προσωπικού, την επακόλουθη χρονική σύντμηση των διαδικασιών στην πράξη και τη δημιουργία αισθήματος ασφάλειας και πιστής τήρησης των κανόνων σε όλους τους εμπλεκόμενους. Σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι εθελοντές, οι οργανώσεις προσφύγων, καθώς και η άμεση εκπροσώπηση των αιτούντων άσυλο σε συλλογικά όργανα. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι η συμβολή όλων των παραπάνω θα ενισχύσει ουσιαστικά τη διαφάνεια και την πληροφόρηση,

---

⁹⁴ Γ. Κοντογιώργης, 2003, σελ. 43

⁹⁵ Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2005 σελ. 71

καθώς και την αποτελεσματική επίλυση διοικητικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων⁹⁶.

---

⁹⁶ ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑ- ΜΕΛΕΤΗ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΙΚΟΣ ΣΑΡΡΗΣ σελ 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ :ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ (ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΕΝΤΡΑ) ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

1.ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ.

1.1. Η Χωροταξική Δομή των Κέντρων

Η πρώτη βασική διαπίστωση αναφορικά με τα Κέντρα Υποδοχής των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο ατόμων είναι, προφανώς, ο χώρος της έδρας αυτών των Κέντρων και κατ' επέκταση ο τόπος της προσωρινής εγκατάστασής τους στη χώρα μας⁹⁷. Διαμορφώνεται πρακτικά μια τριπλή κατηγοριοποίηση: έχουμε, δηλαδή, μέχρι σήμερα τα Κέντρα, πρώτον του αστιακού χώρου, δεύτερον τα ημιαστικά και, τέλος, τρίτον, τα αγροτικά. Το κριτήριο για την πρώτη και την τρίτη κατηγορία είναι προφανές, αφού τόσο η «πόλη», όσο και η «αγροτική περιοχή» αντίστοιχα ως πλαίσια κοινωνικο-πολιτισμικής διαβίωσης στις κλασικές εννοιολογικές προσεγγίσεις των όρων συνιστούν πλέον κοινά αντιληπτές καταστάσεις για όλους. Από την άλλη πλευρά, ημιαστικές περιοχές θεωρούνται εκείνες των οποίων ο πληθυσμός δεν υπερβαίνει τον αριθμό των μόνιμων κατοίκων. Το Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης της Θεσσαλονίκης, το Κέντρο της Σπερχειάδας ,που λειτουργούσαν στο παρελθόν αλλά και το Κέντρο Λαυρίου, που αποτελεί δομή που διεξήχθη η δική μας έρευνα , είναι διαδοχικά τρεις παραδειγματικές περιπτώσεις που συγκεκριμενοποιούν τις διαπιστωθείσες κατηγορίες⁹⁸.

---

⁹⁷ Οκτώ φορείς αλληλοεμπλέκονται με διάφορους συσχετισμούς στον τρόπο με τον οποίο έχουν δομηθεί και λειτουργούν τα Κέντρα Προσφύγων και αυτοί είναι: το Κράτος, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΗΕ, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, άλλες Διεθνείς Οργανώσεις, τα Ελληνικά Ιδρύματα, οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί. Οι φορείς αυτοί ενδέχεται να είναι οργανωτικά υπεύθυνοι ή απλώς να βοηθούν με χρηματοδότηση, να παρέχουν το εξειδικευμένο προσωπικό ως «επιχειρησιακοί» κατά κάποιο τρόπο σύμβουλοι ή να προσφέρουν το χώρο δημιουργίας των Κέντρων, να εντάσσουν ένα Κέντρο στο διεθνές πλέγμα των οργανισμών που προσπαθούν να επιλύσουν το παγκόσμιο θέμα των προσφύγων και λοιπά⁹⁷.

Ωστόσο, λόγω της έλλειψης συντονιστικού οργάνου και διαφορετικής πολιτικής που ακολουθούν οι φορείς δημιουργούνται προβλήματα, στα οποία θα αναφερθούμε στην πορεία της έρευνας παραθέτοντας σχετικά παραδείγματα.

⁹⁸ Νικόλαος Τάτσης, «Τα Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων στην Ελλάδα» στο Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με

Τα Κέντρα της πρώτης κατηγορίας⁹⁹ βρίσκονται όλα χωρίς εξαίρεση κατ' ανάγκη στεγασμένα σε πολυκατοικίες, παλαιά οικήματα με εμφανείς τις φθορές και την απουσία συντήρησης, χωρίς ιδιαίτερους χώρους για κοινές δραστηριότητες, τα οποία όντας διαμορφωμένα σε πολλαπλά επίπεδα, καθιστούν προβληματική την εσωτερική λειτουργικότητά τους. Τα δεύτερα¹⁰⁰ βρίσκονται συνήθως σε ανοικτούς χώρους και με περιμετρική ή παράλληλη κτιριακή συγκρότηση, με πεδία συλλογικών ενεργειών στο προαύλιο ή τις παρακείμενες τοποθεσίες, με ιδιαίτερο χώρο για τη διοικητική μονάδα και τις λοιπές υπηρεσίες του Κέντρου, με ξεχωριστή αίθουσα διδασκαλίας για τα παιδιά ή και τους ενήλικες, ιατρείο κ.λπ. Με την τρίτη, ωστόσο,

---

Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα, Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ 120.

⁹⁹ Στα «πλεονεκτήματα», λοιπόν, των Κέντρων της πρώτης κατηγορίας συγκαταλέγεται αρχικά η δυνατότητα ύπαρξης επικοινωνίας. Λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης και της ελεύθερης απόκτησης μέσω επικοινωνίας, σε παγκόσμια πλέον κλίμακα (π.χ. δορυφορική τηλεόραση, κινητή τηλεφωνία), η επικοινωνία είναι κοινό απόκτημα. Δεύτερον, η αναζήτηση εργασίας γίνεται, σαφώς, ευκολότερη. Αφενός οι διαμένοντες στα Κέντρα μαθαίνουν γρήγορα πού και πώς να «ψάξουν για εργασία», αφετέρου οι ποικιλόμορφοι ελληνικοί φορείς προσφοράς εργασίας γνωρίζουν ότι το Κέντρο συνιστά μόνιμη πηγή παροχής υπηρεσιών από ειδικευμένους ή ανειδίκευτους εργατές.

Ο περιοριστικός χαρακτήρας των δωματίων και η αίσθηση του εγκλεισμού των ορόφων με την απαγόρευση των αλλαγών από τους υπεύθυνους των κέντρων αποκλείουν την περίπτωση των χρήσιμων διαχωρισμών κατηγοριών ατόμων και μικρο-ομάδων ανάλογα με την ευρύτερη κουλτούρα και φυσικά χώρα προέλευσής τους. Με εξαίρεση το Κέντρο του Λαυρίου, διαπιστώθηκε η παντελής έλλειψη διαφοροποίησης ή και αξιολόγησης των προσφύγων από πολιτική άποψη σε όλων των κατηγοριών τα Κέντρα.

Άλλο ένα σοβαρό πρόβλημα που εμφανίζεται είναι η συνεχής έκθεση των προσφύγων σε ατομικές προκλήσεις και κινδύνους. Ανήκουν εξ ορισμού, με το απλό γεγονός εγκατάστασής τους, στις «ομάδες υψηλού κινδύνου» του κέντρου των μεγαλουπόλεων. Δίκτυα παραβατικών ατόμων και εγκληματικών οργανώσεων περιμένουν και επιδιώκουν να ενσωματώσουν αυτές τις ομάδες πληθυσμού στις άνομες «επιχειρήσεις» τους.

¹⁰⁰ Τα ημιαστικά Κέντρα πλεονεκτούν αρχικά στην άνεση χώρου και με αυτό συναρτάται αφενός η ελευθεριότητα δράσης, ενώ αφετέρου καθίσταται εφικτός, ως ένα σημείο, ο πολιτισμικός διαχωρισμός των προσφύγων. Επιπλέον η ασφάλειά τους κρίνεται ως δεδομένη και μπορεί σίγουρα να αξιολογηθεί ως υπέρτατο αγαθό.

Και τα ημιαστικά Κέντρα, ωστόσο, έχουν και τα μειονεκτήματά τους που είναι ιδιαίτερα σοβαρά. Μπορεί κανείς εύκολα να υποθέσει ότι λογικά οι πρόσφυγες σε αυτά έχουν λιγότερες εργασιακές ευκαιρίες, παρά ο γεγονός ότι τα Κέντρα φροντίζουν να κινητοποιήσουν τους τοπικούς, οικονομικούς παράγοντες και επιχειρηματίες σε δίκτυα πρόσληψης για την εκτέλεση μισθωτών υπηρεσιών.

Σε αντίθεση με τα Κέντρα του αστιακού χώρου, τα οποία λειτουργούν εντός των πόλεων, τα ημιαστικά Κέντρα βρίσκονται συνήθως εκτός των ορίων της τοπικής κοινωνίας. Εξαίρεση ίσως αποτελεί, όπως αναφέρει ο Νικόλαος Τάτσης, το Κέντρο Λαυρίου, αλλά και εκείνο λειτουργεί ως διαχωρισμένο «στρατόπεδο» ξένων.

κατηγορία κτηρίων δε θα ασχοληθούμε στη συγκεκριμένη έρευνα και γι' αυτό δεν κρίνεται σκόπιμη η εκτενής αναφορά σε αυτήν.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι στα πλαίσια της περιοριστικής πολιτικής που ασκεί η Ευρωπαϊκή Ένωση μεταφέρονται σε πρώτη φάση υφιστάμενα Κέντρα από τον αστεακό προς τον αγροτικό χώρο, κοντά στα εξωτερικά σύνορά της, ή ιδρύει σε αυτόν νέα. Σχεδόν απόλυτη εφαρμογή βρίσκει αυτή η πολιτική στα νέα κράτη -μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως στην Πολωνία, όπου τα κέντρα προσφύγων ιδρύονται στην αραιοκατοικημένη νοτιοανατολική περιοχή της (Πόντλαχ), αλλά και στη Σλοβενία και στη Λιθουανία¹⁰¹.

1.2. Ετερογένεια

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες ετερογένειας στα Κέντρα όπως είναι η εθνοτική (αναφορά στο έθνος-κράτος), η πολιτική(διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις, αφού κατά κύριο λόγο πρόκειται για πολιτικούς πρόσφυγες), η πολιτισμική (διαφορετική κουλτούρα και πολιτισμός), η κοινωνική (συναρτάται άμεσα με νομική και οικονομική ετερογένεια) και η οικονομική, η νομική (προκύπτει από τη νομική αναγνώριση και ενέχει υπαρξιακό χαρακτήρα), οι οποίες αποδίδουν και το αντίστοιχο status στους πρόσφυγες. Επίσης, συναντάται η συλλογική ετερογένεια (με κύριο στοιχείο ταύτισης την οικογένεια π.χ. με ένα γονέα ή άλλη ομαδοποίηση π.χ από το ίδιο χωριό) και φυσικά η ατομική (συνήθης ταξινόμηση με βάση το φύλο ή την ηλικία). Η τελευταία κατηγορία ετερογένειας κοινωνιολογικά εξηγείται με βάση το «δοτό status» (π.χ. φύλο -γυναίκα, φυλή-μαύρος) και το «αποκτημένο κατακτημένο status» (π.χ.παιδεία δικηγόρος)¹⁰².

1.3. Λειτουργικότητα

Η παροχή ασφάλειας αποτελεί την πρώτη λειτουργία-υπηρεσία που πρέπει να παρέχει το Κέντρο στους πρόσφυγες. Οι τελευταίοι αισθάνονται ιδιαίτερα ανασφαλείς και διακατέχονται από μια αίσθηση καταδίωξης, έναν φόβο για το άγνωστο, πράγμα που δικαιολογείται αν αναλογιστεί κανείς τον τρόπο διαβίωσής

---

¹⁰¹ Αντώνης Κόντης, «Η Πολιτική Ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα» στο Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα, Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης – Ν.Χλέπας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ 65

¹⁰² Νικόλαος Τάτσης, «Τα Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων στην Ελλάδα» στο Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα, Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας ,Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ 166

τους στη χώρα προέλευσής τους, καθώς και την προσπάθεια διαφυγής τους από τη χώρα αυτή. Αυτές οι ανησυχίες τους συναρτώνται με την προσπάθεια διατήρησης της «ψυχικής τους υγείας» και την υγειονομική «περίθαλψη» και είναι απαραίτητο να παρέχονται στα συγκεκριμένα Κέντρα. Χρειάζεται, επομένως να συντρέχουν οι απαιτούμενες συνθήκες που όχι μόνο να μην δημιουργούν περαιτέρω προβλήματα υγείας, αλλά και να μπορούν να προλαμβάνουν δυσάρεστες καταστάσεις (π.χ άσκηση προληπτικής ιατρικής-πραγματοποίηση ιατρικών εξετάσεων)¹⁰³.

Επιπλέον η συνδρομή των Κέντρων στην εύρεση εργασίας, και κατ' επέκταση στη δυνατότητα στοιχειώδους διαβίωσης, είναι ιδιαίτερα ουσιώδης. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι και η παροχή νομικής στήριξης από τα Κέντρα, καθώς με δεδομένη την άγνοια της γλώσσας, τη μη δυνατότητα γνώσης των απαιτούμενων από τη γραφειοκρατική μηχανή πιστοποιήσεων, την πολλαπλή ενδογενή παθογένεια της ελληνικής γραφειοκρατίας, την αίσθηση ανασφάλειας των προσφύγων, την αδυναμία μετακίνησης κ.λ.π. η συνεισφορά των υπαλλήλων των Κέντρων μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση νομικού status. Επιπλέον η συνδρομή ψυχολόγων και εξειδικευμένου προσωπικού θα μπορούσε να συμβάλει στην επίλυση ατομικών και οικογενειακών προβλημάτων των προσφύγων και κατ' αυτόν τον τρόπο να υπάρξει μια πιο θετική προσέγγιση του εν λόγω πληθυσμού.

Μια άλλη, επίσης σημαντική παροχή είναι η διασύνδεση των προσφύγων με τον υπόλοιπο κόσμο, εκτός της ελληνικής επικράτειας, μέσω χρησιμοποίησης κινητών τηλεφώνων προκειμένου να επικοινωνούν με άτομα της οικογένειάς τους, μέσω δορυφορικής τηλεόρασης για να μαθαίνουν τα τεκταινόμενα στη χώρα προέλευσής τους.

Τέλος, η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι βασικό μέλημα των προσφύγων και η εξασφάλιση αίθουσας διδασκαλίας, και κυρίως εκπαιδευτικού προσωπικού είναι ιδιαίτερα ουσιώδης. Επίσης, η δυνατότητα πολιτισμικής έκφρασης και θρησκευτικής λατρείας, αλλά και η ψυχαγωγία αποτελούν βασικές αναγκαιότητες.

1.4. Διάκριση των Κέντρων Προσωρινής Διαμονής (ή Κέντρων Υποδοχής) Αιτούντων Άσυλο (Κέντρα Ανοιχτού Τύπου) και Κέντρων Κράτησης Μεταναστών (ή Αλλοδαπών) (Κέντρα Κλειστού Τύπου).

---

¹⁰³ όπ σελ153

Στην Ελλάδα¹⁰⁴ και λιγότερα συχνά στην υπόλοιπη Ευρώπη, συναντούμε δύο τύπους διοικητικών κέντρων κράτησης. Πιο συγκεκριμένα συναντούμε :

- κλειστά κέντρα για τους παράνομους μετανάστες που βρίσκονται υπό διοικητική κράτηση.
- ανοικτά κέντρα για τους αιτούντες άσυλο (συνήθως τα άτομα που υποβάλλουν αίτηση χορήγησης άσυλου ενώ κρατούνται ήδη σε κλειστά κέντρα δεν μετακινούνται στα ανοικτά κέντρα, αλλά, αντιθέτως, παραμένουν υπό κράτηση στα κλειστά κέντρα).

Αξιόπιστες αναφορές για ορισμένα κλειστά κέντρα κράτησης περιγράφουν πολύ άσχημες συνθήκες διαβίωσης με σημαντικά προβλήματα στις εγκαταστάσεις υγιεινής και ελλιπή πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας¹⁰⁵. Παρακάτω και με βάση την πρόσφατη έρευνα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα με τίτλο "Μετανάστες χωρίς έγγραφα" θα αναφερθούμε αρκετά συνοπτικά στις συνθήκες που επικρατούν στα κέντρα κράτησης στην Παγανή του νομού Λέσβου, στο Φυλάκιο του νομού Έβρου και στη Βέννα του νομού Ροδόπης, θεωρώντας απαραίτητη τη δημιουργία μιας σφαιρικής εικόνας του μεταναστευτικού ζητήματος.

2. ΚΕΝΤΡΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ (ή ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ) ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. Συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης μεταναστών χωρίς έγγραφα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με την έρευνα των ΓΧΣ πολλές φορές χρησιμοποιούνται ακατάλληλα κτίρια ως κέντρα κράτησης μεταναστών¹⁰⁶. Τόσο στη Βέννα όσο και

---

¹⁰⁴ Παρατίθεται στο παράρτημα Γ όλη η ανάλυση των Δομών Προσωρινής Διαμονής.

¹⁰⁵ www.mighealthnet

¹⁰⁶ Διεθνείς συνθήκες, όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και ο Κώδικας Αρχών των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία όλων των ατόμων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία, απαιτούν μεταξύ άλλων ότι όσοι βρίσκονται υπό κράτηση πρέπει να απολαμβάνουν ανθρώπινης μεταχείρισης και σεβασμού της αξιοπρέπειάς τους, Άρθρο 10 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (Νέα Υόρκη, 16/12/1966) ν. 2462/1997 (ΦΕΚ Α/25/1997), 1η αρχή του Κώδικα Αρχών των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία όλων των ατόμων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία: Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών 43/173, που υιοθετήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1988.

στην Παγανή τα κέντρα κράτησης είναι παλιές αποθήκες, οι οποίες δεν ενδείκνυνται για ανθρώπινη διαβίωση.

Μάλιστα, σε περιόδους μεγάλου συνωστισμού αντιστοιχούσαν λιγότερα από 1,5 τετραγωνικά μέτρα ανά άτομο. Ο αριθμός των κρεβατιών ήταν ανεπαρκής και οι άνθρωποι αναγκάζονταν να κοιμούνται σε βρώμικα στρώματα που τοποθετούσαν στο πάτωμα¹⁰⁷. Εκτός από το συνωστισμό που επικρατούσε συχνά στους θαλάμους η δομή των εγκαταστάσεων στερεί από τους μετανάστες τη δυνατότητα απόλαυσης ακόμη και του στοιχειώδους ιδιωτικού χώρου, γεγονός που συμβάλλει στην αγωνία τους και στη δημιουργία εντάσεων¹⁰⁸.

Επιπρόσθετα στο κέντρο κράτησης της Παγανής η αναλογία των αποχωρητηρίων και των ντους που λειτουργούσαν ανά άτομο ήταν μικρότερη από τις εθνικές προδιαγραφές, καθώς και από τις ελάχιστες διεθνείς προδιαγραφές για επείγουσες καταστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ένα αποχωρητήριο ανά 20 άτομα και ένα ντους ανά 50 άτομα)¹⁰⁹. Όταν το κέντρο κράτησης ήταν υπερπλήρες, υπήρχε μόνο ένα αποχωρητήριο και ένα ντους σε λειτουργία για να καλύψει τις ανάγκες 150 ατόμων¹¹⁰.

Σύμφωνα με την έρευνα των ΓΧΣ, και στα τρία κέντρα κράτησης πόσιμο νερό είναι διαθέσιμο μόνον από τις βρύσες στο χώρο των αποχωρητηρίων. Οι ακατάλληλες εγκαταστάσεις και οικιακές συνθήκες υγιεινής συνδέονται και με την παρουσία παράσιτων και τρωκτικών, και κατ' επέκταση ασθενειών.

Επιπλέον, η ποσότητα και η ποιότητα της τροφής που παρεχόταν, διέφερε σημαντικά από κέντρο κράτησης σε κέντρο κράτησης¹¹¹. Οι μετανάστες στο κέντρο κράτησης του Φυλακίου συχνά έκαναν παράπονα για την περιορισμένη ποσότητα

---

¹⁰⁸ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 10

¹⁰⁹ Σύμφωνα με τον ελληνικό Σωφρονιστικό Κώδικα, οι εγκαταστάσεις υγιεινής (ένα αποχωρητήριο και ένας νιπτήρας) σε κάθε θάλαμο πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες το πολύ τριών κρατούμενων¹⁰⁹. Επίσης οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν πρόσβαση σε κρύο και ζεστό νερό, Άρθρο 21, παράγραφος 5 του Σωφρονιστικού Κώδικα 2776/1999.

¹¹⁰ Επιπλέον τα ντους και τα αποχωρητήρια συχνά δεν λειτουργούσαν λόγω της μεγάλης χρήσης. Οι τουαλέτες και τα ντους πολλές φορές υπερχειλίζουν και πλημμυρίζαν μέρος των δωματίων, με αποτέλεσμα να βρέχονται τα στρώματα που βρίσκονταν στο έδαφος, ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 10

¹¹¹ Στο κέντρο κράτησης της Παγανής, οι μετανάστες λάμβαναν πρωινό και δύο κύρια γεύματα την ημέρα, τα οποία συμπεριελάμβαναν φρέσκα λαχανικά και φρούτα. Στο κέντρο κράτησης της Βέννας το δεύτερο κύριο γεύμα αποτελούνταν από ένα σάντουιτς, ενώ στο κέντρο κράτησης του Φυλακίου γινόταν διανομή φαγητού μονάχα δύο φορές την ημέρα.

φαγητού που λάμβαναν .Και στα τρία κέντρα κράτησης λαμβάνονται υπόψη θρησκευτικοί περιορισμοί και έτσι για παράδειγμα το διαιτολόγιο δεν περιέχει χοιρινό κρέας. Εντούτοις, διαιτητικοί περιορισμοί για ιατρικούς λόγους, όπως για παράδειγμα για ασθενείς που πάσχουν από διαβήτη, δε λαμβάνονταν επαρκώς υπόψη. Επιπρόσθετα, στα κέντρα κράτησης που εργάστηκαν οι ΓΧΣ και κυρίως στο Φυλάκιο και τη Βέννα η διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής, ιματισμού και ρουχισμού δεν γινόταν σε σταθερή βάση και συχνά δεν επαρκούσε¹¹².

Στα περισσότερα κέντρα κράτησης, η συχνότητα και η διάρκεια του προαυλισμού ήταν ανεπαρκής. Το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα έντονο στα κέντρα κράτησης του Φυλακίου και της Παγανής, όπου οι μετανάστες με την εξαίρεση των γυναικών και των παιδιών δεν προαυλιζόνταν επί πολλές εβδομάδες¹¹³ ή προαυλιζόνταν μόνο για πέντε με δέκα λεπτά την ημέρα¹¹⁴.

Επιπλέον, στα κέντρα κράτησης όπου παρενέβησαν οι ΓΧΣ, οι οικογένειες δεν έμεναν μαζί. Στην Παγανή και το Φυλάκιο οι άνδρες και οι γυναίκες, μέλη οικογενειών, κρατούνταν σε χωριστούς θαλάμους με πολύ μικρή δυνατότητα επικοινωνίας, καθώς ο προαυλισμός δεν ήταν κοινός για άνδρες και γυναίκες. Τα παιδιά συνήθως έμεναν με την μητέρα τους ή με τον πατέρα τους, σε περίπτωση που ταξίδευαν μόνο μαζί του, στο θάλαμο των ενήλικων γυναικών ή των ενήλικων ανδρών αντίστοιχα¹¹⁵.

---

¹¹² Πολλές φορές η διανομή λάμβανε χώρα μονάχα ύστερα από επίμονα παράπονα των μεταναστών. Τόσο στο κέντρο κράτησης της Βέννας όσο και του Φυλακίου τη διανομή εξ' ανάγκης αναλάμβαναν οι αστυνομικοί υπάλληλοι που εργάζονται στα κέντρα κράτησης, καθώς οι νομαρχίες δεν είχαν ορίσει αρμόδιο προσωπικό. Η διανομή κάποιων ειδών όπως είναι τα σαπούνια γινόταν πιο συχνά. Άλλα όμως είδη προσωπικής υγιεινής, όπως οι βρεφικές πάνες και το χαρτί υγείας βρίσκονταν αρκετές φορές σε έλλειψη. Εξάλλου η διανομή ορισμένων ειδών όπως τα ξυραφάκια και τα απορρυπαντικά με χλωρίνη εξαρτιόταν από το εάν αυτά τα είδη αξιολογούνταν ως επικίνδυνα από μεμονωμένους αστυνομικούς υπαλλήλους. Ως αποτέλεσμα τα ξυραφάκια διανέμονταν σε μικρές ποσότητες και οι κρατούμενοι ανέφεραν ότι αναγκάζονταν να μοιραστούν το ίδιο ξυραφάκι. ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 11

¹¹³ Το προσωπικό της αστυνομίας και στα δύο κέντρα κράτησης ανέφερε ότι οι λόγοι για τους οποίους δεν γινόταν ο προαυλισμός συνδέονταν με θέματα ασφάλειας. ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 11

¹¹⁴ Στο κέντρο κράτησης του Φυλακίου, έως τον Δεκέμβριο του 2009 οι μετανάστες προαυλιζόνταν μεν

καθημερινά αλλά για ελάχιστο χρόνο, λιγότερο από 10 λεπτά.

¹¹⁵ Στην Παγανή οι έφηβοι που ταξίδευαν μαζί με τις οικογένειές τους πολύ συχνά χωρίζονταν από τους γονείς τους και τοποθετούνταν σε ξεχωριστό θάλαμο μαζί με τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Οι γυναίκες και τα παιδιά των οποίων οι σύζυγοι ή οι πατεράδες

Ένα ακόμη παράπονο που εξέφρασαν οι κρατούμενοι στους ΓΧΣ σχετιζόταν με την ταπεινωτική και προσβλητική συμπεριφορά των αστυνομικών και άλλων εργαζομένων στα κέντρα κράτησης, λέγοντας ότι τους μιλούν ταπεινωτικά και αδιαφορούν για τις ανάγκες τους¹¹⁶. Οι ομάδες των ΓΧΣ είδαν αρκετές φορές τους αστυνομικούς να συμπεριφέρονται προσβλητικά απέναντι στους μετανάστες¹¹⁷.

Στα κέντρα κράτησης, δεν παρέχεται επαρκής ενημέρωση στους νεοεισερχόμενους μετανάστες για τη νομική τους κατάσταση, το σύστημα κράτησης και τα δικαιώματά τους, καθώς και για τη δυνατότητα να κάνουν αίτηση για τη χορήγηση ασύλου ή να ασκήσουν αντιρρήσεις κατά της κράτησής τους σε ένα δικαστήριο¹¹⁸. Οι μετανάστες δεν ενημερώνονται για τη διάρκεια της κράτησης, ενώ συνηθέστερα στα κέντρα κράτησης δεν υπάρχουν διερμηνείς. Επίσης δεν υπάρχουν μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) ή διεθνείς οργανώσεις που να παρέχουν νομικές υπηρεσίες στους αιτούντες άσυλο σε περιοχές, όπως ο Έβρος, βασικό σημείο εισόδου για πολλούς μετανάστες και αιτούντες άσυλο. Φυλλάδια με πληροφορίες για τη διαδικασία ασύλου υπάρχουν μεταφρασμένα σε αρκετές γλώσσες, αλλά δεν

κρατούνται στο κέντρο κράτησης της Βέννας, διαμένουν σε ξεχωριστή εγκατάσταση στον αστυνομικό σταθμό του Ίασμου μια ώρα απόσταση από την Βέννα.

Στο κέντρο κράτησης της Παγανής οι πατεράδες συχνά ζητούσαν από το προσωπικό των ΓΧΣ να τους βοηθήσει να έχουν πρόσβαση στα παιδιά τους. *όπ σελ12*

¹¹⁶ *Κανένα άτομο που βρίσκεται υπό κράτηση ή φυλάκιση δεν θα πρέπει να υποβάλλεται σε βασανισμούς ή σε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία. Καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για βασανισμούς ή για οποιαδήποτε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία. Αρχή 6 του Κώδικα Αρχών των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία όλων των ατόμων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία*

¹¹⁷ Οι ισχυρισμοί αυτοί συνάδουν και με τις διαπιστώσεις των εκθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Παρεμπόδιση των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, Βλ. πχ., την *Έκθεση προς την Κυβέρνηση της Ελλάδας για την επίσκεψη στην Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Παρεμπόδιση των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT)* από τις 23 μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου 2008, καθώς και προηγούμενες εκθέσεις του CPT από τις 20 ως τις 27 Φεβρουαρίου 2007 και από τις 27 Αυγούστου μέχρι τις 9 Σεπτεμβρίου 2005; Διεθνής Αμνηστία, *Ελλάδα: μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας: τα δικαιώματα των αλλοδαπών και των μεταναστών παραμένουν στο ημίφως*, 5 Οκτωβρίου 2005.

¹¹⁸ Ενώ σύμφωνα με τις Αρχές 13 και 14 του Κώδικα Αρχών των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία όλων των ατόμων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία. *Το οποιοδήποτε άτομο πρέπει τη στιγμή της σύλληψής του και στην αρχή της κράτησης ή φυλάκισής του ή αμέσως μετά να λάβει από τις αρχές που είναι υπεύθυνες για τη σύλληψη, την κράτηση ή τη φυλάκισή του όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τα δικαιώματά του και για το πώς μπορεί να κάνει χρήση αυτών των δικαιωμάτων... Ένα άτομο που δεν καταλαβαίνει επαρκώς ή δε μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται από τις αρχές που είναι υπεύθυνες για τη σύλληψη, κράτηση ή φυλάκισή του, δικαιούται να λάβει έγκαιρα πληροφόρηση στη γλώσσα που καταλαβαίνει.*

διανεμόνταν συστηματικά¹¹⁹. Επιπλέον δεν είναι ενημερωμένα βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας¹²⁰.

Λόγω της έλλειψης κατάλληλης πληροφόρησης, της απουσίας νομικής συμβουλευτικής και υπηρεσιών διερμηνείας πολλοί άνθρωποι που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας δεν λαμβάνουν καμία υποστήριξη και έτσι ελάχιστοι άνθρωποι καταφέρνουν να αιτηθούν ασύλου το διάστημα που βρίσκονται στα κέντρα κράτησης¹²¹. Οι ΓΧΣ παρατήρησαν, επίσης, ότι οι περισσότεροι από όσους αιτούνταν άσυλο σταματούσαν τη διαδικασία, όταν συνειδητοποιούσαν ότι θα κρατούνταν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, μέχρι να εξεταστεί το αίτημά τους.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο που να καθορίζει τον ιατρικό έλεγχο στον οποίο θα υποβάλλονται οι μετανάστες κατά την άφιξή τους στη χώρα¹²² με αποτέλεσμα, σε διαφορετικές περιοχές της χώρας ακολουθούνται διαφορετικές πρακτικές¹²³ ταυτόχρονα και ο αριθμός του ιατρικού προσωπικού ήταν συνήθως περιορισμένος, η κινητικότητα του πληθυσμού μεγάλη ενώ δεν υπήρχαν υπηρεσίες διερμηνείας¹²⁴.

Επιπλέον ο ανεπαρκής αριθμός ιατρικού προσωπικού, η έλλειψη ψυχολόγων και υπηρεσιών διερμηνείας και η απουσία σαφούς διαδικασίας για τα ιατρικά επεισόδια και την παρακολούθηση των ασθενών είναι παράγοντες που περιορίζουν την παροχή ιατρικής περίθαλψης στα κέντρα κράτησης.

Ταυτόχρονα υπάρχει και η έλλειψη ψυχολογικής φροντίδας που θα έπρεπε να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των υπηρεσιών υγείας που παρέχονται σ' αυτόν τον

---

¹¹⁹ Επίσης, οι αστυνομικοί στα κέντρα κράτησης συχνά δεν είναι σε θέση ή δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση για να δώσουν τη σωστή πληροφόρηση στους μετανάστες όσον αφορά τη νομική τους κατάσταση ή τη διάρκεια της κράτησής τους. ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 15

¹²⁰ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 15

¹²¹ Human Rights Watch. *Stuck in a Revolving Door: Iraqis and Other Asylum Seekers and Migrants*

at the Greece/Turkey Entrance to the European Union. Νοέμβριος 2008, σελ. 86.

¹²² Norredam, M., Mygind A., Krasnik A. (2005). *Access to healthcare for asylum seekers in the European Union – a comparative study of country policies*. The European Journal of Public Advance Access published October 17,2005

¹²³ Στο νησί της Λέσβου όλοι οι μετανάστες στέλνονταν στο νοσοκομείο για ακτινογραφία θώρακα μετά τη σύλληψή τους. Εκτός από τα μικρά παιδιά και τις εγκύους, οι υπόλοιποι δεν υποβάλλονταν σε κλινική εξέταση. Τα επεισόδια περιστατικά, όπως για παράδειγμα άνθρωποι που υπέφεραν από υποθερμία ή έφεραν τραύματα, μεταφέρονταν αμέσως στο νοσοκομείο. Οι μετανάστες που συλλαμβάνονταν στα βόρεια σύνορα της χώρας, δεν μεταφέρονταν στο νοσοκομείο για ιατρικό έλεγχο, αλλά κατευθείαν στα κέντρα κράτησης.

¹²⁴ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 16.

πληθυσμό, καθώς έχει βιώσει τραυματικές εμπειρίες στις χώρες καταγωγής του. Αυτή η ανάγκη έχει επισημανθεί και από την Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹²⁵.

Στην Ελλάδα, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη περιλαμβάνεται μόνο περιστασιακά¹²⁶ στις υπηρεσίες που παρέχονται στους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο στα κέντρα κράτησης.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να αποφεύγουν την κράτηση αιτούντων άσυλο που είναι ανήλικοι, ασυνόδευτοι ανήλικοι, γυναίκες σε προχωρημένη εγκυμοσύνη και γυναίκες που διάγουν την περίοδο της λοχείας¹²⁷. Επιπλέον, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται από το νόμο να παραπέμπουν θύματα βασανιστηρίων, βιασμού και σοβαρών περιστατικών βίας σε εξειδικευμένες υπηρεσίες για υποστήριξη και θεραπεία¹²⁸.

Στην Ελλάδα μετανάστες που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες κρατούνται συστηματικά. Στα κέντρα κράτησης δεν υπάρχει σύστημα εντοπισμού των ευάλωτων

---

¹²⁵ Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Έκθεση για την υλοποίηση της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003 σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη: επισκέψεις από την Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών 2005-2008, 27.1.2009

¹²⁷ Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες σχετικά με την κράτηση των αιτούντων άσυλο, «Ως γενική αρχή πρέπει να αποφεύγεται η κράτηση των ετοιμόγεννων γυναικών και των γυναικών που διάγουν την περίοδο της λοχείας».

Παρόλα αυτά, πολλές γυναίκες που βρίσκονταν στις τελευταίες βδομάδες της εγκυμοσύνης τους κρατούνταν υπό απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης σε συνωστισμένα κελιά στα κέντρα κράτησης όπου εργάζονταν οι ΓΧΣ. Πέραν των επιπτώσεων της κράτησης στην ψυχολογική ισορροπία τους αυτές οι γυναίκες δεν είχαν τη δυνατότητα τακτικής παρακολούθησης από γιατρό.

Επιπλέον η έλλειψη ενημέρωσης για τον τόπο που θα γεννούσαν, καθώς και για το αν θα επέστρεφαν με το νεογέννητό τους στο κέντρο κράτησης ενέτεινε ακόμη περισσότερο την αγωνία τους,

Η αστυνομία δίνει προτεραιότητα για την απελευθέρωση των οικογενειών με παιδιά. Παρόλα αυτά, στην πράξη, οικογένειες έμεναν στα κέντρα κράτησης για αρκετές ημέρες, ακόμα και εβδομάδες, μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για την απελευθέρωσή τους. Το αποτέλεσμα ήταν να κρατούνται βρέφη και παιδιά σε απαράδεκτες συνθήκες στα ίδια κελιά με ενηλίκους. Επιπλέον, δεν είχαν πρόσβαση σε παιχνίδια ή δραστηριότητες αναψυχής. Οι ομάδες των ΓΧΣ έδωσαν έμφαση στην οργάνωση ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά. ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 23.

¹²⁸ Άρθρο 20 του Προεδρικού Διατάγματος 220/13.11.2007: Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9 ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη.

προσώπων, ούτε εξειδικευμένο προσωπικό, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η αναγνώριση ευάλωτων ατόμων, όπως θύματα βασανιστηρίων ή σωματεμπορίας.

Επιπλέον ελλείπει συστηματικής ιατρικής εκτίμησης, μετανάστες με χρόνια ιατρικά προβλήματα ή με ειδικές ανάγκες¹²⁹ πιθανώς να περάσουν απαρατήρητοι εκτός αν αναζητήσουν οι ίδιοι ιατρική βοήθεια. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για την εξυπηρέτηση των ιδιαίτερων αναγκών διαμονής των ευάλωτων ομάδων¹³⁰.

2.2. Ασυνόδευτοι ανήλικοι¹³¹

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναφέρεται : *«Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού»*¹³².

Παρόλα αυτά, στην Ελλάδα το σύστημα προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτής της ευάλωτης ομάδας μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Οι διαδικασίες για την εκτίμηση της ηλικίας και της ευαλωτότητας των ανηλίκων είναι ανεπαρκής. Υπάρχει μεγάλη έλλειψη

---

¹²⁹ Στα κέντρα κράτησης στην Ελλάδα δεν υπάρχει ειδική πρόνοια για τη διαμονή μεταναστών με ειδικές ανάγκες. Οι μετανάστες με αναπηρία, συχνά θύματα εκρήξεων βομβών ή ναρκών, κρατούνταν στις ίδιες συνθήκες με τους υπόλοιπους μετανάστες, σε εγκαταστάσεις παντελώς ακατάλληλες για αυτούς. Αν και σε απόλυτους αριθμούς οι περιπτώσεις αυτές ήταν λίγες, παρόλα αυτά το γεγονός είναι ότι αντιμετώπιζαν εξαιρετικά μεγάλες δυσκολίες στην καθημερινή τους διαβίωση μέσα στα κέντρα κράτησης. Επιπλέον οι ιδιαίτερες ανάγκες αυτών των προσώπων συχνά δεν αναγνωρίζονταν από την αστυνομία¹²⁹.

Οι ανάγκες των ασθενών με χρόνιες παθήσεις, όπως καρδιαγγειακά προβλήματα, διαβήτη, προβλήματα νευρολογικής φύσης ή προβλήματα ψυχικής υγείας, επίσης δεν αντιμετωπίζονταν ικανοποιητικά. Για παράδειγμα, η διατροφή των διαβητικών ασθενών κατά κανόνα δεν προσαρμοζόταν σύμφωνα με τις ιατρικές τους ανάγκες.

¹³⁰ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 23

¹³¹ Σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Προεδρικού Διατάγματος 90/11.07.2008: *Προσαρμογή τη ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, «Ασυνόδευτος ανήλικος» είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών, ο οποίος φθάνει στην ελληνική επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για τη φροντίδα του, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο, ..., ή ο ανήλικος που αφέθηκε ασυνόδευτος μετά την είσοδο του στην Ελλάδα».*

¹³² Άρθρο 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Νέα Υόρκη, 20/11/1989) ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α/192/1992).

κατάλληλων χώρων στέγασης για ασυνόδευτους ανήλικους και το σύστημα του νόμιμου επιτρόπου αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στις αυξημένες ανάγκες τους¹³³. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ελληνική νομοθεσία δεν εξαιρεί τους ασυνόδευτους ανήλικους από την κράτηση και την απέλαση. Το αποτέλεσμα είναι ανήλικοι να κρατούνται συστηματικά σε απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες, συχνά στα ίδια κελιά με τους ενήλικες¹³⁴. Επιπλέον, η έλλειψη διερμηνέων και νομικής συνδρομής οδηγεί στην ανεπαρκή αναγνώριση ευάλωτων περιπτώσεων ανηλίκων, όπως θυμάτων σωματεμπορίας¹³⁵.

2.3. Νέα Κέντρα Κράτησης Παράνομων Μεταναστών

Κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας διατριβής άνοιξαν δυο κέντρα κράτησης παράνομων μεταναστών σε στρατόπεδο της Κορίνθου και στο χώρο της Αστυνομικής Ακαδημίας στην Αμυδαλέζα Αττικής. Σε πρώτη φάση, στις 3 από τις 13 πτέρυγες που είναι έτοιμες στο κέντρο της Αμυδαλέζας, μεταφέρθηκαν πάνω

---

¹³³ Αν και η ελληνική νομοθεσία προέβλεπε ήδη με το Π.Δ. 61/99 την τοποθέτηση του Εισαγγελέα Ανηλίκων ως ειδικού προσωρινού επιτρόπου του ανηλίκου μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματός του, διαπιστώθηκε ότι, στη πράξη, η πραγματική εμπλοκή του προσωρινού επιτρόπου σε οποιαδήποτε δράση για τον ανήλικο υπήρξε πολύ σπάνια. Η τροποποίηση των σχετικών διατάξεων με το Προεδρικό Διάταγμα 220/2007 αποτέλεσε καταρχήν θετική εξέλιξη εφόσον κάλυπτε πλέον και τα ασυνόδευτα παιδιά πριν τη διαδικασία ασύλου, αδυνατεί ωστόσο να επιλύσει το ουσιαστικό πρόβλημα αφού δεν προβλέπει την ίδρυση σχετικού σώματος επιτρόπων. Διαπιστώθηκε επιπλέον ότι η νέα διάταξη ερμηνεύεται στενά από ορισμένες τουλάχιστον εισαγγελικές αρχές που θεωρούν ότι η μόνη αρμοδιότητα που διαθέτει ο προσωρινός επίτροπος είναι να «προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για το διορισμό επιτρόπου του ανηλίκου» και μόνο. Στην Ελλάδα υπάρχουν τέσσερις κατά βάση δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.

¹³⁴ Ο συνολικός αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα παραμένει άγνωστος. Η ελλιπής καταγραφή και παρακολούθηση των ασυνόδευτων ανηλίκων δεν επιτρέπει την ακριβή εκτίμηση του αριθμού τους. Η διεθνής οργάνωση Human Rights Watch (HRW) εκτιμά τον αριθμό των ασυνόδευτων ανηλίκων που εισήλθε στη χώρα με παράτυπο τρόπο κατά τη διάρκεια του 2008 σε περίπου 1.000 (HRW, Greece: *Left to Survive*, σελ. 10).

Πολλοί λίγοι από τους ασυνόδευτους ανήλικους υποβάλλουν αίτημα ασύλου. Επειδή δεν υπάρχει συγκεκριμένη διαδικασία καθορισμού της ηλικίας η καταγραφή των ασυνόδευτων ανηλίκων από την αστυνομία κατά τη σύλληψη τους μπορεί να είναι λαθεμένη. Οι ομάδες των ΓΧΣ εντόπιζαν συχνά ανήλικους που είχαν καταχωρηθεί σαν ενήλικες στα κέντρα κράτησης στο Φυλάκιο και τη Βέννα. Μερικοί από τους ανήλικους είπαν στις ομάδες των ΓΧΣ ότι ενημέρωσαν την αστυνομία για την πραγματική τους ηλικία ενώ κάποιοι ανέφεραν ότι δήλωσαν ότι είναι ενήλικες. Κάποιοι άλλοι είπαν ότι φοβήθηκαν να ζητήσουν από την αστυνομία τη διόρθωση της ηλικίας τους (ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 24)

¹³⁵ Human Rights Watch, *Greece: Left to Survive, Systematic Failure to Protect Unaccompanied Migrant Children in Greece*, December 2008, σελ.28 [εις στο εξής αναφερόμενο ως HRW, Greece: *Left to Survive*]

από 200 λαθρομετανάστες. Οι πτέρυγες περιλαμβάνουν 52 οικίσκους χωρητικότητας περίπου 200 ατόμων. Η κάθε πτέρυγα χωρίζεται με περίφραξη, ενώ οι μετανάστες φρουρούνται σε πρώτη φάση από προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. Στο κέντρο βρίσκεται και το Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕΕΛΠΝΟ) που θα πραγματοποιεί υγειονομικές εξετάσεις στους μετανάστες. Αξίζει να σημειωθεί ότι σημειώθηκαν αντιδράσεις και συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας κατοίκων της περιοχής στην Αστυνομική Ακαδημία για την εγκατάσταση του κέντρου κράτησης στο συγκεκριμένο χώρο.

Στη συνέχεια ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη, Νίκος Δένδιας έκανε γνωστό πως σύντομα θα λειτουργήσουν τέσσερα νέα κέντρα κράτησης σε στρατόπεδα που έχουν παραχωρηθεί από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Ως χώροι φιλοξενίας μεταναστών θα αξιοποιηθούν κάποια από τα 45 ενεργά στρατόπεδα, το κλείσιμο των οποίων αποφάσισε πρόσφατα το υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Οι δύο πρώτοι χώροι θα λειτουργήσουν σε Χίο και Σάμο μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου, ενώ δύο ακόμη χώροι κράτησης θα λειτουργήσουν μέχρι τις αρχές του 2013 σε Λέσβο και Ρόδο.

Μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου αναμένεται να επαναλειτουργήσει η Αστυνομική Σχολή της Κομοτηνής και το στρατόπεδο στη Δράμα. Όσοι κρατούμενοι αλλοδαποί μέχρι τότε δεν έχουν απελαθεί θα μεταφερθούν είτε στην Κόρινθο, είτε στην Αμυδαλέζα.

Επίσης, κλιμάκιο ειδικών από τις Τεχνικές Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, στο πλαίσιο της εξεύρεσης χώρων κατάλληλων για την κράτηση και τη φιλοξενία παράνομων μεταναστών, επισκέφθηκε το δήμο Δεσκάτης Γρεβενών και το δήμο Κόνιτσας -περιοχές όπου οι τοπικές αρχές αποδέχονται τη δημιουργία κέντρων κράτησης παράνομων μεταναστών.

Ήδη στις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. ανατέθηκε η εκπόνηση οικονομοτεχνικής μελέτης προκειμένου να προσδιοριστούν οι υποδομές των δυο Κέντρων, δυναμικότητας 1.500 και 500 ατόμων αντίστοιχα, καθώς και το εκτιμώμενο προϋπολογιστικό κόστος κατασκευής τους.

Στη Δεσκάτη παραχωρείται έκταση 4.200 στρεμμάτων και στην Κόνιτσα έκταση 35 στρεμμάτων. Αμφότερες οι περιοχές υποστηρίζονται από δίκτυα ύδρευσης, ενέργειας και επικοινωνίας.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της οποίας κλιμάκιο επισκέφθηκε την Τρίτη το κέντρο στην Αμυδαλέζα εξέφρασε επιφυλάξεις για τα

κέντρα κράτησης μεταναστών. Η Υ.Α. περιγράφει τις συνθήκες που επικρατούν εκεί ως «καλύτερες σε σχέση με άλλους χώρους κράτησης αλλοδαπών» όμως εκφράζει σοβαρά ερωτηματικά για τις διαδικασίες που προηγούνται της μεταφοράς των παράνομων μεταναστών στα κέντρα αυτά.

Η Υ.Α. πραγματοποίησε την επίσκεψη στην Αμυγδαλέζα στα πλαίσια των τακτικών επισκέψεών της σε όλα τα κέντρα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών της Ελλάδας. Στην Αμυγδαλέζα έχει τεθεί ως στόχος να φθάσουν οι κρατούμενοι τους 1.200 ως τα μέσα Μαΐου.

«Κρίσιμο ζήτημα για την Υ.Α. παραμένει η διαδικασία, τα κριτήρια και οι όροι υπό τους οποίους πραγματοποιούνται οι αστυνομικές επιχειρήσεις μαζικών συλλήψεων αλλοδαπών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα και μεταφοράς τους στο κέντρο κράτησης της Αμυγδαλέζας και, μελλοντικά, σε άλλα κέντρα που θα δημιουργηθούν», αναφέρει ανακοίνωση της Υ.Α. Προσθέτει ότι λόγω του ότι «παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη η δυνατότητα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου» στην Ελλάδα, «υπάρχει κίνδυνος ανάμεσα στους συλληφθέντες με σκοπό την απομάκρυνσή τους από τη χώρα να περιλαμβάνονται και άτομα που έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, τα οποία όμως δεν κατάφεραν να υποβάλουν το αίτημά τους για άσυλο».

Η Υ.Α. υπενθυμίζει ότι «με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, η διοικητική κράτηση αλλοδαπών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα είναι επιτρεπτή για περιορισμένο χρονικό διάστημα και μόνο ενόψει της απομάκρυνσής τους στη χώρα καταγωγής ή προέλευσης». Και καταλήγει ότι «σε περίπτωση που η απομάκρυνσή τους είναι ανέφικτη (για λόγους νομικούς ή πρακτικούς), η αποτελεσματικότητα του μέτρου της κράτησης εγείρει σοβαρά ερωτηματικά».

3.ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα κύρια κέντρα υποδοχής¹³⁶ στην Ελλάδα ,που βρίσκονταν σε λειτουργία κατά τη διάρκεια (μεταξύ Αυγούστου και Οκτωβρίου 2003) διεξαγωγής της έρευνας από τις Θ.Δ Τσοβίλη και Βουτηρά για τις ΄΄Πρακτικές Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο

---

¹³⁶ Οι συγγραφείς αυτής της έρευνας αναφέρονται στα κέντρα υποδοχής χρησιμοποιώντας τα ακρώνυμά τους (π.χ. Νεφέλη) ή το όνομα της τοποθεσίας στην οποία βρίσκονται (π.χ. Πικέρμι), και όχι τόσο την επίσημη /πλήρη ονομασία τους.

στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση σε μητέρες μόνες, γυναίκες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους'' υπό την αιγίδα της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε ,είναι τα εξής:

- Κέντρο για ασυνόδευτους ανήλικους στα Ανώγεια, Κρήτη, Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας ,το οποίο συνεχίζει την λειτουργία του μέχρι σήμερα.
- Κέντρο υποδοχής στον Ασπρόπυργο, Ε.Λ.Ι.Ν.Α.Σ, το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του το 2009.
- Κέντρο υποδοχής στο Λαύριο, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, το οποίο συνεχίζει την λειτουργία του μέχρι σήμερα.
- Νυχτερινό κατάλυμα Ναυσικά, Γιατροί του Κόσμου ,το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του το 2002.
- Κέντρο υποδοχής στη Νέα Μάκρη, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ,το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του στις αρχές του 2004.
- Πιλοτικό Πρόγραμμα Νεφέλη, Ίδρυμα Κοινωνικής Εργασίας, το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του το 2005.
- Κέντρο υποδοχής για ευάλωτες περιπτώσεις αιτούντων άσυλο στο Πικέρι, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες , το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του τον Δεκέμβριο του 2003.
- Κέντρο υποδοχής στην Πεντέλη, Γιατροί του Κόσμου ,το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του τον Απρίλιο του 2003.
- Ξενώνας Ηώς, Εθελοντική Εργασία Αθήνας, το οποίο συνεχίζει την λειτουργία του μέχρι σήμερα.
- Κέντρο Αιτούντων άσυλο στη Θεσσαλονίκη, Κοινωνική Αλληλεγγύη, το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του τον Φεβρουάριο του 2010.
- Κέντρο υποδοχής στη Σπερχειάδα, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του τον Δεκέμβριο του 2010.
- Κέντρο υποδοχής στον Κόκκινο Πυλό, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, το οποίο τερμάτισε τη λειτουργία του τον Ιούνιο του 2006.

Από την συγκεκριμένη έρευνα τα συμπεράσματα που συνάχθηκαν είναι τα ακόλουθα:

1. Η στέγαση, η βασική παροχή τροφής, η ασφάλεια και η ελευθερία κινήσεων είναι γενικά εξασφαλισμένες και αποδεκτές.

2. Η νομική συνδρομή παρέχεται μέσω του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) σε κάποια κέντρα (πχ. Λαύριο). Τα περισσότερα κέντρα δεν παρέχουν νομική υποστήριξη στους διαμένοντες και ήταν φανερό και από τα αποτελέσματα των ερευνών πως αρκετοί από αυτούς που παραχώρησαν συνέντευξη δεν ήταν ενήμεροι για τα δικαιώματά τους ως αιτούντες άσυλο.
3. Δεν υπάρχει παροχή φροντίδας σε περιπτώσεις ψυχολογικών προβλημάτων των αιτούντων άσυλο (συμβουλευτική βοήθεια για ψυχο-κοινωνικά προβλήματα) σε κανένα κέντρο με μόνη εξαίρεση την Ναυσικά.
4. Κανένα κέντρο δεν παρέχει ιατρικές εξετάσεις (συμπεριλαμβανομένης της σωματικής και οδοντιατρικής φροντίδας). Επίσης, παρά τη συνεργασία μερικών κέντρων με τοπικά νοσοκομεία και κλινικές, η γνώμη των διαμενόντων σχετικά με την ιατρική περίθαλψη δεν είναι πάντα θετική.
5. Η εκπαίδευση/ τεχνική κατάρτιση περιορίζεται κυρίως σε σεμινάρια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.
6. Ζητήματα απασχόλησης δεν προωθούνται ενεργά στα περισσότερα κέντρα
7. Οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες είναι γενικά περιορισμένες στα περισσότερα κέντρα.
8. Το σημαντικότερο απ' όλα τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν όλα τα κέντρα είναι η έλλειψη σταθερής, αξιόπιστης και βιώσιμης χρηματοδότησης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αυξομειώσεις στη χρηματοδότηση προκαλούν αυξομειώσεις και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.
9. Μερικά από τα κέντρα υποδοχής στην Αττική αλλά και εκτός αυτής, παραμένουν σε απομακρυσμένες τοποθεσίες. Η γεωγραφική απομόνωση έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη πρόσβαση σε επαγγελματικές ευκαιρίες, εκπαίδευση, ψυχαγωγία, ενώ ταυτόχρονα εμποδίζει την ένταξη των αιτούντων άσυλο στην τοπική κοινωνία.
10. Σε κανένα κέντρο δεν υφίστανται περιορισμοί σχετικά με την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των αιτούντων άσυλο, αλλά ούτε και ειδικά δωμάτια έχουν παραχωρηθεί για τη θρησκευτική έκφραση των αιτούντων άσυλο.
11. Δεν υπάρχει συμμετοχική προσέγγιση στην καθημερινή λειτουργία των κέντρων και εξαιτίας αυτού, οι αιτούντες άσυλο νιώθουν άβολα και ταυτόχρονα αποκλεισμένοι από το χώρο στον οποίο ζουν.

12. Εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν υπάρχει κάποιο κέντρο που να έχει παρουσιάσει προγράμματα ευαισθητοποίησης σχετικά με πολιτισμικά ζητήματα ή μαθήματα διαπολιτισμικών σπουδών που να στοχεύουν στη συμμετοχή όλων των διαμενόντων.

Συγκεκριμένα για τις ομάδες ενδιαφέροντος της συγκεκριμένης έρευνας (γυναίκες μόνες, μητέρες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειες τους) τα συμπεράσματα που συνάχθηκαν είναι τα εξής:

- Η συμμετοχή των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι σχεδόν ανύπαρκτη στα κέντρα όπου έγινε η έρευνα, με μόνη εξαίρεση τα κέντρα Ηώς (Εθελοντική Εργασία Αθήνας) και Νεφέλη (Ίδρυμα Κοινωνικής Εργασίας). Συνήθως, οι αρμοδιότητες των γυναικών που διαμένουν στα κέντρα εκπληρώνουν το 'στερεότυπο' ρόλο τους: φροντίδα παιδιών, μαγειρική και καθαριότητα. Ως είθισται, δεν ενθαρρύνονται προς την κατεύθυνση της λήψης αποφάσεων και της κατοχής θέσεων εξουσίας σε άλλους τομείς που είναι εξίσου σημαντικοί για τη ζωή τους, όπως π.χ. η μόρφωσή τους ή η μόρφωση των παιδιών τους, οι επαγγελματικές ευκαιρίες κλπ. Βασική ανάγκη μπορεί να θεωρηθεί και η επίλυση των προβλημάτων μετακίνησης, η ενημέρωση σχετικά με ζητήματα νομικών δικαιωμάτων και η συμμετοχή σε προγράμματα με άλλες γυναίκες που έχουν οργανωθεί από διεθνείς οργανισμούς ή ΜΚΟ.
- Οι ειδικές ανάγκες για την υγεία των γυναικών (γυναικολογικές, ψυχολογικές) ικανοποιούνται μόνο εφόσον κάτι τέτοιο ζητηθεί, βλ. όταν η γυναίκα που διαμένει στο κέντρο χρειαστεί γιατρό ή νοσοκόμα. Δεν υπάρχει για τις γυναίκες καθόλου διαθέσιμο πληροφοριακό υλικό ή εκπαιδευτικά τμήματα σχετικά με ζητήματα υγείας και υγιεινής.
- Κοινό χαρακτηριστικό όλων των κέντρων είναι ότι δεν προωθούν ενεργά την απασχόληση των μόνων γυναικών. Τα παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειες τους στα Ανώγεια και το Λαύριο, καθώς και οι μόνες γυναίκες και μητέρες, όταν παραχώρησαν συνέντευξη εξέφρασαν τη

θέληση τους να βρουν μια δουλειά αντί να πηγαίνουν στο σχολείο ή, αν είναι δυνατό, να συνδυάσουν και τα δυο.

- Οι γυναίκες και τα παιδιά δεν έχουν γενικά πρόσβαση σε ανώτερη εκπαίδευση ή προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η έλλειψη υπηρεσιών επιμέλειας παιδιών κατά τη διάρκεια της ημέρας αποτρέπει σε μεγάλο βαθμό τις γυναίκες που είναι μόνες από το να παρακολουθήσουν μαθήματα γλώσσας ή άλλα επιμορφωτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι βασικές ανάγκες των παιδιών για ψυχαγωγία, δηλαδή το παιχνίδι και η άσκηση απουσιάζουν.
- Παρόλο που ο σκοπός της έρευνας ήταν να προταθούν κάποιες πολιτικές σχετικά με τις «ευάλωτες» ομάδες ανθρώπων, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν πως οι υπάρχουσες πρακτικές υποδοχής σε τέσσερα κέντρα (Πικέρμι, Ναυσικά, Νεφέλη και Ανώγεια) είχαν ήδη ως προτεραιότητα, σε κάποιο βαθμό, τις ανάγκες των συγκεκριμένων ομάδων.
- Η ζωή των ατόμων που έδωσαν συνέντευξη, στα κέντρα υποδοχής φαίνεται πως ήταν σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένη από το άγχος τους και την απογοήτευσή τους για τις καθυστερήσεις ή την αρνητική απόφαση του αιτήματός τους για άσυλο. Ήταν εμφανές πως δεν είχαν ορθή πληροφόρηση αναφορικά με την διαδικασία ασύλου αλλά και το νομικό καθεστώς. Αρκετοί, αν όχι οι περισσότεροι ένιωθαν οργή και αγανάκτηση με αυτή την ασαφή και αβέβαιη κατάσταση, ένιωθαν ξεχασμένοι από Θεό και ανθρώπους. Πολλοί από αυτούς είχαν μεγάλες προσδοκίες αλλά απογοητεύτηκαν και δυσαρεστήθηκαν με την μικρή βοήθεια που τους παρασχέθηκε από αρκετούς οργανισμούς, οι οποίοι κατά τη γνώμη τους, δεν κράτησαν τις υποσχέσεις τους.

Κατά την διάρκεια διεξαγωγής της έρευνάς μας (Νοέμβριος 2011 έως και Μάρτιος 2012) οι δομές φιλοξενίας, που απευθύνονταν σε ενήλικους αιτούντες άσυλο¹³⁷ στην Αττική και βρίσκονταν σε λειτουργία είναι οι εξής:

---

¹³⁷ Τα Κέντρα για ασυνόδευτους ανήλικους που συνεχίζουν την λειτουργία τους έως και τον Μάρτιο του 2012 είναι τα εξής:

- Πρόγραμμα φιλοξενίας και κοινωνικής στήριξης προσφύγων Ξενώνας Φιλοξενίας και Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο, Γιατροί του Κόσμου.
- Πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης αιτούντων άσυλο/ προσφύγων «ΣΤΕΓΗ»,PRAKSIS.
- Ξενώνας προσωρινής φιλοξενίας αιτούντων άσυλο ,ΕΚΠΟΣΠΟ «Νόστος».
- Εστία Προσφύγων-Μονάδα Υποδοχής και Φιλοξενίας Οικογενειών Αιτούντων Άσυλο, ΑΡΣΙΣ
- Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.
- Ξενώνας Ηώς, Εθελοντική Εργασία Αθήνας.

Κατά το διάστημα που διεξήχθη η έρευνα, ο ξενώνας Ηώς¹³⁸ δεν φιλοξενούσε γυναίκες, παρά μόνο άνδρες και για αυτό κρίθηκε σκόπιμο να μην συμπεριληφθεί

-
- Κέντρο για ασυνόδευτους ανήλικους στα Ανώγεια, Κρήτη, Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας
  - Κέντρο Υποδοχής και Φιλοξενίας και Στήριξης αιτούντων άσυλο Μακρινίτσας Βόλου ,ΑΡΣΙΣ .
  - Στέγη Φιλοξενίας Ανηλίκων ,Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων.
  - Ξενώνας Προσωρινής Φιλοξενίας Ανηλίκων «Σπίτι της Άρσις»,ΑΡΣΙΣ
  - Ξενώνας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Προσφύγων 'Εστία',ΑΠΟΣΤΟΛΗ
  - Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Βόλου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.
  - Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Κόνιτσας, «Η Μέριμνα».
  - Μονάδα Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Προσφύγων στην Αγιάσο Λέσβου, Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Αγιάσου-Λέσβου «Η ΘΕΟΜΗΤΩΡ»

¹³⁸ Ο ξενώνας Ηώς βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας και λειτουργεί υπό την αιγίδα της Εθελοντικής Εργασίας Αθήνας. Το τριώροφο κτίριο του Ξενώνα είναι δυναμικότητας 20 ατόμων και περιλαμβάνει τρία ανεξάρτητα διαμερίσματα με κοινή κουζίνα, μπάνιο και σαλόνι. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας διαβιούν 25 μονοί άνδρες στο συγκεκριμένο χώρο ,με μέγιστο χρόνο παραμονής τον 1,5 χρόνο και με σκοπό την ένταξή τους.

Η διοίκηση του κέντρου εξαρτάται αποκλειστικά από εθελοντές αλλά και από τους ίδιους τους αιτούντες άσυλο για τη λειτουργία του κέντρου. Στο παρελθόν όλοι οι διαμένοντες στο κέντρο όφειλαν να πληρώνουν οι ίδιοι τα έξοδά τους (λογαριασμούς και φαγητό) αλλά λόγω του ότι πλέον είναι όλοι άνεργοι, χωρίς να έχουν κάποιο εισόδημα δεν είναι σε θέση να το πράξουν και για αυτόν τον λόγο έχουν αναλάβει οι εθελοντές την συντήρηση του Ξενώνα.

Ο ξενώνας Ηώς είναι ένα κέντρο υποδοχής που θεωρεί την ενεργή συμμετοχή των αιτούντων άσυλο στη λειτουργία του κέντρου ως απαραίτητο στοιχείο για την επίτευξη των στόχων του κέντρου. Δεδομένης της αυτο-διοίκησης του κέντρου, όλοι οι διαμένοντες στο κέντρο οφείλουν να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων του κέντρου και υπάρχει και εβδομαδιαία συνάντηση με τους εθελοντές για την συζήτηση των διαφόρων θεμάτων.

στην έρευνα, όπως και το πιλοτικό πρόγραμμα Ιόλαος¹³⁹, το οποίο απευθύνεται σε αιτούντες άσυλο με ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

4. ΚΕΝΤΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ(ΑΝΟΙΧΤΑ ΚΕΝΤΡΑ)

4.1. Εισαγωγή

Σε σχέση με τον αριθμό των Κέντρων Κράτησης (κλειστά) στην Ευρώπη, τα οποία προορίζονται για τους παράνομους μετανάστες που βρίσκονται υπό διοικητική κράτηση π. χ στο Μαρόκο, στο Βέλγιο, στη Μάλτα, στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες ο αριθμός των Κέντρων Υποδοχής (ανοιχτά), όπως ονομάζονται δεν είναι μεγάλος.

Οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης δεν ανταποκρίνονται στα εθνικά και διεθνή πρότυπα¹⁴⁰. Στα κέντρα κράτησης, όπου οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα πραγματοποίησαν την παρέμβασή τους, βασικά προβλήματα ήταν: ο μεγάλος συνωστισμός, οι απαράδεκτες συνθήκες υγιεινής, η ελλιπής διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής και ρουχισμού, η απουσία πρόνοιας για την κατάλληλη στέγαση ευπαθών ομάδων, και ο ανεπαρκής προαυλισμός. Η ιατρική φροντίδα στα κέντρα κράτησης ήταν επίσης ανεπαρκής, ενώ δεν υπήρχε συστηματικός ιατρικός έλεγχος των νεοεισερχομένων μεταναστών. Απουσίαζαν, επίσης, οι υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης. Η έλλειψη διερμηνέων αποτελούσε ένα σημαντικό εμπόδιο για την επικοινωνία μεταξύ των μεταναστών και του προσωπικού των κέντρων κράτησης. Επιπλέον, οι νεοεισερχόμενοι δε λάμβαναν επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τη

---

¹³⁹ Πρόκειται για ένα καινοτόμο, πιλοτικό πρόγραμμα το οποίο χρηματοδοτεί το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και υλοποιεί το ΕΣΠ. Ξεκίνησε το 2001 και σκοπό έχει, μέσω της παροχής πολύπλευρης στήριξης στους ενήλικους πρόσφυγες που αντιμετωπίζουν ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, να επιτύχει μεσοπρόθεσμα την ανεξάρτητη, αυτόνομη και δημιουργική διαβίωσή τους. Η Μονάδα «Ιόλαος» αποτελείται από τρεις διακριτές, αλληλοσυμπληρούμενες δομές: - το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας και Περίθαλψης, και - τον Ξενώνα Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης Προσφύγων, και - το Προστατευόμενο Διαμέρισμα Ημιαυτόνομης Διαβίωσης.

Ο Ξενώνας είναι δυναμικότητας 10 ατόμων, 24ωρης κάλυψης και διάρκειας παραμονής έως 20 μήνες.

Το Προστατευόμενο Διαμέρισμα λειτουργεί από το Νοέμβριο του 2004. Στεγάζει τέσσερις πρόσφυγες με ψυχικές διαταραχές οι οποίοι, μετά από παραμονή στον Ξενώνα και βελτίωση της ψυχικής τους κατάστασης, κρίθηκε ότι μπορούσαν να προχωρήσουν σε καθεστώς ημιαυτόνομης διαβίωσης με τη στήριξη οικονόμου και κοινωνικού λειτουργού.

¹⁴⁰ Για αναλυτικότερη παρουσίαση των Κέντρων Ανοιχτού τύπου βλέπε Παράρτημα Β .

νομική τους κατάσταση, το σύστημα κράτησης και το δικαίωμα τους να κάνουν αίτημα ασύλου¹⁴¹.

Μέσα από την καθημερινή δραστηριότητα στα κέντρα κράτησης, οι ΓΧΣ έγιναν μάρτυρες των αρνητικών επιπτώσεων του εγκλεισμού στην ψυχική υγεία των μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Συμπτώματα αγχώδους διαταραχής και κατάθλιψης παρατηρήθηκαν στην πλειοψηφία των ασθενών. Οι απαράδεκτες συνθήκες κράτησης, ο φόβος της απέλασης, η άγνοια για τη διάρκεια της κράτησης και η μεταχείριση των μεταναστών σαν «εγκληματίες» έκαναν την κράτηση μία επώδυνη και απάνθρωπη εμπειρία για την πλειοψηφία των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο. Επιπλέον, ο εγκλεισμός συνέβαλε στην περαιτέρω επιδείνωση της ψυχικής υγείας μεταναστών που είχαν ήδη βιώσει κάποιο τραυματικό συμβάν στην χώρα προέλευσής τους ή και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους.

Η αυξανόμενη εφαρμογή του μέτρου της κράτησης σε πολλά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, έχει υποστεί κριτική από πολλές διεθνείς οργανώσεις. Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, η κράτηση των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο θα πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο, να εφαρμόζεται για το μικρότερο δυνατό διάστημα, και όπου είναι εφικτό να αναζητούνται εναλλακτικά της κράτησης μέτρα¹⁴².

Τα ανοικτά κέντρα για την υποδοχή των υπηκόων Τρίτης χώρας αποτελούν συνήθως μέρος των μέτρων για τους «διαχειριζόμενους» αιτούντες άσυλο, ή γενικότερα για τους υπηκόους Τρίτης χώρας που ζητούν τη διεθνή προστασία¹⁴³.

---

¹⁴¹ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 72

¹⁴² ό.π.σελ72

¹⁴³ Οι πρόσφατες τάσεις έχουν επηρεάσει την οργάνωση των συστημάτων υποδοχής των αιτούντων άσυλο που έχουν αναλάβει οι χώρες –μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα έχουν σημειωθεί τα εξής:

- Σημαντική μείωση των ατόμων που επιδιώκουν άσυλο σε πολλές χώρες με περιοριστικές και αποτρεπτικές μεταναστευτικές πολιτικές.
- Μεγάλη βελτίωση στις διαδικασίες για τους αιτούντες άσυλο κατά την άφιξη στις χώρες.
- Δραστική μείωση στο ποσοστό των αναγνωρισμένων προσφύγων στο πλαίσιο της Συνθήκης της Γενεύης
- Μεγαλύτερο ποσοστό ξένων υπηκόων με απορριφθείσα αίτηση χορήγησης ασύλου, και αναγνώριση πιο αβέβαιου και λιγότερο προστατευτικού νομικού status (επικουρική προστασία, προσωρινή έγκριση ασύλου, έγκριση στέγασης για ανθρωπιστικούς λόγους, κ.λπ.)
- Αύξηση στον αριθμό ξένων υπηκόων που απορρίφθηκε η αίτηση ασύλου και υψηλότερο ποσοστό του αριθμού των ατόμων που «ούτε έλαβαν άσυλο, αλλά και ούτε

4.2. Διαφορετικοί τύποι ανοικτών κέντρων:

Η μελέτη των ΓΧΣ αποκάλυψε την ύπαρξη, σε ορισμένες χώρες, των διαφορετικών τύπων ανοικτών κέντρων για τους αιτούντες άσυλο¹⁴⁴, για τις συγκεκριμένες λειτουργίες:

- υποδοχή : αναγνώριση κατηγορίας αλλοδαπού, αρχική εξέταση της αποδοχής στη διαδικασία αίτησης ασυλίας - υποδοχή και στέγαση των αιτούντων άσυλο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου
- προετοιμασία για την επιστροφή» για εκείνους των οποίων αίτηση για το άσυλο έχει απορριφθεί.

Κατ' αυτόν τον τρόπο για παράδειγμα στη Δανία, οι αιτούντες άσυλο στέλνονται αρχικά στα κέντρα υποδοχής (reception centers), έπειτα στα κέντρα στέγασης (accommodation centers) και τελικά στα κέντρα επιστροφής (return centers)

απομακρύνθηκαν από τη χώρα» λόγω των βίαιων και ασταθών συνθηκών στη χώρα προέλευσής τους.

- Δυσκολίες σχετικές με την εφαρμογή της Συνθήκης του Δουβλίνου, όπως η υποχρέωση για τους ξένους υπηκόους να υποβάλουν αίτηση για άσυλο στην πρώτη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εισάγονται, το οποίο υπονοεί ότι κάθε χώρα ελέγχει στην άφιξη την περιήγηση του υποψηφίου και οργανώνει την επιστροφή τους εάν απορριφθεί η άδεια να μπου στη χώρα. Αυτή η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει πολύ καιρό και απαιτεί την τοποθέτηση του προσώπου που ενδιαφέρεται να λάβει άσυλο σε ένα κέντρο κράτησης αιτούντων άσυλο στη χώρα που αρνείται την αποδοχή, και μερικές φορές στη χώρα επαναπατρισμού, όπου η διαδικασία αίτησης ασύλου μπορεί να είναι δύσκολη, **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Directorate-General Internal Policies Policy Department C Citizens Rights and Constitutional Affairs The conditions in centres for third country national (detention camps, open centres as well as transit centres and transit zones) with a particular focus on provisions and facilities for persons with special needs in the 25 EU member states** "σελ192

¹⁴⁴Ανάλογα με τη χώρα, τα ανοικτά κέντρα μπορούν να ρυθμιστούν από τους οργανισμούς υπό την ευθύνη διαφορετικών υπουργείων: του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων ή ενός Υπουργείου δημιουργημένου ειδικά για να εξετάζει τη μετανάστευση.

Οι διοικητικοί οργανισμοί που έχουν την ευθύνη των κέντρων αιτούντων άσυλο μπορούν να είναι αρχές υπεύθυνες για όλους τους ξένους υπηκόους που διαχειρίζονται επίσης τα κλειστά κέντρα (π.χ. Δημοκρατία της Τσεχίας, SUZ, γραφείο της μετανάστευσης στη Σουηδία), ή μπορεί να είναι μόνο υπεύθυνες για τη διαχείριση των κέντρων υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο (π.χ. «ομοσπονδιακή αντιπροσωπεία υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο» στη Γερμανία, URIC στην Πολωνία, COA στις Κάτω Χώρες). Μερικές φορές, οι αποκεντρωμένες εξουσίες διαχειρίζονται αυτά τα κέντρα (π.χ. ομοσπονδιακά κράτη στη Γερμανία και την Αυστρία, δήμοι στην Ιταλία και τη Φινλανδία).

Η ευθύνη για ορισμένα κέντρα μπορεί να χορηγηθεί σε μια ΜΚΟ (π.χ. στη Δανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, τη Φινλανδία) που σε πολλές περιπτώσεις, το σύνολο ή μέρος της κεντρικής διαχείρισης μπορούν να δοθεί σε ιδιωτικές εταιρείες (π.χ. στην Αυστρία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Πολωνία), ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 194.

εάν η αίτησή τους απορριφθεί. Στη Γερμανία, υπάρχουν κέντρα υποδοχής, «κοινοτικά» κέντρα για την περίοδο της διαδικασίας εξέτασης του ασύλου και «κέντρα «ανοικτής απέλασης»(open expulsion) για να ενθαρρύνουν τους ξένους υπηκόους να δεχτούν τη «εθελοντική επιστροφή».

Στις Κάτω Χώρες υπάρχουν κέντρα αίτησης ασύλου (application centers), κέντρα «προσανατολισμού και ολοκλήρωσης»(orientation and integration centers) για τους υποψηφίους που αναμένουν μια αρχική απάντηση στην αίτηση χορήγησης ασύλου και στα « κέντρα επιστροφής» για τους υποψηφίους που έχουν λάβει μια αρχική άρνηση και ενίστανται. Σε άλλες χώρες οι αιτούντες άσυλο τοποθετούνται στα ίδια κέντρα σε όλα τα στάδια της διαδικασίας χορήγησης ασύλου(π.χ. Γαλλία, Πολωνία, Φινλανδία, Ελλάδα, Δημοκρατία της Τσεχίας)¹⁴⁵.

Αντιλαμβανόμαστε ότι ένας ιδιαίτερα αυξανόμενος αριθμός προσώπων που επιδιώκουν την προστασία βρίσκεται συνεχώς σε επισφαλή και εύθραυστη κατάσταση, καθώς τους χορηγούνται οι αβέβαιες και λιγότερο προστατευτικές θέσεις (επικουρική προστασία, προσωρινή έγκριση, έγκριση κατοικιών για ανθρωπιστικούς λόγους, κ.λπ.), με αποτέλεσμα να αποκλείονται συνήθως από τις μόνιμες εγκαταστάσεις στέγασης.

Ωστόσο σε μερικές χώρες, υπάρχουν κέντρα που έχουν προνοήσει για τους αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση ασύλου που δεν μπορούν να σταλούν στον πόλεμο ή στις από κρίση-κτυπημένες χώρες και έτσι είτε τους τοποθετούν σε «κέντρα αναμονής» με τις ελάχιστες προσφερόμενες υπηρεσίες (π.χ. Δανία), είτε ωφελούνται από κοινωνικές οργανώσεις (π.χ. Μεγάλη Βρετανία, Κάτω Χώρες).

Σημειώνεται δε ότι η ικανότητα υποδοχής των κέντρων για τους αιτούντες άσυλο είναι ανεπαρκής σε μερικές χώρες και πολλά πρόσωπα πρέπει να βρουν μόνα τους τη στέγασή τους ή πρέπει να προσφύγουν στη χρησιμοποίηση των εγκαταστάσεων έκτακτης ανάγκης για τα άστεγα πρόσωπα (π.χ. Γαλλία, Ιταλία, Ελλάδα).

Τέλος, τα πρόσωπα που χορηγείται το status του πρόσφυγα και είναι επομένως υποχρεωμένα να αφήσουν τα κέντρα, μπορούν επίσης να έχουν σοβαρά προβλήματα στις χώρες όπου η ενσωμάτωσή τους είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Έχουν μερικές φορές σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά στην ανεύρεση στέγασης, και

---

¹⁴⁵ όπ σελ193

επεκτείνουν την παραμονή τους στα κέντρα που υπάρχουν κανονικά για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο¹⁴⁶.

Οι ευάλωτοι μετανάστες που δεν υποβάλλουν αίτηση για ασυλία αποκλείονται γενικά από τις παροχές του κράτους υποδοχής. Τα κέντρα που υπάρχουν έχουν ιδρυθεί συνηθέστατα από φιλανθρωπικές οργανώσεις και δεν προορίζονται συγκεκριμένα για τους ευάλωτους μετανάστες, αλλά περισσότερο είναι εγκαταστάσεις στέγασης έκτακτης ανάγκης για τους άπορους πληθυσμούς. Οι δομές υποδοχής που απευθύνονται σε εκείνους είναι λίγες και οργανώνονται συνήθως από τις ενώσεις ή άλλες κοινωνικές οργανώσεις (π.χ. στην Πορτογαλία, το κέντρο του Pedro Arrupe για τους ευάλωτους παράνομους μετανάστες: θύματα της σκλαβιάς, αλκοολικοί, κ.λπ.). Ωστόσο η μόνη κατηγορία ευάλωτων μεταναστών - είτε είναι είτε όχι αιτούντες άσυλο- που μπορεί θεωρητικά να ωφεληθεί από τη συγκεκριμένη οργάνωση συστημάτων υποδοχής των οργανωμένων κρατών είναι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι¹⁴⁷.

4.3.Συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα.

Διάφοροι παράγοντες εξηγούν τις ευρείες διαφορές μεταξύ των κέντρων που πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη των ΓΧΣ:

- Καταρχήν, οι οικονομικοί πόροι που τα κράτη μπορούν - και είναι πρόθυμα - να διαθέσουν στα κέντρα για τους αιτούντες άσυλο είναι πολύ διαφορετικοί από μια χώρα σε άλλη. Παραδείγματος χάριν, χώρες που έχουν πρόσφατα μπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να δημιουργήσουν εγκαταστάσεις υποδοχής που δεν υπήρχαν εξαρχής. Μερικά κράτη έπρεπε επίσης να ασχοληθούν με μια μεγάλη εισροή των αιτούντων άσυλο.

- Η επιλογή μιας πολιτικής διοικητικής αποκέντρωσης, όπως παραδείγματος χάριν στην Αυστρία και τη Γερμανία όπου κέντρα ρυθμίζονται από τα ομόσπονδα κρατίδια, δεν εξασφαλίζει συνεπείς όρους υποδοχής, ακόμη και στην ίδια χώρα.

- Οι διαφορές στις συνθήκες διαβίωσης μεταξύ των κέντρων μπορεί να είναι το άμεσο αποτέλεσμα των αποφάσεων της κυβέρνησης. Παραδείγματος χάριν, στη Μεγάλη Βρετανία και στην Ιρλανδία όπου μια πολιτική «διασποράς»(dispersion policy) ενθαρρύνει τους αιτούντες άσυλο να κατοικήσουν έξω από τα σημαντικά αστικά κέντρα. Οι συνθήκες στα κέντρα έξω από σημαντικά αστικά κέντρα είναι ανώτερες, και συχνά καλύτερα προσαρμοσμένες στην υποδοχή ευάλωτων προσώπων.

---

¹⁴⁶ όπ σελ 193

¹⁴⁷ όπ σελ 193

- Δεν προορίζονται όλα τα κέντρα για την υποδοχή, μερικά έχουν ως σκοπό να πείσουν τους αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση να αφήσουν εθελοντικά τη χώρα. Για να ολοκληρώσουν αυτό, οι αρχές τους ομαδοποιούν μέσα στα κέντρα «επιστροφής»(return centers), όπου οι συνθήκες είναι σκόπιμα ελάχιστες, εφαρμόζοντας μια πολιτική της φθοράς με σκοπό την ενθάρρυνση τους να φύγουν (π.χ. Δανία, Κάτω Χώρες, Γερμανία)¹⁴⁸.

4.4. Υλική κατάσταση και συνθήκες

4.4.1. Γεωγραφική θέση και μέγεθος των κέντρων

Τα κέντρα βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές, αλλά σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της μελέτης ότι πολλά κέντρα βρέθηκαν σε σχετικά απομονωμένες περιοχές: μερικά στις βιομηχανικές ζώνες στα περίχωρα των πόλεων, άλλα επίσης στα περίχωρα, σε θέσεις που είναι δύσκολα προσβάσιμες. Σε πολλές χώρες, η γεωγραφική απομόνωση (σε αραιά κατοικημένες περιοχές, ακόμα και μέσα στα δάση) και οι δυσκολίες που έχουν στην πρόσβαση μερικών από τα κέντρα (πολύ φτωχές δημόσιες συγκοινωνίες) είναι ένα πραγματικό πρόβλημα για τους αιτούντες άσυλο.

Όπως συμβαίνει για τα κλειστά κέντρα, έτσι και πολλά ανοικτά κέντρα λειτούργησαν στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις που «ανακυκλώθηκαν» για να δεχθούν τους αιτούντες άσυλο. Τα προβλήματα προκύπτουν στην προσαρμογή της χρήσης των εγκαταστάσεων που σχεδιάζονται για άλλες χρήσεις, μερικές φορές πολύ διαφορετικές από την κοινωνική στέγαση. Τα μακρινά κέντρα εκτός από το γεγονός ότι επιβραδύνουν την ένταξη των αιτούντων άσυλο στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, γεωγραφικά δημιουργούν το συναίσθημα του περιθωριακού και εγκαταλειμμένου, το οποίο δεν ταιριάζει σε μια δυναμική μεμονωμένη και συλλογική προσέγγιση.

Η συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο σε μεγάλα κέντρα για μεγάλες χρονικές περιόδους εμφανίζεται να παράγει τα προβλήματα, όπως π.χ. συγκρουσιακές σχέσεις, χωρίς ανθρωπισμό και στο εσωτερικό των κέντρων αλλά και έξω από αυτά, καθώς υπάρχουν χώρες που ο γηγενής πληθυσμός αντιδρά εχθρικά στην συγκέντρωση αλλοδαπών στη χώρα του, μιας και δεν είναι τόσο εξοικειωμένος με άτομα διαφορετικής προέλευσης και πολιτισμών.

---

¹⁴⁸ όπ σελ 194

Οι πολυάριθμες περιπτώσεις της ψυχολογικής κατάθλιψης παρατηρήθηκαν κατά συνέπεια, συχνότερα στα μακρινά ή /και μεγάλα κέντρα¹⁴⁹.

4.4.2. Υλικό και όροι υγιεινής:

Δεδομένου ότι οι κάτοικοι μπορούν να κρατηθούν στα κέντρα υποδοχής για αρκετούς μήνες, ή ακόμα και έτη, οι υλικές συνθήκες έχουν μια σημαντική επιρροή στην ποιότητα της ζωής των κατοίκων». Όταν αυτοί οι όροι δεν προσαρμόζονται στις ανάγκες τους ή επιδεινώνονται, μπορούν να βλάψουν τις προσωπικές ή οικογενειακές σχέσεις και να δημιουργήσουν ή να επιδεινώσουν τις καταστάσεις ευπάθειας λόγω προβλημάτων, όπως είναι η έλλειψη ιδιωτικής - προσωπικής ζωής, η βία, κ. λ. π.

4.4.3. Περιορισμοί στην ελευθερία κινήσεων

Οι υπερβολικοί περιορισμοί στη ελευθερία κινήσεων ενισχύουν την απόσυρση και απομόνωση των κατοίκων, που μπορούν να αισθανθούν ότι είναι άδικα«κλειδωμένοι»¹⁵⁰. Αυτό είναι ένα περαιτέρω εμπόδιο στην ένταξη των κατοίκων στην κοινωνία υποδοχής¹⁵¹.

4.5. Δραστηριότητες- εργασία:

4.5.1. Δικαίωμα στην εργασία:

Η δυνατότητα εργασίας είναι μια σταθερή ανησυχία για τους αιτούντες άσυλο στα κέντρα, αλλά η πρόσβαση στην εργασία ποικίλλει σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και το status των προσώπων στα κέντρα.

---

¹⁴⁹ όπ σελ 195

¹⁵⁰ Η μελέτη σημείωσε ότι λίγο πολύ οι σημαντικοί περιορισμοί εφαρμόζονται μερικές φορές στη ελευθερία κινήσεων των αιτούντων άσυλο στα ανοικτά κέντρα:

- Οι όροι κάτω από τους οποίους οι κάτοικοι μπορούν να μπου και να βγουν από τα κέντρα επιβάλλονται συνήθως σύμφωνα με εσωτερικές λειτουργικές διαδικασίες. Σε πολλά κέντρα, οι ξένοι υπήκοοι μπορούν μόνο να μπου και να βγουν από το κέντρο σε ορισμένα χρονικά διαστήματα και πρέπει να ενημερώνουν το κέντρο εκ των προτέρων για τις απουσίες πάνω από 24 ή 48 ώρες.

- Σε μερικές χώρες, η ελευθερία κινήσεων τους είναι περιορισμένη (π.χ. στους κατοίκους της Γερμανίας δεν επιτρέπεται να αφήσουν την πόλη, και πρέπει να λάβουν ειδική άδεια να φύγουν που απαιτεί ότι πρέπει να πληρώσουν ένα ποσό ,στη Λιθουανία οι απουσίες πάνω από 24 ωρών είναι απαγορευμένες, και το κτήριο είναι κλειστό μεταξύ 10 μ.μ. - 6 π.μ.).

-Στην πραγματικότητα, η περιορισμένη ελευθερία κινήσεων μπορεί να είναι το αποτέλεσμα της μακρινής θέσης του χωριού ή της πόλης, και η έλλειψη και το κόστος της μεταφοράς , ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 196.

¹⁵¹ όπ σελ196

Μερικές χώρες επιτρέπουν στους αιτούντες άσυλο για να εργαστούν μετά από μια καθορισμένη χρονική περίοδο που ακολουθεί την παραλαβή της αίτησης ασυλίας τους. Αυτές οι χρονικές περιόδους ποικίλλουν αρκετά σύμφωνα με τη χώρα¹⁵².

Η εύρεση της εργασίας εξαρτάται από την τοπική αγορά εργασίας. Γενικά, όταν τα κέντρα είναι κοντά σε σημαντικά αστικά κέντρα υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες εργασίας.

Τα πρόσωπα με το προσωρινό δελτίο αιτούντος άσυλο λαμβάνουν τις άδειες εργασίας ευκολότερα. Οι αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση χορήγησης ασύλου που ζουν στα κέντρα « επιστροφής » (return centers) δεν έχουν την άδεια για να εργαστούν (π.χ. Δανία, Γερμανία)¹⁵³.

4.5.2. Δραστηριότητες στα κέντρα:

Κοινωνικές δραστηριότητες, τάξεις εκμάθησης της γλώσσας που ομιλείται στη χώρα υποδοχής, δραστηριότητες για να προετοιμάσει τους αιτούντες άσυλο για την ενσωμάτωση τους: Η οργάνωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων ενσωμάτωσης είναι ετερόκλητη και ποικίλλει σύμφωνα με τη χώρα και το κέντρο. Η απουσία ή η έλλειψη των κοινωνικών δραστηριοτήτων που οργανώνονται από τα κέντρα μπορεί να αφορά την έλλειψη οικονομικών μέσων, και να αντισταθμιστεί από την παρουσία εξωτερικών ενώσεων που οργανώνουν τις δραστηριότητες στα κέντρα (π.χ. Σλοβακία, Σλοβενία, Πολωνία, Ουγγαρία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ελλάδα)¹⁵⁴. Εντούτοις οι δραστηριότητες μπορούν να μειωθούν στο ελάχιστο στα κέντρα «επιστροφής».¹⁵⁵

4.6. Εκπαίδευση για τα παιδιά

---

¹⁵² Παραδείγματος χάριν, οι αιτούντες άσυλο έχουν το δικαίωμα να εργαστούν μετά από 20 ημέρες στην Πορτογαλία, 3 μήνες στη Φινλανδία, 6 μήνες στην Ιταλία και οι Κάτω Χώρες 9 μήνες στο Λουξεμβούργο και 12 μήνες στη Γερμανία.

¹⁵³ όπ σελ 196

¹⁵⁴ Ο αντίκτυπος της έλλειψης δραστηριοτήτων αυξάνεται μερικές φορές από το γεγονός ότι σε μερικά κέντρα οι αιτούντες άσυλο, ούτε συμμετέχουν στην προετοιμασία του φαγητού, ούτε στην εργασία, όπως φαίνεται από την έρευνα των ΓΧΣ. Παραδείγματος χάριν, η έλλειψη δραστηριότητας ασκεί αρνητική επίδραση στην ψυχολογική υγεία των αιτούντων άσυλο. Η αδράνειά τους σε μια κατάσταση προσδοκίας και η πίεση δεδομένου ότι αναμένουν την απόφαση για τη θέση τους δημιουργεί μια ψυχολογική αστάθεια.

Η έλλειψη εργασίας και δραστηριότητας των γονέων προσκρούει αρνητικά στις οικογένειες και οι γονείς χάνουν το ρόλο τους. Μπορεί να επιβραδύνει την ένταξη στην κοινωνία. Έχει αναφερθεί ως πιθανή αιτία του αλκοολισμού και του εθισμού στα ναρκωτικά.

¹⁵⁵ όπ σελ 196

Γενικά, τα παιδιά των αιτούντων άσυλο μπορούν να παρακολουθήσουν το σχολείο, είτε μέσα στα μεγαλύτερα κέντρα (Δανία, Κάτω Χώρες), είτε στα δημόσια σχολεία κοντά στα κέντρα. Ακόμα και όταν υπάρχει η εγγύηση αυτής της δυνατότητας πρόσβασης από το νόμο, οι δυσκολίες μπορούν να προκύψουν στην πράξη, όσον αφορά στην απόσταση και στα προβλήματα σχετικά με την πρόσβαση στα κέντρα, ή την απροθυμία των τοπικών σχολείων να δεχτούν ξένα παιδιά (π.χ. Ουγγαρία)¹⁵⁶.

4.7. Το άνοιγμα των Κέντρων προς τον έξω κόσμο. Το Ζήτημα της Ασφάλειας των Κέντρων.

Τα περισσότερα κέντρα, ειδικά τα μεγάλα, έχουν φρουρούς ασφάλειας που προέρχονται από ιδιωτικές εταιρείες ασφαλείας. Διαδικασίες επιθεώρησης για την είσοδο των προσώπων που δεν εργάζονται μέσα στο κέντρο εξασφαλίζουν την ασφάλεια. Εντούτοις, αυτές οι διαδικασίες κάνουν μερικές φορές μη προσιτό το κέντρο στον εξωτερικό κόσμο και τείνουν να αποτρέψουν τα πιθανά πρόσωπα να επισκεφτούν τους αιτούντες άσυλο με συνέπεια την περιθωριοποίησή του ή να οργανώσουν διαφορετικές δραστηριότητες¹⁵⁷.

Οι ΜΚΟ έχουν την άδεια για πρόσβαση στα κέντρα - αλλά για να γίνει κάτι τέτοιο, μπορεί επίσης να χρειάζεται έγκριση που δεν είναι πάντα εύκολο να ληφθεί: Παραδείγματος χάριν, στην συγκεκριμένη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα κέντρα κράτησης και υποδοχής των αιτούντων άσυλο αλλοδαπών στην Ευρώπη δεν επιτράπηκε η είσοδος στο Κέντρο υποδοχής Traiskirschen στην Αυστρία¹⁵⁸.

4.8. Διάρκεια της παραμονής στα κέντρα

Αν και η διάρκεια της παραμονής στα κέντρα επαγωγής και ο χρόνος που χρειάζεται για να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες ασύλου είναι σχετικά βραχύβιος (υπολογίζεται σε λίγες εβδομάδες), η παραμονή στα κέντρα αιτούντων άσυλο μπορεί να επεκταθεί κατά αρκετούς μήνες ή ακόμα και αρκετά έτη σύμφωνα με την ταχύτητα με την οποία η αίτηση των αιτούντων άσυλο υποβάλλεται σε επεξεργασία, καθώς επίσης και με βάση το χρόνο που χρειάζεται η υποβολή ένστασης σε

---

¹⁵⁶ όπ σελ 197

¹⁵⁷ Ένα παράδειγμα αυτού του προβλήματος σημειώθηκε στο Λουξεμβούργο, όπου ιδιωτική εταιρεία ασφαλείας περιέπλεξε τις διαδικασίες έγκρισης εισόδων, αποκόποντας ουσιαστικά το κέντρο από τον εξωτερικό κόσμο με την παύση των επισκέψεων των ανθρώπων των γύρω περιοχών που επιθυμούσαν να συναντήσουν ή να βοηθήσουν τους αιτούντες άσυλο.

¹⁵⁸ όπ σελ 197

περίπτωση απορριφθείσας αίτησης¹⁵⁹. Ο χρόνος αναμονής και η αβεβαιότητα ως προς την απάντηση αναφέρθηκαν συχνά κατά τη διάρκεια των μελετών ως σημαντική πηγή πίεσης και ανησυχίας για τους αιτούντες άσυλο.

Η κατάσταση των ξένων υπηκόων σε ορισμένα κέντρα «επιστροφής» ή κέντρα αποχώρησης συγκλόνισε ιδιαίτερα τους ερευνητές των ΓΧΣ. Παραδείγματος χάριν στη Δανία, το περισσότερο σοβαρό πρόβλημα σχετικά με την υποδοχή αιτούντων άσυλο ήταν η περιθωριοποίηση των αλλοδαπών, των οποίων η αίτηση δεν ήταν ούτε αποδεκτή, ούτε απορριφθείσα και οι οποίοι συνέχιζαν να ζουν στα κέντρα «επιστροφής» (return centers) για ατελείωτο χρονικό διάστημα (άνω των 10 ετών)¹⁶⁰.

4.9. Κοινωνική βοήθεια

Η ανάγκη για περισσότερους κοινωνικούς λειτουργούς σε ορισμένα κέντρα προσδιορίστηκε ως προτεραιότητα. Οι ξένοι υπήκοοι χρειάζονται αυτήν την υποστήριξη στις περιοχές κλειδί όπως η νομική συμβουλή, η ιατρική κάλυψη και η προετοιμασία για την ένταξη. Επίσης, τονίστηκε ότι η κοινωνική υποστήριξη βοηθά τον προσδιορισμό των πιο ευάλωτων προσώπων, ειδικά εκείνων με τις ψυχολογικές αναταραχές, όπως εξηγούνται κατωτέρω¹⁶¹.

4.10. Πρόσβαση στα δικαιώματα.

Η δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικές με τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο από νομικούς συμβούλους, μεταφραστές και διερμηνείς αποτελεί μια βασική ανάγκη των ανθρώπων αυτών.

Γενικά, οι αιτούντες άσυλο στα κέντρα μπορούν να έχουν πρόσβαση στη δικαστική αρωγή, καθώς πρέπει να βοηθηθούν, προκειμένου να μπορούν να υποβάλουν αίτηση για ασυλία. Επίσης θα πρέπει να τους παραχθούν οι δέουσες συμβουλές και κατά τη διάρκεια των διαδικασιών ένστασης. Η οργάνωση αυτής της βοήθειας, η οποία ποικίλλει ευρέως σύμφωνα με τη χώρα - και το κέντρο -

---

¹⁵⁹ Για εκείνους των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε αρχικά και έχουν κάνει ένσταση η ανησυχία αυτή είναι η μεγαλύτερη, καθώς αυτή η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει αρκετά έτη σε μερικές χώρες και μπορεί να προκαλέσει τις ψυχολογικές αναταραχές σε ορισμένους αιτούντες άσυλο.

¹⁶⁰ Το κεντρικό προσωπικό επιβεβαίωσε αυτά τα προβλήματα που επιδεινώνονται με την πάροδο του χρόνου, για τους άνδρες και γυναίκες που αισθάνονται άσχημα με μόνη ελπίδα ότι μια ημέρα θα τους χορηγηθεί το δικαίωμα να κατοικήσουν στη χώρα. Αυτοί οι παράγοντες διαφθείρουν τους ενήλικους που αισθάνονται ότι δεν έχουν κανέναν έλεγχο στη ζωή τους και ακόμα λιγότερο στο μέλλον τους (π.χ. Δανία, Φινλανδία, Γερμανία) και ασκούν αρνητική επίδραση στα παιδιά, όπως θα εξηγηθεί κατωτέρω, ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 197-198.

¹⁶¹ όπ σελ 198

χρηματοδοτείται από το κράτος σε μερικές περιπτώσεις, και συχνά πλήρως ή μερικώς παρέχεται μέσω των προγραμμάτων που εκτελούνται από τις ΜΚΟ που εργάζονται στα κέντρα, ειδικά στις χώρες που προσχώρησαν στην ΕΕ το 2004. Σε αυτές τις χώρες οι ΜΚΟ έλαβαν τη χρηματοδότηση, κυρίως από το UNHCR, για να εκτελέσουν τέτοιου τύπου προγράμματα¹⁶².

Μια από τις σημαντικότερες ανησυχίες των περισσότερων προσώπων σε αυτά τα κέντρα αφορά το status τους. Οι περισσότεροι περιμένουν μια απόφαση που θα καθορίσει συχνά το μέλλον τους. Οι ερευνητές παρατήρησαν ότι οι αιτούντες άσυλο στα κέντρα ανησυχούσαν πιο συχνά για την απόφαση σχετικά με την αναγνώριση του νομικού status του πρόσφυγα από ότι για τις υλικές συνθήκες στο κέντρο¹⁶³.

4.11. Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη

Η οργάνωση της υγειονομικής περίθαλψης που παρέχεται σε εν λόγω Κέντρα ποικίλλει ανάλογα με το κέντρο και κυρίως τη χώρα στην οποία βρίσκονται εγκατεστημένα.

Έτσι σε ορισμένες χώρες, οι ιατρικές επισκέψεις οργανώνονται σε όλα τα κέντρα (π.χ. Δανία, Πολωνία, Φινλανδία, Ουγγαρία, Κάτω Χώρες). Σε άλλες χώρες, η υγειονομική περίθαλψη ποικίλλει ανάλογα με το κέντρο, όπως π.χ. στην Ιρλανδία ή σε άλλες παρέχεται ιατρική κάλυψη και δίδεται δωρεάν ιατρική βοήθεια με αποτέλεσμα να υπάρχει δυνατότητα εισόδου στο σύστημα δημόσιας υγείας¹⁶⁴ (π.χ. Λουξεμβούργο, Γαλλία, Δημοκρατία της Τσεχίας).

Εκτός από τα προβλήματα της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και τις καταγγελίες για την ποιότητα της φροντίδας που αναφέρθηκαν κατά τη διάρκεια των ερευνών, διαπιστώνονται έντονα και προβλήματα σχετικά με τη δυσκολία επικοινωνίας με τους γιατρούς, λόγω του γλωσσικού εμποδίου και τη συχνή απουσία διερμηνέων.

Από την πλευρά των ιατρών παρατηρήθηκε έντονη έλλειψη ενημέρωσης και γνώσης των ιατρικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα άτομα που ζουν εντός

---

¹⁶² όπ σελ 198

¹⁶³ όπ σελ 198-199

¹⁶⁴ Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι πρακτικές δυσκολίες αναφέρθηκαν σχετικά με τα ιατρικά ραντεβού (π.χ. στο Λουξεμβούργο, αιτούντες άσυλο πρέπει να πληρώσουν από πριν τις αμοιβές και συχνά δεν κατορθώνουν να κλείσουν ραντεβού). Επίσης στη Δημοκρατία της Τσεχίας από το Σεπτέμβριο του 2006 οι γιατροί δεν επισκέπτονται πλέον τα κέντρα και οι αιτούντες άσυλο που έχουν θεωρητικά ιατρική κάλυψη, στην πράξη δυσκολεύονται να λάβουν ιατρικές συμβουλές, ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 199.

των κέντρων¹⁶⁵. Αυτό το ζήτημα είναι ιδιαίτερα σημαντικό λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη εμπιστοσύνης των ασθενών στους γιατρούς τους και των συνεπειών που αυτό έχει στην υγειονομική περίθαλψη των γυναικών, και ειδικότερα στην ανίχνευση της ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας¹⁶⁶.

4.12. Δυνατότητα ψυχολογικής υποστήριξης

Ο μεγάλος αριθμός ψυχολογικών διαταραχών στα κέντρα αποκαλύφθηκε από τις έρευνες. Ένας ανησυχητικός δείκτης της κακής ψυχολογικής κατάστασης των αιτούντων άσυλο είναι οι πολυάριθμες αυτοκτονίες και απόπειρες αυτοκτονίας που αναφέρονται σε αυτά τα κέντρα (π.χ. Βέλγιο, Φινλανδία, Δανία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Μεγάλη Βρετανία).

Αυτές οι ψυχολογικές αναταραχές προκαλούνται από τραύματα στη χώρα προέλευσης, ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στην Ευρώπη, αλλά και από τις συνθήκες στα κέντρα¹⁶⁷.

Αυτή η επιδείνωση στην ψυχολογική κατάσταση συνδέεται συχνά με τις μεγάλες χρονικά περιόδους αναμονής στα κέντρα, την υπερβολικά μακρόχρονη και αβέβαιη έκβαση των διαδικασιών και τον φόβο του επαναπατρισμού, την

---

¹⁶⁵ Επίσης διαπιστώθηκε έλλειψη εκπαίδευσης του προσωπικού του κέντρου, καθώς έλλειψη γνώσης των πολιτιστικών διαφορών.

¹⁶⁶ όπ σελ 199

¹⁶⁷ Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι οι ΜΚΟ που συνεργάστηκαν αρχικά μόνο με τα πρόσωπα που πάσχουν από τραύματα που προκλήθηκαν στη χώρα προέλευσης τους έχουν διευρύνει τα προγράμματά τους για να περιλάβουν τους αιτούντες άσυλο των οποίων η παραμονή στα κέντρα τους έχει ασκήσει τραυματική διανοητική επίδραση (π.χ. Ιρλανδία, Ουγγαρία, Βέλγιο).

Λαμβάνοντας υπόψη την επιδείνωση της διανοητικής κατάστασης των αιτούντων άσυλο σε αυτά τα κέντρα, μερικές χώρες οργάνωσαν συστήματα για να βελτιώσουν την αναγνώριση των ατόμων με ψυχολογικές διαταραχές (π.χ. στο Βέλγιο ένα πρόγραμμα ήταν πρόσφατα δημιουργήθηκε για να ενημερώσει και να εκπαιδεύσει το προσωπικό του κέντρου προκειμένου να ανιχνεύσει καλύτερα τα πρόσωπα σε κίνδυνο και τα πρόσωπα που υποφέρουν από τα ψυχολογικά προβλήματα). Σε μερικά κέντρα, ψυχολόγοι ή/ και ψυχίατροι έχουν προστεθεί στις ιατρικές ομάδες (π.χ. Φινλανδία, Πολωνία).

Οι ερευνητές παρατήρησαν ότι υπάρχουν συγκεκριμένα κέντρα για τα πρόσωπα που πάσχουν από ψυχολογικές διαταραχές. Παραδείγματος χάριν:

- Στην Αυστρία, το κέντρο ενσωμάτωσης Haus δέχεται τους αιτούντες άσυλο, τους πρόσφυγες και τα πρόσωπα με προσωρινές άδειες διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους που έχουν υποστεί βασανιστήρια και απαιτείται προσαρμοσμένη ψυχοκοινωνική παρακολούθηση.

- Στο Βέλγιο, ένα νέο ιατρικό κέντρο για τους ψυχολογικά διαταραγμένους αιτούντες άσυλο επρόκειτο να ανοίξει την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας.

- Στη Δανία, ο Ερυθρός Σταυρός δημιούργησε ένα ειδικό κέντρο (κέντρο Kongelunden) για ιδιαίτερα ευάλωτους αιτούντες άσυλο που δεν λαμβάνουν την επαρκή προσοχή και φροντίδα στα κανονικά κέντρα υποδοχής, ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ 199-200.

απομόνωση, την έλλειψη δραστηριότητας, και την έλλειψη επαφής με την κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Οι ανάγκες των προσώπων, που πάσχουν από τις ψυχολογικές διαταραχές απαιτούν ειδική μεταχείριση και προσοχή αλλά δεν ικανοποιούνται πάντα επαρκώς.

Αν και οι συναντήσεις με τους ψυχολόγους ή/ και τους ψυχιάτρους είναι συνήθως δυνατές θεωρητικά, η φροντίδα που παρέχεται θεωρείται συχνά από τους ανθρώπους που εργάζονται στα κέντρα ως μη ικανοποιητική (π.χ. Γερμανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Δημοκρατία της Τσεχίας).

Ο μεγάλος αριθμός αυτοκτονιών αλλά και προσπαθειών να δώσουν τέλος στη ζωή τους αρκετοί από τους αιτούντες άσυλο σε χώρες όπως π.χ. Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Μεγάλη Βρετανία Φινλανδία, Γερμανία, είναι ενδεικτικός της επικρατούσας κατάστασης εντός των συγκεκριμένων Κέντρων. Στη Δανία παραδείγματος χάριν, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση από το δανέζικο Συμβούλιο προσφύγων, το ποσοστό των προσπαθειών αυτοκτονίας έχει τριπλασιαστεί από το 2001, από 0.6% του πληθυσμού που κατοικεί στα κέντρα το 2001 σε 1.7% το 2006. Αυτή η παρατήρηση συσχετίζεται με τη διάρκεια της παραμονής στα κέντρα και την προκύπτουσα επιδείνωση της ψυχολογικής κατάστασης αυτών των προσώπων¹⁶⁸.

4.13. Πράξεις βίας ή /και κατάχρηση, ενδοοικογενειακή βία:

Η κακοποίηση – ή η πιθανή κακοποίηση - των διαμενόντων στα κέντρα αναφέρθηκε μερικές φορές κατά τη διάρκεια των μελετών. Ιδιαίτερα η βία εναντίον γυναικών που διαβιούν μέσα σε επισφαλείς συνθήκες, όπως π.χ. στην Ουγγαρία, (καταγράφηκε στο κέντρο Debrecen και αναφέρθηκε από το διευθυντή του κέντρου και τους κοινωνικούς λειτουργούς), καθίσταται ιδιαίτερα ανησυχητική και είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των μέτρων ασφάλειας στο κτήριο υποδοχής για τις μόνες γυναίκες .

Αλλά και σε άλλες περιπτώσεις οι διευθυντές των κέντρων και οι κοινωνικοί λειτουργοί προειδοποίησαν τους ερευνητές για τα πολυάριθμα γεγονότα της οικογενειακής βίας ενάντια στις γυναίκες και τα παιδιά (π.χ. Πολωνία, Ουγγαρία)¹⁶⁹.

4.14. Διαφορετική βία, επεμβάσεις αστυνομίας και ανάπτυξη των παράνομων δραστηριοτήτων:

---

¹⁶⁸ όπ σελ 200

¹⁶⁹ όπ σελ 200

Σε ορισμένα κέντρα υπάρχουν συχνά βίαιες διαφωνίες και αντιπαλότητες μεταξύ των διαμενόντων, που οφείλονται κυρίως στα προβλήματα με την κατανάλωση οινοπνεύματος. Αλλού, ειδικά στα μεγάλα κέντρα, αναφέρθηκαν προβλήματα σχετικά με την ανάπτυξη των παράνομων δραστηριοτήτων και πολυάριθμες επεμβάσεις αστυνομίας¹⁷⁰.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΥΑΛΩΤΟΥΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ¹⁷¹ ΣΤΑ ΑΝΟΙΚΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

5.1. Ανήλικοι

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τα παιδιά των αιτούντων άσυλο διαμένουν συνήθως με τους γονείς τους και παρακολουθούν το σχολείο, είτε μέσα στα κέντρα (στα μεγάλα κέντρα, π.χ. Δανία, Κάτω Χώρες), είτε στα τοπικά δημόσια σχολεία. Οι τάξεις εκμάθησης γλωσσών προσφέρονται μερικές φορές στα κέντρα για να επιτρέψουν στα παιδιά να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής τους.

Οι δυσκολίες¹⁷² που αναφέρονται συνήθως σχετίζονται με την παρουσία παιδιών στα ανοικτά κέντρα και την απουσία δραστηριοτήτων μέσα και έξω από τα συγκεκριμένα κέντρα.

Μερικές διαδικασίες μπορούν να είναι πολύ μακροχρόνιες, με τις οικογένειες να παραμένουν σε μια κατάσταση συνολικής εξάρτησης και με λίγο όραμα για το μέλλον τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα αγχωτικό για τους γονείς, οι οποίοι χάνουν την αισιοδοξία τους και δεν παρέχουν πλέον στα παιδιά τους την επίβλεψη που απαιτείται. Αυτό αυξάνει την ευπάθεια των παιδιών¹⁷³.

---

¹⁷⁰ όπ σελ 200

¹⁷¹ Εξέταση των συγκεκριμένων κατηγοριών ευπάθειας. Συγκεκριμένες κατηγορίες που αναφέρονται στην οδηγία όρων υποδοχής:

¹⁷² Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται τα εξής:

- Ορισμένοι συμμετοχοί που εργάζονται στα κέντρα θεωρούν το περιβάλλον των κέντρων ότι εμποδίζει την ανάπτυξη παιδιών, ειδικά το περιβάλλον στα πολύ μεγάλα κέντρα που δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων.

- Η ζωή σε μερικά κέντρα έχει περιγραφεί ως «τραυματική» για τα παιδιά: εχθρικό περιβάλλον, γονική κατάθλιψη (π.χ. στο κέντρο του Ελσίνκι στη Φινλανδία, ένα πιλοτικό έργο έχει ξεκινήσει προκειμένου να πάρει συνέντευξη από τα παιδιά για τα συναισθήματά τους).

- Σε πολλά κέντρα (π.χ. στο Βέλγιο, την Ιρλανδία, τη Γερμανία, τη Φινλανδία), κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι επισήμαναν τον κίνδυνο να χάσουν το κύρος τους οι γονείς πράγμα, που οφείλεται στην απώλεια του ρόλου και της εξουσίας των γονέων στα παιδιά τους (deparentalisation).

¹⁷³ όπ σελ 201

5.2. Ασυνόδευτοι ανήλικοι

Μια βασική δυσκολία για τους ασυνόδευτους ανήλικους είναι ότι δεν ωφελούνται πάντα από τις υπηρεσίες και τις εγκαταστάσεις υποδοχής που απευθύνονται σ' εκείνους. Σε γενικές γραμμές, οι ασυνόδευτοι αλλοδαποί ανήλικοι δεν πρέπει να επαναπατριστούν και πρέπει να φιλοξενηθούν στα ειδικά κέντρα για εκείνους.

Άτομα που εργάζονται στα κέντρα εξέφρασαν μια άλλη ανησυχία σχετικά με το φόβο τους ότι σε περίπτωση που μειωθεί ή σταματήσει η υποστήριξη προς τους ανήλικους εκείνοι μπορεί να επιστρέψουν πίσω στα δίκτυα διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων (trafficking). Αυτό το ζήτημα προέκυψε στο Βέλγιο, για το οποίο υπογραμμίστηκαν από τους εργαζόμενους στα κέντρα οι δυσκολίες που συναντήθηκαν στην προστασία των ανήλικων που ήταν θύματα του trafficking ενάντια στα δίκτυα, τα οποία κρατούν επαφή μαζί τους.

Μια άλλη δυσκολία που παρατηρείται σε μερικά κέντρα είναι ο μεγάλος αριθμός ανήλικων που «εξαφανίζεται». Οι διευθυντές των κέντρων δεν ξέρουν πάντα τους λόγους αυτών των εξαφανίσεων (π.χ. η αίσθηση της φυλάκισης και απομόνωσης σε ορισμένα κέντρα, ενθάρρυνση από τα δίκτυα μαφία-τύπων, δυσκολίες προσαρμογής)¹⁷⁴.

5.3. Άτομα με ειδικές ανάγκες/ άτομα τρίτης ηλικίας/ έγκυοι γυναίκες:

Όσον αφορά στην κατάσταση και στην πιθανή προσοχή που δόθηκε σε αυτές τις κατηγορίες ευάλωτων προσώπων, άλλη μια φορά σημειώνεται η ποικιλία που συναντάται ανάλογα με το κέντρο:

- σχετικά με τις εγκαταστάσεις και την περίθαλψη για τα πρόσωπα με αναπηρία, και προσοχή που δίνεται στις συγκεκριμένες ανάγκες τους,
- σχετικά με τη ειδική προσοχή για τα ηλικιωμένα πρόσωπα, δεν υπάρχει συνήθως κανένα ειδικό μέτροεφαρμοσμένος στα κέντρα εκτός από τη συγκεκριμένη βοήθεια που μπορεί να παρασχεθεί από τους γιατρούς ή τους κοινωνικούς λειτουργούς,
- σχετικά με την προσοχή για τις εγκύους γυναίκες¹⁷⁵.

5.4. Θύματα βασανιστηρίων και άλλες μορφές βίας: ψυχολογική, σεξουαλική

Όπως προηγουμένως εξηγήθηκε, η ανάγκη να παρασχεθεί ειδική μέριμνα, ψυχολογική φροντίδα και βοήθεια στα θύματα της βίας είναι μεγάλη. Όσον αφορά σε

---

¹⁷⁴ όπ σελ 202

¹⁷⁵ όπ σελ 202-203

όλα τα πρόσωπα που πάσχουν από την ψυχολογικά προβλήματα, αυτά τα θύματα έχουν μεγάλη ανάγκη για ψυχολογική βοήθεια ,καθώς υπάρχει ο κίνδυνος να επιδεινωθεί η κατάστασή τους διαμένοντας για πολύ καιρό στα κέντρα¹⁷⁶.

5.5. Μονογονεϊκές οικογένειες

Οι απομονωμένοι γονείς με τα παιδιά φιλοξενούνται συνήθως στις περιοχές που διατηρούνται για τις οικογένειες. Πολλά κέντρα αφιερώνουν ειδική προσοχή στις μόνες γυναίκες, και έχουν συγκεκριμένα μέτρα σε ισχύ για να τους βοηθήσουν. Διαμένουν σε κέντρα χωριστά από τους ενήλικες άνδρες όπου είναι εφικτό Σε μερικές χώρες υπάρχουν συγκεκριμένα κέντρα που διατηρούνται ειδικά για τις μόνες μητέρες (π.χ. Ιρλανδία, Δανία)¹⁷⁷.

5.6. Μονές γυναίκες

Κατά τη διάρκεια των μελετών υπογραμμίστηκε ότι οι γυναίκες απαιτούν ειδική προσοχή λόγω της μεγαλύτερης ευπάθειάς τους στους διαφορετικούς τύπους βίας μέσα στα κέντρα.

Το ζήτημα της οικογενειακής βίας αναφέρθηκε παραπάνω. Αυτός ο τύπος βίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αναγνωριστεί, καθώς διευκολύνεται από την απουσία ιδιωτικής ζωής, ενώ ο τρόπος διαβίωσης μέσα στα κέντρα εξαιτίας του συνωστισμού, αλλά και άλλων παραγόντων, φαίνεται να προκαλεί ιδιαίτερες εντάσεις και πολλαπλά προβλήματα.

Οι δυσκολίες αναγνώρισης περιστατικών βίας, σεξουαλικής κακοποίησης ενάντια στις γυναίκες αναφέρθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας. Οι μονές γυναίκες, που ζουν σε εξαιρετικά επισφαλείς καταστάσεις, εκτίθενται ιδιαίτερα στις διάφορες μορφές κακοποίησης, ειδικότερα σεξουαλικής. Αυτοί οι κίνδυνοι αναφέρθηκαν σε χώρες όπως π.χ. Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία.

Ο κίνδυνος της βίας γενικά, και ιδιαίτερα της βίας κατά των γυναικών αυξάνεται από το μεγάλο αριθμό μόνων, χωρίς δραστηριότητες και απομονωμένων ανδρών σε αυτά τα κέντρα.

- Ανεπάρκεια στην αναγνώριση ευάλωτων ανθρώπων στα ανοικτά κέντρα
- έλλειψη ή/ και αποτυχία να εφαρμοστεί μια προσαρμοσμένη διαδικασία αναγνώρισης των ατόμων αυτών,
- συγκεκριμένες δυσκολίες στον προσδιορισμό ορισμένων διαταραχών,

---

¹⁷⁶ όπ σελ 203

¹⁷⁷ όπ σελ 203

- υπερβολικά περιορισμένοι ορισμοί «των κατηγοριών ευάλωτων προσώπων»,
- αποτυχία να αντιμετωπιστούν «τα περιστατικά των ευάλωτων ατόμων».

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1. Συγκριτική ανασκόπηση του καθεστώτος και των συνθηκών υποδοχής αιτούντων άσυλο σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι προσπάθειες εναρμόνισης του καθεστώτος υποδοχής των αιτούντων άσυλο στις ευρωπαϊκές χώρες οφείλονται βέβαια και στο γεγονός ότι οι σημαντικές αποκλίσεις που υφίστανται μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά και την κατανομή της «ζήτησης για άσυλο» στα διάφορα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι εν λόγω αποκλίσεις και διαφορές δεν είναι δυνατόν να απαλειφθούν εντελώς, αφού οι εσωτερικές συνθήκες, τα γεωγραφικά και συγκοινωνιακά δεδομένα, το βιοτικό επίπεδο, το επίπεδο κοινωνικών παροχών και τα προβλήματα ανεργίας εγκληματικότητας /δημόσιας ασφάλειας κ.λ.π. διαφέρουν σε πολύ μεγάλο βαθμό στις διάφορες περιοχές της Γηραιάς Ηπείρου. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλές χώρες με ιδιαίτερα αναπτυγμένο κράτος κοινωνικό κράτος τείνουν να ελέγχουν πολύ στενά τη ζωή και τις κινήσεις των αιτούντων άσυλο, επιβάλλοντας ένα αρκετά «κλειστό» καθεστώς υποδοχής και προστασίας¹⁷⁸.

Έτσι, στη Γερμανία υφίσταται ένα αρκετά συγκεντρωτικό σύστημα κατανομής των αιτούντων άσυλο σε κέντρα υποδοχής, σύμφωνα με ένα τυποποιημένο «κλειδί» κατανομής των αιτούντων άσυλο στα ομόσπονδα κρατίδια που βασίζεται σε ποσοτώσεις. Η παραμονή στο κέντρο υποδοχής είναι υποχρεωτική ακόμη και για εκείνους που έχουν συγγενείς, οι οποίοι ήδη κατοικούν μόνιμα στη Γερμανία. Επιπλέον, οι αιτούντες άσυλο δεν δικαιούνται να εγκαταλείψουν τη διοικητική περιφέρεια του κέντρου υποδοχής, ενώ η εκεί διαμονή τους δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να υπερβεί τους τρεις μήνες. Στη συνέχεια, εφόσον το αίτημα ασύλου δεν απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμο, οι αιτούντες άσυλο μετακινούνται σε συγκεκριμένους δήμους όπου υφίστανται οικοτροφεία για αιτούντες άσυλο. Η εκεί

¹⁷⁸ Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης –Ν.Χλέπας Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2005 σελ 108-109

διαμονή είναι επίσης υποχρεωτική, εκτός εάν δεν υφίσταται θέση σε οικοτροφείο της διοικητικής περιφέρειας όπου υπάγεται ο αιτών και ο τελευταίος έχει στενούς συγγενείς στη Γερμανία, ενώ απαιτείται, επιπλέον, να μην προκαλείται πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση στο Δημόσιο από την μη παραμονή σε κέντρο¹⁷⁹.

Περισσότερο ελαστικές είναι οι ρυθμίσεις που ισχύουν στη Σουηδία, όπου οι αιτούντες άσυλο κατανέμονται υποχρεωτικά σε κέντρα διαμονής, εκτός αν διαθέτουν φίλους ή συγγενείς που κατοικούν μόνιμα στη Σουηδία. Στη Δανία όλοι οι αιτούντες κατανέμονται σε ένα από τα κέντρα που διοικεί ο Ερυθρός Σταυρός, τα οποία χαρακτηρίζονται ως «ανοικτά» κέντρα επειδή οι αιτούντες άσυλο δεν είναι υποχρεωμένοι να μένουν συνεχώς σε αυτά, ωστόσο στην πράξη η εξάρτηση από τις κοινωνικές παροχές των κέντρων είναι τόσο έντονη και η γεωγραφική απόσταση από πόλεις τόσο μεγάλη, ώστε οι αιτούντες δύσκολα τα εγκαταλείπουν. Εξάλλου, η απομάκρυνση από το Κέντρο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απαιτεί άδεια. Οι αιτούντες μπορούν μετά από ένα πρώτο διάστημα (συνήθως έξι εβδομάδες) να διαμένουν μαζί με συγγενείς ή φίλους που κατοικούν μόνιμα στη Δανία, ωστόσο, σε αυτήν την περίπτωση μειώνονται δραστικά οι οικονομικές παροχές¹⁸⁰.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, αντίθετα, η διαμονή σε κέντρα υποδοχής δεν είναι υποχρεωτική και σε αρκετές περιπτώσεις οι αιτούντες άσυλο διαμένουν σε τοπικά πανδοχεία, ενώ στη Γαλλία η φιλοξενία σε κέντρο υποδοχής αποφασίζεται σύμφωνα με συγκεκριμένα κοινωνικά κριτήρια. Στην Ιταλία, τα κέντρα υποδοχής οργανώνονται από τις τοπικές αρχές, ενώ πολλές υπηρεσίες παρέχονται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και της καθολικής εκκλησίας όπως η Caritas κ.ά. Στην πράξη, οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο αναζητούν ιδιωτικό κατάλυμα και εργάζονται παράνομα. Στην Ισπανία, η παραμονή στις λίγες διαθέσιμες θέσεις των κέντρων υποδοχής δεν είναι υποχρεωτική, ενώ αρκετοί αιτούντες μπορούν να εργαστούν νόμιμα (ανάλογα με την Περιφέρεια όπου βρίσκονται). Τέλος στην Πορτογαλία, η οργανωμένη υποδοχή των αιτούντων άσυλο βρίσκεται ακόμη στα πρώτα της στάδια και στην πράξη όλοι σχεδόν οι αιτούντες άσυλο αναζητούν ιδιωτικό κατάλυμα ή τη φιλοξενία φιλανθρωπικών οργανώσεων, ενώ συνήθως εργάζονται παράνομα¹⁸¹.

---

¹⁷⁹ όπ σελ 109

¹⁸⁰ όπ σελ 109-110

¹⁸¹ όπ σελ 110

Εξακολουθεί να υπάρχει ,συνεπώς ,μια εντυπωσιακή ποικιλία ρυθμίσεων και πρακτικών ως προς την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στις ευρωπαϊκές χώρες : Τα οργανωμένα κέντρα υποδοχής , αλλού απλώς δεν επαρκούν και καλύπτουν ένα πολύ μικρό ποσοστό των αιτούντων άσυλο, αλλού είναι υποχρεωτικά για τους αιτούντες (Γερμανία ,Ολλανδία ,Ελβετία κ .α) και αλλού δεν είναι υποχρεωτικά αλλά η μη διαμονή σε αυτά συνεπάγεται την απώλεια κάποιων σημαντικών κοινωνικών παροχών (Δανία, Βέλγιο, Νορβηγία κ.λ.π). Ο κοινωνικός διαχωρισμός φαίνεται να προωθείται από τα «κλειστά» μοντέλα, ενώ από την άλλη πλευρά η έλλειψη οργανωμένης υποδοχής φαίνεται να εκτρέφει την ανασφάλεια και την παρανομία. Το ζητούμενο είναι βέβαια η αναζήτηση λύσεων που αποτρέπουν την απομόνωση ενώ διευκολύνουν την προσωπική προσαρμογή και την οργανική ένταξη στις κοινωνίες υποδοχής¹⁸².

Όσον αφορά στην Ελλάδα και με βάση την έρευνα των ΓΧΣ συμπεραίνουμε ότι στα κέντρα κράτησης μεταναστών οι συνθήκες διαβίωσης είναι απαράδεκτες ,οι συνθήκες υγιεινής και η διανομή ειδών πρώτης ανάγκης ανεπαρκείς ,όπως και ο προαυλισμός ενώ η έλλειψη ενημέρωσης ,διερμηνείας και ιατρικής παρακολούθησης των μεταναστών δυσχεραίνουν τη ζωή των κρατουμένων. Αναμένεται ωστόσο βελτίωση της κατάστασης που επικρατεί εξαιτίας της λειτουργίας νέων σε περιοχές ,όπως η Αμυγδαλέζα , η Κόρινθος αλλά και σε άλλα σημεία της Ελλάδας, με τον όρο βέβαια ότι οι όροι και οι διαδικασίες τοποθέτησης των αλλοδαπών στους χώρους αυτούς να είναι οι ενδεδειγμένοι .

Αναφορικά με τις δομές φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο, που ερευνήθηκαν από τις Τσοβίλη και Βουτηρά αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει παροχή ψυχολογικής φροντίδας και ιατρικών εξετάσεων ,όπως και νομικής υποστήριξης. Η εκπαίδευση περιορίζεται κυρίως στα σεμινάρια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ενώ η ανεύρεση εργασίας δεν προωθείται ενεργά. Επιπλέον δεν υπάρχει συμμετοχική προσέγγιση των φιλοξενούμενων και κανένα κέντρο δεν έχει παρουσιάσει προγράμματα ευαισθητοποίησης σχετικά με διαπολιτισμικά θέματα. Οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες είναι περιορισμένες και η ψυχολογία των φιλοξενούμενων είναι κακή ,λόγω ανασφάλειας και άγχους ενώ δεν τίθενται περιορισμοί στην άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων και στην ελευθερία των κινήσεών τους .Το

---

¹⁸² όπ σελ110-111

βασικότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη σταθερής χρηματοδότησης που επιφέρει αυξομειώσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Ως προς τα ειδικότερα προβλήματα των γυναικών παρουσιάζεται να διατηρείται ο στερεότυπος ρόλος των γυναικών που δεν συμμετέχουν στην λήψη αποφάσεων και δεν έχουν πρόσβαση σε ανώτερη εκπαίδευση και προγράμματα επαγγελματικής κατεύθυνσης. Επίσης ,οι ειδικές ανάγκες για την υγεία των γυναικών ικανοποιούνται μόνο όταν αυτό ζητηθεί και δεν προωθείται ενεργά η απασχόλησή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ :ΣΥΓΚΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ζωή μας και εν γένει η πορεία που ακολουθούμε, επηρεάζεται σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό, τόσο από το επάγγελμα που επιλέγουμε, όσο και από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον¹⁸³, τις στάσεις που διαμορφώνουμε και τις αξίες που υιοθετούμε. Οι επιλογές αυτές σίγουρα αλληλοεξαρτώνται και διαμορφώνονται από τον κοινωνικό ρόλο του φύλου, δηλαδή από τους τρόπους συμπεριφοράς που οριοθετεί και προδιαγράφει, χωριστά για τους άνδρες και τις γυναίκες, μια δεδομένη κοινωνία σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Οι έρευνες σε σχέση με τη διαμόρφωση του κοινωνικού ρόλου του φύλου, φαίνεται να αλληλοεπηρεάζονται από τις αντιφατικές απόψεις της κοινωνίας για τον κοινωνικό ρόλο του φύλου¹⁸⁴.

Ο όρος κοινωνικό φύλο χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις κοινωνικές κατηγορίες της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας, δηλαδή τα χαρακτηριστικά και τη συμπεριφορά που αποδίδονται στο καθένα από τα δύο φύλα. Το κοινωνικό φύλο (gender)¹⁸⁵ προσδιορίζεται από κοινωνικούς παράγοντες. Ο κοινωνικός ρόλος του φύλου αναφέρεται σε συμπεριφορές, ενδιαφέροντα και υποχρεώσεις που ορίζονται από την κοινωνία ως κατάλληλα αρμόζοντα για άνδρες και γυναίκες. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι κοινωνικά δομημένα και «μαθαίνονται» μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Μπορούν να είναι διαφορετικά σε κάθε κοινωνία,

---

¹⁸³ Αναφερόμαστε στον οικογενειακό και κοινωνικό περίγυρο που αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα στη διαμόρφωση πολλών διαπροσωπικών και όχι μόνο σχέσεων και επαφών.

¹⁸⁴ Για παράδειγμα, σε προηγούμενες δεκαετίες, ο αυστηρός διαχωρισμός μεταξύ των δύο φύλων θεωρούνταν από τους περισσότερους ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς και γονείς ένας επιθυμητός στόχος της κοινωνικοποίησης του παιδιού. Έτσι οι γυναίκες μάθαιναν δεξιότητες για να ανταποκριθούν στους ρόλους της νοικοκυράς, ενώ οι άνδρες διαπαιδαγωγούνταν ώστε να παίξουν το ρόλο του «κουβαλητή» μέσα στην οικογένεια.. Βέβαια, στην πορεία των πραγμάτων, ο στόχος αυτής της κοινωνικοποίησης αμφισβητήθηκε έντονα, κυρίως, διότι η διαμόρφωση του κοινωνικού ρόλου του φύλου θεωρήθηκε ως μέσον διάκρισης σε βάρος των γυναικών και περιοριστικός παράγοντας στην ανάπτυξη, τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες, Turner, P.J. (1998) Βιολογικό φύλο, κοινωνικό φύλο και ταυτότητα του Εγώ. Ελληνικά Γράμματα σελ 5

¹⁸⁵ Η ορθή διατύπωση είναι «κοινωνικό φύλο» (gender) αλλά για λόγους συντομίας συνήθως αναφέρεται ως «φύλο» δημιουργώντας σύγχυση με το βιολογικό φύλο (sex).

όπως επίσης, μέσα στην ίδια κοινωνία μπορούν να αλλάζουν ανάλογα με τις περιστάσεις¹⁸⁶.

Ο όρος βιολογικό φύλο χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις βιολογικές κατηγορίες του άνδρα και της γυναίκας. Αναφέρεται στις βιολογικά καθορισμένες διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών και αποδίδεται με τον όρο sex¹⁸⁷.

Η διάκριση του βιολογικού και κοινωνικού φύλου δε χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει τον παράγοντα που ευθύνεται για την εμφάνιση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών σε άτομα διαφορετικού φύλου (μια διαμάχη του τύπου κληρονομικότητα ή περιβάλλον), αλλά για να αναδείξει πως αυτά τα χαρακτηριστικά ή συμπεριφορές αποτελούν το αποτέλεσμα της κοινωνικής διαμεσολάβησης στη βάση μιας βιολογικής διαφοράς.

Έτσι, ιδιότητες όπως η δύναμη, η λογική, η ανεξαρτησία, η ενεργητικότητα, η άσκηση ελέγχου κ. α, τείνουν να χαρακτηρίζονται ανδρικές, ενώ ιδιότητες όπως, η εξάρτηση, η συναισθηματικότητα, η τρυφερότητα, η επικέντρωση στο σπίτι και τα παιδιά, παρουσιάζονται ως καθαρά γυναικείες. Ταυτόχρονα υπάρχει μια τάση οι ανδρικές ιδιότητες να αξιολογούνται θετικά, ενώ οι γυναικείες αρνητικά. Η τάση αυτή μαζί με την επικράτηση των ανδρικών ιδιοτήτων έχει αρνητικές συνέπειες στη λειτουργία της κοινωνίας και στην οργάνωση της καθημερινής ζωής.

---

¹⁸⁶ Turner, P.J. (1998) Βιολογικό φύλο, κοινωνικό φύλο και ταυτότητα του Εγώ. Ελληνικά Γράμματα σελ 8

¹⁸⁷ Καθώς στην έμφυλη έρευνα η κατανομή των εξουσιών μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι ένα θέμα εξέχουσας σημασίας, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στις δύο βιολογικές ερμηνείες που περιγράφουν τις διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών ως κληρονομικές η μία και ως βιολογικά έμφυτες η άλλη. Η πρώτη αναφέρεται στη διαδικασία αναπαραγωγής, εξαιτίας της οποίας οι γυναίκες είναι υποταγμένες γιατί μένουν έγκυες ,γεννούν παιδιά που τα θηλάζουν και συνεπώς δεν μπορούν να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή. Με βάση την ερμηνεία αυτή οι γυναίκες είναι εξαρτημένες ως προς τη συντήρηση και την άμυνά τους. Έτσι, οι άνδρες περιγράφονται ως πιο επιθετικοί ,δυνατοί και ριψοκίνδυνοι¹⁸⁷.

Με βάση τη δεύτερη ερμηνεία, ο έλεγχος αντικαθιστά την επιθετικότητα και οι άνδρες εμφανίζονται ως ορθολογιστές, ενώ οι γυναίκες κατευθύνονται από τα συναισθήματα και τη διαίθησή τους και έτσι χρειάζονται την προστασία και την υποστήριξη των ανδρών.¹⁸⁷

Μία άλλη άποψη που το 1974 υιοθετήθηκε ευρέως είναι αυτή της Sherry Ortner¹⁸⁷ που υποστήριζε ότι όλες οι κοινωνίες κάνουν διάκριση μεταξύ πολιτισμού και φύσης και ότι η φύση πάντα προσλαμβάνεται ως υποταγμένη στον πολιτισμό. Σύμφωνα με αυτήν την θεωρία, λοιπόν, η υποταγή των γυναικών μπορεί να εξηγηθεί με το γεγονός ότι οι γυναίκες συνδέονται με τη φύση και οι άνδρες με τον πολιτισμό, ΚΕ.Θ.Ι, «Εν τάξει» Θεωρίες για την Οργάνωση και το Φύλο Anna Wahl, Charlotte Holgersson, Pia Hook, Sophie Linghag μετάφραση: Χρήστος Παππάς, επιστημονική επιμέλεια: Μαρία Γκασούκα Αθήνα 2005 σελ48-49

Ο παραπάνω διαχωρισμός των ιδιοτήτων δεν είναι απόλυτος. Οι ανδρικές και οι γυναικείες ιδιότητες αποτελούν τάσεις που προσδιορίζονται κοινωνικο-οικονομικο-πολιτισμικά. Βέβαια και οι ίδιες οι γυναίκες έχουν μια στρεβλή αντίληψη της δικής τους «γυναικείας» πραγματικότητας σε σχέση με τη θέση, το ρόλο και τις δυνατότητές τους.

Με αυτό τον τρόπο διαμορφώνεται το «κοινωνικό φύλο» που περιλαμβάνει τα πολιτισμικά, ψυχολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται ανάλογα με το φύλο και δημιουργούν τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις και διακρίσεις στις σύγχρονες κοινωνίες¹⁸⁸. Βέβαια υπάρχουν και κοινωνικές ομάδες που αποκλείονται κοινωνικά από την πλειονότητα των ανθρώπων, λόγω κάποιων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κοινωνικά στερεότυπα που άλλα βασίζονται στην ηλικία, άλλα στο βάρος¹⁸⁹, άλλα στη φυλή ή στη θρησκεία.

Η διατήρηση τέτοιων αντιλήψεων είχε σαν αποτέλεσμα να αναπαράγονται τα κοινωνικά στερεότυπα, κάτι που είναι φανερό ακόμα και σήμερα στη λειτουργία της κοινωνίας γενικά και στον καταμερισμό εργασίας ειδικότερα. Οι γυναίκες περιορίζονται στην οικιακή σφαίρα και μένουν μακριά από θέσεις εργασίας, επιθυμητές για τους άνδρες. Ακόμη και όταν πετυχαίνουν στις λεγόμενες «ανδρικές

---

¹⁸⁸ Σύμφωνα, μάλιστα, με την Oakley¹⁸⁸, η εισαγωγή της αναλυτικής κατηγορίας «κοινωνικό φύλο» (gender) στις γυναικείες σπουδές διαμορφώνει νέες συνθήκες και παραδοχές και επιτρέπει την ανάπτυξη και διεύρυνση των φεμινιστικών ερευνών. Το κοινωνικό φύλο είναι το «σύνολο των κοινωνικά προσδιορισμένων έμφυλων ρόλων, καθώς και το σύστημα σκέψης και ιδεολογικών αναπαραστάσεων που προσδιορίζουν πολιτισμικά το αρσενικό και το θηλυκό και κατασκευάζουν τις ταυτότητες του φύλου» (Bock, 1993 «Πέρα από τις διχοτομίες», Δίνη, σελ 62-63).¹⁸⁸

¹⁸⁹ η διάκριση, λόγω βάρους αποτελεί μια νομιμοποιημένη προκατάληψη, που μπορεί να συγκριθεί με άλλες παρόμοιες προκαταλήψεις, λόγω φυλής, κοινωνικού φύλου, οι οποίες όμως ήδη έχουν τύχει νομικής προστασίας, όπως δηλώνει η Rebecca Puhl, επιστημονικά υπεύθυνη ερευνητικού προγράμματος στο Rudd Center for Food Policy του Πανεπιστημίου Yale (ΗΠΑ). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα που αφορούσε την έκταση και συχνότητα των αυτόομολογούμενων διακρίσεων λόγω βάρους και συγκρίθηκε με εμπειρίες διάκρισης λόγω φυλής και φύλου σε αντιπροσωπευτικό δείγμα ενηλίκων ηλικίας από 25- 78 ετών, διαφαίνεται ότι οι γυναίκες έχουν διπλάσιες πιθανότητες από τους άνδρες να υποστούν διακρίσεις με κριτήριο το βάρος τους στο εργασιακό και οικογενειακό περιβάλλον τους¹⁸⁹. Επίσης και σε έτερη έρευνα διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες παρουσιάζουν δεκαέξι (16) φορές περισσότερες πιθανότητες συγκριτικά με τους άνδρες για να υποστούν διακρίσεις με κριτήριο το βάρος, <http://www.yale.edu/>

Χρησιμοποιώντας ερευνητικά στοιχεία από εθνικό δείγμα 2.838 αμερικανών ενηλίκων, οι υπέρβαροι ήταν 12 φορές πιθανότερο από εκείνους με κανονικό βάρος να έχουν υποστεί διακρίσεις λόγω βάρους, οι παχύσαρκοι 37 φορές περισσότερο, και οι σοβαρά παχύσαρκοι πάνω από 100 φορές. Puhl, R., & Brownell, K. D. (2001). Bias, discrimination, and obesity. *Obesity Research*, 9, σελ. 788-805

θέσεις», θεωρείται ότι αυτό γίνεται σε βάρος της θηλυκής τους πλευράς, ότι δηλαδή έχουν απαρνηθεί τις «γυναικείες» τους ιδιότητες για να τα καταφέρουν.

Η χρήση του όρου κοινωνικό φύλο (gender) ,που ανήκει στην Ann Oakley και που αναφέρεται στις κοινωνικά κατασκευασμένες διαφορές των φύλων σε αντιδιαστολή με τον όρο βιολογικό φύλο (sex) που αναφέρεται σε βιολογικές διαφορές, αποδείχτηκε πολύτιμη για τη φεμινιστική θεωρία¹⁹⁰. Φεμινισμός είναι μια συλλογή κοινωνικών θεωριών, πολιτικών κινήσεων και ηθικών φιλοσοφιών, σε μεγάλο βαθμό παρακινούμενη ή αναφερόμενη σε εμπειρίες γυναικών, ιδιαίτερα σε σχέση με την κοινωνική, πολιτική και οικονομική τους κατάσταση. Ως κοινωνικό κίνημα, ο φεμινισμός¹⁹¹ εστιάζεται κατά πολύ στον περιορισμό ή εξάλειψη της

---

¹⁹⁰ Έτσι δύο αντιτιθέμενες απόψεις δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του δεύτερου κύματος φεμινισμού: φεμινίστριες από τη μια πλευρά που ενδιαφέρθηκαν για τη διεκδίκηση της «διαφορετικότητας» των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες, συχνά στοχεύοντας στη διάκριση των όρων sex – gender , αφού η ταύτιση των δύο αυτών διαστάσεων είχε σαν συνέπεια την άρνηση της διαφορετικής γυναικείας σωματικής εμπειρίας και από την άλλη πλευρά, φεμινίστριες που αρνούσαν τη διαφορά sex- gender και τόνιζαν ότι το sex είναι προϊόν κοινωνικής κατασκευής.

Επίσης, ένα ακόμη θέμα , το οποίο απασχόλησε από νωρίς τη φεμινιστική σκέψη, ήταν η σχέση φύλου και σεξουαλικότητας. Υποστήριξαν τη διαπολιτισμική ποικιλία των σεξουαλικών επιλογών και την πολιτισμική, κοινωνική και οικονομική σημασία των ανθρώπινων σωμάτων, αφού «πιστεύω» τους ήταν πως και η σεξουαλικότητα αποτελεί πολιτισμική κατασκευή. Οι ριζοσπαστικές φεμινιστικές θεωρίες ανέδειξαν το ανθρώπινο σώμα και τη σεξουαλικότητα σε πρωταρχικά πεδία άσκησης της πατριαρχικής εξουσίας, η οποία λαμβάνει τη σημασία του συστήματος άσκησης της ανδρικής εξουσίας πάνω στις γυναίκες. Η άσκηση της πατριαρχικής εξουσίας από τους άνδρες ως φυσικά πρόσωπα που ελέγχουν τις αναπαραγωγικές λειτουργίες και τη σεξουαλικότητα των γυναικών απόκτησε κεντρική σημασία στην ανάλυση της έμφυλης συγκρότησης της κοινωνίας.

¹⁹¹ Ο Φεμινιστικός πολιτικός ακτιβισμός, συνήθως, κάνει εκστρατείες σε θέματα, όπως το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του σώματος της γυναίκας και της αναπαραγωγικής της ικανότητας, η ενδο-οικογενειακή βία, οι άδειες και τα επιδόματα μητρότητας, η διεκδίκηση ίσων μισθών για την ίδια εργασία¹⁹¹, η σεξουαλική παρενόχληση, οι διακρίσεις και η σεξουαλική βία. Τα θέματα που ερευνώνται, μέσα από το φεμινισμό, περιλαμβάνουν την πατριαρχία, τα στερεότυπα (διακρίσεων λόγω φύλου και παραδοσιακών ρόλων των φύλων), την αντικειμενοποίηση, την προβολή της γυναίκας ως σεξουαλικό αντικείμενο και την καταπίεση.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και κυρίως , κατά τη δεκαετία του 1970, ο φεμινισμός και η φεμινιστική θεωρία ξεκίνησε από λευκές, χριστιανές, μεσο-αστές γυναίκες των περιοχών που ονομάζουμε «Δύση» και ασχολείτο με τα δικά τους θέματα, ενώ την ίδια στιγμή ισχυριζόταν πως εκπροσωπούσε όλες τις γυναίκες.

Από εκείνη την εποχή, πολλοί θεωρητικοί του φεμινισμού έχουν αντικρούσει την υπόθεση πως οι «γυναίκες» συνιστούν μία ομογενή ομάδα ατόμων με πανομοιότυπα συμφέροντα. Ακτιβίστριες - φεμινίστριες ξεπήδησαν από διαφορετικές κοινότητες, και οι θεωρητικοί του φεμινισμού άρχισαν να μελετούν τους συνδυασμούς φύλου και σεξουαλικότητας, με τις άλλες κοινωνικές ταυτότητες, όπως τη φυλή, το χρώμα, την οικονομική και μορφωτική τάξη. Πολλές φεμινίστριες σήμερα ισχυρίζονται πως ο φεμινισμός είναι ένα θεμελιώδες κίνημα που προσπαθεί να ξεπεράσει τα όρια της κοινωνικής τάξης, φυλής, κουλτούρας και θρησκείας και απευθύνεται σε θέματα που απασχολούν όλες τις

φυλετικής ανισότητας και στην προώθηση των δικαιωμάτων, των συμφερόντων και των ζητημάτων των γυναικών στην κοινωνία.

Οι πολιτιστικές καταβολές κάθε λαού επηρεάζουν τη γενικότερη αντίληψη του τι είναι «άνδρας» και «γυναίκα», πώς ορίζονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, καθώς και ποιοι είναι οι κανόνες συμπεριφοράς στην κοινωνική πραγματικότητα.

Είναι επίσης γνωστό ότι το «φύλο» (gender) είναι μια κοινωνική κατασκευή που εξαρτάται από πολιτικούς, θρησκευτικούς, γεωγραφικούς, οικονομικούς παράγοντες ή ακόμα και από την ίδια την ανάγκη της επιβίωσης. Επομένως και οι ιδεολογίες σχετικά με τα φύλα είναι κοινωνικές κατασκευές που πιέζουν ή υποδεικνύουν στους ανθρώπους να δρουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο. Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι σε κάθε λαό, σε κάθε κουλτούρα ο τρόπος που αναπτύσσονται οι ανδρικές και γυναικείες ταυτότητες διαφέρει. Φυσικά μπορεί να υπάρχουν κάποια γενικά χαρακτηριστικά που να παραμένουν κοινά σε πολλές κοινωνίες¹⁹².

Επιπλέον τα πολιτιστικά στερεότυπα για το πώς πρέπει να είναι ο άνδρας και η γυναίκα επηρεάζουν και την αυτοαντίληψη των ατόμων αλλά και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, τον τρόπο που επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν. Τα στερεότυπα σχετικά με τα φύλα σχετίζονται με τους ρόλους που κάθε φύλο αναλαμβάνει να διαδραματίσει στην κοινωνία. Σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες οι άνδρες και οι γυναίκες ασχολούνται με διαφορετικές εργασίες, έχουν διαφορετικό ρόλο στο σπίτι και επιλέγουν διαφορετικό τρόπο ψυχαγωγίας¹⁹³.

Σήμερα εξαιτίας της ανάπτυξης των μέσων επικοινωνίας και των τρόπων μετακίνησης γνωρίζουμε ευκολότερα τους διαφορετικούς πολιτισμούς. Επίσης το κίνημα μετανάστευσης φέρνει σε επαφή διαφορετικές κουλτούρες αλλά και βάζει νέους προβληματισμούς στις χώρες υποδοχής για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται η

γυναίκες κάθε κοινωνίας: για παράδειγμα τον ακρωτηριασμό γυναικείων σεξουαλικών οργάνων στο Σουδάν, στην κεντρική Αφρική και στους αφρικανούς μετανάστες σε Ευρώπη και Αμερική, ή την επαγγελματική εξέλιξη στις ανεπτυγμένες κοινωνίες. Ταυτόχρονα, μελετούν τον βαθμό στον οποίο συγκεκριμένα θέματα, όπως ο βιασμός, η αιμομιξία, η καταπίεση και η μητρότητα, είναι οικουμενικά.

¹⁹²Wade.C., & Tavris C.,(1994).The longest war. Gender and culture in W.Conner and R.Malpass(Eds) σελ 121- 122, 124

¹⁹³Williams.JE., & Best .DL.,(1994).Cross-cultural views of women and men. In W.J Lonner and R.S Malpas (Eds) Psychology and culture σελ 192 Boston .MA:Allyn and Bacon

διαφορετικότητα. Οι λόγοι που αναγκάζουν τους ανθρώπους να καταφεύγουν στην «προσφυγιά» είναι πολλοί¹⁹⁴.

Το πρόβλημα της μετανάστευσης είναι μεγάλο για όλους, ειδικότερα όμως για τις γυναίκες γίνεται ακόμα μεγαλύτερο. Οι γυναίκες πρόσφυγες αποτελούν μια ευπαθή κοινωνική ομάδα. Τα μεγάλα προβλήματα που η ομάδα αυτή αντιμετωπίζει σε καθημερινή βάση είναι και οι αιτίες της ανισότητας που κάνουν δραματική την ύπαρξη και την εικόνα της στην κοινωνία όπου προσπαθεί να ενταχθεί. Οι γυναίκες πρόσφυγες έχουν ήδη βιώσει την ανισότητα στη χώρα της προέλευσής τους και τώρα την βιώνουν ξανά και μάλιστα σε πολλαπλάσιο βαθμό.

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναζητηθούν κάποια κοινά σημεία, που απασχολούν γυναίκες και άντρες αιτούντες άσυλο και στην πορεία θα παρουσιαστούν κάποια ιδιαίτερα προβλήματα, που αντιμετωπίζει κυρίως το γυναικείο φύλο αυτής της κοινωνικής ομάδας, αφού όμως γίνει μια σύντομη αναφορά στις γυναίκες των μειονοτικών ομάδων.

Μειονοτικές Ομάδες και Κοινωνικό φύλο

Η μελέτη, τόσο μειονοτικών¹⁹⁵ ομάδων, όσο και των μεταναστευτικών¹⁹⁶ αποτελεί ένα πολυσύνθετο ζήτημα, αφού συνδέεται άμεσα με τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δεδομένα της κάθε κοινωνίας.

Τα στερεότυπα του φύλου, ωστόσο, είναι αυτά που έχουν την ιδιομορφία να χωρίζουν τον πληθυσμό σε δύο ομάδες: όλα τα άτομα κατηγοριοποιούνται είτε ως άνδρες είτε ως γυναίκες.

Η σημασία της διάκρισης των φύλων φαίνεται πιο έντονα στη μουσουλμανική κοινωνία από ότι σε οποιαδήποτε άλλη, αφού οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι σχεδόν ιεροποιημένες και σε αυτές στηρίζεται εξ' ολοκλήρου το κοινωνικό οικοδόμημα. Οι διακρίσεις συναντώνται σε όλα τα επίπεδα (κοινωνικό, οικονομικό, εκπαιδευτικό, εργασιακό). Επίσης, αντιλαμβανόμαστε ότι οι γυναίκες των

---

¹⁹⁴ Η αρμόδια επιτροπή του ΟΗΕ αναφέρει ως αιτίες της μετανάστευσης τις τοπικές εμπόλεμες συρράξεις, τη φτώχεια, πολιτικούς λόγους, ενώ για τα επόμενα χρόνια αναφέρει ότι ένας ακόμα λόγος μετανάστευσης θα είναι η έλλειψη νερού, <http://www.unhchr.org>

¹⁹⁵ Με τον όρο «μειονότητα» εννοείται μια πληθυσμιακή /κοινωνική ομάδα η οποία είναι αποκλεισμένη από βασικούς τομείς της κοινωνίας στην οποία ζει, διαθέτει περιορισμένη πρόσβαση στα κέντρα εξουσίας, βιώνει συλλογικές διακρίσεις και χαρακτηρίζεται γενικά από ένα υποδεέστερο κοινωνικό και πολιτικό στάτους. Υπάρχουν μειονότητες εθνοτικές, αλλά και θρησκευτικές, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα.

¹⁹⁶ Συμπεριλαμβανομένων και των προσφυγικών ομάδων.

μειονοτικών ομάδων και συγκεκριμένα οι Πομάκισσες εντάσσονται στα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα, συμμετέχουν με μη ευνοϊκές προϋποθέσεις και καταλαμβάνουν μειονεκτική θέση εφόσον αποτελούν ανειδίκευτο εργατικό προσωπικό. Συχνά είναι αναλφάβητες, ενώ δε διαθέτουν πάντα επαρκείς γνώσεις της ελληνικής γλώσσας και γίνονται πολλές φορές αντικείμενο αυθαίρετων πράξεων αποκλεισμού από την πλευρά των θεσμικών οργανισμών¹⁹⁷.

Και οι γυναίκες Ρομ υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις, όπως διακρίσεις και περιθωριοποίηση στην κοινωνία, λόγω της εθνοτικής μειονότητας στην οποία ανήκουν, καθώς και καταπίεση στο εσωτερικό της κοινότητάς τους, λόγω του φύλου τους¹⁹⁸. Η κατάσταση αυτή φέρνει τις γυναίκες αντιμέτωπες, ταυτόχρονα, με το ρατσισμό, τη διάκριση λόγω φύλου, τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την παραβίαση των δικαιωμάτων τους ως ανθρώπων, τα οποία μεταφράζονται ως: χαμηλό προσδόκιμο ζωής και υψηλό ποσοστό θνησιμότητας. Ο αναλφαβητισμός, λόγω μη δυνατότητας πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα και σχολεία, η συνέχιση των προκαταλήψεων σε βάρος του φύλου τους, η περιορισμένη, ή ακόμα και η μηδενική πρόσβαση στις υπηρεσίες περίθαλψης της αναπαραγωγικής και σεξουαλικής υγείας, η πρόωμη μητρότητα και η περίπτωση ώθησης σε εξαναγκαστικούς γάμους, οι απαγωγές, η εμπορία, η εξαναγκαστική πορνεία, η σεξουαλική κακοποίηση, η οικογενειακή βία, η μη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, η μη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων στους κόλπους της κοινότητάς τους¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Οπ 102

¹⁹⁸ Το άρθρο 7 της Διεθνούς Σύμβασης «Για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών» τονίζει στην πρώτη του παράγραφο: «*Να ψηφίζουν σε όλες τις εκλογές και όλα τα δημόσια δημοψηφίσματα και να είναι εκλέξιμες σε όλους τους οργανισμούς που εκλέγονται δημόσια*¹⁹⁸». Αρκεί εδώ να πούμε ότι το 15% των Ρομ στη χώρα μας δεν έχει πολιτικά δικαιώματα¹⁹⁸, καθώς είναι απολιτογράφητες και χωρίς υπηκοότητα, παρόλο που ζουν αιώνες σε αυτό τον τόπο. Άλλωστε, ως το 1978, το σύνολο σχεδόν των Roma στερούνταν το δικαίωμα σε μια υπηκοότητα και χαρακτηρίζονταν από τις Αρχές ως «ανιθαγενείς», αγνώστου υπηκοότητας»!

Έτσι, οι Ρομ γενικά και οι γυναίκες Ρομ ειδικότερα δε μπορούν «να λαμβάνουν μέρος στην κατάστροψη της πολιτικής του κράτους και στην εκτέλεσή της, να καταλαμβάνουν δημόσιες θέσεις και να ασκούν όλα τα δημόσια καθήκοντα σε όλες τις βαθμίδες της κυβερνήσεως»¹⁹⁸.

¹⁹⁹ Επίσης, στους ελάχιστους τοπικούς συλλόγους που έχουν δημιουργήσει οι Ρομ, η συμμετοχή των γυναικών Τσιγγάνων, είτε δεν υφίσταται καθόλου, είτε είναι πολύ περιορισμένη. Επίσης, η συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια και πολιτική ζωή της τσιγγάνικης κοινότητας (των εκατοντάδων δηλαδή κοινοτήτων Ρομ,) περιορίζεται σε συμβουλευτικό επίπεδο. Έστω και στις άτυπες, αλλά ουσιαστικές για την κοινότητα των Ρομ,, διαδικασίες για την ανάδειξη του αρχηγού του γένους ή της φάρας ή της κοινότητας, η Ρομ δεν έχει το «κοινωνικό δικαίωμα» να διεκδικήσει μια τέτοια θέση, που προορίζεται αποκλειστικά σχεδόν για άντρες. Συνεπώς, το δικαίωμα, με βάση την τσιγγάνικη

αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα των προβλημάτων που οι γυναίκες Ρομ αντιμετωπίζουν.

Η περίπτωση των μεταναστών είναι λίγο διαφορετική. Οι μετανάστες ήρθαν οικιοθελώς σε μία ξένη χώρα, άρα είναι αναμενόμενο να δεχθούν την επικράτηση της πλειοψηφίας, ζητώντας, απλώς ευνοϊκούς όρους αφομοίωσης χωρίς διακρίσεις και ρατσιστικές συμπεριφορές. Ακόμα όμως και στην περίπτωσή τους η ισότητα υπαγορεύει ορισμένα ειδικά δικαιώματα²⁰⁰. Υπάρχουν βέβαια αρκετά σημεία κοινά μεταξύ αυτών των ομάδων γυναικών, όπως και με την ομάδα των αιτουσών άσυλο, καθώς και διαφοροποιήσεις, τα οποία θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέροντα να αποτυπωθούν σε μια μελλοντική μελέτη.

ΚΟΙΝΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

1.ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Ο περιφρονητικός και υποτιμητικός τρόπος αντιμετώπισης της διαφορετικότητας των ανθρώπων είναι γνωστός από πολύ παλιά και αποτέλεσε χαρακτηριστικό κάθε κοινωνίας, κάθε εποχής. Ο κοινωνικός αποκλεισμός²⁰¹, αν και είναι ένας σχετικά πρόσφατος όρος, δεν περιγράφει τίποτα καινούριο και δεν αποτελεί μια σαφή και ξεκάθαρη έννοια εφόσον έχουν υπάρξει πολλές απόψεις,

---

μικροκοινωνία, δεν είναι εξασφαλισμένο όχι απλά υπό άνισων όρων, αλλά δεν είναι καν αναγνωρισμένο για τη Ρόμισσα.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η Ρόμισσα δεν εκπροσωπείται αναγκαστικά στους διάφορους συλλόγους κι ενώσεις των Ρομ, καθώς ο χώρος αυτός ανδροκρατείται, ούτε και συμμετέχει σε τέτοιες εργασίες, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Όπως όμως και να έχει, είναι βέβαιο ότι οι ενδοτσιγγάνικες διακρίσεις σε αυτόν τον τομέα δικαιωμάτων είναι το αποτέλεσμα της γκετοποίησης και απομόνωσης που βιώνουν οι Roma εδώ και πολλά χρόνια.

²⁰⁰ Όπ 27-30

²⁰¹ Μέλος μια κοινωνίας θεωρείται αυτός που συμμετέχει στα εξής τέσσερα συστήματα/διαδικασίες που προσδιορίζουν και καθορίζουν την κοινωνική ζωή:

- Την Αστική ενσωμάτωση που σημαίνει αναγνώριση της ιδιότητας του ως πολίτη σε μία δημοκρατική κοινωνία.
- Την Οικονομική ενσωμάτωση που συνεπάγεται πρόσβαση στην απασχόληση και ένταξη στο ευρύτερο οικονομικό γίγνεσθαι.
- Την Κοινωνική ενσωμάτωση που επιτρέπει και προάγει την πρόσβαση στην κρατική βοήθεια χωρίς στιγματισμό και περιθωριοποίηση.
- Και την Διαπροσωπική ενσωμάτωση το να έχει δηλαδή κάποιος οικογένεια, φίλους, γείτονες και κοινωνικά δίκτυα.

Η αποχή ή αποξένωση των ατόμων και ομάδων από ένα ή περισσότερους από τους παραπάνω κύριους μηχανισμούς της κοινωνίας μπορεί να κατανοηθεί ως κοινωνικός αποκλεισμός²⁰¹.

διαστάσεις και συζητήσεις περί των μορφών του φαινομένου²⁰², το οποίο είναι πολύ πιο πολύπλοκο και δεν αποτυπώνει μόνον τον αποκλεισμό ενός αυξανόμενου αριθμού πληθυσμιακών ομάδων από την αγορά εργασίας²⁰³.

Η προκατάληψη για την διαφορετικότητα των ανθρώπων έχει τις ρίζες της στο πολύ μακρινό παρελθόν. Η ετερότητα, το να είναι δηλαδή κάποιος διαφορετικός από τους άλλους και να ανήκει σε αριθμητικά μικρότερες πληθυσμιακές ομάδες, σήμαινε και δείχνει ακόμη και σήμερα να είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και του ρατσισμού. Επιπλέον, προάγει σχεδόν ταυτόχρονα μια θέση αδυναμίας και μειονεξίας του ατόμου στο κοινωνικό πεδίο. Ένα άτομο αποκλείεται κοινωνικά αρκεί και μόνον να ανήκει σε μια ομάδα με συγκεκριμένα και διαφορετικά χαρακτηριστικά, φυλετικά, κοινωνικά, οικονομικά, επαγγελματικά, ή επειδή πάσχει από οργανική, πνευματική ή ψυχική αρρώστια²⁰⁴.

Η ρίζα αλλά και η διατήρηση των διακρίσεων οφείλεται στη συνεχή υποβάθμιση της ύπαρξης και οντότητας των άλλων. Είναι αλήθεια ότι ο άνθρωπος καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του επιδιώκει με κάθε τρόπο και κόστος να ανέβει κοινωνική τάξη, να αποκτήσει κύρος αλλά και οικονομική και κοινωνική υπεροχή. Για το σκοπό αυτό πολλοί είναι αυτοί που προσπαθούν να μειώσουν και να απαξιώσουν την θέση και υπόσταση των άλλων και συγκεκριμένα των αλλοδαπών, μεταναστών και προσφύγων κατασκευάζοντας τα αντίστοιχα στερεότυπα, προκαταλήψεις και πεποιθήσεις τα οποία υπονομεύουν το άτομο ή ολόκληρη την ομάδα.²⁰⁵

Ο κοινωνικός αποκλεισμός περιλαμβάνει ως κύρια στοιχεία του τον πολυδιάστατο χαρακτήρα των αποστερήσεων σε πολλαπλούς τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως είναι η πρόσβαση σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, στην εκπαίδευση,

---

²⁰² Αναδύθηκε ως όρος γύρω στο 1960, όταν το φαινόμενο της περιθωριοποίησης άρχισε να απασχολεί έντονα τους κοινωνικούς επιστήμονες και τους ευαίσθητους απέναντι στην αδικία άνθρωπος. Σύμπνοια δε μεταξύ των επιστημόνων σε ένα συγκεκριμένο ορισμό, δεν έχει έως σήμερα επιτευχθεί. Κανείς μπορεί να αντιλαμβάνεται λανθασμένα ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αφορά και απευθύνεται μόνον στους εργαζομένους και συγκεκριμένα εκείνους που λόγω της μεγαλύτερης επιλεκτικότητας της αγοράς εργασίας δεν θα μπορούν να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις.

²⁰³ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΝΕ / ΓΣΕΕ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΑΘΗΝΑ 2005 Εποπτεία εργασίας Δημουλάς Κων/νος (Επιστημονικός Σύμβουλος ΙΝΕ / ΓΣΕΕ) Συγγραφή και επιμέλεια εργασίας Κριατσιώτη Βανέσσα (Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΝΕ / ΓΣΕΕ) σελ. 15

²⁰⁴ Όπ σελ 15

²⁰⁵ Όπ σελ. 16

στην απασχόληση, στη στέγαση, στις συλλογικές υπηρεσίες, στην ιατρική περίθαλψη και τη συγκέντρωσή τους σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και περιοχές²⁰⁶. Αποτέλεσμα της συσσώρευσης των αποστερήσεων αυτών είναι οι διάφορες ομάδες του πληθυσμού που βιώνουν τις αποστερήσεις αυτές να ζουν στο περιθώριο μίας γενικότερης ευημερίας²⁰⁷.

Συγκεκριμένα, οι πρόσφυγες ανεξαρτήτως φύλου που βιώνουν τον αποκλεισμό δοκιμάζονται σκληρά και συναντούν διαρκώς εμπόδια στην άσκηση των φυσικών δικαιωμάτων τους. Οι χαμηλές αμοιβές, οι κακές συνθήκες εργασίας και κατοικίας έχουν συνέπειες στη ζωή τους. Η παραβίαση των ατομικών και ανθρώπινων δικαιωμάτων τους αποτελεί μια διαρκή τραυματική εμπειρία που έχει ως συνέπεια την απόλυτη ψυχολογική τους φθορά και την διαβίωση κάτω από συνθήκες ανεπίτρεπτης εξαθλίωσης. Οι πρόσφυγες είναι άτομα ή ομάδες ατόμων των οποίων η αξιοπρέπεια, δηλαδή τα δικαιώματα, δεν αναγνωρίζονται στην πράξη, πολλές φορές και στο νόμο, από το κράτος ιθαγένειας ή διαμονής. Είναι άνθρωποι που αδυνατούν να απολαύσουν στις χώρες καταγωγής ή ιθαγένειάς τους αυτό το τόσο στοιχειώδες

---

²⁰⁶ Τα κοινά χαρακτηριστικά των καταστάσεων αποκλεισμού στα οποία φαίνεται να υπάρχει συμφωνία μεταξύ των επιστημόνων είναι:

- η έλλειψη δυνατότητας άσκησης των δικαιωμάτων του ατόμου χωρίς βοήθεια, εξαιτίας της ύπαρξης περιορισμών πρόσβασης σε τομείς, όπως η πληροφόρηση, η εκπαίδευση, η επαγγελματική κατάρτιση, η απασχόληση, η στέγαση, οι συλλογικές υπηρεσίες, η ιατρική περίθαλψη.
- η κακή εικόνα, που συχνά διατηρούν τα άτομα αυτά για τον εαυτό τους και για την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους.
- ο κίνδυνος μονιμοποίησης των αναγκών ενίσχυσής τους.
- ο πιθανός στιγματισμός αυτών και των συνοικιών των αστικών περιοχών, όπου κατοικούν.
- η ενδεχόμενη ισχνή σχέση των ατόμων αυτών με τους κύριους κοινωνικούς μηχανισμούς, που παράγουν ή διανέμουν πόρους, όπως αγορά εργασίας, οικογένεια ή άλλα διαπροσωπικά δίκτυα, το κράτος.

Συνεπώς, ως αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού μπορούν να θεωρηθούν οι παρακάτω:

- έλλειψη βασικών επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων, εξαιτίας της ανεπαρκούς τους ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα,
- στέρηση ή μείωση φυσικών προσόντων, λόγω σωματικής, ψυχικής ή νοητικής μειονεξίας,
- εγκλεισμός σε σωφρονιστικά ιδρύματα,
- εξάρτηση από ουσίες,
- κοινωνικός στιγματισμός και τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις,
- έλλειψη απρόσκοπτης επικοινωνίας με το ευρύτερο περιβάλλον και άγνοιας των θεσμών και των μέτρων, που μπορούν να δώσουν λύσεις στους χρήστες.

²⁰⁷ Όπ σελ.16.

αλλά και τόσο δυσεπίτευκτο δικαίωμα, το δικαίωμα στην προστασία της αξιοπρέπειάς τους δηλαδή της ατομικότητας ή διαφορετικότητάς τους.

1.1.Συνέπειες του Κοινωνικού Αποκλεισμού

Οι συνέπειες των καταστάσεων κοινωνικού αποκλεισμού των προσφύγων (γυναϊκών και ανδρών), είναι οι ακόλουθες:

1.1.1 Η φτώχεια, η ένδεια

Η ελλιπής εκπαίδευση, η μη γνώση της γλώσσας της χώρας στην οποία διαβιούν και η συνακόλουθη ανεργία των προσφύγων προωθούν ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα: τη φτώχεια, την ένδεια. Η ανεργία οδηγεί στην ανεπάρκεια των διαθέσιμων οικονομικών πόρων, η οποία εμποδίζει το άτομο να προσεγγίσει το μέσο επίπεδο διαβίωσης και ποιότητας ζωής μίας συγκεκριμένης κοινωνίας και σε πολλές περιπτώσεις οδηγεί σε καταστάσεις μεγάλης φτώχειας. Η φτώχεια και οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες ,ανάμεσά τους και οι πρόσφυγες, βρίσκονται συχνά σε ένα φαύλο κύκλο. Η φτώχεια ενδεχομένως και ανάλογα με το πόσο ευάλωτη είναι η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, μπορεί να προωθήσει παρεκκλίνουσες αλλά και παραβατικές ή εγκληματικές συμπεριφορές π.χ.(κάποιος αλλοδαπός να κάνει μια κλοπή προκειμένου να βρει χρήματα για να αγοράσει να κάτι να φάει κ.ο.κ.)²⁰⁸.

1.1.2. Ο φαύλος κύκλος των διακρίσεων

Η αδικαιολόγητα υποτιμητική ψυχολογική διαδικασία στην οποία υπόκεινται οι ευπαθείς ομάδες είναι η απαρχή **του φαύλου κύκλου των διακρίσεων**. Τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις, οι κατηγοριοποιήσεις, οι συχνά λανθασμένες κοινωνικές κατασκευές για τα χαρακτηριστικά της φυλής, του φύλου, της υγείας ή της ασθένειας εμποδίζει και συχνά απαγορεύει στους πρόσφυγες να διατηρήσουν μια αξιοπρεπή θέση στη κοινωνική ζωή. Γεγονός είναι ότι το άτομό κάτω από διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης, συμπεριφέρεται και λειτουργεί διαφορετικά. Συνεπώς όταν ζει κάτω από συνθήκες ασφάλειας, αναπτύσσει θετικές συμπεριφορές. Αντίθετα οι συνθήκες απαξίωσης που μπορεί να βιώνει, ενισχύουν αρνητικές

---

²⁰⁸ Η πιθανή επιθετικότητα, παραβατικότητα και εγκληματικότητα που μπορεί να εκδηλώσουν τα μέλη των ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού, προάγεται από την ζωή στο περιθώριο. Η στέρηση κάθε ανθρώπινου και ατομικού δικαιώματος, ο συνεχής στιγματισμός και η αυξανόμενη καχυποψία, π.χ ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες και γενικότερα οι αλλοδαποί είναι επιρρεπείς στην εγκληματική συμπεριφορά, λειτουργεί ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία και οδηγεί ακριβώς εκεί που η κοινωνία φοβάται: Στην κλοπή και την καταστρατήγηση των νομικών και κοινωνικών κανόνων, αποτέλεσμα του θυμού και της επιθετικότητας, που εγείρει ο αποκλεισμός.

συμπεριφορές, όπως ενδεχόμενη επιθετικότητα, εγκληματικότητα και παραβατικότητα. Αυτομάτως οι συμπεριφορές αυτές αυξάνουν ακόμα περισσότερο την περιθωριοποίηση, την προκατάληψη και τον φόβο του ευρύτερου πληθυσμού και η κατάσταση διαιωνίζεται.

1.1.3. Ψυχολογικές συνέπειες

Οι πρόσφυγες, άδικα θύματα των διακρίσεων, του αποκλεισμού, της προκατάληψης, της δεισδιαιμονίας και της άρνησης συμμετοχής, επιδεινώνουν την ψυχολογική τους κατάσταση και στις χειρότερες περιπτώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν κακοποίηση σωματική ή ψυχολογική. Ο αποκλεισμός αυτός μειώνει τις ευκαιρίες τους να συμβάλουν παραγωγικά στην κοινωνία, γεγονός που τους οδηγεί βαθμιαία στην ένδεια. Η τεράστια οικονομική και συναισθηματική πίεση που ταλανίζει τα άτομα αυτά, συχνά οδηγεί σε προβληματικές προσωπικές, οικογενειακές σχέσεις και διαπροσωπικές σχέσεις αλλά και καταστάσεις κοινωνικής απομόνωσης. Οι **ψυχοκοινωνικές αδυναμίες**²⁰⁹ και ο διαταραγμένος συναισθηματικός κόσμος είναι καταστάσεις που εμφανίζονται πολύ συχνά στις γυναίκες και άνδρες πρόσφυγες.

---

²⁰⁹ 1) Το **άγχος και ο φόβος** είναι τα συναισθήματα από τα οποία διακατέχονται και που αποτελούν λογική συνέπεια της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας που βιώνουν και τα δύο φύλα. Τα συναισθήματα αυτά γίνονται με τη σειρά τους αιτίες θυμού, οργής, επιθετικότητας, βίας αλλά και βαθιάς κατάθλιψης.

2) Συνηθισμένο συναισθήμα στα θύματα του κοινωνικού αποκλεισμού είναι και η **ματαιώση**. Λόγω της περιθωριοποίησης τους και της συνειδητοποίησης της κατάστασης αυτής, αδυνατούν να κάνουν όνειρα και να προσδοκούν πράγματα όπως τα «φυσιολογικά» άτομα. Η ματαιώση που οδηγεί σταδιακά στην απελπισία και την απόγνωση, κατακερματίζει όποια ελάχιστα συναισθήματα αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης διαθέτουν τα άτομα αυτά και ταυτόχρονα καθιστούν εξαιρετικά εύάλωτη την κοινωνική υπόστασή τους.

3) Πολλά μέλη ευπαθών κοινωνικών ομάδων διακατέχονται επίσης από συναισθήματα **ενοχής και ντροπής** εφόσον συνειδητοποιούν ότι εκ των πραγμάτων δεν δύνανται να προσφέρουν στα παιδιά και την οικογένειά τους τη ικανοποίηση μιας αξιοπρεπούς και ποιοτικής ζωής.

4) Συναισθήματα **απώλειας και πένθους** παρατηρούνται πολύ συχνά και ιδίως όταν πρόκειται για άτομα τα οποία απομακρύνονται αναγκαστικά από τη χώρα καταγωγής τους και κυρίως όταν η χώρα υποδοχής τους αποδεικνύεται «κακιά μητριά».

5) Ιδιαίτερα συνηθισμένο είναι και το συναισθήμα της **πικρίας** αποτέλεσμα της αδικίας και της εκμετάλλευσης που βιώνουν τα άτομα αυτά, συναισθήμα που προωθεί την παραίτηση και την έντονη μιζέρια.

6) Οι **ενδοοικογενειακές συγκρούσεις** και τα ξεσπάσματα μέσα στην οικογένεια είναι συχνό φαινόμενο που απορρέει από όλα τα προαναφερθέντα συναισθήματα.

7) Η έντονη προκατάληψη και τα στερεότυπα των «φυσιολογικών» απέναντι στην καταγωγή, αλλά και την ασθένεια, την αναπηρία, τον αλκοολισμό, κ.ο.κ. οδηγεί τους πρόσφυγες αλλά και τις υπόλοιπες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, ανεξαρτήτως φύλου, σε καταστάσεις **κοινωνικής απόσυρσης και απομόνωσης**. Τα συναισθήματα αυτά φαίνεται να αποτελούν συνειδητή επιλογή των ατόμων αυτών προκειμένου να αμυνθούν από το στιγματισμό και την απόρριψη που δέχονται.

8) Είναι γεγονός ότι ένας άνθρωπος δεν θέλει και δεν επιδιώκει επουδενί να μένει στο περιθώριο για όλη του τη ζωή. Θα αντισταθεί. Αυτομάτως δημιουργείται ένα **πεδίο**

2. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΑΣΥΛΟ

Οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα βρίσκονται αντιμέτωποι με όλο και πιο αυστηρές πολιτικές περιορισμού της μετανάστευσης, γεγονός που έχει σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική τους υγεία²¹⁰. Οι πρόσφυγες προσπαθώντας να γλιτώσουν από τον πόλεμο, την εξαθλίωση ή ακόμα και την κατάφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες καταγωγής τους, υπομένουν δύσκολα και επικίνδυνα ταξίδια για να φτάσουν στην Ευρώπη. Όταν όμως καταφέρνουν τελικά να φθάσουν, πολλοί από αυτούς βρίσκονται αντιμέτωποι με την παρατεταμένη κράτηση, άθλιες συνθήκες διαβίωσης και έλλειψη πρόσβασης σε ιατρική περίθαλψη. Άλλοι παραμένουν παγιδευμένοι έξω από την Ευρώπη ή αναχαιτίζονται και αναγκάζονται να επιστρέψουν πίσω στις χώρες τους, όπου η ζωή και η υγεία τους βρίσκονται σε κίνδυνο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει με σαφήνεια ότι «η πρόσβαση στο άσυλο και οι συνθήκες κράτησης των παράνομων αλλοδαπών, μεταξύ των οποίων και οι αιτούντες άσυλο, συνεχίζουν να παραμένουν οι πιο προβληματικοί τομείς του ασύλου»²¹¹. Συνέπεια αυτού είναι ένας άγνωστος αριθμός ατόμων, με πρόθεση υποβολής αίτησης ασύλου, να μην υποβάλλει εμπρόθεσμη αίτηση χορήγησης ασύλου ή να μην του παρέχεται πρόσφορη διοικητική ή νομική συνδρομή.

Ορισμένοι επίσης αιτούντες άσυλο δεν αποκτούν έγκαιρα το «Δελτίο Αιτήσαντος Άσυλο Αλλοδαπών» και τα απορρέοντα από αυτό δικαιώματα. Οι γνώσεις τους για τη διαδικασία ασύλου είναι περιορισμένες παρά το γεγονός ότι

σύγκρουσης μεταξύ των ομάδων, σύγκρουση η οποία είναι υγιής μόνον εφόσον τα άτομα διαπραγματεύονται την διαφωνία με ειρηνικούς τρόπους, όπως είναι ο διάλογος, η ανάπτυξη επιχειρημάτων, η σταθερότητα της διεκδίκησης, η ευελιξία, η προσαρμογή, και η ενημέρωση των άλλων.

9) Το κυνήγι του κέρδους, η απόκτηση όλο και περισσότερων υλικών αγαθών, το εύκολο και γρήγορο χρήμα, ο ατομισμός και η έλλειψη ανθρωπιάς χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Σε αυτό το γενικότερο πλαίσιο αναπτύχθηκε με ραγδαίους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, το **trafficking** και οι **traffickers**, στο οποίο θα γίνει αναφορά παρακάτω.

²¹⁰ Αυτοί που προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη αντιμετωπίζουν συχνά συστηματική και παρατεταμένη κράτηση σε άθλιες συνθήκες. Παρά τις σοβαρές επιπτώσεις που έχει αυτό στη σωματική και ψυχική τους υγεία, η πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη είναι περιορισμένη, ενώ συχνά δεν τους προσφέρεται καμία ψυχολογική υποστήριξη. Στην Ελλάδα και τη Μάλτα, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα μέσα από την παρέμβασή τους στα κέντρα κράτησης για μετανάστες χωρίς έγγραφα και αιτούντες άσυλο έχουν διαπιστώσει υψηλά ποσοστά κατάθλιψης, άγχους και διαταραχών μετα-τραυματικού στρες.

²¹¹ Συνήγορος του Πολίτη, 2005, σ80

μπορεί να γνώριζαν ότι υπάρχει η δυνατότητα για χορήγηση ασύλου. Κάποιοι κάνουν αίτηση για άσυλο αμέσως μετά την είσοδό τους στην Ελλάδα, άλλοι καθυστερούν λόγω μη επαρκούς ενημέρωσης για τη διαδικασία ή άρνησης των αρχών για κατάθεση της αίτησης. Πολλοί ενημερώνονται για τις διαδικασίες κατά τη διάρκεια της κράτησής τους στα σημεία εισόδου από συμπατριώτες ή άλλους αιτούντες άσυλο, από ΜΚΟ, όπως το ΕΣΠ, τον ΕΕΣ, την Ύπατη Άρμοστεία και από άτομα τα οποία δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο. Ο χρόνος αναμονής από την αίτηση ως τη συνέντευξη και τη χορήγηση της ροζ κάρτας μπορεί να είναι από έξι μήνες μέχρι και ενάμιση χρόνο, χωρίς τα άτομα τα οποία κατέθεσαν την αίτηση να καταγράφονται ως αιτούντες άσυλο. Από την άλλη, η απόφαση για τη χορήγηση ή την απόρριψη του αιτήματος παρουσιάζει μεγάλες καθυστερήσεις, αφού κυμαίνεται από έξι μήνες ως και τρία χρόνια. Η μεγάλη καθυστέρηση για τη συνέντευξη έχει ως αποτέλεσμα όσοι έχουν κάνει την αίτηση να κυκλοφορούν με υπηρεσιακά σημειώματα με τα οποία κατοχυρώνεται η μη επαναπροώθησή τους, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα έκδοσης άδειας εργασίας, δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και δυνατότητα διαμονής σε Κέντρα Υποδοχής²¹².

Επιδρά δε αμφίσημα στους αιτούντες άσυλο. Ωφελούνται αυτοί που εξ ορισμού επιδιώκουν την πολύχρονη παραμονή στη χώρα υποδοχής μέσω της υπαγωγής τους στη διαδικασία χορήγησης ασύλου και ζημιώνονται αυτοί που πραγματικά χρήζουν της προσφυγικής προστασίας. Εκτός αυτού και η αποτελεσματική προσφυγή στις αρμόδιες αρχές των αιτούντων άσυλο με αρνητική απόφαση πάσχει εγγενώς λόγω της μέχρι τώρα απουσίας ενός ανεξάρτητου δευτεροβάθμιου οργάνου κρίσης²¹³, γεγονός, που με το Π.Δ 114/2010 και Νόμο 3907/2011, αλλάζει, αφού οι Επιτροπές Προσφυγών αναλαμβάνουν το ρόλο αυτό.

---

²¹² Ηλέκτρα Πετράκου «Η πολιτική ασύλου και η κατάσταση των αιτούντων άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα» στο Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου. Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα. Σελ.216-227

²¹³ Ως προς το ανθρωπιστικό καθεστώς, τα αρμόδια διοικητικά όργανα δεν προβαίνουν μόνο σε μια σταδιακή μείωση, ως μηδενισμό, του ποσοστού αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, αλλά και σε υποβάθμιση της επικουρικής προστασίας η οποία χορηγείται σε άτομα που υφίστανται τις συνέπειες γενικευμένης βίας ή δίωξης και είναι ανέφικτη η επιστροφή στην πατρίδα τους. Τα τελευταία χρόνια δεν χορηγείται εύκολα ή η διοίκηση αρνείται την παραλαβή της αυτοτελώς υποβληθείσας αίτησης προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους ή διακόπτεται αδικαιολόγητα η προσωρινή άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους ατόμων με απορριφθείσα αίτηση ασύλου, παρά την απόκτηση ισχυρών οικονομικών και κοινωνικών δεσμών με την Ελλάδα λόγω της μακροχρόνιας παραμονής τους στη χώρα²¹³.

Μέχρι πριν λίγο διάστημα ίσχυε το παράδοξο γεγονός το υπουργείο Δημόσιας Τάξης να κρίνει ουσιαστικά σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο τις αιτήσεις αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας και οι γνωμοδοτήσεις της δευτεροβάθμιας επιτροπής κρίσεων να μην τυγχάνουν δεσμευτικότητας από τον αρμόδιο υπουργό²¹⁴.

Από τα παραπάνω, γίνονται σαφείς οι αδυναμίες της ελληνικής δημόσιας διοίκησης στην εφαρμογή του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και της πρόθεσης των ελληνικών κυβερνήσεων να αποτρέψουν νέα προσφυγικά κύματα προς την Ελλάδα, η οποία χρησιμοποιείται, ως χώρα-πέραςμα (ενδιάμεσος σταθμός) για μετάβαση προσφύγων προς άλλες χώρες της Ε.Ε.

Η γερμανική Μη Κυβερνητική Οργάνωση Pro-asyl και η Ελληνική Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα των Προσφύγων και των Μεταναστών δημοσίευσαν τον Οκτώβριο του 2007 έκθεση για την κατάσταση των προσφύγων και των μεταναστών που φτάνουν από τη θάλασσα. Στην έκθεση καταγγέλθηκαν συστηματικές παραβιάσεις από μέλη των ελληνικών σωμάτων ασφαλείας που αφορούσαν τόσο κακομεταχείριση όσο και άρνηση πρόσβασης σε διαδικασίες ασύλου²¹⁵. Η Διεθνής Αμνηστία θεωρεί ότι αυτό παραβιάζει την απαγόρευση της επαναπροώθησης (*refoulement*, ακούσιας επιστροφής οποιουδήποτε σε χώρα όπου κινδυνεύει από σοβαρές καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)²¹⁶.

Στην περίπτωση όμως αλλοδαπού που υποβάλλει αίτημα ασύλου, οι αρχές είναι υποχρεωμένες να μην τον απομακρύνουν από τη χώρα έως ότου έχει κριθεί το αίτημα ασύλου (άρθρ. 1 Π.Δ. 61/1999) καθώς και να διασφαλίζουν την πρόσβαση στις διαδικασίες του ασύλου²¹⁷.

---

²¹⁴ ΝΟΜΙΚΕΣ, ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ .Αθήνα Νοέμβριος 2004

²¹⁵ Αυτές οι παραβιάσεις ήταν σύμφωνες με τις καταγγελίες που λάμβανε η Διεθνής Αμνηστία σε όλη τη διάρκεια του έτους. Υπήρξαν συχνές καταγγελίες για άτομα που προσπάθησαν να εισέλθουν στην Ελλάδα δια της θαλάσσης, πολλά από τα οποία πνίγηκαν στην προσπάθεια ή εμποδίστηκαν από μέλη της Ακτοφυλακής. Όσοι κατάφεραν να προσεγγίσουν στεριά συνήθως επαναπροωθήθηκαν στη χώρα προέλευσής τους, χωρίς νομική βοήθεια, πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου ή ατομική εξέταση της περιπτώσής τους.

²¹⁶ www.synigoros.gr/allodapoi

²¹⁷ Στην πράξη όμως, οι ελληνικές αρχές σπάνια δέχονται αιτήματα που υποβάλλονται στα σύνορα, με αποτέλεσμα ποσοστό μεγαλύτερο από το 90% των αιτούντων άσυλο να εισέρχεται παράνομα στην Ελλάδα από την Τουρκία και να υποβάλλει αίτημα όχι στα σημεία εισόδου αλλά εντός της ελληνικής επικράτειας²¹⁷. Από τον Οκτώβριο του 2003, εξάλλου, τέθηκε σε εφαρμογή η διμερής συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σχετικά με την επιστροφή αλλοδαπών που εισήλθαν παράνομα στην Ελλάδα προερχόμενοι από την Τουρκία,

Επίσης, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και το Ίδρυμα Κοινωνικής Εργασίας παρέχει χρηματική υποστήριξη σε αιτούντες άσυλο, αναγνωρισμένους πρόσφυγες και αλλοδαπούς με ανθρωπιστικό καθεστώς μόνο σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων όταν υπάρχουν επείγουσες ανάγκες και όχι το ελληνικό κράτος. Συνήθως πρόκειται για μοναχικά ηλικιωμένα άτομα, μονογονεϊκές οικογένειες, αρρώστους, ασυνόδευτους ανήλικους²¹⁸, θύματα βασανιστηρίων και

με αποτέλεσμα να διατυπωθούν αρκετές ανησυχίες ως προς τις πραγματικές δυνατότητες πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα, Sitaropoulos N./ Skordas A., Why Greece is not a safe host country for refugees, International Journal of Refugee Law 2004, Vol. 16, σ. 25

Στο μικρό εκείνο ποσοστό των αιτούντων (περίπου 10%) άσυλο που υποβάλλει το αίτημά του σε νόμιμο σημείο εισόδου (αερολιμένα ή λιμένα) εφαρμόζεται σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 3 του νόμου περί αλλοδαπών (όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 2452/1996) η ταχύρυθμη διαδικασία (βλ. παρακάτω) και οι αιτούντες οδηγούνται σε επιτηρούμενους χώρους μέχρις ότου ληφθεί σχετική απόφαση ή μέχρις ότου παρέλθει η 15ήμερη προθεσμία που θέτει ο νόμος, οπότε ο αλλοδαπός πρέπει να αφεθεί να εισέλθει στην ελληνική επικράτεια. Η αίτηση ασύλου μπορεί να υποβληθεί προφορικά ή γραπτά στις αρχές των συνόρων ή σε οποιαδήποτε δημόσια αρχή, εφόσον ο αιτών έχει ήδη εισέλθει στη χώρα. Σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθείται από την ελληνική αστυνομία, εφόσον ένα άτομο καταφέρει να περάσει τελικά τα σύνορα, συλλαμβάνεται για το αδίκημα της παράνομης εισόδου και οδηγείται σε κέντρο κράτησης ή σε αστυνομικό κρατητήριο. Δεν ακολουθείται καμία διαδικασία εντοπισμού των προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας παρά θεωρούνται όλες συλλήβδην λαθρομετανάστριες παρόλο που οι περισσότεροι είναι πρόσφυγες από χώρες όπως το Αφγανιστάν, η Ερυθραία, η Σομαλία και το Ιράκ. Ο κατασταλτικός χαρακτήρας της ελληνικής πολιτικής απέναντι στους αλλοδαπούς επιβάλλει την κράτησή τους που μπορεί να φτάσει μέχρι και τους τρεις (3) μήνες, ακόμα και στις περιπτώσεις που η απέλαση είναι για πρακτικούς λόγους ανέφικτη. Η κράτηση αυτή δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό πέρα από την τιμωρία και τον εκφοβισμό. Σε όλα τα στάδια του εντοπισμού και της έκδοσης απόφασης απέλασης και κράτησης, τα άτομα δεν έχουν κανένα δικαίωμα. Στερούνται του δικαιώματος ενημέρωσης και ακρόασης, δεν υπάρχει διερμηνεία και νομική συνδρομή και υπό τις συνθήκες αυτές η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου είναι αδύνατη.

Επίσης εάν δεν πρόκειται για αστυνομικές αρχές, οι εν λόγω υπηρεσίες διαβιβάζουν το αίτημα στην αστυνομία. Η αίτηση ασύλου θεωρείται ότι καλύπτει και την οικογένεια του αιτούντος που τον συνοδεύει και είναι υπό την προστασία του. Ως μέλη της οικογένειας θεωρούνται ο / η σύζυγος, άγαμα τέκνα (κοινά ή συζύγων) έως 18 ετών, αλλά και τέκνα μεγαλύτερα των 18 ετών ή εξαρτημένοι γονείς του αιτούντος ή του / της συζύγου που παρουσιάζουν κάποια ανικανότητα η οποία τους εμποδίζει να υποβάλουν αίτημα ασύλου αυτοπροσώπως.

²¹⁸ Ειδική περίπτωση αποτελούν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, οι ανήλικοι θεωρούνται ασυνόδευτοι όταν διαμένουν εκτός της χώρας καταγωγής τους χωρίς τους γονείς τους ή νόμιμο κηδεμόνα. Στην πράξη, η ελληνική αστυνομία δεν αντιμετωπίζει τους ανήλικους ως ασυνόδευτους όταν αυτοί συνοδεύονται από κάποιον συγγενή ή έχουν συγγενή στην Ελλάδα που προσφέρεται να τους φροντίζει. Σύμφωνα πάντως με το άρθρο 1 παρ. 4 του Π.Δ. 61/1999, σε περίπτωση υποβολής αιτήματος ασύλου από ασυνόδευτο ανήλικο, η αστυνομία πρέπει να ζητήσει από τον Εισαγγελέα Ανηλίκων ή τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών να αναλάβουν προσωρινά σχετικά καθήκοντα για τον ανήλικο μέχρις ότου ληφθεί απόφαση επί του αιτήματος ασύλου. Προβλέπεται πάντως και η δυνατότητα της αστυνομίας να αντιμετωπίσει τον ανήλικο ως ώριμο άτομο για την υποβολή αιτήματος ασύλου, όταν πρόκειται για πρόσωπο ηλικίας από 14 έως 18 ετών.

γυναίκες που βρίσκονται σε κίνδυνο²¹⁹. Επιπλέον, οι δημόσιες υπηρεσίες παρέχουν χρηματικά βοηθήματα μόνο σε άτομα με χρόνιες αναπηρίες, με αποτέλεσμα να διαβιούν χωρίς καθόλου χρήματα και μέριμνα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα έως ότου τους χορηγηθεί το πολυπόθητο άσυλο.

Η πολιτική ασύλου παραμένει εξαιρετικά προβληματική και ελλιπής στην Ελλάδα με αποτέλεσμα ακόμα και στις περιπτώσεις που οι γυναίκες ανήκουν στην κατηγορία των αιτούντων άσυλο ή των προσφύγων συχνά επιλέγουν να υποβάλλουν τα δικαιολογητικά τους ως οικονομικοί μετανάστες διότι γνωρίζουν την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία του έτους 2007 σε σύνολο 20.051 αιτημάτων ασύλου, χορηγήθηκε άσυλο σε 23 άτομα και σε 59 με την αιτιολογία των ανθρωπιστικών λόγων. Επίσης δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη χορήγηση ασύλου στις γυναίκες που είναι πρόσφυγες, λόγω θεμάτων τιμής που αφορούν στο φύλο ή λόγω αποφυγής γενετήσιων εγκλημάτων (κλειτοριδεκτομή)²²⁰.

Αν και δεν υπάρχουν άλλες ειδικές διατάξεις, τα αιτήματα ασυνόδευτων ανηλίκων εξετάζονται κατά προτεραιότητα ως «ευάλωτες» (vulnerable) περιπτώσεις. Το ίδιο μπορεί να ισχύσει και για ορισμένες περιπτώσεις γυναικών που υποβάλλουν αίτημα (όπως λ.χ. όταν πρόκειται για έγκυες), ενώ το προσωπικό που κάνει τη συνέντευξη (και τη διερμηνεία) με γυναίκα πρέπει κατά προτίμηση να είναι του ίδιου φύλου, να διαφυλάσσει την εμπιστευτικότητα της διαδικασίας. Ευάλωτες θεωρούνται και οι περιπτώσεις των θυμάτων βασανιστηρίων, τα οποία παραπέμπονται στο Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων στην Αθήνα, το οποίο στη συνέχεια υποβάλλει και σχετική έκθεση στις αρχές, www.synigoros.gr/allodapoi.

²¹⁹ ECRE 2003

²²⁰ <http://www.unhcr.gr/prostasia/nomiki-prostasia/kathorismos-toy-kathestotos-toy-prosfyga.html>

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, αυξάνονται οι έννομες τάξεις των οποίων η νομολογία αναγνωρίζει ότι ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων αποτελεί μορφή δίωξης. Στη Γαλλία, στην υπόθεση Aminata Diop (1991)²⁰, η Επιτροπή Προσφύγων των Προσφύγων (Commission des Recours des Refugies (CRR)) έκρινε ότι συνιστά δίωξη ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων και ότι μπορεί να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε μια γυναίκα που υποβάλλεται παρά τη θέλησή της σε αυτήν την πρακτική, την οποία ανέχονται ή ενθαρρύνουν ή επιτρέπουν επισήμως οι αρχές της χώρας καταγωγής της. Στην υπόθεση Farah κατά Καναδά (1994), το Συμβούλιο Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά έκρινε ότι ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων αποτελεί βασανιστικό έθιμο και μορφή δίωξης. Στην υπόθεση re Fauziya Kasinga (1996)²² η Επιτροπή Προσφύγων Μετανάστευσης των Η.Π.Α. έκρινε ότι συνιστά δίωξη το επίπεδο της βλάβης που προκαλεί ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων. Στην υπόθεση RRT N97/19046 (1997) το Δικαστήριο Αναθεώρησης των Προσφύγων της Αυστραλίας απεφάνθη ότι ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος για τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, που εφαρμόζει η φυλή της αιτούσας, συνιστά δίωξη που οφείλεται στο φύλο. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά το καθεστώς του πρόσφυγα, λόγω του φόβου ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων, στην υπόθεση Yake (2000) ενώ στην υπόθεση Fornah (FC) (Appellant) κατά SSHD (Respondent) (2006) η Βουλή

Όσοι δεν μπορούν να απελαθούν λόγω πρακτικών δυσκολιών (όπως λχ ανυπαρξία πρεσβείας της χώρας καταγωγής στην Ελλάδα) απελευθερώνονται αβοήθητοι και χωρίς καμία στήριξη, με ένα έγγραφο γραμμένο στα ελληνικά που τους διατάζει να εγκαταλείψουν τη χώρα σε ένα μήνα. Το τραγικό είναι ότι από τη μία μεριά το κράτος δε τους απέλασε γιατί δε μπόρεσε και από την άλλη τους διατάζει να φύγουν με ένα έγγραφο, το οποίο δεν επέχει θέση ταξιδιωτικού εγγράφου, ώστε να αναχωρήσουν νόμιμα από τη χώρα. Εν τέλει, παραμένουν εγκλωβισμένοι, καθώς ακόμη και η διαδικασία ασύλου είναι για τις περισσότερες από αυτούς κλειστή, καθώς η Αστυνομία παραβιάζει συνεχώς την απρόσκοπτη πρόσβασή τους στη διαδικασία ασύλου κατά παράβαση του εθνικού και διεθνούς δικαίου. Για όσο καιρό δεν καταφέρνουν να υποβάλουν αίτηση ασύλου ή δεν φεύγουν παράνομα από τη χώρα κινδυνεύουν από εκ νέου σύλληψη και κράτηση²²¹.

Οι πρόσφυγες, ανεξαρτήτως φύλου, αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα λόγω της διαφθοράς των διοικητικών οργάνων και υπαλλήλων των υπηρεσιών, ενώ αναδεικνύονται για μια ακόμη φορά τους κινδύνους που προκαλούνται από τις «κατ' οικονομία» πρακτικές διοικητικών υπηρεσιών που χορηγούν χαρτιά με σφραγίδες και ημερομηνίες προκειμένου αυτά να χρησιμοποιηθούν ως νομιμοποιητικά έγγραφα (για την ανάλογη πρακτική των αστυνομικών αρχών ως προς τους αιτούντες άσυλο) Δημιουργείται έτσι ένα θολό πεδίο που διευκολύνει τη διαφθορά, προκαλεί

των Λόρδων, έκρινε ότι «η αιτιολογική βάση της υπό κρίση προσφυγής, δηλαδή ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων αποτελεί μεταχείριση που ισοδυναμεί με δίωξη, κατά την έννοια της Σύμβασης». Επίσης, η Βουλή των Λόρδων απεφάνθη ότι «πρόκειται για ζήτημα δικαιωμάτων του ανθρώπου, όχι μόνο λόγω της άνισης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, αλλά και επειδή η σχετική επέμβαση συνιστά σχεδόν αναπόφευκτα βασανιστήριο ή άλλη μορφή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης». Παρόμοιες προσεγγίσεις έχουν υιοθετήσει και άλλες έννομες τάξεις στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων της Αυστρίας, της Γερμανίας και του Βελγίου.

²²¹ Το ελληνικό κράτος επικαλείται για την πρακτική του αυτή την παράνομη είσοδο των αλλοδαπών. Ωστόσο η Σύμβαση της Γενεύης, η οποία ορίζει ότι οι πρόσφυγες δεν διώκονται για το αδίκημα της παράνομης εισόδου και εξόδου από τη χώρα και επίσης απαγορεύεται οποιαδήποτε πράξη απέλασης ή επαναπροώθησης σε κράτος όπου κινδυνεύει η ζωή και η ελευθερία ενός προσώπου. Ακολουθώντας συγκεκριμένη κατασταλτική πολιτική για να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της μετανάστευσης, το ελληνικό κράτος έδωσε στην ΕΛ.ΑΣ. διπλή αρμοδιότητα, από τη μία να καταστέλλει και να συλλαμβάνει παραβάτες και από την άλλη να προστατεύει τα πρόσωπα που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Στην πράξη εφαρμόζεται μόνο ο κατασταλτικός μηχανισμός ενώ οι δομές προστασίας είναι ανύπαρκτες. Να σημειωθεί ότι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία και η Ισπανία, η απόφαση απέλασης και εισαγωγής σε κέντρο κράτησης εκδίδεται μόνο από δικαστή και πάντα με την παρουσία δικηγόρου, ο οποίος υπερασπίζεται τα δικαιώματα του αλλοδαπού στο πλαίσιο δωρεάν νομικής συνδρομής.

αβεβαιότητα στους (εκβιάσιμους) διοικούμενους και συντηρεί την εικόνα ενός κράτους που ευνοεί τη δημιουργία ενός νοσηρού περιβάλλοντος «σιωπηρής συνενοχής» μεταξύ διοικουμένων και διοικητικών οργάνων.

Οι χώροι κράτησης αλλοδαπών δεν πληρούν ούτε τα ελάχιστα πρότυπα χώρων εγκλεισμού²²². Για άλλη μια φορά δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη για τις νεαρές μητέρες με ανήλικα τέκνα και τις εγκύους, των οποίων η θέση επιδεινώνεται σε περίπτωση φυλάκισης ή και απέλασης²²³. Τα κέντρα αυτά συνεχίζουν να συνιστούν χώρους εγκλεισμού προσώπων που δε θα έπρεπε να κρατούνται, και σε καμία περίπτωση δε συνιστούν κέντρα υποδοχής²²⁴.

Όταν η κράτηση τελειώσει, το μέλλον είναι δυσοίωνο για τους περισσότερους και η πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη παραμένει αβέβαιη. Ακόμα, όμως και όταν παρέχεται ιατρική περίθαλψη, τα γλωσσικά εμπόδια, η έλλειψη πληροφόρησης και ο φόβος της καταγγελίας αποτρέπουν τους πρόσφυγες από το να ζητήσουν βοήθεια. Τέλος, η πρόσβαση και οι συνθήκες που επικρατούν στις δομές προσωρινής διαμονής αλλά και η έλλειψη ιδιωτικότητας, λόγω στενότητας των χώρων συμβάλλουν και μεγιστοποιούν την επιθυμία για εύρεση ενός προσωπικού χώρου στέγασης ταυτόχρονα με την ανάγκη εξεύρεσης εργασίας.

3.ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ.

²²² Οι κρατούμενες ουσιαστικά βρίσκονται υπό την άμεση και ανέλεγκτη εξουσία των αστυνομικών οργάνων. Συνήθως οι χώροι αυτοί είναι πρώην αποθήκες, κοντέινερ, κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων που σε καμία περίπτωση δεν προορίζονται για μακρόχρονη παραμονή ανθρώπων. Επικρατεί συνωστισμός, υπάρχει έλλειψη αποτελεσματικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και νομικής συνδρομής, άθλιες συνθήκες υγιεινής και υποδομών, απουσία προαυλισμού και δυνατότητας επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, ενώ ακόμη και το φαγητό που διανέμεται είναι ανεπαρκές και τόσο κακής ποιότητας ώστε έχουν παρατηρηθεί ακόμα και μαζικές δηλητηριάσεις. Συνήθως, κρατούνται άντρες, γυναίκες και παιδιά μαζί και δεν λαμβάνεται καμία μέριμνα για τις ιδιαίτερα ευάλωτες περιπτώσεις, όπως τα θύματα βίας και εμπορίας ανθρώπων, ασθενείς, έγκυες κλπ. Τελευταία κατασκευάζονται και νέοι χώροι κράτησης, στους οποίους βελτιώνονται σε κάποιο βαθμό οι συνθήκες ωστόσο η διαδικασία που ακολουθεί η διοίκηση εξακολουθεί να είναι παράνομη.

²²³ ΝΟΜΙΚΕΣ, ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ. Αθήνα Νοέμβριος 2004

²²⁴ ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ EQUAL

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Πρώτη ενδιάμεση έκθεση πεπραγμένων για τις μεταναστευτικές πολιτικές σε Ελλάδα και Ευρώπη και τις έρευνες που αφορούν στις παρεχόμενες υπηρεσίες των μεταναστών στην Ελλάδα Επιστημονικοί υπεύθυνοι έργου Μπάγκαβος Χρήστος - Παπαδοπούλου Δέσποινα ΑΘΗΝΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2006

Η αυξανόμενη πληθυσμιακή ποικιλομορφία στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έχει αναδείξει τις θρησκευτικές διακρίσεις ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα. Μετανάστες , πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά και θρησκευτικά περιβάλλοντα, έχουν συντελέσει στη δημιουργία ενός πολυπολιτισμικού ψηφιδωτού , ενώ ταυτόχρονα γίνονται αποδέκτες πολλαπλών διακρίσεων .Σύμφωνα με σχετική έρευνα του 2007,44% των ευρωπαίων πολιτών πιστεύουν ότι οι θρησκευτικές διακρίσεις είναι ευρέως διαδεδομένες σε όλη την Ευρώπη , ενώ 64% αντιλαμβάνονται τις φυλετικές διακρίσεις ως ένα ολοένα εντεινόμενο πρόβλημα (Eurobarometer Report on Discrimination²²⁵).

Ειδικότερα ,οι εβραϊκές και οι μουσουλμανικές κοινότητες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε φυλετικές και θρησκευτικές διακρίσεις .Η αύξηση των μουσουλμάνων κατοίκων της Γηραιάς Ηπείρου οφείλεται κυρίως στη μετανάστευση .Για παράδειγμα ,στη Δανία ,την Ιταλία ,τη Γερμανία και τη Βουλγαρία, η μουσουλμανική είναι η δεύτερη ή η Τρίτη μεγαλύτερη σε μέγεθος θρησκευτική κοινότητα (European Network Against Racism)²²⁶.

Οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες που ζουν και εργάζονται στην πόλη της Αθήνας υφίστανται διακρίσεις οι οποίες ,κατά κύριο λόγο, οφείλονται σε αυτό καθ'αυτό το γεγονός ότι είναι αλλοδαποί και όχι στη διαφορετική θρησκευτική τους πίστη. Παρόλα αυτά, στο πρόσωπό τους η ελληνική κοινή γνώμη φαίνεται να προβάλλει μια προαιώνια αντιπαλότητα: τη συμβολική και αρνητικά φορτισμένη ταύτιση του Ισλάμ με την Τουρκία. Είναι αυτή ακριβώς η ταύτιση που φαίνεται να αποτελεί έναν από τους ανασταλτικούς παράγοντες για την πλήρη ένταξη των μουσουλμάνων προσφύγων στην ελληνική κοινωνία, καθώς επηρεάζει ζητήματα όπως την κατασκευή ενός κεντρικού τεμένους.

Στο επίπεδο της τέλεσης των καθημερινών λατρευτικών τους πρακτικών ,οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες συναντούν δυσκολίες ,οι οποίες σε μεγάλο βαθμό εκδηλώνονται στο εργασιακό τους περιβάλλον²²⁷. Συχνά δε, αισθάνονται πως οι

---

²²⁵Eurobarometer Report on Discrimination

²²⁶European Network Against Racism.

²²⁷ Ωστόσο ,υπάρχουν και περιπτώσεις εργοδοτών που δείχνουν να κατανοούν τη σημασία της καθημερινής προσευχής ή των μουσουλμανικών εορτών και δέχονται την τροποποίηση του ωραρίου των μουσουλμάνων εργαζομένων τους. Η ανεμπόδιστη τήρηση των λατρευτικών πρακτικών είναι σημαντική για έναν «πιστό» μουσουλμάνο, ο οποίος οφείλει να

Έλληνες δεν δείχνουν τον απαραίτητο σεβασμό και πολλές φορές προσβάλλουν τη θρησκεία και το αξιακό τους σύστημα²²⁸. Ωστόσο, αυτή η συμπεριφορά δεν εκφράζεται πάντοτε ως μια αντιπαράθεση Χριστιανών και Μουσουλμάνων, αλλά πολύ συχνά παίρνει τη μορφή μιας γενικότερης αντίθεσης ανάμεσα σε θρησκευόμενους και μη-θρησκευόμενους.

Μέσα σε ένα περιβάλλον σχεδόν αποκλειστικά χριστιανικό, η διατήρηση της διακριτής θρησκευτικής και εθνοπολιτισμικής ταυτότητας αναδεικνύεται σε μείζον ζήτημα για τους μουσουλμάνους μετανάστες²²⁹. Το γεγονός αυτό σχετίζεται πάνω από όλα με την άρνηση της ελληνικής πολιτείας να ικανοποιήσει μερικά από τα αιτήματά τους, με πρώτο και κύριο βέβαια τη νομιμοποίησή τους και, εν συνεχεία, την κατασκευή ενός κεντρικού τεμένους και ενός νεκροταφείου²³⁰ για τους μουσουλμάνους²³¹.

ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και συμπεριφορές. Επιπλέον, η έλλειψη χώρου στα Κέντρα Προσωρινής Διαμονής των Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών δυσχεραίνει την ανεμπόδιστη τέλεση των θρησκευτικών εκδηλώσεών τους.

²²⁸ Η αρνητική ή αδιάφορη στάση απέναντι στη θρησκεία αποτελεί, σύμφωνα με τους πιο «πιστούς» μουσουλμάνους πρόσφυγες, και την κύρια διαφορά τους με ορισμένους Έλληνες, οι οποίοι δεν δείχνουν τον απαραίτητο σεβασμό τόσο στη θρησκεία τους όσο και στη διαφορετική τους κουλτούρα.

²²⁹ Η θέση της γυναίκας στο μουσουλμανικό κόσμο αναδεικνύεται σε κύρια αιτία διαφωνίας μεταξύ Ελλήνων και μουσουλμάνων μεταναστών, σύμφωνα πάντοτε με τους τελευταίους. Η στάση αυτή εν μέρει αλλάζει μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

²³⁰ Όσον αφορά στην ταφή των νεκρών, η μεταφορά του σώματος στη χώρα καταγωγής προκειμένου να ταφεί σύμφωνα με τις εκάστοτε νεκρικές τελετουργικές πρακτικές αποτελεί μια συνηθισμένη πρακτική των μουσουλμάνων μεταναστών που ζουν στη χώρα²³⁰. Αυτό συμβαίνει κυρίως διότι δεν έχει ολοκληρωθεί η οικογενειακή συνένωση.

²³¹ Σύμφωνα πάντα με τους ίδιους τους μετανάστες, η μη υλοποίηση αυτών των αιτημάτων αυξάνει την απόσταση που τους χωρίζει από τους Έλληνες. Αυτή η αίσθηση της απόστασης και της άνισης και άδικης-κατά την άποψή τους-μεταχείρισης, εμποδίζει τον ουσιαστικό διάλογο και την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία κατά δίκαιο τρόπο. Οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες τονίζουν ιδιαίτερα τη σημασία και τον κεντρικό ρόλο που μπορεί και πρέπει να παίξει η ελληνική Εκκλησία στην ανάπτυξη ενός διαλόγου που θα ανοίξει το δρόμο για τη συνύπαρξη.

Στο ελληνικό κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο, η ξενοφοβία και ο ρατσισμός δεν φαίνεται να συνδέονται με την ισλαμική θρησκεία. Σε ένα συμβολικό, ωστόσο, επίπεδο η ελληνική κοινή γνώμη φαίνεται να ταυτίζει το Ισλάμ με την Τουρκία, παρά το γεγονός ότι η γειτονική χώρα αποτελεί ένα μόνο υποσύνολο του ισλαμικού κόσμου. Αυτή η συμβολική και αρνητικά φορτισμένη ταύτιση πηγάζει από το ιστορικό παρελθόν και τις σχέσεις ανάμεσα στο ελληνικό και το τουρκικό κράτος²³¹. Οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες, και ειδικότερα οι γυναίκες, γίνονται αποδέκτες αυτής της συσχέτισης η οποία επηρεάζει και δυσκολεύει την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

Οι πρόσφυγες συχνά εκφράζουν ένα φόβο όσον αφορά στη διατήρηση της διακριτής θρησκευτικής – άρα και εθνικής – ταυτότητας, κυρίως σε σχέση με τις νεότερες γενιές. Ο φόβος αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους ορισμένες οικογένειες των μεταναστών εξακολουθούν να είναι χωρισμένες με τον άντρα να ζει και να δουλεύει στην Ελλάδα και τη σύζυγο και τα παιδιά να παραμένουν στη χώρα καταγωγής.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Είναι γεγονός ότι η εκπαίδευση παίζει σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των θρησκευτικών-φυλετικών-εθνοτικών συνόρων, μέσω της διατήρησης και νομιμοποίησης των άνισων κοινωνικών σχέσεων όπως αυτές οργανώνονται μέσα από το πολιτικό πλαίσιο του εθνικού κράτους κατασκευάζοντας έμπρακτες ταυτότητες μέσω της γλώσσας και των συμβόλων για τη σημασία της εδαφικότητας και της ιστορικής συνέχειας. Στα πλαίσια του εθνικού κράτους η ιδιότητα του πολίτη είναι συνυφασμένη με την εθνικότητά του. Όμως τα τελευταία χρόνια μια σειρά φαινομένων όπως π.χ η παγκοσμιοποίηση, η πολιτική οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και η εγκατάσταση μεταναστών και προσφύγων σε χώρες διαφορετικές της καταγωγή τους και η 2η ή και 3η γενιά των μεταναστών, επαναπροσδιορίζουν τη σχέση εθνικότητας, εθνικισμού και της ιδιότητας του πολίτη.

Η περιορισμένη γνώση της ελληνικής γλώσσας αποτελούν εμπόδιο για τη συμμετοχή των προσφύγων στην απόκτηση βασικών εφοδίων για την κοινωνική τους ένταξη, γεγονός που, επιτείνει την απομόνωση και δημιουργεί εμπόδια στη διεκδίκηση καλύτερων όρων εργασίας και ζωής. Μη παρακολουθώντας μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, κυρίως οι γυναίκες εγκλωβίζονται στην οικιακή εργασία μη έχοντας τη δυνατότητα να διεκδικήσουν καλύτερες θέσεις εργασίας που να συνάδουν και με προηγούμενη εργασιακή εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν στις χώρες προέλευσης (αλλά και στη χώρα παραμονής). Η απόκτηση πιστοποιητικού ελληνομάθειας ούτως ή άλλως είναι (συχνά) απαγορευτική και λόγω της ανεπάρκειας αντίστοιχων υποδομών καθώς και λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης των αιτούντων άσυλο για τις δομές (της πολιτείας, των ΟΤΑ, των ΜΚΟ, κλπ) που προσφέρουν μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δυνατότητα συμμετοχής στα προγράμματα της πολιτείας και των ΟΤΑ έχουν μόνον όσοι πρόσφυγες έχουν την κόκκινη κάρτα, έγγραφο που απαιτεί πολύ χρόνο προκειμένου να αποκτηθεί.

Επίσης, οι σημαντικότερες πρακτικές δυσκολίες για την εγγραφή των προσφύγων στα σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης, που διοργανώνονται από τον ΟΑΕΔ με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις που ισχύουν και για τους Έλληνες πολίτες²³² είναι το γεγονός ότι μεταξύ των προϋποθέσεων εγγραφής είναι η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας, καθώς επίσης η υποβολή των τίτλων σπουδών τους, έτσι ώστε να κατατάσσονται ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο και να παραπέμπονται στα αντίστοιχα σεμινάρια²³³.

Επιπλέον, στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι γυναίκες πρόσφυγες (σε ποσοστό μάλιστα μεγαλύτερο από αυτό των ανδρών προσφύγων) είναι χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, δεν μπορούν να βρουν εύκολα (νόμιμη) εργασία – τουλάχιστον μετά από ένα διάστημα παραμονής – παρά μόνο στον άτυπο οικιακό τομέα ή/και άλλους περιθωριακούς τομείς της αγοράς εργασίας. Το γεγονός αυτό επιτείνεται ακόμα περισσότερο και λόγω των γραφειοκρατικών, μακροχρόνιων και δαπανηρών διαδικασιών αναγνώρισης των γνώσεών τους στην ελληνική γλώσσα καθώς και λόγω της απουσίας σταθερών διαδικασιών πιστοποίησης δεξιοτήτων²³⁴.

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Το ενδιαφέρον στα θέματα φύλου περιλαμβάνει την εξέταση σχέσεων, διαιρέσεων, διαφορών, διασυνδέσεων και ανισοτήτων ανάμεσα και μεταξύ των

---

²³² Το άρθρο 3 του Π.Δ. 189/1998 προβλέπει ότι οι αναγνωρισμένοι πολιτικοί πρόσφυγες εγγράφονται στις εκπαιδευτικές μονάδες του Ο.Α.Ε.Δ.. Επίσης προβλέπεται ότι σε περίπτωση που οι πρόσφυγες δεν μπορούν λόγω αντικειμενικής αδυναμίας να προσκομίσουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά υποβάλλεται δήλωση του Ν. 1599/1986²³².

Στο άρθρο 11 του Π.Δ. 220/2007 προβλέπεται επίσης ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση στα προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης που πραγματοποιούν δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις που προβλέπονται για τους Έλληνες πολίτες.

Στο πλαίσιο των δράσεων που απευθύνονται στις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες του πληθυσμού στο Μέτρο 2.1 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» υπάρχει σήμερα μια σειρά προγραμμάτων – σεμιναρίων κατάρτισης, στα οποία έχουν πρόσβαση οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες, πλην όμως περιορισμένη, καθόσον το ποσοστό συμμετοχής των προσφύγων είναι χαμηλό.

²³³ Οδηγός για γυναίκες πρόσφυγες: Δικαιώματα και υποχρεώσεις ΚΕΘΙ ΑΘΗΝΑ 2008 σελ. 26

²³⁴ Φυσικά προσφέρονται δωρεάν μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας από διάφορους φορείς και ΜΚΟ, ωστόσο οι εξετάσεις που διενεργούνται είναι επί πληρωμής ενώ οι δωρεάν εξετάσεις, που διοργανώνονταν επί 3 έτη από το Υπουργείο Παιδείας και οδηγούσαν στην πιστοποίηση, έχουν σταματήσει από το 2010.

γυναικών, των κοριτσιών, των αγοριών και των ανδρών. Αυτές οι σχέσεις, οι ευθύνες και οι ταυτότητες παίρνουν διαφορετικές μορφές σε κάθε κατάσταση και συχνά δημιουργείται σύγχυση σε συνθήκες σύγκρουσης ή έκτακτης ανάγκης. Το ενδιαφέρον εστιάζεται συχνά σε γυναίκες και κορίτσια, καθώς οι ανάγκες, οι προτεραιότητες και τα ενδιαφέροντά τους τείνουν να παραβλέπονται στις εκτιμήσεις και τα προγράμματα βοήθειας. Και όμως, η κατάσταση των γυναικών και κοριτσιών δεν μπορεί να κατανοηθεί χωρίς την εξέταση της κατάστασης των ανδρών και γυναικών (και των κοινοτήτων γενικότερα). Έχει κρίσιμη σημασία η κατανόηση του τρόπου με τον οποίον σχετίζονται οι άνθρωποι μεταξύ τους, μοιράζονται τα καθήκοντα και κατανέμουν τις ευθύνες. Επίσης, είναι σημαντικό να υπάρχει προσπάθεια εκτίμησης του τρόπου με τον οποίο οι ταυτότητες φύλου των ανδρών και των αγοριών επηρεάζουν επίσης τις ανάγκες και τους ρόλους τους σε καιρούς κρίσης. Τα επίπεδα εκπαίδευσης, η κινητικότητα, η πρόσβαση στους πόρους, οι ευθύνες, τα κοινωνικά στερεότυπα και η εργασιακή εμπειρία όλα αυτά μπορεί να διαφέρουν με βάση τις γραμμές των δύο φύλων.

1. ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Με δεδομένες τις διαφορές των φύλων και τις κοινωνικές νοοτροπίες, οι γυναίκες πρόσφυγες τείνουν να προσδιορίζουν την «ασφάλεια» διαφορετικά απ' ότι οι άνδρες. Τα προαπαιτούμενα για την προσωπική τους ασφάλεια είναι διαφορετικά απ' αυτά των ανδρών. Οι διαφορές που αναφέρονται πιο συχνά είναι ο υψηλότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, εν γένει και εν προκειμένω οι γυναίκες πρόσφυγες, για σεξουαλική βία και βία λόγω φύλου και για εκμετάλλευση, καθώς και για trafficking— τόσο κατά τη διάρκεια όσο και ως επακόλουθο των έκτακτων καταστάσεων.

Η άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας από άντρες πάνω σε γυναίκες έχει κοινωνικές γενεσιουργές αιτίες, τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα, που αποτελούν δομικό στοιχείο της κοινωνίας (βία δομική) και εκφράζονται πέρα από την άμεση άσκηση βίας σε όλους τους τομείς της κοινωνίας, όπως στην οικονομική και κοινωνική εξάρτηση της γυναίκας από τον άντρα, στη μειονεκτική θέση των γυναικών στον τόπο της δουλειάς, στις χειρότερες ευκαιρίες μόρφωσης για κορίτσια και γυναίκες, στην υπο-εκπροσώπηση των γυναικών σε πολιτικές θέσεις κ.ά.

Σήμερα μιλάμε πλέον για βία φυλετική, με την έννοια του κοινωνικού φύλου (gender violence). Δράστες της βίας κατά των γυναικών είναι κατά κανόνα οι άνδρες:

αυτό είναι το εύρημα όλων των ερευνών των τελευταίων χρόνων. Εύρημα που έδωσε στους μελετητές τη δυνατότητα να εμβαθύνουν στις αιτίες και τους μηχανισμούς αυτής της βίας και να καταλήξουν στη διαπίστωση ότι το πρόβλημα είναι κοινωνικό και πολιτισμικό και όχι μιας ομάδας, αυτής των δήθεν εκτρεπομένων ανδρών²³⁵.

Ανάλογα με το χώρο εκδήλωσής της, διακρίνουμε μορφές βίας που ασκείται στο πλαίσιο της οικογένειας, βίας που εκδηλώνεται στους χώρους δουλειάς ή στον κοινωνικό χώρο, έχουμε τη βία σε περιόδους πολέμου και εν γένει στις πολεμικές συρράξεις, την εικονική βία, κυρίως πορνογραφία, το εμπόριο γυναικών και την πορνεία (οικονομική εκμετάλλευση της γυναικείας σεξουαλικότητας), καθώς και τις διαβαθμίσεις όλων αυτών των μορφών που ξεκινούν από το απλό άγγιγμα ή το λεκτικό πείραγμα και φθάνουν μέχρι το φόνο και το βιασμό²³⁶.

---

²³⁵ Σε αρκετές χώρες γίνονται προσπάθειες να εξαλειφθεί το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών. Η Λατινική Αμερική είναι μια από τις χώρες που άρχισε να υιοθετεί σημαντικά μέτρα και να καινοτομεί στην προσπάθειά της να καταπνίξει τα φαινόμενα βίας κατά των γυναικών και να κάνει πραγματικότητα την ισότητα των φύλων. Η Λατινική Αμερική έχει εισαγάγει στη νομοθεσία της μερικά από τα προοδευτικότερα και πιο ρηξικέλευθα μέτρα για την προστασία των γυναικών, όπως η σύμβαση του 1994, η πρώτη στην ιστορία σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα που εστιάζει στη βία κατά των γυναικών. Το Μεξικό και η Βενεζουέλα, για παράδειγμα, θέσπισαν νέους νόμους για να καταπολεμήσουν τη βία κατά των γυναικών. Αυτοί οι νόμοι διευρύνουν τον ορισμό της βίας κατά των γυναικών και προσφέρουν ένα εκτενέστερο πλαίσιο μέτρων προστασίας. Ορισμένες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της βίας εναντίον των γυναικών - όπως τα πρωτοποριακά γυναικεία αστυνομικά τμήματα στην Βραζιλία - εξακολούθησαν να παρεμποδίζονται από την έλλειψη επαρκών πόρων και τις συνεχιζόμενες λανθασμένες αντιλήψεις για τη φύση και την έκταση του προβλήματος

Στις ΗΠΑ, μετά από συντονισμένη εκστρατεία ενός εκτεταμένου συνασπισμού οργανώσεων, το Κογκρέσο συνέστησε την αύξηση των κονδυλίων για την εφαρμογή του Νόμου περί Βίας κατά των γυναικών, ενός ομοσπονδιακού νόμου που προβλέπει μία δέσμη μέτρων, τόσο σε επίπεδο πολιτειών, όσο και σε τοπικό επίπεδο, <http://www.amnesty.org.gr>

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα πρόσφατα καταργήθηκε η υποχρέωση καταβολής του παραβόλου για μήνυση από τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Τονίζεται, ότι πριν από την εν λόγω ρύθμιση ο παθών ή η παθούσα, που επεδίωκε τη δίωξη της αξιόποινης πράξης, προκειμένου να γίνει δεκτή από το Δικαστήριο η μήνυσή του/της, όφειλε να καταθέσει παράβολο ύψους € 100 υπέρ των Δημοσίων. Σε περίπτωση μη καταβολής του παραβόλου δε, η μήνυση απορριπτόταν ως απαράδεκτη.

Θεωρείται ιδιαίτερα ουσιαστική η αναμόρφωση της διαδικασίας, που πλέον συνδράμει στην καταπολέμηση του φαινομένου της βίας. Με την υιοθέτηση του ανωτέρου, μέτρου²³⁵, δεν θα αποθαρρύνονται, στη πράξη, οι πολίτες, κυρίως οι γυναίκες, να προβαίνουν στις προβλεπόμενες, νόμιμες ενέργειες, επιδιώκοντας την αποκατάσταση της ζημίας, που έχουν υποστεί.

²³⁶ Αν στα πιο πάνω προσθέσουμε και την αντίληψη, που υιοθετεί το σύνολο της κοινωνίας – και όχι μόνο ο ανδρικός πληθυσμός της – σύμφωνα με την οποία οι γυναίκες είναι αυτές που πρέπει να θυσιάστούν προκειμένου να επιβιώσει και να διατηρηθεί η οικογένεια (πολιτιστική επιταγή), θα έχουμε ολοκληρωμένο το υπόβαθρο του προβλήματος.

Είναι γνωστό ότι οι πολέμοι της φεμινιστικής οπτικής κριτικάρουν την αποδοχή ή ανοχή της βίας εκ μέρους των θυμάτων της. Ωστόσο οι έρευνες έχουν απαντήσει και σ' αυτή την κριτική. Φτώχεια, ανασφάλεια, αλλά και κοινωνική συνείδηση που δημιουργείται με τους μύθους και τις «πολιτιστικές» επιταγές είναι οι βασικές αιτίες της αποδοχής της βίας εκ μέρους των γυναικών.

1.1. Σεξουαλική βία

Ως γνωστόν, η σεξουαλική βία και η βία που βασίζεται στο φύλο αποτελεί από μόνη της μορφή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ευδοκιμεί, κυρίως, σε περιβάλλοντα όπου εμφανίζεται μια γενικότερη έλλειψη σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι γυναίκες και τα παιδιά είναι συνήθως οι πιο εύκολοι στόχοι σε θέματα καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανήκουν σε αυτή την κατηγορία ατόμων, η οποία υποφέρει περισσότερο από φαινόμενα σεξουαλικής βίας ή βίας βασισμένης στο φύλο²³⁷.

Παρόλα αυτά, η σεξουαλική βία και η βία που βασίζεται στο φύλο, εναντίον των προσφύγων και ειδικά εναντίον των γυναικών και των παιδιών προσφύγων, συνεχίζεται με αμείωτη ένταση. Επιτείνεται δε, λόγω της ανισότητας που παρατηρείται ανάμεσα στα δύο φύλα, στις κοινότητες των προσφύγων. Έχει χρησιμοποιηθεί ως όπλο πολέμου και ως μέσο άσκησης εξουσίας. Έχει αποτελέσει αιτία για αναγκαστική μετατόπιση πληθυσμών και είναι η θλιβερή συνέπεια της κατάρρευσης των οικογενειακών και κοινωνικών δομών που συνεπάγεται η μετατόπιση. Έχει δε διαπραχθεί από μερικούς από αυτούς ακριβώς τους ανθρώπους που έχουν αναλάβει το ρόλο της προστασίας των προσφύγων και των εκτοπισμένων ατόμων²³⁸.

Η σεξουαλική βία και η βία που βασίζεται στο φύλο αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²³⁹. Αυτού του είδους η βία διαιώνίζει στερεότυπα σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων, τα οποία στερούν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια από τα άτομα και στιγματίζουν την ανθρώπινη εξέλιξη. Η συντριπτική πλειοψηφία των

---

²³⁷ “Σεξουαλική Βία και Βία που βασίζεται στο φύλο εναντίον των προσφύγων,επαναπατρισθέντων και εξωτερικά εντοπισμένων ατόμων” Οδηγίες για την πρόληψη και αντιμετώπισή της.Μαΐος 2003 (www.unhcr.gr) σελ13

²³⁸Ο.π σελ 13

²³⁹ Η σεξουαλική βία και η βία που βασίζεται στο φύλο περιλαμβάνει πολύ περισσότερα από μια επίθεση ή ένα βιασμό. Μολονότι μπορεί να προκύψει σε ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια, έχει κυρίως τις ρίζες της σε ατομικές συμπεριφορές που ανέχονται τη βία μέσα στην οικογένεια, την κοινωνία και το Κράτος. Τα πραγματικά αίτια και αποτελέσματά της θα πρέπει να εντοπιστούν πριν από το σχεδιασμό προγραμμάτων για την πρόληψη και αντιμετώπιση αυτών των μορφών βίας.

θυμάτων / επιζώντων σεξουαλικής βίας ή βίας που βασίζεται στο φύλο είναι γυναίκες και κορίτσια και ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος για τις μετανάστριες και τις πρόσφυγες²⁴⁰.

Η σεξουαλική κακοποίηση παρουσιάζει αρκετά αυξημένη συχνότητα πριν και κατά τη διάρκεια της μετακίνησης των προσφύγων και δεν είναι σπάνιο γυναίκες και παιδιά να πέφτουν θύματα βιασμού στην ίδια τη χώρα τους. Ο βιασμός, βέβαια, είναι ταμπού σε όλες τις κοινωνίες, ανεξάρτητα από κοινωνικο-οικονομική κατάσταση και όπως γνωρίζουμε, σπανίως αναφέρεται στις αρχές²⁴¹.

Πολιτισμικοί και θρησκευτικοί λόγοι κατευθύνουν τα θύματα στην αποσιώπηση της κακοποίησής τους και κατ' επέκταση εντείνουν τη δυσκολία γνωστοποίησης και αντιμετώπισης του εν λόγω προβλήματος. Μάλιστα, υπάρχουν περιπτώσεις που κακοποιημένες γυναίκες υποχρεώθηκαν να παντρευτούν τους άντρες που τις κακοποίησαν προκειμένου να αποφύγουν την κοινωνική κατακραυγή και απόρριψη. Τέλος, οι γυναίκες που έχουν βιώσει μια τέτοια εμπειρία έρχονται συχνότατα αντιμέτωπες με την αδιαφορία της κρατικής μηχανής, της αστυνομίας και της δικαιοσύνης της χώρας στην οποία βρίσκονται. Εντούτοις, θύματα βιασμού ή γενικότερα κακοποίησης μπορεί να πέσουν ακόμα και μετά την άφιξή τους σε μια χώρα άλλη από εκείνη της καταγωγής τους. Οι περιπτώσεις σωματικής ή ακόμα και λεκτικής κακοποίησης γυναικών σε δημόσιους χώρους στη βάση της εθνικής διαφορετικότητας είναι πιο συχνή από εκείνη των ανδρών προσφύγων, καθότι θεωρούνται πιο «εύκολος στόχος». Συχνά βιάζονται από ένοπλους²⁴², με συνέπειες

---

²⁴⁰“Σεξουαλική Βία και Βία που βασίζεται στο φύλο εναντίον των προσφύγων,επαναπατρισθέντων και εξωτερικά εντοπισμένων ατόμων” Οδηγίες για την πρόληψη και αντιμετώπισή της. Μάιος 2003 (www.unhcr.gr) σελ.14.
241Ο. π σελ 15

²⁴² Η σεξουαλική βία στα πλαίσια μιας σύγκρουσης, θεωρούνταν ανέκαθεν παράπλευρη απώλεια του πολέμου, η οποία διαπράττεται και είναι αποδεκτή από διάφορες εμπόλεμες πλευρές. Η σεξουαλική βία πλήττει εκατομμύρια ανθρώπους σε ολόκληρο τον κόσμο. Είναι ένα ιατρικό επείγον που συντρίβει βιαίως τις ζωές των γυναικών, των ανδρών και των παιδιών. Καταστρέφει οικογένειες, προκαλεί ζημιά σε κοινότητες. Σε πολλές χώρες, ο αντίκτυπος της σεξουαλικής βίας επαυξάνεται από την απόλυτη έλλειψη υπηρεσιών ιατρικής περίθαλψης για τα θύματα. Σε εμπόλεμες περιοχές, ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας είναι συχνά διαδεδομένοι. Πρόκειται για μορφές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να ταπεινώσουν, να τιμωρήσουν, να ελέγξουν, να πληγώσουν, να προξενήσουν φόβο, και να καταστρέψουν κοινότητες. Σε περιόδους σταθερότητας η σεξουαλική βία είναι επίσης μεγάλο πρόβλημα, που καταστρέφει την υγεία και την ζωή των ανθρώπων. Αλλά και στα δύο περιβάλλοντα, οι δράστες είναι πολύ συχνά εκείνοι που υποτίθεται ότι παρέχουν ασφάλεια, τόσο στα σπίτια τους, όσο και στις κοινωνίες τους γενικότερα.

Η διάλυση της κοινωνίας και η γενικευμένη βία βοηθούν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου η σεξουαλική βία ανθεί. Τα όλο και περισσότερα νοικοκυριά που

ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, μόλυνση από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα συμπεριλαμβανόμενου και του AIDS²⁴³.

Η βία λόγω φύλου δεν αποτελεί μόνο παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά απειλεί την υγεία, την παραγωγικότητα, καθώς και την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση στην κοινωνία της φιλοξενούσας χώρας. Οι πρόσφυγες προέρχονται πολλές φορές από κοινωνίες όπου εφαρμόζονται βλαβερές πρακτικές για τις γυναίκες, όπως ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων, υποχρεωτικός γάμος και εγκλήματα τιμής²⁴⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι το διεθνές ποινικό δικαστήριο αναγνωρίζει τη σεξουαλική βία ως έγκλημα πολέμου.

Παρόλο που οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι οι πρώτοι στόχοι της σεξουαλικής βίας, οι άνδρες και τα αγόρια μπορεί να πέσουν εξίσου θύματα βιασμού²⁴⁵. Εν τούτοις, το πρόβλημά τους παραμένει στην αφάνεια και λαμβάνουν ελάχιστη προσοχή και φροντίδα, καθώς είναι ακόμη λιγότερο πιθανό ν' αναφέρουν την σεξουαλική κακοποίησή τους, απ' ό,τι οι γυναίκες. Ο φόβος του στιγματισμού, αλλά εξίσου και η έλλειψη φροντίδας και προστασίας από το νόμο, τους εμποδίζουν από το να αναφέρουν ένα περιστατικό βιασμού²⁴⁶.

1.2. Trafficking

διευθύνονται από γυναίκες και η προσφυγιά, συνηθισμένα φαινόμενα σε καταστάσεις συγκρούσεων, αφήνουν τους πολίτες εκτεθειμένους σε διάφορες μορφές σεξουαλικής βίας. Μερικές φορές, αυτή διαπράττεται από εκείνους που έχουν την εντολή να προστατεύσουν τον πληθυσμό. Η σεξουαλική βία μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί και σαν όπλο πολέμου, μέρος μιας στρατιωτικής στρατηγικής, η οποία έχει σαν στόχο να ταπεινώσει τον εχθρό και να καταστρέψει κοινότητες. Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, 250.000 με 500.000 γυναίκες βιάστηκαν κατά την διάρκεια της γενοκτονίας στη Ρουάντα το 1994. Σε πιο πρόσφατες συγκρούσεις, η σεξουαλική βία²⁴² συνεχίζει να διαπράττεται σε ευρεία κλίμακα και με κτηνώδη τρόπο. “Σεξουαλική Βία και Βία που βασίζεται στο φύλο εναντίον των προσφύγων, επαναπατρισθέντων και εξωτερικά εντοπισμένων ατόμων” Οδηγίες για την πρόληψη και αντιμετώπισή της. Μαΐος 2003 (www.unhcr.gr) σ. 16

²⁴³Ο. π σελ. 15

²⁴⁴Ο. π σελ. 15

²⁴⁵ Η σεξουαλική βία εναντίον των ανδρών συμπεριλαμβάνει τον βιασμό, τα σεξουαλικά βασανιστήρια, τον σεξουαλικό εξευτελισμό και τη σεξουαλική δουλεία. Μια μορφή βίας που διαπράττεται ειδικά εναντίον των ανδρών, είναι ο εξαναγκασμός τους να βιάζουν τα μέλη της οικογένειάς τους, μια πρακτική που είναι περισσότερο γνωστή ως υποχρεωτική αιμομιξία και κατά την οποία τόσο ο βιαστής όσο και το θύμα υποφέρουν από τη βία. Άνδρες που βρίσκονται υπό κράτηση διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο να γίνουν αντικείμενα σεξουαλικής κακοποίησης, καθώς ο βιασμός χρησιμοποιείται για να επιβάλει ιεραρχίες ελέγχου και σεβασμού.

²⁴⁶ «Ζωές Κατεστραμμένες» Μία έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Μάρτιος του 2009

Το Trafficking είναι ο διεθνής όρος της σωματεμπορίας. Trafficking ή διεθνική εμπορία ανθρώπων ονομάζεται η παράνομη διακίνηση αλλοδαπών ατόμων, με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση²⁴⁷. Οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν την πλειονότητα των διακινούμενων ατόμων γιατί είναι από τη φύση τους το πλέον ευάλωτο τμήμα

---

²⁴⁷ Τρόποι οικονομικής εκμετάλλευσης ανθρώπων είναι η εκμετάλλευση της εργασίας, η αφαίρεση και προώθηση οργάνων του σώματος και η εξαναγκαστική πορνεία. Τα αίτια της σωματεμπορίας διεθνώς μπορεί να είναι:

α. Η έλλειψη δικαιωμάτων και ελευθεριών για τις γυναίκες – διάκριση και βία κατά των γυναικών.

β. Η έλλειψη υποδομών που να εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες εργασίας στις γυναίκες, οι οποίες πλήττονται περισσότερο από την ανεργία, τη φτώχεια, την οικονομική κατάσταση της χώρας, την οικογενειακή κατάσταση —πολλές από αυτές ή έχουν χάσει το σύντροφο ή/και τα παιδιά τους ή είναι ορφανές—την πολιτική κατάσταση της χώρας (εμφύλιος, βομβαρδισμοί, εισβολές από άλλες χώρες), την έλλειψη προσδοκιών, την προσφυγιά, κ.ά

Το Παγκόσμιο Δίκτυο Επιβίωσης έχει εντοπίσει τέσσερις τύπους καταστάσεων που συνεπάγονται την εμπλοκή γυναικών και κοριτσιών στη βιομηχανία του σεξ, και η Ειδική Εισηγήτρια του Ο.Η.Ε. για τη βία κατά των γυναικών υποστηρίζει ότι αυτές οι τυπολογίες μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλες μορφές εργασίας για τις οποίες οι γυναίκες μεταναστεύουν ή διακινούνται παράνομα.

α. η πρώτη ομάδα αφορά γυναίκες, οι οποίες εξαναγκάστηκαν σε μετανάστευση. Οι γυναίκες αυτές δεν γνώριζαν πού πήγαιναν ή για τη φύση της εργασίας που θα έκαναν. Πολλές είναι θύματα απαγωγής.

β. η δεύτερη ομάδα αποτελείται από γυναίκες οι οποίες αρχικά είχαν κάποια ιδέα για τη φύση της εργασίας, στη συνέχεια όμως εξαναγκάστηκαν να δουλέψουν είτε σε εργασία είτε σε συνθήκες εργασίας για τις οποίες δεν είχαν συμφωνήσει προηγουμένως και για τις οποίες δεν είχαν περιθώρια επιλογής. Οι γυναίκες αυτές δεν έχουν ελευθερία κίνησης, αλλά ούτε και δυνατότητα να αλλάξουν την κατάστασή τους, καθώς είναι υπό καταναγκαστικό χρέος (ο σωματέμπορος τους δηλώνει ότι τις κρατάει δέσμιες μέχρι να του ξεπληρώσουν το χρέος μεταφοράς τους, το οποίο συνήθως είναι υπέρογκο) και τους έχουν αφαιρεθεί τα νόμιμα έγγραφά τους.

γ. η τρίτη ομάδα αφορά γυναίκες οι οποίες γνωρίζουν τη φύση της εργασίας που πρόκειται να κάνουν, και μολονότι δεν την επιθυμούν, δεν βλέπουν άλλη βιώσιμη οικονομικά εναλλακτική λύση. Έτσι, εμπιστεύονται το διακινητή, ο οποίος εκμεταλλεύεται την οικονομικά και νομικά ευάλωτη θέση των γυναικών αυτών για δικό του οικονομικό όφελος. Συνήθως και αυτές οι γυναίκες κρατούνται σε συνθήκες καταναγκαστικού χρέους.

δ. η τέταρτη ομάδα απαρτίζεται από γυναίκες οι οποίες έχουν πλήρη γνώση της εργασίας που πρόκειται να κάνουν, δεν έχουν καμία αντίρρηση να την κάνουν, έχουν τον έλεγχο των χρημάτων που κερδίζουν και έχουν ελευθερία κινήσεως. Αυτή είναι η μόνη από τις παραπάνω καταστάσεις κατά την οποία οι γυναίκες δεν μπορούν να καταταγούν στην κατηγορία των θυμάτων της σωματεμπορίας, www.unhchr.org

²⁴⁷ Σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση για τους Μετανάστες (ΔΟΜ), υπολογίζεται ότι η εμπορία γυναικών για λόγους σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποφέρει κέρδη 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο. Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι η εμπορία γυναικών είναι μορφή βίας και ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί την πλέον επαίσχυντη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άνοιγμα του τομέα του τουρισμού σε πολλές χώρες —ιδίως του νότου— πληρώνεται με την αύξηση της πορνείας και του εμπορίου των «καινούργιων» σκλάβων, κατά κύριο λόγο γυναικών και παιδιών.

οποιοδήποτε

πληθυσμού²⁴⁸.

Στην Ελλάδα η διεθνική εμπορία ανθρώπων συνδέεται κυρίως με την διακίνηση και εξαναγκαστική προώθηση αλλοδαπών γυναικών στην πορνεία και το πρόβλημα οξύνεται με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, στις συνέπειες της οποίας εντάσσεται και η εντατικοποίηση της διακίνησης των γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση²⁴⁹. Η έκθεση του ΟΗΕ για την κατάσταση του πληθυσμού στο 2000 προσδιορίζει ότι κάθε χρόνο δύο εκατομμύρια κορίτσια 5 έως 15 χρόνων μπαίνουν στην αγορά του σεξ. Μερικά από τα θύματα αυτής της εμπορίας συμμετέχουν «οικειοθελώς» σ' αυτήν, επειδή οι έμποροι τους υπόσχονται υψηλά εισοδήματα και τη δυνατότητα απόδρασης από τη φτώχεια²⁵⁰. Τα περισσότερα όμως εξαναγκάζονται να εκπορνευθούν με τη βία. Ανεξάρτητα ωστόσο από τη συναίνεσή τους, οι γυναίκες/αντικείμενα της εμπορίας είναι θύματα βίας. Πρόκειται για μορφή οργανωμένου εγκλήματος, για ταχύτατα αυξανόμενη απειλή σε παγκόσμια κλίμακα²⁵¹.

Παρόλα αυτά, οι γυναίκες δεν είναι τα μοναδικά θύματα της διεθνικής διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων. Η Ελλάδα θεωρείται από διεθνείς οργανισμούς χώρα προορισμού και διακίνησης γυναικών, ανδρών και παιδιών για σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση. Ο αριθμός των θυμάτων που προωθούνται στην Ελλάδα υπολογίζεται σε χιλιάδες²⁵². Τα θύματα ζούνε κάτω από άθλιες συνθήκες βιώνοντας

---

²⁴⁸ Γεωργία Τσακλάγκανου Η Διεθνική Σωματεμπορία -trafficking ΚΕΘΙ Αθήνα 2001

²⁴⁹ Σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση για τους Μετανάστες (ΔΟΜ), υπολογίζεται ότι η εμπορία γυναικών για λόγους σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποφέρει κέρδη 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο. Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι η εμπορία γυναικών είναι μορφή βίας και ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί την πλέον επαίσχυντη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άνοιγμα του τομέα του τουρισμού σε πολλές χώρες –ιδίως του νότου– πληρώνεται με την αύξηση της πορνείας και του εμπορίου των «καινούργιων» σκλάβων, κατά κύριο λόγο γυναικών και παιδιών.

²⁵⁰ Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και οι κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια στα τέλη της δεκαετίας του '80 οδήγησαν σε μαζικά φαινόμενα φτώχειας και εξαθλίωσης μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού. Εκατομμύρια νέες γυναίκες βρέθηκαν σε μία κατάσταση, όπου οι σπουδές τους και ο πολιτισμός τους έχασαν κατά πολύ την αξία τους στην αγορά εργασίας. Η μόνη διέξοδος για να αποφύγουν την ανεργία ήταν η μετανάστευση. Πολλές όμως από αυτές, εκ των οποίων κάποιες ανήλικες, έπεσαν θύματα εξαπάτησης και εκμετάλλευσης από διεθνή δίκτυα διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, τα οποία τις προωθούν στην πορνεία. Στην Ελλάδα η πλειοψηφία των γυναικών που προωθούνται στην εξαναγκαστική πορνεία προέρχεται από τις χώρες αυτές και ένας μικρός αριθμός από χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

²⁵¹ Το έγκλημα της εμπορίας ρυθμίστηκε νομοθετικά με το Νόμο 3064/2002.

²⁵² Ωστόσο, ο αριθμός των γυναικών και κοριτσιών θυμάτων εμπορίας που αναγνωρίστηκαν ως τέτοια από τις ελληνικές αρχές με βάση την ετήσια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας για το έτος 2008 παρέμεινε απαράδεκτα χαμηλός και είχε ως αποτέλεσμα οι γυναίκες να μην

σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Συχνά υποβάλλονται σε στέρηση ταξιδιωτικών εγγράφων, εξαπάτηση, εγκλεισμό, εκβιασμό, βιασμό, ξυλοδαρμό και άλλες μορφές βίας²⁵³. Ωστόσο, πολύ συχνά τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων χαρακτηρίζονται εσφαλμένα από τις αρχές ως «λαθρομετανάστες» με αποτέλεσμα συχνά να τους μεταχειρίζονται ως εγκληματίες αντί για θύματα.

1.3. Ενδοοικογενειακή βία

Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, ο τρόπος ζωής και οι συνθήκες εργασίας στις σύγχρονες πόλεις, αλλά και οι παρατηρούμενες μεταβολές στους ρόλους των φύλων, είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην σύγχρονη οικογένεια. Μολονότι η πίεση όλων αυτών των παραγόντων επί της συνοχής της οικογένειας είναι αναμφισβήτητη, δεν σχεδιάσθηκαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας μακροπρόθεσμες πολιτικές ενίσχυσης της οικογένειας και τόνωσης των αξιών της. Έτσι, παρατηρούνται συχνά στην οικογένεια δείγματα άσκησης βίας, λεκτικές προσβολές και άλλες μορφές ταπεινωτικής μεταχείρισης. Οι συμπεριφορές αυτές ασκούν αρνητικές επιδράσεις στην συναισθηματική και διανοητική εξέλιξη των μελών της οικογένειας, ιδίως μάλιστα των παιδιών, ενώ προσβάλλουν και την φυσική και ψυχική τους υγεία. Η βία ξεκινάει από την οικογένεια, τον πρώτο χώρο επιβολής της, προχωράει στους άλλους χώρους και επιστρέφει πάλι στην οικογένεια, ανακυκλούμενη και ενισχυόμενη από τους ήδη αναφερθέντες παράγοντες (φτώχεια, ανασφάλεια κ.λπ.)²⁵⁴.

μπορούν να εξασκήσουν το δικαίωμά τους σε βοήθεια και προστασία. Οι λίγες γυναίκες που αναγνωρίστηκαν ως θύματα θα μπορούσαν να εξασκήσουν τα δικαιώματά αυτά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι θα συμφωνούσαν να συνεργαστούν με τις αρχές στην ποινική δίωξη των υπόπτων ως εμπόρων τους. Αυτό δεν αναγνωρίζει το φόβο των γυναικών για αντίποινα και δεν συνάδει με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για Δράση κατά της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων, την οποία η Ελλάδα παρέλειψε να επικυρώσει και να εφαρμόσει. Ακόμη, στις γυναίκες δεν δόθηκε το περιθώριο χρόνου περισυλλογής που παρέχεται από την ελληνική νομοθεσία, σκοπός του οποίου είναι να επιτρέπει στις γυναίκες να λαμβάνουν αποφάσεις μετά από πλήρως ώριμη σκέψη σχετικά με την έκταση της συνεργασίας τους με τις αρχές.

²⁵³ Τα θύματα παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης που διαβιούν σε καθεστώς ανελευθερίας και στέρησης, σε άθλιες συνθήκες, με σοβαρά ιατρικά και υγειονομικά προβλήματα και ανεπούλωτα ψυχικά τραύματα. Τα θύματα υπόκεινται σε ψυχολογική και σωματική βία από τους εκμεταλλευτές τους. Οι δυνατότητες διαφυγής είναι ελάχιστες, και όταν αυτό συμβαίνει, αντιμετωπίζονται σαν θύτες, με σύλληψη από την αστυνομία, κράτηση και απέλαση που συχνά οδηγεί στα ίδια κυκλώματα εκμετάλλευσης και σε ακόμα χειρότερη στέρηση και ανελευθερία προς συμμόρφωση του ατόμου και σωφρονισμό των άλλων θυμάτων που θα επεδίωκαν τη δίοδο της φυγής και της καταγγελίας.

²⁵⁴ www.un.org ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Μολονότι οι επί μέρους εκφάνσεις του προβλήματος αυτού είναι πολλαπλές, έχει επικρατήσει διεθνώς να καλύπτονται όλες από την έννοια της «ενδοοικογενειακής βίας»²⁵⁵. Το περιεχόμενο της έννοιας²⁵⁶ αυτής ποικίλλει ανάλογα με το εκάστοτε ερευνητικό αντικείμενο, την πολιτική στόχευση ή τον κοσμοθεωρητικό προσανατολισμό.

Η ενδοοικογενειακή βία²⁵⁷ συναντάται δυστυχώς και στις οικογένειες των προσφύγων και αποτελεί στις μέρες μας κοινωνικό φαινόμενο, που αν και δεν φαίνεται να έχει λάβει στην Ελλάδα τις διαστάσεις που το χαρακτηρίζουν σε άλλες

---

²⁵⁵ Τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν έναν ορισμό για την ενδοοικογενειακή βία περιλαμβάνουν την έκθεση ή και την άσκηση σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας με πρόθεση, ορατή ή μη, πρόκλησης βλάβης στο θύμα. Ο θύτης είναι ένα οικείο πρόσωπο με το οποίο το θύμα σχετίζεται στα πλαίσια γάμου ή συμβίωσης, μόνιμου ή προσωρινού δεσμού, ενώ τα επεισόδια βίας είναι επαναλαμβανόμενα, με αυξανόμενη διάρκεια και ένταση. Κωνσταντίνα Σκλάβου «Ενδοοικογενειακή βία και κοινωνική ένταξη αλλοδαπών γυναικών» σελ 44

²⁵⁶ Η έννοια «ενδοοικογενειακή βία και βία κατά συνοικούντων προσώπων» καλύπτει:

- α) κάθε μορφή σωματικής βλάβης και
- β) σωματικής βίας ή απειλής σπουδαίου και άμεσου κινδύνου που ασκείται σε βάρος συνοικούντος προσώπου
- γ) την εξαναγκαστική συνουσία μεταξύ συζύγων ή την εξαναγκαστική επιχείρηση άλλης ασελγούς πράξης σε βάρος συνοικούντος προσώπου

²⁵⁷ Οι Browne και Herbert προσδιορίζουν τρεις τύπους ενδοοικογενειακής βίας. Τη βία που ασκείται από ενήλικα είτε προς άλλο ενήλικα, είτε προς ανήλικο, τη βία από ένα παιδί προς τους γονείς ή άλλους συγγενείς και τέλος τη βία από ανήλικους και ενήλικες, η οποία συνήθως στρέφεται προς τους ηλικιωμένους. Οι μορφές της βίας περιλαμβάνουν τη σωματική κακοποίηση, τη σεξουαλική, την ψυχολογική, τη συναισθηματική και την οικονομική. Browne, K., Herbert M (1999) Preventing Family Violence. USA: John Wiley & Sons σελ 124 και Conseil de l'Europe, (1990). Actes du Colloque sur la violence au sein de la famille : mesures dans le domain social. Strasbourg.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι οι μορφές της βίας συχνά συνδυάζονται και τα θύματα υπόκεινται ταυτόχρονα σε σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική κακοποίηση. Δεδούκου, Ε., Alexe, D. (2001). Χαρακτηριστικά θυμάτων σύμφωνα με τα στοιχεία του συστήματος καταγραφής εξωτερικών ιατρείων – Προοπτικές, εισήγηση σε εκπαιδευτικό σεμινάριο του Εργαστηρίου Υγιεινής και Επιδημιολογίας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, Αθήνα.

Η Κωσταβάρα (1994) διαχωρίζει τη βία σε ενεργητική ή παθητική. Η πρώτη αφορά βίαιες πράξεις με ξυλοδαρμούς και σωματική κακοποίηση, ενώ η δεύτερη σχετίζεται με την παραμέληση, η οποία επιφέρει εξίσου επώδυνα και σοβαρά ψυχολογικά τραύματα. Κωσταβάρα, Κ. (1994). Η ενδοοικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της. Στο Ζωή Λ.Ν. (επιμ.), Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο (σελ. 427-432). Αθήνα: Επτάλοφος

Έτσι οι Bernard και Schaffer υποστηρίζουν ότι η συζυγική βία είναι μια ακραία μορφή σχέσεων ισχύος και ανισότητας, ενώ μεγάλο μέρος στις εν λόγω σχέσεις καταλαμβάνει η ηθική και η ψυχολογική βία. Bernard, C., και Schaffer, E. Η καθημερινή βία στο γάμο. Κείμενα για μια κοινωνιολογία της εξουσίας και του έρωτα. Θεσσαλονίκη. Παρατηρητής.

χώρες της Ε.Ε., παρουσιάζει ανησυχητικά ποσοστά²⁵⁸, με θύματα κυρίως τις γυναίκες, οι οποίες αποτελούν το 80 –90% των θυμάτων κακοποίησης, αλλά και τα παιδιά. Παράλληλα, εκτιμάται ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό αθέατης ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, η οποία δεν καταγγέλλεται. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα η βία προϋποθέτει την ύπαρξη ενός θύτη και ενός θύματος και συχνά κάποιων τρίτων προσώπων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στο πρόβλημα.

1.3.1.Διαπολιτισμική διάσταση της ενδοοικογενειακής βίας

Η ενδοοικογενειακή βία ως φαινόμενο επιβεβαιώνεται σε όλες τις κουλτούρες²⁵⁹, αφορά όλα τα δόγματα και πλήττει, κατά κύριο λόγο, τις γυναίκες και τα παιδιά²⁶⁰. Αναμφισβήτητα η παγκόσμια κοινότητα βρίσκεται σε μία πορεία αναγνώρισης και κατοχύρωσης των γυναικείων δικαιωμάτων, με πρωτοπόρες τις σκανδιναβικές χώρες και την Ολλανδία²⁶¹. Παρόλα αυτά τα ποσοστά εξακολουθούν να είναι υψηλά.

Η Browne (1993) αναφέρει ότι στην Αμερική 2 - 3 εκατομμύρια γυναίκες κακοποιούνται κάθε χρόνο από το σύντροφό τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία του National Institute of Justice (Clements, Sabourin, Spiby, 2004²⁶²) το 1998 οι γυναίκες καταγράφηκαν ως θύματα σε 1,5 εκατομμύριο βίαια εγκλήματα που διαπράχθηκαν από συντρόφους ή πρώην συντρόφους. Κατά την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (2006), το ποσοστό των γυναικών που έπεσαν θύματα σεξουαλικής ποίησης ανερχόταν από 10 - 69%, ενώ οι θάνατοι γυναικών 45 – 65 ετών από συζυγική βία ξεπερνούν τους θανάτους από καρκίνο.

Υψηλά ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας καταγράφονται και σε άλλες χώρες,

---

²⁵⁸ Βλ. Μελέτη του ΚΕΘΙ με θέμα «Ενδο-οικογενειακή βία κατά των γυναικών : πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα » (Επιστημονικοί υπεύθυνοι : Β. Αρτινοπούλου, Ι. Φαρσεδάκης), 2003, ειδικότερα σελ. 72 και 116), <http://www.kethi.gr>.

²⁵⁹ Επιπρόσθετα, παρότι η βία διατρέχει όλες τις κουλτούρες, έχει διαπιστωθεί ότι η αντιμετώπισή της είναι δυσκολότερη στις αγροτικές και απομονωμένες περιοχές, από ότι στις αστικές, λόγω κυρίως των δυσκολιών πρόσβασης σε πηγές και μέσα Jumper Thurman et al., (2003). Final revised report of National Institute of Justice. Violence against Indian women .Rockville:National Criminal Justice References Service.

²⁶⁰Chatzifotiou, Dobash, (2001 a) σελ 52-82. Chatzifotiou, Dobash, (2001b) σελ1024-1050. Levinson .D, (1989). Petridou et al., (2002) σελ 197-201

²⁶¹Leijenaar,M.(2001).Η ένταξη της ισότητας σε όλες τις πολιτικές :από τη θεωρία στην πράξη .Πρακτικά ευρωπαϊκού συνεδρίου με θέμα Στρατηγικές για την Ισότητα των Φύλων.Ευρώπη -Ελλάδα 1996-2005.Αθήνα :ΚΕΘΙ.

²⁶²Clements, Sabourin, Spiby, 2004).Dysphoria and Hopelessness Following Battering:The role of Perceived Control,Coping, and Self-Esteem. Journal of family Violence,19,σελ 25-36

εκτός του ευρωπαϊκού ή του αναπτυσσόμενου κόσμου. Μέχρι πρόσφατα στην Ινδία η σύζυγος γινόταν ανθρωποθυσία στον τάφο του συζύγου, ενώ οι θάνατοι των Ινδών γυναικών από αυτοκτονίες ή ανθρωποκτονίες αυξάνονται προοδευτικά, ως επακόλουθο φιλονικιών γύρω από προίκα²⁶³. Τα αποτελέσματα της έκθεσης της οργάνωσης Afghanistan Independent Human Rights Commission (2006)²⁶⁴ σχετικά με το επίπεδο ζωής των γυναικών στο Αφγανιστάν κατέδειξαν την αδυναμία πρόσβασής τους στην εκπαίδευση και στις υπηρεσίες υγείας, καθώς και τα υψηλά ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας, ακούσιων γάμων και βιασμών²⁶⁵.

Η διαπολιτισμική διάσταση της βίας αναδεικνύει την ποικιλία μορφών που λαμβάνει το φαινόμενο σε κάθε κοινωνία τόσο ως προς τον τρόπο εκδήλωσης, όσο και στα χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με την West²⁶⁶ μια ολοκληρωμένη διαπολιτισμική προσέγγιση της ενδοοικογενειακής βίας πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία: τη φυλή/ εθνότητα, το οικονομικό επίπεδο, τη δομή της πατρικής ή συζυγικής οικογένειας, το βαθμό ένταξης στη χώρα υποδοχής, τυχόν προηγούμενη εμπειρία βίας, τυχόν απόπειρες αυτοκτονίας, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες στην αντιμετώπιση θεμάτων και τέλος τη δυνατότητα χρήσης και πρόσβασης που έχουν οι γυναίκες θύματα και οι θύτες σε αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς²⁶⁷.

---

²⁶³Natarajan,M(2005).Victimization of women :A theoretical perspective on dowry deaths in India .Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:www.victimology.nl.onlpub/national/in-dowryfinal.gr

²⁶⁴Afghanistan Independent Human Rights Commission (2006)

²⁶⁵ Στη χώρα μας, βάσει των στατιστικών στοιχείων που δημοσίευσε η Γενική Γραμματεία Ισότητας (2004) για τις κακοποιημένες γυναίκες απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα Αθήνας και Πειραιά, μεγάλος αριθμός γυναικών. Επί συνολικού δείγματος 425 γυναικών, οι 64 (15%) ήταν αλλοδαπές και οι 361 (85%) Ελληνίδες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών ήταν έγγαμες, άνεργες, απόφοιτες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συμβίωναν με τον δράστη, ο οποίος στην πλειοψηφία των ερωτώμενων ήταν ο σύζυγος. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Institute of Equality (2004) το 83% των Ελληνίδων έχουν υποστεί σωματική ή ψυχολογική βία. Πρόσφατες έρευνες²⁶⁵,όπως αυτή της κ. Β. Αρτινοπούλου, αναδεικνύουν την έκταση του προβλήματος στην ελληνική κοινωνία. Οι Petridou et al. (2002) διαπίστωσαν επίσης ότι η συζυγική βία, με θύματα κυρίως τις γυναίκες, είναι διαδεδομένη στην Ελλάδα και συναντάται συχνότερα στις αγροτικές περιοχές.

²⁶⁶West,C.(1997). «Partner Violence in Ethic Minority Families»,Family Research Laboratory of University of New Hampshire .Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα :www.nnfr.org.____

²⁶⁷ Παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις όμως, σημαντικοί προγνωστικοί παράγοντες θεωρούνται οι εμπειρίες κακοποίησης του θύματος ή του θύτη στην παιδική ηλικία, η νομιμοποίηση της βίας από το εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο, καθώς οι κανόνες και τα πολιτισμικά πρότυπα συχνά συμβάλλουν στο να εκδηλωθεί και να υιοθετηθεί η βία ως τρόπος συμπεριφοράς και τέλος οι κοινωνικοί παράγοντες όπως η ηλικία, το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό επίπεδο και η οικονομική κατάσταση, οι σχέσεις μέσα στην οικογένεια και ο τρόπος επικοινωνίας των μελών της. Ο Olatokunbo (2002)²⁶⁷ αναφέρει χαρακτηριστικά το παράδειγμα των Νιγηριανών γυναικών, για τις οποίες η βία είναι στενά συνδεδεμένη με την κουλτούρα τους,

Οι Foster, Micklin, Newell, Kemp²⁶⁸ υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες πρόσφυγες είναι μια από τις ομάδες υψηλού κινδύνου για την άσκηση βίας, τη σεξουαλική κακοποίηση και το βιασμό. Πολλές υφίστανται κακοποίηση στη χώρα υποδοχής ή πέφτουν θύματα καταναγκαστικής πορνείας (trafficking), ενώ άλλες πάλι έχουν ήδη βιώσει μια ανάλογη προσωπική τραγωδία. Σύμφωνα με την Mac Williams²⁶⁹ οι γυναίκες που προέρχονται από χώρες με πολιτικές ή κοινωνικές αναταραχές, βιώνουν υψηλά επίπεδα στρες και υφίστανται «τριπλή θυματοποίηση», από τον θύτη, τις επίσημες υπηρεσίες (π.χ. αστυνομία) και από τους κρατικούς ή /και άλλους φορείς, που με τη στάση τους μειώνουν ή υποβαθμίζουν τη σημαντικότητα των επεισοδίων βίας. Οι Ellseberg et al²⁷⁰ αναφέρουν ότι στη Νικαράγουα ο πόλεμος προκάλεσε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα πράξεις σωματικής βίας κατά των γυναικών, η οποία αποτελεί προγνωστικό παράγοντα για τη μετέπειτα συναισθηματική δυστυχία και τα ψυχολογικά προβλήματα των θυμάτων.

1.3.2. Η διαδικασία της μετανάστευσης και η υποδοχή στη νέα χώρα ως παράγοντες πρόκλησης της ενδοοικογενειακής βίας

Η Green²⁷¹, θέλοντας να περιγράψει την ένταση που βιώνουν οι μετανάστες κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά τη φάση της μετεγκατάστασης κάνει λόγο για δύο ισχυρές δυνάμεις το «push» (απόθηση) και το «pull» (έλξη), που αντίστοιχα τους ωθούν προς την πατρίδα τους ή τους απομακρύνουν από αυτή. Στη φάση της μετεγκατάστασης εν δυνάμει πηγές άγχους αποτελούν το πολιτισμικό σοκ, η αλλαγή των ρόλων μέσα στην οικογένεια ή στην κοινωνία γενικότερα, ο χωρισμός της οικογένεια από άλλους συγγενείς ή οικεία πρόσωπα, η δυσκολία επικοινωνίας σε μια κοινή ομιλούσα γλώσσα και εύρεσης εργασίας για την κάλυψη πρωτογενών αναγκών, η αδυναμία πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες και φορείς, πηγές βοήθειας και

στο βαθμό που ακόμα και όταν γίνονται προσπάθειες μια γυναίκα να απομακρυνθεί από τον δράστη, αντιδρά και αντιστέκεται.

²⁶⁸Foster, J., Micklin, D., Newell, B., Kemp, C. (2002) Refugee Women Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.baylor.edu/Charles_Kemp/refugee_women.htm

²⁶⁹Mac Williams (1998). Violence against Women on Societies Under Stress. In Dobash E., Dobash, R. (Eds), Rethinking Violence against Women. London: Sage Publications. σελ 111-140

²⁷⁰Ellseberg, M., Caldera, T., Herrera, A., Winkvist, A., Kullgren G. (1999) Domestic Violence and Emotional Distress Among Nicaraguan Women: Results From a Population – Based Study, American psychologist σελ 30-36.

²⁷¹Green, N. (2004). Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις, Σαββάλας, Αθήνα.

πόρους, η αντιμετώπιση με δυσπιστία ή/και ρατσισμό από το γηγενή πληθυσμό²⁷².

Οι δυσχερείς συνθήκες στη χώρα υποδοχής είναι πολύ πιθανό να αποτελέσουν εκλυτικά αίτια πρόκλησης ή αύξησης των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας στους νεοαφιχθέντες. Η West²⁷³ υποστηρίζει ότι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη βίας στους πληθυσμούς των αλλοδαπών στη νέα χώρα είναι δημογραφικοί (νέοι σύντροφοι, ηλικίας περίπου 30 ετών), κοινωνικοί (ανεργία, κοινωνική απομόνωση, χαμηλό εισόδημα, αναλφαβητισμός ή φτωχή εκπαίδευση) και πολιτισμικοί (ανοχή/ νομιμοποίηση της βίας στη χώρα καταγωγής και στη χώρα υποδοχής). Επομένως δεν πρέπει να παραγνωρίζονται και οι τραυματικές εμπειρίες του παρελθόντος που βίωσαν οι άνθρωποι αυτοί στις χώρες τους ή στη διάρκεια του ταξιδιού τους για τη χώρα προορισμού²⁷⁴. Ιδιαίτερα δε οι γυναίκες που αποτελούν εύκολα θύματα παντός είδους εκμετάλλευσης στην προσπάθειά τους να βρουν τρόπο για να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, αλλά και στη συνέχεια για να εγκατασταθούν σε μια νέα (σωματική βία, σεξουαλική παρενόχληση, απόπειρες ή και βιασμούς, απειλές για τη ζωή κ.α.). Ιδιαίτερα όταν ταξιδεύουν χωρίς να συνοδεύονται από κάποιον άνδρα).

Η δεύτερη φάση της μετεγκατάστασης αφορά εν πολλοίς την προσπάθεια κατανόησης και αποδοχής ενός νέου συστήματος κανόνων, προτύπων συμπεριφοράς και αξιών γύρω από το τι είναι σωστό ή τι είναι ωφέλιμο και τι όχι για κάθε κοινωνία²⁷⁵. Με άλλα λόγια αφορά το στάδιο του επιπολιτισμού²⁷⁶, το οποίο

---

²⁷²Σκλάβου Κ, (2001).Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελλάδα.Η εμπειρία της κοινωνικής υπηρεσίας των Γιατρών του Κόσμου.Κοινωνική Εργασία σελ 117-122

²⁷³West,C. (1997).Partner Violence in Ethic Minority Families ,Family Research Laboratory of University of New Hampshire .Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα :www.nnfr.org

²⁷⁴Οι Ellseberg, Caldera, Herrera, Winkvist, Kullgren²⁷⁴ σε έρευνα που διεξήγαγαν σε δείγμα Νικαραγουανών γυναικών διαπίστωσαν τη σχέση του εμφυλίου πολέμου με την ενδοοικογενειακή βία και τη μείωση της λειτουργικότητας των γυναικών που έζησαν εμφύλιο πόλεμο για πολλά χρόνια μετά, ακόμα και όταν εγκαταστάθηκαν σε μια νέα χώρα. Επιπροσθέτως διαπίστωσαν ότι η συχνότητα και σοβαρότητα των επεισοδίων βίας στις συγκεκριμένες περιπτώσεις γυναικών εξαρτιόνταν πολύ περισσότερο από παράγοντες όπως η ανεπάρκεια κοινωνικών δικτύων βοήθειας, η επιβολή της ανδρικής εξουσίας μέσα στο γάμο, το ιστορικό συζυγικής βίας στην πατρική οικογένεια του ή της συζύγου, παρά από κοινά διαπιστωμένους παράγοντες όπως η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η φτώχεια ή η συμβίωση σε αγροτικές περιοχές. Βλ.Ellseberg,M.,Caldera,T.,Herrera,A., Winkvist,A.,KullgrenG. (1999) Domestic Violence and Emotional Distress Among Nicareguan Women:Results From a Population – Based Study ,American psychologist σελ30-36

²⁷⁵Kang,D.S., Kahler,LR.,Tesar,C.M. (1998).Cultural aspects of caring for refugees.American Academy of Family physicians .Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα :www.aafp.org.afp/980315ap/medsoc.html

περιλαμβάνει την εκμάθηση ιδεών, πεποιθήσεων, στάσεων και συμπεριφορών που αποκτούμε ή καλύτερα μαθαίνουμε από το κοινωνικό μας περιβάλλον, χωρίς να αντιλαμβανόμαστε με ακρίβεια το μηχανισμό²⁷⁷. Σχετίζεται όμως με βασικές δεξιότητες όπως την ικανότητα επικοινωνίας στην ομιλούσα γλώσσα, την αποδοχή ηθών και εθίμων και γενικά την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, πέραν αυτών που διδασκόμαστε μέσω της κοινωνικοποίησης. Όμως, τόσο, ο χαμηλός, όσο και ο υψηλός βαθμός επιπολιτισμού έχουν ανιχνευτεί ως παράγοντες πρόκλησης βίαιης συμπεριφοράς στην οικογένεια.

Τέλος, στα προαναφερθέντα πρέπει να προσθέσουμε και επιπλέον εκλυτικούς παράγοντες όπως η κατανάλωση αλκοόλ, ο εθισμός σε ουσίες και η γενικευμένη/δομική βία που εκφράζεται με διάφορες μορφές²⁷⁸.

1.4. Σεξουαλική παρενόχληση

Μία άλλη μορφή βίας που επίσης εντείνεται εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας είναι η σεξουαλική παρενόχληση²⁷⁹. Τροφοδοτείται από την ανεργία, μια ακόμη συνέπεια της παγκοσμιοποίησης, ενώ συγχρόνως την τροφοδοτεί (στατιστικά η γυναικεία ανεργία είναι υψηλότερη από την ανδρική κατά 4% έως 5%).

---

²⁷⁶ Ο μικρός βαθμός επιπολιτισμού αφορά τα αυξημένα επίπεδα στρες, λόγω συγκρούσεων από τη διαφορετική κουλτούρα στη χώρα καταγωγής και τη χώρα υποδοχής. Ο υψηλός βαθμός επιπολιτισμού μπορεί επίσης να προκαλέσει συγκρούσεις, καθώς σχετίζεται με τα υψηλά στάνταρ ζωής που θέτουν και επιδιώκουν τα μέλη των μειονοτήτων, όταν μετά την ένταξη στις χώρες υποδοχής επιλύσουν τα πρωτογενή προβλήματα επιβίωσης (Sue, D.W., Sue, D. (1999). *Counseling the Culturally Different*. USA: Wiley & Sons)

²⁷⁷ Segall, M., Dasen, P., Berry, J., Poortinga, Y. (1996). *Διαπολιτισμική Ψυχολογία - Η μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε παγκόσμιο οικολογικό πολιτιστικό πλαίσιο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

²⁷⁸ Οι Krishnan, Hilbert, McNeil διεξήγαγαν έρευνα σε δυο φάσεις, σε γυναίκες Μεξικάνες, Αμερικανομεξικανές και Καυκάσιες θύματα βίας. Οι στρεσογόνοι παράγοντες που οι ίδιες ανέφεραν ως βασικά αίτια κακοποίησης ήταν: 1) αλκοόλ, εξαρτησιογόνες ουσίες 2) διακίνηση ναρκωτικών από τους συζύγους / συντρόφους τους 3) οικονομικά προβλήματα 4) απώλεια εργασίας ή μακροχρόνια ανεργία 5) ψυχική ασθένεια. Στη φάση της αποδέσμευσης από το δράστη διαπιστώθηκε ότι οι στρεσογόνοι παράγοντες ήταν: 1) τα οικονομικά βάρη 2) η εύρεση εργασίας ή απασχόλησης 3) η αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς παρουσίαζαν τα παιδιά τους και τέλος 4) η διαχείριση και ο συντονισμός θεμάτων που αναλάμβαναν για πρώτη φορά μόνες τους. Επομένως οι αλλοδαπές γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας αντιμετωπίζουν επιπλέον εμπόδια, πέραν της ίδιας της κακοποίησης, εξαιτίας της μετανάστευσης και των διακρίσεων που συχνά υφίστανται στη νέα χώρα. (Krishnan, S., Hilbert, J., McNeil, K. (2002). *Understanding domestic violence in multi ethnic rural communities : A focus on collaborations among the courts, the law enforcement agencies and the shelters*. Rockville : National Criminal Justice Reference Service)

²⁷⁹ αδόκιμος όρος που χαρακτηρίζει τη βία στο χώρο της δουλειάς

Η σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας²⁸⁰ ως αντικοινωνική συμπεριφορά παραβιάζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την αρχή της ίσης μεταχείρισης αλλά και θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου στον τομέα εργασίας. Στο βαθμό που το φαινόμενο αυτό συνιστά μια πρακτική ως έκφραση ιδιαίτερων μορφών ιεραρχίας και κυριαρχίας, αποτελεί κοινωνικό πρόβλημα, το οποίο εκβάλλει σε προσβολή της ανθρώπινης προσωπικότητας, σε επιδείνωση των εργασιακών συνθηκών και σχέσεων, σε ψυχολογικές πιέσεις και τέλος στην έμφυλη ασυμμετρία στα εργασιακά δικαιώματα στο μέτρο που, κατά κανόνα, οι περισσότεροι και άμεσα πληττόμενες είναι οι γυναίκες²⁸¹.

Τα θύματα σεξουαλικά παρενοχλητικής συμπεριφοράς αναφέρονται κυρίως σε περιστατικά όπως ανεπιθύμητη επαφή ή άγγιγμα, προκλητικές χειρονομίες, φορτική πίεση για ραντεβού ή έξοδο, πίεση για σύναψη σχέσης, αστεία με σεξουαλικό περιεχόμενο. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αυθόρμητες αναφορές των γυναικών ανέδειξαν και περιπτώσεις βιασμού (5,8%)²⁸².

Η συντριπτική πλειοψηφία των δραστών σεξουαλικής παρενόχλησης είναι άνδρες (97%)²⁸³. Οι δράστες, στις περισσότερες των περιπτώσεων, κατέχουν ανώτερη θέση στη επιχείρηση από τις γυναίκες θύματα της παρενοχλητικής

---

²⁸⁰ Σεξουαλική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο δέχεται συνήθως κάποιος από προϊστάμενο ή κάποιο διοικητικά ανώτερο στέλεχος. Αυτό γίνεται γιατί άνθρωποι με τέτοιες ιδιότητες έχουν το «πάνω χέρι» και μπορούν να εκβιάζουν ψυχικά τον αποδέκτη. Κατ'αρχήν, να ξεκαθαρίσουμε ότι η σεξουαλική παρενόχληση δεν χαρακτηρίζεται από ένα κοπλιμέντο ή απλό φλέρτ από το άλλο φύλο. Θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης γίνεται κάποιος που δέχεται φραστική ή σωματική επίθεση σεξουαλικού χαρακτήρα κατ' εξακολούθηση, η οποία δεν γίνεται αποδεκτή. Επιπλέον, ο αποδέκτης αισθάνεται ταπεινωμένος, εξευτελισμένος και πολλές φορές -άδικα- ντροπή και ενοχή. Δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί στη δουλειά του και η απόδοσή του είναι μειωμένη. Συχνά ρίχνει το φταίξιμο επάνω του! Είναι λίγοι όμως αυτοί που κοινοποιούν το γεγονός από φόβο ότι θα χάσουν τη δουλειά τους ή θα δεχθούν ψυχολογικό πόλεμο από τον θύτη.

²⁸¹ Αρτινοπούλου Βάσω, Παπαθεοδώρου Π, Θεόδωρος «Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία» Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2006 σελ39

²⁸² Κέντρο Ερευνών για θέματα ισότητας (ΚΕΘΙ) 2004

²⁸³ Σύμφωνα με έρευνες, η σεξουαλική παρενόχληση είναι σχεδόν υπόθεση γυναικεία, αφού σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ποσοστό σεξουαλικά παρενοχλούμενων γυναικών σε εργασιακό χώρο αγγίζει το 35%. Στις Μεσογειακές χώρες δε, το ποσοστό εκτινάσσεται σε 80%! Η σεξουαλική παρενόχληση θεωρείται πλέον αδίκημα σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. Τιμωρείται με φυλάκιση από 6 μήνες έως 3 χρόνια και χρηματική αποζημίωση που ορίζεται από τη δικαιοσύνη.

Τον Απρίλιο του 2004 το Κέντρο Ερευνών για θέματα ισότητας (ΚΕΘΙ) παρουσίασε τα αποτελέσματα της έρευνας του σχετικά με την σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας στην Ελλάδα.. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι γυναίκες μικρότερης ηλικίας (έως 25 ετών) είναι σε μεγαλύτερη συχνότητα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία, από ότι οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας. (άνω των 25 ετών).

συμπεριφοράς. Οι τελευταίοι είναι κυρίως διευθυντές (45%), ή άμεσα προϊστάμενοι (18,3%), ενώ με μικρότερη συχνότητα ως δράστες σεξουαλικής παρενόχλησης αναφέρονται οι συνάδελφοι (15,8%) και οι πελάτες (14,2%)²⁸⁴.

Ωστόσο, ιδιαίτερα οι αλλοδαπές εργαζόμενες, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστριών και προσφύγων, φαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι στον κίνδυνο σεξουαλικής παρενόχλησης από την κοινωνία. Τα ασυνόδευτα παιδιά, οι γυναίκες, που είναι μονές, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, αλλά και οι γυναίκες μέλη πυρηνικών οικογενειών, είναι περισσότερο ευάλωτες σε τέτοιες ενέργειες. Υπάρχουν εργοδότες που υπόσχονται στις γυναίκες ότι θα τις βοηθήσουν όσον αφορά στην έκδοση των πιστοποιητικών που χρειάζονται, ή ακόμη τις απειλούν πως θα χάσουν την τόσο πολύτιμη για εκείνες και την οικογένειά τους εργασία τους εάν δεν υποκύψουν στις επιθυμίες τους²⁸⁵. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες που δεν αντιδρούν και υπομένουν σιωπηλά τις παρενοχλητικές συμπεριφορές, αναφέρουν ότι ο κύριος λόγος αυτής της στάσης τους είναι ο φόβος να μην χάσουν την εργασία τους²⁸⁶. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι δεν διαφέρουν από τις υπόλοιπες γυναίκες του γενικού πληθυσμού σε ό,τι αντιμετωπίζουν στον χώρο εργασίας τους αλλά επιπροσθέτως ο φόβος τους, όντας αλλοδαπές και έχοντας βιώσει άσχημες εμπειρίες, τις οδηγεί σε δεινότερη θέση.

---

²⁸⁴ Αναφορικά με το προφίλ του δράστη, σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας σημειώνεται ότι πρόκειται για άνδρα έγγαμο, ηλικίας ως 45 ετών, με ανώτατη κυρίως μόρφωση. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γυναικών – θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης, οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν το δράστη στη εκδήλωση παρενοχλητικής συμπεριφοράς αφορούσαν κυρίως στο χαρακτήρα του (21,7%) καθώς συχνά παρενοχλούσε και άλλες γυναίκες (15,8%). Επίσης, το 11,7% των γυναικών αναφέρουν ως πιθανή αιτία παρενόχλησης την έλξη που αισθάνεται ο δράστης για το θύμα. Τέλος, το 32,5% των γυναικών-θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης αναφέρει, ότι γνωρίζει και άλλη γυναίκα που έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση, που στις περισσότερες περιπτώσεις (79,5%) προέρχεται από το ίδιο πρόσωπο, Άντα Σταμάτη, Απασχόληση και ανεργία των μεταναστών INE/ΓΣΕΕ (www.inegsee.gr)

²⁸⁵ Αναφορικά με την αντίδραση των γυναικών – θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας, καταγράφονται ποικίλες συμπεριφορές. Η κυριότερη αντίδραση των γυναικών είναι ότι ζητούν ευθέως και ευγενικά από τον δράστη της παρενοχλητικής συμπεριφοράς να σταματήσει (42,5%). Εντούτοις, ένα μεγάλο ποσοστό θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης (37,5%) παρουσιάζει αμυντική και υποχωρητική συμπεριφορά και αναγκάζει τον εαυτό του σε παραίτηση. Η εμπλοκή τρίτων προσώπων, είτε υπό την μορφή καταγγελίας, είτε υπό την έννοια της έκκλησης των θυμάτων για επέμβαση καταγράφονται ως λιγότερο πιθανές αντιδράσεις.

²⁸⁶ Σύμφωνα με την έρευνα, η ανάληψη δράσης προς την κατεύθυνση της παύσης της παρενόχλησης από τα θύματα, απέδωσε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα προσδοκώμενα. Στο 75,7% των περιστατικών η παρενόχληση σταμάτησε αμέσως ή σταδιακά. Εντούτοις, στο 14,9% των περιπτώσεων, η παρενοχλητική συμπεριφορά συνεχίστηκε, παρά τις προσπάθειες του θύματος.

2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Οι πρωτοβουλίες προστασίας, επίσης, έχουν διαφορετικές επιπτώσεις για γυναίκες και άνδρες ή αγόρια και κορίτσια και πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση των ευάλωτων πληθυσμών στην υλική βοήθεια. Επίσης πρέπει να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τους διεθνείς νόμους (αν υπάρχουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αν οι νόμοι που αφορούν την ανθρωπιστική βοήθεια και τους πρόσφυγες παρακάμπτονται ή εφαρμόζονται) και η άμεση αντιμετώπιση ζητημάτων που αφορούν την ατομική ασφάλεια και προστασία (δηλ. εχθρικοί ή κατασταλτικοί νόμοι)²⁸⁷.

Η προστασία συνδέεται επίσης με άλλες διαστάσεις, που περιλαμβάνουν την ικανότητα συμμετοχής στην επείγουσα βοήθεια και τις προσπάθειες ανοικοδόμησης. Για παράδειγμα, η έκθεση αφγανο-καναδών γυναικών έλεγε: «...συμφωνήσαμε ότι το κύριο και θεμελιώδες εμπόδιο στην πλήρη συμμετοχή των γυναικών στο Αφγανιστάν ήταν η έλλειψη προσωπικής ασφάλειας και προστασίας. Καταλάβαμε ότι η αδυναμία της σημερινής κυβέρνησης να διασφαλίσει το νόμο και την τάξη αποτελούσε εμπόδιο στην προσωπική ασφάλεια και προστασία. Αξιόπιστες εκθέσεις επιβεβαιώνουν ότι γυναίκες σε όλη τη χώρα –ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές– εξακολουθούν να είναι θύματα φυσικής –συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής– βίας»²⁸⁸.

Παρά το γεγονός ότι κατά κύριο λόγο η ανάλυση φύλου εστιάζεται στις γυναίκες, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι άνδρες για δύο τουλάχιστον λόγους. Πρώτον, οι ταυτότητες φύλου των ανδρών μπορεί να επιδράσουν στις αντιλήψεις και προτεραιότητές τους. Μπορεί να υπάρξει απώλεια αυτο-εκτίμησης των ανδρών όταν δεν μπορούν να προσφέρουν στην οικογένειά τους ή να την προστατεύσουν²⁸⁹. Οι

---

²⁸⁷ Διεθνής των Προσφύγων (2001). (*Refugees International Notes from the field: The impact of soap shortages on female refugees in Tanzania*) Σημειώσεις πεδίου: Επίδραση Έλλειψης Σαπουνιού στις Γυναίκες Πρόσφυγες της Τανζανίας, στο www.reliefweb.int/w/rwb.nsf/s/6B796C3F5520220785256A9B00486314

²⁸⁸ - *Πέτρα στο Νερό*, Έκθεση από τις συζητήσεις Στρογγυλής Τράπεζας με Αφγανο-Καναδές γυναίκες για το ζήτημα της εφαρμογής της Απόφασης 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας στο Αφγανιστάν. Ιούλιος 2002.

²⁸⁹ Το άρθρο της Simon Turner ²⁸⁹, μας κάνει γνωστό, πώς η ζωή σε ένα στρατόπεδο προσφύγων άλλαξε τις ταυτότητες φύλου των γυναικών. Χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Ένα επίμονο ζήτημα [των συζητήσεων ήταν] ... ότι οι άνδρες παραπονιόντουσαν ότι οι γυναίκες δεν τους σέβονταν πια. Θεωρήθηκε ότι ο λόγος ήταν πως οι άνδρες δεν μπορούσαν πλέον να προσφέρουν τα απαραίτητα στις γυναίκες και στα παιδιά τους. Είναι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) –ή απλά οι wazungu (λευκοί) – αυτοί που παρέχουν τροφή, φάρμακα και πλαστικά φύλλα για κατασκευή blindés (πρόχειρες καλύβες). Και η Αρμοστεία παρέχει ίδια ποσότητα σε άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Σύμφωνα

προσδοκίες που περιβάλλουν τον ανδρισμό μπορεί να αυξήσουν τις εντάσεις. Δεύτερον, είναι δύσκολο να κατανοηθεί η κατάσταση των κοριτσιών και των γυναικών, χωρίς να κατανοηθεί η κατάσταση των ανδρών, των οικογενειών και των κοινοτήτων. Το να εξετάζονται οι γυναίκες απομονωμένα από την κοινωνική τους θέση, δεν βοηθά, για αυτό και στη συγκεκριμένη διδακτορική διατριβή η συμμετοχή των ανδρών και των απόψεών τους, όπως θα φανεί και στο κομμάτι της έρευνας, οδηγεί σε ασφαλή συμπεράσματα.

Δεν είναι όλες οι γυναίκες ίδιες. Υπάρχουν μεταξύ τους διαφορές ανάλογα με την τάξη, την εθνική προέλευση, αν είναι από πόλη/ύπαιθρο και άλλων ειδών, όπως υπάρχουν και μεταξύ των ανδρών. Δεν πρέπει να συμπεραίνεται ότι όλες οι γυναίκες έχουν τα ίδια συμφέροντα ή προτεραιότητες. Επιπλέον των εθνοτικών και θρησκευτικών διαφορών, οι γυναίκες έχουν διαφορετικές προτεραιότητες ανάλογα με το αν έχουν ή δεν έχουν σύζυγο ή σύντροφο.

Η οπτική φύλου συνεπάγεται περισσότερα πράγματα απ' ό,τι η αναγνώριση των διαφορών μεταξύ γυναικών και ανδρών. Συνεπάγεται επίσης τον εντοπισμό των ευκαιριών, για να μειωθούν οι ανισότητες φύλου και να ενδυναμωθεί ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών. Αυτή η διαδικασία δεν είναι πάντα εύκολη, αλλά είναι εφικτό να ακολουθηθεί.

3. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

3.1. Δικαίωμα στην εργασία και στην κοινωνική ασφάλιση

Σύμφωνα με το άρθρο 23 του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ, η ισότητα ανδρών και γυναικών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές. Επίσης, κάθε πρόσωπο προκειμένου να συνδυάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική του ζωή, έχει δικαίωμα προστασίας από την απόλυση για λόγους που συνδέονται με τη μητρότητα καθώς και δικαίωμα αμειβόμενης άδειας μητρότητας και γονικής άδειας μετά τη γέννηση ή την υιοθεσία του παιδιού (άρθρο 33).

με τους άνδρες, η γνώμη των γυναικών είναι ότι 'Η Υπάτη Αρμοστεία είναι καλύτερος σύζυγος», Simon Turner (1999). *Οργισμένοι Νέοι σε στρατόπεδα: σχέσεις φύλου, ηλικίας και τάξης μεταξύ των προσφύγων από το Μπουρούντι στην Τανζανία* ("Angry Young Men in Camps: gender, age and class relations among Burundian refugees in Tanzania"). *New Issues in Refugee Research. Working Paper No. 9.*

Παρόλα αυτά η μισθολογική ανισότητα των φύλων είναι ένα θέμα που έχει ιδιαίτερα απασχολήσει τους κοινωνικούς επιστήμονες²⁹⁰. Με τον όρο μισθολογικό χάσμα υπονοείται η άνιση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία. Με βάση το κριτήριο των εκπαιδευτικών προσόντων που απαιτούνται για την ένταξη σε συγκεκριμένους εργασιακούς τομείς, το μισθολογικό χάσμα αναδεικνύει περίτρανα την ύπαρξη ανισοτήτων με έμφυλα κριτήρια στον εργασιακό χώρο.

Στην διεθνή ερευνητική βιβλιογραφία υπάρχει μάλιστα η τάση το φαινόμενο της ανισότητας των αμοιβών να ταυτίζεται με τον έμφυλο επαγγελματικό διαχωρισμό²⁹¹, γεγονός το οποίο εξηγείται από την έμφαση που δίνεται όχι στην έμφυλη διαίρεση αυτή καθαυτή, αλλά στην επίδραση που έχει ο διαχωρισμός για τους άνδρες και τις γυναίκες. Η προσέγγιση όμως της ταύτισης του μισθολογικού χάσματος και του διαχωρισμού, όπως σωστά λέει η Βιτσιλάκη²⁹², είναι προβληματική, αφού το θέμα της μισθολογικής ανισότητας είναι συνθετότερο, και παρότι η επιρροή του έμφυλου διαχωρισμού είναι σημαντικότερος παράγοντας, δεν παύει να είναι μια μόνο από τις διαστάσεις του²⁹³.

---

²⁹⁰ (Bertola,2003. Beaudry &Green,2003. Blau & Kahn, 2003. Boraas & Rodgers,2003. Coley,200. Dermanakis, Petroglou, Sereti & Zervou 2002. ΚΕΘΙ 2000,2003, Καραμεσίνη, 2000)

²⁹¹ (Cohen & Huffman, 2003. Beaudry &Green,2003. Boraas & Rodgers,2003.

²⁹²Βιτσιλάκη, Χ. (2007), Ο λόγος για την κατά φύλα διαίρεση των επαγγελματιών, στο: Βιτσιλάκη Χ. & Φώκιαλη, Π. (επιμ.), Φύλο και απασχόληση, Ατραπός, Αθήνα σελ 84

²⁹³ Όπως δείχνει η πρόσφατη μελέτη της ΙΝΕ/ΓΣΕΕ²⁹³ (Σταμάτη, Α., (χ.η.) «Φύλο και εργασιακές σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Ιούνιος 2008, text at: <http://www.inegsee.gr/enimerwsi.151.doc2.htm>) με στοιχεία για 27 χώρες της ΕΕ ως προς τις μισθολογικές διαφορές για ίση εργασία, οι γυναίκες υπολείπονται των ανδρών κατά 15%, ενώ κερδίζουν 5% λιγότερο για παρόμοιες θέσεις. Στις περισσότερες χώρες, παρά το ισχυρό θεσμικό πλαίσιο που κατοχυρώνει την ισότητα των αμοιβών, οι γυναίκες ανήκουν στους χαμηλά αμειβόμενους. Λαμβάνουν το 85% των ακαθάριστων αποδοχών του άνδρα για μια ώρα εργασίας, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών ανήκει στους υψηλά αμειβόμενους. Η μισθολογική διαφορά στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 2005, ανέρχεται στο 9%.

Οι Γιδάρκου, Δημοπούλου, Καζακόπουλος & Σκορδίλη, (Γιδάρκου, Ι., Δημοπούλου, Ε., Καζακόπουλος, Α., & Σκορδίλη, Σ. (2005), «Ανισότητες των φύλων στην απασχόληση, την εκπαίδευση και το εισόδημα», στο Στρατηγάκη, Μ. (επιμ.), Επιχειρηματικότητα γυναικών, όψεις ιδιοκτησίας και διοίκησης, Gutenberg, Αθήνα.) υποστηρίζουν πως το χάσμα διευρύνεται στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο προχωρά η ηλικία, και ότι αυτό οφείλεται κατά βάση στην αναλογικά μεγαλύτερη παρουσία των γυναικών σε εργασίες χαμηλής εξειδίκευσης. Αφετηρία τους είναι οι θέσεις της «θεωρίας του ανθρωπίνου κεφαλαίου», η οποία συνδέει τη διαφοροποίηση στις αμοιβές των ατόμων: α. με τις διαφορές ως προς την παραγωγικότητα τους, δηλαδή στο ανθρώπινο κεφάλαιο (παραγωγικές γνώσεις και δεξιότητες) που συνδέεται με χαρακτηριστικά όπως η εκπαίδευση, η επαγγελματική εμπειρία, η επαγγελματική κατάρτιση, η προϋπηρεσία στην ίδια επιχείρηση και β. με τις διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες στον εργασιακό χώρο, υπονοώντας βασικά την άνιση αμοιβή για ίσης ποιότητας εργασία. Διαπιστώνουν, επιπλέον, ότι το μισθολογικό χάσμα είναι

Πολλές φορές το μισθολογικό χάσμα συνδέεται άμεσα όχι μόνο με τον επαγγελματικό διαχωρισμό, αλλά και το γεγονός ότι οι γυναίκες συχνά διακόπτουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα για μεγάλα διαστήματα, εξαιτίας οικογενειακών υποχρεώσεων²⁹⁴, που με τη σειρά του μειώνει και τις προοπτικές της επαγγελματικής τους ανέλιξης. Με βάσει τα παραπάνω, λοιπόν, γίνεται προφανής η ανάγκη περαιτέρω θέσπισης μέτρων υπέρ των γυναικών για τον περιορισμό των ανισοτήτων στον εργασιακό χώρο.

Αντιλαμβανόμαστε ότι οι έμφυλες διακρίσεις στον εργασιακό τομέα είναι εμφανείς και εντείνονται ακόμα περισσότερο όταν πρόκειται για τις γυναίκες πρόσφυγες, οι οποίες αντιμετωπίζουν, σε σχέση με τους άνδρες πρόσφυγες, περισσότερα προβλήματα στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας και ακόμα περισσότερο στην διατήρηση μιας εργασίας, που θα της προσφέρει, ωστόσο, ελάχιστες απολαβές.

Παρόλο που θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί ότι σε σχέση με τις υπόλοιπες μειονοτικές και κοινωνικές ομάδες οι πρόσφυγες, γυναίκες και άνδρες, βρίσκονται σε καλύτερη θέση νομοθετικά²⁹⁵ τουλάχιστον, ωστόσο εξαιτίας του ότι δεν εφαρμόζεται

σχετικά μεγάλο ακόμη και μεταξύ αποφοίτων πανεπιστημίου. Ακόμη και όταν το μισθολογικό επίπεδο ενός τομέα είναι χαμηλό, οι γυναίκες αποθαρρύνονται λιγότερο από τους άνδρες να ακολουθήσουν επαγγελματική σταδιοδρομία, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τα παιδαγωγικά επαγγέλματα. Συμπληρώνουν δε, πως η αύξηση του αριθμού γυναικών κυρίως στις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης δεν είναι τυχαία, αφού συμπίπτει με τη σημαντική πτώση των μισθών στο συγκεκριμένο τομέα. Αν και αναφέρονται στις προ-αγοραίες διακρίσεις (π.χ. διαφορετικές εκπαιδευτικές επιλογές ανδρών και γυναικών), στρέφουν το ενδιαφέρον τους στις αγοραίες διακρίσεις. Έτσι, οι άνδρες αμείβονται περισσότερο κατά μέσο όρο αφενός γιατί υπερέχουν έναντι των γυναικών ως προς το ανθρώπινο κεφάλαιο, και αφετέρου επειδή οι γυναίκες υφίστανται στη βάση του φύλου τους διακρίσεις από τους εργοδότες. Οι εργοδότες λόγω προσωπικής προκατάληψης μπορεί να μην επιθυμούν να προσλάβουν γυναίκες. Παρουσιάζεται επίσης το φαινόμενο, λόγω προκαταλήψεων, κάποιοι άνδρες εργαζόμενοι να μην επιθυμούν να εργαστούν με γυναίκες, και κυρίως όταν αυτές βρίσκονται σε θέσεις ιεραρχικά ανώτερες από τις δικές τους. Πολλοί καταναλωτές προτιμούν να εξυπηρετούνται από άνδρες ή γυναίκες αντίστοιχα σε διαφορετικού τύπου υπηρεσίες (π.χ. άνδρες σε υπηρεσίες υψηλού επιστημονικού και τεχνικού περιεχομένου, και γυναίκες σε χαμηλού). Έτσι, δημιουργείται συγκέντρωση των ανδρών σε υψηλά και των γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

²⁹⁴ Πετρόγλου, Π. (2000) Καλές πρακτικές για τον συνδυασμό οικογενειακής ζωής και σταδιοδρομίας, Ελληνική Έκθεση, ΚΕΘΙ, Αθήνα και Συμεωνίδου Χ. (2006). «Η κατανομή της απασχόλησης στην αγορά εργασίας και στο νοικοκυριό: αποτελέσματα Πανελλήνιας έρευνας». Στο Σ. Κονιόρδος, Λ. Μαράτου

²⁹⁵ Οι σχετικές διαδικασίες χορήγησης και ανανέωσης των αδειών εργασίας- οι άδειες εργασίας είναι ισόχρονης διάρκειας με τις αντίστοιχες άδειες παραμονής, δηλ. είναι εξάμηνης διάρκειας για τους αιτούντες άσυλο, πενταετούς διάρκειας για τους αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες και ετήσιας διάρκειας για τους προσωρινά διαμένοντες για λόγους

το γράμμα του νόμου, δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Επιπλέον, η ανεργία αλλά και το πρόβλημα των έμφυλων διακρίσεων επιτείνει το πρόβλημα της ανεύρεσης εργασίας καθώς και των συνθηκών που επικρατούν. Ο έμφυλος καταμερισμός εργασίας συχνά μεταβάλλεται σε καταστάσεις κρίσης και αμέσως μετά από αυτές. Ο ρόλος των γυναικών ως υπευθύνων για φροντίδα της οικογένειας, μεταφράζεται γενικά σε αυξημένο βάρος ευθυνών σε συνθήκες καταστροφών καθώς και σε συνθήκες αναγκαστικής μετακίνησης ή ξεριζωμού²⁹⁶.

Επιπλέον, η έλλειψη χώρων στέγασης, οι ελλείψεις τροφίμων και τα άρρωστα μέλη της οικογένειας μπορεί όλα να συνεπάγονται περισσότερη εργασία για τις γυναίκες και τα κορίτσια. Επίσης, ο αριθμός των οικογενειών με αρχηγό γυναίκα τείνει να αυξάνεται σε έκτακτες συνθήκες.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια βιώνουν τη φτώχεια με πολύ διαφορετικό τρόπο από ό,τι οι άντρες και τα αγόρια. Εκτός από την έλλειψη τροφής, καθαρού νερού,

---

ανθρωπιστικούς -ρυθμίζονται κατά τρόπο σαφώς ευνοϊκότερο έναντι των υπολοίπων αλλοδαπών – οικονομικών μεταναστών, κυρίως διότι οι χορηγήσεις και οι ανανεώσεις των αδειών εργασίας δεν υπόκεινται σε τέλη, καθώς επίσης δεν απαιτείται σύμβαση εργασίας και δεν ελέγχεται η εκπλήρωση των ασφαλιστικών υποχρεώσεων

Επίσης, τα Π.Δ. 189/1998 και 220/2007 αποτελούν σημαντική εξέλιξη για τη νομική προστασία των προσφύγων και την ένταξή τους ως ενεργών μελών στην ελληνική κοινωνία. Η χορήγηση της άδειας εργασίας εξομοιώνει τον πρόσφυγα εργαζόμενο με τον έλληνα εργαζόμενο ως προς τα εργασιακά δικαιώματα, τα θέματα αμοιβής και τα κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Το δικαίωμα στην εργασία και γενικότερα στην απασχόληση και στην κοινωνική ασφάλιση για τους πρόσφυγες προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 17, 18, 19 και 24 της ως άνω Διεθνούς Σύμβασης της Γενεύης. Ειδικότερα, στο άρθρο 17 σχετικά με την άσκηση μισθωτής απασχόλησης, ορίζεται ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να επιφυλάσσουν στους πρόσφυγες την όσο το δυνατόν πιο ευνοϊκή μεταχείριση που επιφυλάσσεται σε αλλοδαπούς, καθώς και να λάβουν μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων, ακριβώς όπως μεριμνούν για την αντίστοιχη προστασία των δικαιωμάτων των υπηκόων τους, σύμφωνα πάντοτε με την ισχύουσα εργατική νομοθεσία. Ανταποκρινόμενο στο πνεύμα της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, το Π.Δ. 189/98 δίνει τη δυνατότητα σε όλους τους πολιτικούς πρόσφυγες να εργασθούν νόμιμα στην Ελλάδα ως μισθωτοί για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η άδεια παραμονής τους. Ξένια Πασσά Κοινωνικά Δικαιώματα Αιτούντων Ασυλο και Προσφύγων. Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (www.gcr.gr)

²⁹⁶ Είναι λόγω του φύλου τους, που μεταναστεύουν για άλλους λόγους από τους άνδρες. Οι μισές μεταναστεύουν όχι πια για οικογενειακή συνένωση, όπως γινόταν παλιά. Πολλές είναι μόνες μητέρες, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, και μεταναστεύουν συχνά πριν από τους άνδρες μέσα σε απίστευτες συνθήκες, έγκυες ή/και με τα παιδιά τους. Και σε αυτή τη μετανάστευση τις σπρώχνει ο πόλεμος (που όλο και πιο συχνά συνοδεύεται από μαζικούς βιασμούς), η καταπίεση και η βία στην οικογένεια, τα εγκλήματα τιμής, η έλλειψη προσωπικής ελευθερίας ή απλώς η ανεργία, η φτώχεια και η εξαθλίωση. Οι μονογονεϊκές οικογένειες κρύβουν από πίσω σχεδόν πάντοτε μια μητέρα μόνη, συνήθως με περισσότερα του ενός παιδιά και η οποία αυτό που θέλει πάνω από όλα είναι τα παιδιά της να μην βρεθούν στην ίδια κατάσταση με την ίδια.

στέγης ή δουλειάς οι γυναίκες υποφέρουν λόγω του φύλου τους καθημερινά από αδικίες και διακρίσεις. Οι διακρίσεις αυτές οφείλονται στη φτώχεια, αλλά και τη διαιωνίζουν δημιουργώντας για τις γυναίκες του αναπτυσσόμενου κόσμου έναν φαύλο κύκλο φτώχειας.

Επίσης, οι γυναίκες αιτούσες άσυλο /πρόσφυγες, που εργάζονται σε σπίτια εξαιρούνται από το νομικό πλαίσιο εργασίας, γιατί η εργασία που προσφέρουν είναι οικιακή. Τα σπίτια δεν θεωρούνται χώροι εργασίας και δεν εποπτεύονται από τους κρατικούς νόμους και τις κρατικές εξουσίες. Επίσης, οι περισσότερες αιτούσες άσυλο /πρόσφυγες συνήθως δεν ασφαλίζονται από τους εργοδότες/τριες, υποχρεώνονται να αγοράζουν οι ίδιες τα ένσημά τους προκειμένου να μπορούν να αποδεικνύουν ότι εργάζονται και όταν ο εργοδότης δεν τις «χρειάζεται πλέον», δεν δικαιούνται αποζημίωση απόλυσης, επίδομα ανεργίας αλλά και άλλα κοινωνικά και οικονομικά επιδόματα. Δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος εξαρτήσεων και εκμετάλλευσης.

Επιπλέον, οι συνθήκες εργασίας τους, κυρίως όσων απασχολούνται στον οικιακό τομέα χαρακτηρίζονται από πολλές και ακανόνιστες ώρες εργασίας, χωρίς δικαίωμα αδειών, σε διαρκή διαθεσιμότητα για εργασία κ.ά.. Οι συνθήκες αυτές τις υποχρεώνουν σε κοινωνική απομόνωση, έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης, και συχνά τις καθιστά ευάλωτες σε εκμετάλλευση (και σεξουαλική) ακόμη και με την απειλή της απέλασης.

Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των διακινούμενων εργαζόμενων από τις χώρες προέλευσης και η διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής ενσωμάτωσής τους αποτελούν σημαντικό θέμα κοινού ενδιαφέροντος²⁹⁷.

Βασική, επίσης, προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήδη από το 2002 αποτελεί η συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής καθώς πρόκειται για κρίσιμο παράγοντα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση και την διαδικασία κοινωνικής ενσωμάτωσης. Αποσκοπεί στην διασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών για την είσοδο, την επανένταξη και την παραμονή στην αγορά εργασίας

---

²⁹⁷ Αποσπασματικές, αλλά διαρκείς, πρόοδοι έχουν σημειωθεί κατά την τελευταία δεκαετία, λόγω χάρη στον τομέα της κοινοτικής νομοθεσίας, η οποία απαγορεύει κάθε μορφή διάκρισης λόγω θρησκείας, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, τόσο στην απασχόληση όσο και γενικότερα. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι διατάξεις των συμφωνιών σύνδεσης που αφορούν την ίση μεταχείριση στην εργασία, ανεξαρτήτως της ιθαγένειας του εργαζομένου, τυγχάνουν άμεσης εφαρμογής. Επιπλέον, η κατάσταση και τα συγκεκριμένα προβλήματα των διακινούμενων εργαζόμενων λαμβάνονται συστηματικά υπόψη στην ευρωπαϊκή στρατηγική απασχόλησης και στα μέτρα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

ανδρών και γυναικών και συνδέεται άμεσα και καθοριστικά με το αίτημα της ανακατανομής των κοινωνικών ρόλων στο εξωτερικό της οικογένειας και με την παροχή υπηρεσιών φροντίδας σε εξαρτώμενα άτομα ,παιδιά και ηλικιωμένους .Ταυτόχρονα επιβάλλεται η παραπέρα ενίσχυση της μητρότητας ως κοινωνικού λειτουργήματος με συγκεκριμένα μέτρα όπως την επέκταση του χρόνου παροχής άδειας μητρότητας και γονικής άδειας ,καθώς και η σταδιακή παροχή γονικής άδειας μετ’ απολαβών. Οι τελευταίες απαιτούν ενθάρρυνση λήψης τους από τους εργαζόμενους γονείς, καθώς συντελούν σημαντικά στην ανακατανομή των κοινωνικών ρόλων στην οικογένεια.

Η χρηματοδοτική στήριξη για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης των διακινούμενων εργαζόμενων και των οικογενειών τους εξασφαλίζεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, την κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL και τα ειδικά προγράμματα δράσης που έχουν ως αντικείμενο την απαγόρευση των διακρίσεων και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

4. ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Το άρθρο 15 του Π.Δ. 266/1999²⁹⁸ ορίζει ότι οι αναγνωρισμένοι πολιτικοί πρόσφυγες, οι προσωρινά διαμένοντες για ανθρωπιστικούς λόγους και οι αιτούντες

---

²⁹⁸ Ειδικότερα, για τους αιτούντες άσυλο, στο Π.Δ. στο άρθρο 15 παρ. 2 ορίζεται ότι δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη δικαιούνται όσοι «έχουν υποβάλει αίτηση για αναγνώριση προσφυγικής ιδιότητας, η οποία βρίσκεται στο στάδιο εξέτασης από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης». Στη συνέχεια, στο άρθρο 17 παρ. 2, ως δικαιολογητικό για την εφαρμογή του Π.Δ. στους αιτούντες άσυλο, απαιτείται το «δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού». Επειδή στην πράξη υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις αιτούντων άσυλο, οι οποίοι δεν έχουν ακόμη εφοδιασθεί με το ειδικό δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού, αλλά είναι κάτοχοι ενός υπηρεσιακού σημειώματος ή γενικότερα ενός εγγράφου της Δ/σης Αλλοδαπών Αττικής, Τμήμα Πολιτικού Ασύλου, με την ημερομηνία κατά την οποία θα παραλάβουν το ως άνω δελτίο, υπογραμμίζεται ότι σύμφωνα με την από 2-2-2005 σχετική εγκύκλιο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τη δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, γίνεται δεκτό ως νόμιμο δικαιολογητικό και το προαναφερόμενο σημείωμα του αιτούντος άσυλο αλλοδαπού. Σχετικό νομικό κείμενο είναι και η υπουργική απόφαση με αριθ. 139491/16-11-2006 για τον καθορισμό προϋποθέσεων, κριτηρίων και διαδικασιών πρόσβασης στο σύστημα νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδυνάτων πολιτών, η οποία παραπέμπει στις προαναφερόμενες διατάξεις του Π.Δ. 266/1999.Οι διατάξεις του άρθρου 14 του Π.Δ. 220/2007 ορίζουν ότι στους αιτούντες άσυλο παρέχεται δωρεάν η απαραίτητη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, με την προϋπόθεση ότι είναι ανασφάλιστοι και οικονομικά αδύναμοι. Στη συνέχεια προσδιορίζεται το περιεχόμενο της δωρεάν περίθαλψης, που είναι πανομοιότυπο με τις αντίστοιχες διατάξεις του Π.Δ. 266/99. Ορίζεται επίσης ότι οι πρώτες βοήθειες προς τους αιτούντες παρέχονται σε κάθε περίπτωση δωρεάν, καθώς επίσης ότι στους αιτούντες με ειδικές ανάγκες παρέχεται εξειδικευμένη ιατρική φροντίδα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικές οι διατάξεις του κεφαλαίου Γ΄ του Π.Δ.

άσυλο αλλοδαποί είναι δικαιούχοι δωρεάν ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, με την προϋπόθεση ότι είναι ανασφάλιστοι και οικονομικά αδύναμοι και με την άμεση επίδειξη δικαιολογητικών που απαιτούνται για την κάθε περίπτωση²⁹⁹.

Η επιδίωξη της ισότητας στην υγεία και στην πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί κεντρικό πολιτικό ζήτημα σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικός στόχος είναι η παροχή υπηρεσιών υγείας σε όλο τον πληθυσμό ανεξαρτήτως κοινωνικο-οικονομικών, φυλετικών/ εθνοτικών, θρησκευτικών και άλλων χαρακτηριστικών. Παραδοσιακά τα ευρωπαϊκά υγειονομικά συστήματα είναι οργανωμένα σε πολιτικές για την ισότητα στην πρόσβαση. Μια σημαντική παράμετρος της ισότητας στην πρόσβαση είναι να εξασφαλίζονται τα υγειονομικά δικαιώματα των ευάλωτων και περιθωριοποιημένων ομάδων της κοινωνίας, όπως μεταξύ άλλων οι μετανάστες και οι πρόσφυγες. Στον ευρωπαϊκό χώρο η συζήτηση για την ισότητα εστιάζοταν κυρίως στις κοινωνικο-οικονομικές διαφοροποιήσεις. Τελευταία, η μελέτη της ισότητας στην υγεία και στη φροντίδα υγείας των διαφόρων εθνοτήτων παρουσιάζει αυξανόμενο ενδιαφέρον³⁰⁰.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας προσδιορίζει την ισότητα στη φροντίδα υγείας μέσα στο πλαίσιο της δίκαιης και ισομερούς κατανομής των διαθέσιμων υγειονομικών πόρων προς όφελος όλου του πληθυσμού³⁰¹.

220/2007 σχετικά με τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες. Οι αρμόδιες αρχές και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης φροντίζουν για την ειδική μεταχείριση των αιτούντων άσυλο, που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως είναι οι ανήλικοι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, οι ανάπηροι, οι ηλικιωμένοι, οι εγκυμονούσες, οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα παιδιά, καθώς και τα πρόσωπα που έχουν υποστεί βασανιστήρια, βιασμό ή άλλες σοβαρές μορφές ψυχολογικής, σωματικής, ή σεξουαλικής βίας. Σε όλα τα ως άνω πρόσωπα με ειδικές ανάγκες πρέπει να εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες, η απαραίτητη υποστήριξη και οπωσδήποτε η παροχή κατάλληλης ψυχολογικής φροντίδας και εξειδικευμένης θεραπείας, εφόσον τούτο απαιτείται Ξένια Πασσά « Τα Κοινωνικά Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων. Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (www.gcf.gr) » σελ18

²⁹⁹ Οδηγός για γυναίκες πρόσφυγες: Δικαιώματα και υποχρεώσεις ΚΕΘΙ ΑΘΗΝΑ 2008 σελ31

³⁰⁰ Εβελίνα Παππά Η πρόσβαση των μεταναστών και των προσφύγων στις υπηρεσίες υγείας .Διεθνής εμπειρία –Ελληνική πραγματικότητα στο « Τα Κοινωνικά Δικαιώματα των μεταναστών στην Ελλάδα» σελ 12

³⁰¹ Πιο συγκεκριμένα, ορίζει την ισότητα στη φροντίδα υγείας σε τρία επίπεδα: ίση πρόσβαση στη διαθέσιμη φροντίδα για ίση ανάγκη, ίση χρησιμοποίηση για ίση ανάγκη και ίση ποιότητα για όλους. Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στα ίσα δικαιώματα στις διαθέσιμες υπηρεσίες υγείας, οι οποίες κατανέμονται δίκαια γεωγραφικά με βάση τις ανάγκες εξασφαλίζοντας εύκολη πρόσβαση σε κάθε γεωγραφική περιοχή χωρίς την ύπαρξη άλλων εμποδίων. Ίση χρησιμοποίηση για ίση ανάγκη σημαίνει εξάλειψη της περιορισμένης χρήσης υγειονομικών υπηρεσιών λόγω κοινωνικών και οικονομικών δυσχερειών. Ίση ποιότητα για όλους, τέλος, σημαίνει ίδιο υψηλό επίπεδο επαγγελματικής φροντίδας εκ μέρους των προμηθευτών προς όλους, οργάνωση των υπηρεσιών με τρόπο ώστε να γίνονται αποδεκτές από όλα τα τμήματα

Ωστόσο, κρίνεται ανεπαρκής η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και υγείας: Λαμβάνοντας υπόψη την στενή αλληλεξάρτηση φτώχειας και κακής υγείας, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο να παρουσιάσουν προβλήματα υγείας, συχνά λόγω των συνθηκών εργασίας τους, της κακής διατροφής, της ακατάλληλης στέγης και επιπλέον της έλλειψης πρόσβασης σε άλλες υπηρεσίες. Το νομικό καθεστώς, είτε είναι νόμιμοι μετανάστες, είτε λαθρομετανάστες³⁰², συχνά εμποδίζει την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, ακόμη και στις επείγουσες περιπτώσεις. Τα σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα που παρουσιάζουν πολλοί αλλοδαποί και κυρίως οι πρόσφυγες αποτελούν τουλάχιστον έως ένα βαθμό, αποτέλεσμα της καθημερινής πίεσης που έχουν να αντιμετωπίσουν ως «μη επιθυμητοί» από την κοινωνία, ως υποκείμενα εκμετάλλευσης και κοινωνικής απομόνωσης.

4.1. Εμπόδια στην πρόσβαση στις Υπηρεσίες Υγείας

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχει καταγραφεί μια σειρά πρακτικών εμποδίων που περιορίζουν την πρόσβαση των διαφόρων εθνοτήτων στις υπηρεσίες υγείας, όπως:

Έλλειψη γνώσης για το υγειονομικό σύστημα της χώρας υποδοχής. Η απουσία ή η ανεπαρκής πληροφόρηση για τη δομή και τη λειτουργία του υγειονομικού συστήματος, καθώς και τη διαθεσιμότητα των υπηρεσιών υγείας, εμποδίζει τους πρόσφυγες να χρησιμοποιήσουν τη σωστή υπηρεσία στον κατάλληλο χώρο για να ικανοποιήσουν την υγειονομική τους ανάγκη. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η έλλειψη **ενημέρωσης του προσωπικού** για την ισχύουσα νομοθεσία, για τα θέματα διακρίσεων, λόγω απουσίας σεμιναρίων και ενημερωτικών εκδηλώσεων και η ελλιπής ενημέρωση των υπηρεσιών των κρατικών νοσοκομείων, των κέντρων υγείας και γενικά των αρμόδιων υπηρεσιών σχετικά με το νομικό καθεστώς των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Επίσης, δεν παρέχεται **επαρκής σήμανση και σαφείς πληροφορίες** αναρτημένες σε εμφανή σημεία εντός των φορέων για τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων στις βασικές γλώσσες επικοινωνίας τους ή τουλάχιστον στα αγγλικά³⁰³.

Δυσκολία στην επικοινωνία. Προβλήματα που αφορούν στη γλώσσα αναφέρονται ως το κυριότερο εμπόδιο στη ζήτηση υπηρεσιών κυρίως πρωτοβάθμιας

της κοινωνίας και, βέβαια, παροχή των υπηρεσιών με βάση την ανάγκη και όχι την κοινωνική επιρροή ό.π σελ. 13.

³⁰² Στην δικιά τους περίπτωση από τον φόβο να εμφανιστούν στις αρχές..

³⁰³ Όπ σελ 13

φροντίδας . Η μη γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής εμποδίζει την πρόσβαση στην πληροφορία σχετικά με την υγεία και την φροντίδα υγείας και δυσκολεύει τη χρήση, όπως π.χ. το τηλεφωνικό ραντεβού. Επίσης, τα γλωσσικά εμπόδια σχετίζονται με την ανεπαρκή παροχή και εκπαίδευση διερμηνέων ,καθώς δεν υπάρχουν άτομα που να έχουν γνώση των βασικών γλωσσών επικοινωνίας των μεταναστών και προσφύγων³⁰⁴.

Ο φόβος της διάκρισης. Οι διαφορές στη γλώσσα και την κουλτούρα μεταξύ γιατρών και μεταναστών οδηγούν σε στερεότυπες αντιλήψεις από την πλευρά των γιατρών, οι οποίοι γενικεύουν συμπεριφορές όταν συναντούν καινούριους αλλοδαπούς ασθενείς αφενός και αφετέρου αδιαφορούν για το γεγονός ότι οι μετανάστες διαφέρουν ατομικά και ότι η κουλτούρα δεν είναι στατική, αλλά αλλάζει . Η στάση αυτή των γιατρών έχει σαν αποτέλεσμα πολλοί ασθενείς να διακατέχονται από τα συναισθήματα της παραμέλησης και της αδιαφορίας³⁰⁵.

Χαμηλή ικανοποίηση. Εκτός της ύπαρξης στερεοτύπων στους επαγγελματίες υγείας (όπως αναφέρθηκε και παραπάνω), η εμπειρία των αλλοδαπών ασθενών από τα συστήματα υγείας των χωρών τους, καθώς και οι προσδοκίες τους για το υγειονομικό σύστημα της χώρας υποδοχής, επηρεάζουν σημαντικά το επίπεδο ικανοποίησης τους .Η εμπειρία των υγειονομικών συστημάτων από τις χώρες προέλευσης διαμορφώνει σε ένα μεγάλο βαθμό την αποδοχή και τις προσδοκίες των αλλοδαπών ασθενών για το σύστημα υγείας της χώρας υποδοχής. Συνήθως, οι πρόσφυγες προέρχονται από χώρες όπου τα υγειονομικά τους συστήματα παρουσιάζουν σοβαρές αδυναμίες και δυσλειτουργίες και ανυπαρξία της πρωτοβάθμιας φροντίδας . Η μετανάστευση σε χώρες της Ευρώπης με ανεπτυγμένα συστήματα υγείας και αναβαθμισμένο το ρόλο της πρωτοβάθμιας φροντίδας προκαλεί απογοήτευση και χαμηλή ικανοποίηση (π.χ. η αντιμετώπιση περιστατικού από την πρωτοβάθμια φροντίδα, όταν –με βάση τη δική τους εμπειρία- θα ανέμεναν την εισαγωγή σε νοσοκομείο)³⁰⁶.

Πολιτισμικά εμπόδια. Κυρίως σχετίζονται με τη διαφορετική κουλτούρα και τον τρόπο που προσεγγίζουν την ασθένεια οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, καθώς επίσης οι διαφορετικές αντιλήψεις για το ρόλο των επαγγελματιών που παρέχουν υπηρεσίες υγείας. Οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των εθνοτικών ομάδων υπονοούν

---

³⁰⁴ Όπ σελ 13

³⁰⁵ Όπ σελ 13

³⁰⁶ Όπ σελ 14

ότι τα άτομα αντιλαμβάνονται διαφορετικά τη σωματική και ψυχική τους υγεία γεγονός, το οποίο ίσως δικαιολογεί και τη διαφορετική χρήση υπηρεσιών υγείας που γίνεται από τους μετανάστες. Πολλές φορές δεν γίνεται **σεβαστή η θρησκευτική και πολιτισμική ταυτότητα** των ασθενών. Για παράδειγμα, τα περιστατικά μουσουλμάνων γυναικών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από γυναίκα γιατρό ή νοσηλεύτρια.³⁰⁷

Επίσης, δεν επιδιώκεται **διάλογος με υπηρεσίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις** που έχουν εμπειρία στη διαχείριση ζητημάτων μεταναστών και προσφύγων, γεγονός που δεν διευκολύνει την ενσωμάτωση των αλλοδαπών.

Τέλος, οι διαφορετικές ανάγκες των ανδρών και των γυναικών χρειάζεται να ικανοποιηθούν με ισότιμο τρόπο μέσα από τα συστήματα υγείας, αλλά και τη σωστά σχεδιασμένη ιατρική έρευνα. Οι διαφορετικές ανάγκες των γυναικών όμως δεν γίνεται να εκτιμηθούν κατάλληλα αν δεν ληφθεί υπόψη, και η κοινωνική τους θέση, μαζί με τη βιολογική τους υπόσταση και τις διακρίσεις στον κοινωνικό και επαγγελματικό τους ρόλο, καθώς και την αυξημένη επίπτωση της σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής κακοποίησης στη ζωή τους³⁰⁸.

4.2.Σωματικές ανάγκες.

Έρευνες στη Βρετανία έχουν δείξει ότι ένας στους έξι πρόσφυγες, έχουν σοβαρά σωματικά προβλήματα υγείας ικανά να επηρεάσουν την υγεία τους. Ηπατίτιδα και μνηιγγίτιδα είναι ασθένειες που συνδέονται και με τη χώρα προέλευσης(π.χ. άτομα από Καμπότζη και υπο-σαχάρια Αφρική για ηπατίτιδα Β . Παρασιτικές ασθένειες όπως γαστρεντερικές διαταραχές αναφέρθηκαν από το 25% των αιτούντων άσυλο στην Αυστραλία και στη Βρετανία κυρίως στους νέους άνδρες³⁰⁹ . Στα παιδιά και τους εφήβους παρατηρείται ανεπαρκής εμβολιασμός. Επίσης, καταγράφονται κακή διατροφή/ υποσιτισμός και υγιεινή, καθώς και σημαντικά οδοντιατρικά προβλήματα. Το στίγμα, οι διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός λόγω γλωσσικών και πολιτιστικών διαφορών, ο αποχωρισμός από μόνιμους σεξουαλικούς συντρόφους, η έλλειψη υποστήριξης και φιλίας, η ανάγκη να κρύβουν την πραγματική τους ταυτότητα, τα προβλήματα σχετικά με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες οδηγούν σε αυξημένο κίνδυνο

---

³⁰⁷ Όπ σελ 14

³⁰⁸ Ο. π σελ 12

³⁰⁹ Το *helicobacter pylori* είναι συνηθισμένο σε πληθυσμούς από φτωχές χώρες, ενώ υψηλά ποσοστά διαβήτη, υπέρτασης και στεφανιαίας νόσου παρατηρήθηκαν σε πληθυσμούς προερχόμενους από την Ανατολική Ευρώπη.

μόλυνσης από AIDS. Η οικογένεια και η κοινωνική ζωή διακόπτονται κατά τη διάρκεια και μετά τη μετανάστευση. Η φτώχεια και το κρίσιμο περιβάλλον προκαλούν τους ανθρώπους να εμπλακούν σε επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την έκθεση τους σε σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες. Οι γυναίκες υπόκεινται σε υπερβολική σεξουαλική παρενόχληση κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης. Μια άλλη πτυχή του ζητήματος είναι ότι οι γυναίκες δεν έχουν άλλη επιλογή από το να χρησιμοποιούν τη σεξουαλικότητα τους για προστασία, τρόφιμα και χρήματα. Αυτή η κατάσταση αυξάνει τον κίνδυνο μόλυνσης με HIV /AIDS.

4.3. Ψυχικές ανάγκες.

Τα δύο τρίτα των προσφύγων αντιμετωπίζουν άγχος και κατάθλιψη. Επίσης, συμπτώματα πανικού και αγοραφοβίας είναι πολύ συχνά και συνήθως αποτελούν αντιδράσεις των προσφύγων τόσο στο παρελθόν όσο και στις τρέχουσες καταστάσεις. Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια επηρεάζουν αρνητικά την ψυχική τους υγεία, καθώς επίσης η εχθρότητα και ο ρατσισμός. Μεγάλο ποσοστό μεταναστών κυρίως προσφύγων είναι άνεργοι και ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές, γεγονός το οποίο συνεπάγεται έναν αυξανόμενο κίνδυνο (φυλετικό και κοινωνικό) κοινωνικής απομόνωσης και γκετοποίησης που επηρεάζουν αρνητικά την ψυχική υγεία³¹⁰.

Οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και επηρεάζονται περισσότερο. Οι γυναίκες κυρίως πρόσφυγες είναι περισσότερο ευάλωτες στις σωματικές επιθέσεις, τη σεξουαλική κακοποίηση και την οικογενειακή βία. Είναι λιγότερο πιθανό να γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Αναφέρουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες κακή υγεία και κατάθλιψη. Αναλαμβάνουν (κυρίως στην αρχή) ρόλους και υποχρεώσεις αποκλειστικά με τη φροντίδα των παιδιών και του νοικοκυριού παραμένοντας μόνες και απομονωμένες³¹¹.

Οι γυναίκες πρόσφυγες που ζουν μόνες στην Ελλάδα αποστερούνται την επαφή με την οικογένεια και κυρίως τα παιδιά τους, γεγονός το οποίο τις εμποδίζει να εκπληρώσουν τον μητρικό/γονικό τους ρόλο και τις συναισθηματικές και

³¹⁰ Αρετή Σπυροπούλου και Γιάννης Ζέρβας «Η καθυστερημένη ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης στους τομείς της Ψυχικής Υγείας» δημοσιεύτηκε στις 17/12/2009

³¹¹ Εβελίνα Παππά Η πρόσβαση των μεταναστών και των προσφύγων στις υπηρεσίες υγείας .Διεθνής εμπειρία –Ελληνική πραγματικότητα στο « Τα Κοινωνικά Δικαιώματα των μεταναστών στην Ελλάδα» σελ 12

ψυχολογικές τους ανάγκες, στο πλαίσιο μιας διεθνικής οικογένειας, με μια σειρά τραυματικές εμπειρίες που υπονομεύει την ψυχολογική τους ισορροπία. Στην ίδια φάση βρίσκονται και οι γυναίκες που κρατούν τον αρχηγικό ρόλο στις μονογονεϊκές οικογένειες.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι γυναίκες πρόσφυγες προέρχονται από χώρες, όπου επικρατούν εμπόλεμες συνθήκες και ο κίνδυνος που διατρέχουν είναι μεγάλος λόγω των διώξεων και των συγκρούσεων. Κατά την περίοδο του πολέμου η χρήση βίας περιλαμβάνει και την σεξουαλική βία στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω εκτενώς³¹².

Η ζημία που προκαλείται από τη σεξουαλική βία ξεπερνά κατά πολύ την σωματική και **την ψυχική υγεία**. Τα θύματα της σεξουαλικής βίας πολύ συχνά απορρίπτονται από τους ίδιους τους συντρόφους τους και την οικογένειά τους. Μπορεί να εκδιωχθούν από τα σπίτια τους, να μην έχουν μέρος να μείνουν, ή άνθρωπο να στραφούν³¹³. Σε πολλές χώρες, οι γυναίκες που εγκαταλείπονται από

---

³¹² Αμέσως μετά από μια σεξουαλική επίθεση, τα θύματα βρίσκονται συχνά σε κατάσταση σοκ. Εξίσου συνηθισμένο είναι και το να νιώθουν ένοχα και να πιστεύουν ότι θα μπορούσαν να είχαν αποφύγει το βιασμό. Μπορεί να αισθάνονται ότι έχουν χάσει τον έλεγχο της ζωής τους, να αδυνατούν να επιτελέσουν καθημερινές εργασίες, ή να βλέπουν εφιάλτες, και να βασανίζονται από αστραπιαίες αναδρομές στο παρελθόν. Επίσης τα θύματα των βιασμών φοβούνται για την ασφάλειά τους. Εκεί όπου η ατιμωρησία είναι διαδεδομένη, τα θύματα μπορεί να σκέφτονται ακόμη τους δράστες και να φοβούνται περαιτέρω επιθέσεις. Ένα περιστατικό σεξουαλικής βίας μπορεί εξάλλου να επηρεάσει και την ικανότητα του ατόμου να συνάπτει σχέσεις και να εμπιστευτεί τους άλλους. Εξίσου, μπορεί να επηρεαστεί και η σεξουαλική ζωή των θυμάτων, καθώς συχνά συνδέουν την σεξουαλικότητα με την βία και τον πόνο. Μακροπρόθεσμα, πολλές γυναίκες αναπτύσσουν κατάθλιψη, άγχος και ψυχωτικά επεισόδια. Όσοι επιβιώνουν από βιασμό μπορούν επίσης ν' αναπτύξουν κατάθλιψη και μετατραυματική διαταραχή άγχους, ειδικά όταν προκαλείται σωματικός τραυματισμός κατά τη διάρκεια της επίθεσης. Τέλος, άνδρες και γυναίκες που έχουν βιαστεί μπορεί να επιχειρήσουν ν' αυτοκτονήσουν

Οι βιασμοί, λοιπόν, μπορεί να οδηγήσουν σε ανεπιθύμητες **εγκυμοσύνες**. Και όπου δεν υπάρχουν υπηρεσίες έκτρωσης, ή το θύμα δεν μπορεί να αντέξει το οικονομικό τους κόστος, οι γυναίκες που αισθάνονται ότι δεν μπορούν να γεννήσουν ένα παιδί που έχει συλληφθεί κατά τη διάρκεια βιασμού, εκτίθενται στους κινδύνους μιας μη ασφαλούς έκτρωσης. Κάθε χρόνο, περίπου 18 εκατομμύρια μη ασφαλείς εκτρώσεις πραγματοποιούνται στις αναπτυσσόμενες χώρες για διάφορους λόγους, εκτρώσεις που καταλήγουν σε 70.000 θανάτους των μελλουσών μητέρων. Από όσες γυναίκες επιβιώνουν από τις επιπλοκές αυτών των εκτρώσεων, πολλές υποφέρουν από σοβαρές επιπτώσεις όπως στειρότητα ή δυσκολίες στη σύλληψη παιδιού στο μέλλον «Ζωές Κατεστραμμένες» Μία έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Μάρτιος του 2009 σελ 18

³¹³ Πολλές φορές ωστόσο, η ευμετάβολη κατάσταση ασφαλείας, οι μύθοι τους οποίους έχουν οι διάφοροι πολιτισμοί και τα ταμπού, τα έθιμα, οι φτωχές συνθήκες διαβίωσης και άλλοι εξωτερικοί παράγοντες, πλήττουν τη δυνατότητά μας να προσφέρουμε την καλύτερη δυνατή περίθαλψη. Η έλλειψη ειδικευμένου γυναικείου προσωπικού σε ορισμένες χώρες, μπορεί να κάνει την υποδοχή των θυμάτων από νοσηλευτές του ίδιου φύλου αδύνατη.

τους συζύγους τους δεν έχουν θέση στην κοινωνία. Οι άνθρωποι που έχουν επιβιώσει από βιασμό συχνά στιγματίζονται και ταπεινώνονται μέσα στις ίδιες τις κοινότητες όπου ζουν, ενώ επιπλέον πολλές φορές κατηγορούνται και για την επίθεση που δέχθηκαν³¹⁴. Στις περιπτώσεις όπου ο επιτιθέμενος είναι το ίδιο το στήριγμα της οικογένειας, το θύμα μπορεί ν' αναγκαστεί να σιωπήσει, και να υπομείνει κι άλλες επιθέσεις, προκειμένου να εγγυηθεί την επιβίωση της οικογένειας³¹⁵.

Οι διαφορετικές ανάγκες των γυναικών, όμως, δεν γίνεται να εκτιμηθούν σωστά αν δεν ληφθεί υπόψη μαζί με τη βιολογική και ορμονική τους υπόσταση και η κοινωνική τους θέση, καθώς και οι διακρίσεις στον κοινωνικό και επαγγελματικό τους ρόλο. Ένα σημαντικό ερώτημα που παραμένει ανοιχτό είναι ο πιθανός αιτιοπαθογενετικός ρόλος της αλληλεπίδρασης των ορμονών με ψυχοκοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, στη σαφή και παγκόσμια επικράτηση της κατάθλιψης στις γυναίκες³¹⁶.

Φαίνεται, ακόμη, η ύπαρξη μιας **στενής σχέσης μεταξύ της βίας στη ζωή των γυναικών και των ψυχιατρικών προβλημάτων**, όπως η κατάθλιψη, το άγχος, η μετατραυματική διαταραχή, η οριακή διαταραχή της προσωπικότητας, η χρήση τοξικών ουσιών και η αυτοκτονία.

5.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι συνέπειές του ,οι θρησκευτικές διακρίσεις ,καθώς και τα προβλήματα ,που σχετίζονται με τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα αποτελούν κοινές ,όπως είδαμε, ανησυχίες γυναικών και ανδρών. Ωστόσο, οι

---

³¹⁴ Σε ορισμένους πολιτισμούς, εξαιτίας της σύνδεσης της παρθενίας με την τιμή, ο βιαστής μπορεί να υποχρεωθεί να παντρευτεί το θύμα, ή το θύμα μπορεί να δολοφονηθεί από τα αρσενικά μέλη της οικογένειας, σε μια προσπάθεια ν' αποκατασταθεί η τιμή της. Για όλους αυτούς τους λόγους, χρειάζεται θάρρος για ν' αποκαλύψει κάποιος ένα περιστατικό βιασμού. Όταν η θεραπεία είναι διαθέσιμη, οι άνθρωποι που επιβιώνουν από έναν βιασμό πρέπει ν' αντιμετωπίσουν μια βασανιστική επιλογή: η αναζήτηση θεραπείας σημαίνει την αποκάλυψη πληροφοριών και το ενδεχόμενο ν' απορριφθούν και να στιγματιστούν. Ενώ η διατήρηση του μυστικού μπορεί να πλήξει την υγεία τους ή να κοστίσει τη ζωή τους.

³¹⁵ Όπ σελ 19

³¹⁶ Στην περίπτωση της κατάθλιψης στη διάρκεια της κύησης και στην επιλόχεια κατάθλιψη, η αλληλεπίδραση των ψυχοκοινωνικών παραγόντων με τις ορμονικές μεταβολές φαίνεται πως καθορίζει την πιθανότητα νόσησης. Από τους ψυχοκοινωνικούς αυτούς παράγοντες, η δυσαρμονία στον γάμο, το ανεπαρκές κοινωνικό δίκτυο στήριξης και η κακή οικονομική κατάσταση, η νεαρή ηλικία και η κακή συζυγική σχέση σχετίζονται με τον αυξημένο κίνδυνο της επιλόχειας κατάθλιψης.

γυναίκες αιτούσες άσυλο διαβιούν σε συνθήκες έντονων ιεραρχικά θέσεων και λόγω φύλου, αλλά και λόγω εθνικής καταγωγής. Η ανεργία και η φτώχεια μαστίζουν κυρίως τις γυναίκες και περισσότερο τις μονογονεϊκές οικογένειες, των οποίων ηγούνται γυναίκες .Επίσης, η άσκηση βίας κατά των γυναικών αναδείχτηκε πρόσφατα σε κοινωνικό πρόβλημα και η νομοθεσία για τη συζυγική βία και την σεξουαλική παρενόχληση ψηφίστηκε μόλις το 2006. Η διαδικασία της μετανάστευσης και οι συνθήκες που επικρατούν στην χώρα υποδοχής επιτείνουν την εμφάνιση τέτοιων φαινομένων σεξουαλικής και ενδοοικογενειακής βίας.

Θα λέγαμε ότι η έμφυλη διάσταση της κοινωνικής πολιτικής είναι εμφανής σε κάθε πεδίο του ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Η οργάνωση και η λειτουργία της αγοράς εργασίας συντηρεί και αναπαράγει τις έμφυλες ανισότητες ,αφού συνδέεται ως συκοινωνούν δοχείο με την κατάσταση στην οικογένεια όπου καλλιεργείται η ανδρική υπεροχή. Η ανέλιξη των γυναικών στις ιεραρχικά ανώτερες θέσεις στον χώρο εργασίας δεν είναι εύκολη υπόθεση καθώς παρατηρείται το φαινόμενο της γυάλινης οροφής³¹⁷ .Η κατανομή της φροντίδας και της οικιακής εργασίας παραμένει άνιση σε βάρος των γυναικών, με αποτέλεσμα να μην έχουν την δυνατότητα να αφιερώσουν τον χρόνο τους σε άλλες δραστηριότητες.

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, γίνεται φανερό η ανισότητα που βιώνουν οι γυναίκες γενικότερα και ειδικότερα στον επαγγελματικό τομέα. Όπως αναφέρθηκε, κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τις ιδιότητες του κάθε φύλου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να έχουμε συγκεκριμένες προσδοκίες για τη συμπεριφορά και τις ικανότητες κάθε ατόμου ανάλογα με το φύλο του. Το ίδιο παρατηρείται και στους χώρους εργασίας. Οι ιδιότητες που σχετίζονται με το φύλο (το λεγόμενο «κοινωνικό φύλο») επηρεάζουν τον τρόπο που γίνονται αντιληπτές οι ικανότητες και τα γνωρίσματα κάθε εργαζόμενου /ης.

---

³¹⁷ Ο όρος «γυάλινη οροφή» (glass ceiling) υιοθετήθηκε το 1986 από δημοσιογράφους της εφημερίδας Wall Street Journal με στόχο να περιγράψουν τα τεχνητά ή αόρατα εμπόδια (βασισμένα σε απόψεις και προκαταλήψεις) που επιβραδύνουν ή σταματούν την επαγγελματική ανέλιξη των γυναικών στις ανώτερες και ανώτατες θέσεις της ιεραρχίας των επιχειρήσεων. Ο υπολογισμός του εύρους της «γυάλινης οροφής» αποτυπώνει το βαθμό δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες προκειμένου να καταφέρουν να προωθήσουν την καριέρα τους σε επίπεδα αντίστοιχα με αυτά των ανδρών συναδέλφων τους (IOBE (2004). Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας 2003. Αθήνα). Το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» είναι υπαρκτό σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Οι στερεοτυπικές αυτές αντιλήψεις επιδρούν στον τρόπο διεκπεραίωσης της εργασίας, στην ποιότητα και τη φύση των σχέσεων, καθώς και στον τρόπο που λαμβάνονται αποφάσεις. Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο χρειάζεται να περιοριστούν οι στερεοτυπικές αντιλήψεις εις βάρος των γυναικών και οι γυναίκες να στηριχθούν στο σχεδιασμό της σταδιοδρομίας και την επίτευξη των στόχων τους. Κάτι τέτοιο, βέβαια δεν είναι εύκολο, καθώς τα στερεότυπα διαμορφώνονται μέσα από την κοινωνικοποίηση και συχνά δεν είναι καν συνειδητά στα ίδια τα υποκείμενα-φορείς ιδεών και στερεοτυπικών αντιλήψεων. Η επίγνωση της αναπαραγωγής των στερεοτύπων που αφορούν το φύλο, καθώς και η επισήμανση των διαφορών στη βάση του φύλου που ενδέχεται να υπάρξουν σε οποιαδήποτε δεδομένη δραστηριότητα αποτελεί βασική προϋπόθεση της προσπάθειας για ένταξη της ισότητας των φύλων³¹⁸ σε όλες τις πολιτικές.

---

³¹⁸ Σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα του 2001³¹⁸ και το Άρθρο 4 παρ.2: «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.» Επίσης σχετικά με τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της ανισότητας αναφέρεται ότι, σύμφωνα με το Άρθρο 116 παρ.2: «Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών.»

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται σαφές, ότι το ελληνικό κράτος έχει θεσπίσει νόμους για την ισότητα των φύλων σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Έτσι υπάρχουν νόμοι με στόχο την εξασφάλιση της ισότητας σε σχέση με:

- ο την απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις
- ο τη βία κατά των γυναικών
- ο την εμπορία ανθρώπων
- ο την Κοινωνική Ασφάλιση
- ο το οικογενειακό Δίκαιο
- ο τη συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων
- ο την υγεία την πρόνοια και την προστασία της οικογένειας.

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η προσπάθεια για προώθηση της ισότητας ενισχύθηκε σημαντικά μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ την 1^η Μαΐου 1999. Σύμφωνα με σχετικά άρθρα της συνθήκης, η προαγωγή της ισότητας ορίζεται ως θεμελιώδες καθήκον της κοινότητας, θεσπίζεται η πολιτική της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε όλους τους τομείς (gender mainstreaming), κατοχυρώνεται η αρχή για ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας και όχι μόνο για όμοια εργασία, προβλέπεται η θέσπιση μέτρων που ορίζουν ειδικά πλεονεκτήματα για τη διευκόλυνση του υπο-εκπροσωπούμενου φύλου και διατυπώνεται ρητή εντολή για ανάληψη δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και μια σειρά οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών για την πρόσβαση σε εργασία και απασχόληση³¹⁸, για την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες³¹⁸.

Για να οδηγηθεί η νομοθεσία για την ισότητα των ίσων ευκαιριών στα σημερινά επίπεδα, πέρασαν περίπου τέσσερις δεκαετίες αναπροσαρμογής νόμων και οδηγιών³¹⁸.

Είναι, λοιπόν, ότι έχουν υιοθετηθεί πιο συγκεκριμένες δεσμεύσεις σε ότι αφορά στους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, στην επαγγελματική ζωή και κατάρτιση, στον

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι οι μετανάστριες και γυναίκες πρόσφυγες, καθώς και οι υπόλοιπες γυναίκες που ανήκουν σε μειονότητες (Ρομ, Πομάκισσες, Μουσουλμάνες), αντιμετωπίζουν πολλά και ιδιαίτερα προβλήματα στην οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή στην Ελλάδα. Προερχόμενες από πολλές και διαφορετικές χώρες και κατ' επέκταση από έτερα πολιτισμικά περιβάλλοντα, βιώνουν μια κατάσταση αποπροσανατολισμού, καθώς έχουν κοινωνικοποιηθεί σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και αναγκάζονται να μετοικήσουν σε ένα άλλο απ' όπου απουσιάζουν οι οικείες ενδείξεις κοινωνικής συνδιαλλαγής ή είναι πολύ διαφορετικές. Έτσι, ενώ προσπαθούν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία τείνουν παράλληλα- στην προσπάθειά τους να διαφυλάξουν τα ήθη και έθιμα τους- να αντιστέκονται στις νέες αξίες της κοινωνίας υποδοχής και να δυσκολεύονται να υιοθετήσουν νέες πρακτικές, οι οποίες επιβάλλονται, τόσο από την υπάρχουσα δομή αξιών, όσο και από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Το αποτέλεσμα είναι να

επαγγελματικό προσανατολισμό, στις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, σε μια προσπάθεια συνδυασμού και συμφιλίωσης της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

Σε εθνικό επίπεδο, οι δύο βασικοί νόμοι, ο Νόμος 1414/1984 για την «εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων στις εργασιακές σχέσεις» και ο Νόμος 1483/1984 για την «προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις», είχαν ως άμεσο αποτέλεσμα την εναρμόνιση της Ελλάδας με το κοινοτικό δίκαιο. Επίσης, θεσπίστηκε νέος νόμος – Νομοθέτημα Ν 3488/2006 όπου τηρεί πλήρως της οδηγίες της ευρωπαϊκής ένωσης, ώστε να επιτευχθεί πλήρως η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στον εργασιακό χώρο. Με το νόμο αυτό έγιναν οι πιο σημαντικές νομικές αλλαγές σε ότι αφορά την ισότητα στην απασχόληση³¹⁸, καθώς διευκρινίζεται ότι « η αρχή της ίσης μεταχείρισης συνεπάγεται την απουσία κάθε διάκρισης που βασίζεται στο φύλο είτε άμεσα, είτε έμμεσα , σε συσχετισμό ιδίως με την οικογενειακή κατάσταση».

Επίσης για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 2006 ψηφίστηκε η νομική κατοχύρωση της προστασίας από παρενόχληση στο χώρο της εργασίας. Σύμφωνα με το σχέδιο νόμου αντιμετώπι με ποινές φυλάκισης από έξι μήνες έως τρία χρόνια θα βρίσκονται τα άτομα που στους χώρους εργασίας, παρενοχλούν σεξουαλικά συναδέλφους τους , καθώς επίσης θα υπάρξει και προσωρινή αναστολή λειτουργίας της επιχείρησης³¹⁸.

Τέλος, το 2007 ορίστηκε ως Ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους, όπου δίνεται μια νέα ώθηση κατά των διακρίσεων. Στόχος του είναι η ενημέρωση των ατόμων για τα δικαιώματά τους και η προώθηση της διαφορετικότητας και των ίσων ευκαιριών.

Ωστόσο, στην Ελλάδα η εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου και των ελληνικών νόμων για την ισότητα των φύλων στον τομέα της απασχόλησης συναντά πολλά εμπόδια, όπως είναι το μεγάλο μερίδιο του άτυπου τομέα της οικονομίας ,ο έντονος οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων και το μεγάλο ποσοστό ανεργίας των γυναικών σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Εξαιτίας των παραπάνω λόγων, μεγάλο μέρος της αμειβόμενης εργασίας των γυναικών μένει χωρίς νομική κάλυψη. Ακόμα όμως και οι δυνατότητες προσφυγής στη δικαιοσύνη, λόγω φύλου, είναι πολύ περιορισμένες, καθώς η απειλή της απόλυσης ιδιαίτερα στον ιδιωτικό τομέα λειτουργεί αποθαρρυντικά για τις γυναίκες .

αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες προσαρμογής ,καθώς και μεγαλύτερα ψυχολογικά και οικονομικά προβλήματα σε σχέση με τους άνδρες .

ΜΕΡΟΣ Β΄ :Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι συνήθεις τρόποι προσέγγισης, κατά τη μελέτη των πολιτικών υποδοχής προσφύγων, επικεντρώνονται στη διάκριση που βασίζεται στο φύλο και την αντιμετώπιζουν ως ένα κοινωνικό φαινόμενο εγγενές σε όλες τις προσφυγικές καταστάσεις. Στην πλειοψηφία τους, οι εκθέσεις αυτές βασίζονται σε κοινωνιολογικές έρευνες σχετικά με κοινωνικές συμπεριφορές έναντι αλλοδαπών και μειονοτήτων. Παρομοίως, κοινωνικό-νομικές έρευνες που διεξάγονται από ειδικούς επί νομικών θεμάτων, και οι οποίες αφορούν στη έννομη τάξη επί ζητημάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, συνήθως περιορίζονται σε δικαστικές αποφάσεις (νομολογία) και άλλα παραδείγματα δημοσίων πολιτικών/ πρακτικών (διοικητικές αποφάσεις, επίσημα κρατικά έγγραφα και έγγραφα διαμόρφωσης πολιτικών) και όχι τόσο σε «πραγματικές πρακτικές». Τόσο τα μεν όσο και τα δε σχετίζονται άμεσα με τη δημιουργία ενός πλαισίου δράσης που αφορά στις συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες.

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση των διαδικασιών άφιξης και παραμονής σε Δομές φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο, με έμφαση στις γυναίκες, στα κοινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν ανεξαρτήτως φύλου αλλά και στις επιμέρους διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις γυναίκες πρόσφυγες και τους άνδρες).Επιχειρείται να διερευνηθεί το πλαίσιο και οι λειτουργίες του πολιτικού ασύλου με βάση τις διεθνείς συμβάσεις και την ελληνική έννομη τάξη, ταυτόχρονα με την παρουσίαση και ανάλυση των ,ανοικτού και κλειστού τύπου, κέντρων στην Ευρώπη με έμφαση στην Ελλάδα.

Συνεπώς, η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα προσωρινής διαμονής και στις ισχύουσες δομές των κοινωνικών σχέσεων ,όπως αυτές διαμορφώνονται στα κέντρα, με ιδιαίτερη έμφαση στη διάσταση του κοινωνικού φύλου(**γυναίκες μόνες, μητέρες μόνες**). Στόχος της έρευνας ήταν να συλλέξει τεκμηριωμένο έγγραφο υλικό και μαρτυρίες σχετικά με τις ισχύουσες πρακτικές που αφορούν τις συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες, δεδομένου ότι οι ομάδες αυτές παραμένουν κατά κάποιο τρόπο στην αφάνεια και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό για την επιβίωσή τους από ατομικές πρωτοβουλίες και μη-οργανωμένη βοήθεια.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για τις ισχύουσες πρακτικές υποδοχής αφορούν σε μόνες γυναίκες , σε πυρηνικές οικογένειες ,καθώς και σε γυναίκες επικεφαλής μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίες φιλοξενούνται:

- α. στο Κέντρο Προσωρινή Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών του Λαυρίου ,που διοικείται από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό,
- β. στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου,
- γ. στο πρόγραμμα Στέγη (αυτόνομα διαμερίσματα) της ΜΚΟ Πράξις ,
- δ. στην νεοσύστατη Εστία Προσφύγων της ΜΚΟ Άρσις και
- ε. στον επίσης νεοσύστατο Ξενώνα του Ε.Κ.Πο.Σ.Π.Ο. Νόστος κατά την περίοδο μεταξύ **Νοεμβρίου 2011 και Μαρτίου 2012.**

Μέχρι σήμερα δεν υπήρχαν στην ουσία συγκριτικά δεδομένα, που να επικεντρώνονται στις συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες στα Κέντρα προσωρινής διαμονής και Ξενώνες της Αθήνας και του Λαυρίου και στις συνθήκες διαβίωσης τους. Συνεπώς, η πραγματοποίηση της έρευνας αυτής, για την υλοποίηση της οποίας χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων, αποτελεί ελάχιστη προϋπόθεση για την δημιουργία μιας ανθρωπιστικής πολιτικής υποδοχής προσφύγων από την Ελλάδα, ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. Σε αυτή τη διαπίστωση στηρίζεται και η χρησιμότητα της έρευνας. Συγκεκριμένα:

Η παρούσα έρευνα δύναται να συμβάλει: α) σε μια πρώτη απεικόνιση της διάστασης του φύλου στον χώρο των προσφύγων, β) στον εντοπισμό των αναγκών του πληθυσμού των γυναικών προσφύγων και στην επισήμανση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, γ) στην εκτίμηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και δομών υποστήριξης των προσφύγων και δ) στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και των πορισμάτων για το σχεδιασμό πολιτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1.Ερευνητικές υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις για τα ερωτηματολόγια συντάχθηκαν με βάση τους στόχους της έρευνας, τη σχετική βιβλιογραφία και τις γνώσεις και τις εμπειρίες που έχουμε γύρω από την οργάνωση και τη λειτουργία των Δομών προσωρινής διαμονής των αιτούντων άσυλο αλλοδαπών. Για το ερωτηματολόγιο που αφορά στους αιτούντες άσυλο έχουν συγκροτηθεί τρεις κύριες ερευνητικές υποθέσεις, οι οποίες υποδιαιρούνται σε δέκα (10) επιμέρους υποθέσεις και για το ερωτηματολόγιο που αφορά στους επαγγελματίες οι κύριες είναι δυο και υπάρχει και μια (1) επιμέρους υπόθεση.

1.1Ερευνητικές υποθέσεις σε σχέση με το ερωτηματολόγιο των αιτούντων άσυλο

Βασικές ερευνητικές υποθέσεις

Α.Υπάρχουν έμφυλες διαφορές και διακρίσεις όσον αφορά την ανεύρεση εργασίας,την πρόσβαση στην εκπαίδευση,την έννοια της ασφάλειας/προστασίας και την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη των αιτούντων άσυλο.

Β.Οι γυναίκες αιτούσες άσυλο αντιμετωπίζουν περισσότερα οικονομικά και ψυχολογικά προβλήματα λόγω κακών συνθηκών διαβίωσης, χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών αναγνώρισης ασύλου, περιστασιακών και χωρίς ασφάλιση εργασιών ,καθώς και λόγω κινδύνων (π.χ σεξουαλική κακοποίηση) κατά την αναγκαστική φυγή τους από τη χώρα καταγωγής τους σε σχέση με τους άντρες αιτούντες άσυλο.

Γ.Εμφανίζεται προβληματική η πρόσβαση των γυναικών σε παροχές, όπως είναι οι υπηρεσίες επιμέλειας παιδιών,η ενημέρωση για θέματα υγείας και υγιεινής, η ικανοποιητική διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής ,η προώθησή των εργασιακών τους θεμάτων, τις οποίες έχουν περισσότερο ανάγκη συγκριτικά με τους άντρες.. Ωστόσο, δεν παρουσιάζονται προβλήματα στην πρόσβαση σε παροχές, όπως είναι η πρόβλεψη των ειδικών γυναικολογικών αναγκών για τις αιτούσες άσυλο και η ελευθερία κινήσεων και η ελευθερία εξάσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων και για τα δυο φύλα.

Επιμέρους ερευνητικές υποθέσεις

A1.Μηδενική έως ελάχιστη η συμμετοχή των γυναικών, σε σχέση με τους ανδρικό φύλο, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για θέματα που αφορούν στις ίδιες και τα παιδιά τους (π.χ. στην απόφαση εγκατάλειψης της χώρας καταγωγής τους), καθώς και η δραστηριοποίησή τους σε γυναικείες ομάδες με σκοπό τις κοινωνικές επαφές.

A2.Οι γυναίκες πλήττονται από υψηλότερα ποσοστά ανεργίας (κυρίως λόγω έλλειψης επαγγελματικών προσόντων και οικιακών -οικογενειακών υποχρεώσεών τους) αλλά και φτώχειας σε σχέση με τους άντρες και παρουσιάζονται έμφυλες ανισότητες σε μισθολογικά ζητήματα, όπως έμφυλοι διαχωρισμοί επαγγελμάτων.

A3.Οι γυναίκες έχουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τους άντρες και είναι μηδενική έως ελάχιστη η συμμετοχή τους στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

A4.Οι γυναίκες διατρέχουν περισσότερους κινδύνους να οδηγηθούν στην πορνεία ή να γίνουν θύματα του trafficking και ιδιαίτερα οι μονές γυναίκες ενώ συχνότερα αντιμετωπίζουν σωματική επίθεση κατά την απόδρασή τους.

A5.Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα με μεγαλύτερη συχνότητα σε σχέση με τους άντρες ,εξαιτίας της σεξουαλικής κακοποίησης και της ενδοοικογενειακής βίας, που υφίστανται.

A6.Μηδενική έως ελάχιστη η ενημέρωση των γυναικών από το προσωπικό των Δομών για τα δικαιώματά τους σύμφωνα με το διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο.

B1.Συχνή εμφάνιση κακής υγείας και κατάθλιψης εξαιτίας ψυχολογικής πίεσης, κυρίως στις γυναίκες αιτούσες άσυλο.

B2.Συχνή εμφάνιση φαινομένου ενδοοικογενειακής βίας μετά την άφιξη στην χώρα υποδοχής εάν ,φυσικά, δεν προϋπάρχει.

B3.Κοινό πρόβλημα και των δυο φύλων η έλλειψη ιδιωτικότητας ,λόγω μεγάλου αριθμού φιλοξενουμένων, αρκετοί από τους οποίους πολλές φορές δεν δικαιούνται την χορήγηση του ασύλου, αφού οι λόγοι που τους οδήγησαν να εγκαταλείψουν την χώρα τους είναι μονάχα οικονομικοί.

B4.Κοινό πρόβλημα και των δυο φύλων η μη γνώση της ελληνικής γλώσσας ,κυρίως στην επικοινωνία με τους γιατρούς,όπως και η έλλειψη ικανοποιητικού αριθμού διερμηνέων.

1.2Ερευνητικές υποθέσεις σε σχέση με το ερωτηματολόγιο των επαγγελματιών (επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού) των Δομών φιλοξενίας.

Βασικές ερευνητικές υποθέσεις

Α.Εφαρμόζονται οι κατευθυντήριες Αρχές της Ύπατης Αρμοστείας σχετικά με θέματα ασφάλειας γυναικών(π.χ διευθετήσεις χώρων) αλλά μη ύπαρξη συμβουλευτικής/ψυχολογικής υποστήριξης σε όλες τις δομές, μη συμμετοχική προσέγγιση των αιτούντων άσυλο και μη υιοθέτηση διαπολιτισμικών προγραμμάτων.

Β.Ελλειψη χρηματοδότησης ως βασικό πρόβλημα Δομών, που συνεπάγεται λιγότερο ποιοτικές υπηρεσίες προς αιτούντες άσυλο και μηδενική έως ελάχιστη μέριμνα για άτομα που χρίζουν οικονομικής βοήθειας.

Επιμέρους ερευνητικές υποθέσεις

Α1.Σπανιότερη είναι η συμμετοχική προσέγγιση των γυναικών που διαβιούν σε Δομή ημιαστικής περιοχής όπως είναι το Λάυριο σε σχέση με τις Δομές ενός αστικού κέντρου, όπως είναι η Αθήνα.

Παρακάτω αναφέρονται οι θεματικοί άξονες ,με βάση τους οποίους σχηματίστηκαν οι ερευνητικές υποθέσεις

- Τα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων και το μορφωτικό τους επίπεδο.
- Οι εμπειρίες κατά την μετανάστευση και την άφιξη στην Ελλάδα.
- Οι συνθήκες διαβίωσης των γυναικών και ανδρών αιτούντων άσυλο (παροχή βοήθειας και προστασίας από τις Δομές φιλοξενίας, αίσθημα ασφάλειας, ζητήματα διατροφής, υγείας-υγιεινής, ελεύθερος χρόνος, παροχή συμβουλευτικής βοήθειας),προκειμένου να γίνει συγκριτική προσέγγιση .
- Η απασχόληση των αιτούντων άσυλο αλλά και η εκπαίδευσή τους.
- Οι αντιλήψεις και στάσεις των αιτούντων άσυλο σχετικά με τη ζωή τους στην Ελλάδα και τις συνθήκες που επικρατούν στην ελληνική κοινωνία.

2.Μεθοδολογία της έρευνας.

Η μεθοδολογία της έρευνας περιλαμβάνει μια σειρά ερευνητικών εργαλείων, ποσοτικών και ποιοτικών . Οι ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις έχουν πολλά κοινά : Και οι δύο προσπαθούν να συλλέξουν ακριβείς πληροφορίες για τα κοινωνικά φαινόμενα , έχουν όμως και διαφορές ως προς το είδος των πληροφοριών και τον τρόπο που τις συλλέγουν . Οι ποσοτικές μέθοδοι επικεντρώνονται σε αριθμητικά δεδομένα και σε στατιστικές συγκρίσεις , στην μέτρηση των θεωρητικών εννοιών μέσω εργαλείων , όπως είναι το τυποποιημένο ερωτηματολόγιο , προκειμένου να εξάγουν αιτιακές σχέσεις . Οι ποιοτικές μέθοδοι και τεχνικές αποτελούν αναγκαία εργαλεία στην ανάλυση ποσοτικών στοιχείων και στην διατύπωση νέων υποθέσεων . Αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την συλλογή στοιχείων που δίνουν απάντηση σε ερωτήσεις που αφορούν το «πώς , γιατί , κάτω από ποιες συνθήκες , με ποιες επιπτώσεις» . Η ποιοτική έρευνα τονίζει την σημασία που έχει το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο , δίνει έμφαση στην εξέλιξη των κοινωνικών φαινομένων , δηλαδή , στις διαδικασίες μέσα από τις οποίες διαμορφώνονται συγκεκριμένες κοινωνικές καταστάσεις . Η συνδυαστική και συμπληρωματική χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων αποτελεί την πλέον αποτελεσματική μεθοδολογική προσέγγιση για μια ολοκληρωμένη περιγραφή και εξήγηση των διαστάσεων της κοινωνικής πραγματικότητας .

Για τις ανάγκες της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων, ο οποίος περιλαμβάνει έρευνα σε βιβλιοθήκες και αρχειακό υλικό, επιτόπια έρευνα, συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων και διεξαγωγή δομημένων συνεντεύξεων με συμπλήρωση ερωτηματολογίου διάρκειας 15-20 λεπτών στο προσωπικό των φορέων (διοίκηση του κέντρου, εξειδικευμένο προσωπικό και αιτούντες άσυλο, ανεξαρτήτως φύλου). Μέσω του συνδυασμού κλειστών και ανοιχτών ερωτήσεων με αντίστοιχη ποσοτική και ποιοτική επεξεργασία των στοιχείων , έγινε προσπάθεια να προσεγγιστεί με τον όσο πιο αποτελεσματικό και ολοκληρωμένο τρόπο η κοινωνική πραγματικότητα. Επιπλέον, σε μια προσπάθεια συγκερασμού και συνδυασμού των δύο παραδειγμάτων έρευνας που, όπως προαναφέραμε κρίνεται επιβεβλημένη, χρησιμοποιήθηκαν, στα πλαίσια της ποσοτικής μεθόδου η τεχνική του ερωτηματολογίου και στα πλαίσια της ποιοτικής μεθόδου η τεχνική της συνέντευξης .Οι συνεντεύξεις κατά το προερευνητικό στάδιο συνέβαλλαν ,επίσης, σημαντικά στην κατάρτιση των ερωτηματολογίων, τα οποία αν και προϋπήρχαν προσαρμόστηκαν στο βαθμό που απαιτούσε η ιδιαιτερότητα του πληθυσμού. Επιπλέον, προσωπική μου εμπλοκή ως ερευνήτρια και ως διερμηνέας

συνετέλεσε, ώστε η έρευνα να μην αποτελέσει μια τυπική συμπλήρωση ερωτηματολογίων από απόσταση. Οι δύο τεχνικές έχουν πολλά μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα η καθεμιά, αλλά ο συνδυασμός τους θεωρήθηκε ότι θα είναι αρκετά αποδοτικός.

Τα συγκεκριμένα βήματα και οι διαδικασίες της έρευνας ήταν:

- Διεξήχθη συνέντευξη με τον διευθυντή του Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ, από τον οποίο επίσης είχε ήδη ζητηθεί να συλλέξει τα στατιστικά στοιχεία που αφορούσαν στις ομάδες ενδιαφέροντος που φιλοξενούνταν στο κέντρο.
- Διεξήχθησαν συνεντεύξεις και με τις κοινωνικές λειτουργούς αλλά και με τους διερμηνείς των Ξενώνων , οι οποίοι γνωρίζουν πολύ καλά τα προβλήματα των διαμενόντων προσφύγων στον κέντρο και ιδιαίτερα των γυναικών.
- Δεν φωτογραφήθηκαν οι εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι των Ξενώνων καθώς δεν επιτρεπόταν από τη διοίκηση.
- Εντοπίστηκαν όσες μονές γυναίκες, επικεφαλής οικογενειών αλλά και έγγαμες φιλοξενούνταν στις δομές κατά το διάστημα διεξαγωγής της έρευνας, και τους δόθηκαν διευκρινίσεις σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής και τους σκοπούς της έρευνας, όπως έγινε και με τους άνδρες πρόσφυγες. Μόνο όσοι και όσες έδωσαν τη συγκατάθεσή τους ή έλαβαν την συγκατάθεση του συζύγου τους συμπεριλήφθηκαν στο υλικό της έρευνας.
- Διεξήχθησαν συνεντεύξεις με κάθε έναν από τους παραπάνω αιτούντες και αιτούσες άσυλο ξεχωριστά τηρώντας τη δεοντολογία σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία (ο συνεντευξιαζόμενος ήταν μόνος του σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο) .

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν πρωινές και απογευματινές ώρες ,με στόχο να εξασφαλιστεί η ικανοποιητική εκπροσώπηση του συνόλου του πληθυσμού των φιλοξενουμένων. Ο τόπος διεξαγωγής τους ήταν οι αίθουσες ,που διατέθηκαν από τις δομές ,ως επί το πλείστον οι αίθουσες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας μέσα στους χώρους των δομών. Η έρευνα διεξήχθη από 22/11/2011 έως 20/03/2012.

3.Το δείγμα της έρευνας.

Πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν γυναίκες και άνδρες ηλικίας 18 έως 46 ετών και άνω που διαβιούν στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών του Λαυρίου, στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου, στο πρόγραμμα Στέγη της ΜΚΟ Πράξις , στην Εστία Προσφύγων της ΜΚΟ Άρσις και στον Ξενώνα του Ε.Κ.Πο.Σ.Π.Ο. Νόστος. Θα πρέπει να τονιστεί ότι δεν υπήρξε δυνατότητα επιλογής τυχαίου δείγματος και κατά συνέπεια τα αποτελέσματα της έρευνας δεν είναι γενικεύσιμα στο σύνολο του πληθυσμού των αιτούντων άσυλο. Το μέγεθος του «διαθέσιμου» δείγματος είναι 207 αιτούντες άσυλο, εκ των οποίων 89 είναι γυναίκες και 118 άντρες με χώρες καταγωγής, όπως η Τουρκία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ ,το Ιράν και η Συρία ,καθώς και 37 επαγγελματίες(επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό)των δομών ,που συμμετείχαν στην έρευνα.

4.Τα ερευνητικά εργαλεία.

Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν δύο ξεχωριστά και διαφορετικά δομημένα ερωτηματολόγια που απευθύνονταν το πρώτο στους φιλοξενούμενους των Κέντρων και Ξενώνων και το δεύτερο στην διοίκηση και το επιστημονικό προσωπικό των δομών.

Το μεν πρώτο περιελάμβανε αρχικά 22 ερωτήσεις ,όλες κλειστές εκτός της τελευταίας ,με σημαντικό αριθμό ερωτήσεων πολλαπλών επιλογών ,απαντήσεων ΝΑΙ/ΟΧΙ, καθώς και ερωτήσεις κλίμακας. Ειδικότερα για τη διερεύνηση των αναγκών των γυναικών προστέθηκαν και τεσσερις ακόμα ερωτήσεις ανοιχτού τύπου στα ερωτηματολόγια, που απευθύνονται αποκλειστικά στις γυναίκες Η τελευταία ερώτηση παρέμενε ανοιχτή ,καθώς οι ερωτώμενοι/-ες έπρεπε να εκφράσουν προσωπικές απόψεις.

Το ερωτηματολόγιο, που απευθύνεται στην ομάδα στόχο, διαρθρώθηκε με βάση τους εξής θεματικούς άξονες:

- Τα κοινωνιοδημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων .
- Τις εμπειρίες κατά την μετανάστευση και την άφιξη στην Ελλάδα.

-Τις συνθήκες διαβίωσης των γυναικών και ανδρών αιτούντων άσυλο (παροχή βοήθειας και προστασίας από το κέντρο και από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, αίσθημα ασφάλειας, ζητήματα διατροφής, υγιεινής, ελεύθερος χρόνος),προκειμένου να γίνει συγκριτική προσέγγιση .

-Την απασχόληση των αιτούντων άσυλο αλλά και την εκπαίδευσή τους.

-Τις αντιλήψεις και στάσεις των αιτούντων άσυλο σχετικά με τη ζωή τους στην Ελλάδα και τις συνθήκες που επικρατούν στην ελληνική κοινωνία.

Παρομοίως το ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν στην διοίκηση και το υπαλληλικό προσωπικό του κέντρου και το οποίο απαντήθηκε από 37 επαγγελματίες περιελάμβανε 29 ερωτήσεις ,όλες κλειστές εκτός από μια ,με σημαντικό αριθμό απαντήσεων ΝΑΙ/ΟΧΙ, καθώς και ερωτήσεις κλίμακας. Η ανοιχτή ερώτηση ζητούσε από τους ερωτώμενους να αναφέρουν τα τρία πιο συνηθισμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στις δομές όταν πρόκειται για γυναίκες μονές και γυναίκες αρχηγούς οικογενειών.

Το ερωτηματολόγιο, που απευθύνεται στους επαγγελματίες, διαρθρώθηκε με βάση τους εξής θεματικούς άξονες:

-Τις παροχές των Δομών φιλοξενίας προς την ομάδα στόχο αλλά και την ύπαρξη υποχρεώσεων των φιλοξενουμένων.

-Την αποτύπωση των γνώσεων του προσωπικού σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία της ομάδας στόχου αλλά και με τις δραστηριότητες ,που υλοποιούνται και τις ανάγκες ,που πρέπει να ικανοποιηθούν.

-Τις αντιλήψεις των επαγγελματιών για τις προσδοκίες,τους κινδύνους και τα προβλήματα, που αντιμετωπίζουν οι αιτούντες άσυλο,με επικεντρωμένο το ενδιαφέρον στις γυναίκες αλλά και τις δυσκολίες των ίδιων των Δομών στην προσπάθειά τους.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν απαιτούσε την καταχώρηση προσωπικών στοιχείων, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανωνυμία των συμμετεχόντων.

Κατά την πορεία κατασκευής των ερευνητικών εργαλείων μελετήθηκε το ερωτηματολόγιο της Ύπατης Αρμοστείας. (**Παράρτημα 1**), το οποίο σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για την προστασία Παιδιών και Γυναικών Προσφύγων και για τις συνεντεύξεις η φόρμα συνέντευξης της Ύπατης Αρμοστείας. (**Παράρτημα Β**), η οποία σχεδιάστηκε με τον ίδιο τρόπο που σχεδιάστηκε και το ερωτηματολόγιο της Ύπατης Αρμοστείας .

Οι λόγοι, που επιλέχθηκαν να μελετηθούν τα συγκεκριμένα εργαλείο, είναι πολλοί, κυριότεροι των οποίων είναι: πρώτον, ότι είναι ένα σταθμισμένο, έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο, δεύτερον, ότι έχει χρησιμοποιηθεί σε παρεμφερείς έρευνες και τρίτον, ότι παρέχει πληθώρα πληροφοριών σε πολλούς τομείς που άπτονται του ενδιαφέροντος της τρέχουσας έρευνας.

5.Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων.

Για την επεξεργασία των στοιχείων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS για την περαιτέρω ανάλυση των μεταβλητών. Από την επεξεργασία προέκυψαν οι βασικές στατιστικές μετρήσεις ,οι κατανομές ,οι μέσες τιμές και ο έλεγχος του βαθμού σημαντικότητας .Οι διασταυρώσεις έγιναν με βάση τη διερεύνηση των αρχικών υποθέσεων ,καθώς και των θεματικών αξόνων του ερωτηματολογίου. Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν στο διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό των δομών έγινε ποιοτική διερεύνηση των αποτελεσμάτων, προκειμένου να οδηγηθεί η έρευνα σε ασφαλή συμπεράσματα.

6.Οι μεθοδολογικές δυσχέρειες της έρευνας.

Μια από τις μεθοδολογικές δυσχέρειες της έρευνας ήταν η κατασκευή των ερευνητικών εργαλείων ,τα οποία στην αρχική τους μορφή είχαν περισσότερες ερωτήσεις. Για λόγους οικονομίας χρόνου και διευκόλυνσης της επικοινωνίας ,αποφασίστηκε ο σημαντικός περιορισμός των ερωτήσεων σε 22 για το μεν ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν στους αιτούντες άσυλο και σε 29 αντίστοιχα για το ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν στους επαγγελματίες (διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό των Δομών).

Το θέμα της εμπειρικής διερεύνησης και αποτύπωσης της υπάρχουσας κατάστασης όσον αφορά την διάσταση του φύλου στην διερεύνηση των αναγκών των αιτούντων άσυλο αποτέλεσε μια διττή πρόκληση :από τη μια μεριά κρίθηκε αναγκαίο ,λόγω ευρύτητας του θέματος ,να υιοθετηθούν σχετικοί περιορισμοί ως προς την έκταση του ερωτηματολογίου ,τα προς εξέταση θέματα, καθώς και το χρόνο διεκπεραίωσης της συνέντευξης. Από την άλλη ,τονίστηκε η ιδιαιτερότητα του θέματος ως " ευαίσθητου" ,καθώς εξετάζει έναν πληθυσμό με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Μια επιπλέον δυσχέρεια αποτέλεσε η έλλειψη γνώσης της ελληνικής γλώσσας από την πλευρά του μεγαλύτερου μέρους των φιλοξενουμένων και η έλλειψη χρόνου των διερμηνέων που εργάζονται στις δομές, λόγω άλλων εργασιών με τις οποίες ήταν επιφορτισμένοι (συνοδεία αιτούντων άσυλο σε νοσοκομεία της Αθήνας, παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων, κ.λ.π.) ,ή λόγω ασθένειάς τους, προκειμένου να συνδράμουν σε καθημερινή βάση (πρωινή και απογευματινή) στην έρευνα. Επίσης, η ελλιπής συνεννόηση της Κοινωνικής υπηρεσίας με τον διερμηνέα της Εστίας Προσφύγων οδήγησε σε αναβολή κανονισμένων συνεντεύξεων. Η έλλειψη επίσης, διερμηνέων για τους αραβόφωνους φιλοξενούμενους παρουσιάστηκε στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου και στο πρόγραμμα Στέγη της ΜΚΟ

«Πράξις», γεγονός που αντιμετωπίστηκε με την διεξαγωγή των συνεντεύξεων στην γαλλική γλώσσα, την οποία γνώριζαν να μιλούν. Η λύση επί του θέματος δόθηκε, ωστόσο, από τους ίδιους τους αιτούντες άσυλο, καθώς κάποια άτομα που γνώριζαν λίγα ελληνικά λειτούργησαν ως μεταφραστές και με κάποιους άλλους η επικοινωνία έγινε μέσω της αγγλικής και γαλλικής γλώσσας, χωρίς ωστόσο να επηρεαστεί καθόλου η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της έρευνας, αφού η ερευνήτρια ήταν παρούσα και έλεγχε την ακρίβεια των μεταφρασμένων απόψεων. Ωστόσο για την μετάφραση από γλώσσες, όπως η κουρδική και η φαρσί στηριζόμαστε στη δεοντολογική στάση των διερμηνέων.

Επιπρόσθετα, δυσχέρεια μπορεί να θεωρηθεί η ίδια η στάση των αιτούντων άσυλο και κυρίως των γυναικών, που φιλοξενούνται στις δομές, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί από επιφυλακτική έως απρόθυμη σχετικά με το αντικείμενο και τη σκοπιμότητα της έρευνας ενώ σε άλλες περιπτώσεις χρειάζονταν την συγκατάθεση του συζύγου τους, προκειμένου να συμμετάσχουν.

Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι, με εξαίρεση το Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ, οι υπόλοιπες δομές έχουν μόνο άντρες διερμηνείς, στους οποίους δεν νιώθουν πάντοτε άνετα να μιλήσουν οι γυναίκες για πολλά θέματα και αυτό ίσως και να τις απέτρεψε από το να λάβουν μέρος εξ αρχής και χρειάστηκε ιδιαίτερη προσπάθεια ενεργοποίησής τους.

Παρόλο που η διάθεση των κοινωνικών υπηρεσιών για συνδρομή προς την έρευνα ήταν εξαιρετική, ωστόσο ο φόρτος εργασίας, κυρίως από την πλευρά των διοικήσεων των δομών, υπήρξε ανασταλτικός παράγοντας στην προσπάθεια να ξεκινήσει η έρευνα σε ορισμένες δομές, με χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνο του Νόστου, που η επαφή, λόγω έλλειψης χρόνου, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη καθυστέρηση.

Δυσκολία και ταυτόχρονα καθυστέρηση στη διεξαγωγή της έρευνας προκάλεσε το γεγονός ότι η Κοινωνική Υπηρεσία του προγράμματος Στέγη της ΜΚΟ Πράξις, και η οποία συστεγάζεται με το Πολυϊατρείο, παρέμεινε κλειστή, λόγω της απογραφής των φαρμάκων του Πολυϊατρείου, για τρεις ημέρες με αποτέλεσμα οι κανονισμένες συναντήσεις με τους φιλοξενούμενους στα αυτόνομα διαμερίσματα της δομής να ακυρωθούν.

Επίσης, η μεγάλη σε διάρκεια απουσία των φιλοξενουμένων από τους χώρους του Κέντρου ή Ξενώνα, η οποία σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στον Ξενώνα των

Γιατρών του Κόσμου ,διαρκούσε από νωρίς πρωί έως αργά το βράδυ κατέστησε ανέφικτη την επικοινωνία μαζί τους.

Τέλος ,η κακή ψυχολογική κατάσταση των αιτούντων άσυλο, χωρίς την διάκριση του φύλου, που πηγάζει από τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και την απελπισία ,που τους διακατέχει, για το μέλλον τους συνέβαλλε στο να μην επιθυμούν αρχικώς να λάβουν μέρος στην έρευνα, πιστεύοντας ότι δεν επρόκειτο να τους βοηθήσει σε κάτι. Επιπρόσθετα ,κυρίως στο Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ και στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου ,αρκετοί δημοσιογράφοι διεθνών Μέσων Επικοινωνίας έχουν κατά καιρούς προσεγγίσει τους αιτούντες άσυλο για την διεξαγωγή συνεντεύξεων και αυτό το γεγονός τους προδιέθετε αρνητικά.

7.Οι περιορισμοί της έρευνας

Μετά από την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων και πριν γίνει η διατύπωση συμπερασμάτων πρέπει να επισημανθούν ορισμένα στοιχεία που αφορούν στους περιορισμούς και στις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης έρευνας. Τα στοιχεία αυτά εντοπίζονται σε τρεις βασικούς άξονες, τον χρόνο υλοποίησης της έρευνας, τον χώρο και το δείγμα των συμμετεχόντων.

Η παρούσα έρευνα αφορά αποκλειστικά στην περίοδο Νοεμβρίου 2011 – Μαρτίου 2012. Με δεδομένη την υπόθεση ότι οι αιτούντες άσυλο (άνδρες και γυναίκες), που φιλοξενούνται στις δομές ,κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, έχουν διαφορετικά δημογραφικά και ψυχογραφικά χαρακτηριστικά, από τους αιτούντες άσυλο των υπόλοιπων περιόδων και των υπόλοιπων δομών της χώρας, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να είναι αντιπροσωπευτικά του συνόλου των ατόμων ,που διαβιούν στις δομές προσωρινής διαμονής όλης της χώρας. Το ίδιο ισχύει και για τις απόψεις του διοικητικού και επιστημονικού προσωπικού των δομών.

Επίσης, η παρούσα έρευνα αφορά αποκλειστικά τους διαβιούντες των εξής δομών:

- Πρόγραμμα φιλοξενίας και κοινωνικής στήριξης προσφύγων Ξενώνας Φιλοξενίας και Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο, Γιατροί του Κόσμου.
- Πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης αιτούντων άσυλο/ προσφύγων «ΣΤΕΓΗ»,PRAKSIS.
- Ξενώνας προσωρινής φιλοξενίας αιτούντων άσυλο ,ΕΚΠΟΣΠΟ «Νόστος».

- Εστία Προσφύγων-Μονάδα Υποδοχής και Φιλοξενίας Οικογενειών Αιτούντων Άσυλο, ΑΡΣΙΣ
- Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.

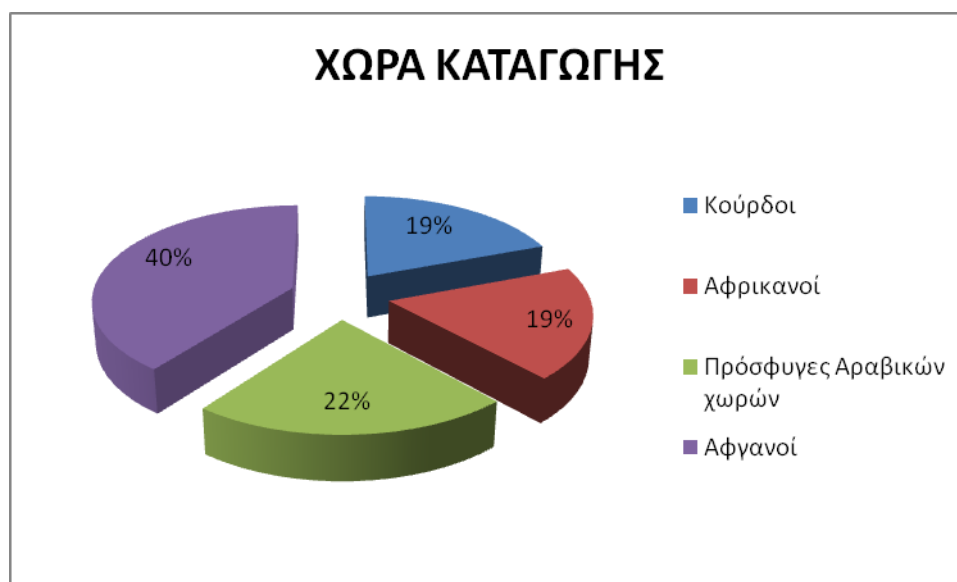
Το δείγμα είναι συγκεκριμένο και αφορά σε συνολικά 207 ενήλικους αιτούντες άσυλο ,εκ των οποίων οι 89 είναι γυναίκες και οι 118 άντρες, και σε 37 επαγγελματίες(διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό) των δομών. Συνεπώς η έρευνα δεν περιλαμβάνει αιτούντες άσυλο με ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα ούτε ασυνόδευτους ανηλίκους.

Τέλος, προτείνεται η περαιτέρω έρευνα σε όλους τους νέους χώρους κράτησης μεταναστών και αιτούντων άσυλο, που άρχισαν να λειτουργούν ,όταν ολοκληρώθηκε η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας ,καθώς και σε όσους αναμένονται να λειτουργήσουν στην χώρα μας, στα πλαίσια των μέτρων αντιμετώπισης και επίλυσης του ανεξέλεγκτου μεταναστευτικού ζητήματος, αλλά και η συγκριτική μελέτη των συνθηκών διαβίωση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν συνολικά 207 πρόσφυγες των κέντρων Λαυρίου, Πράξις, Νόστος, Άρσις και Γιατροί του Κόσμου, από τα οποία 89 είναι γυναίκες και 118 είναι άντρες. Οι πρόσφυγες είναι Αφγανικής, Κουρδικής, Αφρικανικής και Αραβικής καταγωγής με μεγαλύτερο ποσοστό τα άτομα Κουρδικής και Αφγανικής προέλευσης (Πίνακας 1). Η ανάλυση περιγράφει τα αποτελέσματα των γυναικών, των ανδρών και του συνόλου των ερωτώμενων. Κατά τη διαδικασία παρουσίασης των αποτελεσμάτων των ανδρών και των γυναικών επιλέγεται η περιγραφή των δημογραφικών στοιχείων μέσα από τις απαντήσεις των ερωτήσεων, προσφέροντας περισσότερο αναλυτική πληροφόρηση ενώ κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων επι του συνόλου επιλέγεται η περιγραφή των απαντήσεων στα δημογραφικά στοιχεία.

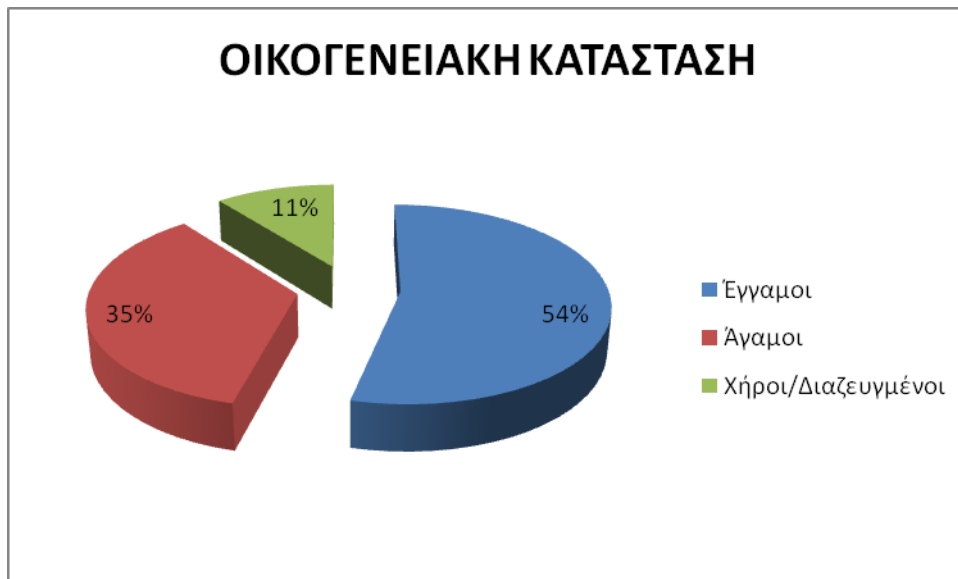

Πίνακας 1 ΧΩΡΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Οι περισσότεροι πρόσφυγες ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 26-32 ετών. Οι άνδρες εκπροσωπούνται σε αυτή την ηλικιακή κατηγορία με ποσοστό 44,3%, οι γυναίκες με ποσοστό 55,7% ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό της συγκεκριμένης ηλικιακής κατηγορίας αντιπροσωπεύεται στο κέντρο του Λαυρίου. Από το σύνολο των ερωτηθέντων ένα ποσοστό 7% περίπου δηλώνει ότι μιλάει ευρωπαϊκή γλώσσας (αναφέρονται τα αγγλικά και γαλλικά) ενώ το 93% μιλάει τοπικές διαλέκτους. Από όσους μιλούν ευρωπαϊκή διάλεκτο το μεγαλύτερο ποσοστό είναι άνδρες (76,9%).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι έγγαμοι ενώ ακολουθούν σε ποσοστά οι άγαμοι και οι χήροι και οι διαζευγμένοι (Πίνακας 2).

Πίνακας 2 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Από τους άγαμους το μεγαλύτερο ποσοστό είναι άνδρες ενώ από τους χήρους και τους διαζευγμένους το μεγαλύτερο ποσοστό είναι γυναίκες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων που ερωτήθηκαν δηλώνει ότι έχει από 1-2 παιδιά (περίπου 35%) ενώ 3-5 παιδιά δηλώνει ότι έχει το 29%. Οι γυναίκες δηλώνουν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι έχουν 1-2 παιδιά ενώ 3-5 παιδιά δηλώνουν ότι έχουν οι γυναίκες σε ποσοστό 48,3% και οι άντρες σε ποσοστό 51,7%.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

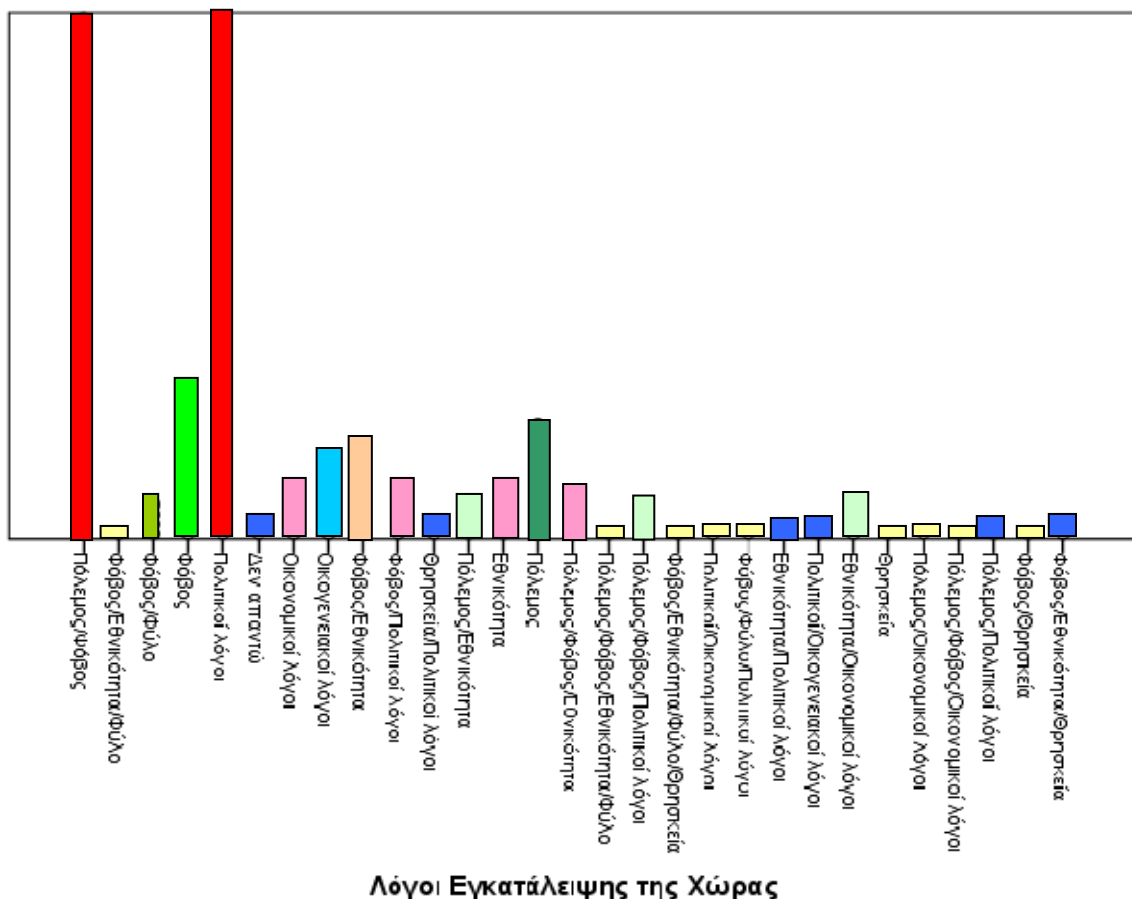
Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων δηλώνει ότι έχει εκπαιδευτικό επίπεδο Λυκείου (περίπου 27%) όπου το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει στους άνδρες. Οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλό ποσοστό στους αναλφάβητους και στους αποφοίτους Δημοτικού. Η αναφορά μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών αφορά μόνο σε απαντήσεις των ανδρών.

ΛΟΓΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ερώτηση 8

Τα υψηλότερα ποσοστά απαντήσεων αφορούν στις επιλογές του Πολέμου σε συνδυασμό με το Φόβο (25,7%) και στους Πολιτικούς λόγους (25,2%). Σε ο,τι αφορά στις απαντήσεις που έδωσαν οι γυναίκες δήλωσαν ως πρώτη επιλογή το Φόβο/Πόλεμο και ως δεύτερη τους Πολιτικούς λόγους ενώ οι άνδρες δήλωσαν ως πρώτη επιλογή τους Πολιτικούς λόγους και ως δεύτερη τον Πόλεμο/Φόβο (Πίνακας 3).

Μέσα σε αυτά τα άτομα βρίσκονται σε μικρό ποσοστό και πρόσωπα, που διεκδικούν και επικαλούνται την ιδιότητα του πρόσφυγα, επειδή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους, για λόγους όχι ιδεολογικούς, αλλά οικονομικούς (απόλυτη ή σχετική αδυναμία πορισμού τροφής ή ποιοτικών παροχών ζωής) πρόκειται για τους λεγόμενους οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι μετακινούνται κατά εκατοντάδες χιλιάδες και με οποιονδήποτε νόμιμο ή παράνομο τρόπο από τις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου τρέφοντας ελπίδες επιβίωσης καταρχήν, και πλουτισμού ενδεχομένως. Αυτοί, όμως, νομικώς δεν μπορούν να διεκδικήσουν ,λοιπόν ,το status των προσφύγων και δεν προστατεύονται επομένως από τους διεθνείς οργανισμούς και την διεθνή νομοθεσία. Ωστόσο, ευεργετούνται αφού αποκτούν πρόσβαση στις δομές φιλοξενίας ,που προορίζονται για άτομα ,που αιτούνται άσυλο για πραγματικούς λόγους.

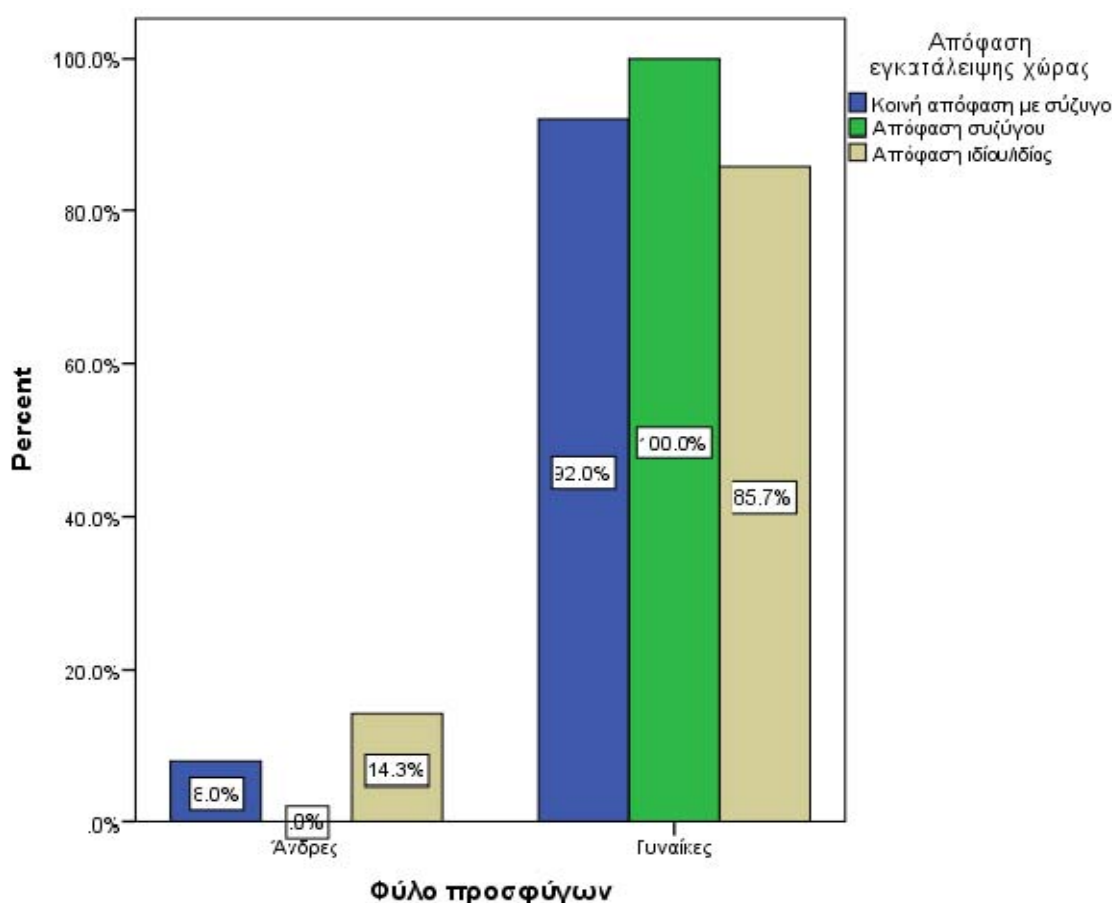

Πίνακας 3 ΛΟΓΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ερώτηση 8^α

Η συγκεκριμένη ερώτηση τέθηκε και στους άνδρες και στις γυναίκες σχετικά με το πώς πήραν την απόφαση εγκατάλειψης της χώρας. Το 73% περίπου απάντησε ότι την απόφαση την πήραν από κοινού με το σύζυγό τους. Η απάντηση που σχετιζόταν με την απόφαση του συζύγου και όχι από κοινού ή μόνοι τους δόθηκε μόνο από γυναίκες (Πίνακας 4).

Το παραπάνω διαψεύδει την αρχική μας υπόθεση ότι την απόφαση εγκατάλειψης της χώρας καταγωγής λαμβάνουν μονάχα οι άνδρες ,χωρίς την σύμφωνη γνώμη των γυναικών.

Πίνακας 4 ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ερώτηση 9^η

Το 58% δήλωσε ότι στο ταξίδι τους στην Ελλάδα υπήρξε συνοδεία όπου το μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων συγκεντρώθηκε σε άτομα ηλικίας 26-32 ετών και Αφγανικής καταγωγής ενώ οι περισσότερες αρνητικές σε άτομα ηλικίας 19-25 ετών και Αραβικής καταγωγής. Οι έγγαμοι δηλώνουν σε ποσοστό 76,5% ότι είχαν

συνοδεία κατά τον ερχομό τους στην Ελλάδα ενώ οι άγαμοι δηλώνουν σε ποσοστό 65,1% ότι δεν είχαν συνοδεία κατά τον ερχομό τους στην Ελλάδα.

ΣΤΕΓΑΣΗ

Ερώτηση 10^η

Το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι συγκατοικεί με πάνω από 4 άτομα στο χώρο προσωρινής διαμονής. Το μεγαλύτερο ποσοστό που δηλώνει διαμονή πάνω από 2 άτομα είναι γυναίκες ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό που δηλώνει διαμονή πάνω από 4 άτομα είναι άνδρες (Πίνακας 5).

Επιβεβαιώνεται λοιπόν η ύπαρξη συνωστισμού στις δομές και δεδομένου ότι οι κάτοικοι μπορούν να κρατηθούν στα κέντρα υποδοχής για αρκετούς μήνες, ή ακόμα και έτη, οι υλικές συνθήκες έχουν μια σημαντική επιρροή στην ποιότητα της ζωής των κατοίκων». Όταν αυτοί οι όροι δεν προσαρμόζονται στις ανάγκες τους ή επιδεινώνονται, μπορούν να βλάψουν τις προσωπικές ή οικογενειακές σχέσεις και να δημιουργήσουν ή να επιδεινώσουν τις καταστάσεις ευπάθειας λόγω προβλημάτων, όπως είναι η έλλειψη ιδιωτικής - προσωπικής ζωής, η βία, κ. λ. π

Πίνακας 5 ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΤΟΜΩΝ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ

Ερώτηση 11^η

Σε ό,τι αφορά στην ύπαρξη προβλημάτων στο Κέντρο το μεγαλύτερο ποσοστό περίπου 61% απαντά θετικά με το μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων να καταγράφεται στο Λαύριο. Από τα άτομα που δήλωσαν την ύπαρξη προβλημάτων το μεγαλύτερο ποσοστό που απάντησε θετικά ήταν άνδρες. Στη συμπληρωματική ανοικτή ερώτηση που ζητήθηκε να αναφερθεί ποιο ήταν το σοβαρότερο πρόβλημα, η επεξεργασία των απαντήσεων έγινε διαφορετικά καθώς τα προβλήματα και το

περιεχόμενο των προβλημάτων δεν ήταν ακριβώς ίδια σε άνδρες και γυναίκες. Στις γυναίκες και στους άνδρες το πιο σοβαρό κοινό πρόβλημα καταγράφεται η Υγιεινή όπου για τις γυναίκες σχολιάζεται ως προτεραιότητα σε ό,τι αφορά στην υγιεινή των παιδιών (ασθένειες κ.λ.π.).Ως δεύτερο πρόβλημα που παρουσιάζεται κοινό και στους δύο είναι το ζήτημα της Διατροφής.

Επιβεβαιώνεται λοιπόν ότι και σε κάποιες δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα οι συνθήκες είναι εξαιρετικά κακές, λόγω των ακατάλληλων δομών (έλλειψη χωρισμένων τμημάτων των οικογενειών και των παιδιών από τους υπόλοιπους διαμένοντες),ανθυγιεινές εγκαταστάσεις σε μια κακή κατάσταση και προβλήματα με τη συντήρηση ή τον καθαρισμό των εγκαταστάσεων ,όπως συμβαίνει και σε κέντρα υποδοχής του εξωτερικού με βάση την έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα³¹⁹.

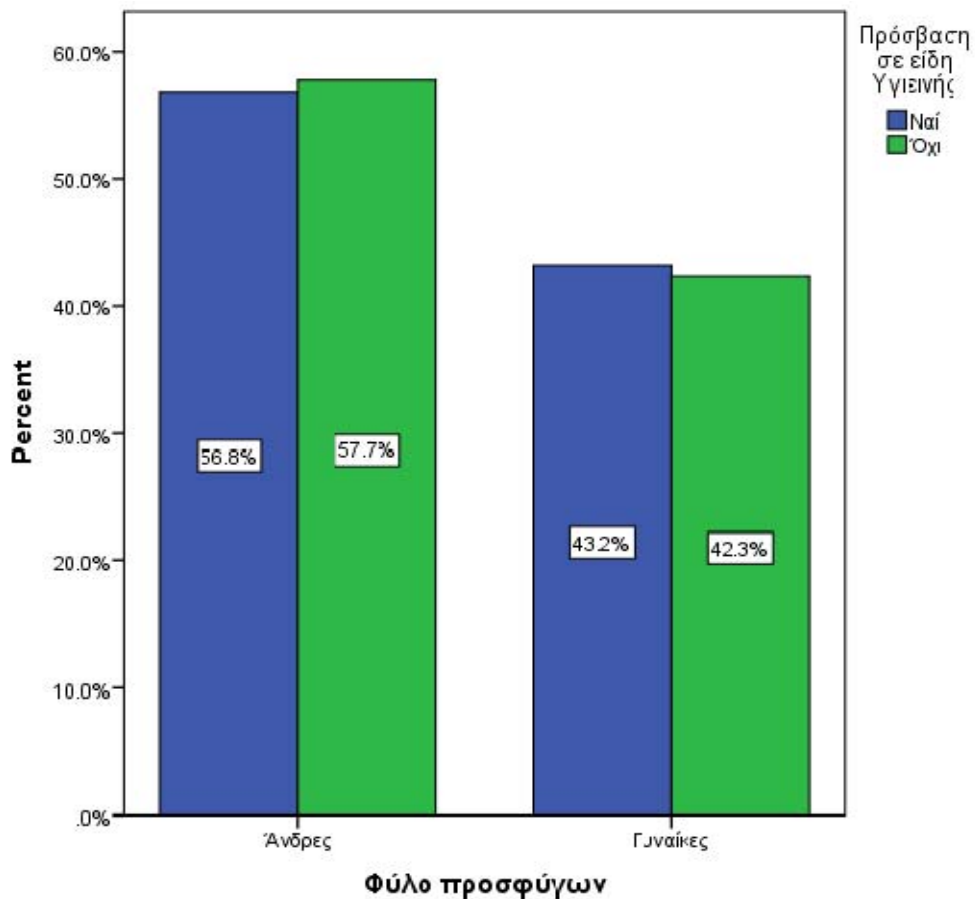
ΥΓΙΕΙΝΗ

Ερώτηση 12^η

Σε σχέση με την πρόσβαση στα είδη υγιεινής, σε ποσοστό 87% περίπου απαντούν θετικά ότι έχουν πρόσβαση σε σαπούνι, οδοντόβουρτσα κλπ. Το ποσοστό των ανδρών που απάντησαν θετικά και αρνητικά παρουσιάζει μικρή διαφορά ενώ η ίδια εικόνα παρουσιάζεται και στις θετικές και αρνητικές απαντήσεις των γυναικών. Σε σχέση με τη χώρα καταγωγής εκείνοι που δίνουν τις περισσότερες θετικές απαντήσεις είναι Αφγανικής καταγωγή (Πίνακας 6).

---

³¹⁹ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.72.

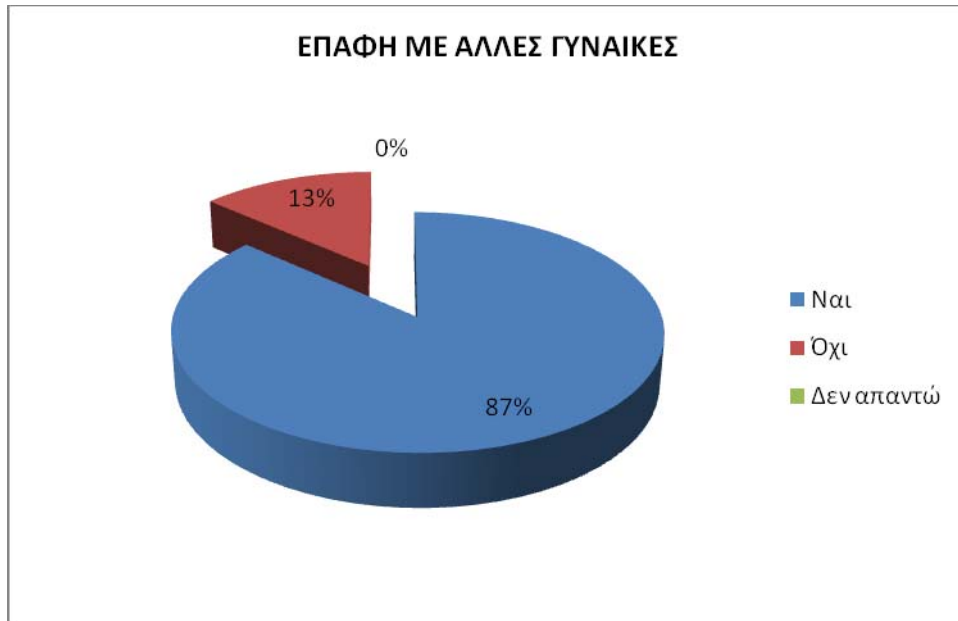
Πίνακας 6 ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΙΔΗ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Δεν παρατηρείται ελλιπής διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής ,όπως συμβαίνει στα Ανοιχτά Κέντρα, που διεξήχθη η έρευνα των ΓΧΣ στην Ευρώπη³²⁰, διαψεύδοντας την αρχική μας υπόθεση.

Ερώτηση 13¹

Σχετικά με την επαφή των ανδρών με άλλους άνδρες και των γυναικών με άλλες γυναίκες, οι γυναίκες δήλωσαν ότι έχουν επαφή με άλλες γυναίκες στο κέντρο σε μεγάλο ποσοστό όπως και οι άνδρες (Πίνακες 7,8).

³²⁰ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.32.

Πίνακας 7 ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Πίνακας 8 ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ

ΥΓΕΙΑ

Ερώτηση 14^η

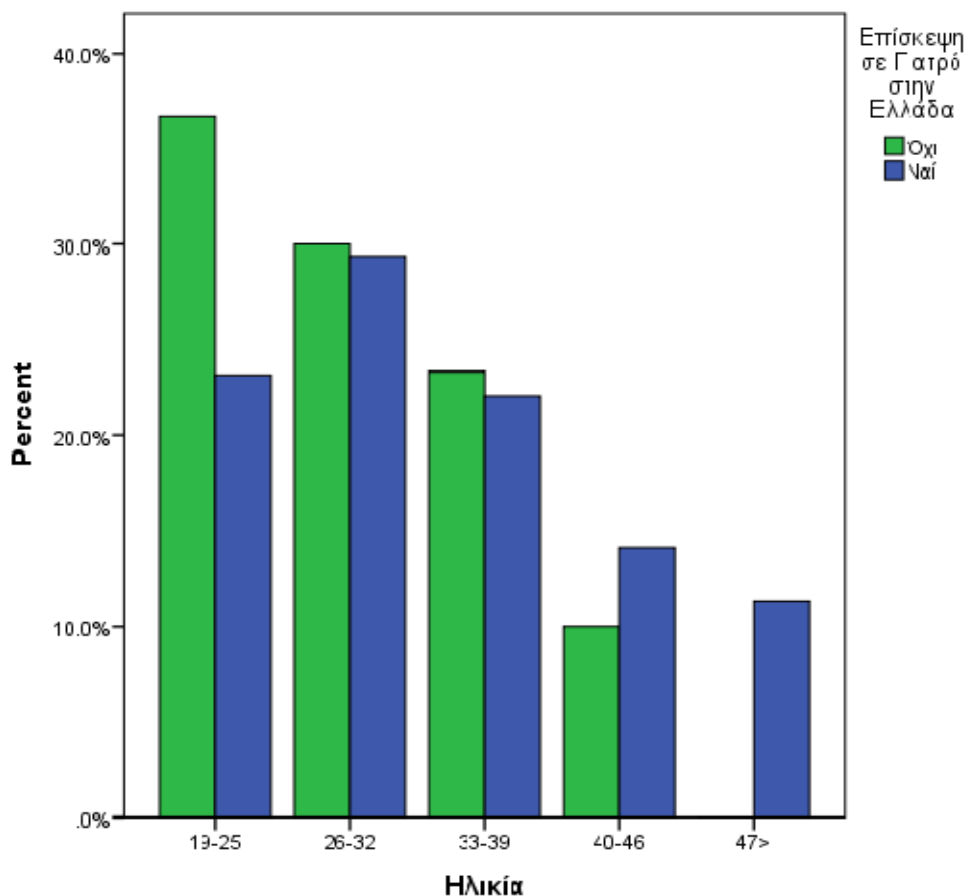
Σχετικά με την επίσκεψη σε γιατρό ή οδοντίατρο στην Ελλάδα οι περισσότερες αρνητικές απαντήσεις καταγράφονται στο κέντρο Λαυρίου ενώ και οι άνδρες και οι γυναίκες δηλώνουν ότι έχουν επισκεφθεί σε υψηλό ποσοστό (περίπου 86%) γιατρό ενώ οι περισσότερες θετικές απαντήσεις καταγράφονται από άτομα Αφγανικής καταγωγής. Σε ό,τι αφορά στις ηλικίες των ερωτώμενων σε σχέση με τις απαντήσεις τους εκείνοι που είναι μικρότεροι σε ηλικία δίνουν μεγαλύτερο ποσοστό άρνησης

επίσκεψης ενώ εκείνοι που είναι ηλικίας 26-32 δίνουν μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων (Πίνακας 9).

Στο Κέντρο του Λαυρίου κατά την διάρκεια της έρευνας ο ιατρός, που εργάζεται μέσα στο Κέντρο, έλειπε με αναρρωτική άδεια για αρκετό χρονικό διάστημα και έτσι εξηγείται και μια αρνητική στάση από την πλευρά των φιλοξενουμένων. Στις δομές των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και της Πράξης λειτουργούν Πολυιατρεία με αρκετές ειδικότητες ιατρών ,που εξυπηρετούν τους φιλοξενούμενους και όχι μόνο ενώ η Άρσις και το Νόστος συμβουλεύουν τους αιτούντες άσυλο να απευθύνονται στα δημόσια νοσοκομεία.

Επιβεβαιώνεται επίσης ότι οι ειδικές ανάγκες για την **υγεία των γυναικών** (γυναικολογικές, ψυχολογικές) ικανοποιούνται μόνο εφόσον κάτι τέτοιο ζητηθεί, όταν ,δηλαδή ,η γυναίκα που διαμένει στο κέντρο χρειαστεί γιατρό ή νοσοκόμα. Δεν υπάρχει για αυτές τις γυναίκες καθόλου διαθέσιμο πληροφοριακό υλικό ή εκπαιδευτικά τμήματα σχετικά με ζητήματα υγείας και υγιεινής και υπάρχει δυσκολία λήψης ιατρικών συμβουλών, παρόλο που όπως θα φανεί παρακάτω οι επαγγελματίες των δομών έχουν αντίθετη γνώμη.

Πίνακας 9 ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΓΙΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ερώτηση 15^η

Σχετικά με την ύπαρξη διερμηνέα κατά την επίσκεψη στο γιατρό το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε αρνητικά με μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικών απαντήσεων να καταγράφεται στους άνδρες και μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων να καταγράφεται στις γυναίκες (Πίνακας 10). Οι περισσότερες θετικές απαντήσεις καταγράφονται στο κέντρο του Λαυρίου.

Διαπιστώνονται έντονα προβλήματα λόγω του γλωσσικού εμποδίου και τη συχνή απουσία διερμηνέων, εξαιτίας της οποίας καθίσταται αντικειμενικά δύσκολη η επικοινωνία των αλλοδαπών ασθενών με το ιατρικό προσωπικό των νοσοκομείων, με αποτέλεσμα να χρειάζονται την συνδρομή φίλων που γνωρίζουν λίγα ελληνικά για να συνεννοηθούν, επιβεβαιώνοντας έτσι συμπεράσματα της έρευνας των ΓΧΣ στα

κέντρα του εξωτερικού³²¹. Οι διερμηνείς τις περισσότερες φορές είναι επιφορτισμένοι και με άλλες εργασίες όπως στον Ξενώνα των Γιατρών του Κόσμου ,όπου απασχολούνται και σε εργασίες του Ξενώνα και του Πολυϊατρείου. Επίσης, οι γνώσεις των διερμηνέων περιορίζονται στη γνώση της αγγλικής γλώσσας ,με συνέπεια άτομα ,κυρίως Αφρικανικής καταγωγής ,που μιλούν την γαλλική γλώσσα ,να αποκλείονται από το δικαίωμα της επικοινωνίας και να καθίσταται ακόμα πιο δύσκολη η ζωή τους.

Πίνακας 10 ΥΠΑΡΞΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Ερώτηση 14^α

Η ερώτηση τέθηκε μόνο στις γυναίκες ,και συγκεκριμένα σε εκείνες που διαμένουν στις υπόλοιπες δομές και όχι στο κέντρο του Λαυρίου, αφού σε αυτό υπάρχουν μόνο γυναίκες διερμηνείς και αφορούσε στο κατά πόσο θα επιθυμούσαν την ύπαρξη γυναίκας διερμηνέα, κατά την επίσκεψη στο γιατρό. Από τις γυναίκες που απάντησαν οι περισσότερες (περίπου 69%) έδωσαν θετική απάντηση ενώ σε μικρότερο ποσοστό (περίπου 29%) δήλωσαν ότι δεν υπάρχει διαφορά σε σχέση με το φύλο του διερμηνέα.

Γίνεται έτσι αντιληπτό ότι δεν έχει ληφθεί υπόψη από τις δομές, εκτός του Κέντρου στο Λαύριο, η γυναικεία ιδιαιτερότητα και το γεγονός ότι οι γυναίκες έρχονται, για λόγους θρησκευτικούς, πολιτισμικούς και ψυχολογικούς ,σε δύσκολη θέση όταν

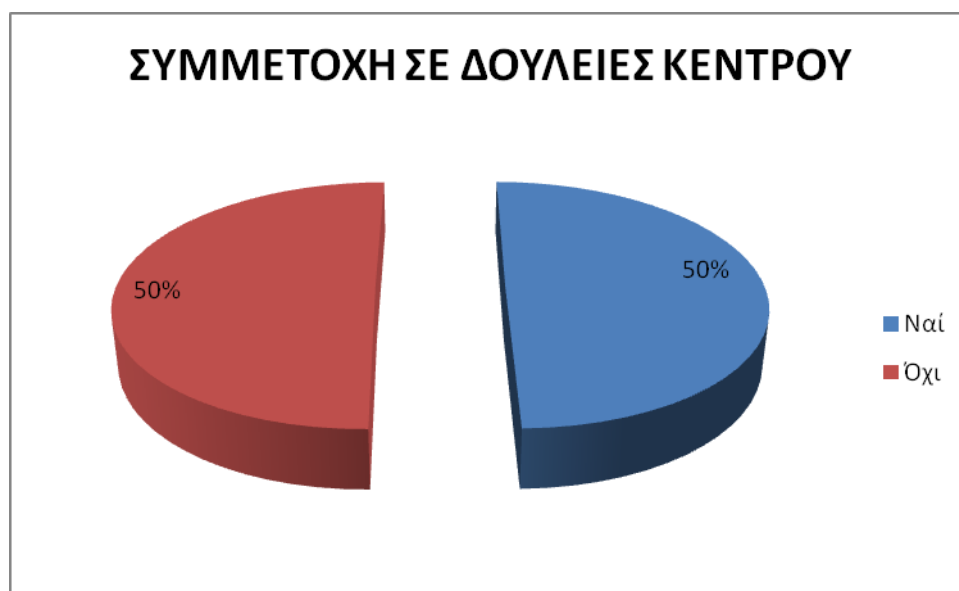
³²¹ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.42.

πρόκειται να συζητήσουν σχετικά με τις γυναικολογικές τους ανάγκες με άνδρα διερμηνέα.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

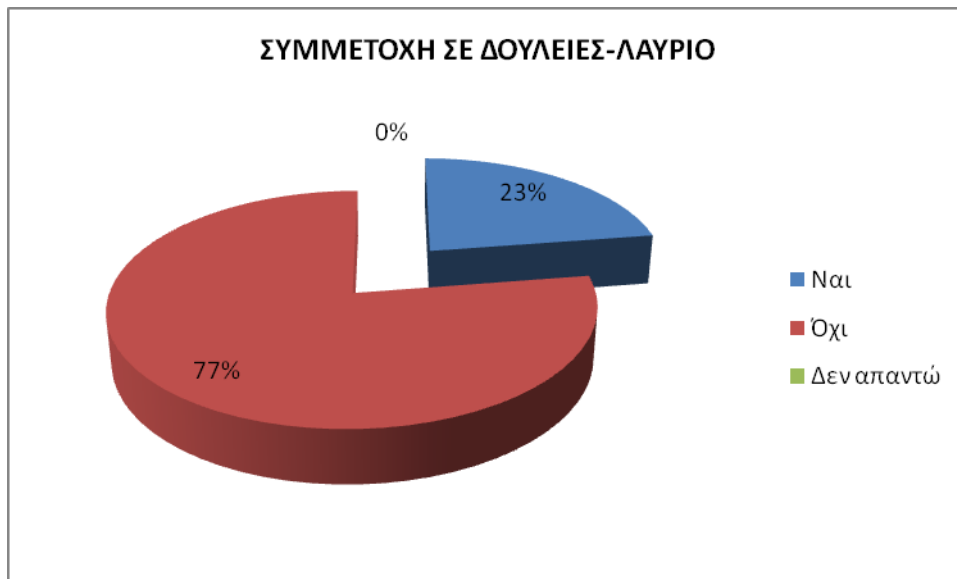
Ερώτηση 16¹

Σε ό,τι αφορά στη συμμετοχή στις δουλειές του σπιτιού στο κέντρο οι απαντήσεις μεταξύ του συνόλου του δείγματος είναι μοιρασμένες (Πίνακας 11).

Πίνακας 11 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΚΕΝΤΡΟΥ

Στο κέντρο του Λαυρίου δηλώνονται οι περισσότερες αρνητικές απαντήσεις και εξαιτίας αυτού, οι αιτούντες άσυλο νιώθουν άβολα και ταυτόχρονα αποκλεισμένοι από το χώρο στον οποίο ζουν ενώ σε σχέση με τη χώρα καταγωγής τα άτομα Κουρδικής καταγωγής δηλώνουν υψηλότερο ποσοστό αρνητικής συμμετοχής σε δουλειές στο Κέντρο. Μεταξύ ανδρών και γυναικών καταγράφεται μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στις γυναίκες συνολικά ενώ, στο κέντρο Λαυρίου, δηλώνουν ότι δεν συμμετέχουν και όταν συμμετέχουν αυτό αφορά σε ορισμένες από τις δουλειές που υπάρχουν στο κέντρο αλλά όχι στην παρασκευή του φαγητού (Πίνακας 12).

Πίνακας 12 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΚΕΝΤΡΟΥ (Κ.Π.Δ.Α.Α.Λ)

Στις υπόλοιπες δομές διαφαίνεται ότι υπάρχει συμμετοχική προσέγγιση στην καθημερινή λειτουργία των κέντρων και ιδιαίτερα στη δομή της ΜΚΟ Νόστος, όπου υπάρχει εβδομαδιαίο πρόγραμμα δραστηριοτήτων συμπεριλαμβανομένου της παρασκευής του φαγητού .

Ωστόσο σύμφωνα με το άρθρο 4 του Π.Δ. 266/1999 η φιλοξενία στο Κέντρο του Λαυρίου συνεπάγεται την εκ μέρους των φιλοξενουμένων αλλοδαπών αποδοχή κάποιων υποχρεώσεων όπως είναι η συμμετοχή τους στην παρασκευή, διανομή του συσσιτίου και στην αγορά των ειδών διατροφής .

Επίσης, επιβεβαιώνεται από την έρευνά μας και το συμπέρασμα της έρευνας των ΓΧΣ³²² που διεξήχθη στα κέντρα της Ευρώπης ότι ο αντίκτυπος της έλλειψης δραστηριοτήτων αυξάνεται μερικές φορές από το γεγονός ότι σε μερικά κέντρα οι αιτούντες άσυλο, ούτε συμμετέχουν στην προετοιμασία του φαγητού, ούτε στην εργασία. Παραδείγματος χάριν, η έλλειψη δραστηριότητας ασκεί αρνητική επίδραση στην ψυχολογική υγεία των αιτούντων άσυλο.

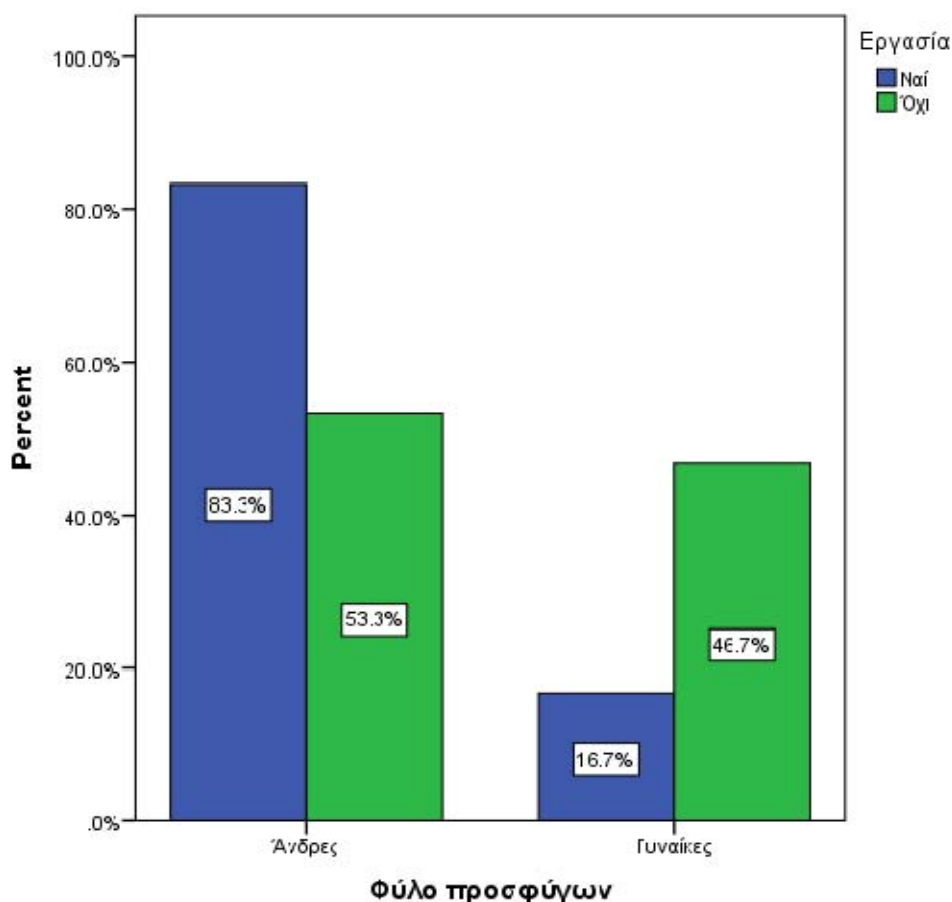
ΕΡΓΑΣΙΑ

Ερώτηση 17^η

Σε σχέση με το αν εργάζονται οι διαμένοντες στα κέντρα προσωρινής διαμονής καταγράφεται σε ποσοστό 88% περίπου ότι δεν εργάζονται. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα όσων δηλώνουν εργασία, περισσότεροι είναι άνδρες και λιγότερες

³²² ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.43.

γυναίκες (Πίνακας 13). Μεγαλύτερο ποσοστό εργασίας καταγράφεται στους Αφγανούς πρόσφυγες.

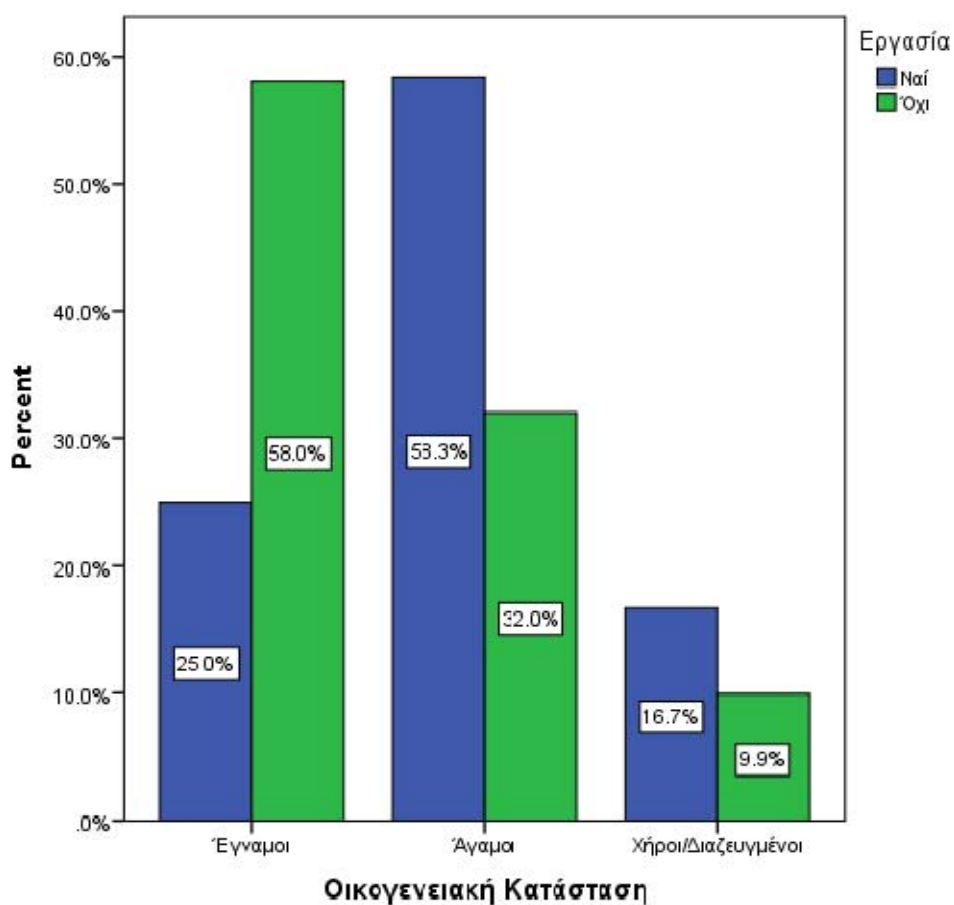
Πίνακας 13 ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Από τα άτομα που δηλώνουν ότι δεν εργάζονται το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνουν έγγαμοι ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό όσων δηλώνουν ότι εργάζονται είναι άγαμοι (Πίνακας 14).

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι στα αυτόνομα διαμερίσματα της Πράξης η εύρεση εργασίας θα σήμαινε και το τέλος της φιλοξενίας τους στους χώρους της ΜΚΟ ,αφού στόχος είναι η ένταξή τους ,που επιτυγχάνεται όταν ανεξαρτητοποιηθούν οικονομικά,πράγμα που σημαίνει ότι αρκετοί από τους ερωτηθέντες και ερωτηθείσες ίσως σκόπιμα να απέκρυψαν την ύπαρξη εργασίας.

Αποδεικνύεται από την έρευνα ότι η ανεργία ,μέσα στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης που βιώνει και η χώρα μας,μαστιγίζει και τα δυο φύλα και οι έμφυλες διακρίσεις στον εργασιακό τομέα δεν είναι πλέον τόσο εμφανείς. Σύμφωνα με τη

θεωρία μας οι γυναίκες ήταν εκείνες που λόγω των οικογενειακών υποχρεώσεων και των έμφυλων διακρίσεων αντιμετώπιζαν μεγαλύτερη ανεργία κάτι που σήμερα γενικεύεται και στους άντρες.

Πίνακας 14 ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Επιβεβαιώνεται ότι οι εργασιακές ευκαιρίες είναι λιγότερες για τις γυναίκες αιτούσες άσυλο σε κέντρα ημιαστικά ,όπως είναι του Λαυρίου, ενώ για τους άνδρες η κατάσταση είναι η ίδια ανεξαρτήτως τοποθεσίας.

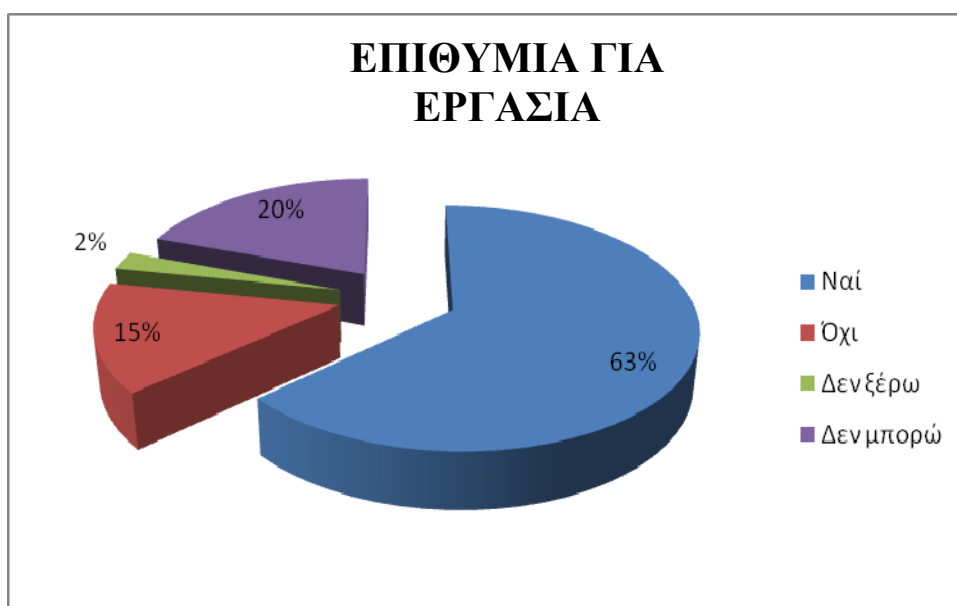
Ερώτηση 17^α

Στις γυναίκες μόνο και σε όσες δεν εργάζονται τέθηκε η ερώτηση αν θα ήθελαν να εργαστούν όπου οι περισσότερες απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν ήταν θετικές ενώ ορισμένες απάντησαν ότι δεν είναι σίγουρες και ότι δεν μπορούν λόγω προβλημάτων υγείας και παιδιών που απαιτούν συνεχή ενασχόληση μαζί τους επειδή βρίσκονται σε μικρές ηλικίες. Ιδιαίτερα από τις γυναίκες Αφγανικής καταγωγής 5 από το κέντρο Νόστος και 1 από τους Γιατρούς του Κόσμου, δηλώνουν ότι ναι μεν επιθυμούν

εργασία αλλά ότι θα προτιμούσαν να έβρισκε ο άντρας τους λόγω των παιδιών που θέλουν φροντίδα.

Διαφαίνεται λοιπόν από τη μια πλευρά η έντονη επιθυμία των γυναικών να εργαστούν, προκειμένου να προσφέρουν στον οικογενειακό προϋπολογισμό και από την άλλη η δυσκολία που, όπως εκείνες πιστεύουν, αντιμετωπίζουν σε σχέση με τους άντρες στην εξεύρεση εργασίας, λόγω έλλειψης υπηρεσιών επιμέλειας των παιδιών τους (Πίνακας 15). Στην νεοσύστατη, κατά την διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, Εστία της ΜΚΟ Άρσις μονάχα υπήρχε πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης των βρεφών και γλωσσικής στήριξης των παιδιών, που διεξαγόταν από παιδαγωγούς και ενδεχομένως να μπορούσε να αποτελέσει μια λύση για τις εργαζόμενες μητέρες.

Όσον αφορά στις γυναίκες Αφγανικής καταγωγής είναι αποτέλεσμα της κουλτούρας τους να μην επιθυμούν να εργαστούν και να περιμένουν την οικονομική στήριξη της οικογένειάς τους μόνο από τον σύζυγό τους διατηρώντας τα στερεότυπα της πατριαρχικής δομής της οικογένειας..

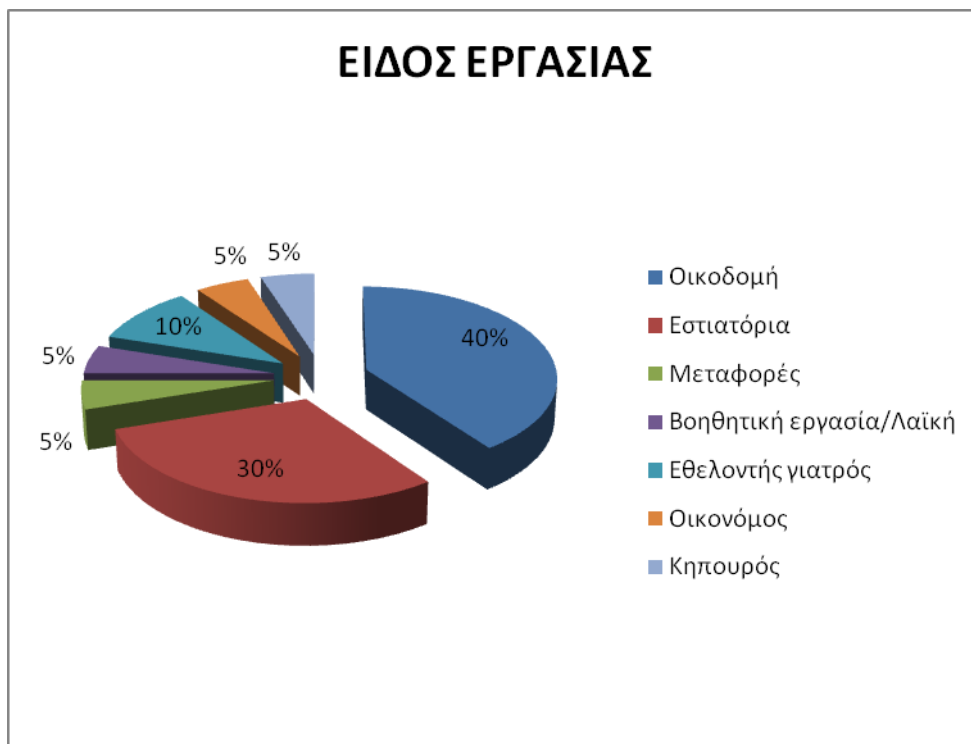

Πίνακας 15 ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ερώτηση 18¹

Αναφορικά με το είδος της εργασίας μόνο μια γυναίκα δηλώνει το είδος της εργασίας που είναι σερβιτόρα ενώ περισσότερα είδη εργασιών καταγράφονται στους άνδρες με κυρίαρχο εκείνο της οικοδομής (Πίνακας 16). Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει κωδικοποιηθεί η πρώτη αναφορά του είδους της εργασίας καθώς πολλοί δηλώνουν ότι δεν έχουν μια συγκεκριμένη καθώς εργάζονται περιστασιακά.

Η περιστασιακή και χωρίς ασφάλιση εργασία είναι κάτι πολύ συνηθισμένο, όπως φαίνεται και από την έρευνα, στην κοινωνία των προσφύγων, οι οποίοι αποτελούν φθινό εργατικό δυναμικό και συχνά πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης ,επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση.

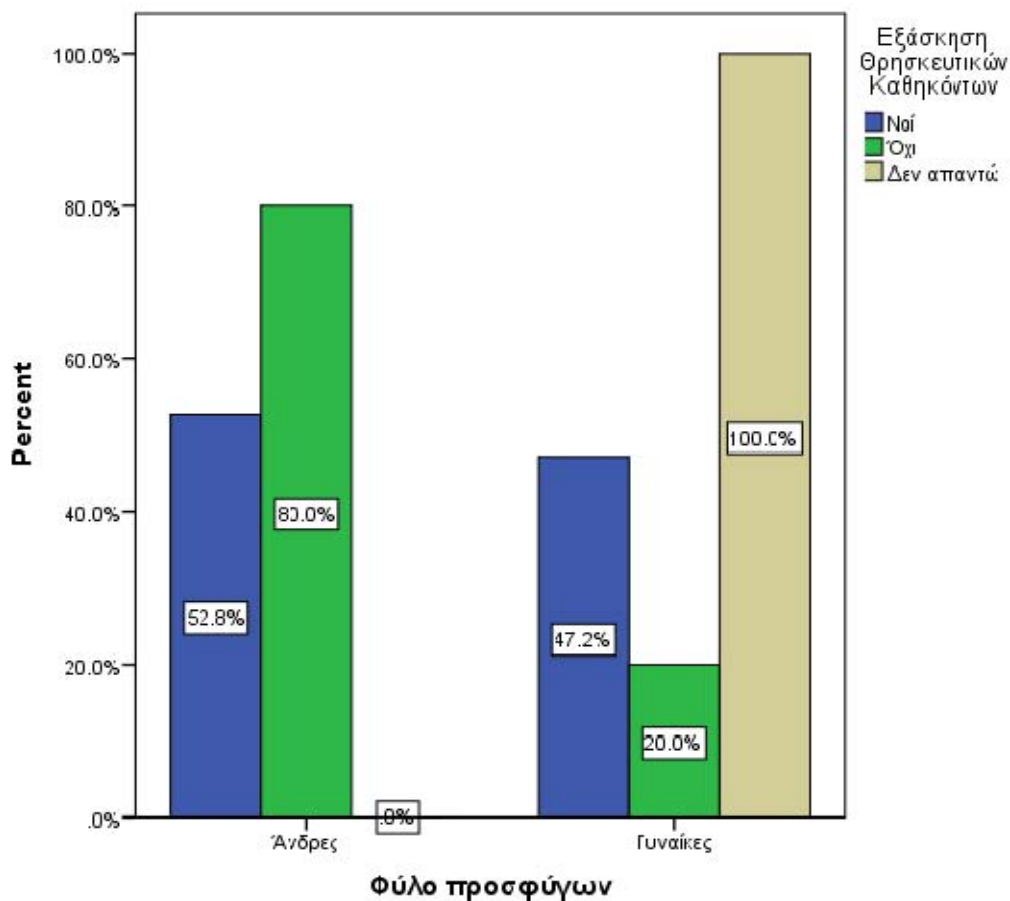
Πίνακας 16 ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ερώτηση 19^η

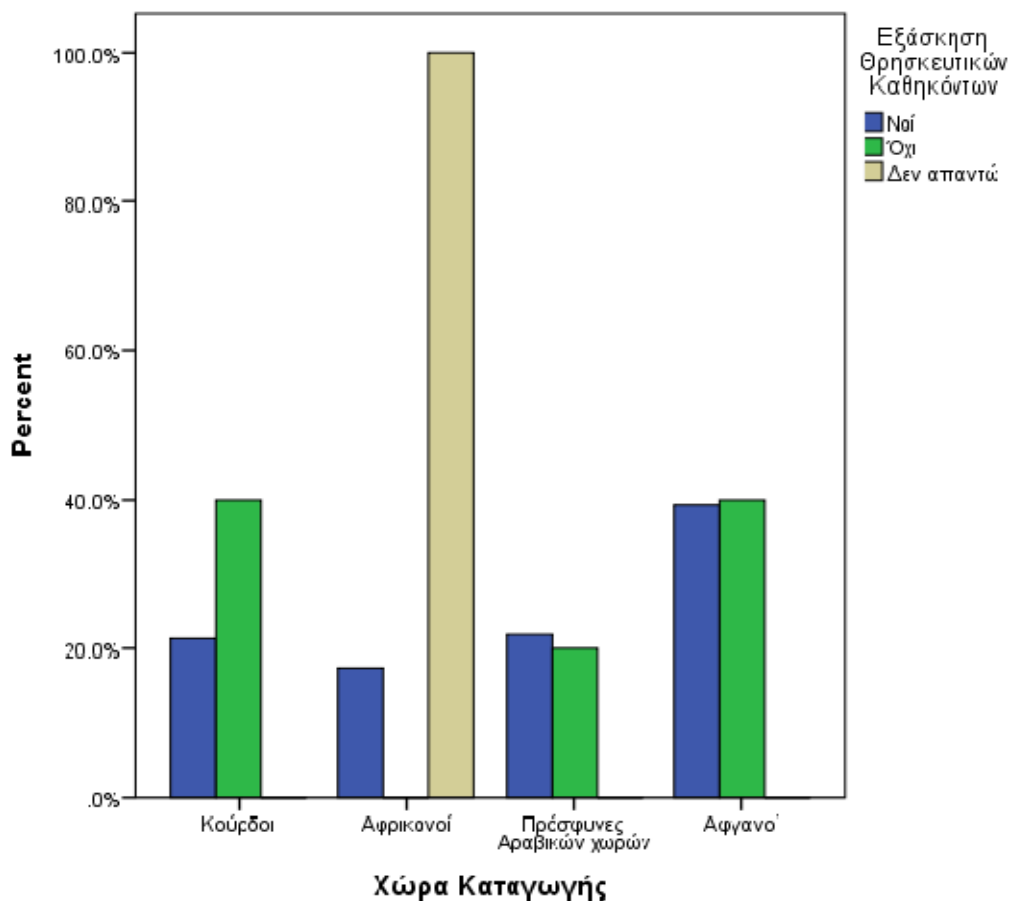
Στην ερώτηση σχετικά με την εξάσκηση θρησκευτικών καθηκόντων η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων απαντά θετικά. Το μεγαλύτερο ποσοστό όσων απαντούν θετικά είναι άνδρες και έπονται οι γυναίκες ενώ από όσους απαντούν αρνητικά το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται στους άνδρες (Πίνακας 17). Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό θετικών απαντήσεων καταγράφεται σε άτομα αφγανικής καταγωγής ενώ τα ποσοστά αρνητικών απαντήσεων εμφανίζονται ισόποσα μεταξύ ατόμων αφγανικής και κουρδικής καταγωγής (Πίνακας 18).

Πίνακας 17 ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Επιβεβαιώνεται ότι σε κανένα κέντρο δεν υφίστανται περιορισμοί σχετικά με την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των αιτούντων άσυλο, αλλά ούτε και ειδικά δωμάτια έχουν παραχωρηθεί για τη **θρησκευτική έκφραση** των αιτούντων άσυλο. Αυτή η έλλειψη χώρου στα Κέντρα Προσωρινής Διαμονής των Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών δε φαίνεται ωστόσο να δυσχεραίνει την ανεμπόδιστη τέλεση των θρησκευτικών εκδηλώσεών τους.

Πίνακας 18 ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

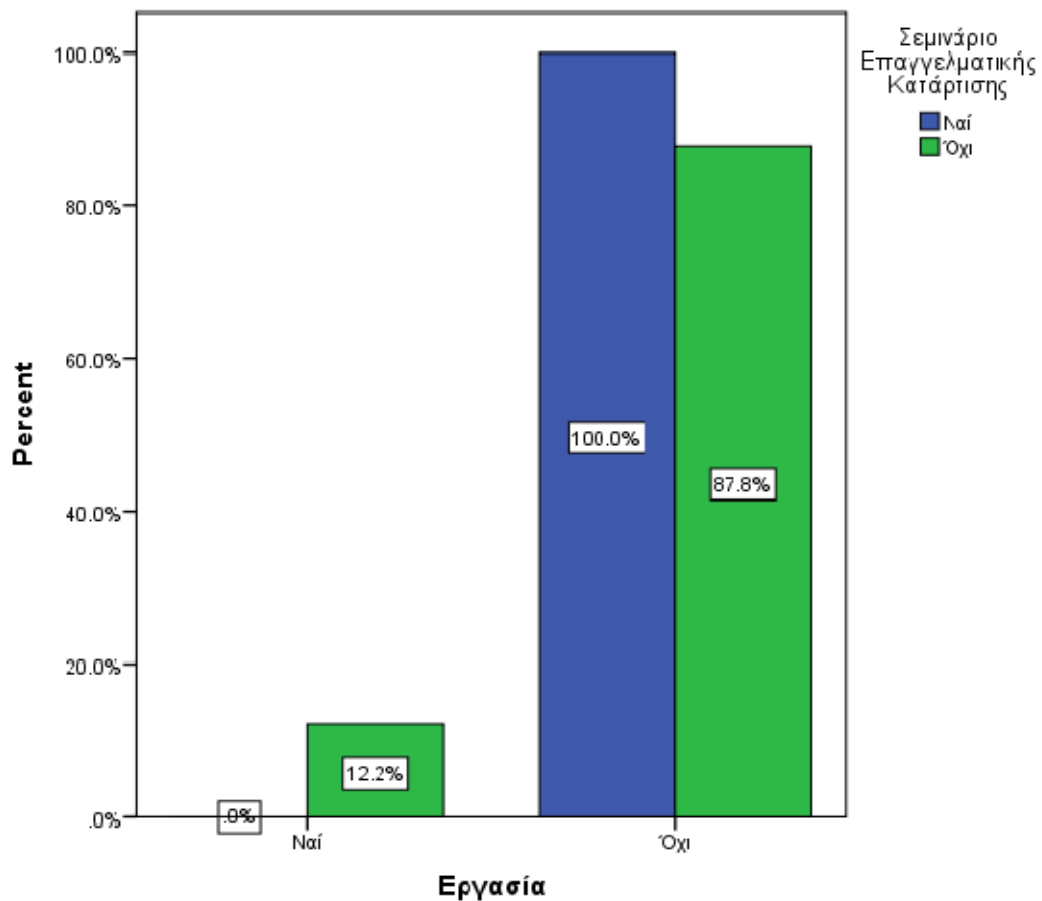
Ερώτηση 20^η

Σε ό,τι αφορά στην παρακολούθηση σεμιναρίου επαγγελματικής κατάρτισης το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει αρνητική απάντηση (Πίνακας 19). Από όσα άτομα απάντησαν ότι παρακολουθούν το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν γυναίκες ενώ δηλώνουν ότι το παρακολουθούν το σύνολο όσων δεν εργάζονται (Πίνακας 20).

Όπως φαίνεται η έλλειψη επαγγελματικών προσόντων που έχουν ζήτηση στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής,, αλλά και τα υψηλά επίπεδα ανεργίας στη φιλοξενούσα χώρα είναι παράγοντες που εμποδίζουν την είσοδο των γυναικών-προσφύγων στην αγορά εργασίας.

Πίνακας 19 ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Πίνακας 20 ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σχετικά με το σεμινάριο ξένης γλώσσας, το οποίο και αφορά στην ελληνική οι θετικές και αρνητικές απαντήσεις που καταγράφονται σημειώνουν σχεδόν τα ίδια

ποσοστά (Πίνακας 21). Από εκείνους που δηλώνουν ότι το παρακολουθούν το μεγαλύτερο ποσοστό είναι άνδρες ενώ όσοι μιλούν τοπικές διαλέκτους παρά ευρωπαϊκές δηλώνουν ότι το παρακολουθούν σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό.

Επιβεβαιώνεται λοιπόν ότι η περιορισμένη γνώση της ελληνικής, επιτείνει την απομόνωση και δημιουργεί εμπόδια στη διεκδίκηση καλύτερων όρων εργασίας και ζωής. Οι γυναίκες εγκλωβίζονται στην οικιακή εργασία μη έχοντας τη δυνατότητα να διεκδικήσουν καλύτερες θέσεις εργασίας που να συνάδουν και με προηγούμενη εργασιακή εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν στις χώρες προέλευσης (αλλά και στη χώρα παραμονής) ενώ οι άνδρες συμμετέχουν περισσότερο στην παρακολούθηση των μαθημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας με μεγαλύτερη ευκολία και έτσι εντάσσονται πιο εύκολα στην κοινωνία, επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση.

Πίνακας 21 ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σε σχέση με τον οικογενειακό σχεδιασμό η συντριπτική πλειοψηφία δηλώνει ότι δεν παρακολουθεί σχετικό σεμινάριο ενώ καταγράφονται μόνο 2 θετικές απαντήσεις, μια γυναίκα και ένας άνδρας. Ομοίως η καταγραφή απάντησης άλλου σεμιναρίου είναι θετική μόνο σε 2 περιπτώσεις ανδρών, αφγανικής και αραβικής καταγωγής.

Η έρευνα αποδεικνύει ότι όχι μόνο οι γυναίκες δεν έχουν γενικά πρόσβαση σε ανώτερη εκπαίδευση ή προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης αλλά είναι γενικευμένο ανεξαρτήτως φύλου το πρόβλημα. Η έλλειψη υπηρεσιών επιμέλειας

παιδιών κατά τη διάρκεια της ημέρας αποτρέπει ωστόσο σε μεγαλύτερο βαθμό τις γυναίκες που είναι μόνες από το να παρακολουθήσουν μαθήματα γλώσσας ή άλλα επιμορφωτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα. Οι αρμοδιότητες των γυναικών που διαμένουν στα κέντρα εκπληρώνουν το «στερεότυπο» ρόλο τους: φροντίδα παιδιών, μαγειρική και καθαριότητα. Ως είθισται, δεν ενθαρρύνονται προς την κατεύθυνση της λήψης αποφάσεων και της κατοχής θέσεων εξουσίας σε άλλους τομείς που είναι εξίσου σημαντικοί για τη ζωή τους, όπως π.χ. η μόρφωσή τους ή η μόρφωση των παιδιών τους, οι επαγγελματικές ευκαιρίες κλπ.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Ερώτηση 21¹

Σχετικά με την ερώτηση της συμπεριφοράς του συζύγου από τη στιγμή που ήρθαν στην Ελλάδα, αυτή απαντάται μόνο από εκείνους, άνδρες και γυναίκες που έχουν σύντροφο. Οι ερωτώμενοι τοποθετούνται σχετικά με τα νεύρα, τις αϋπνίες, την κατανάλωση αλκοόλ και τη συχνότερη ασθένεια ενώ οι άνδρες απαντούν επιπλέον στο κατά πόσο η σύζυγος τους κλαίει συχνότερα και οι γυναίκες κατά πόσο ο άνδρας τους έχει περισσότερα βίαια ξεσπάσματα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι έννοιες, όπως βίαια ξεσπάσματα νεύρα, αϋπνίες και συχνότητα ασθένειας, που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη ερώτηση επιδέχονται διαφορετικές ερμηνείες και ορισμούς, παρόλα αυτά εν προκειμένω χρησιμοποιούνται όχι με την αυστηρή ψυχολογική σημασία τους³²³ αλλά με την χρήση, που κάνουμε στην καθομιλουμένη³²⁴.

---

³²³ Ο ορισμός της βίας κατά των γυναικών αντιστοιχεί στον ορισμό που υιοθετήθηκε το 1995 στην 4η Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών και αναφέρεται στις παραγράφους 113 και 118 της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνο (*).

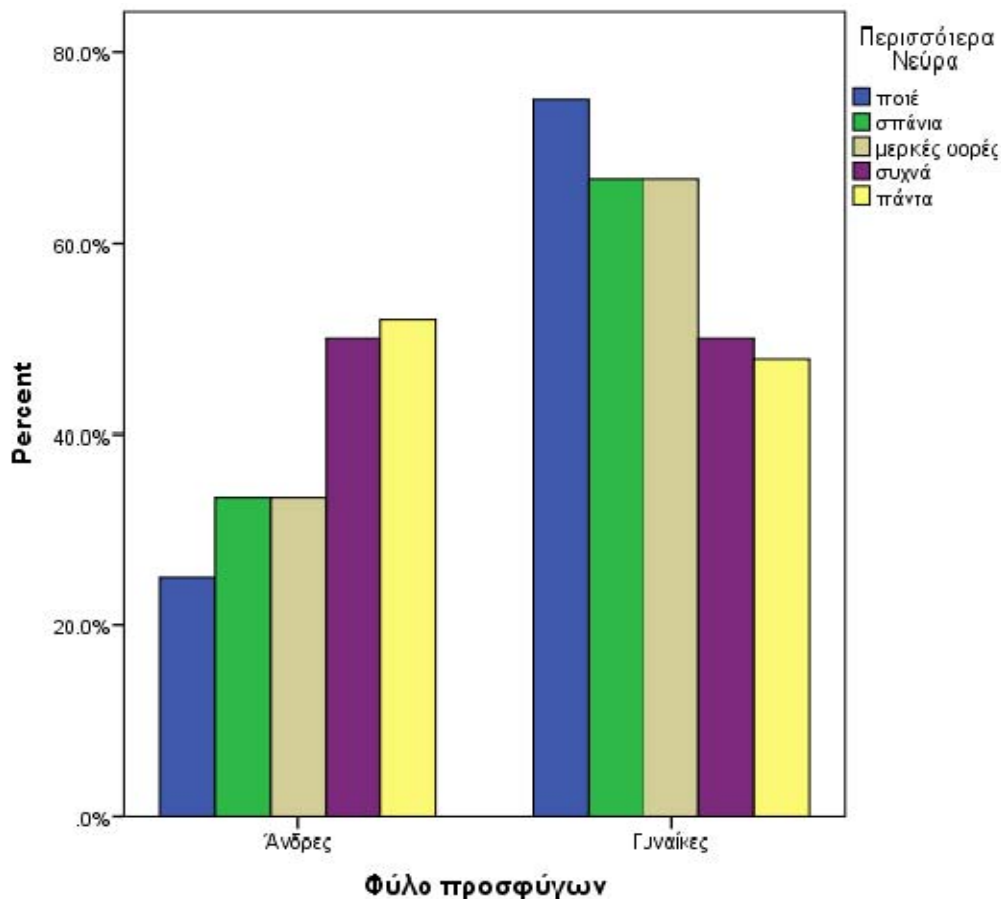
Ο όρος «βία κατά των γυναικών» περιλαμβάνει κάθε πράξη βίας που στηρίζεται στο φύλο και έχει ως αποτέλεσμα ή είναι δυνατό να έχει ως αποτέλεσμα, την σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέτοιων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας είτε αυτό προκύπτει στην δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή (παρ. 113).

«Η βία κατά των γυναικών είναι η έκφραση της ιστορικά διαπιστωμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών, που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών και στις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, με αποτέλεσμα τη παρεμπόδιση της ανάπτυξής τους» (παρ. 118).

Επομένως ο όρος βία περιλαμβάνει:

- ο Τη βία μέσα στην οικογένεια (ενδοοικογενειακή βία).

Σε ό,τι αφορά στα νεύρα η πλειοψηφία απαντά ότι πάντα υπάρχουν συχνότερα νεύρα όπου την απόλυτα θετική απάντηση (τιμή 5=πάντα) δίνει σχεδόν το ίδιο ποσοστό ανδρών και γυναικών (Πίνακας 22).

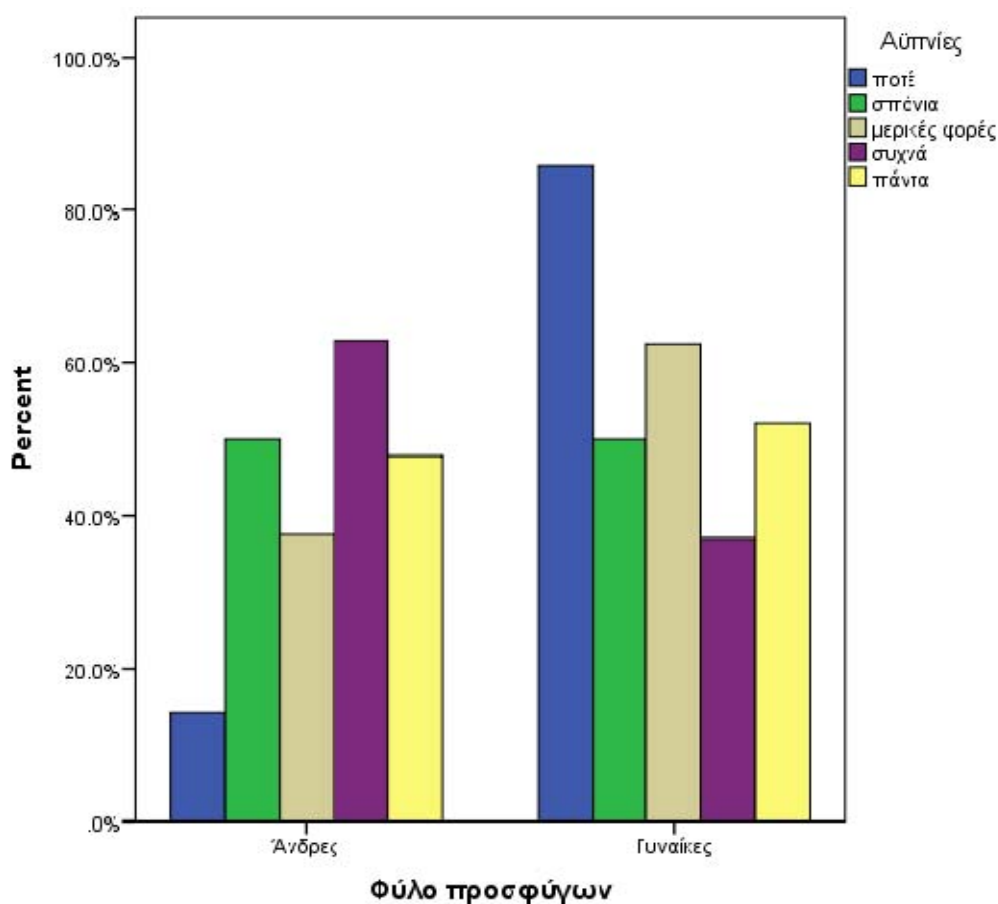
Πίνακας 22 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ (ΝΕΥΡΑ)

Σχετικά με τις αϋπνίες των συζύγων το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι πάντα υπάρχει αυτή η συμπεριφορά καταγράφοντας σχεδόν τα ίδια ποσοστά ανάμεσα σε γυναίκες και άνδρες (Πίνακας 23).

- Τη βία γενικά μέσα στην κοινωνία (βιασμός, σεξουαλική κακοποίηση, σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, trafficking/σωματεμπορία).

³²⁴ Βία: αποτελεί την άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής δύναμης, πίεσης με σκοπό την επιβολή της θέλησης κάποιου. Βίαιος: αυτός που χαρακτηρίζεται από τη χρήση βίας. (βλέπε Μπαμπινιώτης Γ., σελ. 190). Νεύρα: οι μεταβολές της ψυχικής διάθεσης του ανθρώπου, που κυμαίνονται από την ηρεμία ως το θυμό. (βλέπε Μπαμπινιώτης Γ., σελ. 673). Εμφάνιση ασθένειας με μεγάλη συχνότητα: να παρουσιάζεται συχνά διαταραχή στην υγεία (βλέπε Μπαμπινιώτης Γ., σελ. 151, 1005). Αϋπνία: αδυναμία κάποιου να κοιμηθεί (βλέπε Μπαμπινιώτης Γ., σελ. 164).

Όσον αφορά στα ερωτήματα που τέθηκαν σχετικά με τα νεύρα και τις αϋπνίες που αποτελεί κοινή αντίδραση ανδρών και γυναικών προσφύγων αποτελούν λογική συνέπεια της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας που βιώνουν και τα δύο φύλα. Τα συναισθήματα αυτά γίνονται με τη σειρά τους αιτίες θυμού, οργής, επιθετικότητας, βίας αλλά και βαθιάς κατάθλιψης. Συνηθισμένο συναίσθημα στα θύματα του κοινωνικού αποκλεισμού είναι και **η ματαίωση**. Λόγω της περιθωριοποίησης τους και της συνειδητοποίησης της κατάστασης αυτής, αδυνατούν να κάνουν όνειρα και να προσδοκούν πράγματα όπως τα «φυσιολογικά» άτομα. Η ματαίωση που οδηγεί σταδιακά στην απελπισία και την απόγνωση, κατακερματίζει όποια ελάχιστα συναισθήματα αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης διαθέτουν τα άτομα αυτά και ταυτόχρονα καθιστούν εξαιρετικά ευάλωτη την κοινωνική υπόστασή τους

Πίνακας 23 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ (ΑΨΠΝΙΕΣ)

Σχετικά με την κατανάλωση αλκοόλ το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι ποτέ δεν υπάρχει αυτή η συμπεριφορά ενώ σχετικά με την ασθένεια οι περισσότεροι απαντούν

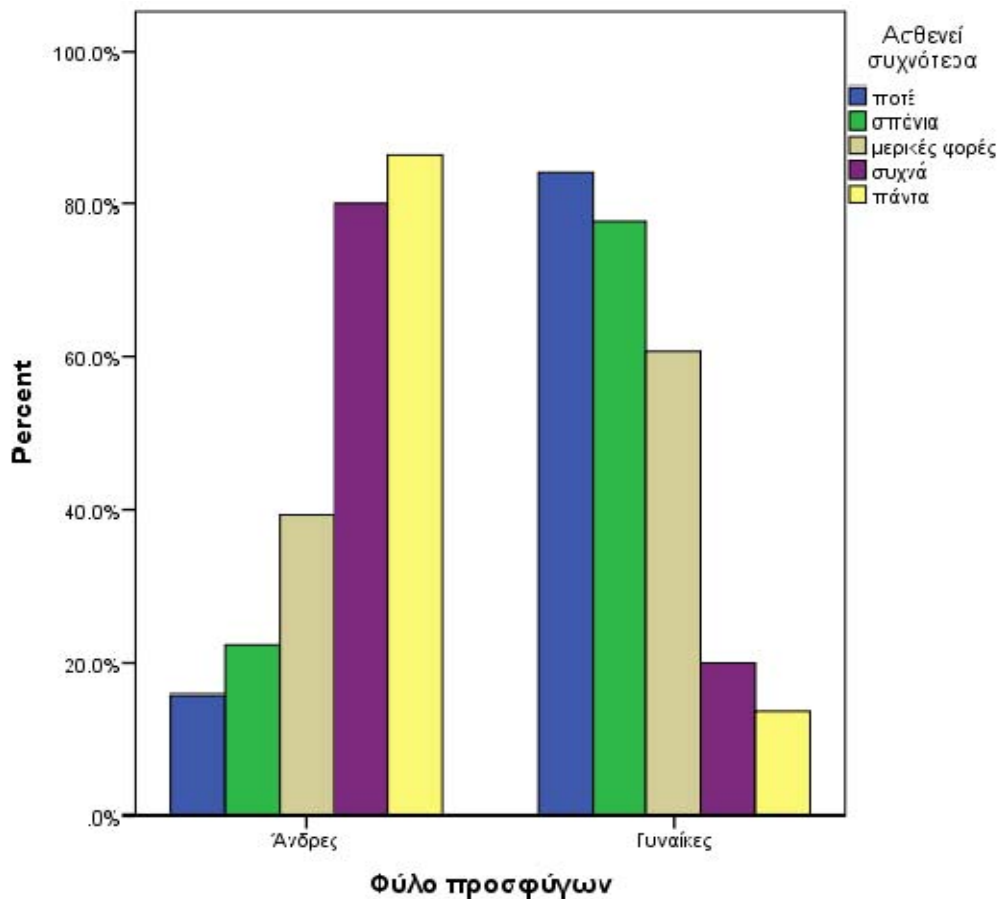
συχνότερα ότι εμφανίζεται μερικές φορές. Από όσους απαντούν ότι μερικές φορές ασθενούν, οι περισσότερες είναι γυναίκες (Πίνακας 24).

Η απάντηση αυτή των γυναικών ότι δηλαδή οι σύζυγοί τους από την στιγμή που έφτασαν στην Ελλάδα ασθενούν περισσότερο δείχνει ότι οι άνδρες ,λόγω των διαφορετικών προσδοκιών ,που είχαν για τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, στην χώρα υποδοχής αλλά και λόγω της αλλαγής των ρόλων που συχνά καλούνται οι γυναίκες να αναλάβουν ρόλους αντιδρούν μέσω εμφάνισης ασθενειών. Ως ασθένεια θα μπορούσε να θεωρηθεί και η επιδείνωση στην ψυχολογική κατάσταση ,που συνδέεται συχνά με τις μεγάλες χρονικά περιόδους αναμονής στα κέντρα, την υπερβολικά μακρόχρονη και αβέβαιη έκβαση των διαδικασιών και τον φόβο του επαναπατρισμού, την απομόνωση, την έλλειψη δραστηριότητας, και την έλλειψη επαφής με την κοινωνία της χώρας υποδοχής, κάτι που επιβεβαιώνει και η έρευνα του³²⁵ Ινστιτούτου Εργασίας.

---

³²⁵ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΝΕ / ΓΣΕΕ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΑΘΗΝΑ 2005 Εποπτεία εργασίας Δημουλάς Κων/νος (Επιστημονικός Σύμβουλος ΙΝΕ / ΓΣΕΕ) Συγγραφή και επιμέλεια εργασίας Κριατσιώτη Βανέσσα (Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΝΕ / ΓΣΕΕ) σελ. 15

Πίνακας 24 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ (ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΝΟΣΩΝ)

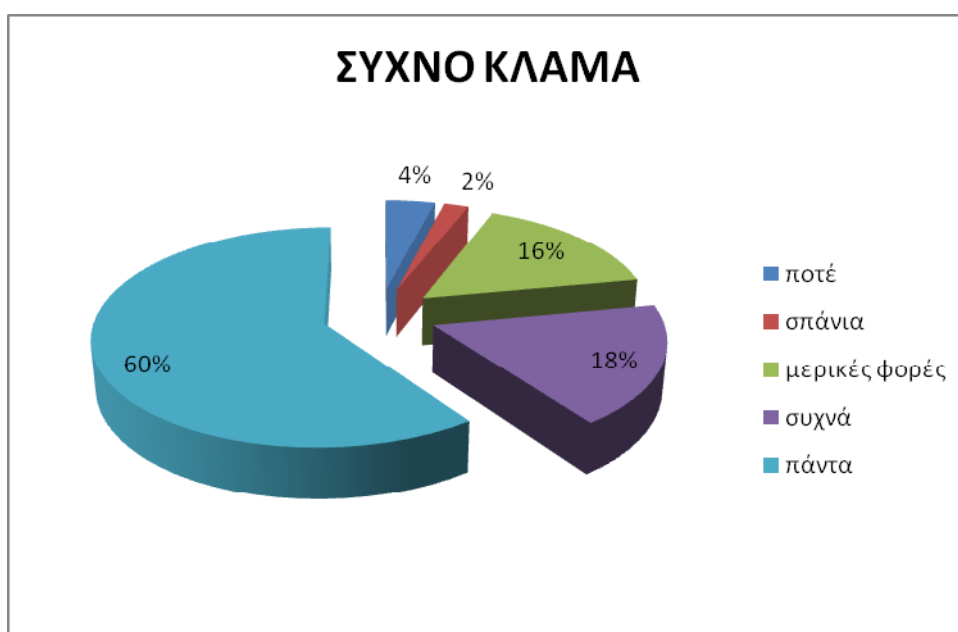
Σε ό,τι αφορά στο συχνότερο κλάμα των γυναικών, οι άντρες δηλώνουν σε μεγάλο ποσοστό (60%) ότι αυτό συμβαίνει πάντα από την στιγμή που ήρθαν στην Ελλάδα (Πίνακας 25).

Επιβεβαιώνεται ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια επηρεάζουν αρνητικά την ψυχική τους υγεία, καθώς επίσης η εχθρότητα, ο ρατσισμός και η έλλειψη εργασίας. Πράγμα, το οποίο συνεπάγεται έναν αυξανόμενο κίνδυνο (φυλετικό και κοινωνικό) κοινωνικής απομόνωσης και γκετοποίησης που επηρεάζουν αρνητικά την ψυχική υγεία. Οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και επηρεάζονται περισσότερο.

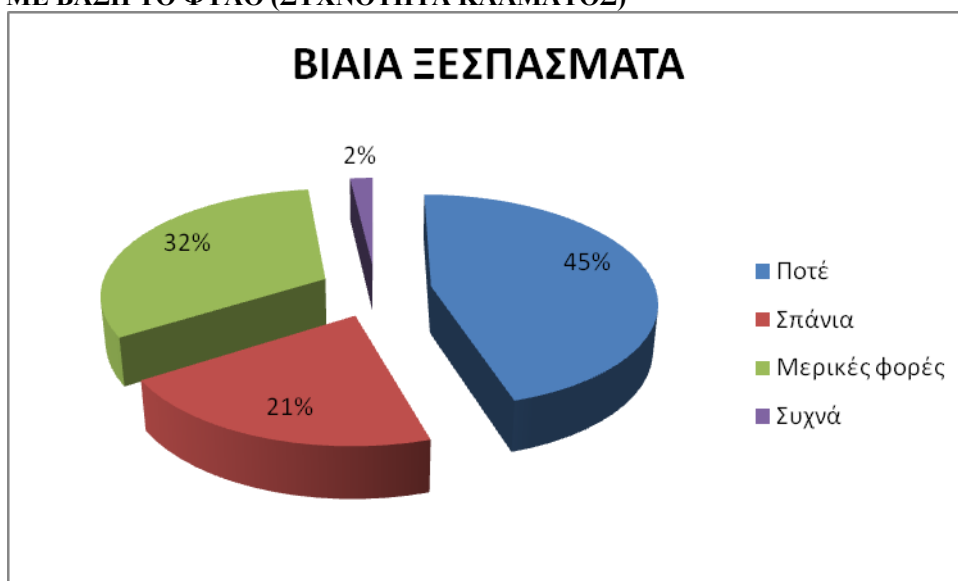
Σε ό,τι αφορά στα βίαια ξεσπάσματα των ανδρών, οι γυναίκες δηλώνουν σε μεγάλο ποσοστό (περίπου 45%) ότι αυτό δεν συμβαίνει ποτέ (Πίνακας 26).

Όσον αφορά στο ερώτημα για τα βίαια ξεσπάσματα των ανδρών θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι εύκολο να υπάρξει παραδοχή της ενδοοικογενειακής βίας, όπως αποδεικνύεται από τον σκοτεινό αριθμό των θυμάτων και μέσα στις κοινωνίες

των προσφύγων ,καθώς πολιτισμικοί και θρησκευτικοί λόγοι κατευθύνουν τα θύματα στην αποσιώπηση της κακοποίησής τους και κατ' επέκταση εντείνουν τη δυσκολία γνωστοποίησης και αντιμετώπισης του εν λόγω προβλήματος. Οι γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες, αλλά και οι Ρόμ συγκαταλέγονται στις ομάδες υψηλού κινδύνου αναφορικά με τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας και δη την ενδοοικογενειακή βία . Ωστόσο μια τέτοιου είδους συγκριτική έρευνα θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα να πραγματοποιηθεί σε μελλοντική βάση.

Πίνακας 25 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ (ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΚΛΑΜΑΤΟΣ)

Πίνακας 26 ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ (ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΒΙΑΙΩΝ ΞΕΣΠΑΣΜΑΤΩΝ)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Ερώτηση 22¹

Στην επιλογή αλλαγής στο κέντρο τα άτομα κλήθηκαν να απαντήσουν δίνοντας 5 αλλαγές κατά προτεραιότητα. Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων επεξεργάστηκαν ποιοτικά και παρουσιάζονται ως ακολούθως:

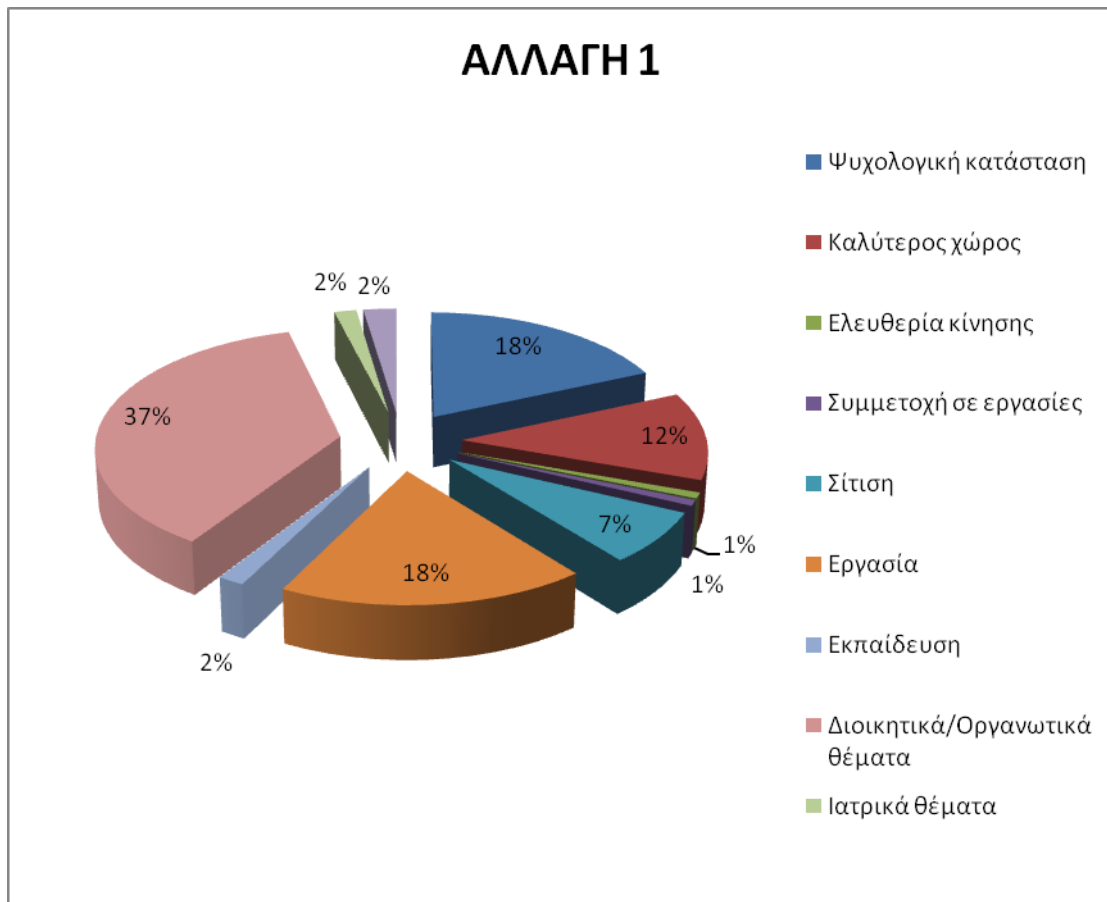
Ως 1^η αλλαγή στο κέντρο δηλώνονται σε μεγαλύτερο ποσοστό τα Διοικητικά και Οργανωτικά θέματα, που αφορούν στη Διοικητική οργάνωση της ζωής μέσα στο κέντρο. Σε αυτά τα θέματα περιλαμβάνεται και η έκδοση νομιμοποιητικών εγγράφων και ο χρόνος απόκτησής τους καθώς και προβλήματα σε σχέση με το προσωπικό και την κοινή ζωή των προσφύγων (Πίνακας 27).

Με το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνεται η διαπίστωση του Συνηγόρου του Πολίτη³²⁶ ότι η πρόσβαση στο άσυλο αποτελεί έναν από τους πιο προβληματικούς τομείς της μεταναστευτικής πολιτικής μιας και η ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης ασύλου διαρκεί υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα, όπως επίσης και το πόρισμα του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ³²⁷ που καταδεικνύει ότι τα νομιμοποιητικά έγγραφα των αλλοδαπών αποτελούν το πρώτο σημαντικό τους πρόβλημα.

---

³²⁶ Συνήγορος του Πολίτη, 2005, σ.80

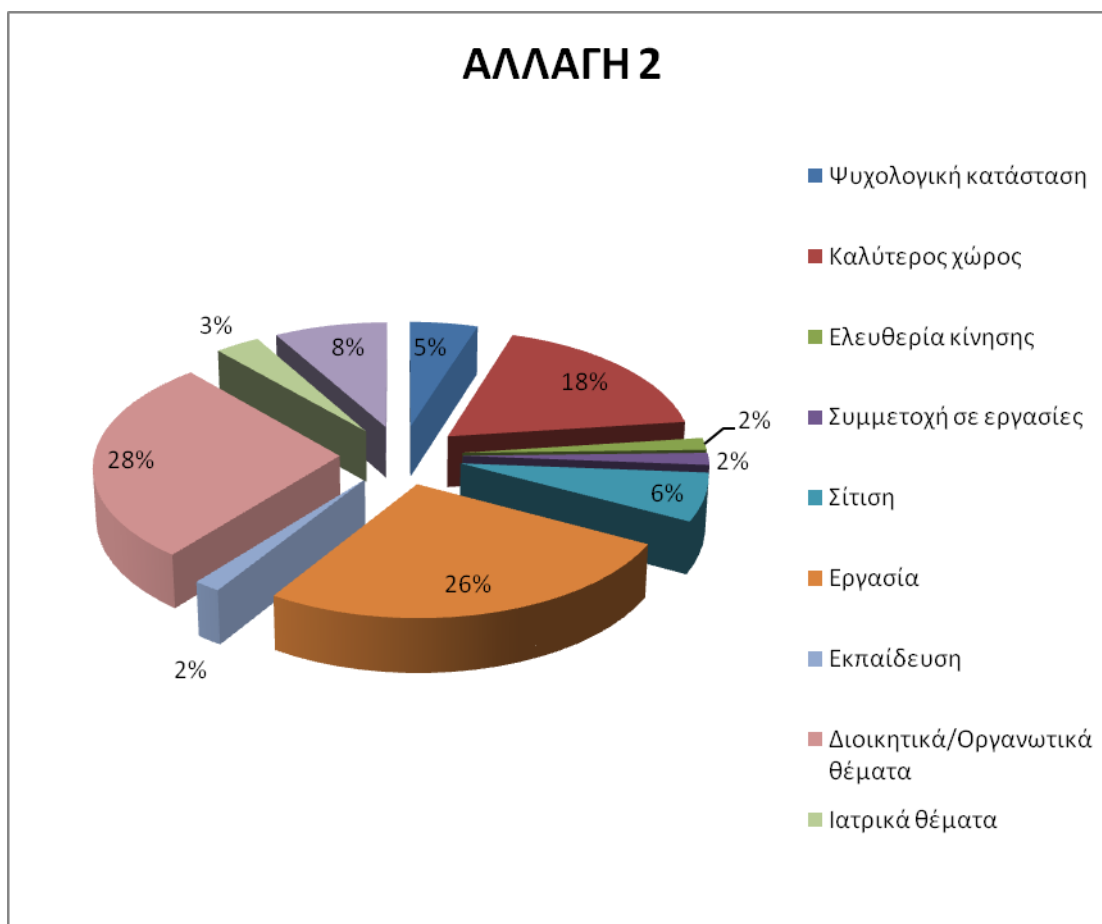
³²⁷ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΝΕ / ΓΣΕΕ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΑΘΗΝΑ 2005 Εποπτεία εργασίας Δημουλάς Κων/νος (Επιστημονικός Σύμβουλος ΙΝΕ / ΓΣΕΕ) Συγγραφή και επιμέλεια εργασίας Κριατσιώτη Βανέσσα (Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΝΕ / ΓΣΕΕ)

Πίνακας 27 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Ως 2^η Αλλαγή δηλώνεται σε μεγαλύτερο ποσοστό και πάλι τα Διοικητικά και Οργανωτικά θέματα ενώ ακολουθεί η δυνατότητα εργασίας των προσφύγων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εργασία δηλώνεται περισσότερο από τους άνδρες από ότι από τις γυναίκες (Πίνακας 28).

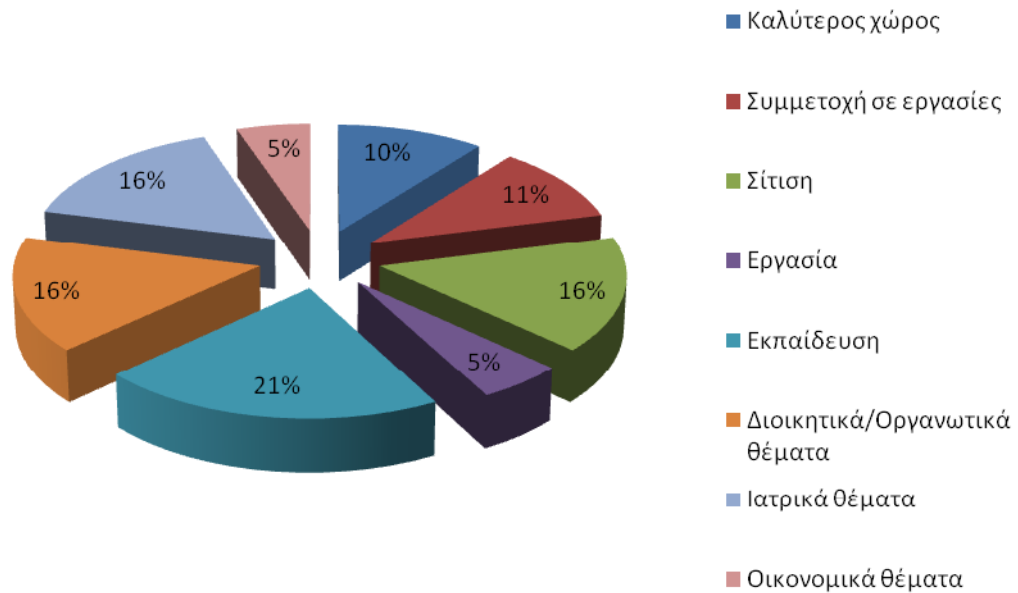
Λόγω οικιακών δραστηριοτήτων, έλλειψης χρόνου, επαγγελματικών δεξιοτήτων και αυτοπεποίθησης οι γυναίκες αδυνατούν σε μεγάλο βαθμό να παίξουν κάποιον άλλο ρόλο ,εκτός από εκείνον της μητέρας ως παιδαγωγού και αυτό επιβεβαιώνεται από το να μην θέτουν την εύρεση εργασίας ως προτεραιότητά τους σε αντίθεση με τους άνδρες ,που ως αρχηγοί των στερεότυπων πατριαρχικών δομών και ρόλων, το πράττουν.

Πίνακας 28 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

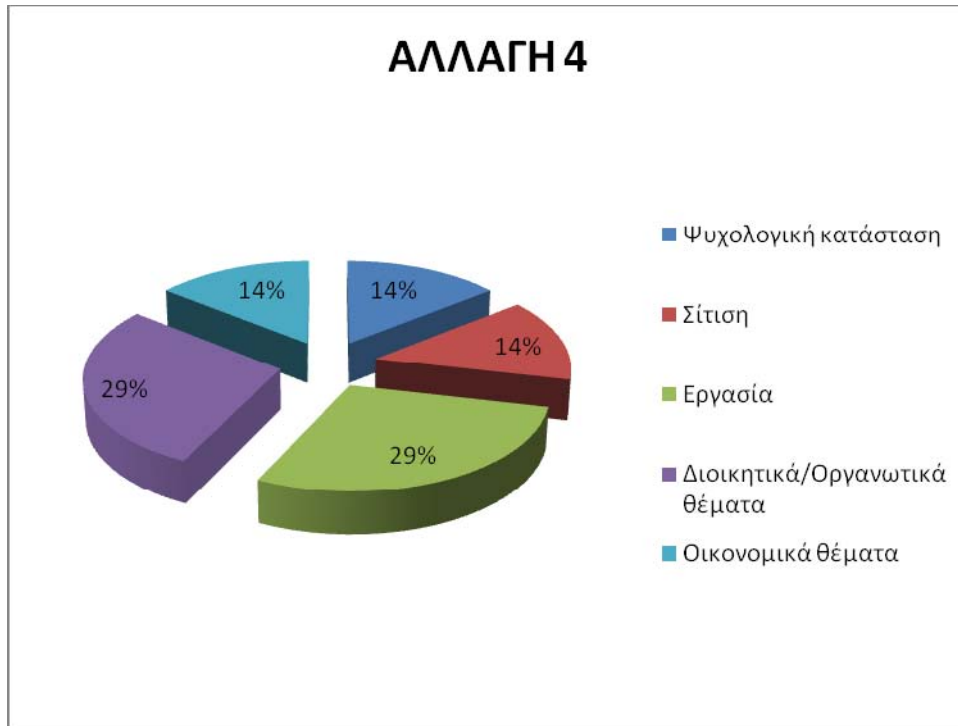
Ως 3^η Αλλαγή δηλώνεται σε μεγαλύτερο ποσοστό η Εκπαίδευση αν και το σύνολο των απαντήσεων είναι πολύ μικρό (9 άτομα έχουν απαντήσει). Οι γυναίκες που επιλέγουν την εκπαίδευση ως αλλαγή, ανεξάρτητα από την θέση προτεραιότητάς της, αναφέρονται κυρίως στην εκπαίδευση των παιδιών τους ενώ οι άνδρες αναφέρονται στην εκπαίδευση ως γενική δυνατότητα (Πίνακας 29).

ΑΛΛΑΓΗ 3

Πίνακας 29 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Ως 4^η Αλλαγή δηλώνονται και πάλι τα Διοικητικά/Οργανωτικά θέματα και η Εργασία, αυτή τη φορά σε ισόποσο ποσοστό απάντησης. Η 4^η Αλλαγή απαντήθηκε από 7 άτομα συνολικά. (Πίνακας 30). Η 5^η Αλλαγή κατέγραψε μόνο μια απάντηση από το σύνολο του δείγματος.

Πίνακας 30 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

ΑΝΑΓΚΕΣ

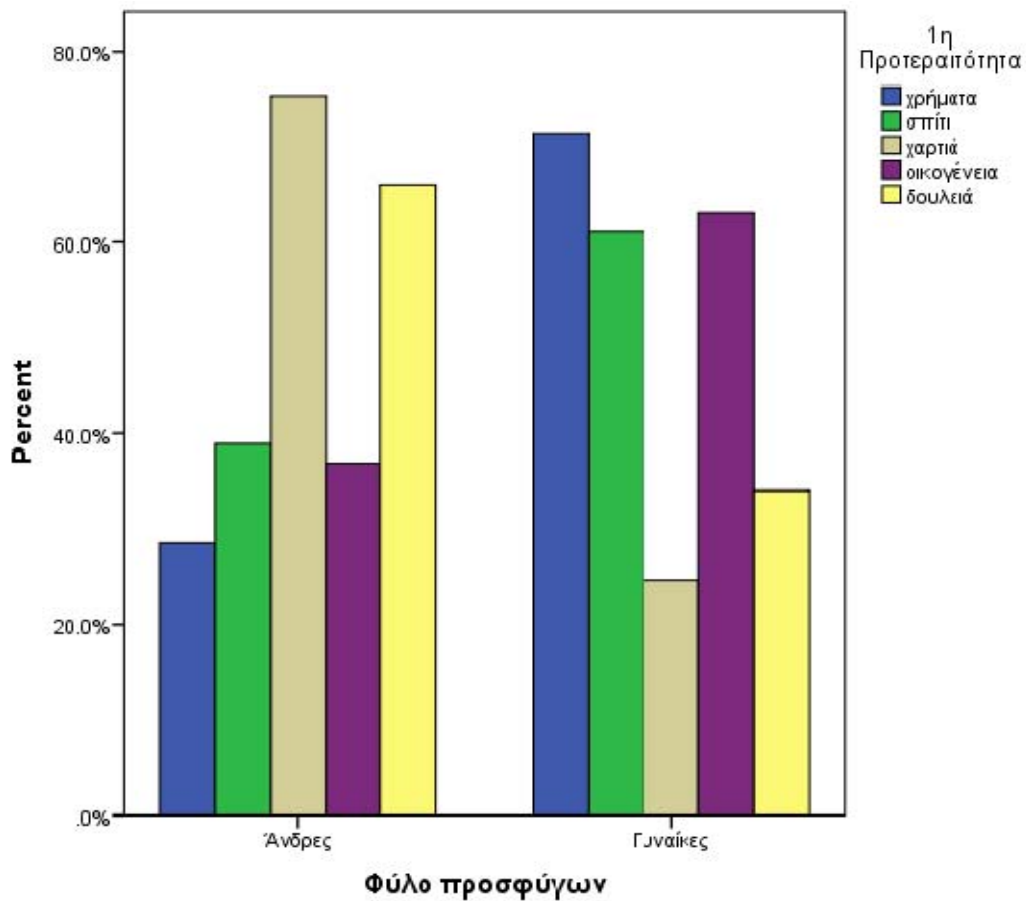
Ερώτηση 23^η

Στην ερώτηση αυτή δόθηκε σειρά 5 λέξεων, χρήματα, σπίτι, χαρτιά, οικογένεια και δουλειά για να τοποθετηθούν κατά σειρά προτεραιότητας.

Ως 1^η προτεραιότητα η λέξη χαρτιά συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων (περίπου 36%) όπου οι περισσότερες απαντήσεις δόθηκαν από τους άνδρες (Πίνακας 31).

Επιβεβαιώνεται λοιπόν η υπόθεση ότι οι αιτούντες άσυλο ανησυχούν περισσότερο για την αναγνώριση του νομικού status του πρόσφυγα από ότι για τις υλικές συνθήκες στις δομές φιλοξενίας, όπως συνέβη και με τους αντίστοιχους αιτούντες άσυλο που συμμετείχαν στην έρευνα των ΓΧΣ στα κλειστά κέντρα της Ευρώπης³²⁸.

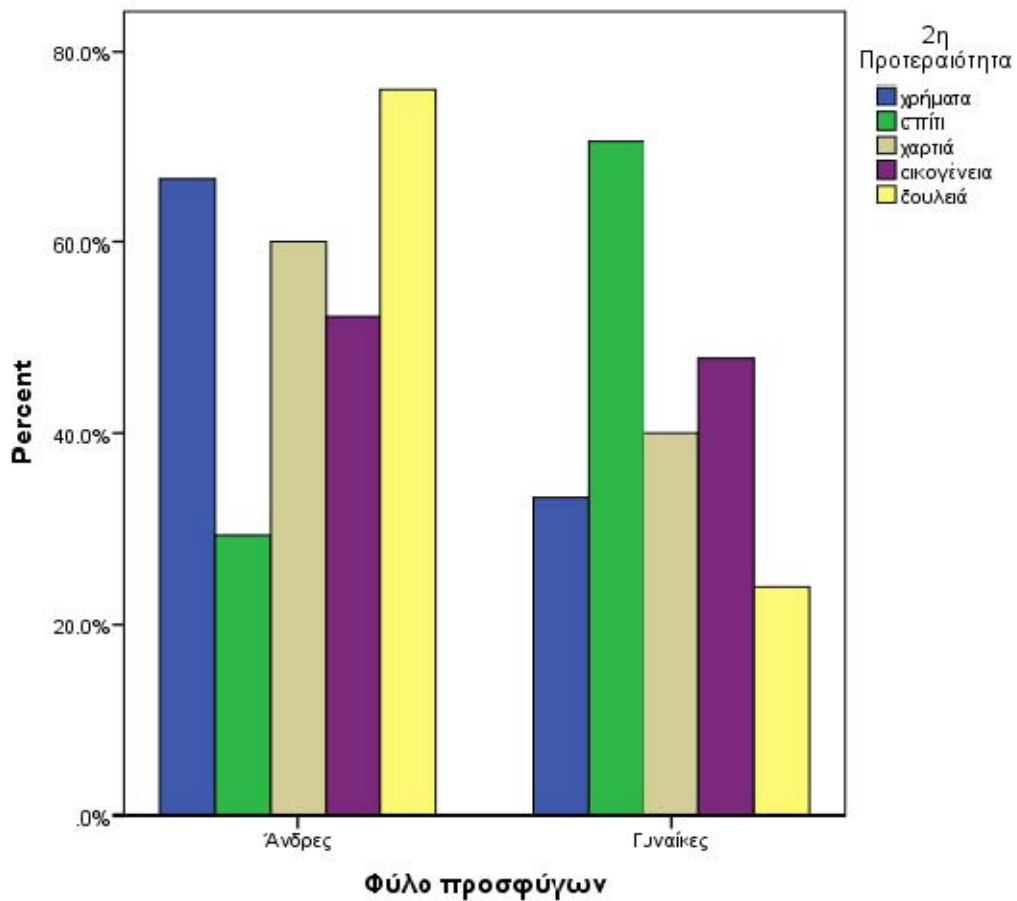
³²⁸ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.198-199.

Πίνακας 31 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

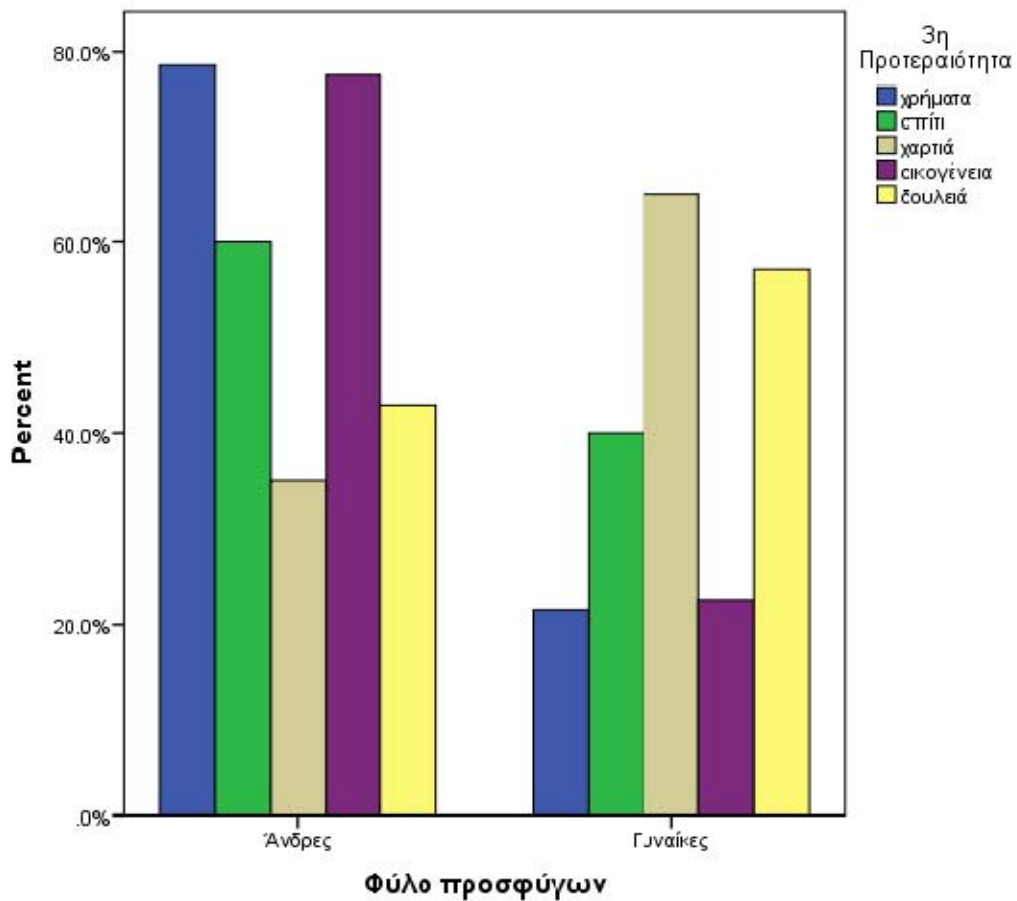
Ως 2^η προτεραιότητα το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκέντρωσε το σπίτι σε ποσοστό περίπου 25%, το οποίο και απαντήθηκε περισσότερο από τις γυναίκες (Πίνακας 32).

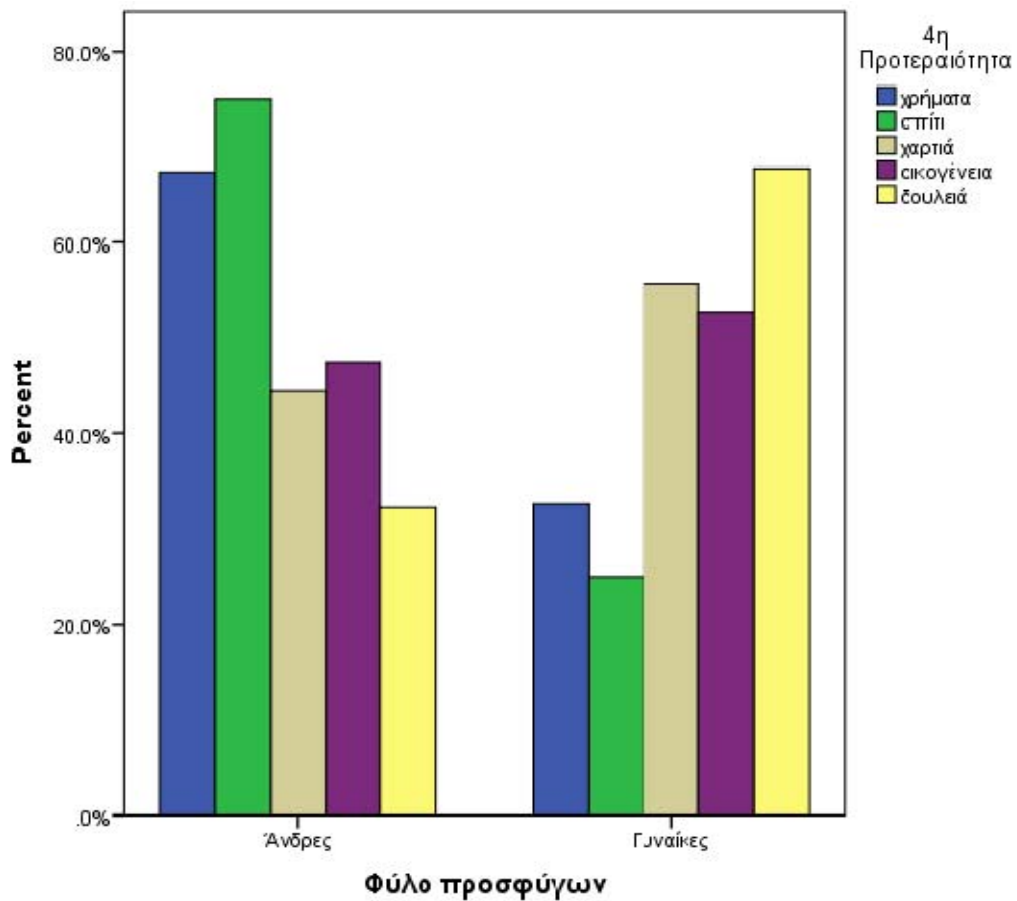
Πίνακας 32 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Ως 3^η προτεραιότητα καταγράφεται και πάλι η λέξη σπίτι σε ποσοστό περίπου 27%, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων δίνεται από τους άνδρες (Πίνακας 33).

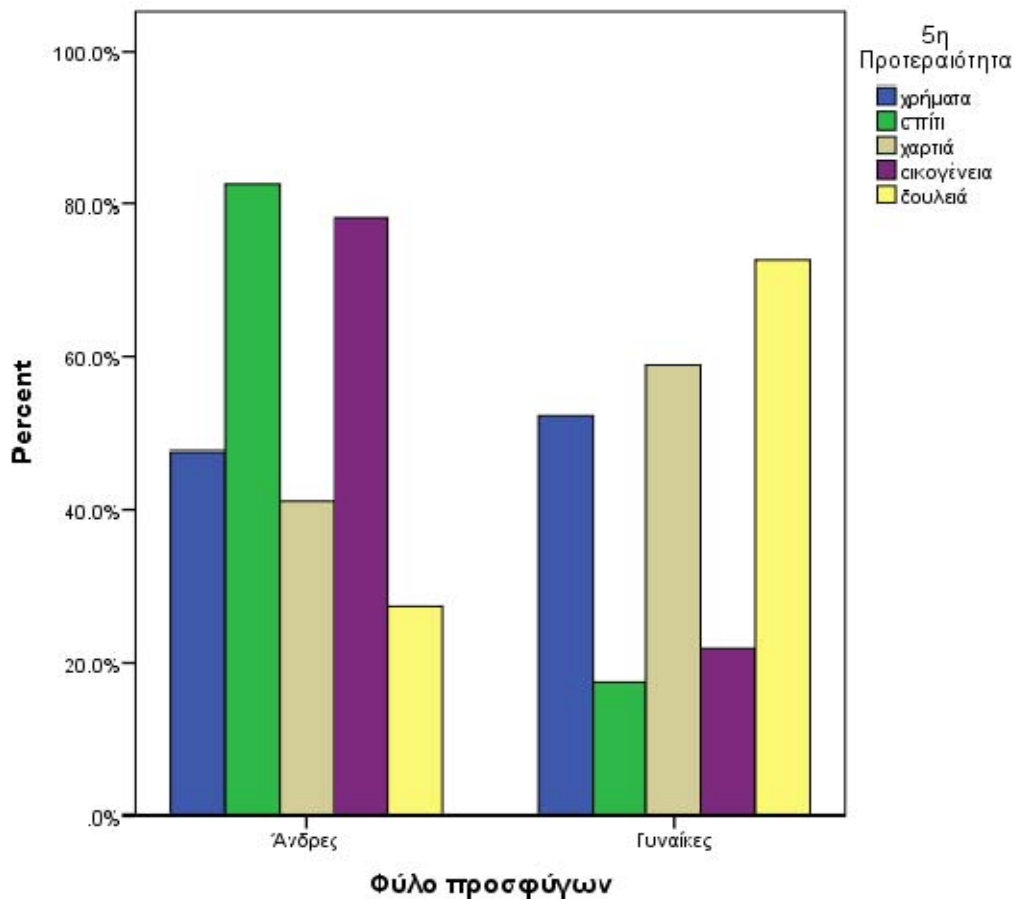
Πίνακας 33 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Ως 4^η προτεραιότητα δίνεται σε μεγαλύτερο ποσοστό η λέξη σπίτι και πάλι σε ποσοστό περίπου 29% όπου και σε αυτή την περίπτωση το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησης δόθηκε από τους άνδρες (Πίνακας 34).

Πίνακας 34 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Ως 5^η προτεραιότητα αναφέρθηκε σε μεγαλύτερο ποσοστό η λέξη χρήματα σε ποσοστό 52%, η οποία προτιμήθηκε σε αυτή τη θέση περισσότερο από τις γυναίκες (Πίνακας 35).

Πίνακας 35 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

Ερώτηση 24^η

Η τελευταία ερώτηση που τέθηκε και στους άνδρες και στις γυναίκες αφορά στο ποιοι θεωρούν ότι αντιμετωπίζουν τα περισσότερα προβλήματα. Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, οι οποίες και επεξεργάστηκαν ποιοτικά, αναδείχτηκαν 3 επιλογές, οι άνδρες, οι γυναίκες και οι δύο σε ο,τι αφορά στις προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ειδικότερα, το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα (Πίνακας 36).

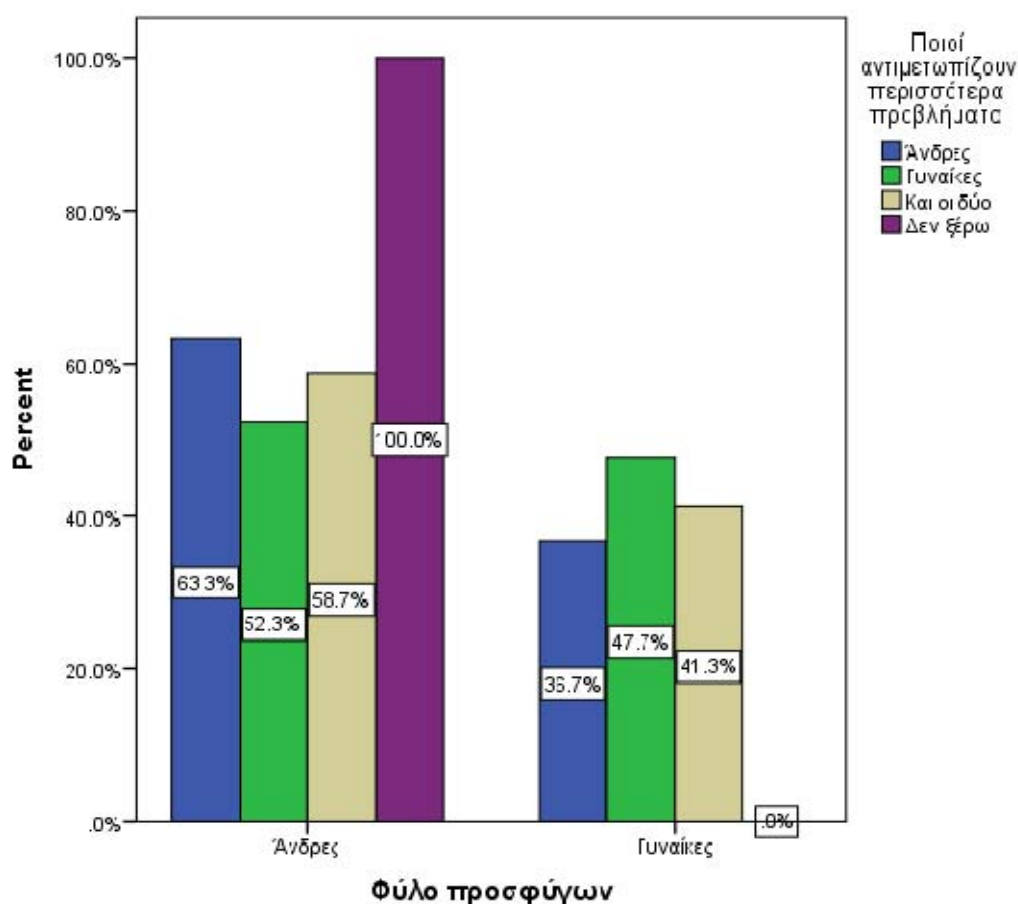
Πίνακας 36 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Σε ό,τι αφορά σε εκείνους που απάντησαν ότι οι άνδρες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων καταγράφεται στους άνδρες. Σε ό,τι αφορά σε εκείνους που απάντησαν ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται και πάλι από τους άνδρες ενώ σε ό,τι αφορά σε εκείνους που απάντησαν ότι και οι δύο αντιμετωπίζουν προβλήματα το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται και πάλι στους άνδρες ερωτώμενους (Πίνακας 37). Οι έγγαμοι δίνουν μεγαλύτερο ποσοστό απάντησης ότι οι άνδρες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα ενώ οι άγαμοι θεωρούν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα (Πίνακας 38). Από τους άνδρες που απάντησαν ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερα προβλήματα όσοι αιτιολογούν την απάντησή τους δηλώνουν ότι όσες γυναίκες είναι μόνες ή είναι μόνες και έχουν και παιδιά αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες απ'ότι οι άνδρες. Από τους άνδρες που απάντησαν ότι οι άνδρες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα ανέφεραν κυρίως τους άνδρες που είναι μόνοι και δεν έχουν τη γυναικεία και οικογενειακή στήριξη. Από τις γυναίκες που απάντησαν ότι έχουν περισσότερα προβλήματα οι γυναίκες, αναφέρθηκε ότι αυτό αφορά κυρίως τις γυναίκες που είναι μόνες και έχουν παιδιά και εν γένει τις γυναίκες με οικογένεια καθώς οι ευθύνες είναι πολλές.

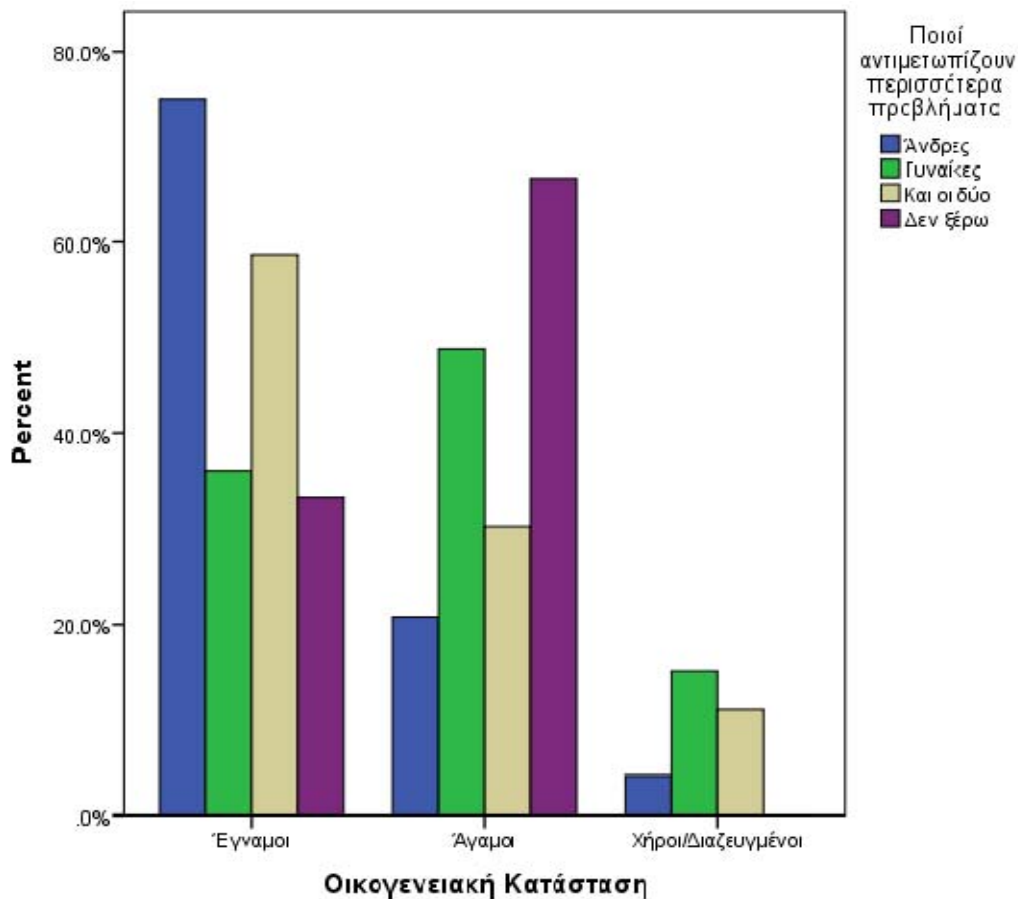
Αναφέρθηκε από γυναίκες και άνδρες ερωτώμενους ότι οι γυναίκες αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών αντιμετωπίζουν προβλήματα ασφάλειας και συχνά πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης και trafficking, γεγονός που

επιβεβαιώνει ότι οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν την πλειονότητα των διακινούμενων ατόμων γιατί είναι από τη φύση τους το πλέον ευάλωτο τμήμα οποιουδήποτε πληθυσμού . Ιδιαίτερα δε οι γυναίκες που αποτελούν εύκολα θύματα παντός είδους εκμετάλλευσης στην προσπάθειά τους να βρουν τρόπο για να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, αλλά και στη συνέχεια για να εγκατασταθούν σε μια νέα (σωματική βία, σεξουαλική παρενόχληση, απόπειρες ή και βιασμούς, απειλές για τη ζωή κ.α.). Ιδιαίτερα όταν ταξιδεύουν χωρίς να συνοδεύονται από κάποιον άνδρα.

Η οικονομική κατάσταση των μονογονεϊκών οικογενειών χειροτερεύει , όταν στηρίζονται μόνο σε έναν «γυναικείο» μισθό, χωρίς δηλαδή την οικονομική συνεισφορά του πατέρα και ζουν σε χώρα με ελλείψεις σε υποδομές φροντίδας. Ακόμα χειρότερη είναι η θέση των ανύπαντρων μητέρων και των παιδιών τους, οι οποίες εκτός από τα οικονομικά προβλήματα έρχονται αντιμέτωπες και με τις κοινωνικές προκαταλήψεις σε βάρος τους. Ο στιγματισμός εξαιτίας της φτώχειας και της μονογονεϊκότητας μπορεί να επιτείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό .

Πίνακας 37 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

Πίνακας 38 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν προβλήματα ανεξαρτήτως φύλου, όπως τον υπερσυνωστισμό στις Δομές και τις κακές συνθήκες διαβίωσης, το γλωσσικό εμπόδιο, την ανεργία ,καθώς και τα ψυχολογικά προβλήματα και τις διαταραχές στον ύπνο και την υγεία, που προκαλεί η αβεβαιότητα για το μέλλον τους.

Επίσης ,διαφαίνεται η έντονη επιθυμία τους να αποκτήσουν τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα. Οι γυναίκες είναι περισσότερο εγκλωβισμένες στην οικιακή εργασία και δεν συμμετέχουν το ίδιο συχνά με τους άντρες σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ,ενώ επιθυμούν να εργαστούν ,δεν το καταφέρνουν, λόγω έλλειψης υπηρεσιών επιμέλειας των παιδιών τους και επαγγελματικών προσόντων. Αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα ,που συνδέονται με την κουλτούρα και τη θρησκεία τους ,όπως η εξέτασή τους από άντρα ιατρό, που είναι απαγορευτική για εκείνες ,όπως και η δυσκολία συνεργασίας τους με τους άρρενες διερμηνείς των

Δομών, που καθιστά την επικοινωνία και την ικανοποίηση των αναγκών τους αντίξοη. Επίσης, δεν γίνεται παραδοχή της ενδοοικογενειακής, ωστόσο διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε κινδύνους (π.χ σεξουαλική εκμετάλλευση και trafficking) σε σχέση με τους άνδρες .

Συμπερασματικά, ευκρινείς έμφυλες διακρίσεις στη δεδομένη χρονική περίοδο δεν φάνηκαν να υπάρχουν, καθώς η οικονομική και κοινωνική κρίση έχει επηρεάσει την ζωή και των αιτούντων άσυλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝΤΕΣ & ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ.

ΓΕΝΙΚΑ

Στην παρούσα έρευνα συλλέχθηκαν 37 ερωτηματολόγια επαγγελματιών από πέντε κέντρα προσωρινής διαμονής αιτούντων άσυλο: του Λαυρίου και των ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου, Νόστος, Πράξις και Άρσις.

Στο κέντρο του Λαυρίου συλλέχθηκαν συνολικά 8 ερωτηματολόγια, στο κέντρο των Γιατρών του Κόσμου 7 ερωτηματολόγια, στο κέντρο της ΜΚΟ «Νόστος» 6 ερωτηματολόγια, στο κέντρο της ΜΚΟ «Πράξις» 9 ερωτηματολόγια και στο κέντρο της ΜΚΟ «Άρσις» 7 ερωτηματολόγια.

Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τους επαγγελματίες-διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό των Κέντρων σχετικά με τον τρόπο διαβίωσης των προσφύγων στις εστίες.

Ειδικότερα στο Κέντρο του Λαυρίου αναδείχθηκε το θέμα του χώρου καθώς έχουν ήδη διαμορφωθεί προκατασκευασμένοι οικισμοί με κοντέινερ, στην έκταση Νεράκι, οι οποίοι περιλαμβάνουν τις βασικές προδιαγραφές διαβίωσης (π.χ. κλιματισμό, τουαλέτες και κουζίνα). Οι πρόσφυγες που διαμένουν στην υπάρχουσα υποδομή του Κέντρου Λαυρίου δεν επιθυμούν τη μετάβασή τους, μέχρι στιγμής, καθώς θεωρούν ότι είναι μακριά από την πόλη ενώ αντιπροσωπεία τους έχει επισκεφθεί το χώρο των νέων εγκαταστάσεων και αποτύπωσε σειρά αιτημάτων (π.χ. εξωτερικός φωτισμός, περίφραξη κ.λ.π.). Με βάση τον υπάρχοντα προγραμματισμό στις νέες εγκαταστάσεις του οικισμού πρόκειται να μεταφερθούν 80 άνδρες. Στο σχεδιασμό δεν έχει προγραμματιστεί η μετακίνηση οικογενειών. Επίσης επισημάνθηκε ότι θα υπάρχει Δημοτική συγκοινωνία κάθε μισή ώρα, ώστε να διευκολύνεται η πρόσβασή τους στο κέντρο της πόλης. Στο υπάρχον κτήριο οι αιτούντες άσυλο Κουρδικής και Αφγανικής καταγωγής διαμένουν σε χωριστά τμήματα, ενώ οι μονοί γυναίκες και άνδρες διαμένουν χωριστά από τις οικογένειες. Παράλληλα, σε επικοινωνία με τις κοινωνικές υπηρεσίες, αναφέρθηκε το ζήτημα της σταθερής, αξιόπιστης και βιώσιμης χρηματοδότησης ως το μείζον πρόβλημα που αντιμετωπίζει το Κέντρο. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αυξομειώσεις στη χρηματοδότηση προκαλούν αυξομειώσεις και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επίσης αναφέρθηκε

και η καθυστέρηση στην χορήγηση πολιτικού ασύλου μαζί με τη διακοπή των προνοιακών επιδομάτων και τις δυνατότητες εύρεσης εργασίας των προσφύγων. Τέλος ,ο μικρός αριθμός του επιστημονικού προσωπικού ,που μεριμνά για τις ανάγκες των αιτούντων άσυλο αποτελεί μια επιπλέον αντιξοότητα.

Το σημαντικότερο απ' όλα τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν όλα τα κέντρα είναι η έλλειψη χρηματοδότησης. Σε ό,τι αφορά στο κέντρο της Άρσις αναφέρθηκε η πρόβλεψη παιδαγωγικών δραστηριοτήτων όπως η εκμάθηση ελληνικής γλώσσας, η ενισχυτική διδασκαλία για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, η δημιουργική απασχόληση παιδιών κ.λ.π. Οι περισσότερες από τις παραπάνω δραστηριότητες λειτουργούν σε εθελοντική βάση και σε συνεργασία με φορείς και το Δήμο. Επίσης, προσφέρονται σειρά υπηρεσιών όπως η νομική υποστήριξη, ενημερώσεις από εργασιακή σύμβουλο, ψυχολογική υποστήριξη εντός και εκτός του κέντρου με συνεργαζόμενους επαγγελματίες ενώ σημαντικός είναι και ο ρόλος της κοινωνικής υπηρεσίας σχετικά με την ευθύνη-οργάνωση των οικογενειών, τα ιατρικά θέματα και την, εν γένει, κάλυψη των αναγκών των προσφύγων. Ένα πρόβλημα το οποίο παρατηρείται είναι η έλλειψη γιατρού μέσα στο κέντρο σε μόνιμη βάση με αποτέλεσμα η ιατρική περίθαλψη να πραγματοποιείται σε νοσοκομεία με τη συμμετοχή διερμηνέων καθώς επίσης και το γεγονός ότι πολλά από τα είδη πρώτης ανάγκης και υγιεινής τα προμηθεύονται από ίδιους πόρους και δωρεές.

Το πρόβλημα της ελλιπούς χρηματοδότησης αναφέρεται και στις συζητήσεις με το προσωπικό των Γιατρών του Κόσμου, παράλληλα με την ποσότητα των ειδών πρώτης ανάγκης και τη διακοπή των προνοιακών επιδομάτων. Οι φιλοξενούμενοι στο κέντρο των Γιατρών του Κόσμου παραμένουν προσωρινά για σύντομο χρονικό διάστημα (2-4 μήνες). Οι οικογένειες διαμένουν στον ίδιο χώρο του κέντρου αλλά σε διαφορετικό όροφο από τους άγαμους, οι άνδρες με προβλήματα (θύματα βασανιστηρίων, προβλήματα υγείας) ομοίως διαμένουν χωριστά ενώ υπάρχει ειδικά διαμορφωμένος χώρος για δημιουργική απασχόληση (μαθήματα ελληνικών workshops χειροτεχνίας κ.λ.π.). Τα παιδιά των προσφύγων φοιτούν σε σχολεία της περιοχής (διαπολιτισμικά).

Στο κέντρο του Νόστου η έλλειψη προσωπικού (βοηθητικό, επιστημονικό) αναφέρεται ως σημαντικό πρόβλημα ενώ αναφέρεται επίσης η συμμετοχή των προσφύγων στις εργασίες του κέντρου βάσει εβδομαδιαίου προγράμματος. Το κέντρο του Νόστου περιλαμβάνει και αυτή νομική υποστήριξη προς τους πρόσφυγες.

Στο κέντρο της Πράξης αναφέρεται ότι δίνεται προτεραιότητα σε ευάλωτες κοινωνικά γυναίκες ενώ δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν περιπτώσεις ψυχιατρικών ασθενειών και ασυνόδευτων ανηλίκων. Το τηρούμενο πρόγραμμα ένταξης είναι εξαμηνιαίο και βασίζεται στην εκμάθηση της γλώσσας και σε αναζήτηση επαγγελματικών ευκαιριών. Φιλοξενούνται επίσης μονογονεϊκές οικογένειες από Αφρική και άνδρες με σοβαρά προβλήματα υγείας. Οι δράσεις δημιουργικής απασχόλησης περιλαμβάνουν ατομικές και ομαδικές συνεδρίες ενώ η διαρρύθμιση του χώρου διαμονής έχει βασιστεί στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των φιλοξενούμενων (φύλο, χώρα προέλευσης κ.λ.π.). Το κέντρο της Πράξης προσφέρει διαμονή χωρίς σίτιση καθώς στρατηγικός στόχος είναι η ανεξάρτητη επιβίωση και ενεργοποίηση των προσφύγων. Όπως και στα υπόλοιπα κέντρα και στην Πράξη σημαντική είναι η προσφορά δωρεών για τα είδη πρώτης ανάγκης ενώ για τα ιατρικά θέματα υπάρχει εξυπηρέτηση και από το εσωτερικό πολυϊατρείο αλλά και από τα νοσοκομεία. Κατά τη διάρκεια της εξυπηρέτησης περιστατικών σε νοσοκομεία παρατηρείται το πρόβλημα της ύπαρξης διερμηνέα.

Επαληθεύεται η αρχική υπόθεσή μας ότι οι δομές φιλοξενίας αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα ,όπως είναι η σταθερή χρηματοδότησή τους, που οδηγεί σε απεργίες του προσωπικού, σαν αυτή που πραγματοποίησαν οι εργαζόμενοι του Κέντρου στο Λαύριο λόγω πολύμηνης στέρησης των δεδουλευμένων τους και σε απεργίες πείνας των αιτούντων άσυλο του ίδιου Κέντρου. Επίσης, η έλλειψη προσωπικού και η μακροχρόνια διαδικασία του ασύλου δυσχεραίνουν το έργο των δομών.

Το προσωπικό των κέντρων κλήθηκε να απαντήσει σε ένα κοινό ερωτηματολόγιο με σύνολο 32 ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις.

Το κέντρο Λαυρίου φιλοξενεί, σύμφωνα με την απογραφή του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (31/12/2011), 121 άνδρες, 34 γυναίκες και 63 παιδιά. Οι χώρες καταγωγής των προσφύγων είναι η Τουρκία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Ιράν και η Συρία.

Το κέντρο της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου, φιλοξενεί 70 άτομα, από τα οποία το 56% είναι άνδρες, το 15% είναι γυναίκες και το 29% είναι παιδιά. Οι χώρες καταγωγής των προσφύγων είναι το Αφγανιστάν, το Σουδάν, το Ιράν, η Μαυριτανία, η Λ.Δ. Κονγκό, η Ερυθραία, η Νιγηρία, το Μπαγκλαντές, η Κένυα, η Γουινέα, το Τσάντ, η Παλαιστίνη, το Πακιστάν και η Σιέρα Λεόνε.

Το κέντρο της ΜΚΟ Νόστος, φιλοξενεί 11 άνδρες, 17 γυναίκες και 33 παιδιά. Οι χώρες καταγωγής των προσφύγων είναι το Αφγανιστάν, η Μπουρκίνα Φάσο, η Ερυθραία, η Αιθιοπία και το Σουδάν.

Το κέντρο της ΜΚΟ Πράξις φιλοξενεί 31 άνδρες, 21 γυναίκες και 30 παιδιά. Οι χώρες καταγωγής των προσφύγων είναι το Σουδάν, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Νιγηρία, το Αφγανιστάν, η Σενεγάλη, η Αιθιοπία, το Κονγκό, το Πακιστάν, το Μαρόκο, το Ιράκ, η Παλαιστίνη, ο Λίβανος, η Ρουάντα, η Ερυθραία, το Ιράν, η Σομαλία και η Σιέρα Λεόνε.

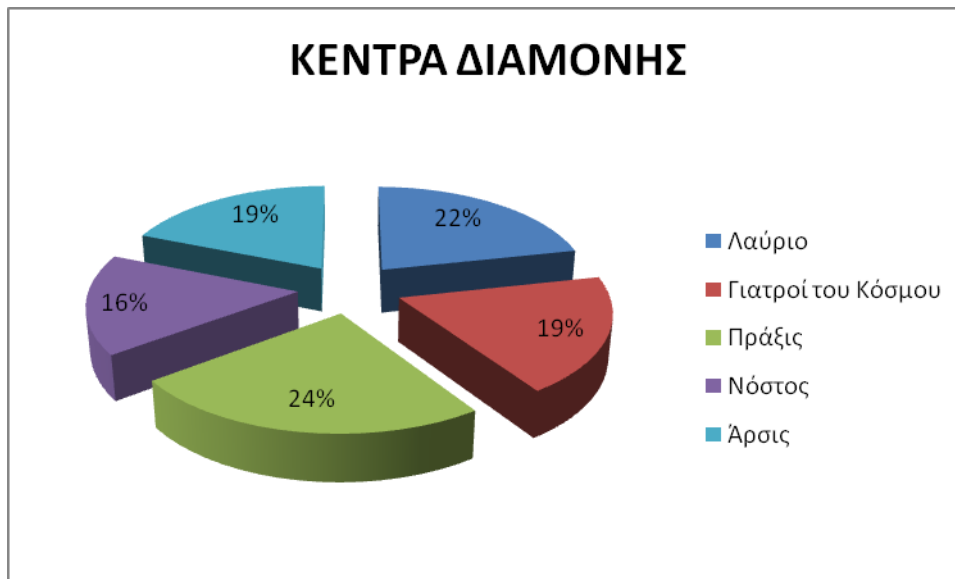
Το κέντρο της ΜΚΟ Άρσις φιλοξενεί 3 άνδρες, 11 γυναίκες και 25 παιδιά. Οι χώρες καταγωγής των προσφύγων είναι η Σομαλία, το Κονγκό, το Αφγανιστάν, η Ερυθραία, η Αιθιοπία και του Σουδάν.

Το δείγμα των ερωτηθέντων κατηγοριοποιήθηκε σύμφωνα με την χωροταξική προέλευση των κέντρων σε αστικές και ημιαστικές καθώς και ανά κέντρο. Το κέντρο του Λαυρίου θεωρήθηκε ημιαστική περιοχή ενώ τα υπόλοιπα 4 κέντρα ως αστικά. Το 78% των κέντρων τοποθετείται χωροταξικά στις αστικές περιοχές ενώ μόνο το κέντρο του Λαυρίου στις ημιαστικές (Πίνακας 39).

Πίνακας 39 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΚΕΝΤΡΩΝ

Ο συνολικός αριθμός των ερωτηθέντων ήταν 37 άτομα εκ των οποίων 7 προέρχονται από τους Γιατρούς του Κόσμου, 6 από το Νόστο, 9 από την Πράξις, 7 από την Άρσις και 8 από το Κέντρο του Λαυρίου (Πίνακας 40).

Πίνακας 40 ΔΟΜΕΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ερώτηση 1^η σχετικά με τον αριθμό των γυναικών, των ανδρών και των παιδιών που διαβιούν στο Κέντρο κατά την τρέχουσα περίοδο καθώς και των χωρών καταγωγής τους:

Οι επαγγελματίες του Κέντρου Λαυρίου φαίνεται να γνωρίζουν σε γενικές γραμμές τον αριθμό των διαβιούντων, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή στο Κέντρο του Λαυρίου, και των χωρών καταγωγής τους, με μικρές αποκλίσεις στον ακριβή αριθμό των παιδιών.

Από τους επαγγελματίες του Κέντρου της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου μόνο 3 άτομα, από τα 7 συνολικά, απαντούν ότι φιλοξενούνται 67 άτομα συνολικά στο κέντρο. Οι χώρες. Σε ό,τι αφορά στις χώρες καταγωγής κανένας δεν αναφέρει αναλυτικά το σύνολο όλων των χωρών αλλά ενδεικτικά ορισμένες από τις χώρες καταγωγής.

Από τους επαγγελματίες του Κέντρου της ΜΚΟ Νόστος, φαίνεται να αναφέρεται με ακρίβεια μόνο ο αριθμός των παιδιών ενώ μόνο 2 επαγγελματίες, από τους 6 συνολικά ερωτηθέντες, αναφέρουν χώρες καταγωγής.

Από τους επαγγελματίες του Κέντρου της ΜΚΟ Πράξις, φαίνεται να αναφέρονται στον ακριβή συνολικό αριθμό του συγκεκριμένου κέντρου μόνο 2 άτομα, από το σύνολο των 9 ατόμων που απάντησαν, ενώ 2 άτομα δίνουν ακριβή αριθμό των παιδιών. Οι περισσότεροι αναφέρονται στο σύνολο των ατόμων που φιλοξενούνται

σε όλες τις δομές της χώρας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Μυτιλήνη). Σε ό,τι αφορά στις χώρες καταγωγής των προσφύγων 2 άτομα αναφέρουν ενδεικτικές χώρες.

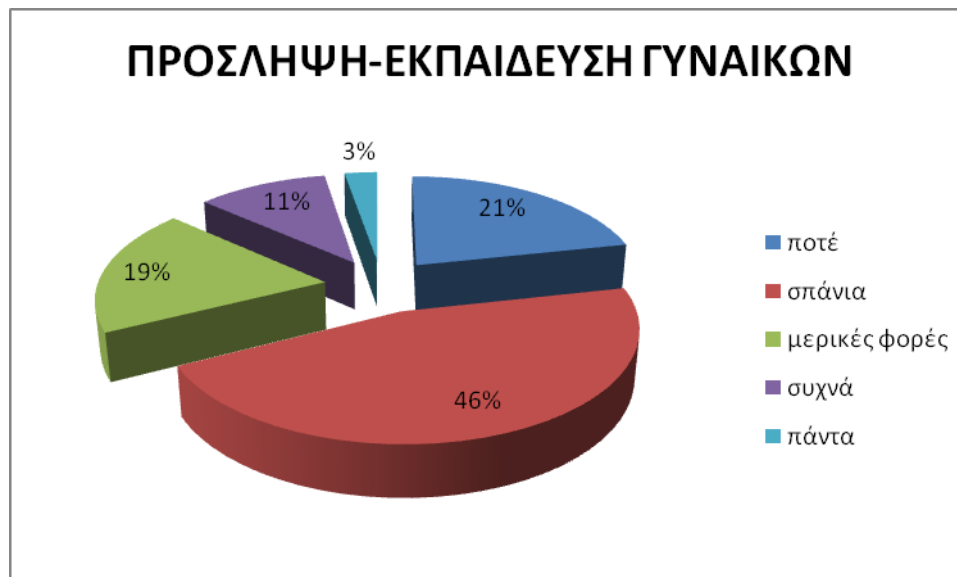
Οι επαγγελματίες του Κέντρου της ΜΚΟ Άρσις, αναφέρονται αναλυτικά στον αριθμό των ανδρών, γυναικών και παιδιών που διαβιούν στο κέντρο με μεγαλύτερη ακρίβεια στην αναφορά του αριθμού των γυναικών. Σε ό,τι αφορά στις χώρες καταγωγής 6 ερωτηθέντες από τους 7 συνολικά αναφέρουν με ακρίβεια ενδεικτικές χώρες καταγωγής ενώ 2 άτομα αναφέρουν με ακρίβεια όλες τις χώρες καταγωγής των προσφύγων.

Η έλλειψη γνώσης του ακριβούς αριθμού των φιλοξενουμένων στις δομές αποτελεί ένδειξη μιας μη επαγγελματικής στάσης από την πλευρά του προσωπικού των δομών.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ερώτηση 2^η σχετικά με τη συχνότητα πρόσληψης/εκπαίδευσης, ως μέλη προσωπικού, γυναίκες που φιλοξενούνται στην εστία, με σκοπό να συμμετέχουν σε ζητήματα που τις αφορούν, κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων.

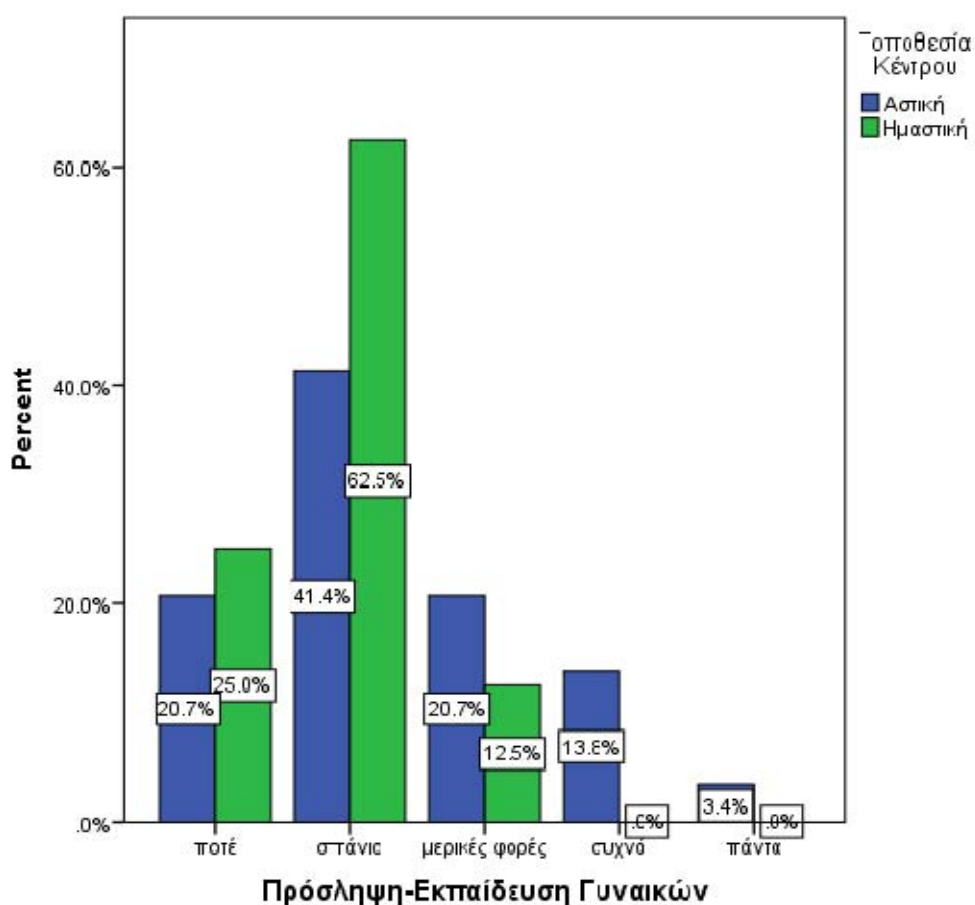
Το 46% των ερωτηθέντων απάντησε ότι σπάνια προσλαμβάνουν/εκπαιδεύουν τις φιλοξενούμενες γυναίκες στο κέντρο (Πίνακας 41).

Πίνακας 41 ΠΡΟΣΛΗΨΗ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΙΤΟΥΣΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συσχετίστηκαν με την χωροταξική προέλευση των εστιών όπου το ενδεχόμενο πρόσληψης/εκπαίδευσης γυναικών θεωρήθηκε σπάνιο από το 62,5% των επαγγελματιών του Λαυρίου (ημιαστική περιοχή) και από 41,4% των επαγγελματιών των λοιπών κέντρων (αστική περιοχή) (Πίνακας 42).

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως η συμμετοχή των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι σχεδόν ανύπαρκτη στα κέντρα όπου έγινε η έρευνα. Συνήθως, οι αρμοδιότητες των γυναικών που διαμένουν στα κέντρα εκπληρώνουν το «στερεότυπο» ρόλο τους: φροντίδα παιδιών, μαγειρική και καθαριότητα. Ως είθισται, δεν ενθαρρύνονται προς την κατεύθυνση της λήψης αποφάσεων και της κατοχής θέσεων εξουσίας σε άλλους τομείς που είναι εξίσου σημαντικοί για τη ζωή τους, όπως π.χ. η μόρφωσή τους ή η μόρφωση των παιδιών τους, οι επαγγελματικές ευκαιρίες κλπ.

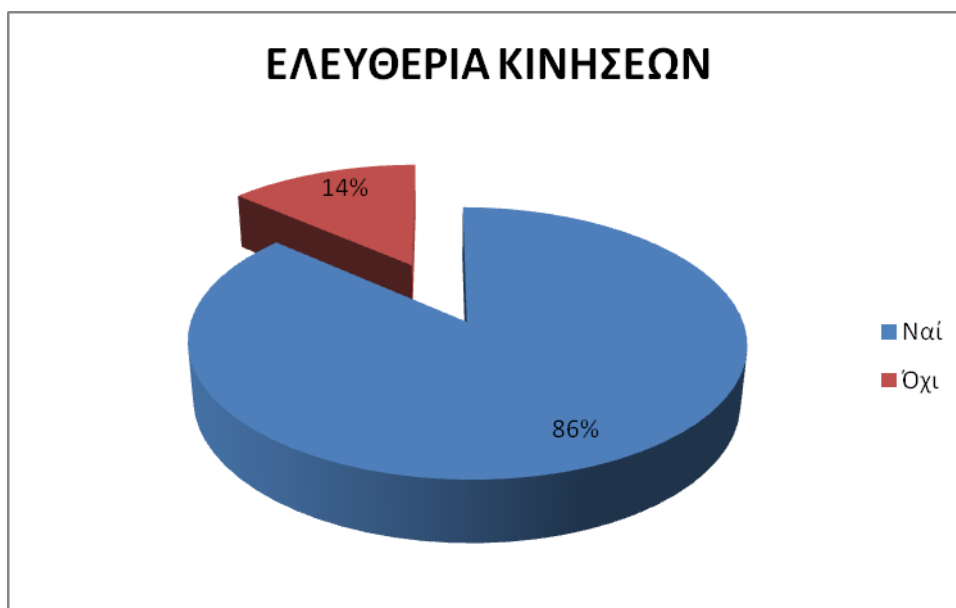
Πίνακας 42 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΙΤΟΥΣΩΝ ΑΣΥΛΟ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ(ΑΣΤΙΚΗΣ-ΗΜΙΑΣΤΙΚΗΣ)

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ερώτηση 3^η σχετικά με το αν οι γυναίκες, που φιλοξενούνται στις δομές, απολαμβάνουν την ίδια ελευθερία κινήσεων με τους άνδρες και ειδικότερα εκείνες που είναι μόνες και επικεφαλής οικογενειών.

Το 86% των απαντήσεων απάντησαν θετικά στο ερώτημα που τους τέθηκε ενώ οι αρνητικές απαντήσεις στο ερώτημα καταγράφηκαν στα κέντρα του Λαυρίου και της Άρσις (Πίνακας 43).

Δεν παρατηρείται λοιπόν η ύπαρξη περιορισμών στην ελευθερία των κινήσεων και στα δυο φύλα ,ένα γεγονός που θα μπορούσε να δημιουργήσει το συναίσθημα της απομόνωσης και κατ' επέκταση να εμποδίσει την ένταξή τους στην κοινωνία της υποδοχής.

Πίνακας 43 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΙΝΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΕΙΔΗ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Ερώτηση 4^η σχετικά με το αν έχουν οι ελεύθερες γυναίκες και εκείνες επικεφαλής οικογενειών, πρόσβαση σε είδη πρώτης ανάγκης όπως και οι άνδρες επικεφαλής των νοικοκυριών.

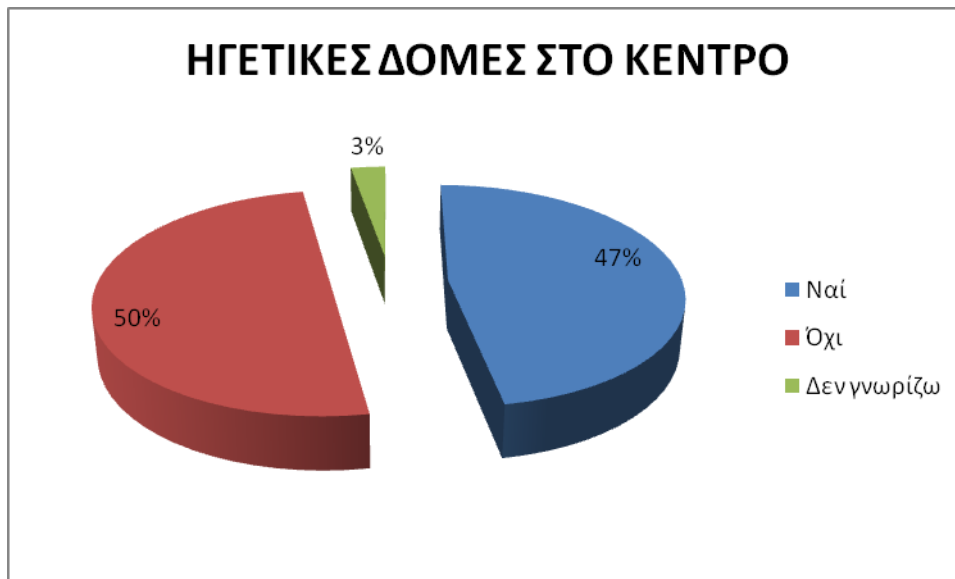
Από τα άτομα που απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση καταγράφεται θετική απάντηση στο σύνολο του πληθυσμού των επαγγελματιών σχετικά με την ίση προσβασιμότητα γυναικών και ανδρών σε είδη πρώτης ανάγκης.

ΗΓΕΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΩΝ

Ερώτηση 5^η σχετικά με την ύπαρξη ηγετικών δομών δράσης στις δομές από πλευράς φιλοξενουμένων

Το 50% των ερωτηθέντων έδωσε αρνητική απάντηση ενώ το 47% θετική (Πίνακας 44).

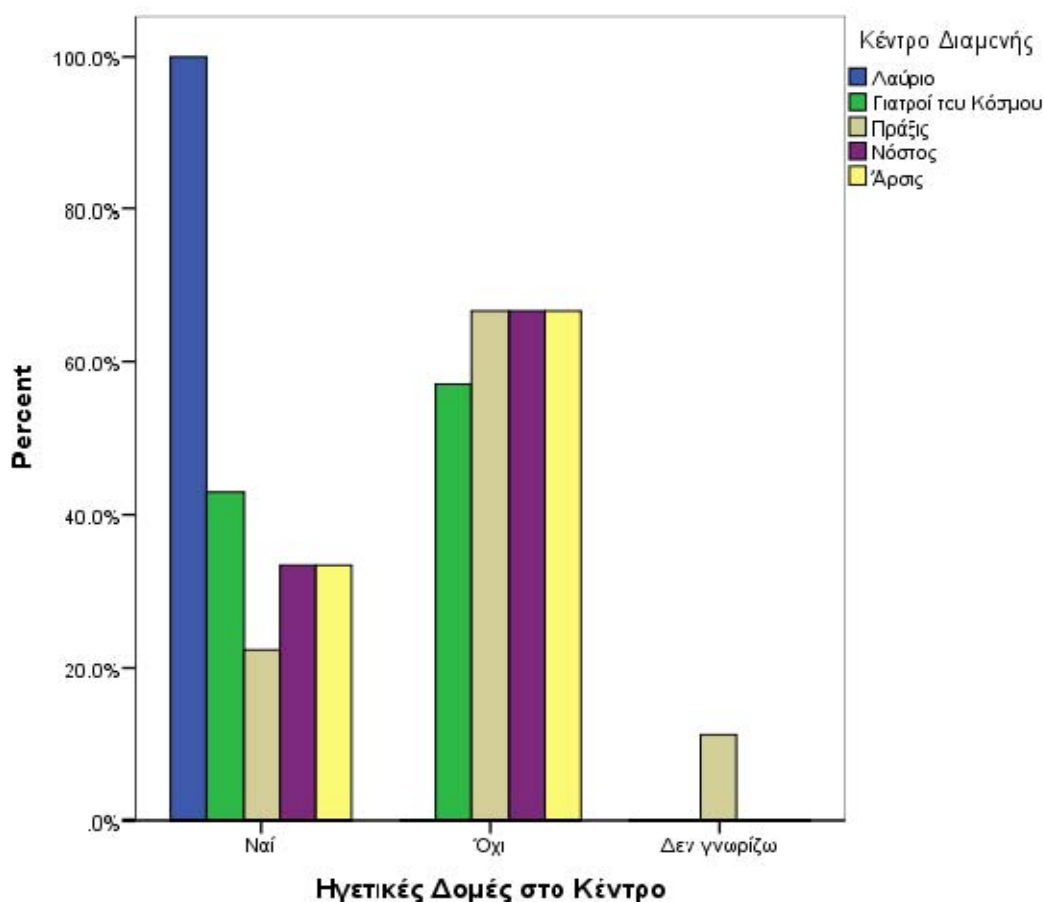

Πίνακας 44 ΥΠΑΡΞΗ ΗΓΕΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ

Ειδικότερα, οι επαγγελματίες του κέντρου Λαυρίου έδωσαν στο σύνολό τους θετική απάντηση στην ύπαρξη ηγετικών δομών ενώ οι επαγγελματίες της Άρσις, του Νόστου και της Πράξις έδωσαν τον ίδιο αριθμό αρνητικών απαντήσεων με ποσοστό 67% σε κάθε κέντρο (Πίνακας 45).

Επιβεβαιώνεται λοιπόν ότι στο Λαύριο οι κεντρικής καταγωγής αιτούντες άσυλο μπορούν να βασίζονται στη υποστήριξη του πολιτικού κόμματος που έχουν θέσει επικεφαλής (ΡΚΚ). Οι υπόλοιποι, όμως, δεν έχουν δημιουργήσει παρόμοιες δομές παροχής βοήθειας.

Πίνακας 45 ΥΠΑΡΞΗ ΗΓΕΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΝΑ ΚΕΝΤΡΟ

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ ΗΓΕΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ

Ερώτηση 5^α σχετικά με το αν συμπεριλαμβάνονται σε αυτές τις ηγετικές δομές γυναίκες μόνες και αρχηγοί οικογενειών.

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από τους ερωτηθέντες που έδωσαν θετική απάντηση στην ερώτηση 5. Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε θετικά σε ποσοστό 82%.

Η μόνη ομάδα στην οποία γυναίκες φάνηκαν να συμμετέχουν στις δραστηριότητες του κέντρου ήταν αυτή στην οποία συμμετείχαν γυναίκες κουρδικής καταγωγής, και η οποία οργανώθηκε από το ΡΚΚ, για πολιτικές και κοινωνικές συζητήσεις. Δεν έχουν υπάρξει ηγετικές δομές οργανωμένες από γυναίκες πρόσφυγες μέσα στο κέντρο, γεγονός το οποίο, σύμφωνα με τη διοίκηση του κέντρου, αποδίδεται στην κοινωνική και θρησκευτική οργάνωση των συγκεκριμένων εθνοτικών ομάδων που φιλοξενούνται σε αυτό.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ερώτηση 6^η σχετικά με τυχόν διευθετήσεις στην εστία έτσι ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και ασφάλεια των γυναικών που είναι μόνες και επικεφαλής οικογενειών.

Το 86% των απαντήσεων που συλλέχθηκαν ήταν θετικές στην παραπάνω ερώτηση ενώ μόνο στο κέντρο του Λαυρίου καταγράφηκε αρνητική απάντηση (Πίνακας 46).

Εφαρμόζονται από τις δομές οι κατευθυντήριες αρχές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ σχετικά με την ασφάλεια των γυναικών, παρόλα αυτά οι γυναίκες δεν αισθάνονται ασφαλείς, όπως φάνηκε στα αποτελέσματα που τις αφορούσαν.

Πίνακας 46 ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΧΩΡΩΝ

Ερώτηση 7^η σχετικά με την αναφορά από γυναίκες μόνες ή αρχηγούς οικογενειών ή από παρατήρηση των ερωτώμενων στα παρακάτω ζητήματα: σωματική επίθεση, βιασμό, απαγωγή, απειλές, σεξουαλική παρενόχληση, υποχρέωση παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας, υποχρεωτικής πορνείας και εμπορίας παιδιών ή άλλου.

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της σωματικής επίθεσης το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (40%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (34%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά του βιασμού το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (83%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο

ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι μερικές φορές και σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (περίπου 9%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της απαγωγής το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (97%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (3%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά τις απειλές το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (43%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι μερικές φορές υπάρχει σχετική αναφορά (26%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της σεξουαλικής παρενόχλησης το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (63%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (20%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της υποχρέωσης παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (83%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (14%, Πίνακας 47).

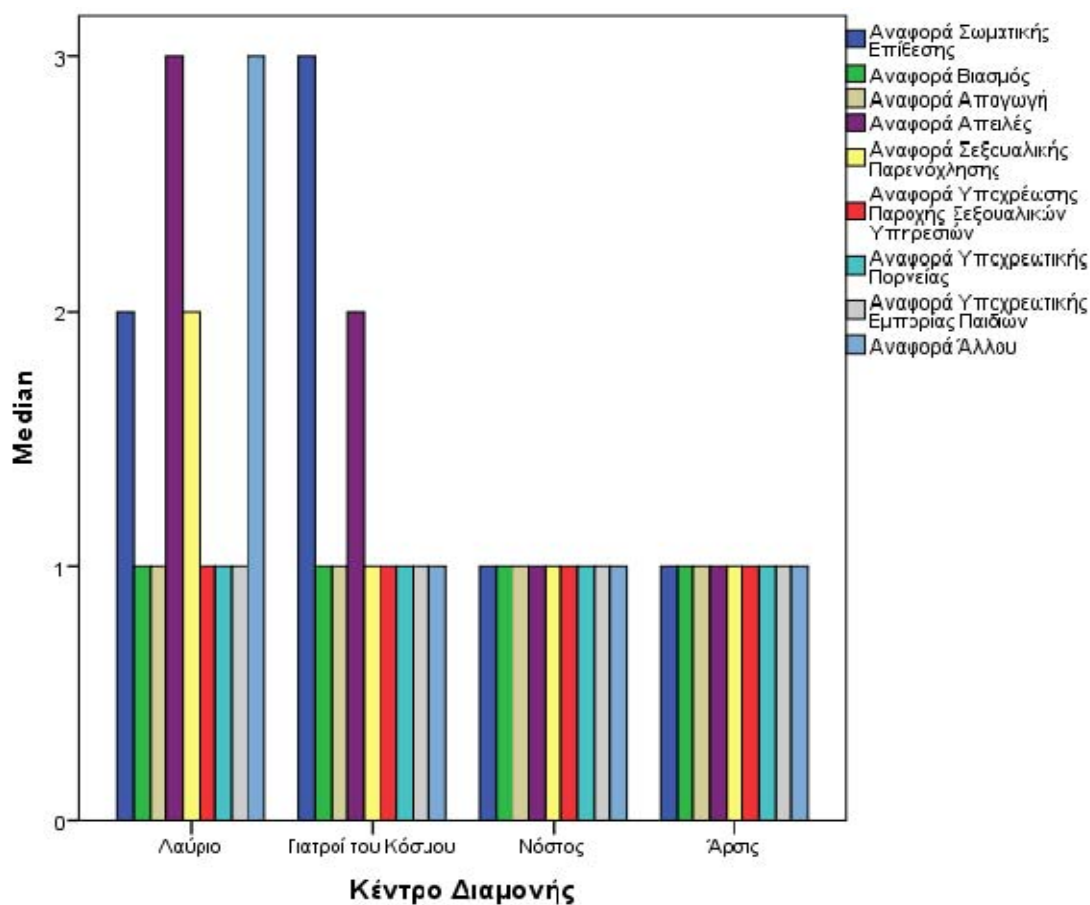
Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της υποχρέωσης σε πορνεία το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (86%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (11%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της υποχρέωσης εμπορίας παιδιών το σύνολο των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει σχετική αναφορά (100%, Πίνακας 47).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της υποχρέωσης σε κάτι άλλο το ποσοστό όσων απάντησαν ήταν πάρα πολύ μικρό (4 άτομα από τα 37, Πίνακας 47).

Κρίνοντας από τα αποτελέσματα της έρευνας υπάρχουν αρκετές δυσκολίες αναγνώρισης περιστατικών βίας ,σεξουαλικής παρενόχλησης εναντίον των γυναικών αιτουσών άσυλο κατά κυριότερο λόγο, εξαιτίας της έλλειψης γνώσεων και λόγω έλλειψης προσωπικού ,όπως συμβαίνει και στα Κέντρα ,που ερευνήθηκαν από τους

ΓΧΣ στην Ευρώπη³²⁹, πέρα του φόβου των θυμάτων βίας που εμποδίζει την αποκάλυψη των περιστατικών και συντηρεί τον "σκοτεινό" αριθμό.

Πίνακας 47 ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑ ΚΕΝΤΡΟ

Ερώτηση 8^η σχετικά με τη φιλοξενία στην εστία γυναικών που διατρέχουν τον κίνδυνο να οδηγηθούν στην πορνεία ή να πέσουν θύματα trafficking. Ζητήθηκε η αξιολόγηση του γεγονότος

Στην συγκεκριμένη ερώτηση το 52% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι σπάνια έχουν αντιμετωπίσει ένα αντίστοιχο συμβάν ενώ η αμέσως επόμενη απάντηση ήταν ότι ποτέ δεν έχουν αντιμετωπίσει ένα αντίστοιχο συμβάν (30%).

Ερώτηση 9^η σχετικά με το ποιες θεωρούν περισσότερο ευάλωτες σε αυτόν τον κίνδυνο γυναίκες. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται προέκυψαν έπειτα από ποιοτική επεξεργασία των απαντήσεων στην ανοιχτή ερώτηση και παρουσιάζονται ποσοτικά.

³²⁹ ΕΡΕΥΝΑ Γιατρών Χωρίς Σύνορα ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2010 σελ.49

Από τις απαντήσεις που προέκυψαν το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι περισσότερο ευάλωτες στον κίνδυνο της πορνείας είναι οι γυναίκες που είναι μόνες αλλά είναι ανήλικες (50%). Επίσης αναφέρονται ως απαντήσεις ότι κίνδυνο διατρέχουν οι μόνες γενικά γυναίκες με ή χωρίς παιδιά, γυναίκες Αφρικανικής και Αφγανικής καταγωγής (θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η απάντηση δόθηκε μόνο από ερωτηθέντες της Πράξις, η οποία και φιλοξενεί γυναίκες αφρικανικής και αφγανικής καταγωγής) καθώς και γυναίκες μόνες με παιδιά.

Επιβεβαιώνεται η αρχική υπόθεση ότι οι μόνες γυναίκες, που ζουν σε εξαιρετικά επισφαλείς καταστάσεις, εκτίθενται ιδιαίτερα στις διάφορες μορφές κακοποίησης, ειδικότερα σεξουαλικής. Αυτοί οι κίνδυνοι αναφέρθηκαν και στην έρευνα των ΓΧΣ σε χώρες όπως π.χ. Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία.

Ερώτηση 10^η σχετικά με την αναφορά από γυναίκες μόνες ή αρχηγούς οικογενειών αντιμετώπισης, κατά τη διάρκεια της απόδρασής τους, τα παρακάτω ζητήματα: σωματική επίθεση, βιασμό, απαγωγή, απειλές, σεξουαλική παρενόχληση, υποχρέωση παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας, υποχρεωτικής πορνείας, εμπορίας παιδιών και βίας σχετιζόμενης με το στρατό ή άλλου.

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της σωματικής επίθεσης το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι μερικές φορές υπήρξε σχετική αναφορά (50%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (25%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά του βιασμού το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι μερικές φορές υπήρξε σχετική αναφορά (33%) ενώ ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά και ότι ποτέ δεν έχει υπάρξει αναφορά κατέχουν περίπου το ίδιο ποσοστό (Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της απαγωγής το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν υπήρξε σχετική αναφορά (61%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (33%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά των απειλών το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι μερικές φορές υπήρξε σχετική αναφορά (36%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι συχνά υπάρχει σχετική αναφορά (28%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της σεξουαλικής παρενόχλησης το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι σπάνια υπήρξε σχετική αναφορά (36%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι ποτέ δεν υπάρχει σχετική αναφορά (28%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της υποχρέωσης παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν υπήρξε σχετική αναφορά (56%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (26%, Πίνακας 48).

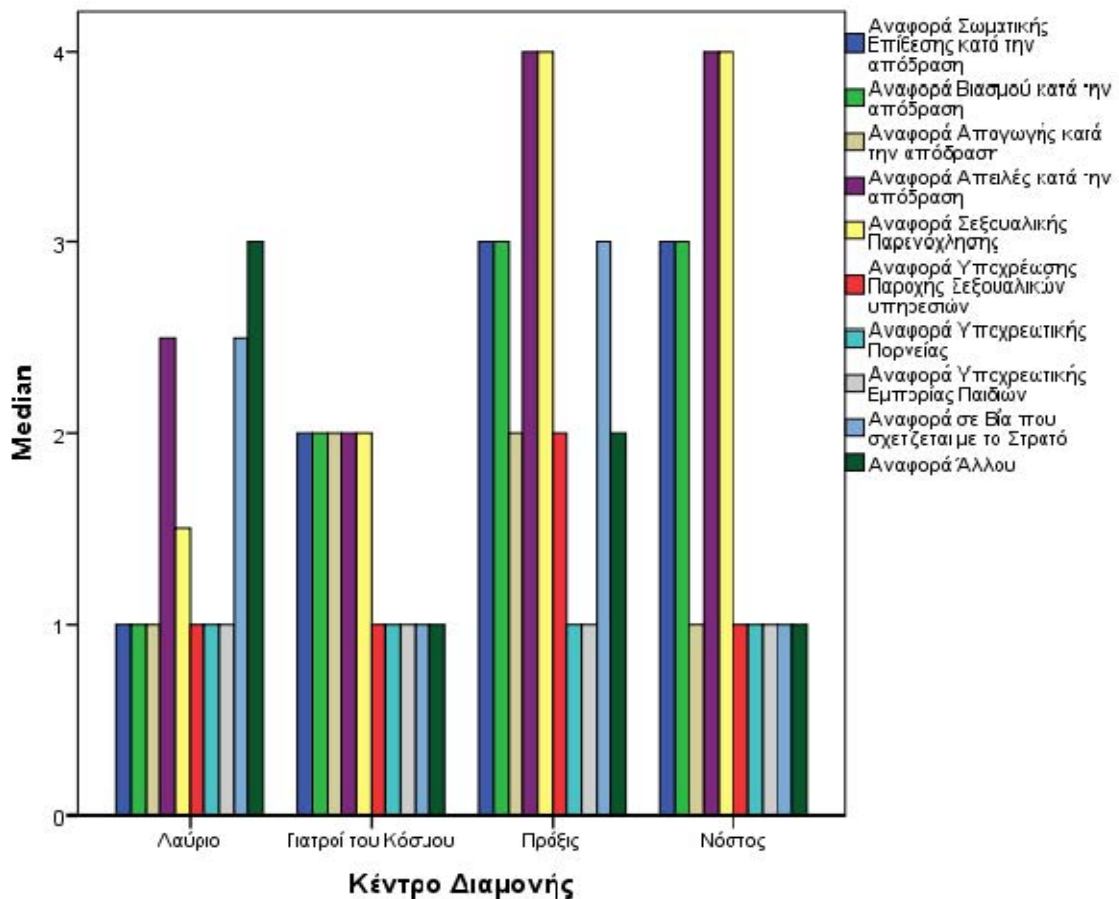
Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της πορνείας το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν υπήρξε σχετική αναφορά (69%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι μερικές φορές υπάρχει σχετική αναφορά (17%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της εμπορίας παιδιών το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν υπήρξε σχετική αναφορά (80%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι σπάνια υπάρχει σχετική αναφορά (11%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά της βίας που σχετίζεται με το στρατό το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν ότι ποτέ δεν υπήρξε σχετική αναφορά (56%) ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκεντρώνει η απάντηση ότι μερικές φορές υπάρχει σχετική αναφορά (26%, Πίνακας 48).

Σε ό,τι αφορά στην αναφορά άλλου ζητήματος που υπέστησαν οι γυναίκες που είναι μόνες ή αρχηγοί οικογενειών κατά τη διάρκεια της απόδρασής τους απάντησαν 9 από τους 37 ερωτηθέντες όπου το μεγαλύτερο ποσοστό απαντάει ότι ποτέ δεν τους έχει αναφερθεί άλλο ζήτημα (56%, Πίνακας 48).

Επιβεβαιώνεται ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σωματική επίθεση κατά την διάρκεια της απόδρασής τους από την χώρα καταγωγής τους.

Πίνακας 48 ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΥΓΕΙΑ

Ερώτηση 11^η σχετικά με την πρόβλεψη των ιδιαίτερων αναγκών (γυναικολογικές και άλλες) των γυναικών, στον τομέα της υγείας

Το 97,3% των απαντήσεων στην παραπάνω ερώτηση είναι θετικές με μια μόνο διαφοροποιημένη απάντηση να καταγράφεται δηλώνοντας την άγνοια του ερωτώμενου σχετικά με το ερώτημα.

Και σε αυτό το σημείο διακρίνεται μια διάσταση απόψεων μεταξύ των επαγγελματιών των δομών και των γυναικών προσφύγων που ερωτήθηκαν, οι οποίες ανέφεραν ότι μόνο όταν ζητηθεί από τις ίδιες ικανοποιούνται τέτοιου είδους ανάγκες τους.

Ερώτηση 12^η σχετικά με την αναφορά των αναγκών για τις οποίες υπάρχει πρόβλεψη. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν ποιοτικά και προέκυψαν οι κατηγορίες πρόνοιας ως ακολούθως: οικογενειακός προγραμματισμός,

γυναικολογικός έλεγχος και εγκυμοσύνη, γενικές ιατρικές εξετάσεις και συμβουλευτική καθοδήγηση.

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε μόνο από εκείνους που απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση. Το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων σχετικά με την πρόβλεψη των αναγκών αφορούν στον γυναικολογικό έλεγχο και στην εγκυμοσύνη σε ποσοστό 74% (Πίνακας 49).

Πίνακας 49 ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΑΝΑΓΚΩΝ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Ερώτηση 13^η σχετικά με την ύπαρξη υπηρεσιών συμβουλευτικής βοήθειας

Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ήταν θετικό (97%) ότι υπάρχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής βοήθειας ενώ μόνο μια αρνητική απάντηση καταγράφηκε στο κέντρο του Λαυρίου.

Ερώτηση 14^η σχετικά με τη συχνότητα αξιοποίησης αυτών των υπηρεσιών από τις γυναίκες.

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε μόνο από εκείνους που έδωσαν θετική απάντηση στην ερώτηση 13. Η πλειοψηφία των απαντήσεων (47%) αφορά στη συχνή χρήση των υπηρεσιών αυτών ενώ δεν καταγράφηκε ως απάντηση η καθόλου ή σπάνια χρήση των υπηρεσιών.

Ενδιαφέρουσα κρίνεται η ύπαρξη υπηρεσιών τέτοιου χαρακτήρα και ακόμα περισσότερο η συχνότητα αξιοποίησής τους από τις γυναίκες αιτούσες άσυλο, που φανερώνει την ανάγκη τους για κοινωνική υποστήριξη.

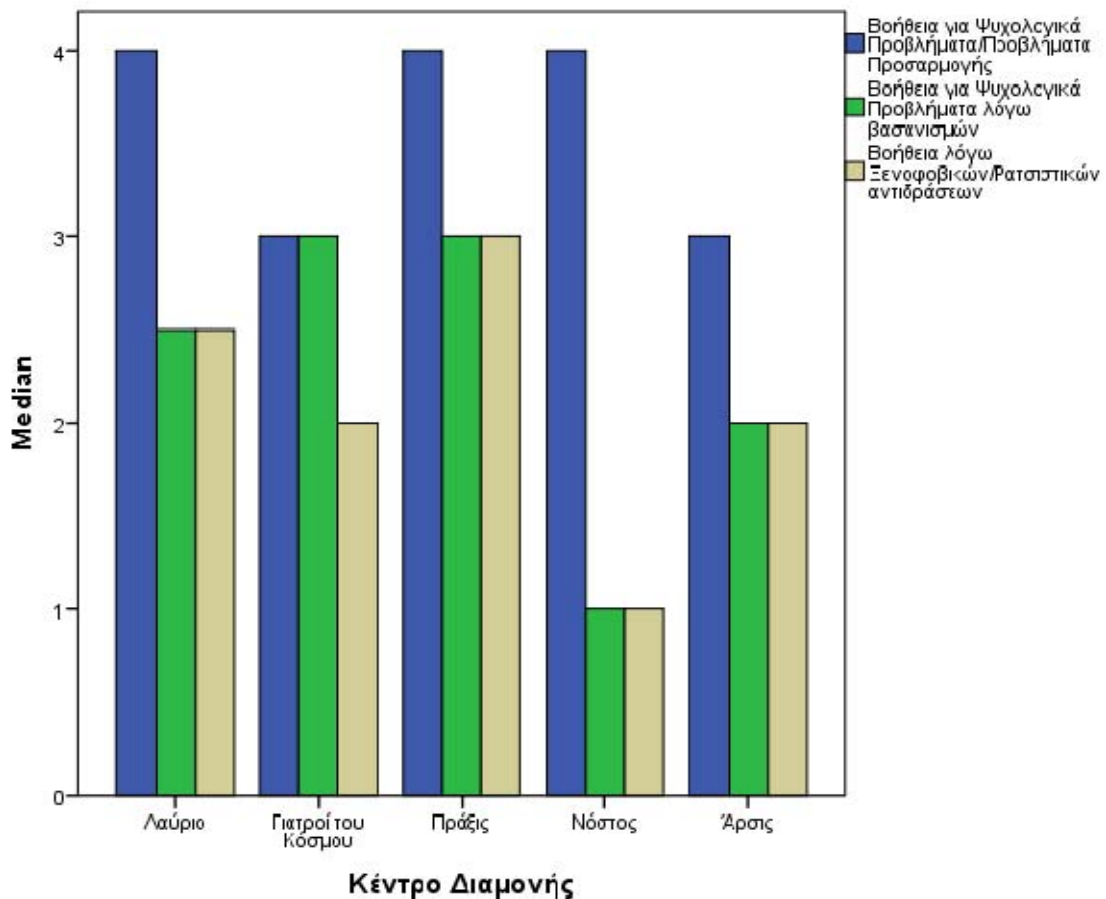
Ερώτηση 15 σχετικά με την ύπαρξη περιπτώσεων όπου γυναίκες μόνες και γυναίκες επικεφαλής οικογενειών ζήτησαν βοήθεια για την αντιμετώπιση: ψυχολογικών προβλημάτων και προβλημάτων προσαρμογής, σοβαρών ψυχολογικών προβλημάτων ως αποτέλεσμα βασανισμών ή σεξουαλικής κακοποίησης, προβλημάτων λόγω ξενοφοβικών και ρατσιστικών αντιδράσεων.

Σε ό,τι αφορά στο αίτημα για αντιμετώπιση ψυχολογικών προβλημάτων/προβλημάτων προσαρμογής το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι συχνά υπάρχουν περιπτώσεις (54%, Πίνακας 50).

Σε ό,τι αφορά στο αίτημα για αντιμετώπιση σοβαρών ψυχολογικών προβλημάτων ως αποτέλεσμα βασανισμών ή σεξουαλικής κακοποίησης το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι μερικές φορές υπάρχουν περιπτώσεις (38%, Πίνακας 50).

Σε ό,τι αφορά στο αίτημα για αντιμετώπιση προβλημάτων λόγω ξενοφοβικών και ρατσιστικών αντιδράσεων το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε ότι σπάνια υπάρχουν περιπτώσεις (43% ,Πίνακας 50).

Επιβεβαιώνεται λοιπόν η αρχική μας υπόθεση ότι οι αιτούντες άσυλο ,και ιδιαίτερα οι γυναίκες, χρήζουν ψυχολογικής υποστήριξης λόγω προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και τα οποία επιδεινώνονται από τις μεγάλες περιόδους αναμονής στα κέντρα και την αβέβαιη έκβαση των διαδικασιών χορήγησης ασύλου ,γεγονός που εμποδίζει την προσαρμογή τους.

Πίνακας 50 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΓΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΚΩΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΝ

Ερώτηση 15^α σχετικά με την αναφορά ενδεικτικής περίπτωσης όπου γυναίκες μόνες και γυναίκες επικεφαλής οικογενειών ζήτησαν βοήθεια για αντιμετώπιση ψυχολογικών προβλημάτων/προβλημάτων προσαρμογής, ψυχολογικών προβλημάτων αποτέλεσμα βασανισμών/σεξουαλικής κακοποίησης και προβλημάτων λόγω ξενοφοβικών/ρατσιστικών αντιδράσεων.

Στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν δόθηκε καμία απάντηση από το προσωπικό των κέντρων των ΜΚΟ Άρσις και Νόστος. Στο κέντρο της ΜΚΟ Πράξις 1 άτομο απάντησε σε σύνολο 9 ερωτηθέντων. Στο κέντρο της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου απάντησαν 4 άτομα σε σύνολο 7 ερωτηθέντων ενώ στο κέντρο του Λαυρίου απάντησαν 4 άτομα σε σύνολο 8 ερωτηθέντων.

Σε ο,τι αφορά στην αναφορά ενδεικτικής περίπτωσης γυναικών που κατέφυγαν σε ψυχολογική υποστήριξη λόγω γενικότερων προβλημάτων προσαρμογής δεν καταγράφεται καμία αναφορά, στο σύνολο των απαντήσεων. Σε ο,τι αφορά σε αίτημα ψυχολογικής υποστήριξης λόγω ξενοφοβικών και ρατσιστικών αντιδράσεων

αναφέρεται μόνο ένα περιστατικό στο κέντρο της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου. Τα περισσότερα περιστατικά που αναφέρονται και στα 3 κέντρα που δόθηκαν περιγραφές περιστατικών αφορούν σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και βασανισμών γυναικών, κυρίως από στρατιωτικές αρχές κατά τη διαδικασία απόδρασής τους, καθώς επίσης και ενδοοικογενειακής βίας χωρίς να διευκρινίζεται εάν αυτή προϋπήρχε, παρουσιάστηκε ή έγινε πιο συστηματική με την είσοδό της στην Ελλάδα. Στο κέντρο της ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου και στο κέντρο Λαυρίου αναφέρονται 2 περιστατικά γυναικών των οποίων η οικογένειά τους δολοφονήθηκε στην προσπάθειά τους να έρθουν στην Ελλάδα.

Όπως αποδεικνύεται δεν υπάρχει έλλειψη ψυχολογικής υποστήριξης στα κέντρα που ερευνήθηκαν. Το ανθρώπινο δυναμικό στοχεύει να μεν στην καθημερινή παροχή των προς το ζην, αλλά ταυτόχρονα παρέχεται υποστήριξη και θεραπεία σε όσους χρίζουν ψυχολογικής βοήθειας, πράγμα που αποτελεί την πιο γνωστή και κοινώς αποδεκτή ανάγκη ενός αιτούντα άσυλο.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Ερώτηση 16^η σχετικά με τη δυνατότητα ενημέρωσης για θέματα υγιεινής

Το σύνολο των ερωτηθέντων (100%) έδωσε θετική απάντηση στην ερώτηση αυτή.

Γεγονός που φανερώνει την αντίθετη άποψη που εκφράζει των προσωπικό των δομών με τους ίδιους τους αιτούσες άσυλο ,οι οποίες υποστήριξαν ότι δεν υπάρχει γι'αυτές τις γυναίκες καθόλου διαθέσιμο πληροφοριακό υλικό ή εκπαιδευτικά τμήματα σχετικά με ζητήματα υγείας και υγιεινής.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

Ερώτηση 17^η σχετικά με τη συχνότητα άρνησης γυναίκας να επισκεφθεί άνδρα γιατρό.

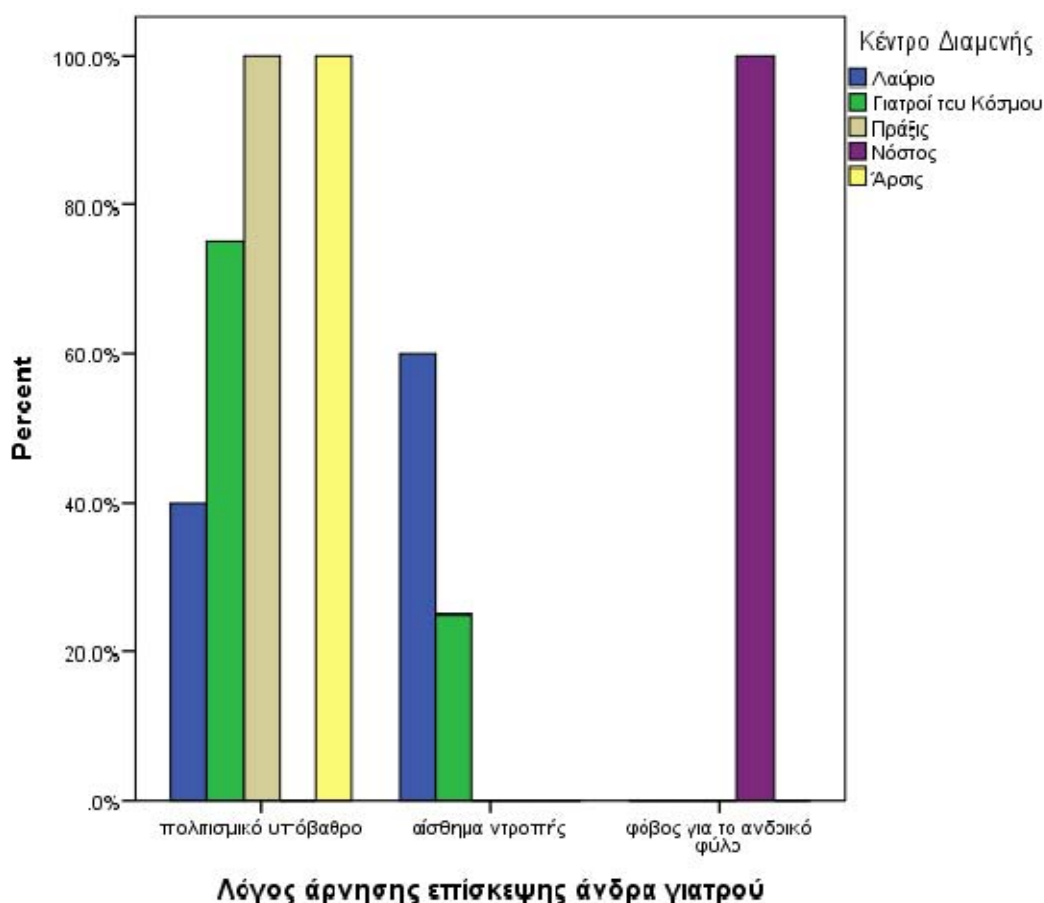
Το 33% των απαντήσεων σχετικά με τη συχνότητα άρνησης επίσκεψης άνδρα γιατρού δηλώνει ότι υπάρχει σχετική αναφορά μερικές φορές ενώ ποτέ δηλώνει το 31%. Στο κέντρο του Νόστου καταγράφονται ως απαντήσεις η απουσία άρνησης (83%) και η σπανιότητά της (17%).

Ερώτηση 18^η σχετικά με την αναφορά του λόγου άρνησης και του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίστηκε. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν ποιοτικά και προέκυψαν οι ακόλουθοι λόγοι και τρόποι.

Λόγοι άρνησης: πολιτισμικό υπόβαθρο, φόβος για το ανδρικό φύλο, αίσθημα ντροπής

Τρόποι διαχείρισης: παραπομπή σε γιατρό εκτός κέντρου, διαδικασίες πειθούς, ραντεβού με γυναίκα γιατρό και μη ικανοποίηση αιτήματος.

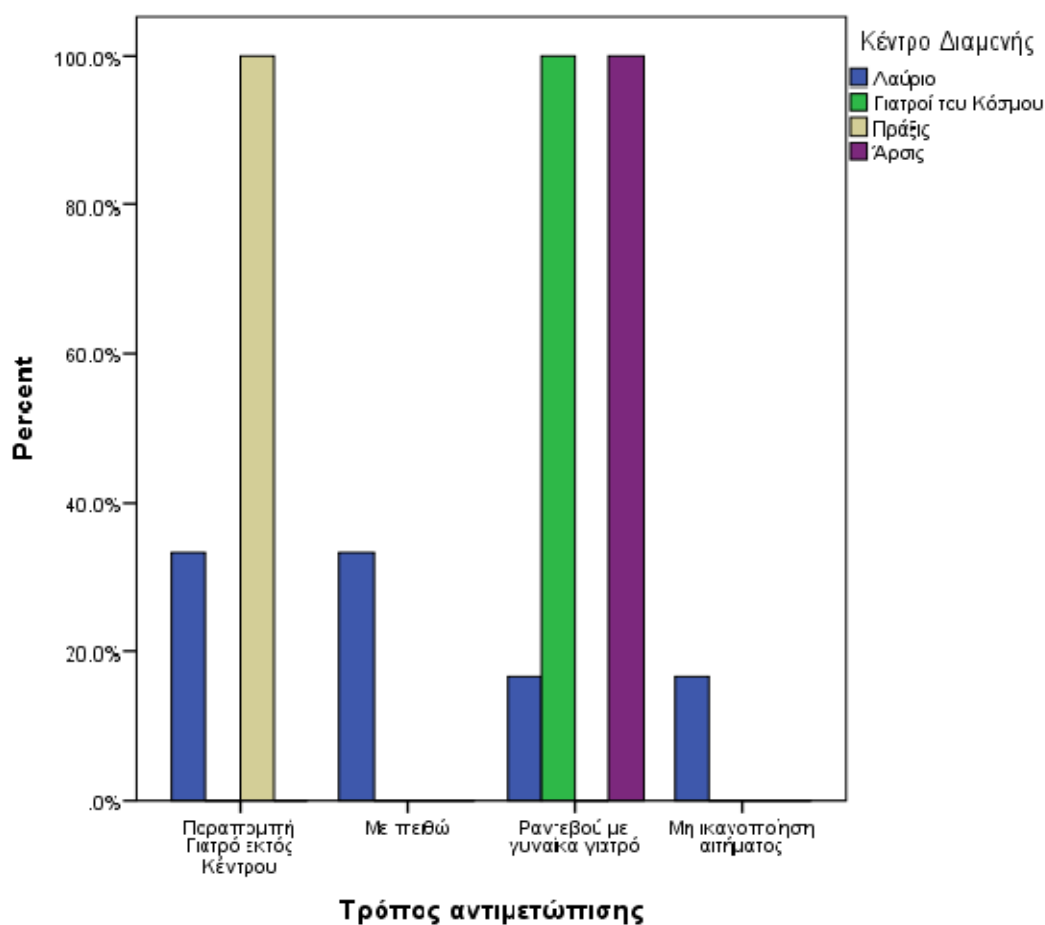
Το πολιτισμικό υπόβαθρο αναδεικνύεται ως κύριος λόγος άρνησης σε ποσοστό 74% (Πίνακας 51) ενώ ο συνήθης τρόπος αντιμετώπισης της άρνησης ήταν η ρύθμιση ραντεβού με γυναίκα γιατρό (54%). Η μη ικανοποίηση του αιτήματος εμφανίζεται μόνο ως μοναδική απάντηση από ένα ερωτώμενο στο κέντρο του Λαυρίου ενώ ο φόβος για το ανδρικό φύλο ως λόγος άρνησης εμφανίζεται ως μοναδική απάντηση από ένα ερωτώμενο στο κέντρο του Νόστου. Επίσης, σε ό,τι αφορά στο κέντρο Λαυρίου οι προεξάρχουσες απαντήσεις σχετικά με τους τρόπους αντιμετώπισης μοιράζονται μεταξύ της απάντησης του γιατρού εκτός κέντρου και των διαδικασιών πειθούς (33% σε κάθε απάντηση, Πίνακας 52).

Πίνακας 51 ΛΟΓΟΙ ΑΡΝΗΣΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΑΝΔΡΑ ΙΑΤΡΟΥ

Κυρίως σχετίζονται με τη διαφορετική κουλτούρα και τον τρόπο που προσεγγίζουν την ασθένεια οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, καθώς επίσης οι διαφορετικές αντιλήψεις για το ρόλο των επαγγελματιών που παρέχουν υπηρεσίες υγείας. Οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των εθνοτικών ομάδων υπονοούν ότι τα άτομα αντιλαμβάνονται διαφορετικά τη σωματική και ψυχική τους υγεία γεγονός, το οποίο ίσως δικαιολογεί και τη διαφορετική χρήση υπηρεσιών υγείας που γίνεται από τους μετανάστες.

Πολλές φορές δεν γίνεται σεβαστή η θρησκευτική και πολιτισμική ταυτότητα των ασθενών. Για παράδειγμα, τα περιστατικά μουσουλμάνων γυναικών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από γυναίκα γιατρό ή νοσηλεύτρια. Παρόλα αυτά στα δομές που διεξήχθη η έρευνα φαίνεται πως γίνονται όλες οι απαιτούμενες ενέργειες προκειμένου να ικανοποιηθούν τα αιτήματα των γυναικών.

Πίνακας 52 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ερώτηση 19^η σχετικά με τη συχνότητα εργασίας των γυναικών μέσα στην εστία

Οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι ποτέ δεν εργάζονται μέσα στην εστία οι γυναίκες (53%) ενώ εργάζονται σπάνια και μερικές φορές (39% και 8% αντιστοίχως, Πίνακας 53).

Ερώτηση 20^η σχετικά με το αν επιθυμούν να εργαστούν οι αιτούσες άσυλο που διαβιούν στην εστία.

Το 68% των απαντήσεων είναι θετικό καθώς οι ερωτώμενοι της Άρσις και του Νόστου απάντησαν καθολικά θετικά, το κέντρο του Λαυρίου σε ποσοστό 75% και τα κέντρα της Πράξις και των Γιατρών του Κόσμου σε ποσοστά 45% και 43% αντιστοίχως.

Σε αντίθεση με έρευνες του παρελθόντος³³⁰ όπου και πάλι οι περισσότερες γυναίκες δεν εργάζονταν ,στην παρούσα αποδεικνύεται ότι αναζητούν εργασία και παρόλο που ούτε στην παρούσα φάση δεν υπάρχει υπηρεσία επιμέλειας παιδιών κατά τις εργάσιμες ημέρες, επιθυμούν να εργαστούν .

Ερώτηση 21 σχετικά με το πόσες γυναίκες εργάζονται εκτός εστίας. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν ποιοτικά και διαμορφώθηκαν ως εξής: πολλές, λίγες, μερικές, καμία

Το 81% των απαντήσεων ήταν αρνητικές ενώ λίγες γυναίκες αναφέρθηκε ότι εργάζονται από τα κέντρα του Λαυρίου και των Γιατρών του Κόσμου.

Ερώτηση 21^α σχετικά με τον τομέα εργασίας όσων γυναικών εργάζονται εκτός εστίας.

Οι ερωτηθέντες του κέντρου της ΜΚΟ Νόστος δεν αναφέρονται σε τομέα εργασίας, καθώς καμία γυναίκα δεν εργάζεται. Τα κέντρα του Λαυρίου και των Γιατρών του Κόσμου αναφέρουν, ως τομείς εργασίας των γυναικών, τον καθαρισμό και τις εργασίες επισιτισμού. Οι ερωτηθέντες του κέντρου της ΜΚΟ Πράξις θεωρούν ότι το κανονιστικό πλαίσιο του κέντρου προβλέπει ότι κατά τη διαδικασία κοινωνικής ένταξης, η εξεύρεση εργασίας σηματοδοτεί και τη σταδιακή αποχώρηση, του φιλοξενούμενου, από το κέντρο. Από την άλλη πλευρά στο κέντρο της ΜΚΟ Άρσις οι γυναίκες δεν εργάζονται καθώς βρίσκονται ακόμη σε στάδιο νομιμοποίησης και

---

³³⁰ Θ.Δ Τσοβίλη ., Βουτηρά,Ε Πρακτικές Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση σε μητέρες μόνες, γυναίκες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους ,υπό την αιγίδα της Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε.,σελ.34.

έκδοσης των απαραίτητων εγγράφων ενώ πραγματοποιείται συμβουλευτική προεργασία με τους φιλοξενούμενους για εύρεση εργασίας.

Ερώτηση 22 σχετικά με το πόσοι άνδρες εργάζονται εκτός εστίας. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν ποιοτικά και διαμορφώθηκαν ως εξής: πολλοί, λίγοι, μερικοί, κανείς.

Το 44% των απαντήσεων ήταν αρνητικές ενώ το 37% δηλώνει ότι μερικοί άνδρες μόνο εργάζονται.

Ερώτηση 22^α σχετικά με τον τομέα εργασίας όσων ανδρών εργάζονται εκτός εστίας.

Οι ερωτηθέντες του κέντρου της ΜΚΟ Νόστος δεν αναφέρονται σε τομέα εργασίας, καθώς κανείς από τους άνδρες δεν εργάζεται. Τα κέντρα του Λαυρίου και των Γιατρών του Κόσμου αναφέρουν, ως τομείς εργασίας των ανδρών, τις εργασίες επισιτισμού και οικοδομής καθώς και τις αγροτικές εργασίες. Οι ερωτηθέντες του κέντρου της ΜΚΟ Πράξις θεωρούν ότι το κανονιστικό πλαίσιο του κέντρου προβλέπει ότι κατά τη διαδικασία κοινωνικής ένταξης, η εξεύρεση εργασίας σηματοδοτεί και τη σταδιακή αποχώρηση, του φιλοξενούμενου, από το κέντρο.

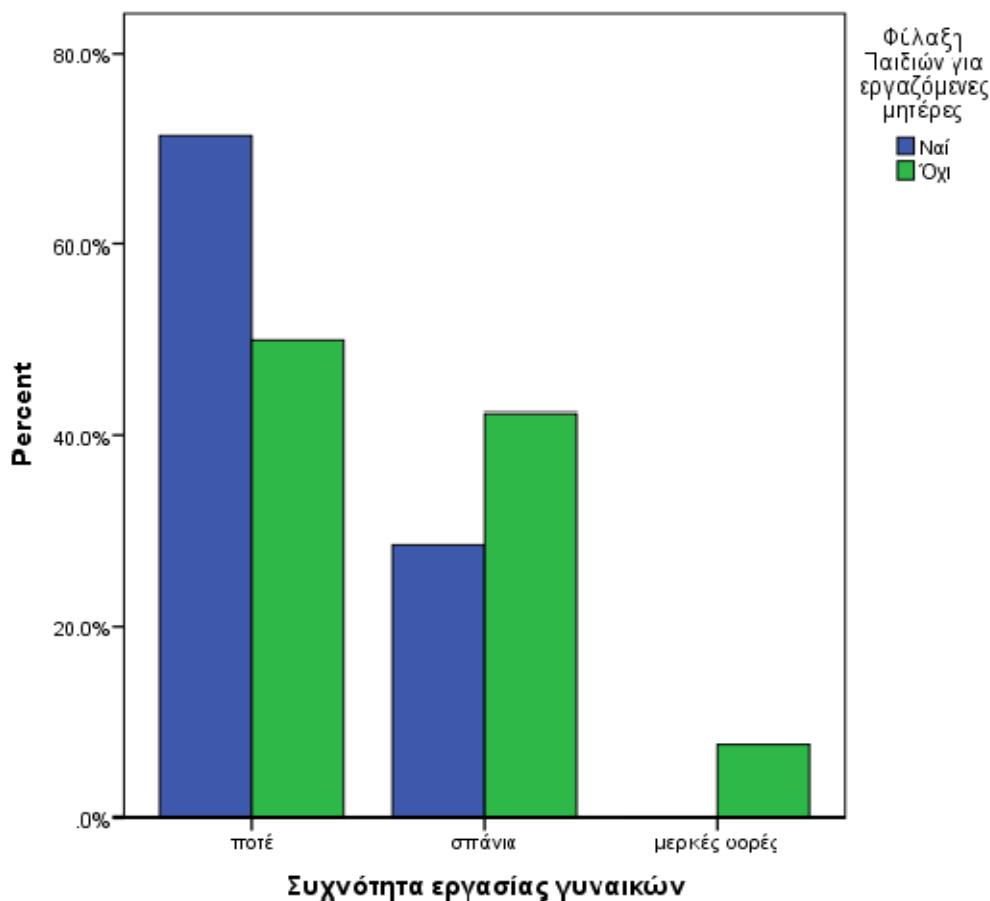
ΜΕΡΙΜΝΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΤΕΚΝΩΝ

Ερώτηση 23^η σχετικά με την ύπαρξη μέριμνας για τη φύλαξη παιδιών των εργαζόμενων μητέρων

Το 76% απάντησε ότι δεν υπάρχει μέριμνα για τη φύλαξη παιδιών ενώ θετικά απάντησαν οι ερωτώμενοι στην Πράξις και στην Άρσις. Η συσχέτιση της πρόνοιας φύλαξης παιδιών με τη συχνότητα εργασίας μέσα στην δομή εμφανίζει την ύπαρξη μέριμνας στις περιπτώσεις που οι γυναίκες δεν εργάζονται ποτέ ή σπάνια μέσα στην εστία, σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων.

Επιβεβαιώνεται λοιπόν η υπόθεση πως αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην εξεύρεση εργασίας η μη ύπαρξη μέριμνας για την φύλαξη των παιδιών.

Πίνακας 53 ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

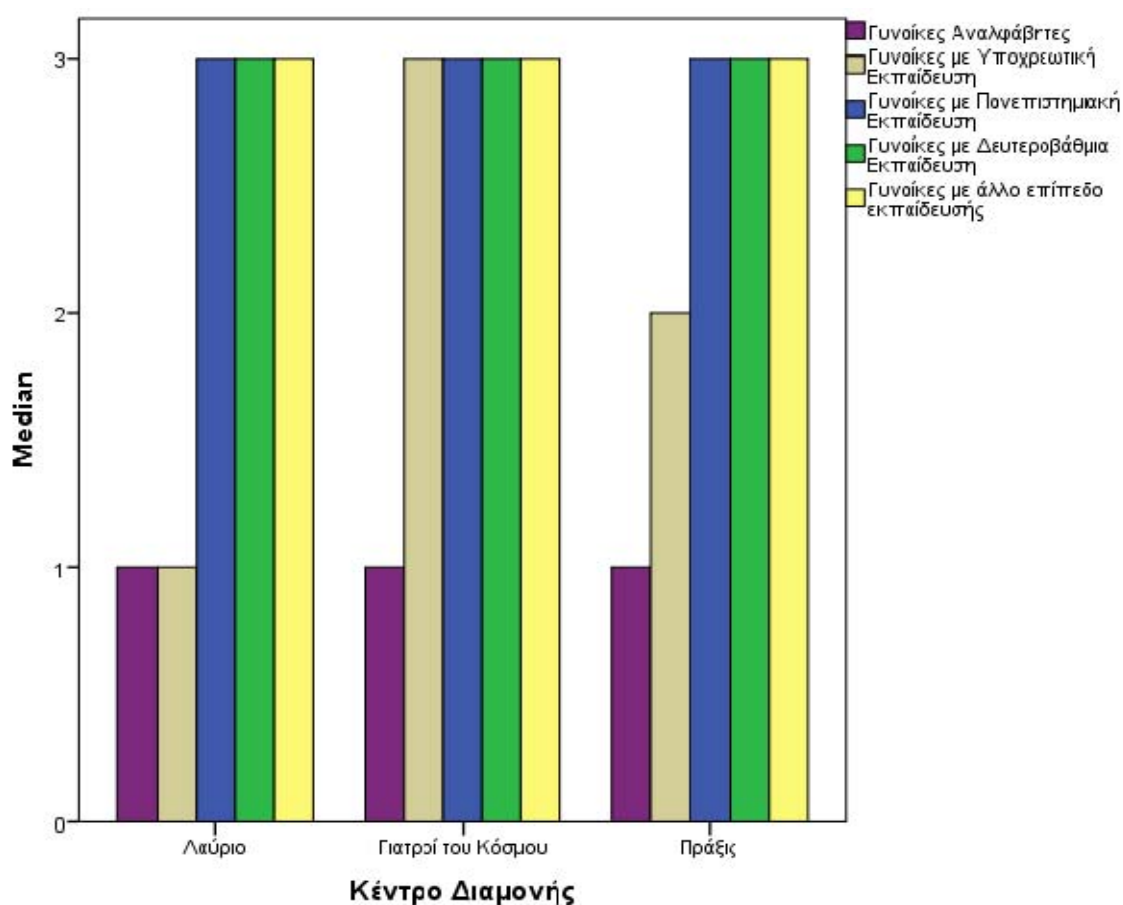
Ερώτηση 24^η σχετικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο του μεγαλύτερου αριθμού των γυναικών που διαβιούν στην εστία (πανεπιστημιακής, δευτεροβάθμιας, υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αναλφάβητες ή άλλο).

Οι ερωτώμενοι δηλώνουν σε ποσοστό 94% ότι είναι ελάχιστες οι γυναίκες πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, σε ποσοστό 66% ότι είναι ελάχιστες οι γυναίκες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε ποσοστό 44% ότι είναι πολλές οι γυναίκες υποχρεωτικής εκπαίδευσης καθώς επίσης σε ποσοστό 89% ότι είναι αναλφάβητες ενώ άλλο επίπεδο εκπαίδευσης αναφέρουν μόνο 3 άτομα από τα 37 (Πίνακας 54).

Επιβεβαιώνεται, λοιπόν, ότι στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι γυναίκες πρόσφυγες (σε ποσοστό μάλιστα μεγαλύτερο από αυτό των ανδρών προσφύγων) είναι χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, δεν μπορούν να βρουν εύκολα (νόμιμη) εργασία – τουλάχιστον μετά από ένα διάστημα παραμονής – παρά μόνο στον άτυπο οικιακό τομέα ή/και άλλους περιθωριακούς τομείς της αγοράς εργασίας. Το γεγονός αυτό

επιτείνεται ακόμα περισσότερο και λόγω των γραφειοκρατικών, μακροχρόνιων και δαπανηρών διαδικασιών αναγνώρισης των γνώσεών τους στην ελληνική γλώσσα καθώς και λόγω της απουσίας σταθερών διαδικασιών πιστοποίησης δεξιοτήτων.

Ωστόσο σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι σε σύγκριση με την έρευνα των Τσοβίλη-Βουτηρά ,όπου γίνεται λόγος για έλλειψη διαπολιτισμικής ευαισθησίας ,στο Λαύριο λειτούργησε Διαπολιτισμικό Κέντρο υπό την εποπτεία του Ερυθρού Σταυρού,ο οποίος διοικεί το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής.

Πίνακας 54 ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ερώτηση 25^η σχετικά με το εάν παρέχονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας στις γυναίκες που διαμένουν στην εστία.

Οι ερωτώμενοι απάντησαν σε ποσοστό 100% θετικά στην παραπάνω ερώτηση.

Στις δομές που διεξήχθη η έρευνα δεν εκλείπουν τα μαθήματα εκμάθησης ελληνικών ,τα οποία σε περιπτώσεις όπως του Λαυρίου παρέχονται μέσα στο Κέντρο είτε στο

χώρο κάποιας άλλης ΜΚΟ, το οποίο βέβαια δεν είναι τόσο βολικό για τις γυναίκες με παιδιά ,που δεν έχουν κάποιον για να επιμεληθεί αυτών όσο παρακολουθούν το μάθημα.

Ερώτηση 26^η σχετικά με αν οι γυναίκες έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ή άλλου είδους προγράμματα με τους άνδρες.

Οι ερωτώμενοι απάντησαν σε ποσοστό 100% θετικά στην παραπάνω ερώτηση

Ερώτηση 26^α σχετικά με την αναλογία ανδρών και γυναικών που έχουν δυνατότητες πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ή άλλου είδους προγράμματα.

Η συγκεκριμένη διευκρινιστική ερώτηση δεν απαντήθηκε από το σύνολο των ερωτηθέντων επαγγελματιών σε όλα τα κέντρα.

ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Ερώτηση 27^η σχετικά με την ενημέρωση των γυναικών για τα δικαιώματά τους σύμφωνα με το διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο.

Το 92% των απαντήσεων που συλλέχθηκαν ήταν θετικές στην παραπάνω ερώτηση. Επίσης, καταγράφηκαν μια αρνητική απάντηση στην Πράξις και δύο δηλώσεις άγνοιας στο κέντρο Λαυρίου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΙΤΟΥΣΩΝ ΑΣΥΛΟ

Ερώτηση 28^η σχετικά με τα 3 πιο συνηθισμένα προβλήματα και αφορούν στις γυναίκες μόνες και αρχηγούς οικογενειών στην εστία. Οι απαντήσεις επεξεργάστηκαν ποιοτικά και είναι οι εξής: εργασία, οικονομική κατάσταση, φροντίδα παιδιών, ενδοοικογενειακή βία, ψυχολογική κατάσταση, διαφορετικές πεποιθήσεις, έλλειψη πρωτοβουλιών, εξάρτηση/καταπίεση συζύγου, γνώση ελληνικής γλώσσας, ρατσισμός και εκπαίδευση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων ανέδειξε ως 1^ο τη φροντίδα των παιδιών (22%), ως 2^ο πιο συνηθισμένο πρόβλημα τη φροντίδα των παιδιών και τη γνώση της ελληνικής γλώσσας (20%) ενώ ως 3^ο πιο συνηθισμένο πρόβλημα εμφανίζεται η ψυχολογική κατάσταση (31%). Ο αριθμός των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση ήταν 33 για το 1^ο πρόβλημα, 30 για το 2^ο πρόβλημα και 23 για το 3^ο πρόβλημα.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Ερώτηση 29^η σχετικά με τη δυνατότητα των γυναικών να εξασκήσουν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων αφορά σε θετική απάντηση ως προς τη δυνατότητα εξάσκησης καθηκόντων (92%) ενώ δόθηκε μόνο μια αρνητική απάντηση και δηλώθηκαν δύο άγνοιες στο Κέντρο του Λαυρίου.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Ερώτηση 30^η σχετικά με την ύπαρξη γυναικείας ομάδας στην εστία στο πλαίσιο της οποίας να πραγματοποιούνται γυναικείες συναντήσεις και κοινωνικές επαφές μεταξύ των γυναικών.

Η ερώτηση απαντήθηκε θετικά σε ποσοστό 54% από το σύνολο των ερωτηθέντων ενώ το 35% απάντησε αρνητικά.

ΡΟΛΟΣ ΜΚΟ

Ερώτηση 31^η σχετικά με το ρόλο των ΜΚΟ στα παρακάτω θέματα: παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, στήριξη νομική, κοινωνική και ψυχολογική, διευκόλυνση επικοινωνίας και ένταξη.

Το 51% απαντά ότι ο ρόλος των ΜΚΟ στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας είναι πολύ θετικός, το 59% απαντά ότι ο ρόλος τους στη στήριξη είναι πολύ θετικός, το 48% απαντά ότι ο ρόλος τους στη διευκόλυνση επικοινωνίας είναι θετικός και το 51% απαντά ότι ο ρόλος τους στην ένταξη είναι πολύ θετικός.

ΠΑΡΟΧΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΕ ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Ερώτηση 32^η σχετικά με την άντληση βοήθειας και στήριξης στην καθημερινότητα και στα προβλήματα που προκύπτουν.

Το 60% απαντά ότι μερικές φορές αντλεί βοήθεια και στήριξη από το κράτος, 39% ότι μερικές φορές και 39% ότι σπάνια βοηθείται από την Περιφέρεια, το 51% μερικές φορές από το Δήμο, το 50% συχνά από δωρεές και το 42% μερικές φορές από τις ΜΚΟ, ενώ άλλη στήριξη συχνά δηλώνει το 60%.

Το βασικό πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν όλες οι Δομές είναι η έλλειψη κονδυλίων ,που δυσκολεύουν την χρηματοδότησή τους και εν μέρει η έλλειψη προσωπικού, η διακοπή των προνοιακών επιδομάτων ,καθώς και η καθυστέρηση των διαδικασιών χορήγησης ασύλου.

Παρατηρήθηκαν αρκετές ελλειπείς γνώσεις του προσωπικού των Δομών σχετικά με τον ακριβή αριθμό των φιλοξενουμένων, την πρόβλεψη των ειδικών αναγκών των γυναικών στον τομέα της υγείας και την ελεύθερη εξάσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Επίσης, αναφέρθηκε ότι σπάνια προσεγγίζουν συμμετοχικά τις αιτούσες άσυλο με τη μορφή της εκπαίδευσης /πρόσληψής τους σε προγράμματα ,που άμεσα τους ωφελούν.

Στο Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ στις ηγετικές δομές που δραστηριοποιούνται (ΡΚΚ) συμμετέχουν και οι γυναίκες .Επίσης, σε όλες τις Δομές φιλοξενίας έχουν γίνει

διευθετήσεις στους χώρους ,προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των γυναικών, οι οποίες απολαμβάνουν την ίδια ελευθερία κινήσεων με τους άντρες. Οι επαγγελματίες δεν θεωρούν ότι οι γυναίκες που διαβιούν στις Δομές διατρέχουν κίνδυνο να οδηγηθούν στην πορνεία και το trafficking . Ωστόσο ,οι πιο ευάλωτες είναι οι μόνες και ανήλικες γυναίκες ,οι μόνες και κυρίως οι Αφρικανικής και Αφγανικής καταγωγής. Επίσης ,απαντήθηκε ότι οι γυναίκες κατά την απόδρασή τους αντιμετώπισαν σωματικές επιθέσεις.

Η πρόβλεψη για τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών στον τομέα της υγείας περιορίζεται στον γυναικολογικό έλεγχο και την εγκυμοσύνη, ωστόσο δίνεται η δυνατότητα ενημέρωσης για θέματα υγιεινής, ενώ οι περιπτώσεις γυναικών ,που δεν επιθυμούν να επισκεφτούν άνδρα γυναικολόγο αντιμετωπίζονται με επανακανονισμό επίσκεψης σε ιατρούς γυναικείου φύλου ,εκτός δομών .Επιπλέον, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες υπάρχουν σε όλες τις Δομές φιλοξενίας και χρησιμοποιούνται συχνά από τις γυναίκες, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα και δυσκολίες προσαρμογής ,καθώς και ψυχολογικά προβλήματα λόγω σεξουαλικής κακοποίησης και βασανισμών από τις στρατιωτικές αρχές .

Επιπρόσθετα ,δεν λειτουργούν υπηρεσίες επιμέλειας τέκνων ,σχεδόν σε όλες τις Δομές φιλοξενίας , ωστόσο παρέχονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Οι γυναίκες είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα με τους άντρες και δεν εργάζονται και εκείνες .Επικρατεί ελευθερία θρησκευτικής έκφρασης και πραγματοποιούνται γυναικείες συναντήσεις, στα πλαίσια κοινωνικών ομάδων. Βασικό μέλημά τους αποτελεί η φροντίδα των παιδιών τους.

Τέλος ,ο ρόλος των ΜΚΟ στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και στήριξης είναι πολύ θετικός ενώ το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων απάντησε ότι η βοήθειά τους στην καθημερινότητα προέρχεται από τις δωρεές.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι ο ρόλος των Δομών είναι εξαιρετικά σημαντικός ,όσον αφορά στη βοήθεια ,την συμβουλευτική/ψυχολογική υποστήριξη, στην παροχή αναγκαίων ειδών και στέγασης ,ωστόσο η έλλειψη γνώσης ουσιωδών πληροφοριών ενός μικρού αλλά σημαντικού μέρους των επαγγελματιών, η έλλειψη υπηρεσιών επιμέλειας τέκνων και προώθηση εργασίας ,όπως και η ελλιπής χρηματοδότησή τους και η μη ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού προσωπικού πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να αντιμετωπιστεί μέσω νέων πολιτικών και προτάσεων προς τις ίδιες τις Δομές και την ελληνική πολιτεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Δεν επαληθεύεται με σαφήνεια η υπόθεση ότι υπάρχουν έμφυλες διαφορές στο χώρο των αιτούντων άσυλο εξαιτίας των μεγάλων κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, που τις καθιστούν μη ευκρινείς.
- Διαπιστώθηκε η μη ύπαρξη διάκρισης κέντρων υποδοχής και στέγασης, όπως συμβαίνει στις χώρες της Ευρώπης.
- Παραμένει ότι το σημαντικότερο απ' όλα τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν όλα τα κέντρα είναι η έλλειψη σταθερής, αξιόπιστης και βιώσιμης χρηματοδότησης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αυξομειώσεις στη χρηματοδότηση προκαλούν αυξομειώσεις και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Παρατηρήθηκε ως σημαντικό πρόβλημα και η διακοπή των προνοιακών επιδομάτων για μεγάλο χρονικό διάστημα, όπως και η καθυστέρηση στην διαδικασία αναγνώρισης ασύλου, που δυσχεραίνει το έργο του προσωπικού των δομών.
- Επιβεβαιώνεται ότι σε κανένα κέντρο δεν υφίστανται περιορισμοί σχετικά με την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των αιτούντων άσυλο, αλλά ούτε και ειδικά δωμάτια έχουν παραχωρηθεί για τη θρησκευτική έκφραση των αιτούντων άσυλο.
- Όσον αφορά την συμμετοχική προσέγγιση στην καθημερινή λειτουργία των κέντρων διαπιστώθηκε ότι σε αρκετές δομές λειτουργεί σε αρχικό στάδιο ενώ σε άλλες, όπως στο Λαύριο, δεν εφαρμόζεται, κυρίως σε ό,τι αφορά στο θέμα της συμμετοχής στην παρασκευή του φαγητού.
- Διαψεύδεται η υπόθεση ότι δεν υπάρχει κάποιο κέντρο που να έχει παρουσιάσει προγράμματα ευαισθητοποίησης σχετικά με πολιτισμικά ζητήματα ή μαθήματα διαπολιτισμικών σπουδών, που να στοχεύουν στη συμμετοχή όλων των διαμενόντων και να συμβάλουν στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς στο Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ, λειτούργησε έως τα μέσα του 2011 το Διαπολιτισμικό Κέντρο υπό την διοίκηση του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.
- Επιβεβαιώνεται η υπόθεση ότι η συμμετοχή των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι σχεδόν ανύπαρκτη στα κέντρα όπου διεξήχθη η

έρευνα, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί όχι μόνο από έλλειψη ενθάρρυνσής τους από τις δομές αλλά και από την κουλτούρα της κάθε εθνικότητας .

- Επιβεβαιώνεται η υπόθεση ότι η έλλειψη υπηρεσιών επιμέλειας παιδιών, κατά τη διάρκεια της ημέρας αποτρέπει σε μεγάλο βαθμό τις γυναίκες που είναι μόνες από το να παρακολουθήσουν μαθήματα γλώσσας ή άλλα επιμορφωτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, εκτός από την περίπτωση της δομής της ΜΚΟ Άρσις ,όπου λειτουργεί κατά κάποιο τρόπο τέτοια υπηρεσία.
- Επιβεβαιώνεται πως οι άνδρες συμμετέχουν περισσότερο σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες ,όπως είναι τα μαθήματα εκμάθησης των ελληνικών σε σχέση με τις γυναίκες.
- Εμφανίστηκε διάσταση απόψεων μεταξύ των επαγγελματιών και των προσφύγων ,που ερωτήθηκαν σχετικά με το ότι οι ειδικές ανάγκες για την υγεία των γυναικών (γυναικολογικές, ψυχολογικές) ικανοποιούνται μόνο εφόσον κάτι τέτοιο ζητηθεί, όταν, δηλαδή, η γυναίκα που διαμένει στο κέντρο χρειαστεί γιατρό ή νοσοκόμα, καθώς οι μεν πρώτοι αναφέρουν ότι γίνεται προληπτικός έλεγχος ενώ οι πρόσφυγες υποστηρίζουν ότι αν ζητηθεί από τις ίδιες πραγματοποιείται .Επίσης, διάσταση υπάρχει σχετικά με την ύπαρξη διαθέσιμου πληροφοριακού υλικού ή εκπαιδευτικών τμημάτων για ζητήματα υγείας και υγιεινής.
- Σε κάποια κέντρα διαπιστώθηκε η ύπαρξη προσωπικού μη ειδικά εκπαιδευμένου και εξειδικευμένου σε θέματα ασύλου (νομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά ζητήματα) αλλά και η μη γνώση της πραγματικής εικόνας των αναγκών των προσφύγων και ακόμα και δυσκολία αναγνώρισης περιστατικών βίας και σεξουαλικής κακοποίησης.
- Διαπιστώθηκε η ύπαρξη ενός μικρού ποσοστού ατόμων που εγκατέλειψαν την πατρίδα τους για οικονομικούς λόγους και οι οποίοι νομικά δεν πρέπει να επιζητούν την χορήγηση ασύλου, αφήνοντας να την λάβουν τα άτομα που χρίζουν τέτοιου είδους αναγνώρισης.
- Επιβεβαιώνεται ότι η ζωή των ατόμων που έδωσαν συνέντευξη, στα κέντρα υποδοχής φαίνεται πως ήταν σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένη από το άγχος τους και την απογοήτευσή τους για τις καθυστερήσεις ή την αρνητική απόφαση του αιτήματός τους για άσυλο. Αρκετοί, αν όχι οι περισσότεροι ένιωθαν οργή και αγανάκτηση με αυτή την ασαφή και αβέβαιη κατάσταση.

- Πολλοί από αυτούς είχαν μεγάλες προσδοκίες αλλά απογοητεύτηκαν και δυσαρεστήθηκαν με την μικρή βοήθεια που τους παρασχέθηκε από αρκετούς οργανισμούς, οι οποίοι κατά τη γνώμη τους, δεν κράτησαν τις υποσχέσεις τους.
- Κοινή ένδειξη της προβληματικής ψυχολογικής τους κατάστασης αποτελούν οι αϋπνίες ενώ η συχνότητα της εμφάνισης ασθενειών και το κλάμα εμφανίζουν αντίστοιχα για άνδρες και γυναίκες μεγάλα ποσοστά, διαψεύδοντας την υπόθεση ότι αναφέρεται συχνότερα κακή υγεία και κατάθλιψη στις γυναίκες από ότι στους άνδρες.
- Διαψεύδεται η υπόθεση ότι η απόφαση εγκατάλειψης της χώρας τους λαμβάνεται από τον σύζυγο χωρίς να ερωτηθεί η σύζυγος, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό απαντά πως από κοινού λήφθηκε η απόφαση.
- Το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας συνεχίζει να αποσιωπάται από την πλευρά των γυναικών αιτουσών άσυλο, γεγονός που επιβεβαιώνει τον σκοτεινό αριθμό των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας .
- Οι εξαιρετικά κακές συνθήκες διαβίωσης και οι ακατάλληλοι χώροι εγκατάστασης των δομών διαπιστώθηκαν στα περισσότερα κέντρα.
- Ο συνωστισμός που επικρατεί στους χώρους φιλοξενίας και η έλλειψη ιδιωτικότητας αποτελούν κοινά προβλήματα των αιτούντων άσυλο.
- Δεν παρατηρήθηκε ελλιπής διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής στις δομές διεξαγωγής της έρευνας, διαψεύδοντας την αρχική μας υπόθεση .
- Διαπιστώθηκαν έντονα προβλήματα λόγω του γλωσσικού εμποδίου και της μη ύπαρξης αρκετών διερμηνέων και κυρίως λόγω της απουσίας γυναικών διερμηνέων, με εξαίρεση το Κέντρο στο Λαύριο, όπου και οι δυο διερμηνείς είναι γυναικείου φύλου . Επίσης, η μη γνώση της γαλλικής γλώσσας από τους διερμηνείς αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα, σε κάποιες δομές ,για τους αφρικανικής καταγωγής αιτούντες άσυλο. Επίσης, το εμπόδιο αυτό δυσκόλεψε ιδιαίτερα την επικοινωνία κατά την επίσκεψη στο γιατρό.
- Η εκπαίδευση/ τεχνική κατάρτιση περιορίζεται κυρίως σε σεμινάρια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.
- Στη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας εμφανίζεται ακόμα πιο έντονο το πρόβλημα της ανεργίας, χωρίς έμφυλες διακρίσεις και ,όπως διαπιστώνεται, ζητήματα απασχόλησης δεν προωθούνται ενεργά στα

περισσότερα κέντρα ,γεγονός που μπορεί να δικαιολογηθεί μέσα στα πλαίσια της γενικότερης οικονομικής κρίσης.

- Επιπλέον, λόγω ακριβώς των προαναφερθέντων ,δεν μπορεί να προκύψει η αποτύπωση έμφυλων διακρίσεων σε μισθολογικά ζητήματα.
- Επίσης, διαψεύδεται η υπόθεση ότι οι γυναίκες πλήττονται από υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και φτώχειας ,τουλάχιστον για τη δεδομένη χρονική στιγμή.
- Επιβεβαιώνεται η περιστασιακή και χωρίς ασφάλιση εργασία, για όσους εργάζονται αυτήν την περίοδο.
- Δεν υπάρχει ενδιαφέρον παρακολούθησης άλλων σεμιναρίων επαγγελματικής κατάρτισης ,παρά μόνο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας κυρίως από τους άνδρες.
- Επιβεβαιώνεται το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γυναικών, που διαβιούσαν στις δομές την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας σε σχέση με το αντίστοιχο των ανδρών ,όπως συμβαίνει στις μουσουλμανικές κοινωνίες αλλά και στις κοινότητες των Ρομ.
- Εμφανίστηκε διάσταση απόψεων μεταξύ και των προσφύγων και των επαγγελματιών ,που ερωτήθηκαν σχετικά αν έχουν γίνει διευθετήσεις των χώρων και εάν διασφαλίζεται η ασφάλεια των γυναικών, που διαβιούν στις δομές .Οι μεν επαγγελματίες απάντησαν ότι έχουν γίνει διευθετήσεις στις δομές ,έτσι ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και ασφάλεια των γυναικών ενώ εκείνες απάντησαν ότι δεν αισθάνονται ασφαλείς και ότι αντιμετωπίζουν αναφορικά με αυτό το θέμα περισσότερα προβλήματα από τους άνδρες.
- Διαπιστώνονται κοινά προβλήματα που επιζητούν λύσεις όπως είναι η χρονοβόρα διαδικασία χορήγησης ασύλου, η εύρεση εργασίας, κυρίως για τους άνδρες, η εκπαίδευση, ως γενικότερη δραστηριότητα για τους άνδρες και ως εκπαίδευση των παιδιών τους για τις γυναίκες.
- Επιβεβαιώνεται ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα σε σχέση με τους άνδρες αιτούντες άσυλο, με βάση την έρευνα και ιδιαίτερα οι μονές γυναίκες με παιδιά, όπως υποστηρίχθηκε και από τα δύο φύλα, μιας και μπορούν να θυματοποιηθούν ευκολότερα από τους άνδρες.
- Στο Κέντρο του Λαυρίου αναδείχθηκε το κοινό πρόβλημα γυναικών και ανδρών αιτούντων άσυλο ,οι οποίοι αντιδρούν στην μεταφορά τους σε διαμορφωμένο χώρο λίγο πιο έξω από το κέντρο της πόλης.

- Σε περιοχή ημιαστική ,όπως είναι το Λαύριο, η πρόσληψη /εκπαίδευση ,ως μέλη του προσωπικού, των γυναικών αιτουσών άσυλο είναι σπάνια σε σχέση με τις δομές ενός αστικού κέντρου, όπως είναι η Αθήνα.
- Επιβεβαιώνεται ότι οι εργασιακές ευκαιρίες είναι λιγότερες για τις γυναίκες αιτούσες άσυλο σε κέντρα ημιαστικά ,όπως είναι του Λαυρίου, ενώ για τους άνδρες η κατάσταση είναι η ίδια ανεξαρτήτως τοποθεσίας.
- Οι γυναίκες απολαμβάνουν την ίδια ελευθερία κινήσεων και την ίδια προσβασιμότητα σε είδη πρώτης ανάγκης με τους άνδρες σε όλες τις δομές, επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση.
- Επιβεβαιώθηκε η ύπαρξη ηγετικών δομών στο Κέντρο του Λαυρίου (PKK) ,με τη συμμετοχή σε αυτές γυναικών αιτουσών άσυλο, ενώ στις υπόλοιπες δομές δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη τέτοιων.
- Ποτέ ή σπάνια ,με μικρές αποκλίσεις, έχει αναφερθεί από γυναίκες μονές ή αρχηγούς οικογενειών ή έχει παρατηρηθεί από το προσωπικό των δομών: σωματική επίθεση, βιασμός, απαγωγή, απειλές, σεξουαλική παρενόχληση, υποχρέωση παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας, υποχρεωτική πορνεία και εμπορία παιδιών ή άλλου, γεγονός που διαψεύδει την υπόθεσή μας
- Σπάνια έχει διατρέξει τον κίνδυνο να οδηγηθεί στην πορνεία ή να πέσει θύμα trafficking κάποια αιτούσα άσυλο ,σύμφωνα με το ερωτώμενο προσωπικό των δομών, γεγονός που διαψεύδει την υπόθεσή μας.
- Διαπιστώνεται ότι οι περισσότερο ευάλωτες ,στον κίνδυνο της πορνείας ή του trafficking, γυναίκες είναι οι μονές και ανήλικες, όπως είχαμε υποθέσει, με έμφαση ,σε συγκεκριμένη δομή, στις γυναίκες με καταγωγή αφρικανική και αφγανική.
- Μερικές φορές έχει αναφερθεί από γυναίκες αιτούσες άσυλο στο προσωπικό των δομών ότι ,κατά τη διάρκεια της απόδρασής τους αντιμετώπισαν σωματική επίθεση ,βιασμό και απειλές επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση ενώ ποτέ δεν έγινε λόγος για απαγωγή, υποχρέωση παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών ως αντάλλαγμα για τη λήψη εγγράφων ή άλλης βοήθειας, πορνεία, εμπορία παιδιών, βία που σχετίζεται με το στρατό και, τέλος, σπάνια για σεξουαλική παρενόχληση, επιβεβαιώνοντας εν μέρει την υπόθεσή μας

- Υπάρχει πρόβλεψη για τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών στον τομέα της υγείας και αφορούν στον γυναικολογικό έλεγχο και την εγκυμοσύνη.
- Σε όλες τις δομές υπάρχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής βοήθειας και ψυχολογικής υποστήριξης και χρησιμοποιούνται συχνά από τις αιτούσες άσυλο.
- Παρατηρήθηκε ότι όντως οι γυναίκες αντιμετωπίζουν συχνά ψυχολογικά προβλήματα και προβλήματα προσαρμογής, μερικές φορές σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα ως αποτέλεσμα βασανισμών ή σεξουαλικής κακοποίησης και σπάνια λόγω ξενοφοβικών και ρατσιστικών αντιδράσεων.
- Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις γυναικών που τα ψυχολογικά τους προβλήματα αφορούσαν σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και βασανισμών από στρατιωτικές αρχές κατά την διάρκεια απόδρασής τους, ενδοοικογενειακής βίας καθώς και δολοφονίας οικείων τους προσώπων.
- Υπάρχει δυνατότητα ενημέρωσης για θέματα υγείας σύμφωνα με το προσωπικό των δομών, διαψεύδοντας την υπόθεσή μας.
- Επιβεβαιώνεται ότι οι γυναίκες αρνούνται συχνά ,με μικρή απόκλιση σε κάθε δομή, να επισκεφθούν άνδρα ιατρό ,λόγω κυρίως, του πολιτισμικού τους υποβάθρου και των διαφορετικών πολιτισμικών αξιών, αλλά και λόγω του φόβου για το ανδρικό φύλο και της ντροπής που αισθάνονται.
- Ο συνήθης τρόπος διαχείρισης, από την πλευρά των κοινωνικών λειτουργών των δομών, της άρνησης των γυναικών να επισκεφθούν άνδρα ιατρό είναι η ρύθμιση ραντεβού με γυναίκα ιατρό, αν και η διαδικασία της πειθούς κατέχει στην έρευνα σημαντικό ρόλο κυρίως στο κέντρο του Λαυρίου.
- Διαπιστώθηκε ότι γυναίκες αιτούσες άσυλο δεν εργάζονταν ούτε μέσα στις δομές ούτε εκτός αυτών ,κατά την διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, παρόλο που το επιθυμούσαν πολύ, λόγω αυξημένων υποχρεώσεων (ανατροφή τέκνων, οικιακές εργασίες, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο),όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των γυναικών Ρομ. Παρόλα αυτά ο τομέας εργασίας τους ,κατά καιρούς, είναι ο καθαρισμός και οι εργασίες επισιτισμού. Αξίζει να αναφερθεί ότι στην δομή φιλοξενίας της ΜΚΟ Πράξις η εξεύρεση εργασίας σηματοδοτεί και τη σταδιακή αποχώρηση, του φιλοξενούμενου, από το κέντρο.

- Παρόμοια συμπεράσματα βγήκαν και για τους άνδρες, με αντίστοιχους τομείς εργασίας τις εργασίες επισιτισμού και οικοδομής καθώς και τις αγροτικές εργασίες.
- Δεν μπόρεσε να υπάρξει διάκριση γυναικείων και ανδρικών επαγγελμάτων λόγω ανεργίας που πλήττει και τα δυο φύλα.
- Επιβεβαιώνεται ότι σε όλες τις δομές παρέχονται μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας είτε σε ιδίους χώρους είτε σε συνεργασία με άλλη ΜΚΟ.
- Οι γυναίκες έχουν, κατά το προσωπικό των δομών, τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ή άλλου είδους προγράμματα, διαψεύδοντας την υπόθεσή μας
- Επίσης, σε όλες τις δομές οι γυναίκες έχουν ενημέρωση για τα δικαιώματά τους σύμφωνα με το διεθνές ,ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, σύμφωνα με το προσωπικό των δομών.
- Το σημαντικότερο πρόβλημα αναδείχτηκε η φροντίδα των παιδιών για το γυναικείο φύλο.
- Κατά το προσωπικό των δομών υπάρχουν γυναικείες ομάδες, στα πλαίσια των οποίων πραγματοποιούνται γυναικείες συναντήσεις και κοινωνικές επαφές μεταξύ των γυναικών, διαψεύδοντας την αρχική μας υπόθεση.
- Διαπιστώνεται ότι η κύρια άντληση βοήθειας και στήριξης των δομών είναι οι δωρεές ,ενώ μερικές φορές στηρίζεται από το κράτος ,τον Δήμο και τις άλλες ΜΚΟ και σπάνια από την Περιφέρεια.

ΜΕΡΟΣ Γ΄:ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1.1.Γενικά Συμπεράσματα Θεωρητικού μέρους.

Αναφορικά με τις Διεθνείς Συμβάσεις και τα νομοθετήματα ,που σχετίζονται με την προστασία των αιτούντων άσυλο διαφαίνεται το πόσο διαπλεκόμενα και αλληλοεπηρεαζόμενα είναι, αφενός το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο και, αφετέρου η ελληνική εσωτερική νομοθεσία, στον τομέα του πολιτικού ασύλου. Ίσως εκείνο που έχουμε να καταθέσουμε ως έλλειψη στην σχετική με το πολιτικό άσυλο ελληνική νομοθεσία είναι το γεγονός πως δεν υπάρχει ρητή καταχώρηση του δικαιώματος πολιτικού ασύλου στο ελληνικό Σύνταγμα . Στη χώρα μας πολλά από τα σημερινά προβλήματα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν σε ικανοποιητικό βαθμό μέσα από τη βελτίωση της νομοθεσίας, των διαδικασιών και της οργάνωσης για τα ζητήματα που αφορούν στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο. Η αναμόρφωση και η συστηματοποίηση του «καθεστώτος ανθρωπιστικής προστασίας» θα μπορούσε να συμβάλει στην αποσυμφόρηση των διαδικασιών ασύλου, αλλά και στην επίλυση αρκετών κοινωνικών και νομικών προβλημάτων. Η υλοποίηση των διαδικασιών του ασύλου πρέπει επίσης να διευκολυνθεί με την επιστράτευση του απαιτούμενου εκπαιδευτικού προσωπικού, την επακόλουθη χρονική σύντμηση των διαδικασιών στην πράξη και τη δημιουργία αισθήματος ασφάλειας και πιστής τήρησης των κανόνων σε όλους τους εμπλεκόμενους ,τα οποία διαπιστώθηκαν ως βασικά προβλήματα . Σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι εθελοντές, οι οργανώσεις προσφύγων, καθώς και η άμεση εκπροσώπηση των αιτούντων άσυλο σε συλλογικά όργανα. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι η συμβολή όλων των παραπάνω θα ενισχύσει ουσιαστικά τη διαφάνεια και την πληροφόρηση, καθώς και την αποτελεσματική επίλυση διοικητικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων³³¹.

Οι δομές φιλοξενίας που παρουσιάστηκαν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο προσφέρουν στέγαση και κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών των αιτούντων άσυλο (τροφή, υγειονομική περίθαλψη), καθώς και μια δέσμη πολύπλευρων υποστηρικτικών υπηρεσιών ,που περιλαμβάνουν κοινωνική ,ψυχολογική και νομική υποστήριξη, μέσα

---

³³¹ ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑ- ΜΕΛΕΤΗ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΙΚΟΣ ΣΑΡΡΗΣ σελ 57

στα πλαίσια ενός διεπιστημονικού μοντέλου υποστήριξης .Στόχος όλων των δομών είναι η "απεξάρτηση" των ατόμων από την ανάγκη στήριξης και η αυτοτελής κοινωνική τους ένταξη.Επίσης, η δράση των εθελοντικών ομάδων είναι πολύτιμη και η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί προτεραιότητα των δομών, η οποία διενεργείται μέσω προγραμμάτων κοινωνικής και πολιτισμικής συναλλαγής ,όπως επίσης και η προσπάθεια εργασιακής αποκατάστασης των φιλοξενουμένων. Στις περισσότερες δομές πραγματοποιούνται δημιουργικές ,εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες με σκοπό την αποτροπή φαινομένων παθητικότητας και ιδρυματοποίησης.

Στις ευρωπαϊκές χώρες εξακολουθεί να υπάρχει ,συνεπώς ,μια εντυπωσιακή ποικιλία ρυθμίσεων και πρακτικών ως προς την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, όπως διαπιστώσαμε στο κεφάλαιο ,που αναφέρεται στα Κέντρα Υποδοχής της Ευρώπης Τα οργανωμένα κέντρα υποδοχής , αλλού απλώς δεν επαρκούν και καλύπτουν ένα πολύ μικρό ποσοστό των αιτούντων άσυλο, αλλού είναι υποχρεωτικά για τους αιτούντες (Γερμανία ,Ολλανδία ,Ελβετία κ .α) και αλλού δεν είναι υποχρεωτικά αλλά η μη διαμονή σε αυτά συνεπάγεται την απώλεια κάποιων σημαντικών κοινωνικών παροχών (Δανία, Βέλγιο, Νορβηγία κ.λ.π). Ο κοινωνικός διαχωρισμός φαίνεται να προωθείται από τα «κλειστά» μοντέλα, ενώ από την άλλη πλευρά η έλλειψη οργανωμένης υποδοχής φαίνεται να εκτρέφει την ανασφάλεια και την παρανομία. Το ζητούμενο είναι βέβαια η αναζήτηση λύσεων που αποτρέπουν την απομόνωση ενώ διευκολύνουν την προσωπική προσαρμογή και την οργανική ένταξη στις κοινωνίες υποδοχής³³².

Αντιθέτως στην Ελλάδα, αυτή η ποικιλία πρακτικών και εναλλακτικών λύσεων ,που συναντάται στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες δεν υπάρχει μέχρι στιγμής. Οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα δεν συνάδουν με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και οι κρατούμενοι ,όπως διαπιστώσαμε αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα. Παρόλα αυτά αναμένεται βελτίωση της κατάστασης που επικρατεί εξαιτίας της λειτουργίας νέων σε περιοχές ,όπως η Αμυγδαλέζα , η Κόρινθος αλλά και σε άλλα σημεία της Ελλάδας, με τον όρο βέβαια ότι οι όροι και οι διαδικασίες τοποθέτησης των αλλοδαπών στους χώρους αυτούς να είναι οι ενδεδειγμένοι .

Αναφορικά με τις δομές φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο, που ερευνήθηκαν από τις Τσοβίλη και Βουτηρά αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει παροχή ψυχολογικής

---

³³² όπ σελ110-111

φροντίδας και ιατρικών εξετάσεων ,όπως και νομικής υποστήριξης. Η εκπαίδευση περιορίζεται κυρίως στα σεμινάρια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ενώ η ανεύρεση εργασίας δεν προωθείται ενεργά. Επιπλέον δεν υπάρχει συμμετοχική προσέγγιση των φιλοξενουμένων και κανένα κέντρο δεν έχει παρουσιάσει προγράμματα ευαισθητοποίησης σχετικά με διαπολιτισμικά θέματα. Οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες είναι περιορισμένες και η ψυχολογία των φιλοξενουμένων είναι κακή ,λόγω ανασφάλειας και άγχους ενώ δεν τίθενται περιορισμοί στην άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων και στην ελευθερία των κινήσεών τους .Το βασικότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη σταθερής χρηματοδότησης που επιφέρει αυξομειώσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Ως προς τα ειδικότερα προβλήματα των γυναικών παρουσιάζεται να διατηρείται ο στερεότυπος ρόλος των γυναικών που δεν συμμετέχουν στην λήψη αποφάσεων και δεν έχουν πρόσβαση σε ανώτερη εκπαίδευση και προγράμματα επαγγελματικής κατεύθυνσης. Επίσης ,οι ειδικές ανάγκες για την υγεία των γυναικών ικανοποιούνται μόνο όταν αυτό ζητηθεί και δεν προωθείται ενεργά η απασχόλησή τους.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι συνέπειές του ,οι θρησκευτικές διακρίσεις ,καθώς και τα προβλήματα ,που σχετίζονται με τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα αποτελούν κοινές ,όπως είδαμε στο αντίστοιχο κεφάλαιο, ανησυχίες γυναικών και ανδρών. Ωστόσο, οι γυναίκες αιτούσες άσυλο διαβιούν σε συνθήκες έντονων ιεραρχικά θέσεων και λόγω φύλου, αλλά και λόγω εθνικής καταγωγής. Η ανεργία και η φτώχεια μαστίζουν κυρίως τις γυναίκες και περισσότερο τις μονογονεϊκές οικογένειες, των οποίων ηγούνται γυναίκες .Επίσης, η άσκηση βίας κατά των γυναικών αναδείχτηκε πρόσφατα σε κοινωνικό πρόβλημα και η νομοθεσία για τη συζυγική βία και την σεξουαλική παρενόχληση ψηφίστηκε μόλις το 2006. Η διαδικασία της μετανάστευσης και οι συνθήκες που επικρατούν στην χώρα υποδοχής επιτείνουν την εμφάνιση τέτοιων φαινομένων σεξουαλικής και ενδοοικογενειακής βίας.

Θα λέγαμε ότι η έμφυλη διάσταση της κοινωνικής πολιτικής είναι εμφανής σε κάθε πεδίο του ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Η οργάνωση και η λειτουργία της αγοράς εργασίας συντηρεί και αναπαράγει τις έμφυλες ανισότητες ,αφού συνδέεται ως συγκοινωνούν δοχείο με την κατάσταση στην οικογένεια όπου καλλιεργείται η ανδρική υπεροχή ενώ κατανομή της φροντίδας και της οικιακής εργασίας παραμένει

άνιση σε βάρος των γυναικών, με αποτέλεσμα να μην έχουν την δυνατότητα να αφιερώσουν τον χρόνο τους σε άλλες δραστηριότητες.

Οι στερεοτυπικές αυτές αντιλήψεις επιδρούν στον τρόπο διεκπεραίωσης της εργασίας, στην ποιότητα και τη φύση των σχέσεων, καθώς και στον τρόπο που λαμβάνονται αποφάσεις. Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο χρειάζεται να περιοριστούν οι στερεοτυπικές αντιλήψεις εις βάρος των γυναικών και οι γυναίκες να στηριχθούν στο σχεδιασμό της σταδιοδρομίας και την επίτευξη των στόχων τους. Κάτι τέτοιο, βέβαια δεν είναι εύκολο, καθώς τα στερεότυπα διαμορφώνονται μέσα από την κοινωνικοποίηση και συχνά δεν είναι καν συνειδητά στα ίδια τα υποκείμενα-φορείς ιδεών και στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Αντιλαμβανόμαστε ότι οι μετανάστριες και γυναίκες πρόσφυγες, καθώς και οι υπόλοιπες γυναίκες που ανήκουν σε μειονότητες (Ρομ, Πομάκισσες, Μουσουλμάνες), αντιμετωπίζουν πολλά και ιδιαίτερα προβλήματα στην οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή στην Ελλάδα. Θα ήταν ιδιαίτερα επίσης ενδιαφέρουσα μια συγκριτική προσέγγιση των γυναικών των προαναφερθεισών κοινωνικών ομάδων σε μια μελλοντική έρευνα, καθώς προερχόμενες από πολλές και διαφορετικές χώρες και κατ' επέκταση από έτερα πολιτισμικά περιβάλλοντα, βιώνουν μια κατάσταση αποπροσανατολισμού, καθώς έχουν κοινωνικοποιηθεί σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και αναγκάζονται να μετοικήσουν σε ένα άλλο απ' όπου απουσιάζουν οι οικείες ενδείξεις κοινωνικής συνδιαλλαγής ή είναι πολύ διαφορετικές. Έτσι, ενώ προσπαθούν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία τείνουν παράλληλα- στην προσπάθειά τους να διαφυλάξουν τα ήθη και έθιμα τους- να αντιστέκονται στις νέες αξίες της κοινωνίας υποδοχής και να δυσκολεύονται να υιοθετήσουν νέες πρακτικές, οι οποίες επιβάλλονται, τόσο από την υπάρχουσα δομή αξιών, όσο και από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Το αποτέλεσμα είναι να αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες προσαρμογής, καθώς και μεγαλύτερα ψυχολογικά και οικονομικά προβλήματα σε σχέση με τους άνδρες.

1.2. Γενικά Συμπεράσματα Ερευνητικού μέρους.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις Δομές Φιλοξενίας των Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών μας οδήγησε σε αρκετά ενδιαφέροντα συμπεράσματα για την διάσταση του φύλου στη διερεύνηση των αναγκών των αιτούντων άσυλο. Στο σημείο αυτό θα πρέπει βέβαια να τονιστεί ότι δεν ήταν εφικτή η απλή τυχαία δειγματοληψία

,που θα μας οδηγούσε σε απολύτως γενικεύσιμα αποτελέσματα προς τον ευάλωτο αυτό, και με δυσκολία επικοινωνίας, πληθυσμό παρόλα αυτά βγαίνουν στοιχεία διαφωτιστικά, .Συνοπτικά , λοιπόν, θα λέγαμε ότι οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν προβλήματα ανεξαρτήτως φύλου, όπως τον υπερσυνωστισμό στις Δομές και τις κακές συνθήκες διαβίωσης, το γλωσσικό εμπόδιο, την ανεργία ,καθώς και τα ψυχολογικά προβλήματα και τις διαταραχές στον ύπνο και την υγεία, που προκαλεί η αβεβαιότητα για το μέλλον τους. Επίσης ,διαφαίνεται η έντονη επιθυμία τους να αποκτήσουν τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα.

Επιπλέον ,ο συνδυασμός της ιδιότητας της αιτούσας άσυλο και της θέσης της ως γυναίκα οδηγεί το γυναικείο φύλο αυτής της κοινωνικής ομάδας σε δύσκολη θέση. Παρουσιάζονται περισσότερο εγκλωβισμένες στην οικιακή εργασία και δεν συμμετέχουν το ίδιο συχνά με τους άντρες σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ,ενώ επιθυμούν να εργαστούν δεν το καταφέρνουν ,λόγω έλλειψης υπηρεσιών επιμέλειας των παιδιών τους και επαγγελματικών προσόντων. Βέβαια, η έρευνα έδειξε ότι οι γυναίκες αφγανικής καταγωγής εξέφρασαν μια άποψη ,η οποία συνδέεται με αντιλήψεις της πατρίδας τους και η οποία δεν συναντήθηκε στις υπόλοιπες γυναίκες, που υποστήριζε ότι οι σύζυγοι τους θα έπρεπε να εργάζονται και όχι οι ίδιες.

Αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα ,που συνδέονται με την κουλτούρα και τη θρησκεία τους ,όπως η εξέτασή τους από άντρα ιατρό, που είναι απαγορευτική για εκείνες ,όπως και η δυσκολία συνεργασίας τους με τους άρρενες διερμηνείς των Δομών ,που καθιστά την επικοινωνία και την ικανοποίηση των αναγκών τους αντίξοη. Η ανάγκη ύπαρξης γυναίκας διερμηνέα ,με εξαίρεση το Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ, όπου και οι δυο διερμηνείς είναι γυναικείου φύλου αποτελεί αίτημα των γυναικών. Επίσης ,δεν γίνεται παραδοχή της ενδοοικογενειακής βίας ,ωστόσο διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε κινδύνους (π.χ σεξουαλική εκμετάλλευση και trafficking) σε σχέση με τους άνδρες.

Παρόλα αυτά ευκρινείς έμφυλες διακρίσεις στη δεδομένη χρονική περίοδο δεν φάνηκαν να υπάρχουν, καθώς η οικονομική και κοινωνική κρίση έχει επηρεάσει την ζωή και των αιτούντων άσυλο. Έχουν αλλάξει οι συνθήκες διαβίωσης προς το χειρότερο για τους Έλληνες αλλά και για τις μεταναστευτικές ομάδες συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο ,με αποτέλεσμα να αλλάζουν οι ρόλοι μέσα στα πλαίσια της οικογένειας και της κοινωνίας και να δημιουργούνται ξενοφοβικές τάσεις και στην ουσία μοιάζουν να έχουν απολέσει τις διαφορές τους τα φύλα ,καθώς αποκτούν μια κοινή αντίληψη των πραγμάτων και των ανησυχιών τους.

Από την πλευρά του διοικητικού και επιστημονικού προσωπικού των Δομών το βασικό πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν όλες οι Δομές, αστικές και ημιαστικές (Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ), είναι η έλλειψη κονδυλίων, που δυσκολεύουν την χρηματοδότησή τους και εν μέρει η έλλειψη προσωπικού, η διακοπή των προνοιακών επιδομάτων, καθώς και η καθυστέρηση των διαδικασιών χορήγησης ασύλου.

Παρατηρήθηκαν αρκετές ελλειπείς γνώσεις του προσωπικού των Δομών σχετικά με τον ακριβή αριθμό των φιλοξενουμένων, την ύπαρξη συγκεκριμένης πρόβλεψης των ειδικών αναγκών των γυναικών στον τομέα της υγείας και την ελεύθερη εξάσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Επίσης, αναφέρθηκε ότι σπάνια προσλαμβάνουν /εκπαιδεύουν τις αιτούσες άσυλο σε προγράμματα, που άμεσα τις ωφελούν και συνεπώς δεν συμμετέχουν σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Στο Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ στις ηγετικές δομές που δραστηριοποιούνται (ΡΚΚ) συμμετέχουν και οι γυναίκες. Επίσης, σε όλες τις Δομές φιλοξενίας έχουν γίνει διευθετήσεις στους χώρους, προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των γυναικών, οι οποίες απολαμβάνουν την ίδια ελευθερία κινήσεων με τους άντρες και την ίση πρόσβαση σε είδη πρώτης ανάγκης. Οι επαγγελματίες δεν θεωρούν ότι οι γυναίκες που διαβιούν στις Δομές διατρέχουν κίνδυνο να οδηγηθούν στην πορνεία και το trafficking. Ωστόσο, οι πιο ευάλωτες είναι οι μόνες και ανήλικες γυναίκες, οι μόνες και κυρίως οι Αφρικανικής και Αφγανικής καταγωγής. Επίσης, απαντήθηκε ότι οι γυναίκες κατά την απόδρασή τους αντιμετώπισαν σωματικές επιθέσεις.

Η πρόβλεψη για τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών στον τομέα της υγείας περιορίζεται στον γυναικολογικό έλεγχο και την εγκυμοσύνη, ωστόσο δίνεται η δυνατότητα ενημέρωσης για θέματα υγιεινής, ενώ οι περιπτώσεις γυναικών, που δεν επιθυμούν να επισκεφτούν άνδρα γυναικολόγο αντιμετωπίζονται με επανακανονισμό επίσκεψης σε ιατρούς γυναικείου φύλου, εκτός δομών. Επιπλέον, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες υπάρχουν σε όλες τις Δομές φιλοξενίας και χρησιμοποιούνται συχνά από τις γυναίκες, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα και δυσκολίες προσαρμογής, καθώς και ψυχολογικά προβλήματα λόγω σεξουαλικής κακοποίησης και βασανισμών από τις στρατιωτικές αρχές.

Επιπρόσθετα, δεν λειτουργούν υπηρεσίες επιμέλειας τέκνων, σχεδόν σε όλες τις Δομές φιλοξενίας, ωστόσο παρέχονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Οι γυναίκες είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα με τους άντρες και δεν εργάζονται και εκείνες. Επικρατεί ελευθερία θρησκευτικής έκφρασης και πραγματοποιούνται

γυναικείες συναντήσεις, στα πλαίσια κοινωνικών ομάδων. Βασικό μέλημά τους αποτελεί η φροντίδα των παιδιών τους.

Τέλος ,ο ρόλος των ΜΚΟ στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και στήριξης είναι πολύ θετικός ενώ το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων απάντησε ότι η βοήθειά τους στην καθημερινότητα προέρχεται από τις δωρεές.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι ο ρόλος των Δομών είναι εξαιρετικά σημαντικός ,όσον αφορά στη βοήθεια ,την συμβουλευτική/ψυχολογική υποστήριξη, στην παροχή αναγκαίων ειδών και στέγασης ,ωστόσο η έλλειψη γνώσης ουσιωδών πληροφοριών ενός μικρού αλλά σημαντικού μέρους των επαγγελματιών, η έλλειψη υπηρεσιών επιμέλειας τέκνων και προώθηση εργασίας ,όπως και η ελλιπής χρηματοδότησή τους και η μη ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού προσωπικού πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να αντιμετωπιστεί μέσω νέων πολιτικών και προτάσεων προς τις ίδιες τις Δομές και την ελληνική πολιτεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Μέσα από αυτή την ενότητα της έρευνας προκύπτουν συστάσεις προς συγκεκριμένους θεσμικούς φορείς (ΜΚΟ ,Ελληνική Πολιτεία) με στόχο την αλλαγή του τρόπου προσέγγισης και των διαδικασιών που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών.

2.1.Προτάσεις προς την Ελληνική Πολιτεία

Η Ελληνική Πολιτεία (και ειδικότερα το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας) **θα πρέπει:**

- Να λάβει υπόψη της και να μετατρέψει σε εθνική νομοθεσία τα ελάχιστα κριτήρια τα σχετικά με την υποδοχή αιτούντων άσυλο όπως αυτά υιοθετήθηκαν στην Οδηγία της Ε.Ε. σχετικά με τα ελάχιστα κριτήρια για την υποδοχή αιτούντων άσυλο στα Κράτη-Μέλη.
- Να υπογράψει, να επικυρώσει και στη συνέχεια να εφαρμόσει τις ευρωπαϊκές συμβάσεις και τα σχετικά κριτήρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εξασφαλίζοντας ταυτοχρόνως ότι οι διαδικασίες κράτησης και υποδοχής των αιτούντων άσυλο συμμορφώνονται με τα διεθνή αναγνωρισμένα πρότυπα και ότι είναι σύμφωνες με την Ελληνική Νομοθεσία.
- Να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση με τα διεθνή όργανα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Να εξασφαλίσει επιπλέον την εφαρμογή δεσμευτικών υποχρεωτικών παροχών, όπως το δικαίωμα στην τροφή, την ιατρική περίθαλψη, τη νομική συνδρομή και πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας για όλους τους αιτούντες άσυλο.
- Να εξασφαλίσει την εφαρμογή των απαραίτητων διαδικασιών συνεχούς ενημέρωσης σε εθνικό επίπεδο: πληροφόρηση και εκπαίδευση του προσωπικού των κέντρων σχετικά με τα κριτήρια υποδοχής σε όλα τα σημεία εισόδου και τα κέντρα υποδοχής.

- Να παρέχει συστηματική εκτίμηση και αξιολόγηση των συνθηκών υποδοχής σε όλα τα κέντρα κράτησης στα σημεία εισόδου και τα κέντρα υποδοχής στην Ελλάδα.
- Να επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό Αφρικανών και άλλων μόνων γυναικών αιτούντων άσυλο. Οι ανάγκες τους θα πρέπει να αξιολογούνται διαρκώς και τα εν λόγω άτομα να υποστηρίζονται με κάθε μέσο προκειμένου να αποφευχθούν περιπτώσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων.
- Να υιοθετηθεί μια προσέγγιση, η οποία θα εστιάζει περισσότερο στο φύλο και την ηλικία, κατά τις διαδικασίες αξιολόγησης και την παροχή υπηρεσιών για το σύνολο των αιτούντων άσυλο, καθώς και η αρχή της συμμετοχής κατά τις ασκήσεις αξιολόγησης των αναγκών .
- Να προσλάβει προσωπικό ειδικά εκπαιδευμένο και εξειδικευμένο σε θέματα ασύλου (νομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά ζητήματα) σε όλα τα κέντρα υποδοχής και κέντρα κράτησης. Οι Αστυνομικές Αρχές θα πρέπει να είναι υπεύθυνες μόνο για την ασφάλεια στα κέντρα κράτησης και για τη λήψη αιτήσεων ασύλου, και θα πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένες ώστε να ξέρουν πως να αντιμετωπίσουν τους αιτούντες άσυλο στα κέντρα κράτησης.
- Να διευθετηθούν οι χιλιάδες εκκρεμούσες αιτήσεις ασύλου από τη νεοσύστατη Υπηρεσία Ασύλου, η οποία θα πρέπει να στελεχωθεί με έμπειρο επιστημονικό προσωπικό και να λειτουργήσουν οι Επιτροπές Προσφύγων ,ως δευτεροβάθμιο όργανο κρίσης.

2.2.Ειδικές προτάσεις προς την Ελληνική Κυβέρνηση και τις ΜΚΟ που διοικούν κέντρα υποδοχής (ελάχιστα κριτήρια και σχετικά θέματα):

- Να δημιουργηθούν ελάχιστα κριτήρια λειτουργίας για όλα τα κέντρα: παροχή στέγασης, σίτηση, πρόσληψη κοινωνικού λειτουργού, νοσοκόμου, ψυχολόγου,

πρόσβαση στην εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, σε νομικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας (συμπεριλαμβανομένης της πρόβλεψης για οδοντιατρική περίθαλψη).

- Να εξασφαλιστεί σταθερή και βιώσιμη χρηματοδότηση από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.
- Να γίνει διάκριση των κέντρων υποδοχής και κέντρων στέγασης, κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα.
- Να συνεχιστεί η χορήγηση των επιδομάτων προνοίας προς τους αιτούντες άσυλο ,που έχει μπλοκάρει τον τελευταίο καιρό.
- Να αναγνωριστούν και να διαφοροποιηθούν οι οικονομικοί μετανάστες από τους αιτούντες άσυλο.
- Να συντομευτούν οι χρονοβόρες διαδικασίες χορήγησης ασύλου.
- Να επιτευχθεί αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους αιτούντες άσυλο από όλες τις δομές.
- Να δημιουργηθούν στις δομές ,όπου δεν υπάρχουν ήδη, υπηρεσίες επιμέλειας τέκνων, προκειμένου να απεγκλωβιστούν οι γονείς και κυρίως οι μητέρες και να διεκδικήσουν θέσεις εργασίας και ευκαιρίες μάθησης.
- Να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή και εντονότερη ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε γυναίκες πιθανά θύματα ενδοοικογενειακής βίας, μέσω εξατομικευμένων συνεδρίων σε εβδομαδιαία βάση.
- Να αντιμετωπιστεί ο συνωστισμός, που επικρατεί στις δομές φιλοξενίας και να δημιουργηθούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, σε συνεργασία με τους αιτούντες άσυλο.
- Να δοθεί η δυνατότητα εξέτασης από γυναίκα ιατρό των γυναικών με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες.
- Να υπάρξει συμμετοχική προσέγγιση ανεξαρτήτως φύλου και ιδιαίτερα των γυναικών στην λήψη των αποφάσεων, προκειμένου να προωθηθεί η ισότητα των φύλων και να αποφευχθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός .
- Να ακολουθηθεί το παράδειγμα του Νόστου ,όπου γυναίκα εκπαιδευτικός ενημερώνει τις γυναίκες μητέρες σχετικά με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Να διευρυνθεί η έννοια της **εκπαίδευσης**, η οποία δεν θα πρέπει να στοχεύει μόνο στην απόκτηση γλωσσικών ικανοτήτων από πλευράς αιτούντων άσυλο. Προώθηση της ‘τοπικής ενσωμάτωσης’ ως παράγοντα δημιουργίας διαδραστικών σχέσεων σε εκπαιδευτική βάση μεταξύ αιτούντων άσυλο και τοπικής κοινωνίας. Η

εφαρμογή προγραμμάτων πολιτισμικής ευαισθητοποίησης είναι απαραίτητη και θα πρέπει να καλύπτει ευρύ πεδίο.

- Να διοργανωθούν σεμινάρια και να διανεμηθεί ενημερωτικό υλικό σχετικά με ζητήματα υγείας -με έμφαση σε προβλήματα υγείας γυναικών και παιδιών- σε συνεργασία με άλλα κέντρα και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Αυτή τη δραστηριότητα θα μπορούσαν ίσως να την αναλάβουν οι Γιατροί του Κόσμου, καθώς ένας μεγάλος αριθμός εθελοντών και υπαλλήλων τους σχετίζεται με το ιατρικό επάγγελμα.
- Να υπάρξει ενθάρρυνση για συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, όπως οικογενειακού προγραμματισμού, πληροφορικής ,χειροτεχνίας, κτλ .
- Να γίνει μια οργανωμένη προσπάθεια ευαισθητοποίησης (από τις ΜΚΟ) των νοσοκομείων σε ζητήματα δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο σε ιατρική περίθαλψη που αφορά τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική υγεία.
- Να εξεταστεί η πιθανότητα παροχής μικρού χρηματικού ποσού στους αιτούντες άσυλο (όπως στην περίπτωση του προγράμματος PRAKSIS), το οποίο θα τους έδινε μια αίσθηση ανεξαρτησίας και αξιοπρέπειας.
- Να προσληφθούν επαγγελματίες διερμηνείς στα κέντρα. Δεδομένης της παρουσίας και των δύο φύλων στα κέντρα, είναι απαραίτητη η πρόσληψη ανδρών και γυναικών διερμηνέων, με γνώση τοπικών διαλέκτων αλλά και άλλων γλωσσών ,εκτός από την αγγλική.
- Δεδομένης της έλλειψης χώρου θρησκευτικής λατρείας σε όλα τα κέντρα υποδοχής, να παραχωρηθεί ειδικός χώρος γι' αυτό το σκοπό, ειδικότερα κατά τη διάρκεια θρησκευτικών εορτών (Ραμαζάνι). Αυτές οι πρακτικές συνάδουν προς μία πιο ευαίσθητη πολιτισμικά προσέγγιση των αιτούντων άσυλο.
- Να ενεργοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό οι εθελοντές ειδικοί και μη για την οργάνωση ομιλιών σε σχέση με θέματα που αφορούν τους αιτούντες άσυλο, όπως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, που προκάλεσε το ενδιαφέρον των γονέων αιτούντων άσυλο, που φιλοξενούνται στη δομή του Νόστου και που τα παιδιά τους φοιτούν στα ελληνικά σχολεία
- Να υπάρξει ενίσχυση της λειτουργίας προγραμμάτων για την ενσωμάτωση στην τοπική κοινωνία αιτούντων άσυλο, μέσω της συμμετοχής τους σε κοινωνικές δραστηριότητες. Συνεργασία με τις δημοτικές αρχές και άλλες τοπικές ομάδες για την

ενίσχυση της λειτουργίας των κέντρων και τη βελτίωση της κοινωνικής ζωής των αιτούντων καθώς και των δυνατοτήτων επαγγελματικής απασχόλησης και εκπαίδευσής τους.

- Να εξασφαλιστούν νομικές υπηρεσίες για όλα τα κέντρα. Εάν το ίδιο το κέντρο δεν είναι σε θέση να παρέχει νομική υποστήριξη, είναι απαραίτητες οι επισκέψεις νομικού αντιπροσώπου που θα ανήκει σε κάποιο ΜΚΟ (π.χ. από το ΕΣΠ) και που θα πραγματοποιεί επισκέψεις σε μόνιμη βάση για την ενημέρωση των διαμενόντων σχετικά με την πορεία των αιτήσεων ασύλου που έχουν υποβάλλει, και την ενημέρωση του προσωπικού σχετικά με νομικά ζητήματα και νέες διατάξεις που αφορούν το δίκαιο των προσφύγων στην Ελλάδα. Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα πιο σταθερό πλαίσιο πληροφόρησης σχετικά με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία σε θέματα προσφύγων υπό την αιγίδα του κάθε κέντρου, προκειμένου να εξασφαλιστεί διαρκής ροή πληροφοριών για την κατάσταση των αιτούντων άσυλο.
- Να ενθαρρυνθούν οι μονές γυναίκες και μητέρες προς την κατεύθυνση της εύρεσης εργασίας. Επιπλέον, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες θα πρέπει να στοχεύουν στην παροχή υποστήριξης και στην εύρεση πρακτικών λύσεων για τα μελλοντικά σχέδια των γυναικών (για παράδειγμα, τη φύλαξη των παιδιών ενώ δουλεύουν, τοπικοί παιδικοί σταθμοί, ημιαπασχόληση, επιδοτούμενα σεμινάρια).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΉ

1. Αρτινοπούλου Β(2006),*Ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
2. Αρτινοπούλου Βάσω, Παπαθεοδώρου Π,Θεόδωρος,(2006.), *Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
3. Αποστολάκη, Σ.,. Παρασκευά, Μ-Ι., Πρεπούδης, Χ., Ταταρίδης-Πάλλας, Γ.,(2008.) *,Οδηγός για γυναίκες πρόσφυγες: Δικαιώματα και υποχρεώσεις* Αθήνα: ΚΕΘΙ.
4. Αναπτυξιακή σύμπραξη: «ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ», (2008),Δράση 4 :Επιχειρησιακό σχέδιο του Κέντρου Αντιρατσιστικής Υποστήριξης του Δήμου Λαυρεωτικής, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας .
5. Αναπτυξιακή Σύμπραξη «Ακτινέργια», (2008) , Δράση 10 «Διαπολιτισμικό Κέντρο»,Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και Ευρωπαϊκό Ταμείο, Τομέας Πρόνοιας ΕΕΣ.
6. Αναπτυξιακή Σύμπραξη «Ακτινέργια»,Πρακτικά Ημερίδας με θέμα :*Η Διαχείριση της Διαφορετικότητας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση*,24-6-2008 ,στα πλαίσια του Β' Κύκλου της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL.
7. Βενιέρη Δ.,(2002) *,Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης*, Αθήνα :Ελληνικά Γράμματα.
8. ,Bernard,C., και Schaffer,E.(1989), *Η καθημερινή βία στο γάμο. Κείμενα για μια κοινωνιολογία της εξουσίας και του έρωτα* .Θεσσαλονίκη :Παρατηρητής
9. Βιτσιλάκη, Χ. (2007), *Ο λόγος για την κατά φύλα διαίρεση των επαγγελματιών*, **Στο:** Βιτσιλάκη Χ. & Φώκιαλη, Π. (επιμ.), *Φύλο και απασχόληση*, Αθήνα :Ατραπός.
10. Βούλγαρη,Ι. (1997). *Η προστασία των αλλοδαπών στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης (Ο Νόμος 1975/1991) στην ΕυρΣΣΔ τ. 4.*
11. Βρέλλη, Σπ.,(2002) *Δίκαιο Αλλοδαπών* , Αθήνα.:Νομική Βιβλιοθήκη,
12. Γιατροί Χωρίς Σύνορα, (Ιούνιος 2010). **Έρευνα Μετανάστες χωρίς έγγραφα Ελλάδα**,..
13. Γιατροί Χωρίς Σύνορα (Μάρτιος 2009). *Ζωές Κατεστραμμένες* Μία έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα

14. Γιδαράκου, Ι., Δημοπούλου, Ε., Καζακόπουλος, Λ., & Σκορδίλη, Σ. (2005). «Ανισότητες των φύλων στην απασχόληση, την εκπαίδευση και το εισόδημα», Στο Στρατηγάκη, Μ. (επιμ.), *Επιχειρηματικότητα γυναικών, όψεις ιδιοκτησίας και διοίκησης*, Αθήνα :Gutenberg..
15. Γκρην,Ν.,(2004),*Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις* .Αθήνα : Σαββάλας.
16. Δαμανάκης Μ. (2002),*Η Εκπαίδευση των Παλλινოსτούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*, Αθήνα :Gutenberg,.
17. Δεδούκου,Ξ., Alexe,D.(2001).*Χαρακτηριστικά θυμάτων σύμφωνα με τα στοιχεία του συστήματος καταγραφής εξωτερικών ιατρείων – Προοπτικές* , εισήγηση σε εκπαιδευτικό σεμινάριο του Εργαστηρίου Υγιεινής και Επιδημιολογίας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών ,Αθήνα
18. Δημητρόπουλος, Α.,(2001)**Παραδόσεις** Συνταγματικού Δικαίου, Γενική Συνταγματική Θεωρία, Τόμος Α' , Αθήνα : Αντ..Σάκκουλας.
19. Δημητρόπουλος, Α. (2004)., **Παραδόσεις** Συνταγματικού Δικαίου , Τόμος Γ' , Αθήνα : Αντ..Σάκκουλας.
20. Δημητροπούλου, Γεωργία., Παπαγεωργίου, Ιωάννης.(Απρίλιος 2008) **Μελέτη** σχετικά με την αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ,
21. Διεθνής Αμνηστία,(2008) Ελλάδα Ετήσια Έκθεση
22. Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (1997) **Έκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών**, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία.
23. Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Ενημερωτικό Δελτίο, Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας.
24. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Τζ., Απέλαση, επαναπροώθηση, έκδοση αλλοδαπών και η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων, ΤοΣ 22 3
25. Ιωακειμίδη, Π.,(1998), *Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, το νέο πρότυπο ολοκλήρωσης ή σύμπτωμα αποολοκλήρωσης*, Αθήνα: . Θεμέλιο.
26. ,Κατρούγκαλος, Γ. & Κοντιάδης, Ξ. (Νοέμβριος 2004)..*Νομικές, θεσμικές και διοικητικές διαστάσεις του καθεστώτος εισόδου και παραμονής μεταναστών στην Ελλάδα. Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης. Μελέτη Συμβατότητας του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Θεσμικού Πλαισίου*. Αθήνα .

27. Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου(Αύγουστος 2009). *Πολιτικές για τις ρυθμίσεις Υποδοχής ,Επιστροφής και Ένταξης και Στατιστικά στοιχεία για τους ασυνόδεντους ανήλικους στην Ελλάδα, Μελέτη* για το Υπουργείο Εσωτερικών Διευ/ση Μεταναστευτικής Πολιτικής Αθήνα
28. Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) *,Εκπαιδευτικό Επίπεδο και Συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας:Μελέτη* Βιβλιογραφικής Επισκόπησης Συντονίστρια Έρευνας: Ναυσικά Μοσχοβάκου, Υπεύθυνη Έρευνας: Χρυσάνθη Ζάχου, Ερευνητική Ομάδα: Δημήτριος Σταφυλάς
29. Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), (2005) *«Εν τάξει» Θεωρίες για την Οργάνωση και το Φύλο* Anna Wahl, Charlotte Holgersson, Pia Hook, Sophie Linghag μετάφραση: Χρήστος Παππάς, επιστημονική επιμέλεια: Μαρία Γκασούκα Αθήνα
30. Κόντης, Α.,- Πετράκου, Η.,-Τάτσης, Ν., –Χλέπας, Ν.,(2005.) *Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα* , Αθήνα :Παπαζήσης ,
31. Κοντογιώργης, Γ, Δ., (2003) *Πολίτης και πόλις. Έννοια και τυπολογία της 'πολιτειότητας'*, Αθήνα: Παπαζήσης,.
32. Κριατσιώτη Βανέσσα (2005). Βιβλιογραφική Ανάλυση και Καταγραφή Αποτελεσμάτων αναφορικά με τον Κοινωνικό Αποκλεισμό των κοινωνικά ευπαθών ομάδων, Αθήνα:Ινστιτούτο Εργασίας ΙΝΕ / ΓΣΕΕ .
33. Κρεμαλή, Κ. (1984),*Σύνθετες παροχές κοινωνικής ασφάλειας, Οριοθέτηση εφαρμογής του Κανονισμού ΕΟΚ 2001/83 με αναφορές στην εσωτερική έννομη τάξη* ,Αθήνα:Αντ.Σάκκουλας.
34. Κυριαζή, Νότα (2002), *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
35. Κωσταβάρα ,Κ(1994).*Η ενδοοικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της .Στο Ζωή Α.Ν. (επιμ.),Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο* .Αθήνα:Επτάλοφος.
36. Leijenaar,M.(2001).*Η ένταξη της ισότητας σε όλες τις πολιτικές :από τη θεωρία στην πράξη .Πρακτικά ευρωπαϊκού συνεδρίου με θέμα Στρατηγικές για την Ισότητα των Φύλων. Ευρώπη -Ελλάδα 1996-2005*.Αθήνα :ΚΕΘΙ.

37. Λομβέρδος, Α. Ν., (1988). Η συνταγματική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου, Συμβολή στην ερμηνεία του αρ. 5 παρ. 2 εδ. β' του Συντάγματος του 1975/86, ΝοΒ 38.
38. Μαρμάνη, Μ., Μαρμάνη, Φ., (2007), *ΛΑΥΡΙΟ Περιήγηση στην Πόλη*, Λαύριο : Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΔΕΑΛ) του Δήμου Λαυρεωτικής,
39. Μπάγκαβος Χρήστος - Παπαδοπούλου Δέσποινα, Μ., (2006.) *Μελέτη για την Ενδυνάμωση των Μεταναστών και Προσφύγων στην αγορά εργασίας. Πρώτη ενδιάμεση έκθεση πεπραγμένων για τις μεταναστευτικές πολιτικές σε Ελλάδα και Ευρώπη και τις έρευνες που αφορούν στις παρεχόμενες υπηρεσίες των μεταναστών στην Ελλάδα*. Αθήνα : Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, Πρόγραμμα EQUAL
40. Μπαμπινιώτης, Γ., (2004), *Λεξικό για το σχολείο και το γραφείο* Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
41. Μπρεδήμα, Α., (1996). Η αρχή του non-refoulement, θεωρητικές όψεις και ελληνική πρακτική ΝοΒ 38.
42. Νάσκου-Περράκη Π., (1999), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και πρόσφυγες: Χορήγηση δίκαιης ικανοποίησης κατά το άρθρο 50 ΕυρΣΔΑ», στο *Η ΕυρΣΔΑ και ο ρόλος της στην προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο*, Αθήνα : Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. ,.
43. Νάσκου – Περράκη, Π., (1999), *Περί ασύλου και προσφύγων - Ανάλεκτα*, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας.
44. Νάσκου – Περράκη, Π., (1990). Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου* αρ. 17, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας,
45. Νάσκου – Περράκη, Π., (1981), *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951, περί του καθεστώτος των προσφύγων*, Αθήνα-Κομοτηνή : Αντ. Σάκκουλας.
46. Παππά Εβελίνα Η πρόσβαση των μεταναστών και των προσφύγων στις υπηρεσίες υγείας . Διεθνής εμπειρία – Ελληνική πραγματικότητα στο *Τα Κοινωνικά Δικαιώματα των μεταναστών στην Ελλάδα* .
47. Παπασιώπη-Πασσιά, Ζ., (1991), *Δίκαιο καταστάσεως αλλοδαπών*, Αθήνα-Κομοτηνή : Αντ. Σάκκουλας. ,.

48. Παπασιώπη-Πασσιά, Ζ.,(1995), *Τα δικαιώματα των αλλοδαπών όπως πηγάζουν από το Ν. 1975/1991* Αθήνα-Κομοτηνή:. Αντ. Σάκκουλας. .
49. Παπασιώπη-Πασσιά, Ζ.,(1995),*Η Σύμβαση της Γενεύης για την προστασία των προσφύγων και η εφαρμογή της στην ελληνική έννομη τάξη, στο Προστασία των Προσφύγων και Θυμάτων Εμφυλίων Συρράξεων*, Αθήνα: Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες.
50. Πασσά Ξ.,, (2005)., *Τα Κοινωνικά Δικαιώματα Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων* εισήγηση στα πλαίσια της ημερίδας “Αιτούντες Άσυλο - Πρόσφυγες: Δικαιώματα και Πρακτικές Ένταξης στην Ελλάδα”, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
51. ,Πετράκου Ηλέκτρα. (2005).«Η πολιτική ασύλου και η κατάσταση των αιτούντων άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα». Στο Κόντης Α.,Πετράκου Η.,Τάτσης Ν., Χλέπας Ν.,*Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου. Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα* . Αθήνα :Παπαζήσης
52. Περράκης, Σ., Ληξουριώτη, Γ.,(1990), *Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χώρος και Κοινοτικός Κοινωνικός Χάρτης*, Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας. ,
53. Περράκης, Στ. ,(1995). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πολιτική της σε θέματα ασύλου και προσφύγων: Προβλήματα και προοπτικές . **Τετράδια πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής** 36-37.
54. Περράκης, Στ.,(1997) Διαστάσεις Διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τ. Α’ , β’ έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή :Αντ. Σάκκουλας.
55. Περράκης Στ.,– Ναστάκας, Π.,(2002) Άσυλο, Πρόσφυγες, Μετανάστες , στη σειρά *Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, Αθήνα.: Αντ. Σάκκουλας,.
56. Πετρόγλου, Α., (1989),*Η κοινωνική ασφάλεια και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, ΕΔΚΑ..
57. Πετρόγλου, Π. (2000). *Καλές πρακτικές για τον συνδυασμό οικογενειακής ζωής και σταδιοδρομίας*, Ελληνική Έκθεση, Αθήνα :ΚΕΘΙ
58. Ρούκουνας, Εμ.,(1995), *Διεθνής προστασία των ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Αθήνα :Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
59. Σακελλαρόπουλου, Ισμ., Σιταρόπουλου, Ν.,(2003) Το καθεστώς προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα *Δικαιώματα του Ανθρώπου* Νο 18.

60. Σαρρής Νίκος, (2008), *Έρευνα- Μελέτη Πολιτικής Κοινωνιολογίας Θεσμικό Πλαίσιο της Μετανάστευσης σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο* , Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών Ινστιτούτο .
61. Σιμόπουλος, Γ - Παθιάκη, Ε.,(2006), *Χτίζοντας Γέφυρες-«Εμείς» και οι «άλλοι» στην ίδια πόλη* ΥΠ.Ε.Π.Θ -Πρόγραμμα « Ολυμπιακή Παιδεία» ..
62. Σιμόπουλος, Γ - Παθιάκη, Ε , (2008), *Μαζί- Εμπειρίες Διαπολιτισμικής Συνύπαρξης* ,2ο Γυμνάσιο Λαυρίου:Λαύριο. ,.
63. Σιταρόπουλος, Ν. ,(2006). Παράνομη είσοδος προσφύγων σε χώρα υποδοχής και δικανικοί συλλογισμοί ab absurdo. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 31,1 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων, ΕΔΠΑ.
64. Σιταρόπουλος, Ν.,(1997), Η Νομική Προστασία των Προσφύγων – Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα – Τα σχετικά διαπλεκόμενα νομικά πλαίσια και ο ρόλος τους στη σύγχρονη ελληνική πρακτική, ΝοB 45.
65. Σκλάβου Κ,(2008), *Ενδοοικογενειακή βία και κοινωνική ένταξη αλλοδαπών γυναικών*,Αθήνα-Κομοτηνή :Αντ. Σάκκουλας .
66. Σκλάβου Κ, (2001).Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελλάδα. Η εμπειρία της κοινωνικής υπηρεσίας των Γιατρών του Κόσμου. *Κοινωνική Εργασία* τ.62.
67. Σπαθανά Ε.,(2004).*Νομική Συνδρομή σε πρόσφυγες και του αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα* ,Αθήνα: Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες.
68. Στάγκος, Π., (1993). Η συνεργασία των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους Τομείς της Δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Στο ., Χριστοδουλίδης Θ., (επιμ.)*Η Συνθήκη του Μάαστριχ, Συνθετική θεώρηση*, Αθήνα: Ι .Σιδέρης.
69. Σταύρου, Σ.,(1992) Ο Νόμος 1975/1991 για τον έλεγχο των αλλοδαπών κάτω από το πρίσμα των διεθνών συμβάσεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου, του Πρόσφυγα και του Μετανάστη, ΝοB.
70. Συμεωνίδου Χ. (2006). «Η κατανομή της απασχόλησης στην αγορά εργασίας και στο νοικοκυριό: αποτελέσματα Πανελλήνιας έρευνας», Στο Κονιόρδος, Σ., Μαράτου -Αλιπράντη, Λ., Παναγιωτοπούλου Ρ., (επιμ.), *Κοινωνικές Εξελίξεις στη Σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας.
71. Συνήγορος του Πολίτη ,Ετήσια Έκθεση 2005.
72. Συνήγορος του Πολίτη: «Ζητήματα νομότυπης επίδοσης απορριπτικών αποφάσεων επί αιτημάτων ασύλου σε α' βαθμό και δικαίωμα άσκησης προσφυγής » Αύγουστος 2009, .

73. Τσοβίλη , Θ.Δ., Βουτηρά,Ε, (2004).**Έρευνα** ,*Πρακτικές Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση σε μητέρες μόνες, γυναίκες μόνες και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους* , Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε.,
74. Χλέπας, Ν.–Σπυράκος , Δ., (1992) *Ο Νόμος περί αλλοδαπών και το Σύνταγμα*, Αθήνα-Κομοτηνή:. Αντ. Σάκκουλας,.
75. Θεωδορόπουλος, Χρ., Καλαντζή, Ε. (επιμ), , (1995) *Η ένταξη των πολιτικών προσφύγων στην ελληνική κοινωνία.* : Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, και Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,
76. Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. , (1993), *Εγχειρίδιο της Υπάτης Αρμοστείας (για τη διαδικασία και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων)* Β' έκδοση Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε.
77. Υπουργείο Εσωτερικών (2009)*Ετήσια Έκθεση Πολιτικής*

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

78. Δούρου Ε., Δαρμογιάννη Ν., Πολυζόπουλος Εμμ., Κινητό Κλιμάκιο Λαυρίου. Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών . Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Ενηλίκων. Ημερομηνία πρόσβασης στις 23/5/2009 από <http://www.inpsy.gr/Articles/Laurio>
79. <http://www.redcross.gr>- Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Ημερομηνία πρόσβασης στις 2/3/2008
80. <http://www.gcr.gr> :Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες Ημερομηνία πρόσβασης στις 2/4/2009
81. http://europa.eu/documentation/legislation/index_el.htm Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/10/2009
82. <http://www.et.gr/> Ημερομηνία πρόσβασης στις 25/11/2008
83. <http://www.mighealthnet> Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/5/2010
84. Σπυροπούλου Α., Ζέρβας Γ., «Η καθυστερημένη ενσωμάτωση της έμφυλης διάστασης στους τομείς της Ψυχικής Υγείας» Ημερομηνία πρόσβασης στις 17/12/2009 από [http:// www.avgi.gr/ArticleActions/show.action](http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action) .
85. Σταμάτη, Α., (χ.η.) «Φύλο και εργασιακές σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Ημερομηνία πρόσβασης στις 29/6/2008 από

- <http://www.inegsee.gr/enimerwsi.151.doc2.htm>. Ημερομηνία πρόσβασης στις 12/3/2011
86. <http://www.unhchr.org> Ημερομηνία πρόσβασης στις 22/9/2010
87. <http://www.poreiagynaikon.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 21/12/2008
88. <http://www.synigoros.gr/allodapoι> Ημερομηνία πρόσβασης στις 30/1/2011
89. <http://www.kethi.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 18/2/2010
90. <http://www.aueb.gr/dicaiomata.doc> Ημερομηνία πρόσβασης στις 28/2/2008
91. <http://www.un.org> Ημερομηνία πρόσβασης στις 28/6/2009
92. http://www.synigoros.gr/annual_2005_gr.htm Ημερομηνία πρόσβασης στις 11/4/2008
93. <http://www.enar-eu.org/> Ημερομηνία πρόσβασης στις 27/1/2008
94. <http://www.aihrc.org.af> Ημερομηνία πρόσβασης στις 29/6/2010
95. <http://www.amnesty.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/3/2009
96. <http://www.gcr.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 17/4/2011
97. Κ. Ιωάννου, Η εφαρμογή των γενικώς παραδεδεγμένων κανόνων του διεθνούς δικαίου στην Ελληνική έννομο τάξη Ημερομηνία πρόσβασης στις 19/4/2008 από <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/afieromata/item.php>)
98. <http://www.unhcr.gr>: ιστοσελίδα του Γραφείου της Υπάτης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα Ημερομηνία πρόσβασης στις 26/9/2008
99. <http://europa-rapidpressreleases.htm>: ιστοσελίδα της μονάδας πληροφοριών και επικοινωνιών της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ημερομηνία πρόσβασης στις 6/8/2008
100. <http://www.lawdb.intrasoftnet.com/> Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/9/2011
101. www.europarl.europa.eu Ημερομηνία πρόσβασης στις 21/10/2009
102. <http://www.ee.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 17/10/2008
103. <http://www.un.org> Ημερομηνία πρόσβασης στις 11/1/2011
104. <http://www.kathimerini.gr> Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/3/2009
105. <http://www.yale.edu> Ημερομηνία πρόσβασης στις 6/6/2010
106. Διεθνής των Προσφύγων (2001). (Refugees International Notes from the field: The impact of soap shortages on female refugees in Tanzania) Σημειώσεις πεδίου: Επίδραση Έλλειψης Σαπουνιού στις Γυναίκες Πρόσφυγες της Τανζανίας, Ημερομηνία πρόσβασης στις 13/2/2009 από <http://www.reliefweb.int/w/rwb.nsf>

107. Kang,D.S., Kahler,LR.,Tesar,C.M. (1998).*Cultural aspects of caring for refugees*.American Academy of Family physicians . Ημερομηνία πρόσβασης στις 3/2/2009 από <http://www.aafp.org.afp/980315ap/medsoc.html>.
108. Natarajan,M(2005).Victimization of women :A theoretical perspective on dowry deaths in India . Ημερομηνία πρόσβασης στις 13/2/2009 από: www.victimology.nl.onlpub/national/in-dowryfinal.gr
109. West,C. (1997).Partner Violence in Ethic Minority Families ,Family Research Laboratory of Univercity of New Hampshire . Ημερομηνία πρόσβασης στις 1/4/2009 από: :www.nnfr.org
- 110.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

111. Browne,K., Herbert M (1999) *Preventing Family Violence*. USA: John Wiley & Sons.
112. Chatzifotiou , Dobash, (2001 a).*The Last Violent Event :The Experience of Greek Battered Women* .South European Society &Politics.
113. Chatzifotiou, Dobash, (2001b).Seeking Informal Support. Marital Violence against Women in Greece .*Violence against Women : An International and Interdisciplinary Journal*,7.
114. Clements, Sabourin, Spiby, (2004). Dysphoria and Hopelessness Following Battering: The role of Perceived Control, Coping, and Self-Esteem. *Journal of family Violence*,19.
115. Ellseberg,M., Caldera,T., Herrera,A., Winkvist ,A. ,Kullgren G. (1999) Domestic Violence and Emotional Distress Among Nicareguan Women :Results From a Population – Based Study ,*American psychologist* .
116. Foster,J.,Micklin,D.,Newell,B.,Kemp ,C .(2002) *Refugee Women*.
117. Harris, D.,(1984) *The European Social Charter*, University of Virginia Press, Ed. Charlottesville,.
118. Jumper Thurman et al., 2003). *Final revised report of National Institute of Justice. Violence against Indian women* .Rockville:National Criminal Justice References Service.

119. Krishnan,S., Hilbert,J., McNeil,K. (2002).*Understanding domestic violence in multi ethnic rural communities :A focus on collaborations among the courts ,the law enforcement agencies and the shelters* .Rockville :National Criminal Justice Reference Service.
120. Levinson. D, (1989). *Family Violence in Cross Cultural Perspective*. USA: Sage.
121. Lyberaki,A., (2004.) Balkan migration to Greece: A success story, In Kyriakopoulos Vangelis *Olympia IV: Human Rights in the 21st Century, Migrants and Refugees, , Human Rights Defence Centre, Athens-Komotini* :Ant. N. Sakkoulas Publishers, ,
122. Mac Williams (1998).Violence against Women on Societies Under Stress. In Dobash E.,Dobash.,R(Eds),*Rethinking Violence against Women* .London :Sage Publications.
123. Olatokunbo ,J.B. (2002) .Mentoring:the long sought solution to family violence-the Nigerian perspective . In Pirgos M.(Eds),*Violence in the family ,achievements and goals* ,Presentations at the Cyprus International Conference.Cyprus ,Nicosia.
124. Petridou,E.,Brown,A.,Lichter,E.,Dedoukou,X.,Alexe,D.,Dessypris,N. (2002) What distinguishes unintentional injuries from injuries due to intimate partner violence :a study in Greek ambulatory care settings. *Injury Prevention*,8.
125. Puhl, R., & Brownell, K. D. (2001). Bias, discrimination, and obesity. *Obesity Research*, 9.
126. Sitaropoulos N./ Skordas A., (2004),Why Greece is not a safe host country for refugees, *International Journal of Refugee Law*, Vol. 16.
127. Sue,D.W., Sue, D.(1999).*Counseling the Culturally Different*. USA:Wiley &Sons.
128. Turner Simon (1999). “Angry Young Men in Camps: gender, age and class relations among Burundian refugees in Tanzania”..*New Issues in Refugee Research*. Working Paper No. 9.
129. UNIFEM (2002). *Report of the Learning-Oriented Assessment of Gender Mainstreaming and Women’s Empowerment Strategies in Rwanda*..
130. Valticos, N., (1964) La Charte sociale européenne, Sa structure son contenu, le contrôle de son application, *Droit Social*.

131. Valticos, N., The European Social Charter and International Labour Standards, *International Labour Review*, LXXXIX, no 5-6.
132. Wade.C., & Tavis C.,(1994).The longest war. Gender and culture in. Lonner W.J., and Malpass R. (Eds), *Psychology and culture* Boston .MA:Allyn and Bacon
133. Williams. JE., & Best .DL.,(1994).Cross-cultural views of women and men. In W.J Lonner and R.S Malpass (Eds) *Psychology and culture* , Boston .MA:Allyn and Bacon
134. Eurobarometer Report on Discrimination,2008.
135. Conseil de l'Europe, (1990).Actes du Colloque sur la violence au sein de la famille : mesures dans le domaine social.Strasbourg
136. Reports of Judgement and Decisions No 22, 1996
137. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο .Directorate-General Internal Policies Policy Department C Citizens Rights and Constitutional Affairs "The conditions in centres for third country national(detention camps, open centres as well as transit centres and transit zones) with a particular focus on provisions and facilities for persons with special needs in the 25 EU member states "

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

- Το άρθρο 2.του Π.Δ. 266/1999 καθορίζει την εσωτερική διάρθρωση του Κέντρου ,καθώς και τις αρμοδιότητες του διευθυντή .

α. Τμήμα Υγειονομικού

β. Τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας

γ. Τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης

Οι αρμοδιότητες του Διευθυντή του Κέντρου είναι οι ακόλουθες:

-Ο Διευθυντής είναι υπεύθυνος για την άριστη λειτουργία του Κέντρου.

Ειδικότερα τα καθήκοντά του είναι τα ακόλουθα:

-Διευθύνει το Κέντρο.

-Εποπτεύει, συντονίζει και κατευθύνει το προσωπικό κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του.

-Εφόσον υπάρχουν κενές θέσεις, εγκρίνει την είσοδο στο Κέντρο των αιτούντων άσυλο, συνεργαζόμενος με το Διοικητή της Αστυνομικής Υπηρεσίας του Κέντρου και τις οικείες αστυνομικές αρχές στις οποίες έχει υποβληθεί η αίτηση ασύλου.

-Εξετάζει με το απαραίτητο ενδιαφέρον τα προβλήματα των φιλοξενουμένων και μεριμνά για την επίλυσή τους.

-Αναφέρει για θέματα των οποίων η επίλυση απαιτεί λήψη απόφασης από ανώτερα όργανα.

-Ζητεί έγκαιρα την έγκριση των απαραίτητων πιστώσεων για τη λειτουργία του Κέντρου και είναι υπεύθυνος για τη σωστή διαχείριση των διατεθειμένων κονδυλίων.

-Τηρεί ενημερωμένους πίνακες των φιλοξενουμένων στο Κέντρο και γενικά αρχείο όσον προσφύγων, κατά καιρούς, έχουν φιλοξενηθεί.

-Εξετάζει αιτήματα για προσωρινή απουσία και εκτός Κέντρου προσωρινή διαμονή φιλοξενούμενου και αποφασίζει ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Διοικητού της Αστυνομικής Υπηρεσίας.

-Ενημερώνει την Αστυνομική Υπηρεσία του Κέντρου σε περίπτωση αυθαίρετης απουσίας φιλοξενούμενου, καθώς και επιστροφής του στο Κέντρο.

-Επιλαμβάνεται επί παντός θέματος που απειλεί να διαταράξει την ομαλή λειτουργία του Κέντρου και σε συνεργασία με το Διοικητή της Αστυνομικής Υπηρεσίας, κατά περίπτωση με άλλες αρχές λαμβάνει τα απαραίτητα αποτρεπτικά μέτρα.

- Το άρθρο 3 του Π.Δ. 266/1999 καθορίζονται οι αρμοδιότητες των τμημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 2 .

α. Το Τμήμα Υγειονομικού μεριμνά:

Για την υγεία των φιλοξενουμένων αιτούντων άσυλο του Κέντρου.

Για την τήρηση των κανόνων υγιεινής τόσο στους χώρους του Κέντρου όσο και στα προμηθευόμενα τρόφιμα.

β. Το Τμήμα της Κοινωνικής Υπηρεσίας μεριμνά:

Για την ενημέρωση και ψυχοκοινωνική στήριξη των φιλοξενουμένων.

Για την παροχή – σε συνεργασία με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του Ο.Α.Ε.Δ, και των μη Κυβερνητικών

Οργανώσεων – της απαραίτητης συνδρομής στην εξεύρεση απασχόλησης κυρίως σε όσους αναγνωρίζεται η προσφυγική ιδιότητα και αποχωρούν από το Κέντρο.

Για την προώθηση της διαδικασίας μετανάστευσης για όσους επιθυμούν σε συνεργασία με Διεθνούς Οργανισμούς.

Για την εκπόνηση και υλοποίηση κοινωνικών και εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

γ. Το Τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης μεριμνά:

1. Για την υποδοχή όσων εισέρχονται στο Κέντρο, την εγγραφή τους στη δύναμη του Κέντρου, τον εφοδιασμό τους με κάρτα φιλοξενούμενου, καθώς και των απαραίτητων ειδών κλινοστρωμνής και καθαριότητας και την κατανομή τους στους θαλάμους.

2. Για την τήρηση του κανονισμού προμηθειών και γενικότερα για την εφαρμογή του ισχύοντος, κατά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις, λογιστικού συστήματος.

3. Για τη φύλαξη και τη σωστή χρήση όλων περιουσιακών στοιχείων του Κέντρου.

4. Για την έγκαιρη και καλή εκτέλεση των απαραίτητων εργασιών συντήρησης και επισκευής των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού του Κέντρου και την εξασφάλιση των καλύτερων κατά το δυνατόν ανεκτών συνθηκών φιλοξενίας.

5. Για την έγκαιρη προμήθεια και άριστη ποιότητα των αγοραζομένων ειδών σίτισης, κλινοστρωμνής, ένδυσης.

6. Για την έγκαιρη παρασκευή και διανομή του συσσιτίου.

7. Για τη τήρηση της καθαριότητας όλων των χώρων του Κέντρου.

- Άρθρο 4 του Π.Δ. 266/1999: η φιλοξενία στο Κέντρο συνεπάγεται την εκ μέρους των φιλοξενούμενων αλλοδαπών αποδοχή των κατωτέρω υποχρεώσεων:

1. Συμμετοχή στην τήρηση της καθαριότητας των θαλάμων και όλων των κοινόχρηστων χώρων του Κέντρου.

2. Συμμετοχή στην παρασκευή, διανομή του συσσιτίου και στην αγορά των ειδών διατροφής.

3. Μη πρόκληση φθορών και διατήρηση σε καλή κατάσταση των χορηγούμενων σ' αυτούς δημοσίων ειδών τα οποία οφείλουν να παραδίδουν κατά την αποχώρηση.

4. Μη αυθαίρετη απομάκρυνση από το Κέντρο.

5. Συμμόρφωση προς τις εντολές του οικείου Διευθυντού.

6. Επίσης δύνανται να συμμετέχουν σε προγράμματα απασχόλησης εντός του Κέντρου καθώς και να απασχοληθούν – σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις – εκτός Κέντρου με την προϋπόθεση ότι αποχωρούν από αυτό.

- Άρθρο 5 του Π.Δ. 266/1999:

1. Φιλοξενούμενος που δεν τηρεί τις από το παρόν διάταγμα απορρέουσες υποχρεώσεις του, ειδοποιείται εγγράφως περί αυτού από το Διευθυντή του Κέντρου, με επισήμανση των συνεπειών της μη συμμόρφωσής του.

2. Εάν παρά την ειδοποίηση εξακολουθεί να επιδεικνύει την ίδια συμπεριφορά το αίτημά του για αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας εξετάζεται κατά προτεραιότητα. Εφόσον αναγνωρισθεί σ' αυτόν η ιδιότητα του πρόσφυγα, με εντολή του Διευθυντή καλείται να εγκαταλείψει το Κέντρο.

3. Σε περίπτωση μη αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας αποβάλλεται του Κέντρου και κινείται η διαδικασία απομάκρυνσης από τη χώρα σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

4. Ο μη αποχωρών ειδοποιείται εγγράφως περί της υποχρέωσης αποχώρησης από τον Διευθυντή του Κέντρου, ο οποίος δύναται να του ορίσει ολιγοήμερη προθεσμία αναχώρησης. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης αποβάλλεται του Κέντρου με μέριμνα του Διοικητή της Αστυνομικής Υπηρεσίας.

5. Φιλοξενούμενος ο οποίος απουσιάζει αυθαίρετα από το Κέντρο πέραν του 48ώρου διαγράφεται της δυνάμεως. Η επανεγγραφή του επιτρέπεται μόνο με εντολή του οικείου Διευθυντή.

- Άρθρο 6 του Π.Δ. 266/1999:

Δεν επιτρέπεται η είσοδος στο Κέντρο ατόμων που δεν φιλοξενούνται σ' αυτό και δεν ανήκουν στο προσωπικό του.

Κατόπιν αιτήσεως ενδιαφερομένου στην οποία αναφέρεται ο λόγος της επίσκεψης, ο οικείος Διευθυντής δύναται να εγκρίνει την για συγκεκριμένο χρόνο είσοδο στο Κέντρο σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Ανάλογη έγκριση δύναται να δοθεί και σε εκπροσώπους των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας εφόσον έχει υποβληθεί σχετικό αίτημα και έχει δοθεί η σχετική ειδική άδεια σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις και υπό τον όρο ότι προστατεύεται η ιδιωτική ζωή των φιλοξενούμενων στο Κέντρο.

Οι περιορισμοί δεν ισχύουν για:

Τον εκπρόσωπο στην Ελλάδα της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες του ΟΗΕ και τους εξουσιοδοτημένους απ' αυτόν υπαλλήλους που υπηρετούν στο γραφείο του, καθώς και τους υπαλλήλους του οργανισμού που αφικνούνται στην Ελλάδα με αποστολή, η ολοκλήρωση της οποίας επιβάλλει επίσκεψη στο Κέντρο.

- Άρθρο 7 του Π.Δ. 266/1999:

Προτεραιότητα διαμονής στο Κέντρο έχουν οι αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση κρίνεται με την κανονική διαδικασία σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις.

Για τη διαμονή στο Κέντρο των υπαγομένων στη ταχύρυθμη διαδικασία εξέτασης της αίτησης ασύλου, παρέχεται προτεραιότητα στα ηλικιωμένα άτομα, στις μονογονεϊκές, στις πολυμελείς και στις οικογένειες με ανήλικα τέκνα.

Οι παρακάτω κατηγορίες αιτούντων άσυλο δύνανται να φιλοξενοούνται στα υφιστάμενα για τους ημεδαπούς κρατικά ιδρύματα:

- α. άτομα που παρουσιάζουν ψυχολογικά προβλήματα,
- β. άτομα ηλικίας μικρότερης των 15 ετών που δεν συνοδεύονται από γονέα ή κηδεμόνα,
- γ. υπερήλικες ή άτομα με ειδικές ανάγκες.

- Άρθρο 8 του Π.Δ. 266/1999:

Ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου και εισήγηση της κοινωνικής υπηρεσίας του Κέντρου, δύνανται να εγκριθεί από τον Διευθυντή του Κέντρου, η εκτός του Κέντρου διαμονή και για συγκεκριμένη διεύθυνση κατοικίας.

Με απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης δύνανται επίσης να εξαιρεθούν – για σοβαρούς λόγους δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας – της διαμονής στο Κέντρο συγκεκριμένοι αιτούντες άσυλο αλλοδαποί.

- Άρθρο 9 του Π.Δ. 266/1999:

Εντός προθεσμίας 30 ημερών από την επίδοση της σχετικής απόφασης οι αναγνωριζόμενοι ως πρόσφυγες αποχωρούν από το Κέντρο.

Οι μη αναγνωριζόμενοι το ταχύτερο και όχι πέραν των 30 ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης, υποχρεούνται σε αποχώρηση από το Κέντρο και αναχώρηση από τη χώρα, εκτός αν, σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις για τους λοιπούς αλλοδαπούς, τους χορηγηθεί άδεια παραμονής.

- Άρθρο 10 του Π.Δ. 266/1999:

Το Κέντρο στελεγχώνεται με προσωπικό που ανήκει στο φορέα διαχείρισης και οι αμοιβές του καθορίζονται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες Γενικές Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.

Ο συνολικός αριθμός θέσεων προσωπικού του Κέντρου, εκτός του τμήματος της Κοινωνικής Υπηρεσίας, δεν δύνανται να υπερβαίνει τον αριθμό των είκοσι (20) θέσεων. Για το τμήμα της Κοινωνικής Υπηρεσίας το αντίστοιχο ανώτατο όριο καθορίζεται στις έξι (6) θέσεις.

Ο Διευθυντής του Κέντρου πρέπει να είναι κάτοχος πανεπιστημιακού πτυχίου, τμήματος Νομικής ή Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, ή Δημόσιας Διοίκησης ή Οικονομικών Επιστημών ή Οικονομικής Επιστήμης ή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων της ημεδαπής ή ισοτίμου τίτλου της αλλοδαπής και κατά προτίμηση να έχει εμπειρία σε θέματα προσφύγων. Επίσης να κατέχει άριστα μία ξένη γλώσσα.

Το προσωπικό του τμήματος της κοινωνικής υπηρεσίας του Κέντρου πρέπει να διαθέτει επαρκή ειδίκευση ή εμπειρία ή δράση σε θέματα προσφύγων. Ωστόσο, με το Π.Δ. 80/2002³³³ ορίστηκε ότι ο συνολικός αριθμός του προσωπικού,

---

³³³ Άρθρο 10

Προσωπικό

1. Το Κέντρο στελεγχώνεται με προσωπικό που ανήκει στο φορέα διαχείρισης και οι αμοιβές του καθορίζονται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες Γενικές Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας.

2."Ο συνολικός αριθμός των θέσεων του προσωπικού του Κέντρου δεν μπορεί να υπερβαίνει τον αριθμό των τριάντα δύο (32) θέσεων οι οποίες κατανέμονται ως εξής:

-Μία (1) θέση ΠΕ Διευθυντού

α) Τμήμα Υγειονομικού

1) Μία (1) θέση ΠΕ Ιατρικής (με ειδικότητα γενικής ιατρικής ή παθολογίας).

2) Μία (1) θέση ΤΕ Νοσηλευτικής

β) Τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας

1) Δύο (2) θέσεις ΠΕ ή ΤΕ Κοινωνικής Εργασίας

-
- 2) Μία (1) θέση ΠΕ Νομικής (μερική απασχόληση)
  - 3) Μία (1) θέση ΔΕ Γραμματέων
  - 4) Δύο (2) θέσεις Μεταφραστών (τουρκικής και φαρσί) (μερική απασχόληση)
  - 5) Μία (1) θέση Δασκάλας Ελληνικών (μερική απασχόληση).
- γ) Τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης:
- 1) Μία (1) θέση ΤΕ Κοινωνικής Εργασίας Υποδιευθυντή με γνώση τουρκικής και αγγλικής γλώσσας
  - 2) Μία (1) θέση ΤΕ Διαχειριστή - Λογιστή
  - 3) Μία (1) θέση ΔΕ Αποθηκάριου
  - 4) Μία (1) θέση ΔΕ Γραμματέως
  - 5) Μία (1) θέση Μάγειρα
  - 6) Δύο (2) θέσεις βοηθού Μάγειρα
  - 7) Δύο (2) θέσεις ΥΕ Τραπεζοκόμων
  - 8) Εξι (6) θέσεις ΥΕ Προσωπικού Καθαριότητας
  - 9) Εξι (6) θέσεις ΥΕ Φυλάκων
  - 10) Μία (1) θέση Τεχνικού - Συντηρητή"

***Η εντός " " παρ.2 αντικαταστάθηκε ως άνω από το άρθρο μόνο του Π.Δ. 80/2002 (Α' 56).

3. Ο Διευθυντής του Κέντρου πρέπει να είναι κάτοχος πανεπιστημιακού πτυχίου, τμήματος Νομικής ή Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, ή Δημόσιας Διοίκησης ή Οικονομικών Επιστημών ή Οικονομικής Επιστήμης ή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων της ημεδαπής ή ισοτίμου τίτλου της αλλοδαπής και κατά προτίμηση να έχει εμπειρία σε θέματα προσφύγων. Επίσης να κατέχει άριστα μία ξένη γλώσσα.

συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής υπηρεσίας (όπου προβλέπονται επτά οργανικές θέσεις προσωπικού) αυξάνεται και θα φθάνει πλέον τις 32 θέσεις, ενώ προσδιορίζονται ειδικότερα οι κλάδοι και ειδικές γνώσεις για τις οργανικές θέσεις (λ.χ. μεταφραστές τουρκικής και φαρσί) καθώς και η μερική απασχόληση του προσωπικού (για τη θέση ΠΕ Νομικής και τις δύο θέσεις μεταφραστών τουρκικής και φαρσί). Οργανωτικά, το Κέντρο διαρθρώνεται σε τρία τμήματα και συγκεκριμένα στο Τμήμα Υγειονομικού, στο Τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας και στο Τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης³³⁴.

- Άρθρο 11 του Π.Δ. 266/1999:

- 1. Οι πάσης φύσεως δαπάνες του Κέντρου καλύπτονται από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Ο προϋπολογισμός του Κέντρου συντάσσεται από τον φορέα διαχείρισης και υποβάλλεται έγκαιρα – με πλήρως αναλυτικά στοιχεία – για έγκριση στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

Εκτός του Γενικού προϋπολογισμού και κατά το πρώτο δεκαήμερο των μηνών Ιανουαρίου, Απριλίου, Ιουλίου και Οκτωβρίου κάθε ημερολογιακού έτους ο φορέας διαχείρισης υποβάλλει στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας αναλυτική κατάσταση του ύψους και του είδους των προϋπολογιζόμενων δαπανών για το αντίστοιχο τρίμηνο.

Για τον πάγιο εξοπλισμό, προμήθειες μη αναλώσιμων υλικών καθώς και για εργασίες επισκευής στο Κέντρο απαιτείται αιτιολογημένη πρόταση από τον φορέα διαχείρισης και έγκριση σκοπιμότητας από την αρμόδια για το Κέντρο Διεύθυνση του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

- Άρθρο 12 του Π.Δ. 266/1999:

---

4. Το προσωπικό του τμήματος της κοινωνικής υπηρεσίας του Κέντρου πρέπει να διαθέτει επαρκή ειδικευση ή εμπειρία ή δράση σε θέματα προσφύγων.

³³⁴ Νικόλαος Χλέπας, «Το Νομικό Πλαίσιο για την Υποδοχή των Αιτούντων Άσυλο» στο Ευρωπαϊκή και ελληνική πολιτική ασύλου –Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με Απορριφθείσα Αίτηση στην Ελλάδα, Α.Κόντης- Η.Πετράκου-Ν.Τάτσης – Ν.Χλέπας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ 97

- Κάθε πληρωμή ενεργείται με χρηματικό ένταλμα το οποίο υπογράφεται από τον Διευθυντή του Κέντρου και τον αρμόδιο για τα οικονομικά υπάλληλο, η δε καταβολή του ποσού ενεργείται με έκδοση ισόποσης επιταγής σε βάρος του λογαριασμού του Κέντρου που τηρεί ο φορέας διαχείρισης.

- Άρθρο 13 του Π.Δ. 266/1999:

- Οι παραλαβές του αναλώσιμου και μη υλικού για τις τρέχουσες ανάγκες του Κέντρου ενεργούνται από τριμελή επιτροπή η οποία συγκροτείται εκάστοτε με απόφαση του Διευθυντή του Κέντρου, στην οποία δύναται να μετέχει και ο ίδιος. Στην επιτροπή δύναται να παρίσταται εκπρόσωπος των φιλοξενουμένων. Η επιτροπή φροντίζει για την άριστη κατάσταση των προμηθευόμενων ειδών.

- Άρθρο 14 του Π.Δ. 266/1999:

- Μετά τη λήξη κάθε οικονομικού έτους και μέσα σε χρονικό διάστημα ενός μηνός καταρτίζεται από τον φορέα διαχείρισης ο απολογισμός εσόδων – συμπεριλαμβανομένων και των δωρεών σε είδος – και εξόδων του Κέντρου ο οποίος υποβάλλεται με πλήρως αναλυτικά στοιχεία στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

- Άρθρο 15 του Π.Δ. 266/1999:

- Η ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 16 του παρόντος παρέχεται δωρεάν σε αλλοδαπούς που βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια με την προϋπόθεση ότι είναι ανασφάλιστοι και οικονομικά αδύναμοι και ανήκουν σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

α) έχουν αναγνωρισθεί από τις αρμόδιες αρχές ως πρόσφυγες, β) στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες παρέχεται η προστασία που ορίζει το άρθρο 23 του Α.Ν. 3989/59 (Α', 201), η οποίος κύρωσε τη Σύμβαση της Γενεύης (1951) περί του καθεστώτος των προσφύγων.

Έχουν υποβάλει αίτηση για αναγνώριση προσφυγικής ιδιότητας, η οποία βρίσκεται στο στάδιο της εξέτασης από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Έχει εγκριθεί η παραμονή τους για ανθρωπιστικούς λόγους ή έχει ταχθεί προθεσμία η οποία δεν έχει εκπνεύσει.

- Άρθρο 16 του Π.Δ. 266/1999:

- 1. Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη περιλαμβάνει:

α. Εξέταση στα εξωτερικά ιατρεία των κρατικών νοσοκομείων, των κέντρων υγείας και των κρατικών περιφερειακών ιατρείων και διενέργεια παρακλινικών εξετάσεων.

β. Παροχή φαρμάκων με συνταγή ιατρού υπηρετούντος στα ιδρύματα του προηγούμενου εδαφίου, θεωρημένη από το Διευθυντή της κλινικής.

2. Η νοσοκομειακή περίθαλψη περιλαμβάνει νοσηλεία σε κλίνη της Γ θέσεως των κρατικών νοσοκομείων.

• Άρθρο 17του Π.Δ. 266/1999:

- Για την παροχή της περίθαλψης του προηγούμενου άρθρου απαιτούνται τα εξής κατά περίπτωση δικαιολογητικά:

- Δελτίο ταυτότητας πρόσφυγα.
- Δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού.
- Ειδικό δελτίο παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους αλλοδαπού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΑΥΣΤΡΙΑ

Περιγραφή των συστημάτων κράτησης και υποδοχής:

Υπάρχουν 3 κύριοι τύποι κέντρων στην Αυστρία:

1. Η κράτηση στρέφεται στους ξένους υπηκόους: αυτοί βρίσκονται συχνά στις φυλακές για τους ανθρώπους που καταδικάζονται λόγω διοικητικών παραβιάσεων (διαταραχές δημόσια τάξης κ.λπ.). Μερικά κέντρα, όπως το κέντρο στο Λιντς, θέτουν υπό κράτηση και εκείνους που καταδικάζονται λόγω διοικητικών παραβιάσεων και τους ξένους υπηκόους που αναμένουν την απέλαση.

2. Το σύστημα υποδοχής: Το σύστημα αποτελείται από έναν μεγάλο αριθμό κέντρων κράτησης και κέντρων υποδοχής, διοικούμενο από τα ομόσπονδα κρατίδια (δεν ήταν δυνατό να λάβουμε έναν κατάλογο αυτών των κέντρων κατά τη διάρκεια της έρευνας).

3. Η ζώνη για τη διέλευση και μη-αποδοχή επάνω στο αυστριακό έδαφος βρίσκεται στον αερολιμένα Schwechat, κοντά στη Βιέννη (που ανακαινίζεται πρόσφατα μετά από τις κριτικές της European Committee for the Prevention of Torture and inhuman or degrading treatment or punishment ,CPT)³³⁵.

Διαπιστώσεις/ Συμπεράσματα:

1. Σχετικά με τα κέντρα κράτησης:

- Υπερβολικά μεγάλες περιόδους κράτησης μέχρι δέκα μηνών (αντί έξι μηνών, γεγονός που παρατηρείται από το 2006) με αυστηρούς όρους (αυστηροί περιορισμοί στη μετακίνηση).
- τραγική έλλειψη δραστηριοτήτων, παρά τις προσπάθειες του υπουργείου εξωτερικών που έχουν εγκαταστήσει παιχνίδια.
- ανεπαρκής παροχή ιατρικής και ψυχολογικής φροντίδας για τους κρατούμενους.
- οι κρατούμενοι είναι ανίκανοι να ασκήσουν τα δικαιώματά τους (καμία πρόσβαση στον ανεξάρτητο νομικό σύμβουλο και έλλειψη μεταφραστών).
- παθογόνος φύση της κράτησης: έχει οδηγήσει σε έναν μεγάλο αριθμό απεργιών πείνας στα κέντρα (2.338 περιπτώσεις το 2006 σύμφωνα με

---

³³⁵ όπ σελ 54

το αυστριακό ομοσπονδιακό Υπουργείο εσωτερικού (BMI)). Από το 2005, η υποχρεωτική σίτιση των απεργών πείνας - που καταδικάζεται ευρέως από τις ΜΚΟ, τους επιστήμονες και τους νομικούς - έχει αποδειχθεί ατελέσφορη³³⁶.

2. Σχετικά με τα ευάλωτα πρόσωπα:

- -οι ανήλικοι ηλικίας μεταξύ 16 - 18 ετών μπορούν να τεθούν υπό κράτηση στις φυλακές αστυνομίας και πρέπει να αντιμετωπιστούν σύμφωνα με συγκεκριμένες διαδικασίες ενώ πρέπει να χωριστούν από τους ενηλίκους.
- -σύμφωνα με τους αντιπροσώπους του ομοσπονδιακού Υπουργείου εσωτερικών με τους οποίους συναντήθηκαν οι ερευνητές, οι οικογένειες δεν τίθενται υπό κράτηση. Μπορούν να χωριστούν: οι άνδρες τίθενται υπό κράτηση, ενώ οι γυναίκες και τα παιδιά μεταφέρονται στα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο.
- -οποιοδήποτε πρόσωπο που πάσχει από χρόνια αρρώστια, και οι ηλικιωμένοι άνθρωποι υποβάλλονται σε ιατρικές εξετάσεις κατά την άφιξη, όπως για όλους τους άλλους κρατούμενους. Σύμφωνα με τις ΜΚΟ
- η παροχή υγειονομικής περίθαλψης στα κέντρα κράτησης είναι ανεπαρκής.
- -έως το 2005, τα θύματα βασανιστηρίων και τα άτομα με ψυχολογικά προβλήματα εξετάστηκαν ως ειδική ομάδα και τους παρασχέθηκε ειδική φροντίδα σε όλη τη διαδικασία³³⁷.

3. Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής αιτούντων άσυλο:

- Αποδείχτηκε δύσκολο να συναχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην Αυστρία: δεν ήταν εφικτή η επίσκεψη στο εσωτερικό των κτιρίων που συνθέτουν το Traiskirshen κέντρο.
- Στο πλαίσιο αυτό, ένα θετικό σημείο θα πρέπει να τονιστεί: η δημιουργία του κέντρου "Integration Haus", ένα κέντρο υποδοχής για

---

³³⁶ όπ σελ 54

³³⁷ όπ σελ 55

τα θύματα βασανιστηρίων που απαιτούν εντατική ψυχο-κοινωνική παρακολούθηση³³⁸.

ΒΕΛΓΙΟ

Ανοικτά κέντρα υποδοχής:

Κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία η αίτηση ασύλου εξετάζεται, οι αιτούντες άσυλο μπορούν να στεγάζονται σε μια υποδομή υποδοχής και να λαμβάνουν υλική βοήθεια (διατροφή, ένδυση, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση, κοινωνικές και νομικές συμβουλές, κοινωνικές παροχές και κοινοτικές υπηρεσίες). Το συγκεκριμένο δίκτυο υποστήριξης και υποδοχής των αιτούντων άσυλο συντονίζεται από την Fedasil (την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο).

-Τα ανοικτής στέγης κέντρα για αιτούντες άσυλο διαχειρίζεται απευθείας Fedasil ή ο βελγικός Ερυθρός Σταυρός. Υπάρχουν πάνω από 40 κέντρα με συνολική διαθεσιμότητα περίπου 7.500 θέσεων.

-Οι οικογένειες των αιτούντων άσυλο μπορούν να διαμένουν σε ατομικά καταλύματα που προτείνονται από οργανισμούς που συνεργάζονται με την Fedasil (όπως Cire, Caritas), ή τις δημοτικές και κοινοτικές κοινωνικές υπηρεσίες (KEMM).

-Κέντρο υποδοχής και καθοδήγησης των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων.

-Τα ειδικά κέντρα υποδοχής για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων(trafficking).

-Τα ανοικτά κέντρα για τους αιτούντες άσυλο είναι φιλόξενα και σε καλή κατάσταση. Οι διευθυντές ωστόσο επισημαίνουν ότι τα μέσα που διαθέτουν για να εκπληρώσουν την αποστολή τους είναι ανεπαρκής.

-Η διαδικασία της αίτησης ασύλου μπορεί να κρατήσει πολύ καιρό και η συνδυασμένη επίπτωση των μαζικής διαβίωσης, της πλήρους εξάρτησης από παροχές και της αβεβαιότητας για το μέλλον τους είναι ιδιαίτερα πιεστικές για ορισμένους κατοίκους (ορισμένοι αιτούντες με απορριφθείσα αίτηση ασύλου μπορεί να παραμείνουν για πολλά χρόνια σε αυτά τα κέντρα)³³⁹.

ΚΥΠΡΟΣ

Ανοικτό Κέντρο Υποδοχής Κορίνου.

Το βασικό πρόβλημα σε αυτό, το μοναδικό κέντρο υποδοχής των αιτούντων άσυλο, είναι ο απομονωμένος χώρος, στον οποίο βρίσκεται πράγμα που κάνει τους

---

³³⁸ όπ σελ 55

³³⁹ όπ σελ 58

κατοίκους του να αισθάνονται αποκλεισμένοι (πρέπει να διανύσουν απόσταση δύο χιλιομέτρων για να πάρουν το λεωφορείο). Η διαδικασία της αίτησης άσυλου μπορεί να διαρκέσει αρκετά χρόνια και οι αιτούντες άσυλο δεν επιτρέπεται να εργάζονται εκτός των γεωργικών θέσεων απασχόλησης.

Οι συνθήκες είναι πολύ μέτριες από την άποψη των φυσικών συνθηκών και της υγιεινής (όχι αρκετά κρεβάτια, οι μονάδες παροχής καταλύματος διαιρούνται σε δύο ή τρεις υπνοδωμάτια, προβλήματα στις υδραυλικές εγκαταστάσεις)³⁴⁰.

ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κλειστά κέντρα:

-Κέντρα υποδοχής (αερολιμένας Vysni-Lhoty και της Πράγας Ruzyně): αυτά τα κλειστά κέντρα χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση των αιτούντων άσυλο. Η διάρκεια της κατοικίας σε αυτά τα κέντρα δεν πρέπει, θεωρητικά, να διαρκέσει πλέον από το χρόνο που παίρνει για να πραγματοποιηθούν οι διαδικασίες αναγνώρισης και μια ιατρική εξέταση³⁴¹.

-Κέντρα κράτησης: εδώ κρατούνται οι ξένοι υπήκοοι που έχουν παραβιάσει τους όρους για την είσοδο και η κατοικία σε ένα από τέσσερα κέντρα στη Δημοκρατία της Τσεχίας (Bela Jezova, Postorna, Velke Prilepy και Frydek Mistek). Η κράτηση είναι βασισμένη στην έκδοση μιας εντολής απέλασης. Περιορίζεται σε μια μέγιστη διάρκεια 180 ημερών (έξι μήνες).³⁴²

-Κέντρα ανοικτής στέγασης: απευθύνονται στους αιτούντες άσυλο (5 κέντρα: U Burna Zastavka Straz, NAD Ralskem, Zbysov, Havirov, Kostelec Orlici). Οι αιτούντες άσυλο μένουν σε αυτά τα κέντρα ενώ η αίτησή τους για το άσυλο υποβάλλεται σε επεξεργασία, και μερικές φορές παρατείνεται κι άλλο σε αυτά τα κέντρα.

-Δύο κέντρα δέχονται τους μόνους ανηλίκους είτε επιδιώκουν είτε όχι το άσυλο. Αυτά τα κέντρα εμπίπτουν στην ευθύνη του Υπουργείου για τις κοινωνικές υποθέσεις.³⁴³

Ανοικτά Κέντρα:

Καταλύματα κέντρων για τους αιτούντες άσυλο:

---

³⁴⁰ όπ σελ 63

³⁴¹ όπ σελ 66

³⁴² όπ σελ 67

³⁴³ όπ σελ 67

-Η στέγαση σε καταυλισμούς οδηγεί σε αποκλεισμό και εμποδίζει την πρόοδο προς την ένταξη.

-Οι αιτούντες άσυλο έχουν δυσκολίες στο να λάβουν υγειονομική περίθαλψη (δεδομένου ότι το σύστημα άλλαξε το Σεπτέμβριο του 2006

δεν είναι πλέον δυνατόν να προβεί σε ραντεβού με ένα γιατρό στα κέντρα). Θεωρητικά οι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες, αλλά στην πράξη είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν γιατροί διατεθειμένοι να αντιμετωπίζουν τους πληθυσμούς αυτούς).

-Η ανεπαρκής στέγαση δεν ωφελεί τους δικαιούχους της επικουρικής προστασίας που πρέπει να εγκαταλείψουν τα κέντρα.

-Ένα θετικό σημείο θα πρέπει να τονιστεί: η δημιουργία των προστατευόμενων περιοχών για ορισμένες κατηγορίες των ευάλωτων ατόμων (ασυνόδευτες γυναίκες).³⁴⁴

ΔΑΝΙΑ

Ανοιχτά κέντρα για αιτούντες άσυλο πρώτη αναφέρονται σε κέντρα υποδοχής και στη συνέχεια στα κέντρα στέγασης(είτε "κανονική" ή "ειδική"), και τέλος στα κέντρα "απέλασης" εάν η αίτηση απορριφθεί. Υπάρχουν σήμερα εννέα κέντρα άσυλο για αιτούντες άσυλο στη χώρα, με συνολική διαθεσιμότητα της τάξης των 2000 θέσεων. Επτά από αυτά τα διαχειρίζεται ο δανικός Ερυθρός Σταυρός, τρία από τα κέντρα που διοικούνται από τον Ερυθρό Σταυρό, προορίζονται για ευάλωτα άτομα.

Αιτούντες άσυλο που τους απορρίφθηκε η αίτηση ασύλου, οι οποίοι αρνούνται να επιστρέψουν εκούσια στη χώρα καταγωγής, αλλά δεν μπορούν να τους απελάσουν εξαιτίας του κινδύνου και της ανασφάλειας που επικρατεί στη χώρα αυτή (Ιράκ, Σομαλία, Αφγανιστάν), εξουσιοδοτούνται να διαμένουν για αόριστο χρονικό διάστημα με ελάχιστες παροχές, σε δύο κέντρα στέγασης του Ερυθρού Σταυρού³⁴⁵.

Στη Δανία υπάρχει κι ένα κλειστό κέντρο κράτησης για τους ξένους υπηκόους:

Επίσημα γνωστό ως «ίδρυμα για τους φυλακισμένους αιτούντες άσυλο», αυτό το κέντρο, με μια ικανότητα 118 θέσεων (των οποίων 55 ήταν κατειλημμένες την ημέρα που οι ερευνητές το επισκέφτηκαν), επιτηρείται από το τμήμα φυλακών του Υπουργείου δικαιοσύνης. Οι κρατούμενοι είναι εκείνοι υποκείμενοι σε μια διαταγή εκτόπισης αλλά είναι επίφοβο ότι θα προσπαθήσουν να αποφύγουν την απέλασή

³⁴⁴ όπ σελ 67

³⁴⁵ όπ σελ 70

τους. Τίθενται υπό κράτηση για το χρόνο που παίρνει για να οργανωθεί η επιστροφή τους. Δεν υπάρχει καμία μέγιστη διάρκεια για τη κράτηση. Η τρέχουσα μέση διάρκεια είναι 42 ημέρες.³⁴⁶

ΕΣΘΟΝΙΑ

Όλοι οι ξένοι υπήκοοι που υποβάλλουν αίτηση για ασυλία στην Εσθονία φιλοξενούνται στο κέντρο Illuka. Η κατοικία στο κέντρο είναι υποχρεωτική όσο η αίτησή τους υποβάλλεται σε επεξεργασία. Υπήρξαν έξι άνθρωποι στο κέντρο όταν γινόταν η έρευνα. Το κέντρο Illuka βρίσκεται τρεις ώρες μακριά από Tallin, έξι χιλιόμετρα μακριά από τα ρωσικά σύνορα σε ένα ξέφωτο στη μέση ενός δάσους. Η απομόνωση του κέντρου (που χτίστηκε το 2000) και οι αυστηρές καιρικές συνθήκες το χειμώνα, σημαίνουν ότι ορισμένοι αιτούντες άσυλο αφήνουν το κέντρο προτού να ληφθεί μια απόφαση σχετικά με το status τους. Τέσσερις άνθρωποι έλαβαν τη θέση προσφύγων για την περίοδο 2002 - 2005.³⁴⁷

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

-Υπάρχουν 12 ανοιχτά κέντρα στέγασης για αιτούντες άσυλο με μια συνολική διαθεσιμότητα 1600 θέσεων. Αυτά τα κέντρα διοικούνται από το Υπουργείο Εργασίας, τις τοπικές αρχές, τον φινλανδικό Ερυθρό Σταυρό. Τον Ιούνιο 2007, μόνο τα 3/4 των διαθέσιμων θέσεων χρησιμοποιήθηκαν. Επίσης υπάρχουν και επτά ειδικά κέντρα για ασυνόδευτους ανήλικους³⁴⁸.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο συμπεραίνεται ότι:

-οι όροι στα κέντρα είναι ιδιαίτερα παθογόνοι: η μεγάλη περίοδος αναμονής, η αβεβαιότητα σχετικά με την τελική έκβαση και η απομόνωση ορισμένων κέντρων είναι παράγοντες που συμβάλλουν στην ψυχολογική αποσταθεροποίηση. Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τα παιδιά των οποίων γονείς πάσχουν από κατάθλιψη.

-ένα θετικό σημείο, οι αιτούντες άσυλο μπορούν να κατοικήσουν έξω από αυτά τα κέντρα και να έχουν οικονομικά οφέλη³⁴⁹.

Σχετικά με τα ευάλωτα πρόσωπα:

-**εκπαίδευση για τα παιδιά:** οι δήμοι δεν έχουν καμία νομική υποχρέωση να παρέχουν την εκπαίδευση για τα παιδιά στα τοπικά δημόσια σχολεία (σύμφωνα με το

---

³⁴⁶ όπ σελ 54

³⁴⁷ όπ σελ 74

³⁴⁸ όπ σελ 76

³⁴⁹ όπ σελ 77

νόμο η εκπαίδευση είναι μόνο υποχρεωτική για τα παιδιά που κατοικούν στη Φινλανδία σε μόνιμη βάση). Αυτή οι παραβιάσεις των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν καταγγεληθεί από τις οργανώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σχετικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους: τα επτά ειδικευμένα κέντρα παρέχουν ένα υψηλό - ποιοτικά εκπαιδευτικό και ανθρώπινο πλαίσιο αλλά αυτή η καθοδήγηση σταματά απότομα όταν ο ανήλικος κλείσει τα 18 του χρόνια.

-ανύπαντρες γυναίκες, με ή χωρίς παιδιά: ο αλλοδαπός νόμος αναφέρεται στην απαίτηση να λάβουν υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες αυτών των ανθρώπων. Στα κέντρα οι ευάλωτες γυναίκες λαμβάνουν συχνά ειδική μεταχείριση από το προσωπικό.

-τα θύματα των βασανιστηρίων ή της κακοποίησης, οι άνθρωποι με αναπηρίες και τα θύματα του trafficking λαμβάνουν επίσης ειδική μεταχείριση στα κέντρα.³⁵⁰

ΓΑΛΛΙΑ

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

Δεδομένου ότι υπάρχουν περισσότεροι αιτούντες άσυλο από ότι διαθέσιμες θέσεις στο CADA (Κέντρο Υποθέσεων Ασύλου), πολλοί αιτούντες άσυλο δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση . Προτεραιότητα δίνεται στις οικογένειες και στα ευάλωτα πρόσωπα. Μερικοί από εκείνους που δεν μπορούν να μείνουν στο κέντρο λόγω έλλειψης χωρητικότητας φιλοξενούνται στα ξενοδοχεία ή σε χώρους στέγασης έκτακτης ανάγκης. Άλλοι πρέπει να βρουν μόνοι τους τη λύση³⁵¹.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στη Γερμανία, οι τύποι των κέντρων στέγασης ποικίλλει από μια περιοχή σε άλλη, δεδομένου ότι κάθε περιοχή (ομόσπονδα κρατίδια) είναι αρμόδια για την παροχή φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο. Επιπλέον, σε πολλά ομοσπονδιακά κράτη, «οι μη πολίτες», που έχουν αποκτήσει status, φιλοξενούνται στα κοινοτικά κέντρα υποδοχής. Αυτό είναι μια νέα κατάσταση έναντι των προηγούμενων χρόνων. Τα ομοσπονδιακά κράτη απομακρύνονται βαθμιαία από ένα αποκεντρωμένο, εξατομικευμένο σύστημα στέγασης και κινούνται προς τη σύσταση μεγαλύτερων, πολλαπλών χρήσεων, συλλογικών κέντρων (υποδοχή, στέγαση, κράτηση, προετοιμασία για την απέλαση), και την ομαδοποίηση των ξένων υπηκόων με διαφορετικό νομικό status (αιτούντες άσυλο, παράνομοι μετανάστες, εκείνοι που αναμένουν την εκτόπιση).

---

³⁵⁰ όπ σελ 78

³⁵¹ όπ σελ 80

Λόγω έλλειψης συγκεντρωμένων στοιχείων, ο αριθμός κέντρων που διατίθενται για τους ξένους υπηκόους μπορεί μόνο να εκτιμηθεί ως εξής:³⁵²

Κλειστά Κέντρα:Υπάρχουν τρία κέντρα στη ζώνη του αεροδρομίου με τυπικό όριο κράτησης τις 14 μέρες και 32 κλειστά κέντρα με 18 μήνες διάρκεια κράτησης.

Ανοικτά κέντρα:

-20 κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο (που μένουν εδώ για τις πρώτες εβδομάδες μετά από την αίτηση ασύλου τους, για χρονική διάρκεια μεταξύ 6 εβδομάδων και 3 μηνών μέγιστη).

-900 περίπου κοινοτικά κέντρα (έχει υπάρξει μια συνεχής μείωση του αριθμού τους από το 2003), χωρίς χρονικό όριο στη διάρκεια της παραμονής των ξένων υπηκόων ,των οποίων δεν έχει καθοριστεί ακόμα το νόμιμο status τους

-6 ανοικτά κέντρα αποχώρησης, των οποίων δηλωμένος στόχος είναι να ενθαρρύνουν τους ξένους υπηκόους χωρίς αναγνωρισμένο νομικό status να επιστρέψουν εθελοντικά (χωρίς χρονικό όριο στη διάρκεια της προσφοράς στέγασης).³⁵³

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

-Κέντρα υποδοχής:

Το σύστημα για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο είναι σύνθετο, καθώς διαφορετικοί οργανισμοί λειτουργούν κάτω από την αρχή του BIA(The Border and Immigration Agency) ,όπως η Εθνική Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλων(NASS), συμπεριλαμβανομένων και έξι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων : του Συμβούλιο των Προσφύγων, της Δράσης για τους πρόσφυγες, της μεταναστευτικής γραμμής βοήθειας, του προγράμματος αφίξεων προσφύγων, του Σκωτσέζικου Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και του Ουαλλέζικου Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες.

Εάν η αίτησή τους γίνεται αποδεκτή, ένας αιτών άσυλο μπορεί να λάβει τη βοήθεια από το BIA και μπορεί να λάβει τα κοινωνικά οφέλη προκειμένου να νοικιάσει δικό του σπίτι ή να αποκτήσει μια θέση στα κέντρα φιλοξενίας.

Μετά από μια προσωρινή παραμονή σε ένα κέντρο συγκέντρωσης, οι αιτούντες άσυλο μεταφέρονται σε άλλο κέντρο στέγασης σύμφωνα με την πολιτική αποκέντρωσης (dispersion policy) που εισάγεται το 2000, η οποία στοχεύει στο να φιλοξενηθούν οι αιτούντες άσυλο έξω από το Λονδίνο και το νοτιοανατολικό σημείο.

---

³⁵² όπ σελ 84

³⁵³ όπ σελ 85

Οι άνθρωποι που δεν είναι κατάλληλοι για αυτόν τον τύπο βοήθειας (κυρίως αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση) μπαίνουν στην κατηγορία των «απόρων».

Υπάρχουν κέντρα στέγασης που αφιερώνονται στην υποδοχή των ασυνόδευτων ανηλίκων. Ωστόσο οι ερευνητές δεν ήταν δυνατόν να επισκεφτούν οποιαδήποτε από αυτά τα κέντρα³⁵⁴.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-αιτούντες άσυλο: Τα κέντρα συγκέντρωσης (induction centers) είναι, εξ ορισμού, προσωρινά, αλλά δεν παρέχουν τους κατάλληλους όρους για τη στέγαση των ευάλωτων προσώπων, παρά τις προσπάθειες των αρμόδιων οργανώσεων για αυτά.

- NAM (New Asylum Model) πρόκειται για ένα πενταετές σχέδιο (2005) προκειμένου να εφαρμοστεί μια νέα πολιτική ασύλου και μετανάστευσης που περιλαμβάνει σύντομη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου, αύξηση των απελάσεων και απομακρύνσεων και την εισαγωγή ενός σχεδίου σημείων για τη μετανάστευση. Το σύστημα ωστόσο αυτό σε αρκετά σημεία είναι σε πειραματικό στάδιο. Μέσα στο πλαίσιο του NAM το προσωπικό από την υπηρεσία μετανάστευσης πραγματοποιεί τις επισκέψεις στις δομές υποδοχής.³⁵⁵

ΕΛΛΑΔΑ

-Κέντρα κράτησης:

Η διοικητική κράτηση πραγματοποιείται κάτω από την εξουσία της αστυνομίας την περίοδο διεξαγωγής έρευνας των ΓΧΣ. Οι εγκαταστάσεις μπορούν να δημιουργηθούν με απόφαση ενός από τα αρμόδια υπουργεία (Υπουργείο εσωτερικών, δημόσιων υπηρεσιών, δημόσιας τάξης, υγείας ή οικονομικών) που καθορίζουν επίσης τους όρους λειτουργίας αυτών των εγκαταστάσεων. Στην πράξη, οι συλληφθέντες μετανάστες τίθενται υπό κράτηση:

1. Στα αστυνομικά τμήματα που βρίσκονται στα σύνορα για μια περιορισμένη περίοδο.
2. Στα ειδικά κέντρα κράτησης.
3. Στις φυλακές για τους ανθρώπους που διώκονται για τα ποινικά αδικήματα.
4. Στη ζώνη διέλευσης στον αερολιμένα της Αθήνας.

---

³⁵⁴ όπ σελ 88

³⁵⁵ όπ σελ 90

Ένας επίσημος κατάλογος εγκαταστάσεων κράτησης δόθηκε από το Υπουργείο Δημόσια Τάξης. Αυτός ο κατάλογος δεν αντιστοιχεί στον πραγματικό αριθμό κέντρων κράτησης που οι ερευνητές έμαθαν πως υπάρχουν.³⁵⁶

Οι μετανάστες ο συχνότερα τίθενται υπό κράτηση με την άφιξή τους στην Ελλάδα, και τα κέντρα κράτησης βρίσκονται κυρίως στα σύνορα της χώρας (περιοχή του Έβρου) και τα θαλάσσια σύνορα (νησιά) με την Τουρκία. Οποιοσδήποτε έχει πάει παράνομα στη χώρα τίθεται υπό κράτηση συστηματικά για χρονική διάρκεια που περιορίζεται στους τρεις μήνες.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

Υπήρχαν, κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας των ΓΧΣ, 10 κέντρα υποδοχής, συμπεριλαμβανομένων τριών για τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Ένας επίσημος κατάλογος κέντρων υποδοχής δόθηκε από τον υπουργό Υγείας, ο οποίος απαριθμεί ακριβώς επτά.

Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες χρηματοδοτούσε την περίοδο εκείνη ένα πρόγραμμα στέγασης έκτακτης ανάγκης σε ξενοδοχεία για πολύ ευάλωτους αιτούντες άσυλο μέσω του ελληνικού Συμβουλίου προσφύγων (GRC) στην Αθήνα.³⁵⁷

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Παράλληλα με τα 6 κέντρα κράτησης στην Ουγγαρία λειτουργούν και ανοικτά κέντρα υποδοχής σχεδιασμένα για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο ενώ η αίτησή τους για το άσυλο υποβάλλεται σε επεξεργασία. Υπάρχουν τρία τέτοια κέντρα. Ο υπεύθυνος φορέας για τα θέματα ασύλου είναι το Γραφείο της Μετανάστευσης και της Υπηκοότητας, κάτω από την αρχή του Υπουργείου δικαιοσύνης και της εφαρμογής του νόμου.³⁵⁸

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-η στέγαση σε καταυλισμούς, ιδιαίτερα όταν αυτοί βρίσκονται σε χώρους που χρησιμοποιούνταν προηγουμένως ως στρατιωτικές βάσεις, μακριά από τις αστικές περιοχές οδηγεί στον αποκλεισμό,

---

³⁵⁶ όπ σελ 92

³⁵⁷ όπ σελ 92

³⁵⁸ όπ σελ 96

-τα διάφορα βίαια γεγονότα πραγματοποιούνται σε αυτούς τους καταυλισμούς (οικογενειακή βία, σεξουαλική κακοποίηση) και αυτά τα γεγονότα συχνά δεν καταγράφονται λόγω της έλλειψης διαθέσιμων κοινωνικών λειτουργών.³⁵⁹

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Στα πλαίσια της άμεσης πολιτικής ενίσχυσης, οι αιτούντες άσυλο φιλοξενούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αίτησης ασύλου και τους παρέχεται η ανθρωπιστική προστασία στα κέντρα υποδοχής που οργανώνονται από τις ιδιωτικές εταιρείες, καθώς επίσης και το γραφείο υποδοχής και ενσωμάτωσης (Reception and Integration Agency,RIA).

Οι αιτούντες άσυλο φιλοξενούνται αρχικά από τη RIA σε ένα κέντρο υποδοχής στο Δουβλίνο και μεταφέρονται έπειτα σε ένα άλλο κέντρο. Από τον Απρίλιο του 2000, η πολιτική αποκέντρωσης (dispersion policy) έχει οδηγήσει στη μεταφορά των αιτούντων άσυλο στα κέντρα υποδοχής που βρίσκονται σε όλη τη χώρα. Το Μάιο του 2007, υπήρξαν 56 κέντρα με διαφορετικούς τύπους δομών: κατασκευασμένα επί τούτου κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο συμπεριλαμβανομένων των κέντρων Mosney και Baleskin, πρώην ξενοδοχεία, πανδοχεία, ιδιωτικές κλινικές κ.λπ. Μερικά κέντρα προορίζονται για συγκεκριμένες κατηγορίες όπως οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, και οι νέοι ενήλικοι³⁶⁰.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-υπάρχουν διαφορές στις συνθήκες διαβίωσης μεταξύ των κέντρων που συνδέονται με την εφαρμογή της πολιτικής διασποράς. Οι συνθήκες στα κέντρα πιο μακριά από το Δουβλίνο είναι καλύτερες, και συχνά καλύτερα προσαρμοσμένες στην υποδοχή των ευάλωτων προσώπων.

-τα δύο κέντρα υποδοχής που η ερευνητική ομάδα επισκέφτηκε έξω από το Δουβλίνο (Mosney και Baleskin) ήταν κατασκευασμένα επί τούτου ή προσαρμόστηκαν ειδικά για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο. Η ευπάθεια των κατοίκων λήφθηκε υπόψη κατά τρόπο ιδιαίτερα ικανοποιητικό (προσαρμοσμένη στέγαση, εποπτικό προσωπικό επιδιώκει να κατανοήσει την κατάσταση κάθε ατόμου, σχολεία στα κέντρα για τα πιο μικρά παιδιά, κρατική εκπαίδευση για τα μεγαλύτερα παιδιά, κοινωνική, ιατρική και ψυχολογική φροντίδα που παρέχεται στο κέντρο, οργανώσεις ειδικευμένες στον ψυχολογικό έλεγχο των θυμάτων των βασανιστηρίων παρόντων στο κέντρο κ.λπ.).

---

³⁵⁹ όπ σελ 97

³⁶⁰ όπ σελ100

-οι παρεμβάσεις από τον SPIRASI (οργανισμός που μάχεται για τα ανθρώπινα δικαιώματα και κυρίως για την προστασία των θυμάτων βασανιστηρίων) καθιστούν δυνατό τον έλεγχο της ψυχολογικής υγείας των θυμάτων και των ανθρώπων που έχουν υποστεί βασανιστήρια και που υποφέρουν από ψυχολογικά προβλήματα.

-η σύσταση ενός κέντρου για τους νέους ενηλίκους πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα, παρόλο που το κέντρο δεν παρέχει κοινωνικές υπηρεσίες και δεν υπάρχουν αρκετές δραστηριότητες σε ισχύ για τους διαμένοντες.³⁶¹

ΙΤΑΛΙΑ

Υπάρχουν αρκετές κατηγορίες κλειστών κέντρων κράτησης (CPTA, CPA, CID) ,στις οποίες ωστόσο δε θα αναφερθούμε αλλά θα επικεντρωθούμε στα ανοικτά κέντρα. Ωστόσο είναι σκόπιμο να γίνει σύντομη αναφορά στις ευάλωτες ομάδες και κυρίως στις γυναίκες ,οι οποίες διαβιούν στα κέντρα κράτησης και οι οποίες είτε έχουν βιαστεί και φυλακιστεί κατά την παραμονή τους στη Λιβύη ,έγκυοι γυναίκες επίσης οδηγούνται στο κέντρο κράτησης της Λαμπεντούζα ,όπου οι συνθήκες είναι απαράδεκτες. Οι οικογένειες χωρίζονται και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δε διαμένουν σε χωριστά κέντρα από τους ενήλικους ,όπως θα έπρεπε.³⁶²

Οι αιτούντες άσυλο μπορούν να φιλοξενηθούν εδώ για το χρόνο που παίρνει για να εξεταστεί η αίτησή τους για άσυλο.

Δεν υπάρχουν εντούτοις αρκετές θέσεις διαθέσιμες σε αυτά τα κέντρα και μερικοί αιτούντες άσυλο πρέπει να προσφύγουν στη στέγαση έκτακτης ανάγκης ή να βρουν στέγαση οι ίδιοι³⁶³

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-ένας ανεπαρκής αριθμός θέσεων διαθέσιμων στις δομές υποδοχής σημαίνει ότι οι αιτούντες άσυλο πρέπει να γυρίσουν στις δομές στέγασης έκτακτης ανάγκης ή να βρεθούν στο δρόμο.

-μίγμα διαφορετικών τύπων πληθυσμών (αιτούντες άσυλο και άστεγοι) και προβλήματα σχετικά με την κοινοτική διαβίωση.

- έλλειψη ιατρικής και ψυχολογικής υποστήριξης και κοινωνικών και προγραμμάτων ενσωμάτωσης στα κέντρα.

-ο νόμος απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή να δοθεί σε μερικές κατηγορίες ευάλωτων προσώπων: παιδιά, άνθρωποι ανάπηροι, ηλικιωμένοι άνθρωποι, έγκυοι

---

³⁶¹ όπ σελ 101

³⁶² όπ σελ 106

³⁶³ όπ σελ 105

γυναίκες, μόνες γυναίκες, μονογονεϊκές οικογένειες, θύματα σεξουαλικής ή ψυχολογικής βίας), ωστόσο κανένα μέτρο δεν έχει ληφθεί.³⁶⁴

ΛΕΤΟΝΙΑ

Το κέντρο υποδοχής Mucenieki είναι ένα ανοικτό κέντρο, που σχεδιάστηκε να φιλοξενεί αιτούντες άσυλο κάτω από την ευθύνη του γραφείου των υποθέσεων υπηκοότητας και μετανάστευσης (OCMA), που ανήκει στο Υπουργείο εσωτερικών. Μεταξύ του 1999 και τον Ιούνιο του 2006, 68 αιτούντες άσυλο τοποθετήθηκαν σε αυτό το κέντρο.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

Το κέντρο Mucenieki (για τους αιτούντες άσυλο) ιδρύθηκε το 1998 και έχει διαθεσιμότητα 200 θέσεων. Το κέντρο βρίσκεται σε μια πρώην σοβιετική στρατιωτική βάση και οι συνθήκες υποδοχής είναι καλοί. Λόγω των μικρών αριθμών αιτούντων άσυλο που φιλοξενούνται στο κέντρο, η εγκατάσταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να φιλοξενήσει τους Λετονούς υπηκόους όταν αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα.³⁶⁵

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Η Λιθουανία έχει δύο κέντρα που στοχεύουν αποκλειστικά στο να φιλοξενούν υπηκόους τρίτων χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης:

-το ανοικτό κέντρο Rukla για τους αιτούντες άσυλο και όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους.

-το κέντρο εγγραφής αλλοδαπών της υπηρεσίας κρατικών συνοριακών φυλάκων σε Pabrade, είναι εξαιρετικό και διαιρείται σε δύο τύπους:

α. ένα κέντρο υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο.

β. κέντρα κράτησης για τους ξένους υπηκόους που δεν έχουν έγκυρη άδεια παραμονής και περιμένουν την απέλασή τους.

Οι ξένοι υπήκοοι χωρίς την έγκυρη άδεια παραμονής και οι αιτούντες άσυλο μπορούν επίσης να κρατηθούν προσωρινά (για όχι πάνω από 48 ώρες) στη ζώνη διέλευσης στον αερολιμένα Vilnius και στα σημεία ελέγχου συνόρων εδάφους.³⁶⁶

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο (κέντρο κράτησης Pabrade: τμήμα που διατηρείται για τους αιτούντες άσυλο):

---

³⁶⁴ όπ σελ 106

³⁶⁵ όπ σελ 110

³⁶⁶ όπ σελ 112

- ο χαμηλός αριθμός των αιτούντων άσυλο που λαμβάνει το νομικό status του πρόσφυγα (2.6% το 2006) πρέπει να τονιστεί.

-οι αιτούντες άσυλο υπόκεινται σε αδικαιολόγητους περιορισμούς στη ελευθερία κινήσεων τους και τη δυνατότητά τους να επικοινωνήσουν με το εξωτερικό: προβλήματα πρόσβασης σε τηλέφωνο, κανένα κινητό τηλέφωνο δεν επιτρέπεται, δεν μπορούν να βγουν από το κέντρο για περισσότερο από 24 ώρες, το κτήριο όπου οι αιτούντες άσυλο κρατούνται είναι κλειστό από τις 10 μ.μ. έως 6 π.μ. η επόμενη ημέρα (κανένα άτομο από το προσωπικό δεν βρίσκεται στο κέντρο γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα σε περίπτωση ιατρικής έκτακτης ανάγκης)³⁶⁷.

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Στο Λουξεμβούργο λειτουργεί ένα κέντρο κράτησης που εποπτεύεται από το υπουργείο Δικαιοσύνης και στο οποίο διαβιούν λόγω περιορισμένης χωρητικότητας μόνο άνδρες ενώ σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

Τα περισσότερα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο οργανώνονται από το CGE (η κυβερνητική Επιτροπή για τους ξένους υπηκόους) που εξαρτάται από το Υπουργείο οικογενειακών υποθέσεων. Μερικά κέντρα οργανώνονται από τις ΜΚΟ (Caritas και ο Ερυθρός Σταυρός). Υπάρχουν 15 κέντρα για οικογένειες και έξι για μόνους ανθρώπους που οργανώνονται άμεσα από το CGE, τέσσερα κέντρα σχεδιασμένα για την υποδοχή των ευάλωτων προσώπων που διοικούνται από τις ΜΚΟ (Caritas, Ερυθρός Σταυρός), και 13 κέντρα βρίσκονται στα ξενοδοχεία ή σε πανσιόν που νοικιάζονται από το CGE³⁶⁸.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-παρατηρήθηκε από τους ΓΧΣ μια ποικιλία στις συνθήκες για τους αιτούντες άσυλο σε διαφορετικά κέντρα. Μερικά κέντρα δεν παρέχουν την ικανοποιητική μέριμνα και φροντίδα και το μόνο προσωπικό που είναι παρόν σε μόνιμη βάση είναι το προσωπικό ασφαλείας από τις ιδιωτικές εταιρείες. Η κοινωνική μέριμνα είναι καλύτερη στα κέντρα που οργανώνονται από τις ΜΚΟ από ότι σε εκείνα που διοικούνται άμεσα από το Υπουργείο οικογενειακών υποθέσεων.

-οι κακές συνθήκες λόγω της έλλειψης πόρων και εγκαταστάσεων παρατηρήθηκαν σε μερικά από τα κέντρα που επισκέφθηκαν οι ερευνητές (ειδικότερα Marienthal).

---

³⁶⁷ όπ σελ 113

³⁶⁸ όπ σελ 116

-οι περίπλοκες διαδικασίες για να εγκριθεί είσοδος στο κέντρο κάνουν την πρόσβαση του κέντρου πάρα πολύ δύσκολη, το οποίο σημαίνει ότι το κέντρο απομονώνεται από τον εξωτερικό κόσμο.

-τέλος, παρατηρήθηκε ότι ενώ έχουν, όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη, τα ίδια δικαιώματα με τους γηγενείς, ωστόσο δεν έχουν την δυνατότητα να πληρώσουν το ακριβό κόστος των ιατρικών εξόδων ούτε να προκαταβάλλουν χρήματα για ιατρικούς λόγους³⁶⁹.

ΜΑΛΤΑ

Ανοικτά κέντρα

Τα ανοικτά κέντρα φιλοξενούν τους αιτούντες άσυλο, των οποίων εξετάζεται η αίτηση ασύλου, αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση ασύλου, παράνομοι μετανάστες και εκείνοι που αναμένουν την απομάκρυνσή τους από τη χώρα σύμφωνα με την συνθήκη του Δουβλίνου II. Υπάρχουν 11 κέντρα, που εποπτεύονται από τις αρχές ή από μια ΜΚΟ. Η διαθεσιμότητα υποδοχής κάθε κέντρου ποικίλλει από 600 έως 1.787 θέσεις, το οποίο ξεπερνιέται μερικές φορές³⁷⁰.

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο

-πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι μετανάστες (95%) απαιτούν το άσυλο και το ποσοστό προστασίας(ανθρωπιστική προστασία και status προσφύγων) είναι περίπου 50%.

-Παρά αυτό, οι αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση δεν εγκαταλείπονται στους δρόμους: όλοι οι κρατούμενοι απελευθερώνονται μετά από μια περίοδο κράτησης 12 μηνών (για τους αιτούντες άσυλο) ή 18 μηνών (για τους αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση).

-Αφού αφεθούν ελεύθεροι οδηγούνται στα ανοικτά κέντρα και λαμβάνουν κοινωνική βοήθεια μέσω διμηνιαίων πληρωμών. Τους επιτρέπεται συνήθως να εργαστούν. Θεωρητικά έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τα ιατρικά προϊόντα, αλλά στην πράξη έχουν δυσκολίες πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη³⁷¹.

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Κέντρα για τους αιτούντες άσυλο:

---

³⁶⁹ όπ σελ 117

³⁷⁰ όπ σελ 120

³⁷¹ όπ σελ 121

Η COA (κεντρική αντιπροσωπεία για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο), είναι μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή που χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Είναι αρμόδια για το συντονισμό της υποδοχής των αιτούντων άσυλο που εγκαθίστανται σε τρεις τύπους ανοικτών κέντρων:

-τρία κέντρα εφαρμογής, στα οποία οι νεοαφιχθέντες μετανάστες πρέπει να καταχωρηθούν προτού να σταλούν σε άλλα κέντρα (διάρκεια της διαμονής από δύο ημέρες έως μια εβδομάδα).

-επτά κέντρα προσανατολισμού και ενσωμάτωσης σχεδιασμένα για τους αιτούντες άσυλο που περιμένουν την αρχική απόφαση σχετικά με την αίτηση ασύλου τους (μεταξύ έξι μηνών και ενός έτους) με έναν μέσο όρο διαθεσιμότητας 400 θέσεων (εκτός από το μεγαλύτερο κέντρο Dronten),

-40 περίπου κέντρα επιστροφής όπου οι αιτούντες άσυλο που έχουν λάβει την αρχική αρνητική απόφαση για την αίτηση ασύλου τους και έχει αρχίσει η διαδικασία ένστασης(μέση διάρκεια της διαμονής τα δύο έτη),

-τέσσερα κέντρα για τους ασυνόδευτους ανηλίκους (UMA).

-ο συνολικός αριθμός των ανθρώπων που φιλοξενούνται σε αυτά τα κέντρα είναι περίπου 23.000 (πριν από το 2000 αυτός ο αριθμός ήταν 85.000).

Η άτυπη δημιουργία από τις ΜΚΟ των καταφυγίων έκτακτης ανάγκης προφυλάσσει για τους αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση ασύλου σε όλη τη χώρα και πρέπει επίσης να τονιστεί³⁷².

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής:

-οι συνθήκες διαβίωσης και οι όροι για εκείνους που αναμένουν την απέλαση στα κέντρα επιστροφής είναι πολύ σκληροί. Η διάρκεια της παραμονής σε αυτά μπορεί να είναι μέχρι αρκετά έτη, και υπάρχει μια έλλειψη ιδιωτικότητας με συγκατοίκους που αναγκάζεται να ζήσει μαζί στα μικρά δωμάτια και μια έλλειψη δραστηριοτήτων (η κατάρτιση και οι πολιτιστικές δραστηριότητες δεν παρέχονται πλέον).

-αυτή η εκτεταμένη παραμονή οδηγεί αναπόφευκτα σε εντάσεις μεταξύ των συγκατοίκων, εκτεταμένες περιόδους απομάκρυνσης από την κοινωνία υποδοχής και έναν κίνδυνο κατάθλιψης και τη δημιουργία του συναισθήματος της εγκατάλειψης που έχει επιπτώσεις στα παιδιά και τους εφήβους πιο έντονα³⁷³.

ΠΟΛΩΝΙΑ

---

³⁷² όπ σελ125

³⁷³ όπ σελ 126

Τα ανοικτά κέντρα υποδοχής φιλοξενούν τους αιτούντες άσυλο για το χρόνο που παίρνει για να εξεταστεί η αίτησή τους. Διοικούμενοι από τη BOO (γραφείο για την οργάνωση των κέντρων για τους ξένους υπηκόους) ένα τμήμα του URIC(Office for Repatriation and Bureau for the organization of centres for foreign nationals, γραφείο για τον επαναπατρισμό και τους ξένους υπηκόους), βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών (MAI). Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι φιλοξενούνται σε δύο ορφανοτροφεία σε ειδικά τμήματα για τους ασυνόδευτους ξένους υπηκόους.³⁷⁴

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-οι πληθυσμοί στα πολωνικά κέντρα υποδοχής αιτούντων άσυλο είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι. Πάνω από 90% των αιτούντων άσυλο προέρχονται από το βόρειο Καύκασο (Τσετσενία, Ingushetia). Ο πληθυσμός αποτελείται πρώτιστα από τα παιδιά, πολλές μόνες γυναίκες (συχνά με τα παιδιά τους) και πολλές εγκύους γυναίκες. Σύμφωνα με τις ΜΚΟ που εργάζονται σε αυτά τα κέντρα και ανώτερους υπαλλήλους του URIC , ένας μεγάλος αριθμός αυτών των αιτούντων άσυλο υποφέρει από σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα και ο αριθμός ψυχολόγων που εργάζονται στα κέντρα είναι ανεπαρκής.

-οι πληθυσμοί που ζουν σε καταυλισμούς οδηγούνται στον αποκλεισμό πράγμα που εμποδίζει οποιαδήποτε δυνατότητα ενσωμάτωσής τους³⁷⁵.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Ανοικτά κέντρα:

-το κέντρο υποδοχής Bobadela για τους αιτούντες άσυλο κοντά στη Λισσαβώνα έχει μια διαθεσιμότητα 34 θέσεων και οργανώνεται από το CPR (το πορτογαλικό Συμβούλιο για τους αιτούντες άσυλο). Σχεδιάστηκε για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο όσο η αίτησή τους για το άσυλο υποβάλλεται σε εξέταση.

-το κέντρο υποδοχής του Pedro Agure στη Λισσαβώνα, υπό τη εποπτεία του οργανισμού JRS(Serviso Jesuita aos Refugiados), ο οποίος υπερασπίζεται τα δικαιώματα των προσφύγων και των ευπαθών ομάδων δέχεται τους ευάλωτους παράνομους ξένους υπηκόους ή εκείνους που αναμένουν τη νομιμοποίηση. Αυτό το κέντρο χρηματοδοτείται από την κοινωνική ασφάλιση και το ίδρυμα Gulbenkian. Χτίστηκε το 2006 και έχει μια συνολική διαθεσιμότητα 25 θέσεων³⁷⁶.

---

³⁷⁴ όπ σελ 129

³⁷⁵ όπ σελ 130

³⁷⁶ όπ σελ 133

Σχετικά με τις ευάλωτες ομάδες αιτούντων άσυλο:

-ο νόμος εγγυάται την κοινωνική παροχή για τους αιτούντες άσυλο χωρίς πόρους (αυτή η εφαρμογή εντούτοις, αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των διαδικασιών ένστασης), τον μη χωρισμό των οικογενειών, την πρόσβαση στην εκπαίδευση για τους ανηλίκους, την πρόσβαση στις υπηρεσίες αποκατάστασης και την ψυχολογικής υποστήριξη για τα θύματα της βίας, της αμέλειας, της εκμετάλλευσης, των βασανιστηρίων, της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και των θυμάτων των ένοπλων συγκρούσεων.

-το μόνο κέντρο για τους αιτούντες άσυλο, σε Bobadela, παρέχει ορισμένες υπηρεσίες άμεσα ή μέσω άλλων οργανισμών (κοινωνική βοήθεια, υλική ενίσχυση, διάφορες δραστηριότητες, ψυχολογική υποστήριξη, νομική βοήθεια). Το κέντρο συνεχίζει να παρέχει την κοινωνική υποστήριξη για τους ιδιαίτερα ευάλωτους αιτούντες άσυλο με απορριφθείσα αίτηση κατά τη διάρκεια των διαδικασιών ένστασης.

-η δημιουργία του κέντρου του Pedro Arrupe από τον JRS που δέχεται τους ευάλωτους παράνομους ξένους υπηκόους σημαίνει ότι οι πιο ευάλωτοι κάτοικοι μπορούν να λάβουν την κοινωνική υποστήριξη (μόνοι έφηβοι, θύματα της σκλαβιάς, άνθρωποι που πάσχουν από εθισμούς κ.λπ. οιοπνεύματος). Υπάρχει εντούτοις μια έλλειψη εξειδικευμένων δομών για να βοηθήσει τα θύματα της φυσικής ή διανοητικής βίας. Μόνο το CAVITOP (κέντρο υποστήριξης θυμάτων βασανιστηρίων) είναι σε θέση να παρέχει την υποστήριξη που απαιτείται³⁷⁷.

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Ανοικτά κέντρα:

-Υπάρχουν δύο κέντρα στέγασης για τους αιτούντες άσυλο, κάτω από την ευθύνη του γραφείου της μετανάστευσης που φιλοξενούν τους αιτούντες άσυλο.

-το ορφανοτροφείο Horené Orechové για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, υπό την εποπτεία του Υπουργείου απασχόλησης, κοινωνικών υποθέσεων και οικογένειας, δέχεται τους ασυνόδευτους ανήλικους ξένους υπηκόους³⁷⁸.

Σχετικά με τα ανοικτά κέντρα:

-η κοινωνική και νομική υποστήριξη παρέχεται κυρίως από τις ενώσεις και τις τοπικές δομές (σχολεία, δομές υγειονομικής περίθαλψης).

---

³⁷⁷ όπ σελ 134

³⁷⁸ όπ σελ 137

- οι δυσκολίες σχετικά με την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη έχουν αναφερθεί (κανένας διερμηνέας διαθέσιμος για τις ιατρικές επισκέψεις).

-ο χρόνος αναμονής και η έλλειψη δραστηριοτήτων στα κέντρα προκαλούν τις ψυχολογικές διαταραχές και μπορούν να οδηγήσουν στην ένταση και τα βίαια γεγονότα μεταξύ των κατοίκων, ή της ανάμειξης του προσωπικού ασφαλείας.³⁷⁹

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Το «σπίτι του ασύλου», κέντρο υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο προορίζεται να δεχτεί αιτούντες άσυλο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εξέτασης της αίτησής τους.

Δεν υπάρχει κανένα κέντρο διέλευσης στη Σλοβενία, και κατά συνέπεια τους μετανάστες που τους σταματούν στα σύνορα τους στέλνουν στη χώρα προέλευσης τους, ή στέλνονται άμεσα στο κέντρο κράτησης Postojna στην ή στο κέντρο για τους αιτούντες άσυλο.³⁸⁰

Σχετικά με τα κέντρα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο:

-εξαιρετικά χαμηλός αριθμός των αιτούντων άσυλο που λαμβάνουν το status του πρόσφυγα στη Σλοβενία (το 2006, από τους 579 αιτούντες άσυλο ένας μόνο αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας και οκτώ τέθηκαν υπό επικουρική προστασία).

-το κέντρο βρίσκεται σε μια περιοχή απομονωμένη στη βιομηχανική ζώνη, η οποία απομονώνει τους αιτούντες άσυλο από το σλοβένικο πληθυσμό και δεν ενθαρρύνει την ένταξή τους στη σλοβένικη κοινωνία.

- υπάρχει μια έλλειψη δραστηριοτήτων στο κέντρο, χωρίς τις κοινωνικές δραστηριότητες ή τις δραστηριότητες για να διευκολύνει τη μελλοντική ένταξη στον κόσμο της εργασίας.

- οι περιπτώσεις του αλκοολισμού μεταξύ των αιτούντων άσυλο έχουν αναφερθεί, και καμία συγκεκριμένη προσοχή δεν παρέχεται σε αυτούς τους ανθρώπους³⁸¹.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Ανοικτά κέντρα: Στην Ισπανία συναντούμε διαφορετικούς τύπους ανοικτών κέντρων τα οποία είναι τα εξής:

-το CETI (Centro d'Estancia Temporal de Inmigrantes), που τοποθετείται στα περικλειστα εδάφη της Ceuta και του Melilla, στα σύνορα. Δέχονται τους

---

³⁷⁹ όπ σελ 138

³⁸⁰ όπ σελ 141

³⁸¹ όπ σελ 142

παράνομους μετανάστες και βρίσκονται υπό τη διοίκηση του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων σχετικά με την εργασία. Αν και είναι ανοικτά κέντρα, οι μετανάστες δεν μπορούν να απομακρυνθούν πραγματικά από αυτά τα κέντρα.

-τα ανοικτά κέντρα για τους αιτούντες άσυλο, με σκοπό να λάβουν και να φιλοξενήσουν τους αιτούντες άσυλο οργανώνονται από το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων ή η διαχείρισή τους αναλαμβάνεται από τις ισπανικές ΜΚΟ. Μερικά κέντρα που εποπτεύονται από τις ΜΚΟ προορίζονται να δεχτούν ορισμένες ομάδες ευάλωτων προσώπων: έγκυοι γυναίκες, ανήλικα κορίτσια με παιδιά, αιτούντες άσυλο που υποφέρουν από ψυχολογικά ή ψυχιατρικά προβλήματα³⁸².

ΣΟΥΗΔΙΑ

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σουηδικής πολιτικής είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει κανένα συλλογικό κέντρο υποδοχής.

Ενώ η αίτησή τους υποβάλλεται σε επεξεργασία, οι αιτούντες άσυλο τοποθετούνται στα διαμερίσματα που νοικιάζονται από το γραφείο της μετανάστευσης σε διαφορετικούς δήμους σε ολόκληρη τη χώρα (διαμερίσματα κοινά για ομάδες περίπου έξι ανθρώπων που είναι υπεύθυνοι για την προετοιμασία των γευμάτων τους και για τη συντήρηση του διαμερίσματος), ή έχουν δικαίωμα στην ιδιωτική στέγαση, ώστε να μένουν με τους φίλους τους.

Μόνο οι ασυνόδευτοι ανήλικοι τοποθετούνται στις μικρές, εξειδικευμένες δομές γνωστές ως ομάδες κατοικίας, με το ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό. Σε κάθε έναν τους διατίθεται ένας φύλακας που ασχολείται με εκείνους και τα ενδιαφέροντά τους³⁸³.

Σε ότι αφορά στα Κέντρα Υποδοχής για τους Αιτούντες Άσυλο στη Σουηδία, οι γενικές διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα στα οποία μπορούμε να καταλήξουμε είναι τα εξής:

- από πολλές απόψεις το σύστημα υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο φαίνεται να είναι υποδειγματικό: στέγαση στα διαμερίσματα σε αγροτικές και τις αστικές περιοχές, μέτρα για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες (σχολεία ή κέντρα υγείας), η δυνατότητα να εργάζονται αφού βρίσκονται ήδη 4 μήνες στη χώρα έως ότου να εξεταστεί η αίτησή τους. Όλα αυτά τα μέτρα ενθαρρύνουν την πρόωρη ενσωμάτωση και αποφεύγουν τα προβλήματα σχετικά με τον

---

³⁸² όπ σελ 145

³⁸³ όπ σελ 149

κοινωνικό αποκλεισμό και την κοινή διαβίωση στα μεγάλα κέντρα υποδοχής, όπως εμφανίζονται σε άλλες χώρες.

- αυτή η θετική αξιολόγηση της οργάνωσης των συστημάτων υποδοχής στη Σουηδία πρέπει εντούτοις να μετριαστεί από τις ανησυχίες των ΜΚΟ» για την αυξανόμενη αδιαφορία μέσα στη σουηδική κοινωνία σε αυτά τα ζητήματα και μια τάση προς τις πιο περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές³⁸⁴.

---

³⁸⁴ όπ σελ 149-150

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

1.ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΛΑΥΡΙΟΥ

Η πολιτεία και ειδικότερα η πόλη του Λαυρίου, έχουν να παραθέσουν στο προσκήνιο την διαχρονική παρουσία του Κέντρου Υποδοχής Προσφύγων που ήδη πρόσφατα έχει κλείσει μισό αιώνα παρουσίας αφού έζησε και το τέλος του διπολικού κόσμου, που ήταν η αφορμή της ίδρυσής του. Χιλιάδες πρόσφυγες από χώρες γειτονικές της Ανατολικής Ευρώπης και από τις πλέον απομακρυσμένες εστίες του φυλετικά, ρατσιστικά και πολιτικά ταραγμένου πλανήτη έφθασαν στην Ελλάδα, ζήτησαν πολιτικό άσυλο και φιλοξενήθηκαν προσωρινά στις εγκαταστάσεις του Κέντρου προσφύγων, που και αυτές σε μια διαχρονική πορεία μεγάλωναν και εκσυγχρονίζονταν, ώστε σήμερα η δυνατότητα φιλοξενίας να ανέρχεται σε 250 έως και 300 άτομα³⁸⁵.

Στη διάρκεια των 50 χρόνων το Κέντρο Προσφύγων Λαυρίου έχει υπάρξει ένα ασφαλές μέρος για χιλιάδες ανθρώπους από όλο τον κόσμο. Στόχος του Κέντρου είναι να παρέχει προσωρινά τροφή και στέγη σε οικογένειες και σε μεμονωμένα άτομα που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα καθώς υπάρχει φόβος δίωξης τους στην χώρα προέλευσης. Επιπλέον, βοήθεια παρέχεται προκειμένου να βρεθεί μόνιμη λύση στο πρόβλημα αυτών των ανθρώπων είτε στην Ελλάδα είτε σε κάποια τρίτη χώρα³⁸⁶.

1.1.Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία και Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

Από το 1960 η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία³⁸⁷, Ελληνικός Κλάδος, με την οικονομική στήριξη της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους

---

³⁸⁵ Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, *Έκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών*, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, (1997), σελ17.

³⁸⁶ ό.π. σελ 17

³⁸⁷ Η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (ISS) με έδρα την Γενεύη, ιδρύθηκε το 1924 και είναι μια ανεξάρτητη διεθνής μη Κυβερνητική Οργάνωση, με Κλάδους και Αντιπροσώπους σε 130 χώρες στον κόσμο. Ο Ελληνικός Κλάδος είναι από τους ιδρυτικούς Κλάδους της Οργάνωσης.

Οι στόχοι της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε άτομα, ενήλικες, παιδιά και οικογένειες που αντιμετωπίζουν προσωπικά, κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα εξαιτίας της ακούσιας ή εκούσιας μετακίνησής τους σε άλλες χώρες.

Η επίλυση των προβλημάτων αυτών απαιτεί εξειδικευμένη διακρατική συνεργασία και συντονισμό των Κλάδων και των Κοινωνικών Υπηρεσιών σε περισσότερες της μίας χώρες.

πρόσφυγες ,ήταν υπεύθυνη για τη λειτουργία της Κοινωνικής Υπηρεσίας στο Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων Λαυρίου, όπως ονομαζόταν τότε, όπου συνεργαζόταν με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ,το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό.

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου ανήκε μέχρι το Δεκέμβριο του 2002 στην Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία, ενώ οι υπόλοιπες Υπηρεσίες του Κέντρου ανήκαν στη Δικαιοδοσία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού³⁸⁸. Βέβαια όλο το Κέντρο ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία συνεργάζεται με κρατικούς φορείς ,με άλλες μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και με διεθνείς Οργανισμούς για την επίλυση δυσκολιών των εξυπηρετούμενων και έχει συμβουλευτική θέση στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ

Η Οργάνωση προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες συμβουλευτικής σε Έλληνες απόδημους ,παλινοστούντες ,μετανάστες ,πρόσφυγες και διαπολιτισμικές οικογένειες .Ο Ελληνικός Κλάδος ,ο οποίος τερμάτισε τις δραστηριότητές του το 2002, ήταν αναγνωρισμένη ,εξειδικευμένη οργάνωση για θέματα διακρατικών υιοθεσιών και πιστοποιημένος φορέας για συνοδευτικές υπηρεσίες στα προγράμματα Καταπολέμησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού.

³⁸⁸ Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός (Ε.Ε.Σ) ιδρύθηκε την 10η Ιουνίου 1877. Η λειτουργία του βασίζεται στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα τους του 1977, των οποίων η Ελλάδα είναι μέρος. Καθοδηγείται στο έργο του από τις αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και τις Θεμελιώδεις Αρχές του Διεθνούς Κινήματος Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου

Η δράση του Ε.Ε.Σ επεκτείνεται σε διάφορους τομείς τις κοινωνικής ζωής στην Ελλάδα αλλά και σε διεθνές επίπεδο (Παγκόσμιο, Ευρωπαϊκό, Μεσογειακό, Βαλκανικό).

Οι δραστηριότητές του επιγραμματικά έχουν ως εξής:

- Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια φροντίδα υγείας
- Εκπαίδευση στις Πρώτες Βοήθειες
- Κοινωνικές υπηρεσίες για ευάλωτους ανθρώπους, όπως πρόσφυγες, γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρίες, χρόνια πάσχοντες από ασθένειες κ.α.
- Προετοιμασία και αντιμετώπιση καταστροφών: ψυχο-κοινωνική στήριξη πληγέντων από καταστροφές
- Διάδοση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου: εκπαιδευτικά προγράμματα Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, εκπαίδευση Διεθνών Αντιπροσώπων
- Ανάπτυξη και αξιοποίηση εθελοντικού δυναμικού: πάνω από 10,000 εθελοντές προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον Ε.Ε.Σ στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, νοσηλεία, έρευνα και διάσωση, πρώτες βοήθειες, διεθνείς αποστολές κ.α. Ενώ για την αποτελεσματικότερη δράση τους γίνεται ειδική εκπαίδευση από τον Ε.Ε.Σ στους εθελοντές Σαμαρείτες, εθελοντές κοινωνικής πρόνοιας, εθελοντές νοσηλευτικής
- Αναζήτηση προσώπων και επανασύνδεση οικογενειών
- Ενημέρωση του κοινού για μείζονα ανθρωπιστικά ζητήματα
- Επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια σε παγκόσμια επίπεδο
- Αναπτυξιακή συνεργασία

Το Δεκέμβριο του 2002 ο Ελληνικός Κλάδος της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας τερμάτισε τις δραστηριότητές της ως Υπηρεσία και κατ' επέκταση η Κοινωνική Υπηρεσία του κέντρου πέρασε και εκείνη υπό τη δικαιοδοσία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (1.1.2003) και στελεχώθηκε με προσωπικό του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας του ΕΕΣ³⁸⁹.

1.2.Υποδομή και εγκαταστάσεις του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου.

Το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων(ή Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων άσυλο) στο Λαύριο ,το ονομαζόμενο «στρατόπεδο» όπως έχει επικρατήσει να είναι γνωστό στους ντόπιους κατοίκους βρίσκεται χωροταξικά ακριβώς παραπλεύρως του αστυνομικού τμήματος αλλοδαπών και της πυροσβεστικής υπηρεσίας, στο κέντρο της πόλης και έχει θεωρητικά τη δυνατότητα φιλοξενίας 300 ατόμων, αν και στην πραγματικότητα είναι περισσότεροι όσοι διαμένουν εκεί περιμένοντας να τους χορηγηθεί πολιτικό άσυλο³⁹⁰. Η έκταση που καταλαμβάνει συνολικά με όλα τα οικήματα και τον υπαίθριο χώρο είναι περίπου δυο στρέμματα.

Το Κέντρο διαθέτει τρία κτήρια (Α, Β, Γ). Στα κτήρια Α και Β στεγάζονται οι Πρόσφυγες κουρδικής –τουρκικής καταγωγής, ενώ στο κτήριο Γ στον επάνω όροφο στεγάζονται οι πρόσφυγες αφγανικής καταγωγής και στο ισόγειο βρίσκονται τα γραφεία της Αστυνομίας του τμήματος Αλλοδαπών.

Πιο συγκεκριμένα στα τρία αυτά κτήρια υπάρχουν συνολικά 64 δωμάτια. Στα 54 εξ αυτών διαμένουν πρόσφυγες και οικογένειες προσφύγων, ενώ τα υπόλοιπα 10 έχουν διατεθεί για τις ανάγκες των υπηρεσιών του Κέντρου. Συγκεκριμένα λειτουργούν: αίθουσα σχολείου, αίθουσα νηπιαγωγείου, εντευκτήριο, αίθουσα συγκεντρώσεων –ομιλιών, ιατρείο, εστιατόριο και χώρος μαγειρέματος, γραφείο Διευθυντή, γραφείο διαχείρισης, γραφείο γραμματείας, γραφείο συντήρησης, γραφείο κοινωνικής υπηρεσίας. Το γραφείο της κοινωνικής υπηρεσίας είναι πρόσθετη λυόμενη κατασκευή

---

³⁸⁹ Μαριλένα Μαρμάνη, Φωτεινή Μαρμάνη, «ΛΑΥΡΙΟ Περιήγηση στην Πόλη» Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΔΕΑΛ)του Δήμου Λαυρεωτικής, Λαύριο 2007,σελ 6

³⁹⁰ Γ.Σιμόπουλος -Ε. Παθιάκη ,Χτίζοντας Γέφυρες«Εμείς» και οι «άλλοι» στην ίδια πόλη ΥΠ.Ε.Π.Θ -Πρόγραμμα « Ολυμπιακή Παιδεία», σελ19-21

Οι κτιριακές εγκαταστάσεις χρονολογούνται από τις αρχές του αιώνα. Περιλαμβάνουν περίπου 50 δωμάτια, από τα οποία ορισμένα έχουν ιδιαίτερα εμφανή λειτουργικά προβλήματα (υγρασία, διαρροή από τα συστήματα αποχέτευσης, ανεπαρκή φωτισμό) ενώ σε δωμάτια 10 τετραγωνικών μέτρων συχνά φιλοξενούνται πολυμελείς οικογένειες. Οι τουαλέτες και τα μπάνια είναι κοινόχρηστα καθώς και η τραπεζαρία, με άλλα λόγια η κτιριακή υποδομή είναι τουλάχιστον προβληματική, ειδικά στις περιόδους όπου ο συνολικός πληθυσμός ξεπερνά τα 300 άτομα³⁹¹.

Η καθημερινή φροντίδα καθαριότητας και η συνεχώς απαιτούμενη συντήρηση είναι έργο επίπονο καθώς στα συγκατοίκηση διαφόρων εθνικοτήτων οι αρχές υγιεινής και καθαριότητας συχνά διαφοροποιούνται. Στην διατροφή των προσφύγων λαμβάνονται πάντοτε υπ' όψη οι πολιτιστικές και θρησκευτικές τους ιδιαιτερότητες ενώ ταυτόχρονα ευπρόσδεκτες γίνονται κάποιες διατροφικές προτάσεις προσφύγων, φυσικά μέσα στα όρια του εφικτού και των προσφερομένων δυνατοτήτων. Σε ιδιαίτερες περιπτώσεις προβλημάτων υγείας, ισχύουν εξατομικευμένα διαιτολόγια³⁹².

Σε ότι αφορά στη σίτιση των Προσφύγων, θα πρέπει να τονίσουμε ότι πραγματοποιούνται τρία γεύματα ημερησίως. Το μενού αλλάζει κάθε δεκαπέντε μέρες και προσαρμόζεται στις διατροφικές συνήθειες και ιδιαιτερότητες των προσφύγων (προσαρμογή ανάλογα με τα ήθη τα έθιμα, τις θρησκευτικές απαγορεύσεις κλπ). Σε ότι αφορά στα βρέφη, αυτά, όπως ήταν αναμενόμενο σιτίζονται με ειδικές βρεφικές κρέμες, οι οποίες και τους παρέχονται.

Σε ότι αφορά στις μηνιαίες παροχές, αυτές συνίσταται κυρίως σε παροχές ειδών καθαρισμού και ατομικής υγιεινής όπως σαπούνι, οδοντόβουρτσες, οδοντόκρεμες, χαρτί υγείας και λοιπά.).

Επίσης και για τον ακάθαρτο ιματισμό των Προσφύγων λειτουργούν τα πλυντήρια του Κέντρου και χρησιμεύουν για τις εν λόγω ανάγκες καθαρισμού του ιματισμού τους..

Το ελληνικό κράτος δεν παρέχει οποιασδήποτε μορφής οικονομική βοήθεια σε αιτούντες άσυλο εντός ή εκτός των Κέντρων, εκτός από κάποια προνοιακά επιδόματα³⁹³, τα οποία, τουλάχιστον, κατά την διάρκεια διεξαγωγής της παρούσας

---

³⁹¹ όπ σελ 21

³⁹² Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, *Έκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών*, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (1997), σελ 19.

³⁹³ **Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας (29-6-2011)** Επέκταση προνοιακών προγραμμάτων οικονομικής ενίσχυσης ΑμεΑ σε δικαιούχους επικουρικής προστασίας και σε τελούντες σε καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

έρευνας ,είχε διακοπεί εδώ και αρκετό καιρό.. Εντός του Κέντρου παρέχεται φαγητό και είδη υγιεινής , ενώ λειτουργεί ένα μικρό ιατρείο. Ο ρουχισμός και τα είδη καθημερινής ανάγκης (όπως τα σχολικά είδη για τα παιδιά) συλλέγονται μέσω προσφορών από οργανώσεις και άτομα. Έτσι ,για να καλύψουν στοιχειώδεις ανάγκες της καθημερινότητας (ακόμα και για τα εισιτήριά τους ώστε να μετακινηθούν στην Αθήνα για ιατρικές ή νομικές τους υποθέσεις) οι ενήλικες πρόσφυγες, αλλά και, συχνά ,παιδιά 12-17 ετών ,αναγκάζονται να αναζητήσουν εργασία στην πόλη του Λαυρίου και στις γύρω περιοχές. Η κατάσταση αυτή είναι ιδιαίτερα προβληματική, καθώς, εκτός των άλλων ,πρόκειται για περιοχές με ιδιαίτερα υψηλό δείκτη ανεργίας. Ας σημειωθεί, εξάλλου ότι το ελληνικό κράτος δεν χορηγεί άδεια εργασίας σε αιτούντες άσυλο, οι οποίοι διαμένουν σε κέντρα υποδοχής. Αυτό σημαίνει ότι ο πληθυσμός του Κέντρου εργάζεται ευκαιριακά σε δουλειές με χαμηλά μεροκάματα, κυρίως σε οικοδομές και στο λιμάνι και τις περισσότερες φορές χωρίς καμία ασφάλιση . Εντός του Κέντρου δεν έχει προβλεφθεί –παρά τα αιτήματα των ίδιων των προσφύγων –οποιασδήποτε μορφής εμπλοκής τους στη διαχείριση ,όπως ,για παράδειγμα , η παρασκευή του φαγητού από τους ίδιους και συχνά οι οικογένειες

Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας (2-5-2012)Πρόσβαση στο σύστημα ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης

Αρθ. 42 και 43 Ν. 3918/2011Οικογενειακά επιδόματα σε πολύτεκνες και τρίτεκνες οικογένειες

Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας (8-4-2009)Χορήγηση επιδόματος αναπηρίας σε αλλοδαπούς αιτούντες άσυλο

Ν. 3631/2008Αρθρο 6 - χορήγηση πολυτεκνικού επιδόματος

Ν. 3454/2006Ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις

Υπουργική απόφαση Π1α/Γ.Π. οικ. 60227/2006, ΦΕΚ 645, Τ.Β'Καθορισμός των δικαιολογητικών και των λεπτομερειών της διαδικασίας χορήγησης της εφάπαξ παροχής για την απόκτηση τρίτου (και επόμενων) παιδιού σε πρόσφυγες, κατόχους ανθρωπιστικού καθεστώτος και ανιθαγενείς, που προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 και 4 του Ν 3454/2006 "Ενίσχυση της οικογένειας και λοιπές διατάξεις"

Υγειονομική περίθαλψη αλλοδαπών(Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης Υπ. Αριθμ. ΟΙΚ/ΕΜΠ518, 02/02/2005)

Παροχή προνοιακών οικονομικών ενισχύσεων σε πολιτικούς πρόσφυγες(Εγκύκλιος Υπ. Υγείας και Πρόνοιας υπ' αριθμ Π3α/Φ32/2671, 14/07/2000)

Π.Δ. 266/1999Διοικητική υπαγωγή και λειτουργία του υφισταμένου στο Λαύριο Αττικής Κέντρου Προσφύγων και κοινωνική προστασία των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους

[Ν. 1296/1982 για την Ασφάλιση Ανασφάλιστων Ομάδων](#)

[Εγκύκλιος Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης - Περίθαλψη στα θύματα ναρκών](#)

αναγκάζονται ,με τους λιγοστούς τους πόρους, να μαγειρεύουν εντός του μοναδικού αυτού δωματίου που τους παρέχεται για διαμονή³⁹⁴.

1.3. Βασική Δομή του Κέντρου

Η εσωτερική διάρθρωση του Κέντρου είναι η εξής³⁹⁵:

- Διευθυντής

A) Τμήμα Υγειονομικού

1. Ένας Ιατρός
2. Ένας Νοσηλευτής

B) Τμήμα Κοινωνικής Υπηρεσίας

1. Δύο Κοινωνικοί Λειτουργοί
2. Ένας Νομικός (μερική απασχόληση)
3. Μία γραμματέας
4. Δύο μεταφραστές (τουρκικής και φαρσί)
5. Μία Δασκάλα Ελληνικών (μερική απασχόληση)

Γ) Τμήμα Εσωτερικών Λειτουργιών και Διαχείρισης

1. Υποδιευθυντής
2. Ένας Διαχειριστής - Λογιστής
3. Ένας Αποθηκάριος
4. Μία γραμματέας
5. Ένας μάγειρας
6. Δύο βοηθοί μάγειρα
7. Δύο τραπεζοκόμοι
8. Έξι άτομα ως προσωπικό καθαριότητας
9. Έξι φύλακες
10. Ένας τεχνικός - συντηρητής

1.4. Νομική Υπηρεσία

Τη Νομική Συμβουλευτική και Υποστήριξη των φιλοξενούμενων στο Κέντρο για θέματα Προσφυγικού Καθεστώτος έχει αναλάβει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. Παρέχει τις υπηρεσίες του στο Κέντρο μία φορά την εβδομάδα. Η μέση

---

³⁹⁴Γ. Σιμόπουλος -Ε. Παθιάκη, Χτίζοντας Γέφυρες«Εμείς» και οι «άλλοι» στην ίδια πόλη ΥΠ.Ε.Π.Θ -Πρόγραμμα « Ολυμπιακή Παιδεία» ,σελ19-21.

³⁹⁵ Μαριλένα Μαρμάνη, Φωτεινή Μαρμάνη, «ΛΑΥΡΙΟ Περιήγηση στην Πόλη» Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΔΕΑΛ)του Δήμου Λαυρεωτικής, Λαύριο 2007,σελ.6

τιμή προσέλευσης στη Νομική Υπηρεσία ανά ημέρα ανέρχεται στον αριθμό των 12 ατόμων³⁹⁶.

1.5. Κοινωνική Υπηρεσία

Η Κοινωνική Υπηρεσία ιδρύθηκε στην δεκαετία του 1960 από τον Ελληνικό Κλάδο της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας και έχει ήδη διανύσει 51 χρόνια ενεργούς παρουσίας στο Κέντρο. Την Κοινωνική Υπηρεσία στο Κέντρο Προσφύγων λειτουργούσε η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (Ελληνικός Κλάδος) έως τον Δεκέμβριο του 2002 όπως αναφέραμε νωρίτερα. Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτείται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου Υποδοχής Προσφύγων Λαυρίου που συμβαίνει να είναι και η μοναδική στην Επικράτεια σε παρόμοιο χώρο, διαμορφώνει το εργασιακό της περίγραμμα σε πολλαπλά επίπεδα με απώτερο στόχο και σκοπό την κάλυψη πάσης φύσεως ατομικών ή οικογενειακών αναγκών αλλά και ταυτόχρονα την ισορροπημένη κατά το δυνατόν συμβίωση στις κοινές ανθρώπινες ανάγκες. Το προσωπικό της Κοινωνικής Υπηρεσίας αποτελείται από δύο Κοινωνικούς Λειτουργούς, δύο Διερμηνείς: Ένας (1) για την Κούρδικη και Τούρκικη γλώσσα και ένας (1) για την Περσική³⁹⁷.

Βασικός σκοπός του Σχεδίου Δράσης της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι: Η ανάπτυξη πολυ-επίπεδων, αλληλοσυμπληρούμενων και αμφίδρομων ενεργειών, εμπλέκοντας σε αυτές και τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα (πολιτική της οριζόντιας προσέγγισης - mainstreaming) για την πολύπλευρη κοινωνική και εργασιακή τους προετοιμασία (καλλιέργεια και ανάπτυξη κοινωνικών και άλλων δεξιοτήτων) ώστε μετά το πέρας των ενεργειών αυτών να ενταχθούν ομαλά, άμεσα και δυναμικά στην ευρύτερη κοινωνία³⁹⁸. Η Κοινωνική Υπηρεσία εξυπηρετεί εκτός

---

³⁹⁶ Ο συνολικός αριθμός εξυπηρετούμενων από τη Νομική Υπηρεσία ανέρχεται στους 450. Το 75% αυτών προσέρχεται για ενημέρωση και συμβουλευτική σε θέματα διοικητικής κατάστασης και νομικής φύσης, για προσπέλαση κωλυμάτων που προκύπτουν στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ή τα κατά τόπους Αστυνομικά Τμήματα Αλλοδαπών (από κακή εφαρμογή του Νόμου ή άγνοια θεσμικού πλαισίου από λάθη που προέρχονται από τους ίδιους τους πρόσφυγες) και το 25% για προσφυγές είτε σε Α' είτε σε Βαθμό και για προσφυγές που προκύπτουν πλέον κατά τη Συνθήκη του Δουβλίνου.

³⁹⁷ Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία *Έκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών*, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (1997), σελ19

³⁹⁸ Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο, *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου

από τους εγγεγραμμένους στο Κέντρο και τους μη εγγεγραμμένους αλλά και τους πρόσφυγες διαμένοντες εκτός Κέντρου³⁹⁹.

Ως τεχνική με σκοπό την ενεργοποίηση της ομάδας - στόχου έχει αναπτυχθεί Δίκτυο Αμοιβαίας Βοήθειας. Απαρτίζεται από εθελοντές πρόσφυγες στους οποίους και διοχετεύονται πληροφορίες αναφορικά με θέματα που τους αφορούν και αυτοί με τη σειρά τους ενημερώνουν τους υπόλοιπους πρόσφυγες και τους κινητοποιούν (peer - education)⁴⁰⁰.

1.5.1. Άξονες δράσης της κοινωνικής υπηρεσίας

- **Προώθηση στην Αγορά Εργασίας**

Αναγνωρίζοντας ως βασική ανάγκη των φιλοξενουμένων προσφύγων την εύρεση εργασίας αλλά και ουσιαστικό παράγοντα για την προσαρμογή τους σε μια νέα χώρα με διαφορετικά ήθη και έθιμα, κουλτούρα και πολιτισμό, την κοινωνική ενσωμάτωση και ένταξή τους με τις καλύτερες δυνατές προϋποθέσεις, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην Οργάνωση - Λειτουργία Γραφείου Ευρέσεως Εργασίας, στο χώρο της Κοινωνικής Υπηρεσίας, το οποίο λειτούργησε, αρχικά, στα πλαίσια υλοποίησης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Equal, Αναπτυξιακή Σύμπραξη

---

³⁹⁹ Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου

⁴⁰⁰ Το περιεχόμενο των ενεργειών αποτυπώνεται ως εξής:

- Ατομική Υποστηρικτική Συμβουλευτική και Ομαδική Συμβουλευτική - Συμβουλευτική στην Οικογένεια (παροχή ψυχο-κοινωνικής στήριξης με ιδιαίτερη έμφαση στις ευπαθείς ομάδες του Κέντρου αλλά και σε αλλοδαπούς που διαμένουν εκτός Κέντρου, οι οποίοι βρίσκονται στη φάση της αποκατάστασης, ούτως ώστε να μην επιστρέφουν και πάλι στο Κέντρο

- Παρέμβαση σε τυχόν περιόδους κρίσης,

- Εμπλοκή και αξιοποίηση του εθελοντικού δυναμικού στις δραστηριότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας και του Κέντρου γενικότερα για την καλύτερη εξυπηρέτηση της ομάδας - στόχου.

- Εύρεση - κινητοποίηση δωρητών για την παροχή δωρεών μετά από αξιολόγηση των τρεχουσών αναγκών του Κέντρου.

- Συνεργασία με υπηρεσίες και φορείς της τοπικής κοινότητας για το σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων (εκπαιδευτικών, κοινωνικών, διαπολιτισμικών και άλλων).

- Οργάνωση, υλοποίηση και εποπτεία εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικες και παιδιά. εντός του Κέντρου (νηπιαγωγείο, μαθήματα Ελληνικών, ενισχυτική διδασκαλία, μαθήματα Κουρδικής γλώσσας) καθώς και συνεργασία με ανάλογους φορείς στην Κοινότητα (Α' και Β' βήθια Εκπαίδευση, σχολεία, Κ.Ε.Κ, Ο.Α.Ε.Δ).

- Ευαισθητοποίηση ενημέρωση της ευρύτερης κοινότητας ώστε να ενισχυθεί η ενσωμάτωση και αποκατάσταση των αλλοδαπών στον κοινωνικό ιστό της κοινότητας και συνάμα να επιτευχθεί η αποσυμφόρηση του Κέντρου», Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου

«Ακτινεργία», Δράση 2.2 «Λειτουργία Γραφείου Στήριξης , Συμβουλευτικής , Διαμεσολάβησης και Προώθησης στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αλλοδαπών Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου»⁴⁰¹.

Σκοπός του Γραφείου Ευρέσεως Εργασίας δεν είναι μόνο η Προώθηση στην Αγορά Εργασίας των φιλοξενούμενων στο Κέντρο , των προσφύγων, αλλά και η προσέγγιση και επαφή με επιχειρήσεις και εργοδότες , με στόχο τόσο την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση αναφορικά με ζητήματα που απασχολούν τον συγκεκριμένο πληθυσμό του Κέντρου αλλά και την σύζευξη μεταξύ των αναγκών της αγοράς εργασίας και των διαθέσιμων ικανοτήτων των προσφύγων με απώτερο σκοπό την καταπολέμηση μορφών διακρίσεων σε βάρος τους που τους καθιστά ανενεργό δυναμικό. Τέλος , αξίζει να σημειωθεί ότι μέσω του Γραφείου Ευρέσεως Εργασίας , οι πρόσφυγες εκδίδουν όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά (άδεια εργασίας, χαρτιά ΙΚΑ, κτλ) προκειμένου να εργαστούν νόμιμα⁴⁰².

---

⁴⁰¹ Η λειτουργία του Γραφείου Προώθησης στην Απασχόληση περιλαμβάνει δράσεις όπως: αξιολογητική εκτίμηση των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων του ατόμου , διαμόρφωση ατομικού σχεδίου δράσης για κάθε ωφελούμενο , συμβουλευτική καθοδήγηση (ατομική και ομαδική προσέγγιση) για την ενδυνάμωση του ατόμου , υποστήριξη του ατόμου για την επίτευξη των επαγγελματικών του στόχων (ατομική και ομαδική προσέγγιση) , διευκόλυνση της διαδικασίας μάθησης και προσωπικής ανάπτυξης , ανάπτυξη δικτύου με επιχειρήσεις , την εξεύρεση νέων θέσεων εργασίας , καταπολέμηση συναισθημάτων ρατσισμού και ξеноφοβίας της τοπικής κοινωνίας .

Από 1.2.2007 και ως 22.9.2007 και στο πλαίσιο υλοποίησης της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal, αναπτυξιακή Σύμπραξη «Ακτινεργία» Δράση 2.2 «Λειτουργία Γραφείου Στήριξης, Συμβουλευτικής Διαμεσολάβησης και Προώθησης στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου» λειτούργησε στον χώρο της Κοινωνικής Υπηρεσίας, Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας με έτερο σύμβουλο απασχόλησης πέραν του συμβούλου απασχόλησης του διαπολιτισμικού κέντρου, στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω (Part-time- τρεις φορές την εβδομάδα), με στόχο την ενίσχυση του έργου της κοινωνικής υπηρεσίας του Κέντρου ως προς τη βασική ανάγκη των φιλοξενούμενων προσφύγων για την εύρεση εργασίας.

Από 16.7.2007 έως 16.7.2008 και για 12 μήνες και στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση και Επαγγελματική κατάρτιση» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας(Μέτρο 6: «Ενίσχυση της απασχόλησης ανέργων με την ενεργό συμμετοχή των μη Κυβερνητικών Οργανώσεων» Σχέδιο Δράσης «ΓΕΦΥΡΑ») λειτούργησε με πλήρες ωράριο στο γραφείο της κοινωνικής υπηρεσίας του Κέντρου ένας υπάλληλος (κοινωνικός λειτουργός) ως σύμβουλος απασχόλησης και εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα χωρίς να εντάσσεται σε κάποιο πρόγραμμα η παραπάνω δράση, Ενημερωτικό Δελτίο Τομέα Πρόνοιας Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.

⁴⁰² Ενημερωτικό Δελτίο Τομέα Πρόνοιας Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.

ΖΗΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		
ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2010)		
ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΗΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ		22
ΕΠΑΦΕΣ ΜΕ ΦΟΡΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		9
ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		82 (55 ΑΦΓ., 9 ΣΥΡ., 2 ΙΡΑΚ., 16 ΤΟΥΡΚ. ΑΝ.)
ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		8

- **Προγράμματα Αγωγής Υγείας**

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ομάδα - στόχος που αποτελεί και το κύριο αίτημά τους προσερχόμενοι στην Κοινωνική Υπηρεσία είναι θέματα Υγείας.

Στα πλαίσια της προσπάθειας αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών έχει ήδη αναπτυχθεί συνεργασία με τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Ινστιτούτο Ψυχικής υγείας Παιδιών και Ενηλίκων» για τη διάγνωση και παρακολούθηση και θεραπεία των ψυχικά ασθενών αλλά και για την πρόληψη, την άμβλυνση των δυνητικών παραγόντων εκδήλωσης ψυχικής ασθένειας.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, κατόπιν διεπιστημονικής συνεργασίας (αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης, ανάλυση των δεδομένων) αποφασίσθηκε η επίσκεψη της επιστημονικής ομάδας ,με επικεφαλής αυτής Ψυχίατρο, που πραγματοποιείται 2 φορές το μήνα με κύριο σκοπό τη θεραπεία των ήδη διαγνωσμένων ασθενών και σε δευτερεύουσα φάση την εφαρμογή προγράμματος Προαγωγής Υγείας με βασικό σκοπό την πρόληψη⁴⁰³.

Εντός του Κέντρου λειτουργεί Ιατρείο με τη μορφή Γενικού Ιατρείου - Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (Κλινική εξέταση - Διάγνωση - Παροχή φαρμακευτικής περίθαλψης).

Σε άμεση συνεργασία με το Πρωτοβάθμιο Ιατρείο του Κ.Π.Δ.Α.Α.Α. Λαυρίου

⁴⁰³ www.inpsy.gr/Articles/Laurio (Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Ενηλίκων).

υλοποιούνται τα κάτωθι.

- Στο πλαίσιο της πρόληψης ή/και αποκατάστασης της ψυχικής υγείας των ωφελουμένων ανηλίκων και ενηλίκων, οι οποίοι χρήζουν εβδομαδιαίας παρακολούθησης από ψυχολόγο ή/και ψυχίατρο, η Κοινωνική Υπηρεσία διατηρεί σταθερή συνεργασία με Μ.Κ.Ο.
- Η Κοινωνική Υπηρεσία διανέμει έντυπο ενημερωτικό υλικό για την ενημέρωση των φιλοξενουμένων προσφύγων σε θέματα πρόληψης, συμπτωματολογίας και αντιμετώπισης ασθενειών καθώς και σεξουαλικών νοσημάτων.
- Ανά τακτά διαστήματα, πραγματοποιείται επικοινωνία με τα φαρμακεία και τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Νοσοκομείων προκειμένου να λαμβάνουν εύκολα και άμεσα τα φάρμακά τους οι ασθενείς – αιτούντες άσυλο.
- Ειδικά, για τους μη έχοντες νομικά έγγραφα πραγματοποιήθηκαν συνεργασίες με Μ.Κ.Ο που διατηρούν Φαρμακεία προκειμένου να εξασφαλισθεί η φαρμακευτική τους περίθαλψη σε σταθερή βάση.
- Οι ιατρικές εξετάσεις που είναι απαραίτητες για την εγγραφή των παιδιών στην Α' βάρθμια Εκπαίδευση, καθώς και ο καθορισμένος ετήσιος εμβολιασμός των παιδιών που φιλοξενούνται στο Κέντρο, γίνεται πλέον σε σταθερή βάση από τους αρμόδιους ιατρούς του Κέντρου Υγείας Λαυρίου, ύστερα από παραπομπή του Α' βάρθμιου Ιατρείου του Κέντρου σε συνεργασία με την Κοινωνική Υπηρεσία.
- Ειδικότερα κατά τους θερινούς μήνες, η Κοινωνική Υπηρεσία εκδίδει ενημερωτικούς οδηγούς για την προστασία από υψηλές θερμοκρασίες και ιδιαίτερα κατά την περίοδο καύσωνα.
- Λόγω των ιατρικών προληπτικών εξετάσεων που απαιτούνται για εγγραφή στην Α' βάρθμια Εκπαίδευση καθώς και λόγω λοιπών ιατρικών αναγκών που έχουν προκύψει για περιστατικά – ενήλικες πρόσφυγες του Κέντρου, η Κοινωνική Υπηρεσία έχει προβεί στην δημιουργία δικτύου ιδιωτών εθελοντών ιατρών, εντός της πόλης του Λαυρίου, οι οποίοι εξυπηρετούν τους πρόσφυγες αντί μικρού συμβολικού χρηματικού ποσού ή δωρεάν. Για το τρέχον εκπαιδευτικό έτος, λόγω της αδυναμίας κάλυψης του χρηματικού ποσού που απαιτείται για τις ιατρικές εξετάσεις από καρδιολόγο και οφθαλμίατρο, είτε από το Κέντρο είτε από τους γονείς των φιλοξενούμενων

παιδιών, σε συνεργασία με το Πρωτοβάθμιο Ιατρείο του Κέντρου έγινε προγραμματισμός των εξετάσεων σε Νοσοκομεία Παιδών.

- **Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα**

Ο Ε.Ε.Σ συμμετείχε ήδη σε αρκετά ευρωπαϊκά προγράμματα με στόχο την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των αιτούντων άσυλο και προσφύγων⁴⁰⁴.

- **Εκπαίδευση- Α΄βάθμια και Β΄βάθμια**

Για το Σχολικό Έτος 2010 - 2011 στα Σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην περιοχή του Λαυρίου, κατά το εκπαιδευτικό έτος 2010-2011 φοιτούν 42 παιδιά, στο 1^ο, στο 2^ο και 4^ο Δημοτικό Σχολείο Λαυρίου τα οποία και συστεγάζονται (9 στο νήπιο και προνήπιο, 21 στο δημοτικό, 10 στο γυμνάσιο και 2 στο λύκειο). Σύμφωνα με το Π.Δ 266, Άρθρο 3, παρ.β4, το Τμήμα της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι υπεύθυνο για την εκπόνηση και υλοποίηση κοινωνικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων⁴⁰⁵.

- **Συνεργασίες με άλλους φορείς**

Έχει αναπτυχθεί συνεργασία με τη Unicef για τη χορήγηση εκπαιδευτικού διαπολιτισμικού υλικού που θα απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς με σκοπό την καταπολέμηση του φαινομένου ξενοφοβίας και ρατσισμού. Επίσης, η Unicef καλεί κάθε χρόνο (την εποχή των Χριστουγέννων) τα παιδιά του Κέντρου σε μια διαπολιτισμική εορτή που πραγματοποιεί και στην οποία μετέχουν παιδιά

---

⁴⁰⁴ Συμμετείχε στην Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL «Βελτίωση των συνθηκών για την κοινωνική και επαγγελματική τους ένταξη» μέσω της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Ανάδραση - Ιστός και στην Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal ,Αναπτυξιακή Σύμπραξη «Ακτινεργία», Δράση 2.2 «Λειτουργία Γραφείου Στήριξης ,Συμβουλευτικής ,Διαμεσολάβησης και Προώθησης στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αλλοδαπών Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου». Επίσης, με πρωτοβουλία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού υλοποιήθηκε επιχειρησιακό πρόγραμμα συγχρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση ,στα πλαίσια του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006 , με τίτλο "Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση " του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας Μέτρο 6 : «Ενίσχυση της απασχόλησης ανέργων με την ενεργό συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων» ,σχέδιο δράσης:«ΓΕΦΥΡΑ», το οποίο στόχευε στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών για τους αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες του Δήμου Λαυρεωτικής ,στην ενίσχυση της απασχόλησης για την συγκεκριμένη ομάδα-στόχο ,την δικτύωση και ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων. Στην πόλη του Λαυρίου το ποσοστό ανεργίας του γηγενούς πληθυσμού ιδιαίτερα την περίοδο εκείνη ήταν υψηλό με αποτέλεσμα να καθιστά για τους πρόσφυγες δυσκολότερη την προώθησή τους στην αγορά εργασίας και να κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη αντίστοιχων δράσεων, Ενημερωτικό Δελτίο, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ,Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας.

⁴⁰⁵ Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο , *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου.

διαφορετικών εθνικοτήτων .Στο πλαίσιο αυτής της εορτής πραγματοποιούνται ποικίλες δραστηριότητες και παιχνίδια διαπολιτισμικού χαρακτήρα .Τα τελευταία τέσσερα χρόνια τα παιδιά του Κέντρου μετακινούνται με έξοδα της Unicef και λαμβάνουν μέρος σε αυτήν τη διαπολιτισμική εορτή⁴⁰⁶.Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός σε συνεργασία με τον Αθλητικό Οργανισμό Δήμου Λαυρεωτικής πραγματοποιεί προγράμματα Αθλητικής δραστηριότητας με σκοπό τη συμμετοχή των παιδιών του Κέντρου και απώτερο στόχο την επαφή τους με αλλοεθνείς της ημεδαπής για τη μείωση του συναισθήματος της αυτοπεριθωριοποίησης. Ο Δήμος Λαυρίου και η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Λαυρίου στο πλαίσιο της πολιτισμικής επαφής και προσέγγισης που επιχειρεί με τους πρόσφυγες και γενικότερα τους αλλοδαπούς που κατοικούν στο Λαύριο και στο πλαίσιο ευρωπαϊκών και άλλων προγραμμάτων⁴⁰⁷ ανέπτυξε μια σειρά δραστηριοτήτων με στόχο την πολιτισμική συνύπαρξη ανθρώπων με διαφορετική κουλτούρα, διαφορετικά ήθη , έθιμα και πολιτισμό.

- **Εκπαιδευτικά Προγράμματα Εντός Κέντρου**

- Νηπιαγωγείο**

- Στο χώρο του Κέντρου λειτουργούσε μέχρι το 2004 το Νηπιαγωγείο. Στη συνέχεια αποφασίστηκε από την Κοινωνική Υπηρεσία τα παιδιά να μην παραμένουν στο Κέντρο, αλλά να πηγαίνουν στα δημόσια σχολεία της πόλης, προκειμένου να γίνεται με πιο γοργούς ρυθμούς η ενσωμάτωση με την τοπική κοινωνία.

- Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας - Ενισχυτική Διδασκαλία**

- Ένα από τα προγράμματα που λειτουργούν υπό την άμεση εποπτεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας, σύμφωνα και με το Π.Δ 266 περί Διοικητικής Λειτουργίας του Κ.Π.Δ.Α.Α Λαυρίου είναι αυτό της Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας και Ενισχυτικής Διδασκαλίας παιδιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

- Από τον Οκτώβριο 2003 η Κοινωνική Υπηρεσία υλοποιεί πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας των παιδιών και Εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας. Την ευθύνη για την παράδοση μαθημάτων και λειτουργίας των Τάξεων έχει αναλάβει Εκπαιδευτικός υπό την εποπτεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Σκοπός είναι η ενίσχυση της ικανότητας των παιδιών να ανταπεξέλθουν στα μαθήματα του σχολείου

---

⁴⁰⁶ Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου

⁴⁰⁷

αλλά και να μπορέσουν να συμβαδίσουν σε γνώσεις με τα παιδιά γηγενής καταγωγής έτσι ώστε και να μη νιώθουν μειονεκτικά και να αποκτήσουν ισότητα στη σχολική κοινότητα. Επίσης, πραγματοποιούνται και μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας ενηλίκων (τμήμα αρχαρίων ανδρών, προχωρημένων ανδρών και τμήμα γυναικών)⁴⁰⁸.

Δικαίωμα εγγραφής έχουν μόνο οι αιτούντες άσυλο και τα παιδιά που είναι εγγεγραμμένοι στο Κ.Π.Δ.Α.Α.Α. Λαυρίου, και όχι οι Α.Α. που διαμένουν στην ευρύτερη περιοχή.

Κουρδική Τάξη

Επίσης μετά από αίτημα των Κούρδων φιλοξενούμενων στο Κέντρο λειτουργεί τάξη παιδιών Σχολικής ηλικίας για την εκμάθηση της Κουρδικής γλώσσας. Το αίτημά τους έγινε δεκτό για τη διατήρηση των παραδόσεων τους και τη συνεχή επαφή με την κουλτούρα τους. Το τμήμα της Κ.Υ. παρέχει όλο τον απαραίτητο υλικοτεχνικό εξοπλισμό και τα απαραίτητα αναλώσιμα είδη για την υλοποίηση των προγραμμάτων.

1.5.2. Δραστηριότητες Εθελοντικού Δυναμικού

Οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας ενισχύονται με την συμμετοχή των Εθελοντών Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, κατάλληλα εκπαιδευμένων και με την ανάλογη εμπειρία σε θέματα προσφύγων, οι οποίοι ασχολούνται με διάφορες δράσεις⁴⁰⁹. Οι Εθελοντές⁴¹⁰ απασχολούνται ώρες

---

⁴⁰⁸ Επίσης, η δημιουργία τμήματος Τμήματος Εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας αποτέλεσε πρωτοβουλία των γυναικών, αιτούντων άσυλο, αφγανικής υπηκοότητας. Παραχωρήθηκε χώρος και εξοπλισμός για τις ανάγκες του τμήματος. Λειτουργήσε κατά το εκπαιδευτικό έτος 2009-2010.

- ⁴⁰⁹ Συνοδεία προσφύγων σε νοσοκομεία και Υπηρεσίες
- Διεκπεραίωση άλλων διοικητικών δραστηριοτήτων στα νοσοκομεία (παροχή φαρμάκων)
- Συμμετοχή στην οργάνωση διαπολιτισμικών εκδηλώσεων
- Συμμετοχή στη διανομή υλικού στους φιλοξενούμενο-ιματιοθήκη
- Συμμετοχή στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας για θέματα προσφύγων
- Παροχή τεχνικών υπηρεσιών για την υποστήριξη λειτουργίας του Κέντρου.
- Διασύνδεση με φορείς της κοινότητας
- Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας σε γυναίκες
- Οργάνωση εποχικών ΒΑΖΑΑΡ (χριστουγεννιάτικο, πασχαλινό)
- Προβολές slides με διάφορες θεματικές ενότητες

λειτουργίας του γραφείου της Κοινωνικής Υπηρεσίας, κατευθύνονται και εποπτεύονται από τους Κοινωνικούς Λειτουργούς του Κέντρου και παρέχουν εθελοντική εργασία σύμφωνα με την ισχύουσα δεοντολογία και τις αρχές του Ερυθρού Σταυρού⁴¹¹.

1.5.3. Ο Ρόλος και το έργο του εθελοντή ως διαπολιτισμικός μεσολαβητής

Βασικό και κύριο έργο κάθε εθελοντή είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης, φιλίας και δημιουργίας στην καινούρια ζωή που καλούνται να ξεκινήσουν οι φιλοξενούμενοι σε μια νέα χώρα.

Οι εθελοντές στοχεύουν στην ανάπτυξη κοινωνικών και άλλων πρακτικών δεξιοτήτων της ομάδας – στόχου, στην εξοικείωση με την ελληνική πραγματικότητα με στόχο την κινητοποίησή τους για την εμπλοκή των ίδιων στην επίλυση των προβλημάτων τους με απώτερο στόχο τη σταδιακή και ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων είναι η άρρηκτη συνεργασία επιστημονικού και εθελοντικού προσωπικού.

1.6. Το Διαπολιτισμικό Κέντρο του Λαυρίου και οι δράσεις του υπό την εποπτεία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.

-
- Συμμετοχή στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας για θέματα προσφύγων
  - Διαμεσολάβηση σε εργοδότες για εξεύρεση εργασίας
  - Πρόγραμμα Δημιουργικής Απασχόλησης παιδιών
  - Υλοποίηση ραδιοφωνικών εκπομπών σε συνεργασία με το Δημοτικό Ραδιοφωνικό Σταθμό
  - Στήριξη δράσεων Διαπολιτισμικού Κέντρου Λαυρίου Ε.Ε.Σ

⁴¹⁰ Οι εθελοντές είναι έντεκα (11) για τον Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας και τέσσερις για τον τομέα της Νοσηλευτικής. Σε ότι αφορά στις εθελόντριες του τομέα της Νοσηλευτικής είναι εθελόντριες νοσοκόμες που βοηθούν κάθε Δευτέρα και Τετάρτη στο Πρωτοβάθμιο Ιατρείο του κέντρου υπό την καθοδήγηση του ιατρού. Σε ότι αφορά στους εθελοντές του τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας έρχονται τρεις φορές την εβδομάδα στο Κέντρο και Ειδικότερα, στην παρούσα φάση δραστηριοποιούνται εθελοντές περιοδικά μία φορά την εβδομάδα. Πέραν της ιματιοθήκης που έχει οργανωθεί και λειτουργεί υπό την ευθύνη των εθελοντών και λειτουργούν και άλλες δύο δράσεις:

1. Εκμάθηση Αγγλικής Γλώσσας
2. Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας

⁴¹¹ Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο , *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου.

Ο Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού λειτούργησε έως τα μέσα του 2011, στα πλαίσια του Β' Κύκλου της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΑΚΤΙΝΕΡΓΙΑ», που συγχρηματοδοτήθηκε από το Ελληνικό Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Διαπολιτισμικό Κέντρο Λαυρίου⁴¹².

Το Διαπολιτισμικό Κέντρο στεγάστηκε στον χώρο του Παλαιού Μηχανουργείου, τον οποίο διέθεσε η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Λαυρίου (σημερινή Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Λαυρίου). Το Διαπολιτισμικό Κέντρο είχε ως στόχο την υλοποίηση προγραμμάτων⁴¹³ ενίσχυσης των κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων των ωφελουμένων, κατάλληλα σχεδιασμένων, ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες και τα χαρακτηριστικά τους. Επιπλέον δόθηκε έμφαση στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και την καταπολέμηση συναισθημάτων ρατσισμού και ξеноφοβίας μέσα από τη συμμετοχή γηγενών και αλλοεθνών σε κοινές εκδηλώσεις και προγράμματα⁴¹⁴.

---

⁴¹² Μαριλένα Μαρμάνη, Φωτεινή Μαρμάνη, «ΛΑΥΡΙΟ Περιήγηση στην Πόλη» Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΔΕΑΛ) του Δήμου Λαυρεωτικής, Λαύριο 2007, σελ. 7

⁴¹³ Στο Διαπολιτισμικό Κέντρο Λαυρίου υλοποιήθηκαν τα ακόλουθα προγράμματα:

- Προγράμματα αθλητισμού.
- Ανάπτυξη διαπολιτισμικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Γι' αυτό το σκοπό το Διαπολιτισμικό Κέντρο συνεργάζεται με το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο & το Βιομηχανικό - Βιοτεχνικό Εκπαιδευτικό Μουσείο καθώς και με τα σχολεία της περιοχής της Λαυρεωτικής.
- Ενημέρωση - ευαισθητοποίηση - αγωγή κοινότητας.
- Σχολή γονέων.
- Εκμάθηση αγγλικής και ελληνικής γλώσσας.
- Λειτουργία Γραφείου Προώθησης στην Απασχόληση των Αιτούντων Άσυλο.
- Λειτουργία εκπαιδευτικών εργαστηρίων όπως διακόσμηση συνθέσεων, χειροτεχνίες εποχιακών ειδών και κατασκευή μπιζού & κοσμημάτων κ.τ.λ.
- Δημιουργία παιδικής ομάδας χορού, τραγουδιού και θεάτρου.
- Λειτουργία παιδικής βιβλιοθήκης με εκπαιδευτικό και ηλεκτρονικό υλικό.
- Λειτουργία χώρου πλοήγησης στο διαδίκτυο.

⁴¹⁴ Μαριλένα Μαρμάνη, Φωτεινή Μαρμάνη, «ΛΑΥΡΙΟ Περιήγηση στην Πόλη» Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΔΕΑΛ) του Δήμου Λαυρεωτικής, Λαύριο 2007, σελ. 7.

Η ίδρυση του Διαπολιτισμικού κέντρου αφορούσε στη δημιουργία και λειτουργία νέας δομής συμβουλευτικής που παρέχει ψυχοκοινωνική υποστήριξη και συμβουλευτική απασχόληση στους αιτούντες άσυλο που φιλοξενούνται στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής των Αιτούντων Άσυλο του Λαυρίου ή διαμένουν στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Αττικής⁴¹⁵. Οι εκδηλώσεις και τα προγράμματα αυτά αποτέλεσαν μέσο και τεχνικές για την αποτελεσματικότερη επίδιωξη του στόχου της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο⁴¹⁶.

Αξιολογώντας τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των εξυπηρετούμενων δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν Εκπαιδευτικά Εργαστήρια όπως διακόσμηση συνθέσεων, χειροτεχνίες εποχιακών ειδών, κατασκευή μπιζού και κοσμημάτων⁴¹⁷. Στην αποτελεσματικότερη λειτουργία τους αξιοποιήθηκαν οι Εθελοντές της Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.

Επίσης, δημιουργήθηκε και λειτούργησε ένας Χώρος Πλοήγησης στο Διαδίκτυο, στελεχωμένος από Ειδικό Εκπαιδευτή, με σκοπό να συμβάλλει στην ανάπτυξη από τους ωφελούμενους κατάλληλων δεξιοτήτων ώστε να είναι ικανοί να λειτούργησουν στο νέο περιβάλλον που δημιουργεί η Κοινωνία της Πληροφορίας, καθώς και στην προώθηση της απασχολησιμότητας⁴¹⁸.

Επίσης, ο Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού στα πλαίσια λειτουργίας του Διαπολιτισμικού Κέντρου Λαυρίου κατά το έτος 2010-2011 σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) και ιδιαίτερα το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, υλοποίησε το πρόγραμμα

---

⁴¹⁵ Βασικός σκοπός της δημιουργίας και λειτουργίας του Διαπολιτισμικού Κέντρου ήταν η συνύπαρξη αλλοδαπών αιτούντων άσυλο και γηγενών στην καθημερινή ζωή, προκειμένου να αναδυθούν τα κοινά προβλήματα που τους απασχολούν ως συγκάτοικοι της Ελληνικής Επικρατείας αλλά και τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία και να καταπολεμηθούν οι πολλαπλές διακρίσεις μεταξύ των πολιτισμών, υπό το πρίσμα της ολιστικής προσέγγισης (σε κάθε επίπεδο του κοινωνικοπολιτικού βίου).

⁴¹⁶ Πρακτικά Ημερίδας με θέμα :«Η Διαχείριση της Διαφορετικότητας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση», στα πλαίσια του Β' Κύκλου της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΑΚΤΙΝΕΡΓΙΑ».

⁴¹⁷ Προφορική Συνέντευξη με την Κοινωνική Λειτουργό, Προϊσταμένη Κοινωνικής Υπηρεσίας του Κέντρου Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου

⁴¹⁸ Με τον τρόπο αυτό επιδιώχθηκε η ανάπτυξη βασικών γνώσεων πληροφορικής μέσω ευέλικτων διαδικασιών, που θα βασίζονται στην κατανόηση και χρήση των σύγχρονων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας εφαρμογών της Κοινωνίας της Πληροφορίας και του Διαδικτύου από τους αιτούντες άσυλο, σε συνδυασμό με δράσεις για την προώθηση στην απασχόληση. Ο χώρος πλοήγησης στο διαδίκτυο εξοπλισμένος με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και ηλεκτρονικά συστήματα λειτούργησε για δώδεκα μήνες.

«Εκπαίδευση των μεταναστών στην ελληνική γλώσσα, την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό –ΟΔΥΣΣΕΑΣ»⁴¹⁹.

Τα μαθήματα πραγματοποιήθηκαν δωρεάν και απευθύνονταν σε πολίτες ανεξαρτήτου καταγωγής άνω των 16 ετών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα μας. Ολοκληρώνοντας τον κύκλο σπουδών οι εκπαιδευόμενοι μπορούσαν να συμμετάσχουν στις Εξετάσεις Πιστοποίησης Ελληνομάθειας της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης, απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος.

1.6.1. Ομάδας Συμβουλευτικής Γονέων

Επιπροσθέτως, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Διαπολιτισμικού Κέντρου προβλεπόταν η δημιουργία ομάδας συμβουλευτικής γονέων με παιδιά από 1ος έτους έως 18 ετών. Η προσπάθεια αυτή του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού έδινε τη δυνατότητα σε γονείς να ανταλλάξουν τις εμπειρίες και τους προβληματισμούς τους και να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις σχετικά με την διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους. Η Ομάδα ξεκίνησε να λειτουργεί από τις 03/10/2007 και συνέχισε έως τα μέσα του 2011. Η αναγκαιότητα υλοποίησης της δραστηριότητας προέκυψε από τη διαπίστωση σημαντικών ελλείψεων στους ενήλικες μέλη της ομάδας –στόχος, κατά την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου⁴²⁰.

1.6.2. Προγράμματα Αθλητισμού

Υλοποίησε σε συνεργασία με τον Αθλητικό Οργανισμό του Δήμου αθλητικές δραστηριότητες και αθλητικά προγράμματα για ντόπιους και πρόσφυγες. Τα προγράμματα αθλητισμού περιελάμβαναν αθλητικές δραστηριότητες για όλες τις κατηγορίες πληθυσμού των αιτούντων άσυλο και των κατοίκων του Λαυρίου (άντρες, γυναίκες, παιδιά) που είχαν ως σκοπό να λειτουργήσουν ως μέσο πολιτισμικής και

---

⁴¹⁹ Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας ΕΕΣ

⁴²⁰ Επιπλέον, η αρνητική έως ξενοφοβική στάση των γονέων της τοπικής κοινωνίας, έχει αποδειχτεί ότι συμβάλλει αρνητικά στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης των μαθητών – αιτούντων άσυλο αλλά και των οικογενειών τους. Για την υλοποίησή της χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές και μέσα όπως ενημερωτικές ομιλίες από ειδικούς επαγγελματίες σε τομείς που σχετίζονται άμεσα με τη διαπαιδαγώγηση παιδιών και εφήβων. Αντικειμενικοί σκοποί, μέσω συγκεκριμένων τεχνικών που εφαρμόστηκαν, αυτής της ομάδας ήταν η αναγνώριση και εμπέδωση του προβλήματος από μεριάς των γονέων, η αποκατάσταση των συναισθημάτων των μελών, η επανόρθωση της συμπεριφοράς των μελών. Επιπλέον στόχος ήταν η συνύπαρξη αλλοδαπών αιτούντων άσυλο και γηγενών στην καθημερινή ζωή, προκειμένου να αναδυθούν τα κοινά προβλήματα που τους απασχολούσαν ως συγκάτοικοι της Ελληνικής Επικράτειας αλλά και τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία και να καταπολεμηθούν οι πολλαπλές διακρίσεις μεταξύ των πολιτισμών, υπό το πρίσμα της ολιστικής προσέγγισης (σε κάθε επίπεδο του κοινωνικοπολιτικού βίου), Στοιχεία από Κοινωνική Υπηρεσία Κ.Π.Δ.Α.Α.Α.Λ.

κοινωνικής συναλλαγής⁴²¹. Η κοινή ενασχόληση με τον αθλητισμό από την μία ανέδειξε τον πλούτο της διαφορετικότητας και την πρακτική της αλληλεγγύης διευκολύνοντας έτσι την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των αιτούντων άσυλο και ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή. Με τον τρόπο αυτό έγινε μια προσπάθεια να καταπολεμηθούν φαινόμενα ρατσισμού και ξеноφοβίας που έχουν παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια⁴²².

1.7. Ο πληθυσμός του Κέντρου

Το Κέντρο φιλοξενεί πρόσφυγες κουρδικής και αφγανικής κυρίως καταγωγής, οι οποίοι έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο και υπό αυτό το καθεστώς βρίσκονται στη χώρα μας νόμιμα και με δικαίωμα εργασίας⁴²³.

Τρεις κατηγορίες προσφυγικού πληθυσμού φιλοξενούνται στο Κέντρο Προσφύγων:

α) Αιτούντες άσυλο: Έχουν έρθει στο Κέντρο πρόσφατα, έχουν κάνει αίτηση για άσυλο αλλά δεν έχουν πάρει ακόμη απάντηση στην αίτησή τους

---

⁴²¹ Ενδεικτικά, το πρόγραμμα των αθλητικών δραστηριοτήτων περιελάμβανε τη δημιουργία μεικτών ομάδων από αιτούντες άσυλο και γηγενείς σε ομαδικά αθλήματα, τη διοργάνωση αγώνων και την ανάπτυξη προγράμματος άσκησης προσαρμοσμένου στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε ομάδας πληθυσμού. Μέσω των δραστηριοτήτων αυτών επιδιωκόταν η διάνοιξη διαύλων επικοινωνίας μεταξύ των ελλήνων πολιτών και των αιτούντων άσυλο.

⁴²² Στοιχεία από Κέντρο και ΔΕΑΑ

⁴²³ Η σύνθεση του πληθυσμού είναι:

- Τούρκοι (κυρίως Κούρδοι): 89
- Αφγανοί: 95
- Ιρακινοί: (κυρίως Κούρδοι): 34
- Ιρανοί: 6
- Σύριοι: 45

Και από αυτούς υπάρχουν:

- Μονογονεϊκές οικογένειες: 5
- Ενήλικες με χρόνιες παθήσεις: 10
- Ανήλικα με χρόνιες παθήσεις: 2
- Ηλικιωμένοι: 2
- Ανήλικα: 71
- Άνδρες: 166
- Γυναίκες: 32
- Οικογένειες: 26
- Ζευγάρια: 1

β) Αναγνωρισμένοι Πρόσφυγες: Έχουν αναγνωρισθεί σαν πρόσφυγες από τις Ελληνικές Αρχές αλλά εξακολουθούν να μένουν στο Κέντρο μέχρι να είναι έτοιμοι να ενσωματωθούν στην τοπική κοινότητα ή να μεταναστεύσουν σε τρίτη χώρα.

γ) Περιπτώσεις που το αίτημα ασύλου έχει απορριφθεί σε β' βαθμό επιτακτική είναι η ανάγκη απομάκρυνσης από το Κέντρο και ως εκ τούτου από την χώρα⁴²⁴.

Η συνολική χωρητικότητα του Κέντρου ανέρχεται στα 300 άτομα. Καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου ο συνολικός αριθμός των φιλοξενούμενων ανά μήνα ανέρχεται στα 270 - 300 άτομα.

Συμπερασματικά, το Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου έχει ένα άρτιο δίκτυο Κοινωνικών Υπηρεσιών που καλύπτει ευρύ φάσμα των αναγκών των προσφύγων, ενώ η κοινότητα του Λαυρίου είναι αρκετά ευαισθητοποιημένη κι εξοικειωμένη με την παρουσία τους. Δεν έχει παρατηρηθεί ρατσιστική συμπεριφορά από την πλευρά των κατοίκων.

2. ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ -Εστία Προσφύγων-Μονάδα Υποδοχής και Φιλοξενίας Οικογενειών Αιτούντων Άσυλο,

Η ΑΡΣΙΣ είναι μη κυβερνητική οργάνωση εξειδικευμένη στην κοινωνική υποστήριξη των νέων και στην προάσπιση των νεανικών δικαιωμάτων. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1992 και λειτουργεί με κέντρα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Βόλο, τη Λάρισα και την Καρδίτσα.

Αποστολή της ΑΡΣΙΣ είναι η ανάληψη δράσης με στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των νέων, με έμφαση στις ηλικίες 15 έως 21 χρονών.

Σ' αυτό το πλαίσιο η ΑΡΣΙΣ αναπτύσσει πρότυπες μεθόδους και εργαλεία υποστήριξης των νέων, δημιουργεί και συμμετέχει σε δίκτυα εθελοντισμού και κοινωνικής αλληλεγγύης, συνεργάζεται με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό και προωθεί θεσμικές προτάσεις που αφορούν τη βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής για τους νέους

Η ΑΡΣΙΣ προτείνει την προώθηση της κοινωνικής συνεργασίας και την ανάδειξη της προσωπικής αξίας των νέων και αντιπαρατίθεται στις πολιτικές που βασίζονται στην καταστολή και παράγουν φτώχεια, ανισότητα και κοινωνικό αποκλεισμό, μέσω των δράσεών της, όπως είναι τα Κέντρα Υποστήριξης Νέων, οι

---

⁴²⁴ Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, *Έκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών*, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, (1997), σελ18.

Δράσεις στις φυλακές, οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις, η Εστία Προσφύγων και ο Εθελοντισμός Η ΑΡΣΙΣ συμμετέχει σε δίκτυα και πρωτοβουλίες φορέων στην Ελλάδα που έχουν στόχο τη συσπείρωση, την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών και την προώθηση κοινών στόχων⁴²⁵.

2.1.Εστία Προσφύγων-Μονάδα Υποδοχής και Φιλοξενίας Οικογενειών Αιτούντων Άσυλο.

Η Εστία Προσφύγων σχεδιάστηκε και υλοποιείται από την Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων ΑΡΣΙΣ, στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων 2010, με στόχο να λειτουργήσει ως προτυποποιημένη δομή προστασίας νεοεισερχομένων προσφύγων και αιτούντων άσυλο. Η δομή, παρέχει δωρεάν προσωρινή φιλοξενία, διάρκειας έξι μηνών, σε οικογένειες με ανήλικα τέκνα ως 12 ετών. Στεγάζεται στην Αθήνα σε κεντρικό τριώροφο κτήριο.

Στα πλαίσια λειτουργίας της Εστίας προβλέπεται, η παροχή πολλαπλών και πολυδιάστατων υπηρεσιών σε ενήλικες, κηδεμόνες αλλά και παιδιά, μέσα από την ανάπτυξη ενός διεπιστημονικού μοντέλου υποστήριξης. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην Εστία είναι:

- Υποστήριξη και ενέργειες αποκατάστασης για οικογένειες με έναν ή και τους δύο γονείς
- Κοινωνική συμβουλευτική, πληροφόρηση και ψυχολογική υποστήριξη σε ενήλικα και ανήλικα μέλη των οικογενειών που φιλοξενούνται και αντιμετωπίζουν οικογενειακά και κοινωνικά προβλήματα(συμβουλευτικές συνεδρίες και συναντήσεις με ψυχιάτρους, όπου κρίνεται αναγκαίο).
- Επαγγελματικός προσανατολισμός, συμβουλευτική κατάρτισης και εργασίας από εργασιακό σύμβουλο (προγράμματα, έκδοση Αριθμού Φορολογικού Μητρώου, Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης, επαφές με εργοδότες)

---

⁴²⁵ Συγκεκριμένα συμμετέχει στα παρακάτω δίκτυα:

- Δίκτυο Συνεργασίας για την Υποστήριξη των Νέων
- Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού
- Δίκτυο Κέντρων Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών
- Επιτροπή Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την παρακολούθηση της εφαρμογής της συνθήκης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού .

- Νομική συμβουλευτική σε ότι αφορά στην διαδικασία κατάθεσης και απόκτησης ασύλου, καθώς και εργασιακά θέματα από νομικό σύμβουλο του προγράμματος ή σε συνεργασία με άλλους φορείς.
- Δημιουργικές, εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες για παιδιά και ενήλικους (εκμάθηση ελληνικής γλώσσας για ενήλικους, ενισχυτική διδασκαλία για σχολική ηλικία, δημιουργική απασχόληση για προσχολική ηλικία ,παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων).

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι προσανατολισμένες στην κατεύθυνση της ανασύνταξης των δυνάμεων και της ενίσχυσης των ενήλικων μελών των οικογενειών που φιλοξενούνται, με την προοπτική της αυτόνομης ένταξης τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή.

Η δυναμικότητα της Εστίας είναι 48 ατόμων (8 μονογονεϊκές οικογένειες με τα παιδιά τους και 4 οικογένειες με δύο γονείς). Προτεραιότητα δίνεται στα πρόσωπα που βρίσκονται σε ιδιαίτερος ευάλωτη θέση (γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης, μονογονεϊκές πολύτεκνες οικογένειες κλπ).Αυτή τη στιγμή διαβιούν στην Εστία 7 μονογονεϊκές και 2 πυρηνικές οικογένειες και πρόκειται για νεοεισερχόμενες οικογένειες στην Ελλάδα.

Παρέχεται φιλοξενία σε καθημέα οικογένεια ,σε συνολικά 12 δωμάτια, τριώροφης πολυκατοικίας, ειδικά διαμορφωμένης, με κοινό μπάνιο και αποχωρητήριο ανά όροφο καθώς και σίτιση από εταιρεία τροφοδοσίας, αλλά και πακέτα προϊόντων (είδη υγιεινής) από ίδιους πόρους και εθελοντικές δωρεές, όπως και ιματισμός.

Η Κοινωνική Υπηρεσία που απαρτίζεται από δύο κοινωνικούς λειτουργούς συντονίζει τις δράσεις, έχει την ευθύνη για την οργάνωση των οικογενειών και στοχεύει στην ενδυνάμωση ,συνεργασία και υποστήριξη των οικογενειών. Επίσης, απασχολούνται 3 διερμηνείς, οι οποίοι διευκολύνουν την επικοινωνία των στελεχών της δομής με τους επωφελούμενους. Όσον αφορά την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των αιτούντων άσυλο ενθαρρύνονται να επισκεφθούν τα δημόσια νοσοκομεία με τη βοήθεια των διερμηνέων και της κοινωνικής υπηρεσίας μιας και ιατρός στην Εστίας δεν υπάρχει.

3.ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου-Ξενώνας Φιλοξενίας και Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο.

Οι **Γιατροί του Κόσμου** (Medecins Du Monde) είναι μία Μη Κυβερνητική, ανεξάρτητη, ανθρωπιστική διεθνής οργάνωση. Ιδρύθηκε στη Γαλλία το **1980** από τον Γάλλο γιατρό **Bernard Couchner**, μετέπειτα Υπουργό Υγείας και Ανθρωπιστικής Δράσης της Γαλλίας και αργότερα, από το 1989 άρχισε να εξαπλώνεται και σε άλλες χώρες ((Γερμανία, Βέλγιο, Ισπανία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία, Ελβετία, Καναδάς, Ιαπωνία και Αργεντινή), δημιουργώντας ένα διεθνές δίκτυο άμεσης παρέμβασης.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, μέσα σε αυτές και οι **Γιατροί του Κόσμου**, αποτελούν συνεργάτες μεγάλων Διεθνών Οργανισμών και φορέων, όπως της Έπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, της UNICEF και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Απασχολεί ιατρικό, παραϊατρικό, καθώς και διοικητικό και τεχνικό προσωπικό με σκοπό να αναλάβει ανθρωπιστική δράση. Κινητήρια αρχή της οργάνωσης είναι ότι κάθε ανθρώπινη ύπαρξη έχει δικαίωμα στην ανθρωπιστική βοήθεια, ανεξάρτητα από φυλή, θρησκεία, ιδεολογία ή πολιτική πεποίθηση. Κατά συνέπεια, οι Γιατροί του Κόσμου δρουν με βάση τις αρχές της ουδετερότητας και της αμεροληψίας.

Η δράση των Γιατρών του Κόσμου, επεκτείνεται και πέρα από τον τομέα της υγείας: στηριζόμενοι πάντα στην ιατρική τους εμπειρία και σε πλήρη ανεξαρτησία, μιλούν ανοιχτά κατά της παρεμπόδισης πρόσβασης στην υγεία, εναντίον της καταπάτησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας.

Οι Γιατροί του Κόσμου λειτουργούν προγράμματα⁴²⁶ τόσο στην Ελλάδα, στο πλευρό των προσφύγων, μεταναστών και άπορων πολιτών που δεν έχουν πρόσβαση στο σύστημα υγείας, όσο και σε αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου.

---

⁴²⁶ Συγκεκριμένα τα προγράμματα των Γιατρών του Κόσμου χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

Κρίσεις: ανταποκρινόμενοι σε κρίσεις οι οποίες έχουν σοβαρές συνέπειες στην υγεία των πληθυσμών. Διακρίνουμε τέσσερις τύπους κρίσεων: κρίσεις στον τομέα της υγείας (AIDS, επιδημίες), πολιτικές κρίσεις οι οποίες επιφέρουν βία (Αφγανιστάν, Ιράκ, Παλαιστίνη κλπ.), οικονομικές κρίσεις που παρεμποδίζουν την πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη (πρόσβαση στα φάρμακα του AIDS), καθώς και περιβαλλοντικές κρίσεις (πυρηνική κλπ.)

Επείγοντα: ανταποκρινόμενοι σε ανθρωπιστικά επείγουσες καταστάσεις, φυσικές καταστροφές και πολέμους/συγκρούσεις παρέχοντας ανθρωπιστική βοήθεια η οποία απαντά στις ανάγκες εκείνες που είναι ζωτικές για την επιβίωση των πληθυσμών σε κίνδυνο. • Προγράμματα Ανοικοδόμησης: βοηθώντας τους ντόπιους πληθυσμούς να αναδομήσουν και να αποκαταστήσουν το σύστημα υγείας της χώρας τους μετά από κάποια επείγουσα κρίση με την ανοικοδόμηση Κέντρων Υγείας και Νοσοκομείων, την παροχή φαρμακευτικού υλικού και ιατρικού εξοπλισμού, την εκπαίδευση του ντόπιου υγειονομικού προσωπικού.

Ακολουθεί η αναφορά μας σε δύο από τα πολλά προγράμματα των Γιατρών του Κόσμου, τον Ξενώνα και το Ανοιχτό Πολυιατρείο, που στεγάζονται στο κεντρικό κτήριο της Οργάνωσης.

3.1. «Άνοιχτό Πολυιατρείο»- Πρόγραμμα ιατροφαρμακευτικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης

Το πρόγραμμα «Άνοιχτό Πολυιατρείο» λειτουργεί με βασικό στόχο την παροχή πρωτοβάθμιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και ψυχολογικής υποστήριξης σε άτομα τα οποία δεν έχουν πρόσβαση στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, όπως μετανάστες και πρόσφυγες που δεν διαθέτουν νόμιμα έγγραφα παραμονής στη χώρα, αλλά και άπορους, ανασφάλιστους, αστέγους και Ρομά. Λειτουργεί στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στα Χανιά και στο Πέραμα.

Το Πρόγραμμα στηρίζεται σε 3 άξονες, περιλαμβάνοντας πρώτα την Πρωτοβάθμια Περίθαλψη, όπου το σύνολο του ιατρικού προσωπικού του Πολυιατρείου εξυπηρετεί τους ασθενείς κατά τη διάρκεια των ωρών λειτουργίας του. Στη συνέχεια, υπάρχει ο άξονας Επείγοντα Περιστατικά, όπου στηρίζεται σε ένα δίκτυο εθελοντών στα νοσοκομεία όλης της χώρας, το οποίο και μεσολαβεί σε περιπτώσεις άμεσης ανάγκης πρόσβασης στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, "παρακάπτοντας" τις γραφειοκρατικές δυσκολίες. Τέλος, ο άξονας Φαρμακείο εξυπηρετεί την ανάγκη χορήγησης φαρμάκων, μετά την παρακολούθηση του ασθενούς από τους ιατρούς του Πολυιατρείου.

Στην Αθήνα το Πρόγραμμα λειτουργεί από το 1997. Από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα, περισσότεροι από 100.000 ασθενείς δέχθηκαν δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στο πλαίσιο του Πολυιατρείου. Στη διάρκεια των τελευταίων ετών, οι εξειδικευμένες ομάδες εθελοντών του προγράμματος περιθάλπτουν, κατά μέσο όρο, 14.000 ασθενείς ετησίως. Οι κύριες χώρες

Μακροπρόθεσμα, Αναπτυξιακά προγράμματα: τα προγράμματα αυτά έχουν στόχο να παράσχουν λύσεις μόνιμες και με διάρκεια σε βάθος χρόνου, αντιμετωπίζοντας τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της φτώχειας και του αποκλεισμού από την ιατρική περίθαλψη. Τα προγράμματα αυτά συμπεριλαμβάνουν την υποστήριξη των τοπικών συστημάτων υγείας, την εκπαίδευση του ντόπιου υγειονομικού προσωπικού σε θέματα υγείας και υγιεινής.

Η λειτουργία και η χρηματοδότηση ενός προγράμματος, η παρακολούθηση και εποπτεία εφαρμογής του και τέλος, η ολοκλήρωσή του. Καθένα από τα παραπάνω αποτελεί ένα ξεχωριστό στάδιο και ακολουθεί τους δικούς του κανόνες και αρχές.

προσέλευσης των εξυπηρετούμενων είναι το Ιράκ, το Αφγανιστάν, το Μπαγκλαντές, οι Αφρικανικές χώρες, το Ιράν, η Βουλγαρία, η Πολωνία, η Ουκρανία και η Αλβανία.

3.2. Ξενώνας Φιλοξενίας και Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο-Πρόγραμμα φιλοξενίας και κοινωνικής στήριξης προσφύγων των Γιατρών του Κόσμου.

Οι Γιατροί του Κόσμου μετέτρεψαν το χώρο τους σε στέγη φιλοξενίας και υποδοχής προσφύγων, αιτούντων άσυλο σε ένα Πρόγραμμα που στοχεύει στην κάλυψη των βασικών αναγκών που προκύπτουν κατά το πρώτο διάστημα παραμονής τους στη χώρα μας. Ο Ξενώνας, ο οποίος λειτουργεί από το 2001, παρέχει στέγαση, τροφή, πρωτοβάθμια ιατροφαρμακευτική περίθαλψη από το Ανοιχτό Πολυϊατρείο, στο οποίο αναφερθήκαμε νωρίτερα καθώς και προληπτική φροντίδα και αγωγή υγείας. Απευθύνεται σε οικογένειες αιτούντων άσυλο(μονογονεϊκές/ πυρηνικές) αλλά και γενικότερα σε πρόσφυγες(αιτούντες άσυλο), που δύνανται να αυτοεξυπηρετηθούν και να συμβιώσουν με άλλα άτομα.

Το Πρόγραμμα, στεγάζεται στο κεντρικό κτίριο των Γιατρών του Κόσμου, έχει δυναμικότητα 70 ατόμων, είναι ομαδικής διαβίωσης, 24ωρης κάλυψης και παρέχει φιλοξενία από 2 μέχρι 12 μήνες. Ο προσωρινός χαρακτήρας της φιλοξενίας, καθώς και η ενθάρρυνση της δυναμικής κοινωνικής ένταξης των φιλοξενουμένων, αποβλέπουν στην αποτροπή φαινομένων παθητικότητας και ιδρυματοποίησης.

Ο Ξενώνας παρέχει στους επωφελούμενους ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών

- Στέγαση
- Τροφή
- Είδη πρώτης ανάγκης
- Πρωτοβάθμια ιατρική περίθαλψη, φαρμακευτική αγωγή, προληπτική φροντίδα και αγωγή υγείας
- Κοινωνική Συμβουλευτική(Υποδοχή, Κοινωνική Ένταξη και Ενσωμάτωση, Διασύνδεση με φορείς)
- Νομική Υποστήριξη
- Παροχή ψυχολογικής στήριξης
- Ενημέρωση σε δεξιότητες φροντίδας εαυτού(ατομική υγιεινή, καθαριότητα), καθώς και φροντίδας χώρου διαβίωσης
- Εκμάθηση Ελληνικής γλώσσας και Υπολογιστών
- Δημιουργική Απασχόληση και συμμετοχή σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Ο Ξενώνας, από τον Ιούνιο του 2001, έχει εξυπηρετήσει πάνω από 2.500 άτομα εκ των οποίων, οι περισσότεροι είναι νεοαφιχθέντες στην Ελλάδα και φέρουν όλα τα νόμιμα έγγραφα. Από το 2008, το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

3.3. Κοινωνική υποστήριξη σε πρόσφυγες και μετανάστες

Το τμήμα της Κοινωνικής Υπηρεσίας των Γιατρών του Κόσμου παρέχει υπηρεσίες κοινωνικής υποστήριξης και συμβουλευτικής στους εξυπηρετούμενους της Οργάνωσης, σύμφωνα με τις αρχές της Διαμεθοδικής Κοινωνικής Εργασίας και σε συνεργασία με ένα οργανωμένο δίκτυο κρατικών υπηρεσιών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Στόχος της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι η εξατομικευμένη αντιμετώπιση των αναγκών των εξυπηρετούμενων.

Η Κοινωνική Υπηρεσία λειτουργεί καθημερινά στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και δυσκολιών τόσο των φιλοξενούμενων του Ξενώνα, όσο και όσων απευθύνονται σε αυτήν μέσω του Πολυιατρείου. Το τμήμα προσπαθεί να εντάξει τα άτομα αυτά στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και να τους εξασφαλίσει μια ποιότητα ζωής που θα ανταποκρίνεται στις βασικές τους ανάγκες.

Συγκεκριμένα η Κοινωνική Υπηρεσία έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Λήψη κοινωνικού ιστορικού (καταγραφή κοινωνικών στοιχείων και αιτημάτων εξυπηρετούμενων).
- Δημιουργία και ενημέρωση αρχείου κοινωνικής υπηρεσίας.
- Παροχή κοινωνικών υπηρεσιών - κοινωνική παρέμβαση- Παρέμβαση σε καταστάσεις κρίσης.
- Κοινωνική Συμβουλευτική και Στήριξη (ενημέρωση εξυπηρετούμενων για τα δικαιώματά τους και τις δυνατότητες τους για πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας και κοινωνικής αρωγής).
- Υλική Αρωγή (ενημέρωση για προνοιακά ζητήματα, επιδόματα, τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης) κατά περίπτωση).
- Ενημέρωση για θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Διασυνδεδετική εργασία με δημόσιες υπηρεσίες και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και συνεργασία με το ευρύτερο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών.
- Καταγραφή παρεχόμενων υπηρεσιών και στατιστικών στοιχείων.

- Συνεργασία κατόπιν παραπομπών περιπτώσεων με όλα τα προγράμματα της οργάνωσης.

Οι υπηρεσίες του Ξενώνα, πέρα από τη δεδομένη παροχή στέγης και σίτισης περιλαμβάνουν και ένα πλήθος άλλων δραστηριοτήτων, παλιών και νέων που εξελίχθηκαν και αναμορφώθηκαν στην προσπάθεια επίτευξης του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος.

Οι δράσεις που προσφέρει η Κοινωνική Υπηρεσία εκτός από τις προαναφερθείσες προβλεπόμενες είναι:

- Επίλυση βασικών και άμεσα σχετιζόμενων με την κοινωνική ένταξη θεμάτων: ενημέρωση και καθοδήγηση για διάφορα νομιμοποιητικά έγγραφα, όπως δελτίο αιτήσαντος ασύλου (ροζ κάρτα), Α. Φ. Μ, άδειες εργασίας και κάρτες ανεργίας (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού).
- Εξεύρεση πόρων και ειδών πρώτης ανάγκης
- Ενημέρωση σχετικά με το πολιτισμικό πλαίσιο που επικρατεί στη νέα χώρα, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους
- Καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο διάρθρωσης των υπηρεσιών και τον τρόπο λειτουργίας του κράτους
- Καθοδήγηση στην επίλυση καθημερινών, απλών θεμάτων
- Αντιμετώπιση προβλημάτων σωματικής ή ψυχικής υγείας
- Εύρεση εργασίας, προσωρινής ή μόνιμης (ενημέρωση για την ελληνική πραγματικότητα και την αγορά εργασίας, επαγγελματικός προσανατολισμός, συμβουλευτική σταδιοδρομίας, μέθοδοι αναζήτησης εργασίας)
- Καθοδήγηση για συμμετοχή στην εκπαίδευση (τυπική ή άτυπη) και σε προγράμματα κατάρτισης, επιμόρφωσης
- Δραστηριότητες Ψυχαγωγίας για παιδιά και ενήλικες
- Υποστήριξη, ενδυνάμωση για την επίλυση προβλημάτων
- Εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων επικοινωνίας
- Ενημέρωση για δικαιώματα ειδικής φροντίδας από το κράτος ιδιαίτερα ευάλωτων κατηγοριών (απόκτηση επιδομάτων απροστάτευτων τέκνων, αναπηρίας, έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης)
- Παραπομπές σε φορείς και χρήση πηγών βοήθειας και υπηρεσιών
- Ψυχολογική υποστήριξη των φιλοξενούμενων σε προσωπικά προβλήματα
- Ενδυνάμωση – Αυτοδιαχείριση

- Συνοδείες φιλοξενούμενων σε φορείς και υπηρεσίες καθώς και σε Κρατικά Νοσοκομεία για ιατρικές εξετάσεις
- Παροχή πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας στους φιλοξενούμενους από το Ανοιχτό Πολυϊατρείο των Γιατρών του Κόσμου και εμβολιασμός των παιδιών (Ατομικά Βιβλιάρια Υγείας)
- Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας, αγγλικής (σε συνεργασία με την Ελληνοαμερικάνικη Ένωση) και γερμανικής σε ενήλικες και ανηλίκους φιλοξενούμενους

4.ΜΚΟ ΝΟΣΤΟΣ -Ξενώνας φιλοξενίας και κοινωνικής στήριξης προσφύγων

Η Εταιρεία Κοινωνικής και Πολιτιστικής Στήριξης Παλινοστούντων Ομογενών «Νόστος» ιδρύθηκε το 1995 από την Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Νότιας Ελλάδος και τοπικούς ποντιακούς συλλόγους⁴²⁷. Από την ίδρυση του μέχρι σήμερα λειτουργεί αδιάλειπτα, αναπτύσσοντας δράσεις κοινωνικού, πολιτιστικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα αποκτώντας πλούσια εμπειρία και τεχνογνωσία στον τομέα υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης και μέριμνας.

Με την πάροδο των χρόνων και την εμπειρία και τεχνογνωσία που αποκτήθηκε, ο φορέας επέκτεινε τη δραστηριότητα του και σε άλλες από τις λεγόμενες ευπαθείς ομάδες πληθυσμού ,πέρα από τους παλινοστούντες ομογενείς από την πρώην ΕΣΣΔ⁴²⁸, με στόχο πάντα την καταπολέμηση της κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας.

Ο Νόστος δραστηριοποιείται στον τομέα της υποστήριξης της κοινωνικής και εργασιακής ένταξης όσων ατόμων αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσπάθεια τους να ενσωματωθούν στο κοινωνικό ιστό και να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Για το σκοπό αυτό παρέχει υπηρεσίες και ασκεί δραστηριότητες κοινωνικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα .Στελεχώνεται από επιστημονικό προσωπικό διαφόρων ειδικοτήτων (κοινωνιολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, παιδαγωγούς).

4.1. Ξενώνας Φιλοξενίας και Κοινωνικής Στήριξης προσφύγων.

⁴²⁷ Η Ε.Κ.Πο.Σ.Π.Ο. «Νόστος» είναι Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία και έχει πιστοποιηθεί από το ΕΚΕΠΠΣ ως Κέντρο Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών.

⁴²⁸ Η απόφαση για τη δημιουργία του προέκυψε από την ανάγκη να αντιμετωπισθούν με συγκροτημένο και αποτελεσματικό τρόπο τα έντονα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι παλινοστούντες ομογενείς από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. οι οποίοι την περίοδο εκείνη έφθαναν μαζικά στην Ελλάδα, στο πλαίσιο των γενικότερων ανακατατάξεων που σημειώνονται στην τότε Σοβιετική Ένωση.

Η ΕΚΠΟΣΠΟ «Νόστος», τιμώντας την προσφυγική καταγωγή των Ποντιακών Σωματείων - μελών της και ανταποκρινόμενη στους καταστατικούς της σκοπούς, οργάνωσε σε συνεργασία με την ΑμΚΕ ΙΑΣΙΣ⁴²⁹ ένα νέο ξενώνα προσωρινής φιλοξενίας αιτούντων άσυλο.

Όπως είναι γνωστό, οι συνθήκες στις οποίες είναι υποχρεωμένοι να διαβιούν οι αιτούντες άσυλο όσο περιμένουν να εξεταστεί το αίτημα τους, είναι μέχρι στιγμής εξαιρετικά δύσκολες, ιδίως όταν πρόκειται για οικογένειες με παιδιά. Στην Ελλάδα, όπως και σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η προστασία των αιτούντων άσυλο αποτελεί θεσμική αλλά και ανθρωπιστική υποχρέωση. Για το λόγο αυτό, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων και το Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης συγχρηματοδοτούν τη λειτουργία ξενώνων προσωρινής παραμονής μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία χορήγησης ασύλου. Ο Ξενώνας που μόλις ξεκίνησε να λειτουργεί εντάσσεται στο έργο «Φιλοξενία και Υποστήριξη Προσφύγων» (Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων 2010 και Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης) και έχει δυναμικότητα 70 ατόμων. Η οργάνωση και η διαχείρισή του εκφράζουν τη σύνθεση της τεχνογνωσίας των δύο φορέων, του μεν ΝΟΣΤΟΥ στην παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παλινοστούντες, μετανάστες και πρόσφυγες και στην οργάνωση και λειτουργία κέντρων/ δομών σε τοπικές κοινότητες, του δε ΙΑΣΙΣ στις στεγαστικές δομές του προγράμματος ΨΥΧΑΡΓΩΣ.

Η προσέγγιση που έχει υιοθετηθεί για τη λειτουργία του Ξενώνα έχει ως κεντρικό στόχο την «απεξάρτηση» των φιλοξενουμένων ατόμων από την ανάγκη της στήριξης και την αυτοτελή κοινωνική τους ένταξη. Συνδυάζει τη σταδιακή αυτονόμηση των φιλοξενουμένων ατόμων με την ταυτόχρονη υποστήριξή τους ώστε να καταστούν ικανά να πάρουν αποφάσεις και να οργανώσουν τη ζωή τους χωρίς την προστασία της Δομής και των υπηρεσιών της.

Στο πλαίσιο αυτό ο Ξενώνας προσφέρει ταυτόχρονα με τη στέγαση και την κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών μια δέσμη πολύπλευρων (προς το άτομο, την οικογένεια, τα παιδιά, την τοπική κοινότητα) υποστηρικτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνουν κοινωνική, ψυχο-κοινωνική, ψυχολογική και νομική υποστήριξη.

---

⁴²⁹ Η ΑμΚΕ ΙΑΣΙΣ ξεκίνησε τη δράση της το 2005 στο πλαίσιο του Προγράμματος ΨΥΧΑΡΓΩΣ - Β ΦΑΣΗ με σκοπό την προσφορά θεραπευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής φύσεως σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Έχει αναπτύξει δύο δομές, και πολλές δραστηριότητες, για την αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχοσωματικής υγείας του ατόμου και της οικογένειας.

Επίσης, η λειτουργία του έχει αυτοδιαχειριστικά χαρακτηριστικά, με σκοπό την υπέρβαση των άμεσων προβλημάτων και την προετοιμασία για το άμεσο μέλλον.

Ήδη στη δομή φιλοξενούνται περίπου 40 άτομα, τα περισσότερα από τα οποία είναι μικρά παιδιά, κάτω των 12 ετών. Στεγάζεται στα 30 δωμάτια παλαιού ξενοδοχείου στο κέντρο της Αθήνας και μέσα στη δομή πραγματοποιούνται, από εθελοντές, δράσεις, σε σταθερή βάση, όπως είναι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε ενήλικους και η δημιουργική απασχόληση-ενισχυτική διδασκαλία σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας αντίστοιχα. Ανάλογα με τις ανάγκες των φιλοξενουμένων προσαρμόζονται και οι δράσεις από την πλευρά της δομής, οι οποίες στο τρίμηνο λειτουργίας του ξενώνα περιλαμβάνουν σε περιστασιακή βάση την δημιουργία ομάδων επικοινωνιακής δεξιότητας, νομικής συμβουλευτικής (από έμμισθο δικηγόρο), αγωγής υγείας (από νοσηλεύτές) και ενημέρωσης από εθελόντρια εκπαιδευτικό για το εκπαιδευτικό σύστημα της φιλοξενούσας χώρας κατόπιν ερωτημάτων των αιτούντων άσυλο.

Επίσης, λόγω της σπουδαιότητας της ανάγκης για αυτονόμηση και αυτοδιαχείριση οι αιτούντες άσυλο προσεγγίζονται συμμετοχικά (συμμετοχή στο μαγείρεμα, στον καθαρισμό της τραπεζαρίας, σε όποια άλλη ανάγκη προκύψει) με βάση εβδομαδιαίο πρόγραμμα με στόχο να νιώσουν πως προσφέρουν, όπως θα έκαναν εάν βρίσκονταν στο σπίτι τους και να διατηρηθούν δραστήριοι.

5. ΜΚΟ PRAKSIS-ΣΤΕΓΗ Πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης αιτούντων άσυλο/ προσφύγων

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα Ελλάδας έχοντας υπόψη τους τις πολιτικές και επιχειρησιακές δεσμεύσεις που αφορούν την επικέντρωση των προσπαθειών τους σε πληθυσμούς ευρισκόμενους σε κίνδυνο σε αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά παράλληλα τις διαρκώς διογκούμενες ανάγκες, πληθυσμιακών ομάδων αποκλεισμένων από τον οργανωμένο κοινωνικό ιστό της χώρας, αποφάσισαν τη μεταλαμπάδευση των Ελληνικών Προγραμμάτων (Προγράμματα Εντός Συνόρων) σε ένα νέο φορέα που δρα και παρεμβαίνει εντός της Ελλάδος, με την επωνυμία «PR.A.K.S.I.S – Προγράμματα Ανάπτυξης, Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας»⁴³⁰.

---

⁴³⁰ Συγκεκριμένα στην ετήσια Γενική Συνέλευση της Οργάνωσης τον Ιούνιο του 2004, αποφασίστηκε από το σώμα των μελών η δημιουργία ενός ανεξάρτητου Μη Κυβερνητικού Φορέα με την επωνυμία PR.A.K.S.I.S, που ήρθε να ενσωματώσει τα Ελληνικά Προγράμματα που μέχρι πρότινος ανήκαν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα αλλά και να αναπτύξει και άλλα

Τα δύο κέντρα της οργάνωσης (Πολυϊατρείο Αθήνας και Πολυϊατρείο Θεσσαλονίκης), βρίσκονται στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Ελλάδας και αποτελούν τα «ορμητήρια» για παρεμβάσεις είτε αναπτυξιακές (σε γειτονικούς νομούς ή δήμους) είτε επείγουσες (καραβιές προσφύγων και μεταναστών)⁴³¹.

Ταυτόχρονα, αναπτύσσονται και ενισχύονται πυρήνες εθελοντών οι οποίοι έχουν δημιουργηθεί από τις διάφορες συμμετοχές των στελεχών της PRAKSIS σε πάνελ συζητήσεων, ημερίδες και συνέδρια και οι οποίοι βρίσκονται σε περιοχές εκτός Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Στην ουσία, τα άτομα αυτά αποτελούν και τους ζωτικούς πυρήνες δικτύωσης και επέκτασης της PRAKSIS στην Περιφέρεια.

5.1. Ομάδες Στόχου Προγραμμάτων

- Ανασφάλιστοι ανεξαρτήτου χώρας προέλευσης, εθνικότητας, κοινωνικής ομάδας, νομικού καθεστώτος
- Οικονομικοί Μετανάστες
- Αιτούντες Άσυλο / Πρόσφυγες
- Ευπαθείς και ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες

προγράμματα τα οποία απαντούν στον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό που υφίσταται στην Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο δόθηκε η ευκαιρία στην PRAKSIS να έχει την απαραίτητη επιχειρησιακή ευελιξία ώστε να απαντά στο σύνολο των προβλημάτων που αφορούν πληθυσμιακές ομάδες που η ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο παρουσιάζεται ελλειμματική.

Το σωματείο PRAKSIS είναι μία νέα μη Κυβερνητική Οργάνωση που σκοπό έχει τη δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής δράσης. Ειδικότερα αποσκοπεί:

- Στη δωρεάν παροχή κοινωνικών και ιατρικών υπηρεσιών, στους τομείς της θεραπείας, της πρόληψης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής υποδομής κ.λπ .
- Στην παροχή Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών, κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης, νομικής συμβουλευτικής, κλινικών και εργαστηριακών εξετάσεων καθώς και άλλων ενεργειών πρόληψης, τεχνικής υγειονομικής υποστήριξης.
- Στην προώθηση της αλληλεγγύης και του εθελοντισμού
- Στην ανάπτυξη προγραμμάτων καταπολέμησης του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού ευπαθών πληθυσμιακών μονάδων και ομάδων
- Στη συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Περιφερειών καθώς και στη δημιουργία δικτύων για την εξυπηρέτηση των αναγκών των ομάδων στόχου και την επίτευξη των σκοπών του σωματείου
- Στη συνεργασία με άλλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με σκοπό την ανάπτυξη διαλόγου με την Ελληνική κοινωνία καθώς και με επίσημους κρατικούς φορείς
- Στην μαρτυρία σε ελληνικούς και διεθνείς, πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς οργανισμούς καθώς και ενώπιον κάθε αρχής

⁴³¹ Επίσης, διαθέτει κεντρική δομή για την κατάστροψη και επιχειρησιακή παρακολούθηση των προγραμμάτων αυτών καθώς και για τις δραστηριότητες επικοινωνίας και fundraising όπως και για την προσέλκυση και αξιοποίηση εθελοντών

- Roma,
- Παλλινοστούντες,
- Θύματα Trafficking,
- Ουσιοεξαρτώμενοι,
- Άστεγοι, άποροι
- Φυλακισμένοι
- Αποφυλακισμένοι
- Παιδιά του Δρόμου
- Ψυχικά Πάσχοντες
- Μονογονεϊκές οικογένειες

5.2. Πρόγραμμα Πολυϊατρείου Αθήνας & Θεσσαλονίκης

Κύριος Στόχος είναι η άμβλυση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων και υπεράσπιση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους.

Το Γενικό Ιατρείο εξυπηρετεί (ενδεικτικά για Αθήνα) περίπου 600 άτομα από 30 διαφορετικές χώρες κάθε μήνα. Κύριες χώρες προέλευσης είναι : Μπαγκλαντές, Βουλγαρία, Αλβανία, Ιράκ, Ιράν, Νιγηρία, Σιέρρα Λεόνε, Γκάνα κλπ. Αντιμετωπίζονται κάθε είδους περιστατικών (είτε πρωτοβάθμια είτε δευτεροβάθμια).Κύριες νοσολογικές κατηγορίες είναι τα παθολογικά, ενδοκρινολογικά,ορθοπεδικά,χειρουργικά,γαστρεντορολογικά,κλπ. (Ειδική μέριμνα υπάρχει για τους χρόνιους ασθενείς-σακχαρώδης διαβήτης, καρδιολογικά, κλπ)⁴³².

⁴³² Το Γυναικολογικό-Μαιευτικό παρακολουθεί γενικά γυναικολογικά-μαιευτικά περιστατικά και είναι υπεύθυνο για το πρόγραμμα παρακολούθησης εγκύων. Κύριες χώρες προέλευσης είναι: Βουλγαρία, Ουκρανία, Μολδαβία, Ιράκ, Ρουμανία, Αλβανία. Οι κησείς που έχουν παρακολουθηθεί σε όλη τη διάρκεια λειτουργίας του Πολυιατρείου ανέρχονται στις 800 περίπου ενώ για διακοπή κησεως παραπέμπονται 50-60 ετησίως. Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στα περιστατικά των εγκύων.

Ένα μήνα περίπου-32η εβδομάδα της κησεως - πριν την προβλεπόμενη ημερομηνία της κησεως η έγκυος παραπέμπεται σε Δημόσιο Νοσοκομείο για περαιτέρω παρακολούθηση και διεκπεραίωση του τοκετού. Για την ενέργεια αυτή υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ του ιατρού γυναικολόγου και της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Πολυιατρείου η οποία έχει αναλάβει τον τομέα της διασύνδεσης των επιτόκων με τα Δημόσια Νοσοκομεία αλλά και ενσκήπτει σε προβλήματα κοινωνικής υφής. Στόχος είναι το Πολυιατρείο να μην χάνει επαφή με την επίτοκο για αυτό και οι μητέρες διασυνδέονται με υπηρεσίες Υγείας στην Κοινότητα (ΠΙΚΠΑ, Νοσοκομεία Παίδων).

Το Οδοντιατρείο δέχεται όλα σχεδόν τα στοματολογικά προβλήματα των ασθενών με εξαίρεση αυτά που είναι προσθετικής φύσεως. Κύριες χώρες προέλευσης είναι: Βουλγαρία, Μπαγκλαντές, Ιράν, Ιράκ, Ρουμανία, Αλβανία, Ουκρανία, Αφγανιστάν.

Ο ετήσιος μέσος όρος του αριθμού των εξυπηρετούμενων ασθενών είναι περίπου 4.000 στα οποία διατίθεται φαρμακευτική αγωγή συνολικής αξίας €65.000. Όπως προαναφέρθηκε ειδική μέριμνα υπάρχει για τους χρόνιους ασθενείς που ανέρχονται στους 300 ανά έτος.

Για την εύρυθμη λειτουργία του Πολυιατρείου Αθήνας & Θεσσαλονίκης πέρα από την παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας κρίθηκε απαραίτητη η συμβολή των Επιστημόνων Κοινωνικής Εργασίας, των Κοινωνικών Λειτουργών, που με τις γνώσεις και τις επαγγελματικές τους δεξιότητες συμβάλλουν τα μέγιστα τόσο στην εμπύχωση και ενδυνάμωση του ατόμου, όσο και στην ευαισθητοποίηση της Κοινότητας, προωθώντας τα ζητήματα των μεταναστών και προσφύγων, σε όλα τα επίπεδα⁴³³.

Οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας μεταξύ άλλων είναι:

- α) Λαμβάνει το κοινωνικό ιστορικό και βρίσκεται σε συνεχή επαφή με το άτομο ανάλογα με την περίπτωση
- β) Εντοπίζει τα αδύνατα σημεία του ατόμου και βοηθά το άτομο να εξάγει τα δυνατά του σημεία μέσα από ένα μηχανισμό που κινητοποιεί το άτομο και το ωθεί στην αυτενέργεια
- γ) Δίνει έμφαση και αξιολογεί τις ανάγκες της ομάδας στόχου του και χειρίζεται τα θέματα που την απασχολούν με σύνεση και επαγγελματικότητα.
- δ) Τηρεί τους κανόνες της δεοντολογίας που επιτάσσει η Επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας με πίστη στις αρχές του επαγγέλματός του.
- ε) Φροντίζει να είναι συνεχώς ενήμερος για τις πηγές της Κοινότητας και τους Φορείς όπου μπορεί να παραπέμψει τους ασθενείς. Στηρίζει τη δουλειά του στην δικτύωση και αναπτύσσει συνεργασίες όχι μόνο με συναδέλφους, αλλά και με το ευρύτερο επαγγελματικό δίκτυο.

Οδοντιατρικές πράξεις που επιτελούνται κυρίως είναι: Εμφράξεις, εξαγωγές, ενδοδοντικές, περιοδοντικά, συγκολλήσεις προσθετικών εργασιών.

Το Φαρμακείο λειτουργεί με σκοπό τη δωρεάν χορήγηση φαρμάκων στους εξυπηρετούμενους ασθενείς. Κύρια οδός εξεύρεσης φαρμακευτικών σκευασμάτων είναι οι δωρεές ιδιωτών από όλη την Ελλάδα, από φαρμακεία αλλά και από φαρμακευτικές εταιρίες.

⁴³³ Το πρώτο άτομο με το οποίο έρχεται σε επαφή ο ασθενής είναι ο Κοινωνικός Λειτουργός ο οποίος το υποδέχεται και το ενημερώνει για τη λειτουργία του Πολυιατρείου. Κι αυτό δεν γίνεται τυχαία καθώς ο Κοινωνικός Λειτουργός αξιολογεί ανά περίπτωση τα περιστατικά και φροντίζει - πέρα από την παραπομπή του για ιατρική εξέταση στους Ιατρούς του Πολυιατρείου - για την ολόπλευρη στήριξη του ασθενούς.

στ) Καταρτίζεται και εμπλουτίζει τις γνώσεις του πάνω σε θέματα που άπτονται των προβλημάτων των μεταναστών και προσφύγων, όπως θέματα νομικής φύσεως, ασφαλιστικά, εργασιακά είτε με δική του επαφή με φορείς είτε παρακολουθώντας επιμορφωτικές ημερίδες.

ζ) Παίζει υποστηρικτικό ρόλο τόσο για τον ίδιο τον ασθενή, όσο και για το υποστηρικτικό του περιβάλλον, το οποίο εμπλέκει στη θεραπευτική διαδικασία.

η) Παραπέμπει και διασυνδέει τους ασθενείς με το Εθνικό Σύστημα Υγείας και τις υπηρεσίες του με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής ένταξης του ατόμου.

θ) Τηρεί αρχείο των περιπτώσεων της Κοινωνικής Υπηρεσίας.

ι) Συνεργάζεται με τη Διεπιστημονική Ομάδα του Πολυιατρείου για προώθηση των θεμάτων που αφορούν τους μετανάστες και πρόσφυγες ασθενείς.

ια) Συμμετέχει στην προσπάθεια για ανεύρεση πόρων σε είδος προς κάλυψη των αναγκών των εξυπηρετούμενων.

5.3. Πρόγραμμα Δημόσιας Υγείας Αθήνας & Θεσσαλονίκης

Κύριος Στόχος είναι η κινητοποίηση- ευαισθητοποίηση πληθυσμών που βρίσκονται σε κίνδυνο (ευπαθείς κοινωνικές ομάδες) για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους και την προαγωγή της Δημόσιας Υγείας⁴³⁴.

Ο πληθυσμός που επισκέπτεται τα Προγράμματα «της Διπλανής Πόρτας», σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη προέρχεται από περισσότερες από 70 χώρες του κόσμου.

Στόχος είναι να κατανοηθούν καλύτερα τα καθημερινά προβλήματα των προσφύγων/ μεταναστών/ αιτούντων άσυλο /παλινοστούτων, ώστε να υποστηριχθούν αποτελεσματικότερα, για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο να γίνει προσέγγιση αυτών σε χώρους που διαβιούν, διασκεδάζουν, που εκκλησιάζονται και που συχνάζουν μαζί με άλλους ομοεθνείς τους.

Η καταγραφή των συνθηκών διαβίωσης αλλά και η ενημέρωση πάνω σε θέματα Υγείας (Αγωγή και Προαγωγή της Υγείας) τόσο των εξυπηρετούμενων του Πολυιατρείου, όσο και του ευρύτερου μεταναστευτικού πληθυσμού μέσα στα όρια του Νομού Αττικής και Θεσσαλονίκης αποτελούν στόχους του προγράμματος αυτού⁴³⁵. Επίσης στις συναντήσεις αυτές δίνονται πληροφορίες που αφορούν στις

---

⁴³⁴ Για πρώτη φορά η ανάγκη αυτής της γνώσης, διαπιστώθηκε στα τέλη του 1998, οπότε και ξεκίνησε η λειτουργία ενός δορυφόρου προγράμματος «Δημόσιας Υγείας» στην Αθήνα και ένα χρόνο αργότερα στη Θεσσαλονίκη.

⁴³⁵ Ειδικότεροι στόχοι του Προγράμματος Δ.Υ. είναι:

δωρεάν υπηρεσίες υγείας, στα ιατρεία των Πολυιατρείων Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

5.4. Κέντρο Νομικής Υποστήριξης Μεταναστών Αθήνας & Θεσσαλονίκης(πρώην Κέντρο Πληροφόρησης Υποστήριξης)

Κύριος Στόχος είναι η προώθηση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων στην περιφέρεια Αττικής & Θεσσαλονίκης

Από τον πρώτο κιόλας χρόνο έναρξής του το Πολυιατρείο της Αθήνας και έπειτα της Θεσσαλονίκης, έγινε πόλος έλξης οικονομικών μεταναστών και αιτούντων άσυλο αλλοδαπών ή αναγνωρισμένων προσφύγων. Εκτός από τα αναμενόμενα αιτήματά τους για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη εντοπίστηκαν κενά στην ενημέρωση ή δυσκολίες στην κατανόηση νομικής διαδικασίας που αφορούσε την νομιμοποίησή τους.

Παρακολουθώντας λοιπόν τις εξελίξεις σχετικά με την έκδοση νόμων που αφορούσαν στους αλλοδαπούς μετανάστες και πρόσφυγες και αξιολογώντας τις υπάρχουσες συνθήκες λειτούργησε από το Μάιο του 1998 (το 1999 στη Θεσσαλονίκη), το πρόγραμμα του Κέντρου Πληροφόρησης και Υποστήριξης Μεταναστών (στην αγγλική του εκδοχή Legal Information Center).

Κύριο αντικείμενο του προγράμματος είναι η προώθηση της δυνατότητας

• Η διερεύνηση των προβλημάτων του πληθυσμού στόχου και η Επιδημιολογική επαγρύπνηση.

• Η Αγωγή Υγείας σχετικά με θέματα που αφορούν σε :

A) Κανόνες ατομικής υγιεινής και διαβίωσης

B) Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα

Γ) Ηπατίτιδα και τοξικοεξάρτηση

Δ) Οικογενειακό προγραμματισμό

E) Στοματική υγιεινή

• Η ανίχνευση νέων προβλημάτων στην ομάδα – στόχο

• Η προσέλκυση νέων μεταναστών & προσφύγων στις δωρεάν υπηρεσίες του Πολυιατρείου

Οι ομάδες των εθελοντών της Δ.Υ. των Πολυιατρείων Αθήνας και Θεσσαλονίκης, έχουν επικεντρωθεί και συστηματοποιήσει τη δράση τους, σε

4 άξονες με αντίστοιχα προγράμματα.

Αυτοί οι τομείς δράσης- παρέμβασης είναι:

- Παρεμβάσεις στην Κοινότητα (Εκκλησίες / Κοινότητες/ Παιδικοί σταθμοί)
- Άτυποι καταυλισμοί προσφύγων(καταγραφή πιθανών κινδύνων που πηγάζουν από τις συνθήκες διαβίωσής τους αλλά και την κινητοποίησή τους με σκοπό τη βελτίωσή τους (με την επισήμανση ότι, οι όποιες παρεμβάσεις γίνονται με γνώμονα την προστασία της υγείας τους και όχι τη μονιμοποίηση/ νομιμοποίηση των «άτυπων καταυλισμών»). Η παρουσία της Ομάδας ΔΥ στους άτυπους καταυλισμούς, ως «ομάδας επιδημιολογικής επαγρύπνησης», με επεμβατικό αλλά κυρίως προληπτικό χαρακτήρα, συμβάλει και στην προστασία της ευρύτερης δημόσιας υγείας.)
- Μαζικές Αφίξεις
- Αγωγή Υγείας (Παρουσιάσεις – Ομιλίες – Εκδηλώσεις)

λήψης άδειας παραμονής σε άτομα που μπορούν να ευνοηθούν από αυτή , για λόγους ανθρωπιστικούς , σε περιπτώσεις ασθενειών που απειλούν τη ζωή τους ή αναπηρίας και σε άτομα που πάσχουν από ιάσιμη μεταδιδόμενη ασθένεια⁴³⁶.

Από την πλευρά των αιτούντων άσυλο/ προσφύγων ή των ευρισκόμενων στην Ελλάδα για ανθρωπιστικούς λόγους, αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα με τους οικονομικούς μετανάστες, κυρίως όσον αφορά στην εξεύρεση εργασίας, την κατοχύρωση των εργασιακών τους δικαιωμάτων , την εξεύρεση στέγης και την οικογενειακή τους συνένωση.

Η κατάσταση είναι σαφώς πιο δυσμενής για τους αλλοδαπούς που ναι μεν είναι πρόσφυγες, αλλά ακόμα δεν έχουν αναγνωριστεί και είτε κατέχουν το υπηρεσιακό σημείωμα από την Αστυνομία, είτε δεν κατέχουν κανένα απολύτως έγγραφο. Δεδομένου ότι η διαδικασία χορήγησης ασύλου είναι χρονοβόρα οι άνθρωποι αυτοί για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα δεν έχουν κανένα απολύτως δικαίωμα.

Όλα αυτά αποκτούν μεγαλύτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι τελευταία παρατηρείται αθρόα προσέλευση προσφύγων στη χώρα μας. Στόχος του συγκεκριμένου Κέντρου όσον αφορά στο Νομικό Τμήμα είναι να καταβάλλει προσπάθειες να ομαλοποιήσει την υπάρχουσα κατάσταση με επικέντρωση στην ενημέρωση και πληροφόρηση των προσφύγων σε θέματα νομιμοποίησής τους.

5.5. Συμμετοχή σε Αναπτυξιακές Συμπράξεις

---

⁴³⁶ Συγκεκριμένα το Κέντρο δραστηριοποιείται στα εξής :

- α) Ενημέρωση και πληροφόρηση σε νομικά θέματα που απασχολούν τους αλλοδαπούς (ψήφιση νόμων, Προεδρικών Διαταγμάτων κλπ)
- β) Διευκόλυνση στην πρόσβαση και καταγραφή των παράνομων αλλοδαπών, των αλλοδαπών που υποφέρουν από ιάσιμη μεταδιδόμενη ασθένεια ή οξείες χρόνιες ασθένειες που απειλούν τη ζωή τους ή από αναπηρία.
- γ) Προώθηση του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα των παρανόμων αλλοδαπών κατά τη διάρκεια της νομιμοποίησής τους
- δ) Μελέτη διεθνών συμβάσεων , δηλώσεων , δικαστικών αποφάσεων κλπ
- ε) Σταθερή επαφή με αρχές και υπηρεσίες που αναμιγνύονται σχετικά , προκειμένου να κατανοήσει τις προϋποθέσεις τους και να συλλέξει πληροφόρηση
- στ) Συνεργασία με άλλους δικηγόρους Μ.Κ.Ο που ασχολούνται με συναφή θέματα
- ζ) Δημοσίευση ενημερωτικών φυλλαδίων
- η) Οργάνωση ενημερωτικών συναντήσεων με τους μετανάστες
- θ) Προσωπικές συνεντεύξεις με επιλεγμένους μετανάστες με σκοπό τον προσδιορισμό των ιδιαιτεροτήτων των υποθέσεων τους, ώστε να διευκολυνθεί η καταγραφή τους
- ι) Τήρηση κατάλληλου αρχείου

Για την δεύτερη περίοδο της κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL η PRAKSIS συμμετείχε σε 6 Αναπτυξιακές Συμπράξεις⁴³⁷.

5.5.1. European Refugee Fund πρόγραμμα «ΣΤΕΓΗ»:

Η «ΣΤΕΓΗ» είναι πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης αιτούντων άσυλο/ προσφύγων μέσα από την αυτόνομη αλλά εποπτευόμενη στέγαση για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (από 6 έως 9 μήνες). Πρόκειται για διαμερίσματα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και τη Μυτιλήνη 2-3 δωματίων στα οποία διαβιούν νεοεισερχόμενοι (έως 1 έτος εισόδου στη χώρα) αιτούντες άσυλο ανά ομάδες των 5 ή

---

⁴³⁷ Περιληπτικά οι δράσεις των ΑΣ αναφέρονται ως εξής:

Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΙΘΑΚΗ» με ομάδα στόχο τους αιτούντες άσυλο/ πρόσφυγες.

Σκοπός του προγράμματος ήταν η υποδοχή των προσφύγων σε σημεία εισόδου της Ελλάδας, παροχή ιατρικής στήριξης, νομικής συμβουλευτικής και αρωγής, κοινωνική ενσωμάτωση και ψυχολογική υποστήριξη, προσωρινή στέγαση και παραμονή σε ξενώνες. Επίσης για δράσεις εκμάθησης ελληνικών, για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, στέγαση και προστασία των ασυνόδευτων παιδιών με προσφυγική ιδιότητα.

Στη συγκεκριμένη ΑΣ υπήρξε συνεργασία με άλλους 12 φορείς ανάμεσα στους οποίους είναι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, η Νομαρχία Σάμου και η Νομαρχία Πειραιά, η Υπατη Αρμοστεία, ενώ συντονιστής εταίρος ήταν το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας.

Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΝΟΣΤΟΣ» με ομάδα στόχο τα θύματα διεθνικής σωματεμπορίας

Στόχος του εν λόγω προγράμματος ήταν η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών υποδοχής, υποστήριξης, ενδυνάμωσης και ανάδειξης επαγγελματικών δεξιοτήτων των θυμάτων διεθνικής σωματεμπορίας (θύματα trafficking) επιδιώκοντας:

- γνωστοποίηση του φαινομένου και των διαστάσεων που έχει πάρει στη χώρα μας και στην αναγνώριση ύπαρξης του πληθυσμού αυτού.
- πολύπλευρη υποστήριξη αυτού του πληθυσμού μέσω άρτιων υποδομών και εξειδικευμένων υπηρεσιών (νόμιμη παραμονή, ασφάλεια, εκμάθησης ελληνικών, βελτίωση συνθηκών διαβίωσης).

Στη συγκεκριμένη ΑΣ υπήρξε συνεργασία με άλλους 10 φορείς ανάμεσα στους οποίους ήταν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κιλκίς, Σερρών και Δράμας, ο Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, το Ελληνικό δίκτυο Μεταναστών, ενώ συντονιστής εταίρος ήταν η Νομαρχία Θεσσαλονίκης.

Αναπτυξιακή Σύμπραξη «Ενδυνάμωση Οικονομικών μεταναστών» με ομάδα στόχο μετανάστες και κυρίως μετανάστριες

Σκοπός της εν λόγω Αναπτυξιακής ήταν η υποστήριξη των μεταναστών και προσφύγων σε μια προσπάθεια για ισότιμη και πλήρη άσκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων, μέσω δημιουργίας ενός οργανωμένου υποστηρικτικού δικτύου για όλους όσους υπόκεινται σε διακρίσεις στους χώρους της εργασίας τους λόγω της εθνικής ή φυλετικής τους καταγωγής.

Συμμετέχοντες εταίροι ήταν εκτός άλλων το ΚΕΘΙ, Εργατικό Κέντρο Αθήνας, Πειραιά, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες καθώς και άλλοι 6 φορείς με συντονιστή το ΚΕΚ/ ΙΝΕ της ΓΣΕΕ.

Παράλληλα η PRAKSIS υλοποίησε σχέδιο δράσης Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών⁴³⁷.

6 ατόμων. Η χρηματοδότηση του προγράμματος γίνεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων κατά 75% και από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κατά 25%.

Ο γενικός στόχος του προγράμματος είναι η παροχή προσωρινής στέγασης και η ενίσχυση του επιπέδου ένταξης των αιτούντων άσυλο. Προτεραιότητα δίνεται σε οικογένειες με παιδιά, σε θύματα βασανιστηρίων και σε ιδιαίτερα ευπαθείς ομάδες όπως οι ασυνόδευτες μητέρες, ενώ αποκλείονται οι ψυχιατρικές περιπτώσεις και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Ενώ οι εξυπηρετούμενοι του προγράμματος διαμένουν σε ένα από τα διαμερίσματα, η διεπιστημονική ομάδα της PRAKSIS, που αποτελείται από κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, κοινωνική διαμεσολαβήτρια και ιατρούς, καλύπτει ένα ευρύ φάσμα αναγκών (νομικών, ψυχοκοινωνικών, εργασίας, ιατρικών) είτε εσωτερικά (στα προγράμματα της PRAKSIS), είτε μέσω διασύνδεσης με ένα δίκτυο εξειδικευμένων συναφών και αρμόδιων υπηρεσιών, φορέων και ιδιωτών. Απώτερος στόχος του προγράμματος είναι η όσο το δυνατόν γρηγορότερη αυτονόμηση των ωφελουμένων, καθώς ακολουθείται εξάμηνο διάγραμμα ένταξης που περιλαμβάνει ενέργειες για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και επαγγελματική ένταξη.

Οι κύριες δραστηριότητες του ΣΤΕΓΗ είναι οι ακόλουθες

- κάλυψη των βιοτικών αναγκών (στέγη, τροφή, ασφάλεια)
- κάλυψη των εξατομικευμένων ψυχοκοινωνικών αναγκών και προβλημάτων (ατομικές και ομαδικές συνεδρίες)
- εκπαίδευση (εκμάθηση ελληνικών, επαγγελματική κατάρτιση ή επανακατάρτιση)
- ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων διαχείρισης – λύσης προβλημάτων
- ενίσχυση των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων
- προώθηση στην αγορά εργασίας
- ανεξαρτητοποίηση και ομαλή ένταξη στο κοινωνικό περιβάλλον
- ανάπτυξη επικοινωνιακών δικτύων με συναφείς και αρμόδιους φορείς
- διασύνδεση με εξειδικευμένες υπηρεσίες
- ευαισθητοποίηση – ενημέρωση – κινητοποίηση της ευρύτερης κοινής γνώμης για τα ζητήματα των προσφύγων/ αιτούντων άσυλο.

Το πρόγραμμα ΣΤΕΓΗ ξεκίνησε την υλοποίησή του το 2005 και έκτοτε ανανεώνεται κάθε χρόνο. Την περίοδο, κατά την οποία πραγματοποιείται η παρούσα έρευνα, υλοποιείται το ΣΤΕΓΗ Ζ με έναρξη τον Ιούλιο 2011 και ολοκλήρωση τον Ιούλιο 2012. Στην Αθήνα διατίθενται 17 διαμερίσματα, στη Θεσσαλονίκη 4 και 2 στη Μυτιλήνη. Οι περισσότεροι εξυπηρετούμενοι αιτούντες άσυλο έχουν αναφέρει κακομεταχείριση και απειλή για τη ζωή τους στη χώρα τους για πολιτικούς και κοινωνικούς λόγους.

Προτεραιότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα φιλοξενίας ΣΤΕΓΗ έχουν οι πιο ευάλωτοι πληθυσμοί όπως μητέρες, οικογένειες και θύματα βασανιστηρίων. Πιο αναλυτικά, έχουν φιλοξενηθεί: γυναίκες μονές με παιδιά, άντρες μονοί με παιδιά, οικογένειες, άτομα με αναπηρία, πιστοποιημένα θύματα βασανιστηρίων. Οι μονογονεϊκές οικογένειες προέρχονται κατά πλειοψηφία από την Αφρική και οι μονοί άνδρες έχουν κατά 9% προβλήματα υγείας.

6. Συμπεράσματα

Οι δομές φιλοξενίας που παρουσιάστηκαν αναλυτικά παραπάνω προσφέρουν στέγαση και κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών των αιτούντων άσυλο (τροφή, υγειονομική περίθαλψη), καθώς και μια δέσμη πολύπλευρων υποστηρικτικών υπηρεσιών, που περιλαμβάνουν κοινωνική, ψυχολογική και νομική υποστήριξη, μέσα στα πλαίσια ενός διεπιστημονικού μοντέλου υποστήριξης. Στόχος όλων των δομών είναι η "απεξάρτηση" των ατόμων από την ανάγκη στήριξης και η αυτοτελής κοινωνική τους ένταξη.

Η δράση των εθελοντικών ομάδων είναι πολύτιμη και η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί προτεραιότητα των δομών, η οποία διενεργείται μέσω προγραμμάτων κοινωνικής και πολιτισμικής συναλλαγής, όπως επίσης και η προσπάθεια εργασιακής αποκατάστασης των φιλοξενουμένων. Στις περισσότερες δομές πραγματοποιούνται δημιουργικές, εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες με σκοπό την αποτροπή φαινομένων παθητικότητας και ιδρυματοποίησης.